

KÉZDIVÁSÁRHELY S AZ OTTANI JANCSÓ CSALÁDOK TÖRTÉNETE.

IRTA :

SZENTKATOLNAI BAKK ENDRE,

VIZAKNAI PLEBÁNOS, FER. JÓZS. REND LOVAGJA.

KÉZDIVÁSÁRHELY.

NYOMATOTT IFJ. JANCSÓ MÓZES KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1895.

„A nemzedéknek szüksége van nagy példákra,
hogy hasonló tettekre föllelkesüljön.

Br. Eötvös József.

Kegyes Olvasó!

A közeledő millenniumi nagy ünnepély alkalmával, midőn Európában mai hazánkban való megtelepedésünk, állami életünk, nemzeti fönmaradásunk, történelmi szereplésünk ezredik évfordulóját fogjuk megünnepelni: sok mindenféle nagyszerű és maradandó emlék, kulturális intézmény, másféle mű és alkotás készül részint az állam, részint a vármegyék, városok, helységek, egyes tudósok, művészek, polgárok iniciatívájából; hogy ez a ritka nemzeti ünnep a magyar állam nagyságához s méltóságához mennél illőbben, minél fényesebben és dicsőbben menjen véghez.

E nemzeti nagy ünnepély alkalmával fokozott mértékben fordul a nemzet figyelme a mult felé is. Hazánk történelmi mezején is nagy szorgalommal, hazafias lelkesedéssel fürkész, kutató a honfiak nagy száma, hogy a nemzet ezeréves élete tekintetében minél több történeti adatot derítsen fel s hozzon napfényre.

Mint az utas útja forduló-pontján, úgy a magyar nemzet visszatekint arra a hosszú, ezeréves pályára, melyet annyi balszerencse — oly sok vizsály között megfutott; a mely alatt vérrel szerzett hazáját ezer év viharai s viszontagságai között hiven fönrtartotta s hősileg megvédelmezte. Visszaidézi emlékébe a multak tanulságait is, hogy követendő vezérfényt, bátorságot s bizalmat merítsen az új ezredév megkezdéséhez.

Midőn nemzetünk Európában való ezredéves léte megünnepeléséhez oly nagy lelkesedéssel készül, s mindent megtesz multja felderítése, feltárásához is, rossz neven nem lehet venni; a hajdani kasztszellem galvanizálásának vagy a régi előítéletek új fölbresztésének nem lehet tekinteni, ha egyes családok

is föllelkesülve, e nevezetes időre multjokat feltárni sietnek; ha házi tüzhelyeken is emelnek emléket az ezeréves küzdésnek, a nagy események s tanulságokban oly gazdag nemzeti multnak, mely mint a milleniumi ünnepségeknek legállandóbb emléke késő utódaik előtt is hazafias érzésüknek tündöklő bizonyítékát képezze!

Ezt tenni, szerintem kötelesség!... Hisz miből áll a nemzet, mint egyes családokból!?...

Egyes családoknak pedig ily módon is közre kell működniök a nagy nemzeti ünnepély minél emlékezetesebb, minél fényesebb s magasztosabb megüléséhez. Tüntessék ők is fel — még a legszegényebbek is — multjokat, melyet átéltek a házában. Menjenek vissza a letűnő ezer évben multjok történetében a legrégibb időkig, a míg visszamehetnek... Örökölték meg, a mi családjukra vonatkozólag nevezetes történt, a jövő uj ezerévre!...

Aztán, véve a dolgot más oldalról is, oly jól esik minden családnak, ha az ő multját ismeri!... Hisz az embert édesebb kötelékekkel nemzete és hazáján kívül mihez fűzi a természet inkább, mint a családhoz!?...

S mi a család?... Egy vérből származó, egyenlő történeti multtal bíró és ennek folytán magukat összetartozóknak érző egyéneknek egyeteme, köre.

A közös származás tudata s a vérségi kötelék szent s igen hathatós kötelék; a szeretetnek természetszerű forrása; a legerősebb, a legnemesebb társadalmi kapcsolat. Mindenki vonzódik már a természet törvénye szerint is ahhoz a körhöz, melyet családjának nevez; a melyben született; és azokhoz, a kikhez vérségi kötelék fűzi. Mivel a vér vízzé nem válik!...

Oly sokszoros édes kötelék, viszony és emlék fűzi össze a család egyes tagjait egymással!... A közös mult, annak szomorú és dicső emlékei; a közös jelen bujával és örömeivel, az összetartozás érzetét még élénkebben felkeltik s az egymáshoz való vonzódást s szeretetet szülik, a családsszeretetet teremtik meg.

Igen, kegyes olvasó! mindenki előtt kedves az ő családja, ha még oly szegény is, s bizo-

nyos szent kegyelet füzi ahhoz!... Legyen a szabad eszmék, a demokrata világnézetek legmelegebb tisztelője; s így legyen a legdemokratikusabb érzelmű s gondolkozású; mégis ohajtja tudni annak multját, s kívánja ismerni azon törzsöt is, melyből származott. Kívánja tudni, hogy kik és milyenek voltak ősei!?... Voltak-e azok közt olyanok is, a kiknek élete fényes, tettei dicsők, emléke áldott!?...

De kívánja családja emlékeit is fentartani, megörökíteni!... Annál inkább nem felejtkezhetik meg egy olyan családtag családja multjáról, a ki tudja, vagy legalább sejtí, hogy dicső elődök utóda; egy oly családnak ivadóka, melynek ősei vitézség, hazafiúi érdemek, a nemzet és fejedelem által is elismert jeles tettek s szolgálatok által nemességet szerzett, s nemesi kiváltságokkal élt.

Továbbá, kegyes olvasó! el nem tagadhatni azt is — bármit mond a modern kor — hogy a nemesség a nemzet életében mindig, de mindig igen buzdító és lelkesítő volt, s ma is az. Ha elesett, elszegényedett is egy nemes család, iparkodott fölemelkedni, magát s nemzetiségét a régi állapotba visszahelyezni. Hisz tudta, hogy a nemesség oly állapot, melyet tiszteletben kell tartania, meg kell őriznie. Mivel a nemesség alkotta s tartotta fenn a hazát annyi bel- és külvi harok közepett; a nemesek képviselték évszázadokon át magukban a magyar nemzet fogalmát; ők voltak kisebb-nagyobb mértékben a nemzet multjában a szereplők.

Hogy a mostani időben is a nemesség lelkesít, s a multból nem egyszerű emléknek tekintetik; hogy ma is ad igen sok arra, hogy ő nemes vérből származó, vagy hogy nemes lett; mutatják ezt napjainkban is annyi nemesítésért való folyamodások, tömeges meg nem esítésék, vagy a régi nemességnek visszaszerzéseí.

De vajjon az ősi tűzhely is egy igaz, tiszta szívű és lelkű hazafira nem vonzó, nem magához bűvölő erő-e!?...

Észak zordon, kietlen vidékeiről az emberek miért nem vándorolnak a mérsékelt égöv szelidebb s kellemesebb helyeire!?... Azért, mivel a család és ősi tűzhely vonzó ereje, ahöz való legyőzhetetlen ragaszkodása nem engedi. Mert szereti

ő a családját, szereti ősi tűzhelyét, szereti az ősi hazai föld szent göröngyeit!...

Az eszkimó boldog Labrador dermesztő fagyában. Neki a hóhegyek közt füstölő oduja ép oly édes örömet nyújt, mint a szelid s kellemes égöv alatt levőnek Lousitania, vagy Italia örökzöld vidéke.

Oh, kedves a hely, a hol bölesőnk ringott; a hol gyermeki gondtalan boldog éveinket töltők; a hol szeretteink s véreinkkel együtt laktunk; a hol őseink szent porai vannak s nyugszanak!...

Még azt is kívánjuk tudni, ismerni: hogy vajjon legrégibb őseink, apáink is mind ott laktak-e, a hol van a mi szülőföldünk. Vagy ha ott nem laktak, hol volt a család ősi fészke!?!... Hol pihennek a család legrégibb ősei is!?!...

A kinek érdektelen s nem kedves szülői s őseitűzhelye, az a természet törvényeit lábbal tiporja; az a legszentebb, legkedvesebb és legboldogítóbb kötelékek égi szálait szíve s lelkében szétszaggatta.

A mely család multjára nem ad, s multját elhanyagolja és hanyatlani engedi tagjai szerelmét a családhoz, az ősi tűzhelyhez; a mely feledi tisztelni mindazt, a mi őseitől örökül maradt; az romlásnak indult, annak jövője nincs; az életfája gyökerét önkezével metszette el. S úgy jár, mint az elévült fa, mely pusztulásában egy darabig ugyan virít, de jön egy vihar, s az végtére elsodorja!...

Átgondolván s melegen átérezvén mindezt a kézdivásárhelyi Janesó családok tisztos Nesztora, id. Janesó Mózes, kereskedő, elhatározta a nemzet ezeréves ünnepére a fennemlitett magasztos indokokból a k.-vásárhelyi Janesó családok történetét összeírni, s egy olyan emléklapot nyújtani családjára jelen és jövő nemzedékének, a mely ne csak a család multját ismertesse meg vele s annak mindig tisztos voltáról tanuságot tegyen, hanem azt folyton a „Noblesse oblige“-re figyelmeztesse; kötelemvé tegye: miszerint valódi nemesen érző és gondolkozó, főnkelt lelkületű legyen, őseinek nem szégyenére, hanem dicsőségére váljék; legyen nemzete politikai, gazdasági, erkölcsi és intellectualis érdekeinek is

lelkes előmozdítója, úgy a hazának, mint a családnak tisztessz hasznos tagja.

De akarta azt is, hogy ez adjon, nyújtson reményt, bizalmat, lelkesedést, erőt és példát a család jövője felvirágoztatására; a család iránti szeretetet s érdeklődést is tartsa fenn. Mivel a család jövője, a család szeretete s a családi érdekek fejlesztésétől nagy mértékben függ.

A régi időkben egy tan a lélek vándorlását hirdette. Megbízatra, felkérte a k.-vásárhelyi Janesó családok története megírására, szellemvándorlásért irtam én is meg ezt legkivált... Hogy dicső tagjai szelleme átvándoroljon, átszálljon a család minden jövő tagján. Hogy ősei életleírásaiban halhatatlan mintákat, példány- és eszményképeket találjon magának; s az a szent tűz, melyet a nemes lelkek példái benne meggyújtanak, egész életében az egyenes nagy uton tartsák meg; a szép cselekedetnek, melyet lelkébe vett, magas érzésével induljon meg pályáján, s nemes kényességet nyerjen, mely a hibás, alávaló cselekedetektől visszatartóztassa; és ne tántorodjék el a világban élés alatt, midőn virtusa próbára tétetik.

Thucydides, az olympiai játékoknál Herodot historiája hallgatásakor, 14 esztendőskorában, a szép vágyású lélek büszke könyeit hullatta; a történetírás Genius lángja benne a híres Herodot nagy példájára felgyuladt.

Boccaccio 28 esztendőskorában Nápolyba menván kereskedői foglalatosságokban, ott Virgilius sirját meglátogatta; s annyira felgyult a körül a diesőség tüze benne, hogy a kalmárkodásról lemondván, magát a legszorgalmasabb tanulásra adta és Olaszország igen híres írója lett.

Igen, kegyes olvasó! megirtam, kiemeltem, felemlittem a k.-vásárhelyi Janesó családok egyes nevezetesebb emberei tényeit, hogy az ifjú nemzedék az ők nemes cselekedeteit olvasva, a nemes tettekre lángoljon fel s hasonlót cselekedjék; mindinkább lángolóvá válják szívében a nemes tűz a dicső és magasztos tettek mivelésére, mely egyedül egy nemes vérből származóhoz illő cselekedet és élet!...

De felkutattam, feltártam a levéltárak, a családi poros akták titkai, homályai közül a k.-vásárhelyi Janesók őseinek emléket, hogy a nemzedék ősei szent emléket is ne feledje el s porait még a sirban is tiszteletben és kegyeletben tartsa.

A k.-vásárhelyi Janesó családok történetét írva, nem feledkezhettem meg közben-közben felemlíteni a rokon-családokat is és azokat, a miket buvárlataim s kutatásaim között a rokon-családokról is találtam. Hisz nincs ember, kinek jól ne esnék az is, ha valamit rokon családai multjáról is tud!...

Miután a Janesó családok tagjai K.-Vásárhely lakosságának évszázadok óta egy igen nagy részét tették mindig, s a város multjára sok tekintetben befolyással voltak, azért összekapcsoltam a k.-vásárhelyi Janesók és a város történetének leírását. S Kézdi-Vásárhely történetének is főbb adatait közben-közben röviden összeírtam. A kimértség miatt bővebben ki nem terjeszkedhettem, bár e derék városnak oly gazdag, oly változatos történelmi multja van, mely tárháza a történelem előtti korszakok emlékeinek éppen úgy, mint a római uralomnak s a honfoglalás óta hazánk történelme oly sok emlékezetre méltó eseményeinek színterül szolgált.

Igen rövideden a város nép-, föld- és helyrajzi leírásával is foglalkoztam; felemlítettem őscsaládjait is. Figyelemmel kísértem az előforduló nevezetesebb közéleti jelenségeket, politikai eseményeket is. Leírtam az 1848—49-iki eseményeknek háromszéki főbb mozzanatait is, melyeknél K.-Vásárhely oly annyira kitűnt; s a melyeknél a Janesó családoknak is mintegy száz tagja ha nem országhírű, de nem megvetendő közreműködéssel volt.

A történetírói elfogulatlanság s pártatlanság szelleme vezérelt mindennek leírásánál; az események hű és részrehajlatlan bírója, előadója kívántam lenni; a mire úgy a köztörténelmi, mint a családtörténetírásnál minden író különben is moraliter kötelezve van.

Adatok, iratok, emlékek, családi kellő levéltári anyagok művemhez oly mértékben nem voltak, a mint azokra szükségem lett volna. Min nem is lehet csodálkozni; hisz ezernyi küzdelmeknek volt színtere K.-Vásárhely. Besenyő, kun, tatár, török, oláh, német, orosz stb. ellenséges betörései s pusztításai mindent megsemmisítettek; annyszor felkővezolták népét s kizavarták lakásait a munkás és békés otthonból!

Csuda, hogy még valami a város és egyezék kezei közt

megmaradt!... A helyi és országos pusztításokkor kevés megmentett történeti emlékek s maradványokból azonban mégis sikerült egy néhány századbeli multját a Jancsó család és a városnak megvilágítani.

A város és a k.-vásárhelyi Jancsó családok története rövid összeírásához való adatok összeszerzése tekintetében első rendben a főelismerés koszoruja is id. Jancsó Mózes kereskedő urat illeti meg, a ki a k.-vásárhelyi Jancsók története összeírása kezdeményezése mellett még a kinyomtatás költségeit is nagyban hordozta. Hálás elismerés illeti meg szentkatolnai Bakk István urat, hasonlóan ifj. Jancsó Mózes, Jancsó Zachár, Jancsó Mózes (István fia), Jancsó István urakat is, a kik hasonlóan a legnagyobb szivességgel és készséggel fáradoztak az adatok összegyűjtése és közlésében.

De hálás köszönetemet kifejezni el nem mulaszthatom K.-Vásárhely érdemdus ey. ref. lelkipásztora, tiszt. Székely János urnak is, ki uri házában valódi barátságos jóindulattal fogadott, s több napon át szíves volt az anyakönyveket a leszámrazási táblázatok megkészítéséhez átengedni.

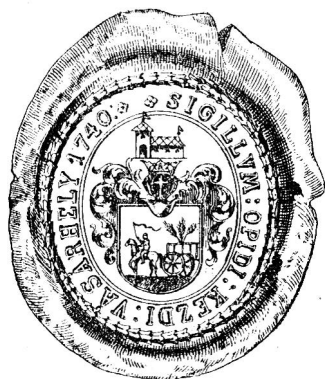
Nagy fáradság, sok utánjárással állithattam össze e szerény művet; részint azért, mivel a Jancsókat nem ismertem; részint, mivel a helyszínén nem lehetvén, távolból kellett az adatokat összegyűjteni. Aztán, maga az adatgyűjtemény is valóban nyers anyagtömeg volt, melyből éles kritikával kiforralva, kimosva és kiválasztva nyerhettem a valódi történelmi anyagot. Miért elismerem, hogy művem kissé hézagos; néhol csak töredékeket ad elő; de azon édes remény biztat, hogy úgy a város, mint a Jancsó családok története idővel részletesebben, tüzetesebben és kimerítőbben lesz megírva; s akkor, miután most a még ismeretlenül heverő adatok iránt is az érdekeltség fel van költve, a hiányzó és hézagos rész felkutatása által a kiegészítés meg fog történni!

Vizaknán, 1895. május hó 31-én.

A szerző.

Adatforrásokaim:

1. A k.-vásárhelyi Jancsók és vele rokon családoknál talált iratok, különféle családi okmányok.
 2. A k.-vásárhelyi ev. ref. egyházi anyakönyvek 1734-től.
 3. A kantai róm. kath. egyházi anyakönyvek 1702-től.
 4. Városi levéltár részben.
 5. Országos levéltár némely főbb adatok tekintetében.
 6. Altorjai B. Apor Péter munkái: *Lusus mundi. Synopsis mutationum. Metamorphosis Transylvaniae.* Cserei Mih. pótlékjegyzetei.
 7. Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása.*
 8. Szabó K. Székely oklevéltár.
 9. Kállay F. Historiái értekezés a nemes székely nemzet eredetéről, hadi és polgári intézeteiről a régi időkben.
 10. Kőváry László: *Erdély régiségei.*
 11. Jakab Elek: *Szabadságbarczunk.*
 12. 1848—49. Történelmi Lapok. Szerk. Kusztkó István.
 13. Kőváry L. Okmánytár az 1848—49-ki erd. eseményekhez.
 14. „ „ Erdély története 1848—49-ben.
 15. Kolozsvári Híradó. 1848.
 16. Erdélyi Híradó 1848.
 17. Honvéd. Szerk. Ocsvay Fer. 1849.
 18. Hadi Lapok. (Megjelent Csik-Szeredában.)
 19. Szeremley Samu. Magyarország krónikája az 1848—49. évi forr. idejéből.
 20. Benkő J. Transsylvania.
 21. C. Wolfgang. de Bethlen Hist.
 22. Apróbb történeti feljegyzések, emlékiratok és politikai röpiratok, egyes eseményeket illusztráló munkák s értekezések.
 23. Öregabb családtagok hiteles elbeszélései, stb. stb.
-

A) Kézdi-Vásárhely.

Kézdi-Vásárhely, mely az ottani Jancsó családoknak több mint 355 éven át lakóhelye, Háromszékmegyének második városa, Kézdiszéknek ugyyszólva közepén lapályon fekvő, rendezett tanácsu, posta, távirtda és vasuti állomással bíró mezőváros; mely keletről a Feketeügy¹ partmagaslatára, északról a Torjapataka mederormára van épülve — régi hagyomány szerint — a torjai határban, 290 öltre fekszik a tenger színe fölött. Valódi törzsökös székely helység.

A régi okmányokban különböző időkben, különböző nevezeten fordul elő; u. m. Asserculi (legrégibb neve),² Thoryawasara 1407,³ Civitas Thorijawasarhel 1492, Fo-

¹ „Üt” és „Ütia” annyit teszen a magyaroknak Sythiában lakó maradékai között, mint nálunk viz. Innen vette nevezetét a Feketeügy azaz: Fekete-Viz. Huszty: Ó- és Új-Dácia. 72 l. — 1548. máj. 1. Fekete Wgh nevezeten fordul elő. Szabó K. Székely oklevélt. III. k. 291 l.

² Orbán B. Székelyföldl. III. k. 129. l.

³ Szabó K. Székely okl. I. k. 102 l.

rum Kézdiense,¹ Hontér 1532-iki térképén „Neumarek“ nevezeten van bejegyezve.² A bejegyzésnél három bástyával várforma alak is festve van. Kyzdi vagy Kysdi,³ Siculipolis, Oppidum Thoria Wasar 1538, Oppidum Wasarhel.⁴ A „Kyzdy-Wasarhely“ elnevezése legelőbb — az eddig ismert okmányok szerint — 1562-ben fordul elő.⁵

Az egész világon páratlanul álló sajátosságos települési és építési rendszere van, mely nyüggként békozza le a városnak építkezési fejlődését. Kevés az önálló udvarral bíró telek. Minden udvar itt egyszersmind utca is, vagy inkább sikátor, mely egy hátulsó utcával van összefüggésben. Minden ily utca, illetőleg sikátorok sűrűn egymáshoz épült, többnyire földszinti házakkal vannak szegélyezve. Az udvarterek, szűk utcák aként keletkeztek, hogy az őstulajdonos keskeny szántóföldjét gyermekei között felosztván, közös bejárat volt kénytelen fentartani az egyes részekhez való hozzáférhetésre. A földszalag idő folytán mindig kisebb meg kisebbre daraboltatott s minden darabkára lakóház épült.

Noha nincs saját nagy határa; mezeje oly kicsiny, hogy az a népesség egytized részének élelmére sem elegendő; de a szomszédos községek határaiban annál több a k.-vásárhelyiek birtoka.

Némelyek K.-Vásárhely kis határából azt következtetik, hogy a város területén őskori telepedések nem voltak s nem is lehettek. Evel ellenkezőt bizonyítanak az alább felhozottak, de maga a situatio is, mely a telepalkotásra minden időben megfelelt és alkalmas volt.

A Bathu Khán mongolainak egyik kóborló csapata 1241-ben az Ojtoznál Rochetot, vagy mint az újabb írók nevezik: Subutaj Bachador vezérlete alatt Háromszékre betört.⁶ A mongolok Háromszéken majdnem minden községet feldúltak és elpusztítottak. A háromszékiek egyedül a Bálványosvárban

¹ Timon szerint, Benkő J. Transsylv. I. k. 26 l. Mivel a régiók azon helyeket, a hol az adás, vevés, csere történt, vásárhelyeknek — Forumoknak — nevezték.

² Fabritius K. Erdélynek Honter J. által készített térképe. 20. 28

³ Ugyanott 8 l.

⁴ Szabó K. Székely oklevélt. II. k. 51 l. ⁵ Ugyanott 167—168 l.

⁶ Kőváry L. Erd. tört. I. k. 120.

állhattak ellen dülő ostromaiknak¹ Még, a már azelőtt régen a környékbeli nép védelmére a Perkő tetején épített szentléleki várat (Castrum Zent Leleuk) is feldúlták.² Erdélyben való sok pusztításaik után Háromszéken át az Ojtoznál vonultak ki újból, tüzzel-vassal pusztítván, a mi elejökbe akadt.³

Sokan a K.-Vásárhely terén való régi telep teljes elpusztítását ekkorra teszik, s azt állítják, hogy a város határát a szomszédbeli falvak s a főurak foglalták volna el; mit sejtet az is, hogy az Aporok, Basa, Kun s más főuri családbeliek még a XVII-ik században is birtak K.-Vásárhely és Kanta határán s a közvetlen szomszédságokban igen nagy területeket.

K.-Vásárhely központján van a város hosszukás négyszögletű piacza. Ennek dél-nyugati szögletében az ev. reformátusok temploma és particulája. A városnak nyugati oldalán elvonuló, ugynevezett „uj-utezában“ vannak a székely határőrségi intézmény fennállása alatt keletkezett, a volt székely ezredeknek igen szép tisztí lakjai, melyeket maga a székelység épített.

A Szentkatolna felé vezető hasonnevű utczában van a székely katonai-növeldeinek, nevelő-intézetnek (Institut) palotaszzerű épülete, mely 1811-ben épült.⁴

Kézdi-Vásárhely ősmultját homály borítja, a titoknak eddig még fellebbenteni nem tudott fátyola lebeg a város fekhelyén. Azonban egyes időnként alólról fölbukkant leletek a mindent eltemető feledékenység és rombolás romjaiból a város és fekhelye multja felderítésére egyes adatokat idáig is nyújtottak.

A kőkorszaki, bronzkorszaki leletek tanúságot tesznek, hogy ezen a legrégibb korszakokban is itt emberek laktak. Még 1851-ben a kantai normalis iskolába való járásom alkalmával emlékszem, hogy mint gyermekek az ev. ref. temető körében kőbaltát kaptunk. De Háromszéknek Kézdi-Vásárhely határával szomszédos falvai s több más nem messzi

¹ Szegedy in Syn. Belae regis II. 17. szak. 128 l.

² Rogerius „Hist. sup. descr. Hung.“ E vár már sz. István alatt tekintélyes királyi vár volt. — Szabó K. Székely okl. I. k. 8 l. Fejér: Cod. Dipl. T. VII. vol. III. suppl. p. 33.

³ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 124 l.

⁴ Ez intézet rövid leírását alább látni fogjuk.

eső községei területén is akadtak többen a kőkorszaki ember nyomaira.

Téglás Gábor gondos és szakértelemmel való összeírása szerint¹ a kőkorszakból találtatott: Kőrispatakon egy trachyttufából készült véső; Sepsí-Szent-Györgyön egy kőfejsze, egy andesit fejsze; Ilyefalván egy esiszolt kőfejsze; Dálnokban egy andesit fejsze és buzogány stb.

A bronz-korszakból: Bodokon találtatott egy réz csákány; Aldobolyban bronz lándzsák; Bereczkben lándzsahegyek és tokos-vésők; Altorján bronz kardpenge, bronz fejsze; Polyánban bronz véső.

Durván készült urnák Sepsí-Szent-Györgyön; magas barna anyagu hosszú nyaku urnák és durva eserepek Polyánban; hasonlóan urnák Imecsfalván. 1848. előtti évek egyikében egy földhordó asszony K.-Vásárhelyt a barompiaczon földásás közben kapott egy hasonlóan durván készült eserép edényt, mit Molnár Mózes székely káplár vett kezéhez, s a bécsi muzeumba került.

A praehistorikus idők után laktak Erdélyben agathyrzek (Kr. e. 613—335), ezeket felváltották a kelták, azután a géták, kik mint dákok ismeretesek (Kr. e. 225—Kr. u. 106). A dákokorszakból is Háromszéken valamely vár, város és községek helyét gyanítják egyes régészek, úgy egyes leleteket is tartanak a dák időből levőnek.²

Legyőzván a rómaiak 105 tájt a dákokat, a világhódító római hatalom keze K.-Vásárhely és környékéig is elért. Az ojtózi szoros (az általuk ugynevezett „Angustia”)³ stratégiai fontosságát fölismervén, ennek védelmére idővel a dákok ottani telephelyén, álló táborn — castrum stativum — telepítettek. Az Ojtóz felől a bejárást a bereczki tábor, a bodzai

¹ Téglás Gábor: „Az erdélyi medence őstörténelméhez” 33—38.

² A Barátos közelében 1840. novemberben az út kivágatásakor talált régiségek, melyek Czofalvi régiségek neve alatt ismeretesek, n. m. arany csákányok, láncok, ruhaétkitmények, nyeregszerboglárok, lóállazók tiszta aranyból dák maradványok lehettek; — de lehettek azok római vagy hun emlékek is. (Olv. Új magyar Múzeum. 1853. évf. 56 l. és Archeologiai közlemények V. k. 32 l.)

³ Goss K. Studien zur Geografie und Geschichte des Trajanischen Daciens, 47 l.

szoros felől pedig a pietraosszai védette.¹ A határok mentén fekvő táborokat utak kapcsolván össze a központi legionaris állomásokkal. Az Olt völgyében a római út a jobb parton haladt Galt-Hévizig, a honnan egy ága tovább Komollón, K.-Vásárhelynél Bereczkig vezetett.² A bereczki és bodzai táborhely őrségét tulnyomó részben a segédesapatok (auxiliae) szolgáltatták, melyek vagy gyalog- (cohortes), vagy lovas-osztályokat (alae) képeztek.

A hol K.-Vásárhely fekszik, a római uralom alatt (Kr. u. 106—274) mintegy 1621. évvel ezelőtt római telep (colonia romana) volt. Timon állítása szerint itt „Praetoria Augusta” nevű római gyarmat, illetőleg város volt,³ mely a környékbeli falvaknak (vici), tanyáknak (pagi) administratio-nalis központul szolgált.

Némelyek „Praetoria Augustá”-t Enlaka helyén lettnék állítják;⁴ de Schel is összehasonlító római térképében azt K.-Vásárhely terére helyezi.⁵

A várostól keletre egy vár-sánczozat ormója és mélye dése nyulik el. Ezt a hagyomány várhelynek (castrum) tartja. Különböző időkben, főleg 1844-ben több római tárgyakat leltek itt.⁶ Maga Kállay Fer. is felemlíti: hogy k.-vásárhelyen, Torján is találtak római pénzt és váraknak kőfundamentumit.⁷

1852-ben a város északkeleti végén, midőn az ojtózi ut-vonal készítésekor egy átmetszést kellett tenni az ev. ref. temető előtt, ott sok római műemléket: arany poharakat, római hamvedreket, érmekét, fegyvereket találtak. Mik még kétségtelenebbé tették, hogy K.-Vásárhelytt valóban római telep vagy tábor állott, mely összefüggésben állott a Komollói erőd-del és Bereczk közelében való állandó táborral (castrum stativum), s hihetőleg a marosi római utnak azon részét fedezte, mely Apulumtól a sóváradi castrumnál Siklód tájékán Enlaka és Martonos mellett a Nagy-Küküllőhöz s onnan a Kis-Homoród

¹ Szilágyi S. Magy. nemz. tört. millenniumra. CLXX. CLXXI. l.

² Ugyanott CLXXIV. l.

³ Timon: Imago Ant. Hung. cap. XV. Epist. 1. Benkő: Transs. T. I. p. 26. 545.

⁴ Goss K. Stud. zur Geogr. u. Gesch. des Trajanisch. Daciens. 50 l.

⁵ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 101 l.

⁶ Kőváry L. Erd. Rég. 44 l.

⁷ Kállay F. Hist. Ért. 130 l. Benkő J. Transs. T. II. p. 93. mss.

mellé, innen Sz.-Márton és Homoród-Szent-Pál melletti Hévizhez és az Olton át jöve Ponte-vetere nevű hidon s Baróthon át Háromszéknek tartott, hol komollói castrumtól K.-Vásárhelyen át az ojtózi szoroson kiment Moldovába.

Az említett K.-Vásárhelyt talált emlék-kincsek Bécsbe vándoroltak jobbára, mik K.-Vásárhely régi története felderítésére igen nevezetes adatok. Láthatni rajzokat a „Magyar Academiai Értesítő“ IV. k. évf. VI. számában.

Ugyanaz említett temető előtt történt földlevágás alkalmával kaptak több érdekes régi edényt is.

Az Oroszfa felé vezető utnál 1851—52 tájt találtak a bejáró levágásakor egy halott-égető kemenczének nevezett, s a földben félőnyire lent levő több oldal-lyukakkal körülvelt sima tetőzetű téglá-építményt is.¹ Mi hasonlóan K.-Vásárhely ősmultjára mutat.

1856-ban az ojtózi passusnál Bereczk mellett találtatott egy „Tabula honestae missionis“ is.² Az Ojtóznál levő castrumnál talált téglák is igen nevezeteseek, melyek egy darabig a bereczki tanáesháznál őriztettek, melyek mutatják: hogy minő római katonák voltak Bereczk és K.-Vásárhelynél.

A téglák egyikén ezen bélyeg volt: CO HIS (Cohors Hispanicus). A másikon CO HIBRAC (Cohors I. Bracarum-gusteorum) Torma Károly megfejtése szerint.³ A Székely Múzeumban Sepsi-Szent-Györgyön levő római bélyeges téglák is hasonló feliratot viselnek [COH HISP] [COH. BRAC].⁴

Minden katonai jellegű római városban a középületek egy részét a katonaság építette. Azért, a hol táborhely feküdt és ott római bélyeges téglákat kapunk, azt a várost vagy falut a római katonák építették; bár magán emberek gyáraiból is kerültek ki bélyeges téglák, de ezek ritkábbak.⁵ A Cohors I. Bracarum Augustanorum a bereczki castrumnál volt Kr. u. 134 évtől elkezdve,⁶ a Cohors Hispanicus, hogy melyik évben volt ott, bizony meg nem határoz-

¹ Mit Bakk István öcsém is látott.

² Jahrb. 1856, 33, C. J. LIII. DXV. Archeol. közlem. II. 251.

³ Orbán B. Székelyföldi. III. k. 124 l.

⁴ Emke: Uti-kalauz 281. l.

⁵ Szilágyi S. Magy. nemz. tört. millen. CX CVII. l.

⁶ Ugyanott CLXXI. l.

ható, mivel nincs kitéve I. II. III. vagy IV. Ez utóbbi másodszor 145—161-ig volt Erdélyben.¹

A római korszakból: 1859-ben Sepsí-Szent-Györgyön talált 50 drb családi-érem is sok tekintetben irányt és felvilágosítást adó adat. Melyek közül N.-Szebenben láthatók: Cipia, Cordia, Crepusia, Fonteja, Julia, Postumia családoktól; Antonius, Augustus és Vespasianus császároktól. Ilyefalván találtak római consularis és családi érmekeket. Altorján Quintus Curtius-féle denárt.² Nem régiben K.-Vásárhely határán is Szentkatolna felé találtatott több római pénz, melyek között egy görög feliratu pénz is volt, mit Dávid Antal Jancsó Géza gyógyszerésznek, ez pedig Mikes grófnak adott. Feliratául: „Heracleos Soteris“-t említenek. 1888-ban és 1895-ben a szomszéd K.-Martonfalván római amforákat találtak, melyek szürke agyagból készültek, magosságuk 73 cm. Koruk Kr. u. 2—3 századra tehető (Budapesti Hirlap 1895. évf. sz. 266.)

Mely fenn elmondottakból lehet következtetni, hogy K.-Vásárhely fekhelyén 134—145 közt már colonia romana volt (1761. évvel ezelőtt); s hogy a fenn említett segédesapatok s azoknak kiszolgált katonái, követői hozták azt létre. De a K.-Vásárhelytt, Bereczk és a szomszéd helyiségek határán talált maczsájok arra is mutatnak, hogy Háromszéknek nem csak alsó fele, hanem a felvidéke is a rómaiak birtokában volt.

Kr. u. 259-től, illetőleg 274-től kezdve a római élet utolsó emlékei is megszakadtak; Dácia 274-ben teljesen a góthok birtokába került. Hol ezek távoztával később a visigóthok telepedtek meg; de ezek is 375—381-ben elhagyták végkép Dacia területét.³

¹ Szilágyi S. Magy. nemz. tört. millen. CLX 1.

² Mittheil. d. k. k. Commiss. 1859. 107. Archiv. f. oesterr. Geschichte XXIX. 330. Goos Chronik. 24 1.

³ Fejedelmek olásott kincsei a föld mélyébe rejtve maradtak, nem jöttek többé vissza értők, csak másfél ezer évvel később — 1887. szeptember havában — hozta napvilágra, legalább egy részüket, a szerencsés véletlen. Ilyenek a háromszéki Kraszna területén elrejtett arany rudak, melyek az együtt uralkodó három császár: I. Valentinianus, Valens és Gratianus képpel s é sirmiumi pénzverő bélyegeivel ellátva a IV. században (367--

A góthokat a hun-skytha nép váltotta fel 376-ban. A hun uralom megszűnte után 454 körül, némelyek szerint 475 tájt, őseink: a hunok egy kis része Attila egyik fia, Irnak alatt foglalta el a székely földet, benne Háromszék földét is. Mit az 1533-iki „Csiki székely krónika“ így ír le: „Havasi Dáciát a székely nemzet, a legharezasabb emberi nemzetség, Attila birodalma felbomlása után elfoglalván, mint nemes, nagylelkű, de az idők mostohasága által megrongált, hadi dolgokban legtapasztaltabb, Halom, Örlöcz, Jenő, Medgyes, Adorján és Abrán törzsei és nemzetségei s e nemzetségek ágazatai szerint osztják el maguk közt az örökségeket és hivatalokat, ugyan az eredetűek, mint a pannoniai magyarok; más nemzetek által székelyeknek nevezettek, Attilának nemes Scythia népétől.“¹

A székelyek hazájokat fegyver-jogon szerezték, birtokok vérök ára. A fegyverrel szerzett földet fiaik közt — a mint említők — tribusonként osztotta ki; s valamint ezt, úgy a hivatalokat is nemenként és nemzetségi áganként birta; feje Rabonbánnak nevezetett.²

A hunnusz utódok, a székelyek több századon át az általuk elfoglalt földről, Erdély keleti bércei közül sem a gepidáktól (454—568), sem az avaroktól (568—887) és bolgároktól nem háborgattattak ki. Nemzetiségüket fentartották. Nyelvük leginkább a szláv hatásnak volt kitéve, mivel őket szláv-fajok környezték, de azt is fentartották s megőrizték, eltekintve nehány szláv szó átvételétől.

A magyarok bejövetele alkalmával a székelyek, mint Kéza és Székely István³ írják, egész Oroszországig mentek a magyarok elébe. Az Alpári-téren velők szerződtek⁴ s Béla király névtelen jegyzője krónikája állításaként, ősjogaik,

375) egyszerűen a rómaiaktól a barbároknak fizetett segélypénz o nemben egyedül álló emlékei. Szilágyi: A magy. nemz. tört. millen. CLIV. és CCCVII. l. A bodza-kraszna kincsek.

¹ Ezek tudata és a hiven megőrzött hagyomány daczára, az új magyar történeti iskola mégis elvitatni akarja a székelyektől a hun-scytha eredet nemzeti öntudatát s hagyományos emlékezetét!?

² 1553-iki Székely krónika. Kállay F. Hist. Ért. 80. l.

³ Kéza, Chronicon Hungaricum. Bécs, 1781, 78 l. Székely Istv. „Nemzeti könyvtár“ 1854. 10. l.

⁴ 1553-iki Székely krón.

törvényeik, szokásaik s önkormányzatuk, szóval egész polgári szervezetük fentartása mellett testvéri szövetségre léptek a bejövő magyarokkal.

Árpád a maga táborából a székelyeknek Rabonbánt ajánlott, s így ment tovább a honfoglalásra.¹ A székelyeket Árpád által ajánlott főnökének utódai igazgatták szt. Istvánig, a ki Gyulát mint a keresztény vallás ellenségét, a székely főnökök segítségével győzte le 1002-ben.² Mikor a székelyek szt. Istvánhoz követeket küldöttek s vele oly értelmű szövetségre léptek, hogy a székelyek a pénzadó fizetéstől legyenek örökre mentek, de a királyt és a pannonföldi (magyar) népet észak (inkább kelet) felől védjék, a király őrizetére 100 fegyveres lovast, s a midőn ujonnan választott király van, midőn az nősül vagy fimagzata születik, ajándékba ökröket adjanak.³

A székelyeknek külön szabad nemzeti állása, saját alkotmánya, az országbeli többi nemzetekétől merőben különböző helyhatósági intézményei, törvényei és szokásai 1562-ig egészben és megnyirbálva 1848-ig fennmaradhattak. Sőt belső nemzeti és polgári intézményeik gyarapítására, ki-fejtésére koronként a székelyek külön nemzeti gyűléseket tartottak, magukat kötelező törvényeket hoztak. (1451. 1466. 1505. 1506. 1555.)

A kormányzási főhatalom, mely a főrabonbán kezébe volt letéve, később a székely ispán kezébe ment át. A katonai

¹ Béla kir. Névtelen Jegyző előad.

² 1002. körül a Csik-Somlyó hegyén levő kápolnát szt. István a Gyulán nyert győzelme emlékére építtette.

³ Szt. István társ. Egyet. magy. encyclopedia II. k. 807—808 l.

A szent király halála után a kereszténység ügye roszra fordult, úgy a magyar nép, mint a székelység a régi pogány hitre vissza kezdett térni, a keresztény papokat lölte, a kolostorokat széthányta; azonban a királyi hadak az I. Endre és Béla királyok törvéynél fogva, tüzzel-vassal irtották ki az elégedetlen pártosokat. A felháborodott ország békéje addig még sem tért vissza, míg a hatalmas szt. László király a régi hit és szertartások eltörléséről szigorú törvényt nem hozott; s a főbb és befolyásosabb székelységet megnyervén, általuk a többi is engedelmességre s a kereszténység iránt való meghódolásra bírta. Ekkor szűnt meg az ő székely kormányzati, katonai és pogány főpapi intézmény, s a Székelyföld pogány falvainak nagy részét szentek nevére kereszteltették. (Olv. Csiki: Székely Krónika. Jakab Elek: A milleniumi emléksobrok és a székelység. Budapesti Hírlap. 1895, máj. 17. sz. 133.)

szerkezetök megmaradt; hét székükben hét főkapitányuk volt. Mindnyájan nemzetegészileg nemesek voltak, birtokaik soha sem szállottak a koronára, hanem a szomszédra; birtokaikat és a tiszteket — a mint előbb is látók — majdnem a 15-ik századig nemenként és áganként (per Tribus et Generationes, generationumque Lineas) osztották;¹ semmi pénzdót, vámot, tizedet nem fizettek. A haza iránti tartozásuk summája a haza fegyveres védeése, s a királynak bizonyos alkalommal hat ökör után egy ökör ajándéku adása volt.²

Mint a történelem és régészeti kutatások igazolják: mai városaink legnagyobbbrészt a régi római telepek romjain épültek. Hihetőleg a K.-Vásárhely fekhelyén volt római colonia helyén is, a római uralom után, a góthok és hunnok alatt is volt lakosság.

Ezt mondhatni a hunnus utódok, a székelyek letelepedési idejéből is, egész a tatárjárásig, 1241-ig. A mikor történhetett a K.-Vásárhely fekhelyén volt városnak mint siktéren esőnek teljes elpusztítása. De a feldulást és végképeni elpusztítást, a lakosságnak szétszórását eszközölhették 1241. előtt az Ojtoznál többször betörő pogány besenyők³ és kunok is.⁴ Ekkor foglaltathatott K.-Vásárhelynél levő telep határa jobbára Torjá-hoz, kis részben pedig Szentkatolna és más szomszéd községekhez. Ilyforma határ-elfoglalások, történeti feljegyzések tanúsága szerint, a Székelyföldön több községek elpusztulása és feldulatása alkalmával történtek.

¹ Szt. Istv. társ. Egyet. Magy. Encyclop. II. k. 816 l. Szabó K. Székely okl. I. k. 320 l. II. k. 34, 46, 48 l. III. k. 129, 167—169 l.

² Szt. Istv. társ. Egyet. Magy. Encyclop. II. k. 816 l.

³ A besenyők a magyar nemzettel rokon nép Etelközben telepedvén le, onnan Moldván át többször rontottak be Erdélybe és ott pusztítottak. Szt. István király 1002-ben megverte őket, a midőn a szt. király sergéhez a székely csapatok is Upor Sándor rabonbánjuk vezérlete alatt csatlakozva voltak. 1003-ban újból berontottak, midőn szt. István az erdélyi hadakkal szaporitván sergét, a déli havasokon át, saját országukban kereste fel őket, s rajtuk diadalmaskodván, kezébe tőlök temérdek kincs jutott (Balics I. 139—141. Thuróczi II. 5, 29, 30). Szt. Lászlónak is kellett ellenük hadakoznia (Balics I. 340 l.) Még a XIII. század őszén is tettek a besenyők berohanásokat, legkivált Háromszékre.

⁴ A kunok is, hasonlóan a tatárok bejöveteléig, több versben rontottak be és pusztítottak.

A K.-Vásárhely helyén levő telep egy időre megsemmisítettetett s eltűnt, pusztaság követte, avarnőtt az épületek helyén, azok szántóföldek ké alakítottak. De nem tartott ez mindig!...

A mint Orbán Balázs megjegyzi: „A szomszéd faluk lakói oda, mint központi helyre, vásárookra kezdettek egybegyűlni, mivel akkor Kézdiszékben nem volt város s ott keresomákat, deszka- és fabódékat építettek. S látva, hogy az első települőknek jó dolguk van, mind többen-többen telepedtek oda a vidékről.”

Ezen első deszkaépületekről a latin írók „Asserculioppidum”-nak, deszka-városnak nevezték el az új telepet. S innen eredett sokaknak azon tév-véleménye, hogy ott „Asserculi” nevű római colonia állott volna.¹

Mivel Torja² község határán, Torjapatak mellett épült, történt a letelepedés és város-alkotás, azért K.-Vásárhely egy pár századon át Torjává sára (Oppidum Thoryavásár) nevet is viselt.

Az általam ismert legrégibb okmány, a hol e nevezet előfordul, Nádasai Mihály székely ispánnak 1407. nov. 24-én Toria-wasárára kelt levele, midőn K.-Vásárhely Háromszéknek főhelye volt, s ott tartatott Háromszék közgyűlése is.³

Hogy mint székely város, K.-Vásárhely 500—600, vagy még több évvel ezelőtt épült, arról idáig hiteles adat felderítve ninesen. Ha a tatárjáráskor 1241-ben pusztult el az ottani telep, akkor ezen szomorú idő után a telepnek, illetőleg a város-alakulásnak azonnal kezdődnie kellett; mivel 1407-ig csak 166 év esik, a mi nem sok idő egy tekintélyes helység, egy város létrejöttére az akkori időbeli viszonyokat tekintetbe

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 101 l. A Bóza, vagy Borzaföldön (későbbi néven Barezáságon) is a letelepülteknek az 1211-ki kiváltságlevelök szerint, csak fából volt szabad városokat építeni. Balics: II/2 326 l.

² Torja az Apor család birtoka volt (Szabó K. Székely okl. I. k. 67 l.) 1367. sept. 19-én Torja Bálványosvárához tartozó nemesi jószágként említetik Fejérmegye területén (Szabó K. Székely okl. III. k. 6 l.) Még 1479. január 25-én is az Apor család által birt Bálványosvár tartozandóságaival, u. m. Szárazpatak, Peselnek, Karathna, egy tagban említetik Torja s csak később a XVII-ik században csatoltatott Háromszékhez. (Kendy Ant. erd. vajdának Tordán kelt levele.)

³ Szabó K. Székely okl. I. k. 102—103 l.

véve. De lehetett K.-Vásárhely szabad helység, corporatio a 11, 12. és 13-ik századon is.

A városi rend fejlődését szent-István király idejére lehet felvinni honunkban.¹ Királyaink később a várszerkezet felbomlása és a földesuri hatalom kifejlődése idejében gondoskodtak arról, hogy a polgári elemet a magánhatalom alá kerülés ellenében megvédjék.

A XIII-ik század folyamában osztogatott városi kiváltságlevelék következtében a városok, mint az ipar és kereskedelem főhelyei, területükkel együtt, kiválnak a megyei szervezethől; a vidéki kormányzat önálló közegei lesznek s mint ilyenek a közhatalmat képviselő királyi hatalom alatt maradnak.

1332–1337-ben Berengár Jakab és Bonafato Raymund pápai tizedszedők által készített tized-jegyzék, tized-gyűjtésben K.-Vásárhely ugyan nem fordul elő, míg a szomszéd községek mind följegyezve vannak, u. m. Markosfalva (Marci Villa), Szentlélek (De Sancto Spiritu), Al-Torja (Terya, Thorya, Torya Inferior), Fel-Torja (Torya, Torhya, Thorya Superior). Hatolyka (Hatalka, Hotolka), Al- és Fel-Csernáton (Churuacum, Kuruacum), Nyujtód (Nachtond, Nazzand), Szent-Katolna (De Sancta Katherina) stb.²

K.-Vásárhely a pápai tizedjegyzékekben hihetőleg azért nem emlittetik, mert tán ott oly szerzet vitte a lelkészetet, a mely kivéve volt az illető dézma-fizetés terhe alól; vagy tán azért, mivel ép akkor ott még plebánia nem volt, s Alsó-Torja fiókegyháza lehetett, mely K.-Vásárhelytől csak félóra távolságra esik.

A Kyzd (Kézdi) nevezet még 1090-ben is előfordul.³

Az elősoroltak után, lássuk K.-Vásárhelynek tovább fejlődését.

A deszkabódékkal megindult vásároshely, a kezdetleges deszka-város csakhamar kinőtte magát úgy, hogy már 1407. nov. 24-kén ott kelt levelével Nádasi Mihály székely ispán azt rendes vásárhelynek, Toriawasara-nak nevezte, s Háromszék

¹ Kállay F. Hist. É. 119 l.

² Magyar Sion. 1894. évf. 8 f. 623–626 l.

³ Magyar Sion. 1894. évf. 8 f. 623 l.

főhelye, gyűléseinek helye volt.¹ Sőt ugyanakkor már városi rangra emelt helység gyanánt tűnik fel. Mivel, a mint Báthori István országbíró és erd. vajda 1492. sept. 23-án kelt levelében felemlítve van: „a régi magyar királyok a 7 székelyszék mindenikében pro se vnam quamque ciuitatem Juri Regali habuerint reseruatum et specialiter priuilegiatum ac libertatum.”²

Hogy K.-Vásárhely már 1427. előtt is szabad város volt, városi kiváltságokat élvezett, országos és heti vásárjoggal és más kiváltságokkal felruházott város volt, s hogy kiváltságait tán 1407. előtt nyerte, hihetőleg Zsigmond királytól, kinek a polgári elem emelése és a város-alkotás szenvedélye volt, kitűnik Zsigmondnak 1427. máj. 9-kén Földváron (Brassó vidékén) kelt parancslevelében foglaltakból.³

Ugyanis, a k.-vásárhelyi esküdt polgárok a maguk és a többi polgárok s lakosok nevében Zsigmond királyhoz Földvára panaszra mentek, a hol ő akkor tartózkodott hadakozásai miatt,⁴ hogy a kézdi-széki székelyek seniorjai (főemberei) Thoryauasara királyi mezővárost (a mai K.-Vásárhelyet) maguk közt a maguk 5 nemzetségére⁵ felosztva sanyargatják, díjfizetések kirovásával s más zsarolásokkal szabadságaik és kiváltságaikban a város lakosait megsértik. A király a fennemlített parancslevelével a k.-vásárhelyieket oltalmába vette, s a kézdi-széki székely főembereknek megparancsolta, hogy Thoryauasara (K.-Vásárhely) királyi város⁶ lakosait kiváltságai érdekében díjfizetések kirovásával s más zsarolásokkal ne háborgassák; hanem hagyják meg azon jogok, kiváltságok és szabadalmak élvezetében, „melyekkel mi székelyeinknek minden székeiben egy királyi városunk felékesítve van,” melyek egyike „Ciuitas nostra seu oppidum Thoryauasara.”

¹ Szabó K. Székely okl. I. k. 102–103 l.

² Ugyanott III. k. 118–120 l.

³ Ugyanott I. k. 122–124 l. A vásáradásjoga mindig a királyhoz tartozott.

⁴ Zsigmond kir. 1426. decz. 26-tól 1427. jul. 8-ig Brassóban és vidékén időzött. Lásd: Ráth K. A magyar királyok utazásai. 140, 141 l. 1427-ben Sepsí-Szent-Györgyön is mulatott. Orbán B. Székelyföldl. III. k. 38 l.

⁵ E szerint a kézdiszéki székelyek 1427-ben öt nemzetségből állottak azaz: öt törzsökök (nemek) voltak Kézdiszékekben akkor.

⁶ Kállay F. Hist. É. 123 l. A Civitas kitételt oppidum helyett, kell venni.

Zsigmond kir. ezen parancsleveléből kitűnik az, hogy K.-Vásárhely már az előtt a szék hatósága alá nem tartozott. Ezen szavaiból pedig: *universorum populorum et hospitum totiusque communitalis Ciuitatis seu Oppidi nostre Maiestatis Thoryauasara apelate*“ tisztán következtethetni, hogy K.-Vásárhely lakosságának egy része idegen, jövevény volt, mit a „*hospes*“ szó jelez, s így a telepedés is nem éppen egészen a szomszéd falvakból történt.

A Zsigmond kir. által részint adott, részint megerősített előjogait K.-Vásárhelynek, az utána következett magyar királyok közül többen, sőt a nemzeti fejedelmeknek is csaknem mindenike megerősítette és amplificálta.

Szabadalmi, kiváltságai pedig K.-Vásárhelynek ugyanazok voltak, a mik Udvarhely, Marosvásárhely,¹ Sepsí-Szent-György, Felvincz, Csik-Szereda és Keresztturnak.

Kézdizséktől, melynek területén fekszik, független terület volt, annak hatósága alá semmi tekintetben nem tartozott; rendes Jurisdictionnal, önrendelkezési joggal, iudicialia potestással fel volt ruházva; választott tisztjei által kormányoztatott; minden ügyeket saját választott tiszteik, bíráik által maguk a város polgárai ítélték, intézték el, illetőleg a perek első Instanciában köztük láttattak el; a város törvényszékétől a felebbezés is egyenesen a kir. udvarhoz vagy a vajdához történt; szabadságlevelök tartalma szerint, élet és halál felett is ítéltettek, de e jogot bizonyos megszorítások között gyakorolhatták. Idegen bíró elébe a város lakosait idézni nem lehetett; sőt, ha a város határán, területén valaki bűntényt követett el, vagy valami peres ügye előfordult, az is a város tisztei és törvényszéke előtt igazíttatott el. A város polgárai, lakosai minden adó, rovatal, taxa, dijkírovás, vámfizetéstől mentesek voltak, kivéve a török sultánnak fizetett adót,² s hadjáratban való megjelenéstől is időnként fölmentve voltak; szokatlan

¹ Városi lev. Zsigmond kir. kiváltságlev. 1427. sept. 21. pergamen ivon.

² A Kézdizsék közséégeinek és portáinak 1567-iki összeírásában — Regestrumiban — fel van említve: „Az rowasbol exemptak az warosok és az ew kapuio k zama.“ Szabó K : Székely okl. II. k. 222 l.

Adót nem kapuszám szerint fizette, hanem általában egy bizonyos

fizetésekkel, beszállásolások s vendégek tartásával, a szék által a királyi udvarhoz küldött követek utiköltsége hordozásával is nem terheltettek; gyűlésbe vagy hadba csak akkor mentek, mikor a többi székely városok lakosai is mentek; a király és vajda részére is a szokásos fizetéseket a szomszéd székely mezővárosok módjára teljesítették; Háromszék tisztszei őket semmi szolgálattételre s terhek hordozására nem kényszeríthették. Az országgyűlésre két követet küldöttek.¹ Ha a város lakói közül valaki örökös nélkül halt el, annak minden javai a városra szálltak, melyeket a tanács a város közhasznára tartozott fordítani. Egyházi törvényszéket illető ügyeiket a kézdi esperesi forumon, s volt idő, midőn a barezasági káptalan, dékán előtt is folytatták.²

A nagylelkű királyok s fejedelmek, kik K.-Vásárhely előjogait, szabadalmait adták, egyes kedvezményekben részesítették, a vajdák s más nevezetes egyének, a kik e derék székely várost évszázadok lefolyása alatt pártfogásokba vették s annak javára törekedtek, következők:

1. Mátyás kir. 1462 sz. Anna napján (okt. 5) Budán kiadott levelével, a Zsigmond által adott kiváltságait K.-Vásárhelynek megerősítette s népét szabadalmaiban és jogaiban örökre megoltalmazni rendelte.³

2. Báthori István, országbiró, erd. vajda stb. is, a székely nemzetnek 1492. sept. 23-án Udvarhelyt tartott gyűlésében, K.-Vásárhely (Ciuitatis Thorijawasarhel) fenemlített kiváltságainak nem mondott ellen.⁴

3. Ulászló is 1507 sz. Katalin napján (nov. 25) Budán kelt levelében, K.-Vásárhelynek Zsigm. által adott kiváltságlevelét confirmálja; sőt az ellen cselekvőket, ha lennének, komolyan eltiltja; Thoryawasárt minden adó alól kiveszi, miként a többi városok ki vannak véve.⁵

összeget, vagy is taxát szolgáltatott a széktől külön az országos adótárba. Így a többek közt említetik, hogy 1667-ben K.-Vásárhely közönségesen fizetett 100 Tallért. CC. P. V. Edict. XLV. 1716. jul. 4-én félévre 450 frt havi quantumot.

¹ Dózsa Elek: Jogtud. 74 l.

² Sokáig a milkói püspökség alá tartozott K.-Vásárhely is.

³ Városi levélt. pergamen iven eredetiben.

⁴ Szabó K. Székely okl. III. k. 119 l. Brassó levéltára.

⁵ Városi lev. eredetiben perg. iven.

4. 1519. jul. 22. Zápolya ugyanazt confirmálja, s a tisztségeknek parancsolja ezen várost oltalmazásba venni.¹

5. Zápolya 1521. ápr. 1-én a város kiváltságait ujból megerősíti.²

6. János kir. 1531 sz. Máté ev. napján (ápr. 25) kiadott parancslevelében elrendeli, hogy Thorjavására nyert kiváltságaiban oltalmaztassék; senki taxák és adókkal ne terhelje; a szék az ő belügyeibe ne avatkozzék.³

7. György püspök, országkincstárnok, 1551. márcz. 3. elrendelte, hogy e város népét kiváltságaiban senki meg ne háborítsa.⁴

8. Izabella királyné, Veres Máté és Elek Benedek esk. polgárok kérésére, 1557. máj. 18-án Gyulafehérvárt kelt levelében, K.-Vásárhelynek (Toryauasara) Zsigm. kir. által 1427-ben adott szabadalom- és kiváltságlevelét egészen átírja s azt megerősítve, minden pontjára nézve érvényesnek nyilváníttotta.⁵

9. János Zsigm. 1562 sz. László kir. után való vasárnap (jun. 28) Segesvárt kelt iratában, az 1562. május hóban ellenei székely fölkelésben részt vett Kyzdy wasarheli bíró, esküdt polgárok és lakosoknak fejüket, örökségüket s más különféle javaikat véve bünbocsánatot, kegyelmet ad; kivéve azokat, kik netalán a fölkelésben kapitányok, tanácsosok, hadfogadók és főindítók voltak.⁶ Nevezetes ezen okmány azért is K.-Vásárhelyre nézve, mivel a „Kyzdy wasarhel“ nevezet legelőbb ebben fordul elő; mely után elmaradt a Thoryauasara nevezet.

10. 1570. márcz. 20-án Báthory Zsigm. fejed. kiváltságlevelében a várost mindenben megoltalmazni rendeli.⁷

11. 1571. Báthory István a várost régi szabadságaiiban megoltalmazni minden hivatalnak parancsolja.⁸

¹ Vár. lev. eredetiben.

² Vár. lev. eredetiben.

³ Vár. lev. Hiteles Transumt. és eredetiben is.

⁴ Vár. lev. papíron.

⁵ Vár. lev. ered. Szabó K. Székely okl. II. k. 136—137 l.

⁶ Vár. lev. eredetiben Szabó K. Székely okl. II. k. 167—168 l.

⁷ Vár. lev. eredetiben.

⁸ Vár. lev. eredetiben.

12. Ugyan Báthory Istv. 1572. január 3-án a vár-hegyi táborból rendeletet küld, melyben minden idegent a városból a vámszedéstől, névszerint Daczót és Kálnoky eltiltja.¹

13. Báthory Kristóf 1579. máj. 3. Tordáról adott adománylevelével K.-Vásárhelynek a Kászon rétjében levő „Katrusa völgye“ és „Nagy mély völgye“ nevű erdőket a zamoczaikéig nyúló kiterjedésben adományozta.² Minek tulajdonába végkép K.-Vásárhely csak 1610. febr. 1-én statualtathatott, mivel e felett több egyenetlenkedés és perlekedés támadt. A fejedelem 1581. máj. 4-én megparancsolta főtiszt. Perneszy Istvánnak, hogy az adományozott erdő birtoklásában K.-Vásárhely közönségét olta mazza meg.³ Báthory Zsigm. 1581. jul. 31-én ezen erdő feletti egyenetlenséget elenyésztetni parancsolta.⁴ — 1583-ban a Katrosa erdő ellenszólói okadás végett a királyi táblára evocaltattak. Ugyan 1583-ban Károlyi mint ellentmondó statutio alatt 18 ad napi terminusra okadás végett szólíttatott meg. 1584. decz. 14-én Gyaluból az erdélyi kormánytanács jelentést tett Báthory István lengyel királyhoz, mint erdélyi fejedelemhez Károlyi Istvánnak k.-vásárhelyiekkel való határegyenetlenségi ügyében is.⁵ Itt említettik, hogy a Kászon vizébe a várpataka omlik. Ezenfelül a Kászonszék határáig, a Kászonrét felső felét donálta volt a Báthory István előtti fejedelem a k.-vásárhelyieknek cum suis pertinentiis, mivel hogy azoknak határok nincsen és abban statualtattak is. A per folyt 1584. decz. 14-én is. 1585-ben Relatoria arról, hogy az executio inhihealásáért az ellenző Aporok s mások evocaltatván, meg nem jelentek. 1586-ban Károlyi István ezen erdő felett a pert folytatván, K.-Vásárhely feleltetésben 62 tanuval bevallatja, hogy a város annak birtokába volt.⁶ — 1587. febr. 1-én kelt Fogarasba K.-Vásárhelynek

¹ Vác. lev. eredetiben.

² Vár. lev. eredetiben.

³ Vár. lev. ered.

⁴ Vár. lev. ered.

⁵ Szabó K. Székely okl. IV. k. 90—93 l. gr. Mikó Imre: Erd. tört. adatok I. k. 265—268 l.

⁶ Vár. lev. ered.

Károlyi Istvánnal való békelevele, melyben a Kászon vize eltiltatik határnak, a Bellő pedig marad Károlyinak.¹

14. 1582-ben a bereczkiek panaszt emeltek a fejedelemnél, hogy a postálkodást ők viszik, tehát a terhet is ők hordhassák Moldvába. Azonban, k.-vásárhelyiek igazolták, hogy ők is egy terhet viseltek a postaságban, miért legyen szabad nekik is a terhet oda hordani. Az ügynek megvizsgálására Báthory Zsigm. erd. fej. Perneszy István, várhegyi kapitányt, Háromszék királybíróját, küldte ki 1582. jan. 5-én Gyulafehérvárrt kelt parancslevelével.² — Báthory Istv. 1602. márcz. 18-án Brassóban kelt levelével Bereczk régi kiváltságait megerősíti, mely szerint adót nem fizetnek lakosai, ahelyett a fejedelem futárjait lóval és szekérrel látják el Moldovába Tatros városáig, visszajövet K.-Vásárhelyig; a kereskedők áruikat náluk lerakják s az ő szekereiken szállítják tovább fizetésért. Mely kiváltságot megerősítette 1608. máj. 14-én Báthory Gábor, 1625. jan. 22. Bethlen Gábor, 1631. jun. 28-án I. Rákóczy György s több más fejedelmek. Mindennek daczára a bereczkiek és k.-vásárhelyiek örökké perlekedtek. Azon állapotok meg, hogy az Ojtozon be Moldovába és onnan ki a fizetésért járandó terheket a k.-vásárhelyiek és bereczkiek contractus szerint egyenlőképp hordozzák; számtartót is e tekintetben külön tartottak 1708 feléig. Kötésük is volt, hogy egyik is a másiknál többet ne vihessen.³ — De a per 1710-ben újból megújult. Azonban jul. 6-án a két város a teherhordás ügyében való intézkedést további időre halasztotta el.⁴ 1711. febr. 10-én albisi Danka Péter és dálnoki Szabó Péter nemes személyek voltak kiküldöttek feleltetésre. 1712. márcz. 12-én K. Vásárhely evocaltatta Bereczk városát az Ojtozig járható teherhordoztathatást ellenző ügyben.⁵

15. Báthory Zsigm. 1588. máj. 6-án Nagy-Enyeden kelt levelében, Kyzdi-Wasarhel-nek már János királytól nyert sokadalmaít és hetivásárait megerősíti. A sokadalmakat Reminiscere vasárnap, Szt.-György és Szt.-Demeter napra, a

¹ Vár. lev. másolatban.

² Szabó K. Székely okl. IV. k. 80 l. Erd. Muz.

³ Inquisit. Relat. 1711. febr. 10.

⁴ Vár. lev. ered. ⁵ Vár. lev. ered.

hetivásárt pedig hetenként csütörtökre tette.¹ Az Aprob. Const. P. V. Edict. XCII. szerint K.-Vásárhelyt vámadással a nemesség nem tartozott.

16. Ugyan Báthory Zsigm. 1589. ápr. 4. a város minden kiváltságait, jogait, régi szabadságait megerősítette.²

17. 1589. máj. 2-án Gyulafehérvárrt kelt levelével Báthory Zsigm. eltörli a „Kizdywasarhely“ és Bereczk városában felállított harminczadot; a vámszedést azonban meghagyta Bereczk városában.³

18. Báthory Zsigm. 1590. aprilisben (a napszám olvashatlan) kiadott okmányában, hivatkozva az 1588. máj. 6-án nyert kiváltságra, az engedélyezett vásárookra mások általi (vagy is minden külső egyén általi) vámszedést megtiltja.⁴

19. Báthory Zsigm. 1591. nov. 6-án megparancsolta a várhegyi kapitánynak, hogy az al- és feltorjaiak által a k.-vásárhelyiektől erdőltetésért elvett marháikat adassa vissza és őket oltalmazza meg.⁵

20. 1592. január 6. Báthory Zsigm. elrendelte, hogy a várhegyi kapitány Senyey a város népét dézmaadás és postalkodástól kimélje meg.⁶

21. 1595. jan. 22-én kelt a tekintetében való végzés, hogy a had idején ki mennyivel tartozik.⁷

22. 1595. Báthory Zsigm. fej. az erdőháborgató falubelieket eltiltja.⁸

23. 1602. máj. 16. mindenki tartozott a városi birtokát illető terhet hordozni; legkivált a civilis telken lakók, mint azt ezen időben Hodor Kelemen pappal való per is igazolja. Azonban 1612. febr. 1. és 1656. febr. 10-én egyezményre lépett a város Hodor pappal városi birtokát illető teherhordozás tekintetében. Barabás Péternek pedig perhalasztást engedett. 1741. decz. 23-án az ikafalvi papné is, ki K.-Vásárhelyre jött lakni, a köztelherviselésre ítéltetett; de kegy útján felmentetett.⁹

¹ Vár. lev. ered.

² Vár. lev. ered.

³ Szabó K. Székely okl. IV. k. 110—111 l.

⁴ Vár. lev. eredetiben.

⁵ Vár. lev. ered.

⁶ Vár. lev. ered.

⁷ Vár. lev. ered.

⁸ Vár. lev. ered.

⁹ Vár. lev. ered.

24. 1606. június 10-én. Gyulafehérvártt kelt levelével Báthory Gábor Izabella királynénak K.-Vásárhely részére 1557-ben adott kiváltságlevelét¹ átírván és megerősítvén, a város szabadalmait bővítette azzal, hogy a Háromszék kapitányai által a gonosztevők üldözésére kiküldött nyomozók ezért a városba be ne léphessenek, hanem a bűnügyekben a város bírása és esküdtjei járjanak el, ítéljenek; továbbá, hogy Háromszék kapitányai, bírái és táblabírái, ha K.-Vásárhelyt tartják széköket, ne az ottani bíró és község költségén, hanem magok pénzén éljenek; végre, hogy az ország részletes táborozásai alkalmával a város, régi szokása ellenére, adózással ne terheltezzék, hanem a fejedelem általános hadjáratai alkalmával Ilyefalvával együtt tartozzék a fejedelemnek 6 jó erős lóval, kocsival és kocsissal szolgálni.² A taxalis mezővárosok, melyek közé K.-Vásárhely is tartozott, hajdan adót nem adtak, mint Kállay is írja³ és háboru idején polgárai nem katonáskodtak, legfeljebb szekerezést és postálkodást tettek. Azonban, mint Szabó K. megjegyzi: „midőn az ellenség az erdélyi részeket támadta meg s abban kárt tett, akkor a városok és mezővárosok, t. i. a székely székek főhelyei is tartoztak a székely ispán kirovására táborba szállani.”⁴

25. 1609. Báthory Gábortól rendelet adatott, midőn Tarnoczy Sebestyéntől a város malmot vett és az ellen tiltakozás történt.⁵

26. 1610. máj. 5. Báthory G. meghagyja, hogy K.-Vásárhely népét kiváltságaiban megsérteni senki se merészelje.⁶

27. 1612. jan. 30. Báthory Gábortól kiváltságlevél adatott, hogy a város népét senki se kényszerítse hadban gyalogság adásra, hanem az volt szabadságaiban maradjon.⁷

¹ Melyben Zsigm. kir. 1427-én adott adománylevele van megerősítve.

² Szabó K. Székely okl. IV. k. 174—176 l. Erd. Muz. Jos. Com. Kemény Dipl. Autogr. VI. k. Kállay F. egy társzekér, 6 ló, 2 koci állításáról szól. (Hist. Ért. 121—122 l.)

³ Kállay F. Hist. Ért. 121—122 l.

⁴ Szabó K. A régi székelység 180 l.

⁵ Vár. lev. másolatban. Érdekes 1786. decz. 16-án a város malmának bérbeadásáról való okmány is.

⁶ Vár. lev. ered.

⁷ Vár. lev. ered.

28. 1612. ápr. 8. Báthory G. a barezai táborból kiadott confirmationálásában átírja s megerősíti Báthory Kristófnak a fennevezett erdőket illető adománylevelét; a donált Katrosa erdő birtoklásában a k.-vásárhelyi közönséget jure haereditario statualtatni rendeli.¹

29. 1612. apr. 10. A fejedelem újból a várost birtokában védő collatiót ad.²

30. 1613. febr. 4. Bethlen Gábor rendeletet ad a háromszéki tisztséghez K.-Vásárhelynek privilegiumaiban való megőrzésére.³

31. 1618. okt. 5-én Kolozsvárt kelt levelével Bethlen Gábor megerősíti együttesen Zsigmond császár és kir. stöbb utána országgló királyok által K.-Vásárhelynek adott kiváltságokat, szabadalmakat; csupán az akkori törökadó iránt tett kivételt.⁴

32. 1619. sept. Bethlen G. a vámszedéstől Csoma Györgyöt eltiltotta; erre csupán a városnak adott szabadsalmat.⁵

33. 1622-ben Bethlen G. elrendelte, hogy a k.-vásárhelyiek postáskodásban többre ne kényszeríttessenek, mint a mennyire határoztatott.⁶

34. 1624. márcz. 1. Rákóczy fejed. kiváltságot adott és rendeletet, hogy K.-Vásárhely népe a város határán kívül tanunak menni nem köteles.⁷

35. 1625. sept. 3-án Sebesvárából kiadott magyar szövegű paraneslevélben Bethlen G. K.-Vásárhelyet kiveszi a szék jurisdictioja (széktörvénye) alól s meghagyja a szék főkapitánya, főkirálybirája és assessorainak, stb. hogy a nevezett város lakói felett semminemű jurisdictiot ne gyakoroljanak, a szék törvényszéke elé senkit se idézzenek, senkit személyők és munkájokban bántani ne merészeljenek.⁸ — 1678. junius 9-én Apafy fejed. is hasonlóan e tárgyban a város népét mentté rendeli.⁹

36. 1627. jul. 16. Bethlen G. a város erdején k.-jakab-

¹ Vár. lev. eredetiben, de van hiteles transsumtum is.

² Vár. lev. ered.

³ Vár. lev. ered.

⁴ Vár. lev. perg. iven.

⁵ Vár. lev. ered.

⁶ Vár. lev.

⁷ Vár. lev. ered.

⁸ Vár. lev. hit. transumt.

⁹ Vár. lev. ered.

falviak általi foglalatások miatti ügyben, a helyszínen igazító bírákat rendel ki.¹

37. 1628. január 6. Dániel Mihály és Toldalagi Mih. Három- és Marosszék főkirálybírái előtt K.-Vásárhely és Bereczk között egyezmény jött létre a teher-hordozás ügyében.²

38. 1631. jul. 1. R á k ó c z y fej. rendeletében komolyan megparancsolja a lemhényieknek, hogy a k.-vásárhelyieknek magok helyeikről behajtott sértéseiket adják vissza.³

39. 1631. jun. 23. R á k ó c z y fejedelemhez Nemere havasáról relatio adatott, hogy több havasokkal együtt azt a k.-vásárhelyiek is használták; hogy K.-Vásárhelynek a Nemere havasára is volt adománylevele, mert 1608-ban annak birtoka felett Almás, Csomortány, Lemhény, Nyujtód és Szászfaluval perelt s meg is nyerte a pert.⁴ Az 1680. máj. 18. fehérvári diaeta 10. art. intézkedett Nemere havasán Zsiros és Kecskés nevű helyek igazítása ügyében K.-Vásárhely, Almás, Csomortány, Lemhény és Nyujtód között.

40. 1634. máj. 24-én R á k ó c z y György Fehérvárról kiadott iratával elrendeli, hogy K.-Vásárhelyen — régi kiváltsága ellenére — senki koresomároltatni, vásárain bort, sört árultatni ne merészeljen. stb.⁵ Miután e tekintetben K.-Vásárhelynek ugyanazon kiváltsága volt, mint M.-Vásárhelynek. Azért ez ügyben való szabadalma kiírásáért M.-Vásárhelyhez is fordult s 1641. jan. 4. M.-Vásárhely hiteles párban kiadta, hogy ser, borárulás, valamint vas és hal árulás idegeneknek szabad.⁶

41. 1639-ben a Kászonköz felől Jakabfalvával a város együttesen a közhatárt intézte el.⁷ Ugyanazon év június 16-án Compulsoriummal eskettetés volt Kászon-Jakabfalvával határkijárási elhatározás felett.⁸ — 1641. jan. 22. a város Jakabfalvát sententia meghallgatása végett a kir. táblára citáltatta.⁹ 1674. jul. 2-án és 1724. febr. 16-án a Kászon felőli határújából kijáratott.¹⁰

¹ Vár. lev. ered.

² Vár. lev. ered.

³ Vár. lev. ered.

⁴ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 102 l. Vár. lev. ered.

⁵ Vár. lev. hit. transumt.

⁶ Vár. lev. ered.

⁷ Vár. lev. ered.

⁸ Vár. lev. ered.

⁹ Vár. lev. ered.

¹⁰ Vár. lev. ered.

42. 1643. nov. 8. Kézdi-Szentlélek ellen a „nagy méjj erdő“ felett per folyt.¹ — 1650. június 3. feleltetés arról, hogy a város erdeje határát Rezespatakán túl a Felső-Hodos és Bellőpataka válaszsza meg a kászonitól.² 1654. decz. 30. esetetés arról, hogy a város népe Nagyméjjt a Ramocsa tetőig erdőlte.³

43. 1655. febr. 5-én, hogy a város népe határán kívül tanunak menni nem köteles, fejedelmileg e kiváltság meg erősítettett.⁴

44. 1655. márcz. 10. Rákóczy György elrendelte, hogy a papoktól csupán háztaxa vétethetik.⁵

45. 1655. márcz. 8. Rákóczy Gy. fejed. elrendelte, hogy a háromszéki tisztség a K.-Vásárhely népét székeiben ne postálkodtassa.⁶

46. 1656. máj. 10. Rákóczy Györgytől a város kiváltságot kapott, hogy a nép a járó-kelőknék szállásadás és postálkodással privát ügyben nem tartozik.⁷

47. 1662. máj. 16. Apafy a város lakóinak len, kender, s egyébbel való kereskedést benn az országban mindenhol szabadnak rendelte el.⁸ Azért, midőn a brassaiak a k.-vásárhelyiektől 1668-ban len, kender ezikkeiket elvették, Apafy azokat visszaadni parancsolta; tudtul adván a brassaiaknak a k.-vásárhelyiek ebbeli privilegiumát.⁹

48. 1665. febr. 12. Fogaras városában kelt parancslevelével Apafy M. Mihálcz Mihálynak (de Torja), Bacsó Istvánnak (de Eresztevény) és Fülöp Demeternek (de Martonos) meghagyja, hogy mint k.-vásárhelyi bíró Balogh András és hites esküdtek jelentéséből megértette, midőn a város erős emberekkel van törvényes perlekedésekben, a prokátorok mellettök nem akarnak felállani, ők a k.-vásárhelyiek ügyeikben álljanak mellettök, akárkivel is legyen törvénykezések.¹⁰

49. 1667. febr. 3. Apafy fejedelem a hadisarcz beadását rendeli el.¹¹

¹ Vár. lev. ered.

² Vár. lev. ered.

³ „ „ „

⁴ „ „ „

⁵ „ „ „

⁶ „ „ „

⁷ „ „ „

⁸ „ „ „

⁹ Vár. lev. ered.

¹⁰ Jancsó Zachar iratai közt. ¹¹ Vár. lev. ered.

50. 1668. decz. 8. a város erdejében tett károkról való feleltetés történt.¹

51. 1679. jun. 7. Apafy M. fej. szabadot adott a kézdí-vásárhelyi szekereseknek, hogy Brassóban szekereikre terhet szabadon rakhassanak és vihessék Moldovába.²

52. K.-Vásárhely birtokszerzési-jogot is gyakorolt folyton. 1623. jul. 4-én kantai Török Mihály rész-javait 260 frton megvette.³ 1757 előtt Könczey Kelemen és Folta Judittól zálogba vett a Kászonréti egy kaszálót, mi azonban 1757. jul. 4-én visszaváltatott.⁴ 1779. jan. 12-én ikafalvi László Andrástól is vett jószágot.⁵

53. Zsigmond királynak 1405-ik évi első törvényében a városi követek is előfordulnak. Miután minden mezőváros 2 követet választott és küldött az országgyűlésre (diaetára), kik a polgárokat, művészeket és kézműveseket képviselték; K.-Vásárhelynek is ezen joga, kiváltsága régi időtől fogva meg volt mindig mint taxalis, mint mezővárosnak. Az 1791. 11. cz. 1. pontja is e jogot biztosította. Az országgyűléseken ép oly képvisellel birt, mint akármely megye.⁶ Az 1848. II. t. cz. 7. § a szerint 1 követ küldésre szállítatott le joga. — 1687-ben K.-Vásárhely Gyulafehérváron, hogy országgyűlés idején követének rendes szállása legyen, Kolozsvári Borbálától 60 frttal házat és telket vett zálogon.⁷ 1687. febr. 4-ről Apafy M. fejedelemtől, a város még most is levéltárában őriz egy levelet, az említett gyulafehérvári házról.⁸

54. Mint taxalis helynek volt Regius Perceptorais. Igen érdekes a város levéltárában a Regius Perceptorokhoz az adó tárgyában 1689. nov. 5-én intézett felsőbb rendelet.⁹

55. 1690. aug. 27-én Tököly fejed. a prázsmári táborból komoly parancsot küldött minden rendüeknek, hogy kézdí-vásárhelyieket nyomorgatni senki se merészelje, különben életével játszik.¹⁰

¹ Vár. lev. ered. ² Vár. lev. ered. ³ Vár. lev. ered.

⁴ Vár. lev. másolat. Erről másik levél 1729-ből másolat.

⁵ Vár. lev. 20 drb., panaszos 2 drb.

⁶ Ap. Const. P. III. T. 78. A. I.

⁷ Vár. lev. ⁸ Vár. lev. ered. ⁹ Vár. lev.

¹⁰ Vár. lev. ered.

56. K.-Vásárhely városának, illetőleg közönségének s egyetemének (communitas seu universitas) egyebek közt az a kiváltsága is megvolt emberi emlékezetet meghaladó idő óta, hogy saját peccséttel és czimerrel élhetett. De hogy melyik király vagy fejedelem adta a czimert és saját czimeres peccséttel való élési jogot, az erről való kiváltságlevél vagy elpusztult, vagy valahol a feledés homálya alatt hever. Miért azt sem lehet meghatározni, hogy melyik időben kezdett K.-Vásárhely a maga törvényhatósági körében saját czimeres peccsétével élni; és hogy azon czimer, mely jelenleg peccsétnyomóján van, a régibb peccsétnyomón használtatott-e, vagy nem!? . . .

Mintán 1407-től, a mennyire idáig felderíteni lehetett, K.-Vásárhely önhatóság és sok kiváltságokkal volt felruházva, bátran lehet állítani, hogy a mostaninál régibb községi peccsétje is volt, melyet törvénykezési, közigazgatási saját hivatalos tényeik és bajaik iránti perügyletekben, az országban levő világi és egyházi bármely hivatalok és törvényszékeknekél használt, mint minden más kiváltságolt város és ország szokása szerint, hogy az az alatt kiadott iratoknak az ország területén mindenütt teljes hitel adassék; annak azonosságát és valódiságát senki kétségbe ne vonja.

Eddig egy régibb, újabb és legújabb készítményű czimeres peccsété ismeretes K.-Vásárhelynek. A régibb 1740-ben készült.¹ Körirata ez: * * SIGILLVM : OPPIDI : KEZDI : VASARHELY: 1740: Közben ötszögletű paizsban egy két kerekű szekér van, melyből három buzakalász látszik kiemelkedni. A szekér elébe egy ló van fogva, melyen egy hosszú ostort esattantva feltartó egyén (vitéz) ül, hajtva a lovat. A paizson fölül nyitott sisak koronával, melyen nyugszik egy tornyos templom. Mind a torony csucsán, mind pedig a templom hátsó részén vitorla látszik. A korona és paizs mellől rendes takarók, foszladékok folynak le.

Az újabb készített czimeres peccsétnyomónál a körirat latinul ép az, csak nagyobbak a betűk. Azonban a korona felül a templom kihagyatott; a szekérnél is változtatás történt, négy kerekűvé tétetvén az. A legújabb peccsétnyomónál

¹ Jancsó család régi iratain több lenyomat látható.

a körirat magyar: * KÉZDI-VÁSÁRHELY R. T. VÁROS TANÁCSA. Itt minden a legrégibb ezimeres pecsétnyomó szerinti, csak az egy ló helyett kettő van. Művünkben a város ezimerének leghitelesebb rajza használtatott.

56. K.-Vásárhely annyira önrendelkezési joggal birt, hogy 1755. aug. 5-én a szék tiszteit: Dombi Jánost és László Andrást még a határ felméréstől is eltiltotta.¹

57. A tanács állami személyiségeinek fizetéséről való 1763-iki kimutatás tanuskodik arról is, hogy hivatalos személyzetét mindig maga a város fizette.²

58. 1783. jan. 30-án a Gubernium megengedte, hogy K.-Vásárhelytt az országos vásár napja 8 napig eltarthat, s a kereskedők midaddig áruikkal ott lehetnek.³

59. 1786. ápr. 8-án a piaczi vámszedés ügyében tétetett megállapodás.⁴

60. K.-Vásárhelynek a királyok és fejedelmek által adott kiváltságait az ország törvényhozása is szentesítette; privilegiumait, immunitásait, indultumait helyben hagyta. De a törvényhozás kimondta a jogszorítást is, a mennyiben hozzátette, hogy: „azzal a szék törvényétől el nem szakasztatik, miről privilegiuma nincsen.“⁵ A Compil. Const. P. III. A. VI. ez áll: „A kézdi vásárhelyiek in suis veris et legitime emanatis Privilegiis megmaradván, a szerint éljenek; a miről pedig Privilegiumok nintsen, tartsák az Ország törvényéhez és Székek ususához magokat.“⁶

Mikből azt következtethetni, hogy Bethlen Gábor fennebb említett szabadalomlevele, mely a városnak teljesen független önkormányzati jogot engedélyezett, még nem volt érvényben; s annak azután is csak részben volt elég téve, a mennyiben K.-Vásárhely a fennebbi törvényezikk értelmében a judicialékban a háromszéki derékszékhez felebbezett, míg a politicumokban egyenesen a fejedelmi curiától, később a főkormányiséktől függött.

¹ Vár. lev. eredetiben.

² Vár. lev. ered. ³ Vár. lev. ered.

⁴ Vár. lev. ered.

⁵ Ex Art. An. 1609. 1625. 1626. 1630. 1644.

⁶ Ex Art. An. 1665.

Erdélynek a magyar korona alá visszajutása után előfordult azon eset, hogy a széktisztsége folytonos beavatkozásaival zaklatá a várost. S K.-Vásárhelynek annyi uralkodó által¹ megerősített, annyi századokon át élvezett szabadalmai csonkítva és megszorítva lettek főként, midőn jog- és kiváltságellenesen (1764 tájt) a k.-vásárhelyiekre is felerőszakoltattott a fegyver és ezzel az önkényes katonai uralom.

Mint a város levéltárában levő számos okmányok igazolják, K.-Vásárhelynek is sok küzdelme volt a katonai kormányval, mely a fegyvert viselőket kivonta a tanácshatáskör alól; sőt a várost önkormányzati jogából fejlődött szabadságaitól megfosztá s a városnak fegyverviselésre erőszakolt lakóit lassanként hatósága alá vonta. Elannyira, hogy a városi tanácsnak (mely 1 főbíró, 1 főjegyző, 6 tanácsosból állt, kikhez fontosabb törvényszéki kérdéseknél a 60 személyből alkotott hűtösi karból is felvettek) nem kis utánjárásba került, míg jogainak és hatáskörének csak kis részét is visszaszerezhetette. De ekkor is az 1825 (5091 sz. alatti) és 1826 (5555 sz. alatti) normativumok értelmében ítéletet csak is a fekvő jószágok és kevés számú nem-katona egyének vagyona és személye felett hozhatott s ítéletét a háromszéki derékszékhez felebbezte.² A fegyverviselő polgárok ellenben a katonai kormányzat alatt voltak, mely ugy politikai, mint törvényszéki hatáskörrel volt felruházva. A perek kezdődtek a század előtt³ s az ezred törvényszékéhez felebbeztettek, hol egy auditor osztrák törvények szerint ítél. Mikből aztán folytonos surlódások, összeütközések történtek, mi a város fejlődésének hátrányára volt.

Fellépett ugyan K.-Vásárhely és a többi taxalis helyek oltalmára a törvényhozás is; az 1790-iki országgyűlés LXVII. törvényezikke kimondta, hogy az illető városok a kereskedés hátrányára s következőleg az állam kárával szorítottak fegy-

¹ Bár azokat az osztr. uralk. házból való királyok is helybenhagyták s megerősítették!...

² Orbán B. Székelyföldr. III. k. 102 l.

³ Már 1780-ban K.-Vásárhelyt a 2-ik határőrezrednél a századnak rendes Gerichtje volt. Házastelkeket s földeket eladni csak a compagnie commendáns engedelmével lehetett. Sőt még a paraphemalis levelek is az által láttamozódtak.

verviselésre. Miután pedig az uralkodó törekvése csak az lehet, hogy alattvalói törvényes jogaikban megtartassanak, azért a rendek beleegyezése nélkül katonaságra szorított fennevezett városok törvényellenes helyzetökből kivétlenül, törvényes jogaikba visszahelyeztetnek. Ezen törvényezikk szentesítettett ugyan, de alkalmazásba soha sem jött; s K.-Vásárhely s a többi városok megmaradtak régi abnormis helyzetökben. S csak 1848 hozta meg K.-Vásárhelynek is a történelmi jog diadalát, visszahelyezvén törvényszerű önkormányzati jogaiba.¹

Ezen alapon szerveztetett a város 1861- és 1867-ben is.

S most K.-Vásárhely újból élvezetében van szabadalmainak² s ez által a kifejlődés és előhaladásnak torlaszai elhárítva levén, már is észrevehetőleg halad s emelkedik előnyös fekvése által kijelölt hivatása felé; s az országgyűlésre, miként régen, úgy most is képviselőt küld.

A város ipara és kereskedelme mindig élénk és virágzó volt, mit elősegített az is, hogy kereskedelme, ipara és iparczikkei tekintetében több kiváltságai voltak. Hetenkint csütörtökön, évenként pedig igen népes sokadalmakat tartott jan. 3. ut., máj. 2-ka ut., hétfő napokon és Simon Juda napján. Az egész Székelyföld nevezetesebb helyeiről hoznak ide árukat. Sok mindenféleképpen élénk kereskedést, legkivált Moldovával üzött, a hová bőrt, lábbelit, gazdasági szeszt, gyapju- és gyapotszöveteket, híres és nagymennyiségű mézespogácsát, bundaféléket s egyéb öltözeti czikkeket, famunkákat, stb. s gabonát is szállított be. 1675-ben említettik, hogy Bély Pál megtiltotta volt, miszerint erdélyi ember Moldovába búzát vihessen. Mely rendelet, mint Deák Farkas megjegyzi, nyomasztó hatással volt leginkább K.-Vásárhely városának éppen a buza gabona fuvarozásából is élő szorgalmas népére.³

A Moldovával a legrégibb időktől mindig folytatott élénk kereskedése, kifejtett kézműipara által a székelyföld, sőt mondhatni, az egész Erdély egyik legmódosabb, leggazdagabb városa volt. Azonban, több század ipara egy csapás által lett csaknem létében veszélyeztetve, monarchiánk s Románia között 1886. július hóban kitört vámháboru által, mely leginkább tönkre

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 102 l.

² Melyekre nézve biztosított az 1791. 14. t. cz. által.

³ Deák F. „Uzoni Béli Pál élete.“ 122 l.

tette: a timárokat, eszmadiaikat, czipészeket, kötélverőket, ládakészítőket, asztalosokat.¹ Szeszgyárai sem kapták többé onnan az olcsó tengerit. Az iparosok közül számosan bementek Romániába, hogy magukon segítsenek s ott letelepedtek. Fájdalom, a Jancsó-családok tagjai közül is igen sokan vannak már benn! . . .

Több ezéhtársulat is van, u. m. eszmadia, szijgyártó, timár, mészáros, fazakas ésszües ezéh. Ezek közül egyik legrégibb a eszmadia-ezéh, melynek privilegiumi, articulusai és ezéhbeli constitutioi igen érdekesek. Bőrkészítők társulata is több századok óta virágzóan fennállott.

Természeti nevezetességei. Az akasztó-domb közelében való kőngőz-üreg. A város határa egy részén a torjai bűdösbarlangtól egy kénréteg húzódik át Kovásznához, hol veszélyes kigőzölgések történnek néha.

Történeti nevezetességei közt megemlítendő:

1. Hogy Zsigmond király több ideig Brassóban tartózkodván,² 1390-ben Moldovába menván, K.-Vásárhelyen ment át s ott megpihent.

2. Mátyás király is, midőn 1467-ben az oláhok, illetőleg István moldovai vajda s némely lázongók ellen ment, november hóban K.-Vásárhelyt is volt.

3. Báthory István megválasztatván lengyel királynak, 1576-ban a lengyel trón átvételére és Zsigmond Ágost özvegye nőül vevésére Krakkóba Moldován át ment. Utközben K.-Vásárhelyt egy egész éjet töltött.⁴ Mely éjen István kézdí-vásárhelyi pap meghalt, et universa illius bona depradata sunt per Stephanum Apor.

4. Majlád István erd. vajda 1538. sept. 16-kán volt K.-Vásárhelyt; midőn onnan irt levelében megparancsolta Brassó városának, hogy az Ojtoz őrzésére táborba szállt sereg számára 3 hordó bort és más élelmi szereket küldjön K.-Vásárhelyre hozzá.⁵

¹ A kormány több intézkedéseket tett a baj orvoslására.

² Szabó K. Székely okl. I. k. 297 l.

³ Bakk és Jancsó csal. tört. 20 l.

⁴ Apor Péter: Lusus mundi. Magy. tört. eml. 11 k. 19 l. Bethlen F. Lib. VI. 317 l. Orbán B. Székelyföldl. III. k. 184 l.

⁵ Szabó K. Székely okl. II. k. 51 l.

5. 1653-ban Kemény János, ki később erd. fejedelem lett, volt K.-Vásárhelyen.

6. II. József császár is 1773 junius közepe tájt Brásóból Háromszékre jöven, K.-Vásárhelytt is megállapodott, a honnan az ojtózi szoroson át Moldovába is bement.¹ A hagyomány szerint, ő a Cserey-féle vendéglőbe lett volna szállva.

7. 1817-ben Ferencz császár K.-Vásárhelytt járván, Szöcs Sámuel lakóházába volt beszállásolva. Ma is utódai ezért császár előnévvel neveztetnek.²

8. 1849-ben Bem három versben volt K.-Vásárhelytt.

9. A magyar nemzet világhírű költője Petőfy Sándor, 1849. jul. 25-én K.-Vásárhelyre jöven, onnan nejének levelet irt, mint M.-Vásárhelyről jul. 29-ről irt soraiból kivehetni.³ — Ez utóbbi levelében felemlíti, hogy ő jul. 25-én a Moldovából kijövő Bem elébe Bereczkbe ment; midőn őt a hős tábornok meglátta, magához intette s kocsijából kihajolva, össze-vissza csókolta, háromszor hangoztatva francziául: „Mon fils, mon fils, mon fils!“ . . . (Kedves fiam!) Megdicsérte levelében a nagy költő K.-Vásárhely vidékét is nőjének, irván: „K.-Vásárhelynek gyönyörű vidéke van. Majd körülményesebben megvizsgáljuk, ha együtt utazzuk be Háromszéket, mint fészket rakni akaró fecskék.“

Oh, be kár, hogy a nagy költő ezután egy pár napra (jul. 31-kén) a segesvári öldöklő esatában lelte halálát s így Háromszék vidékének nőjével való körülményesebb megvizsgálása elmaradt! . . .

Levéltára K.-Vásárhelynek 1427. máj. 11-kén kezdődik. Részint a városházánál tartatik, részint az ev. ref. templomnál levő bástyában.⁴ Azonban, nem nagy mennyiségben vannak a város multját felderítő okmányok; min nem

¹ Az alsófehérm. tört. rég. és természettud. egyl. VI. évk.

² Id. Jancsó Mózes kereskedő levelei.

³ Vasárn. Ujság 1875. évf. 1 sz. 9. l.

⁴ 1829-ben Kállay Fer. szerint (Hist. Ért. 123 l.) a Bástyában tartattak a város privilegiumi. Az ev. ref. templom két oldalában van 2 bástya forma. A déli.részen levőben van a város levéltára, az észak felé levőben a templomba való bemenet felett van az ekklesia levéltára, a hol egyházi iratok, clemodiumok, az aranypohár tartatik. A fiókegyházakéi is itt tartatnak.

lehet csodálkozni, hisz hányszor vivott itt csatát, élet-halál-küzdelmet besenyővel, kun, tatár, török, labancz és oroszszal, stb. a székely!? . . . De egyes égések áldozata is lett igen sok nevezetes régi okirat s adat.

Szellemi, vallási, művelődési, jótékonyági viszonyait véve, van:

- a) Róm. kath. parochia templommal a Kantában.
- b) Ev. ref. ekklésia templommal K.-Vásárhelytt.
- c) Gör. k. ekklésia templommal.
- d) Róm. kath. algymnasium a minorita szerzettel kapcsolatosan, finöveldével.
- e) Iparos szakoktatással összekötött felső népiskola, négy osztálylyal.
- f) Róm. kath. elemi leányiskola, róm. kath. elemi fiúiskola.
- g) Községi leányiskola (hat oszt.), községi fiúiskola (4 osztály).
- h) Kisdedóvodák.
- i) Háromszékmegyei „Erzsébeth“ árvaleány nevelő intézet s azzal kapcsolatos elemi és női ipariskola.
- j) „Stephanie“ menedékház¹ a k.-vásárhelyi szegény, munkaképtelen aggok részére.
- k) „Rudolf“ kórház.
- l) Itt van kórháza Kézdiszéknek is.
- m) Olvasó-egylet (casino).
- n) Jótékony nőegylet.
- o) K.-Vásárhelyi és vidéki vadász-egylet.
- p) Kereskedő-ifjak társulata.
- q) Önkéntes tűzoltó-egylet.
- r) Könyvnyomda.
- s) „Székelyföld“ hetenként kétszer megjelenő hirlap.
- t) Kisegítő-takarékpénztár.
- u) Gyógyszertárak.
- v) Gőz- és kádfürdő-intézet.
- w) Ásványviz-raktár.

¹ A „Stephanie“ menedékház, a „Rudolf“ kórház, az „Erzsébeth“ árvaleány nevelő-intézet létrejötte, a magának K.-Vásárhelytt halhatatlan érdemet és nevet szerzett Br. Szentkereszty Stephanie ő nagysága buzgósága és nemesszívűségének köszönhető.

Van továbbá K.-Vásárhelytt: kir. törvényszék, kir. járás-biroság, adóhivatal, közjegyzőség, vasuti állomás, posta és távirda, honvéd kaszárnya, pénzügyőrbiztosi és csendőrségi állomás, stb.

Igen élénk és pezsgő hazafias társadalmi élet foly e derek kis székelv városban! . . .

Lakossági viszonyokat véve: 1567-ben Kyzdy wasarhel-nek 60 portája volt, mint az a Kézdiszék községeinek és portáinak 1567-ki összeírásában (Regestrum) látható. Ekkor, kivéve Alsó-Csernátont (Alsóchernaton), Kézdi-Vásárhelynek volt a legtöbb portája.¹

Lakossága viszonyait mutatja a következő táblázat:

- a) 1843-ban r. kath. g. kath. g. kel. ágost. ev. ref. unit., izr., ösz. 4850 lak.
- b) 1869-ben 1680 14 40 19 2790 9 idegen 200 4752 lak.
- c) 1875-ben 2254 40 67 22 2716 16 izr. 60 egyéb 8 5173 lak.
- d) 1885-ben — — — — — — — — 5183 lak.
- e) 1893-ban 2085 37 21 27 2460 30, izr. 40, ösz. 4700 lak.

Az utóbbi években való ezen 483 lélekszám apadást okozta az 1886-ban kezdődött vámháboru.

Bevétele 1843-ban volt: 5024 frt. kiadása 2851 frt, tőke-pénze 7368 frt, más aktiv birtoka 2252 frt.

Bevétele 1894-ben volt: 73,476 frt 80 kr, kiadása 72,940 frt 60 kr, tőke-pénze, 50000 frt, más aktiv kül- és belbirtoka 5262 hold.

A k.-vásárhelyi róm. kath. parochia a reformatio előtt.

Létezését kétségbevonhatatlanul több adat igazolja.

A templom és papilak hihetőleg ott volt, a hol most az ev. ref. papilak és templom létezik; mivel mindenütt, a hol a reformatiokor az egész község papja- s tanítójával együtt az uj vallást elfogadta, ott a templom, papilak és iskola is azok birtokában maradt.

A templom várszerű fallal volt körülvéve, mint azt rés-zint a Hontér-féle térképen való rajzból, részint pedig a bász-tya elnevezés hátramarcadásából lehet következtetni.

Hogy védszentje ki volt, arról még adat elő nem került.

¹ Szabó K. Székely okl. II. k. 222 l.

Tekintélyes plebánia lehetett, mivel a kézdi esperesség¹ egyes évszázadokon át róla neveztetett. Így a többiek közt:

Kristóf milkói püspök 1447-ben levelében „Kyzdy-wasarheli esperesség“ néven említi a hajdani kyzdi-esperességet.² 1518. febr. 8-án Mihály milkói püspök pedig convocatoriájában „Decanatus Kyzdy-Wasariensis“-ről teszen említést.³ Hasonlóan mások is. Mi nem történik, hogy ha ezen századokban Kézdi-Vásárhelyt r. kath. parochia s így pap is nem lett volna; és hogy ha oly tekintélyes parochia nem lett volna az, miszerint a kyzdy esperesség róla vegye nevezetét s a helyi pap egyszersmind esperes és dekán is legyen! . . .

A nép ajkán való hagyomány paulinusokról is tesz említést, kik K.-Vásárhelytt szerzetházzal birtak volna; de ennek valóságát idáig semmi hiteles adat be nem igazolta. Az esperesség és dekánság rendes plébániát feltételez.

A k.-vásárhelyi r. kath. parochia, valamint a kézdi, sepsi és orbai esperesség is, a közel Moldvában levő milkói püspökség joghatósága alá tartozott jobbára alapítása óta egész a reformációig; azonban ezen püspökség többször az ellenség által elpusztítatván, közben-közben részint az erdélyi, részint az argyasi püspök, részint pedig az esztergomi érsek-ség joghatósága alatt is volt.

A milkói püspökség, némely történészek állítása szerint, már a hunok korában (374—469-ben) fennállott.⁴ — Mások szerint — sz. Nicéas, a dákok püspöke alapította volna; a ki az 5-ik században halt meg, s a góthok, gepidák és hunoknak hirdette az evangeliumot.

¹ A kézdi (kyzdy) főesperesség a Feketeügy regiojára terjedt ki s már 1090-ben Lőrincz milkói püspök levelében előfordul; a tatárjárás után magába foglalta kézdi, sepsi és orbai széket; 1332—1337-ben az erdélyi püspök joghatósága alatt említettik, a midőn a kézdi főesperes Adorján a pápai tizedgyűjtésben subcollector is volt. 1349-ben archidiaconus de Kyzd Péter mester volt. Hogy melyik helynek volt hajdan neve a „Kyzd,“ a honnan nevezetét az esperesség is vette, még felderítve nincsen.

² Balics.

³ Benkő J. Transsilv. T. II. p. 147; Katona H. R. T. 19 p. 76. 177.

⁴ Pray, Annal: Palma, Notit. rer. hung.

Ezen püspökség sok viszontagságokkal küzdve, a hunvarád-
időszakban s N. Károly alatt is, egész a 9-ik századig fenn-
állott s azután is; és nagy részére a mai Erdélynek (Dacia
noditerranea) kiterjedett.¹

Hogy a székelyek szt. István előtt is rész-
ben keresztények voltak, következtetni lehet éppen
onnan, mivel a milkói püspökséghez tartozott a Székelyföld.
De következtetni lehet abból is, hogy midőn II. Gyula erd.
vajda a keresztény vallást el nem fogadná, sőt a Moldvában
tanyázó s Erdélyt északról és keletről környező besenyőkkel,
a magyar rokonfajú s részben szövetséges népséggel szövet-
kezvén, a tiszai részekbe átesapkodott: Sz. István haddal in-
dult ellene és seregébe fölvevén a székelyeknek Upor Sándor
rabonbánjok vezérlete alatt hozzá czatlakozott zászlóaljait,
Gyulát megverte 1002-ben.² Sőt Kállay határozottan azt állítja:
„hogy a nemesebb classisu Hunnuszok elfogadván a keresztény
vallást, ezek a hunnusz birodalom elromlásával nem kíván-
koztak visszamenni elébbi lakhelyekre, hanem a mai Székely-
földre vették magukat; hol, mint keresztényeket, nem is há-
borgatták a Moldvának, Havasalföldnek s Erdélynek paran-
csoló Gepidák.“

A pogány vallás a székelyek más részénél még sokáig
fenmaradt, míg sz. István fel nem lépett s I. Endre és Béla
s utoljára sz. László az egész székelységet a keresztény hitre
nem térítette. Mit Torja felett levő Bálványosvár története is
igazol.

1092-ben, mint előbb is látók, említés fordul elő a milkói
püspökségről, melyet Lőrincz milkói püspök, a N. Károly
idejében (796 tájt), megtört hunavarok számára alapítottnak
mond. 1096-han⁴ a nevezett Lőrincz püspök felszólította a
kézdi (Keesd), orbai (Orbou) és sepsi (Seepus) székelyek pap-
jait, hogy a milkói leromlott székesegyház még be nem feje-

¹ IX. Bonifác p. 1404, II. Piusnak 1464-ben kelt bullái. Szent-Iványi
Decad. III. 1 l. és Miscellan. 59 l.

² Balics: T. I. 139—140 l.

³ Kállay F. Hist. Ért. 22 l.

⁴ Milkovia P. I. p. 53; Lányi: Magy. Egyháztört. 346 l. Szabó K.:
Székely okl. I. k. 1—2 l. E püspöki levélben a lófő (Loofew) és gyalog
(Giharlog) székelyrendi elnevezés már előfordul.

zett helyreállítására a néptől adományt gyűjtsenek, s buzdítják a lófőket és gyalogosokat, hogy a sz. földnek a pogányoktól leendő visszavételére fogjanak fegyvert. A mi legnevezetesebb reánk székeklyekre nézve, felemliti azt is, „hogy a milkói püspökség értetek s régi eleitekért állitatott fel.“ Miből tisztán constatálható, hogy valóban a székeklyek egy része sz. István előtt is keresztény volt.

II. Geyza király (1141—1161) alatt a szászok a milkói püspökségnek erdélyi részein telepedvén le, az így elfoglalt szászföld a milkói és gyulafehérvári püspökség között osztatott fel. A milkói püspökséghez jött a szebeni, senki, leskirehi és brassói esperesség.

III. Béla, az elpusztított milkói püspökséget visszaállította 1174—1196 tájt; de 1198-ban a tatárok és pecsenygek által eltöröltetett. II. Endre 1218-ban a kerezi apátság javaival együtt a milkói püspökséget a nagyszebeni sz. kerestről nevezett prépostságnak adományozta püspöki czimmel.¹

A kunok legyőzvé Moldva- és Oláhországban lakó besenyőket s országukat elfoglalván, Erdélyt kezdték nyugtalanítani. II. Endre 1211-ben a kunok becsapásai, azoknak keresztény hitre térítése, s a hely benépesítése szempontjából a Bóza, Borzaföldet (Barczaságot) a német lovagrendnek adományozta, melyet a kunok majdnem egész pusztává tettek volt. Megengedte, hogy a kunok betörése ellen favárokat és fából épített városokat alkothassanak.² Sőt 1223-ban az erdélyi püspöktől független esperessel láttattak el.³

A kunok hatalma meggyengítettvén, 1227 tájt tömegesen kezdettek keresztények lenni; sőt Erdélyben Róbert esztergomi érsek az odajövő kun fejedelmet és 15 ezer kunt megkeresztelt.⁴ Kun püspökség állitatott fel, illetőleg a meglevő milkói püspökség hatósága a kunokra kiterjesztetett; a milkói püspök nevezet helyett ezentúl a kun püspökség neve szerepelt. A székeklyek, a kik hasonlóan ezen püspök joghatósága alatt voltak, ezt rossz neven vették; vonakodtak a kunokkal

¹ Rupp Jakab: Magyarország. helyrajzi tört. III. k. 249 l.

² Balics II/2. 383. 326. l.

³ Balics II/2. 328—329 l.

⁴ Balics II/1. 302 l.

egy püspök alatt lenni; de Theodorik kun püspök a székelv dekanokhoz irt levelében öket lecsendesítette.¹ A kun püspöki egyházmegye az Olt és Duna közt elterülő földrészt foglalta magába a székelveknek egy közelebb eső részével, hihetöleg csak kézdi, orbai és sepsi székelvvel.

A kunokat Batu-Khán 1236-ban legyöztvén, országukat elpusztítván, azok Kuthen vezérvök alatt 1339-ben mintegy 40 ezeren Magyarhonba menekültek. A tatárvök Milköt is fel-dulván és elpusztítván, a milköi püspök Berethalomba tette át székelv s mint esztergomi érsekek helyettese (vicarius in spiritualibus)² késöbbl jogai az ö keblében levő szebeni pröpostságra mentek át, mint az esztergomi érsek helynökére, ki minden jogokat gyakorolt a káptalanával együtt, kivévén a papszentelést.

A tatárvjárás (1241) után, a kézdi föesperesség (kézdi, sepsi és orbai székelv) az erdélyi püspök hatósága alatt volt, mit 1332—1337-ki pápai tized-jegyzék mutat; a hol ezen es-peresség falvai az erd. püspökség nevezete alatt fordulnak elő.³ 1278. okt. 7-én III. Miklós pápa, a kun, illetöleg a milköi püspökség helyreállítására lépéseket tett, de a tatárvök betö-rései miatt nem sikerült.⁴ Csak 1332-ben állhatott helyre, midön Vitus minorita lett milköi püspök.⁵ A tatárvök ujból elpusztították.

Nagy Lajos királyrak 1344-ben kelt levele szerint, András erd. püspök végezte azon idő tájt a föpásztori teendöket a szászok és székelvök azon részénél is, kik különben a milköi püspökséghez tartoztak.

Kelemen pápának 1347. márcz. 29-én az esztergomi ér-sekhez intézett meghagyása szerint, a milköi egyház restau-ráltatott és Nymti Tamás lett püspök. De püspökei csak rövid idig viselhették tényleg föpapi hivatalukat s akkor is csak inkább megyéjök egy részében. Kénytelenek voltak Ar-gába (Argyás) átköltözni.⁶

¹ Balics II/1 303—304 l. Fejér III. 2. 151 l.

² Timon: Imago novae Hungariae X. fejt. Rupp J. Magyarorsz. hely-rajzi tört. III. k. 245 l.

³ Magyar Sion. 1894. évf. 623—626 l.

⁴ Balics II/1 31—32 l. 427 l. Theiner, i. m. I. 337 l.

⁵ Balics II/2 32—33 l.

⁶ 1382-ben Gergely szörényi és havasalföldi püspök Körispataki Já-nost subdiaconusá szentelte. (Szabó K. Székelv okl. I. k. 78 l.)

A milkói püspökség teljes helyreállítása 1427-ben történt meg Zsigmond kir. által, ki Moldvát (Kunországot) fenségi joggal birta. Alatta a kereszténység erősebb gyökeret vert a kunok, philistacusok és tatárok közt, kik részére több plebánia is alapított.

1439-ben sept. 15-én Firenzében kelt levelével IV. Jenő pápa meghagyja Benedek szörényi püspöknek, hogy addig is, míg a törökök dúlása miatt a 15-ik század elején elpusztult régibb szereti (más néven milkói) vagy az annak helyébe állított, de hasonlóan elpusztult bákói¹ püspökséget helyreállítaná, személyesen és alkalmas megbízottjai, különösen a boszniai minoriták által gondoskodják arról, hogy Moldovában, a székelységen és Havasalföldén a nép papokban szükségét ne lásson.²

1447-ben Kristóf volt milkói püspök. Főbátósága alatt a sepsi, kézdivásárhelyi, orbai, stb. esperességek is említetnek.

1453. sept. 23. előtt a pápa által meg volt engedve, hogy Gergely milkói püspök Brassóban székelhessen; mi ellen az esztergomi érsek óvást tévén, az engedély visszavonatot.³

1466. junius 27-én Mátyás kir. Budán kelt parancslevelével meghagyja Aranyos, Maros, Udvarhely, Csik és Gyergyószéki székelyeknek, hogy az erdélyi püspök és egyház részére járó dézmájokat, ne ujonnan behozott rossz szokások szerint tízenhatoddal, hanem a régi törvényes szokás szerint fizessék. E parancs nem terjedt ki Sepsi, Kézdi, Orbai és Miklósvárra, mert ez időben azok a milkói püspökséghez tartoztak.⁴

1469-ben Mihály milkói püspök Erdélyben tartózkodott.

1497. okt. 19-én VI. Sándor pápa levelet intézett az erdélyi egyházmegyében lakó moldvai (milkói) püspökhöz.

1518-ban a milkói p. szék püspökkel birván, II. Mihály püspök febr. 8-án synodusra hívta össze a joghatósága alá

¹ Bákó, Szereth partján levő város. IV. Bonifác a bákói püspökséget 1401 tájt állította fel. 1439-ben a bákói püspökség el volt pusztítva a törökök dúlásai következtében.

² Szabó K. Székely okl. I. k. 142—143 l.

³ Theiner V. M. H. II. p. 267—268. Nr. 431.

⁴ Szabó K. Székely okl. I. k. 203—204 l.

tartozó szebeni, brassói, besztercei esperességet; a kyzdi-wasari decanatum, stb.¹ A kisdvászárhelyi decanatus 1519-ben az orbai és sepsi decanatussal köteleztetett a milkói püspököknek való engedelmességre. (Katona H. K. H. t. 19. p. 76.)

II. Mihály milkói püspök 1525-ben elhalván, a milkói püspökség jogai sértetlenül maradtak ugyan, de a bekövetkezett reformatio folytán előbb az ágostai, azután a helvét hitvallásuk s később az unitáriusok elhatalmasodása miatt lassanként megsemmisültek; s a milkói püspökség az 1545-ik évi egyezés alapján az esztergomi érsekség joghatósága alá került.² Hihetőleg vele a kyzdi-vászárhelyi róm. kath. parochia is.

1521-ben már kezdett a reformatio Erdélyben is terjedni; de leginkább 1526-ki szerencsétlen és gyászos mohácsi csata után.

Az előtt egy volt a magyar nemzet hitben, érzés- és gondolkozásmódban, de azután többfelé oszlott. A nemzetre a mohácsi gyásztemető után, a még nagyobb szerencsétlenséget hozó hitegység gyásztemetője is bekövetkezett . . .

A nagyszzebeni tanács 1529-ben elfogadta a Luther tanát s vele a lakosság nagyobb része. 1533-ban a szebenieket követte Brassó is.³ 1545-ben a medgyesi zsinaton az egész szász nemzet elfogadta Luther tanait, az ágostai confessiot.⁴ A reformatio a székelység és magyarság közt is mindinkább terjedt ugyanynyira, hogy 1544. aug. 1-én Tordán hozott articullussal, a püspöki javak a fejedelem részére lefoglaltattak.

1553-ban Stancaro mantuai olasz reformátor Kolozsvárra jöven, ott az urvacsora tekintetében Kalvin tanait kezdte hirdetni. 1556-ban Debreczenből Kálmánesehi Márton prédikátor is Kolozsvárra átjöven, ugy írásban, mint prédikálva Kalvin tanait terjesztette. Heves viták folytak le Kalvin és Luther tanait követők között. Még 1556. őszén a hitujítás Kolozsvárt teljesen végrehajtatott Petrovich helytartó hathatós

¹ Benkő J. Transsylv. T. II. p. 147. Katona t. VIII. p. 434.

² Rupp. III. k. 250—251. l. Benkő: Mikovia V. fej 245. 247. 268 269. 273. 309. 304 l.

³ Benkő: Transsylv. T. II. p. 125.

⁴ G. D. Deutsch: Geschichte der sieb. Sachsen III. k. 283—284 l.

segítségével, ki Luther tanait követte akkor. A Luthert követő papok a hatalmas Petrovich által adott segítséggel erőszakosan foglalták el a templomokat; ott a magistratus rendelkezésére az oltárok és szobrok összetörtettek,¹ az egyházi diszletek megszenségtelenítették, a képek a templomokban megégettettek, a zárdák és templomok ezüst és arany edényei a fiskus nevében lefoglaltattak.² Mi történt legkivált a saecularisationalis törvény folytán, mely Kolozsvárt 1556 sz. Katalin napján tartott országgyűlésen hozatott. Melynek értelmében a káptalanok, kanonokok, szerzetek, egyszóval minden egyháziak javai az ország és a fejedelem javára lefoglaltattak és fordítottak.³ Mely alkalommal sok főegyházi férfi és szerzetes, őket önkéntes száműzetésükbe elkísérő cselédekkel együtt, elköltöztek Moldva, Oláhország s más országokba.

1557. febr. 6—15. tordai gyűlésen ugyan kimondatott a hitéslelkiismeretiszabadság, hogy kikiazt a hitet tarthatja, a melyet akar; de azért folytak a vitatkozások. Junius 13-án azon évben az egységre jövetel céljából a Luther és Kálvin elveit követők tartottak gyűlést, de ki nem tudtak egyezni. Azután 1558. máj. 1-én újból Tordán, 1560. sz. Márton nap Kolozsvárt, 1561. febr. 6-án Medgyesen, 1563. jun. 13-án Tordán tartott részletes országgyűlésen való disputák után,⁴ 1564. sz. Ágnes napján Enyeden tartott synoduson, midőn semmikép egy véleményre nem tudtak jőni, a magyarok — a Béza által készített genfi hitvallást fogadták el, elválván a Luther tanait követő szászoktól; maguknak külön Alesius Dénest superintendensnek választották s nevezték magokat helvét, a Luther követői pedig ágostai hitvallásuaknak.

A helvét vallást, vagy a mint később nevezetelni szokott, az ev. ref. vallást legelőbb Kolozs-

¹ Olvashatni a kiadást erre ma is a meglevő számadási könyvben. Magy. Sion 1894. évf. 687 l. Hasonló történt később Valkán s más helyen is (693 l.)

² Jakab E. Kolozsvár története. II. k. 104—105 l.

³ Hist. Wolfgangi de Bethlen lib. IV. p. 203.

⁴ Jakab E. Kolozsvár tört. II. k. 104—105 l.

⁵ Szabó K. Székely okl. II. k. 171 l. Az 1563-ki országgyűlésen a székelyek közt a két vallás miatt támadt viszályok megszüntetésére is hozatott határozat.

vár vette be; azután Torda, Nagy-Enyed s a székelység egyes városai és falvai; hová hasonlóan lassanként a vallás-ujítás behatolt. K.-Vásárhely hihetőleg 1564—1570 közt fogadta el a reformatiot.

1566. márcz. 10. és 17-én Tordán tartott országgyűlésen hozott t. cz. 10-ik pontja elrendeli: „hogy a kik a pápai tudományhoz ragaszkodnak és abból megtérni nem akarnak, az ő Felsége birodalmából kiigazittassanak.”¹

1566. nov. 30-án Szebenben hozott törvény pedig elrendelte, hogy mindenek csak egy választott püspökhöz, György superintendenstől függjenek s a tőle választott papokhoz hallgassanak, az ellenszegülők pedig mint hitetlenek büntetődjenek.

János Zsigmond fejedelem orvosa Blandrata György Lengyelországból a socianusok tanait 1503-ban Erdélybe behozván, ezen vallásnak uralkodóját János Zsigmondot is megnyerte; s ennek pártfogása alatt nagy számu híveket szerzett Dávid Ferenczezel. János Zsigmond után, a főurak is egymás után kezdetek a Socin vallására térni; mely unitárius vallás czimen felvétetett negyedikül a bevett vallások közé. S ezután, rövid két év alatt, a legelterjedtebb és leghatalmasabb lett Erdélyben.

János Zsigmond azt, a ki a reformatiot, illetőleg az unitárius vallást el nem fogadta, üldözni rendelte; a mint azt a fennebbi törvényezikkek is igazolják. De igazolja az 1568-ki gyulafehérvári határozat, mely által kimondatott, hogy mindenki köteleztetett elfogadni az unitárius vallást. Különösen igazolja a csikiak 1567-ki esete, a kik ellen sok fegyveres népet küldött Blandrata György indítványából, mivel azok a királyi felszólításnak — fenyegetések daczára is — nem engedelmeskedtek; az unitárius vallásért, ősi hitüket el nem hagyták.²

Mire Csik- és Gyergyó népe 1567. pünköszt szombatján fegyvert ragadott s a Nagyerdőn a Fejszópatak szép fenyeve között a szoroson Udvarhely felől benyomuló fejedelmi csapa-

¹ Veszely: Erd. egyházt. adatok. 176 l. Erd. orsz. egyh. eml. II. 302—303 l.

² Benkő K. Csik-Gyergyó és Kászon leir. 94—95 l.

tok jobb részét levágták; másik részét viisszaszalasztották. Mely győzelem útját állotta a reformatio behatolásának a Székelyföld e részébe.

Sok bajok volt ezután is a csikiaknak a fejedelemmel; de azok a hit dolgában soha meg nem adták magokat. Sőt idővel a lelkiismereti szabadságot sértő említett végzést is reájok vonatkozólag visszavonatták 1591. nov. 20-án Gyulafehérvárt hozott ezen törvényezikkel: „A csikbeli klastrom több odavaló helyekkel együtt, miért hogy onnét ez ideig is semminemű időben a római vallás ki nem irtódott, adabéli atyánkfiaiinak is lelkiismeretek megnyugtatasára maradjanak azon állapotban, a mint ekkorig voltak.¹ A megnevezett helyeken kívül, ha másfelé kath. pap hozatott be, elrendeltetett a jelzett 1591. nov. 1—20-ki törvényezikkel, hogy azok onnan kivettessenek.

1568-ban Tordán tartott országgyűlésen végeztetett, hogy minden helyen a prédikátorok az evangéliumot prédikálják. Minek folytán a prédikátorok mindenfelé megindultak a megtisztított vallást hirdetni.

1568. tájt Udvarhelyszékben is terjedni kezdett a reformatio, mert a fejedelem azon évben Udvarhelyszékbe indult hitszónokokat pártfogása alá vette.² Ott is 1568—1570-ben kihordták a kath. templomok ékességeit, szobrait, oltárait, képeit, stb. és elégették. Nem sokáig maradtak itt a székelyek lutheranusok és unitáriusok, mivel 1570-ben már mind Kalvin hitén voltak.

A kath. hagyományok szerint a reformatio Háromszéken is az eszme meggyőző ereje mellett, erőszakkal is terjesztetett. 1568-ban János Zsigmondtól nyert felhatalmazásnál fogva, az unitáriusok részére elfoglaltatott a körispataki r. kath. templom és parochia.³

A nép között élő hagyomány szerint, a hitszónokok Ika-falváról az erdő alatt Feltorjára feljőve, ott oly sikerrel hirdették az újított vallást, hogy az egész község áttért. Leindultak innen Al-Torjára is, de Apor Ilona egybegyűjtván jobbágyait, némelyek szerint Altorja buzgó kath. nőit, ezekkel

¹ Benkő K. Csik, Gyergyó és Kászon leir. 95—96 l.

² Gyulafeh. orsz. lev. Cista Ugoesa, fasc. I. Nr. 11.

³ Schem. ven. Cleri Trans. 1882. p. 40.

eleikbe állott, s a hitszónokokat visszaüzte. Ennek emlékére nevezték el a helyet, a két Torja közötti magaslatot, sz. Ilonának.¹

Okolicsáni (Deer. et vit. reg. Hung. II. k. 132 l.) a hitvédő Amazont Apor Andrásné szül. Lázár Borbálának mondja. De br. Apor Péter leiratából² azt lehet kivenni, hogy Apor Andrásné a feltorjai templomot védette meg, midőn a templom elfoglalására a kisajátítóknak való átadására s az oltárok összerombolására commissariusok küldettek ki, ő „velut altera Penthesilea assumtis foeminis et puellis ante Commissarios cursitabat, ab ereptioneque templorum arcebat ut hodie etiam populi in ore, cum hac comminatione: Szent Aszszony ugy segéljen, ha ide jössz, meg kell halnod.“ Mi Boeskey I. fej. idejében történt 1605—1606 közt.³

Apor Ilonáról a hagyomány⁴ beszéli, hogy az említett sereg amazon élén, a sz. Mária által Istentől nyert csudás segélylyel, a Póka vezér által vezetett sereggel (némelyek szerint a Póka nevű praedikátor által vezetett protestánsokkal) formaliter harcra kelt, s azokon fényes győzelmet aratott Csernáton és K.-Vásárhely közt egy halomnál, hol a harcban elesett Póka a halom alá temettetett társaival együtt s a halom maig is Pókahalmának nevezetik. Miről Orbán B. is tesz említést; csakhogy ő egy más Póka vezért említ fel.⁵

Hogy Háromszék felső részében a behozott új vallások tekintetében valami ellenállásnak kellett történnie, igazolja az, hogy Alsó-Torja katolikus maradt. K.-Vásárhely utolsó ekklezsiája a protestantismusnak Háromszék felső részén. Mert Kantától ha egy képzeleti egyenes vonalat huzunk, mint Orbán B. is írja,⁶ Futásfalván, illetőleg Torján át Csik-Tusnádra, másfelől Gelenczére, e vo-

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 92 l.

² Br. Apor P. Lusus mundi. 21 l.

³ Schematism. ven. cleri dioec. Transs. 1882. p. 96. Kőváry: Erd. nev. Csal. 15 l.

⁴ Simon Jukundian igen szépen meg is énekelte „Pókahalma“ czimen. Ő az esetet 1567-re teszi, s azt állítja, hogy a csikiak által megvert fejedelmi sereg vette volna útját az erdőkön át Háromszéknek és ezen sergen győzedelmeskedett volna Apor Ilona.

⁵ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 100 l. Kállay F. Hist. É. 80 l.

⁶ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 108 l.

nalon felül mindenütt a kath. vallás a csaknem kizárólagosan uralkodó.

Ugy szélvaesak a határfaluk maradtak meg a kath. hitben, melyeket őseik hitéhez ragaszkodott egy néhány előkelő egyénnek, a 17-ik század elején (1601-ben) életbe léptetett Vicariatusnak, később sz. Ferencz-szerzeteseknek s Nagy Mózes buzgólkodásának sikerült a kath. hitben megtartani.¹

Székelyszék egyes székei közül, Háromszéken tett legnagyobb foglalást a reformatio. Hol a hitújítás előtt Sepsiben 37, Kézliben 33, Orbaiban 17 és Miklósvárszékekben 10 r. kath. plebánia létezett. Összesen 97. A tiszta kath. helységek száma már 1607-ben alig haladta meg a tizet. Erdővidéken egyedül Baróth, Sepsiszékekben egy helység sem, Kézdi és Orbaiszékekben csak a határfaluk maradtak meg a katolikus vallásban.² Min nem is lehet csodálkozni, ha tekintjük a fenelősoroltakon kívül az 1568. és azután való országos intézkedéseket is egész 1688-ig.

1577. okt. 21-én Tordán hozott articulus elrendeli, hogy Tordai Andrásnak, a reformáltak püspökének legyen hatalma az országban mindenütt járni, minden helyeket látogatni... Sőt a más valláson levő papokat is serkentve, intve, tanítva, a kiket lehetséges, az ő sententiájára vonni.³

1580-ban Háromszék és Csikban, de más székekben is a kath. papok nőültek, sőt 1659-ben is.⁴ Minek oka az volt, hogy 1536—1697-ig nem lehetett Erdélynek helyben lakó r. k. püspöke. Ez idő alatt becsusztak a székelyek közé több egyházi canonellenes dolgok.

1588. decz. 8-án Medgyesen tartott országgyűlés végezte, hogy a Romai religion valók köztünk donationis titulo, aut alio quaesito sub colore nemes jószágot és örökséget ne birhassanak; a pontificia religio minden professorival és szerzetesivel a hazából kiigazittassék, mint Izabella királyné bejövetele előtt.⁵

¹ Br. Apor Péter: Metamorphosis Transs. 437 l.

² Veszely K. Erd. egyh. tört. adatok I. k. 309 l.

³ Erd. orsz. gyűl. Eml. III. k. 122—123 l.

⁴ Veszely K. Erd. egyh. tört. adatok I. k. 301—317 l. Kállay F. Hist. É. 202. Kazy L. V. p. 29.

⁵ Olv. 1556, 1566. nov. 30. Szeben, 1607. jul. Kolozsvárt tartott gyűlések t. ezikeit.

1588-ban a nagy virágzásban volt kolozsvári Báthory István-féle kath. akadémia és a XIII. Gergely pápa féle seminarium is, a jezsuiták kiűzésével, elvéttetett.¹

1590-ben Tordán tartott országgyűlés elrendelte: „hogy a catholika religió annakutánna valahová introducaltatott volna, kivetessék mindjárt; az megyesi articulushoz megíratott büntetés alatt ennek utánna semmi helyekre be ne vétessék.“ Sőt még a kath. papi ruhába járás sem engedtetett meg; a kath. temetés is, sine ceremoniis történhetett.

1601. tájt életbeléptetett a vicariatus, mely befolyását Háromszékre sok küzdelem után eszközölhette,² mivel ott a fejedelem által megerősített esperes folytatta a lelki felvigyázást.

1603-ban a moldvai püspökség állittatván fel VIII. Kelemen pápa által, az erdélyi püspöki vicariusok odaküldötték clericusaitat felszentelés végett. Mint B. Apor Péter megjegyzi: Bákóba vala egy minorita barát lengyel püspök, a barátok hozzá mentek s ott szenteltettek fel áldozárokká.³

Az 1608-ki kolozsvári országgyűlés határozatai után, az ev. ref. vallás Erdélyben ugyiszólva uralkodó vallás lett. Báthory Gábor nemcsak a r. kath. papokat, hanem a világiakat is üldözőbe vette. Kath. papok Erdélybe be nem jöhettek; a mágnások büntetettek fejevétel, ha a kath. vallást pártolták.⁴ A reformationnak diadalra jutása a Báthory G. nevéhez fűződik. Bethlen Gábor alatt tért foglalt el a reformátusok száma s tekintélye magasra emelkedett. 1614-ben az iskolák építése s helyreállítása elrendeltetett.

1610. márcz. 25-én a beszterecei országgyűlés által újból

¹ B. Apor P. *Metamorph. Transs.* 424–425, 434–436 igen érdekesen írja le az akkor történeteket.

² Veszely K. *Erd. egyh. tört. adatok I. k.* 310–313.

³ Br. Apor P. *Metamorphos. Transs.* 42.

⁴ Br. Apor P. *Lusus mundi.* 18. 111–112 l. Apor Mihály Zápolya János alatt is alig menthette meg életét, a ki alatt kezdődtek a kath. isteni szolgálatok eltüntetni, melyek Erdélyben több helyen, de Háromszéken is pincékben, elrejtett helyeken tartattak több ideig. Még 1610-ben is a Besztereczén tartott országgyűlés 7 art. kimondotta, hogy a pópás papnak szabad ne legyen benn lenni.

a római hitvallás gyakorlása megtiltatott, csak némely megnevezett helyeken engedtetett meg; egyes zárdák, egyházak és monostorok bezárattak. Azonban Bethlen Gábor fej. alatt 1613. nov. 13-án Kolozsvártn tartott országgyűlésen hozott törvény által az említett tilalom megsemmisítettett s a római vallás szabad gyakorlása megengedetett. Mire a róm. kath. vallás ügyei jobb fordulatot kezdetek venni. Legkivált pedig 1659-ben M.-Vásárhelyen tartott országgyűlés IV. t. ezikke enyhítette a kath. vallás ültöztetését.¹

1649. jan. 23-án Gyulafehérvártn tartott országgyűlés 33-ik ezikke által végeztetett a háromszéki hívek kérelmére, hogy a háromszéki r. k. papok köteleztetnek a Vicariustól mindekben függeni s nőtlen pap is lehessen esperes.²

1660-ban Urnapján Karatna feletti templom az ev. reformátusok által a katolikusoktól elfoglaltatott.³

1667-ben R. P. Casimirus Domokos Episcopus consecratus Coronensis in Graetia et Vicarius Generalis.⁴

A hogy 1688-ban Erdélybe az osztr. császári őrségek bevonultak, kezdették a katolikusok kicsidenként régi szabadságukat, jogaikat visszaszerezni, tan- és nevelőintézeteket létrehozni, az elvett templomok helyett maguknak templomot építeni. 1692-ben a szebeni diaeta, mart. 15. art. 7. nyomán a katolikusokkal való contractus megkésztésére bizottság küldetett ki. 1693. után egyik felekezet küzdött, hogy megtartsa, a mit birt; a másik, hogy visszaszerezze, a mit elvesztett. A katolikusok, közel másfél századig jogaikban, vallás szabadgyakorlatában korlátolva, egyházi javaikat a reformatio következtében elvesztve, folyvást azok visszaszerzésére igyekeztek. Illy és András kinevezett erdélyi püspök Erdélybe bejött, de 1697. julius 30-án Tordán kelt iratával a Gubernium felkérte, hogy az Hazánkból kimenni ne terheltezzék.⁵ Mire ő Erdélyből el is távozott. Azonban 1716-ban már az utána következő r. kath. püspök Gyulafehérvártn püspöki székét állandóan elfoglalhatta. 1751. jan. 11-én a szebeni

¹ Veszely K. Erd. egyh. t. ad. 266 l.

² Ugyanott 261. 313 l.

³ B. Apor P. Lusus mundi. 34 l.

⁴ Szent-ferencziek Schem. 1888. évf. 15 l.

⁵ Schematism. Cleri Transs. 1848. 26 l.

diaeta 1. art. folytán a kath. püspök jószágai a fiskális jószágok sorából kivétettek. 1771-ben a szebeni és brassai decanatusok is, melyek exemti-k voltak, s az esztergomi jurisdictio alá tartoztak, az erd. püspökséghez csatoltattak.

A fennirtak néma, de el nem hallgatható tanui annak, hogy mennyi küzdelembe került, míg a hitegység szerenés-tlen tönkre tétele után . . . a négy bevett vallás jogegyenlőségének eszméje, illetőleg az emberek közötti áldásos békét, egyetértést s felebaráti szeretetet fentartó szabad vallás-gyakorlat testté lett! . . . A mig feltűnt azon időszak áldott napja, midőn az emberek megszűntek egymást vallási meggyőződésükért gyűlölni, üldözni; a midőn az embereket a valódi vallásos szellem, humanismus, a tudomány, az ész, a türelem és szeretet kormányozta!

A róm. kath. parochia K.-Vásárhelytt 1564—1570 közt megszűnván a reformatio következtében, mivel a hivek az ev. ref. vallást fogadták el, 122—128 év lezajlása után 1692. tájt ujult fel. De többé nem K.-Vásárhelytt, hanem a vele végkép politikailag egyesült Kanta faluban. Minek folytán a kézdí-vásárhelyi r. kath. parochia további története leiratának folytatását Kanta leírásánál fogjuk látni.

A kézdí-vásárhelyi ev. ref. egyház.

Kalmanesai és Szegedi Lajos magyar papok említetnek, hogy 1556 után Székelyföldre mentek s ott a Kalvin tanait mint magyar vallást meggyökerezítették.¹ Hogy ezek Háromszéken is lettek volna, némelyek állítják; de biztos adatokkal arról nem birunk. Nem tudhatni, kik voltak Háromszéken s így K.-Vásárhelytt is az ev. ref. vallás elterjesztői.

Benkő J. Hermány és Baczonnak az ev. ref. vallásra való térését 1550-re teszi. 1568-ban János Zsigmondtól nyert felhatalmazásnál fogva az unitáriusok részére a köröspataki r. kath. templom és parochia elfoglaltatott.³ — 1568. után a Nyujtó-

¹ Balog Ferencz: Magyar prot. tört. részletei. Debreczen, 1872. 62 l.

² Benkő J. Transs. Ms. 85 l. Magyar Sion. 1894. évf. 8 f. 607 l.

³ Schematism. v. Cleri Transs. 1882. p. 40.

don levő szerzetes rend is feloszlatott az említett fejedelem által s temploma az unitáriusoknak adatott át.¹ Ugyan 1568-ban Udvarhelyszéken is a nem-katholikus hitszónokok működtek úgy, hogy már 1570-ben ott is a vallás-ujítás terjedett. A esikiak is 1567-ben felhívták a Socin, illetőleg az unitárius vallás elfogadására, de ellenálltak.² 1594. sz. Pál fordulása után való pénteken a Janesó család leveleiben felemlítették, hogy a „prédikátor“ Janesó Tamás és Balázs szomszédságában lakott. — Bibarczfalvának papja 1603-ban már ev. ref. pap volt.³

Mindezekből azt következtethetni, hogy K.-Vásárhely az új vallást hozzávetőleg 1564—1570 közt fogadhatta el. Hogy az unitárius vallást fogadták-e el legelőbb a k.-vásárhelyiek, vagy az ev. ref. vallást közvetlen a kath. vallás után, e tekintetben is felvilágosító adataink még idáig elő nem kerültek.

A római kath. parochiából lett minden bizonynyal a reformált egyházközség; mivel a város nagyobb része, mint Tordán, Nagy-Enyeden, Sepsí-Szentgyörgyön s több más magyar és székely városokban elfogadván a reformatiot, a mint előbb is említettük, a templom, iskola, egyszóval minden az új vallást követők kezébe maradt; legkivált akkor, ha még maga a kath. pap és többi egyházi személyzet is a vallás-ujításnak pártolói voltak.

Általában a magyar ev. ref. egyházközségek története a Székelyföldön „Az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház Névkönyvei“ tanúsága szerint 1556-tól kezdődik különböző években. Bethlen Gábor idejéig, tehát több évtizedeken át, valamint az egyes ev. ref. egyházközségek története, úgy lelkészeik neve is ismeretlen. Jobbára a r. k. vallásról átment egyes papok szerepeltek azon időszak alatt.

Kézdi-Vásárhelytt 1576-ban István pap volt, ki azon évben ép azon éjen, mikor Báthory István K.-Vásárhelytt Lengyelországba való utazásakor megpihent, halt el.⁴

A templom és papilak ott volt, a hol a mostani van. —

¹ Borsos Sebestyén: Krónika. Gr. Mikó Imre: Erd. tört. adatok. 76 l.

² Orbán B. Székelyföldr. II. k. 11 l. Benkő K. Csik, Gyergyó és Kászon leír. 94—95 l.

³ Magyar Sion. 1894. évf. 605 l.

⁴ Br. Apór P. Lusus mundi. 19 l. Bethlen Farkas Hist. Lib. VI. 317 l.

Mivel senki sem emlékszik, hogy máshelyt templom és papilak lett volna.

1627-ben pap volt, a kiről biztos adataink vannak, hogy ev. ref. pap, Dálnoki Balázs, kinek neve az azon évben épített templom boltívezetén is olvasható volt; s a ki a Kézdi dioecesis seniora is volt 1647 tájt.¹

A jelenlegi templom, a papilak és particulával, főtiszt. Székely János lelkész ur állítása szerint, 1780—1790 közt épült. Ezt megelőzőleg, szerinte, egyszerű fatemplom lett volna. S míg az új felépült, addig a fatemplom benne épen tartatott és azután bontatott le.

Orbán Balázs szerint² a 17. század kezdetén a lengyel származású Radeczky Bálint volt az unitáriusok, Keszérü-Dajka János a reformátusok püspöke. Ezen utóbbi a reformátussá lett Sikó István, szent-györgyi unitárius lelkész segélyével, 1622-ben Háromszéken 62 unitárius ecclesiát tartott át az ev. ref. vallásra. Hogy pedig ezen hóditmányát megtarthassa, a megmaradt unitáriusokat is önhatalmilag annyira megszorította, miszerint püspökeiknek egészen 1693-ig nem volt szabad háromszéki hiveiket meglátogatni; sőt papjaikat is ez időszak alatt a ref. püspök rendelte egyházközségeikbe. Ezen megszorítás korszakába, a még megmaradt unitárius községekből a ref. vallásra áttért: Szemeria, Ilyefalva, Köpecz 1652-ben, S.-Sz.-György, Hidvég és Brassó 1662-ben.³

Ezen adatok, valamint a fennebb elősoroltak is, tétették velem azon megjegyzést, hogy nem tudhatni biztosan, miszerint közvetlen a r. kath. vallás után a kivásárhelyiek unitáriusok, vagy ev. ref. lettek? S hogy 1576-ban István pap unitárius, vagy ev. ref. volt-e? . . .

K.-Vásárhely, a Kézdi egyházmegyéhez tartozik, püspöki vizsgálat alatti egyházak egyike.

Benkő azt mondja: „Dioecesis Sepsi, Kézdi, Orbai et Erdővidék unitas esse, et peculiarem Communitatem Ecclesiasticam constituere, munitam Principum Privilegiis, quorum vir-

¹ Benkő J. Transs. II. k. 575 l.

² Orbán B. Székelyföldr. III. k. 49 l.

³ Székely Sándor „Unitar. vallástört.“ 132—133 l.

tute, omnes Pastorum, Ludi-Magistrorum, et horum Viduarum, Fundi ac agri Notilitares habentur.¹

Bethlen Gábor volt az a fönkelt gondolkozású férfit, a kinek az ev. ref. papság s annak családja sokat köszönhet. Ő, a nagyfejedelem 1614. aug. 10-én a saját és Pécsy Simon korlátnok aláírásával ellátott levéllel a Rikán belőli protestáns székely papságot — mint a szellemi élet munkásait — kiemelte. A dicső fejedelem ezen Medgyesen kelt nemesítő-levelével a jelzett papok és iskolatanítókat s azok maradékait is nemességre emelte. Megerősítette és helybenhagyta ezt több fejedelem és király is.² Mely után nemesak a Székelyföldön, hanem a vármegyében is számos protestáns papoktól származó nemes család keletkezett; mi által az intelligentia és magyar elem terjedésének sorompói voltak megnyitva.³ De ezen privilegium nagy lendületet adott a reformatio terjedésének is.

A k.-vásárhelyi Jancsó-családokból többen levén papok és iskolatanítók, már ily uton is mindenik nemességhez juthatott.

A ny a k ö n y v o k 1734-től kezdődnek. A régi katolikus időbeliek elpusztultak.

A rendes pap mellett, legkivált az újabb időben, segédlelkész is volt majdnem mindig.

Idáig ismeretessé vált lelkészek, igehirdetők voltak K.-Vásárhelyt:

1. István pap 1576. (Ez tán unitárius lesz?)

Dálnoki Balázs, 1627 – 1647.

3. Hodor Kelemen 1647. Egy 1602. máj. 16-iki jegyzőkönyvi kivonaton Hodor pappal perfolrás említettik; 1612. febr. 1. és 1656. febr. 10-én egy levélben pedig egyezmény főként Hodor pappal városi birtokát illető teherhordozás tárgyában⁴

4. Márton pap, K.-Vásárhelyről 1658-ban a tatárok

¹ Benkő J. Transs. II. k. 192 l.

² I. Rákóczy György, Fogaraszvár, 1647. máj. 10. II. Rákóczy Gy. Gyulafehérvár 1654. júl. 13. Apaffy, Lipót, Károly. Mindezek megvannak eredetiben az erdővidéki ref. egyházkör levéltárában.

Orbán B. Székelyföldr. III. k. 202 l.

⁴ Vár. lev.

ellen az ilyefalvi várba menekült; de tatár rab lett ezen vár bevétele után.¹

5. Enyedi János, 1657—1662. Később Vajda-Hunyadra ment át. Művei: Az „Idvesség útjáról 22 Disputatio 1648.“ „Mennyei Szó 1657.“ „Isten Igéreteinek felnyitott arany Bányája 1665.“

6. Tolnai Sellyei István. 1662—1665-ig. Szül. Tolnán 1630-ban, Medicinæ Doctor. Művei: „Discursus de anima Samuelis.“ „Dialectica secundum Principia Petri Rami.“ „A keresztényi s Apost. Vallásnak utára vezető Kalauz.“ „Könyörgések.“ „Prédikallónak szikrák.“² 1665-ben kolozsvári tanár lett, megh. 1690-ben.

7. Dési Márton, 1670—1671 tájt. Jeles egyén; szül. Deésen. Bocskai Istv. erd. fejed. segítette a külföldi egyetemeken való tanulásnál; az utolsó Bocskai mostohafiának nevelője. Leidában Coccejust hallgatta. Visszatérvén honába, eleinte K.-Vásárhely papjává lett. Innen N.-Enyedre vitték professornak, mint más elhíresült theologust; hol tartózkodás nélkül hirdette Coccejus új eszméit s tanait. 1673. június 15-én a radnóthi egyetemes zsinaton hallgatást rendeltek neki.³

8. Váradi Mátyás, orvostudor, 1672—1677. febr. 4. Kit Bélydy Pál saját költségén küldött külföldi egyetemekre. Művei: „De votis 1666.“ „Égő szövétnek 1668.“ „Százaz betegségről 1669,“ midőn doctori diplomát is nyert. 1677. febr. 4-én, Béli Pál második fia Dávidnak általa való meggyógyításáról, Fogarásról, hol Béli Pál fogva volt a várban, levelet irt Vitéz Zsuzsánnának.⁴

9. Eszéki István 1686. Művei: „Prima Veritas defensa 1686.“ „Diarium Theologicum 1675.“ „Rithmusokkal szent beszélgetés 1669.“ A szegényebb papok özvegyei és gyermekei részére 100 frt alapítványt tett le.⁵

10. Musnai Mihály, 1697—1704.

11. Détsei János, 1704—1710.

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 32 l.

² Régi Magyar könyvt. I. k. 123 sz. Bod P. M. Atth. 297 l. Benkő: Transs. I. k. 274 l. II. k. 274—275 l.

³ Bod P. M. Atth. 65 l. Benkő: Transs. I. k. 385 l. II. k. 261. 386 l.

⁴ Bod P. M. Atth. 220 l. Benkő: Transs. II. k. 420 l.

⁵ Danielik J. Magy. Írók. 71 l. Benkő: Transs. I. k. 389 l.

12. Tsabai László, 1710—1712.
13. Jeney Samu, 1712—1719.
14. W. Csernátoni Samu, senior, 1719—1731.
15. Was Gábor (de Albis), senior, 1731—1743. Művei közül: „De non confundendis Fossione Aurium Divinitus facta cum Perforatione Auris Herili 1727.”¹

16. Csávási Was Samu, 1743—1768. Not. dioec. Kézdi.
17. Nagybaczoni Keresztes Máté, 1768—1794. Kézdi esperes, generalis notarius, azután erdélyi püspök 1794. máj. 11-ke tájt. S mint püspök is K.-Vásárhelyt lakott. Alatta gub. rendelet folytán a halottak anyakönyvébe a betegségek neve s a halál körülménye is kezdett beiratni. 1788. június 18-tól 1791. augusztus 27-ig diák nyelven vezette az anyakönyveket.²

18. Ferentzy Ferencz, 1794—1827. Ő a halottak könyvében 736-ik lapra ezt írta: „Jegyezd meg! Hogy ezen a napon, ugymint (1802) octobernek 26-ik napján Délután szinte egy óra tájban, oljan rettentő földindulás tartatott mintegy öt minuták alatt, hogy a vidékben Tornokok omlattanak le, a Tornokokban az Harangok a földindulásnak nagy ereje miatt megszóllaltanak, mint szintén a mi Tornunkba is (mely ugyan le nem omlott, de a sok hasadások és megrontások miatt hasznavehetetlenné tétetett)... Órízze az Ur Isten mind minket, mind utánnunk következő maradékinkat ilyen rémittő és borzasztó példás Itéletétől.”

„1814. június 26. Midőn az Estvéli Isteni Sz. Szolgálat tartattnék, a Száraz Égi Menyő beütvén a Templomba, sok ifjakban hibát okozott a karban, főként edgy Száraz Ajtai Strasamester urat annyira inficiált, hogy megholt bele; a kiis a K.-Vásárhelyi Temetőbe minekutánna a teste eltemettetett, béggyülvén a község a Templomba elprédikáltatott az akkori fungens Rector Kiss János által. Tex. 22. r. v. 18—22. Ezi-kielnél (760 l.).“

19. Nagy György, 1827—1829.
20. Incze József, káplán, működött 1829—1831-ig.
21. Pap István, 1831—1844. okt. 3. Segédpap Fábián Dániel 1832—1834.

¹ Benkő: Transs. II. k. 506 l.

² K.-Vásárhelyi ev. ref. halotti anyakönyv. 216 l.

22. Finta István, helyettes lelkész, 1844. okt. 3-tól decz. 7-ig.

23. Fábián Dániel, 1844. novembertől. 1848-ban mint lelkes és hazafias érzelmű, alapos készültsgű férfiut, K.-Vásárhely polgársága a július 5-kén megkezdődő pesti országgyűlésre képviselőjének egyhangulag megválasztotta Hankó Dániellel. 1849-ik évvel beállott válságos napokban a Debreczenbe vonuló kormányt és az országgyűlést oda s vissza, valamint későbbi vándorlásaikban is követte. A világosi katasztrófa után Bukurest s más helyen való bujdosása után visszatért K.-Vásárhelyre szeptember vége felé. Megérkezte után való napon Kovács kapitány, császári biztos, Háromszék e mindenható satrapája, elfogatta s börtönbe tette. A börtönből Sepszi-Szent-Györgyre idéztette; a honnan kezesség mellett szabadon bocsáttatott; de 1850. uj év első napjára Csik-Szeredába idéztetett egy fiok-hadbíróság által, a hol papi funkció teljesítésétől eltiltatott. Később újból megengedtetett ugyan neki a papi szolgálat, de pünköszt napján kapott rendelet folytán, a pesti orsz. hadbíróság elé idéztetett; a mely által 1852-ik év tavaszán kötél általi halálra ítéltetett, mi 6 évi várfogságra kegyelmeztetett, a mit Josefstadtban szenvedett ki; a honnan 1856. májusban szabadult ki s azután szilágycsehi pap lett, a hol 1894. máj. 7-én, 84 éves korában megszűnt élni.¹ Irodalmi működését és műveit olvasd „Uj Magyar Athenas“ 120—121 lapjain.

24. Finta István, mint helyettes lelkész szolgált 1848-ban Fábián D. országgyűlésen léte alatt.

25. Zajzon István, 1849-ben, mint feltorjai lelkész fungált K.-Vásárhelytt.

26. Zajzon Ferencz, 1850—1854-ig segédlelkész.

21. Szász Károly (de Szemeria). 1854. tavaszától 1858. októberéig. Jeles költő és műfordító, egyházi beszéd és imairó, volt m. k. vallásügyi minisztr. tanácsos, jelenleg Budapesten dunamelléki kerületi ev. ref. püspök. Művei több helyt le vannak írva.² Neje, Szász Iduna is igen kedvelt írónőnk volt.³

¹ Székely Hiradó. 1894. évf. sz. 37.

² Danielik M. Irók. II. k. 533—534 l. Uj Magyar Athenas. 385—387, 519 l.

³ Danielik M. Irók. II. k. 534 l.

28. Székely János, 1858. okt. 31-től máig. Kovács István segédlelkész.

Partikula. Schola minor (particula noncupata) papilak és templom szomszédságában. Még 1637-ben elhatározott volt, hogy K.-Vásárhelytt, Sepsí Szentgyörgyön, stb. iskolák állittassanak fel, eorumque eorum Superintendens e publico Ecclesiae Generalis aere gerat.¹ Itt a felsőbb osztályokat a rector tanította, az alsóbb osztályokat pedig 2 vagy 3 togátus diák, kik azért az egyházközség által mindennapi étellel interteneáltattak.

Hogy 1637. előtt K.-Vásárhelytt minő iskola volt, ismeretlen. A jelenlegi Partikulát 1780—1794-ig építettnek állítják; mely később annyira összeropedezvén, hogy veszélyessé vált, s azért 1894-ben lebontott.

A Partikulánál tanítottak:

a) Vásárhelyi Matkó István, 1625-ben K.-Vásárhelytt született, az itteni iskolát gondozta; később borbereki, azután szászvárosi ev. ref. pap lett s egyes műveket is adott ki.

b) Albisi Vér András, kántor 1727—1731 tájt.

c) Bodolai Gáll Samu 1751. kántor.

d) Bertalan András kántor 1752 tájt.

e) Pokai József 1776. rector scholae.

f) Benkő Mihály 1777. iskola rector.

g) Kiss János rector 1814.

h) Demes Mózes rector 1827.

i) Szacsva János 1881. kántor.

A kézdivásárhelyi ev. ref. egyházközségnek filialisai: Oroszfalu, Szentkatolna, Szentlélek, Nyujtód, Szentmihály, Bereczk, Ojtoz, Soósmező.

B) Kánta. (Cánta.)

K.-Vásárhelynek jelenleg kiegészítő része, melynek északi részével annyira egybe van épülve, hogy válvonalat csak is a Rácokpataka alkot. 1849. decz. 31-ig Kantafalva néven mint Felső-Fehérmegye peselneki járásban levő község külön biró-

¹ Benkő: Transs. II. k. 302 l.

val és jegyzővel birt. De ez időben K.-Vásárhelylyel egyesült. Jegyzőkönyve 1850. január hó elsejéig van. Némelyek azt állítják, hogy valamint Besenyő, Alsó- és Felső-Volál, Karathna, Peselnek, Szárazpatak, Szentlélek, Csik-Lázárfalva, Alsó- és Felső Rákos egy része oda települt besenyőkből (bisenusok) való telep,¹ úgy Kanta is.

A besenyőknek egykor oly hatalmas és félelmes népe a 10-ik század vége óta gyorsan haladt felbomlása felé. Szent István megverte őket, midőn 1003-ban Erdélybe rontottak, ekkor vezérök Kean is megöletett.² Jaroslav is 1019-ben az Aluta folyó mellett őket megszalasztotta. A besenyők nyomába jöttek a kunok 1067 után, kik a besenyők hazáját, Moldvát, elfoglalván, hihetőleg ekkor a besenyők egy része hazájukból hozzánk menekülve, hazánk némely elpusztult helyein számos kisebb-nagyobb csapatokban saját főnökeik alatt letelepedett. Szabad emberek voltak, mint a gyulafehérvári káptalan által Tamás erd. vajdának 1324. febr. 4-ki jelentéséből is kitűnik.³ A királyt fegyverrel szolgálták, a székelyekkel táboroztak,⁴ elszékelyesedtek, míg végre egészen a székely népbe olvadtak. Mint Erdélyben lakókról 1224-től hiteles okmány létezik.

Br. Apor Péter mondja: „Quod arx Bálványos cum pagis Alsó- et Felső-Volál, Karathna et Peselnek, Szárazpatak et Kanta, antiquis et haeredictariis possessionibus Oporiorum in medio siculorum, in Comitatu Albensi posita sit.”⁵

A Bálványos várhoz tartozó uradalom lakói pedig, Szabó Károlyként,⁶ Lázárfalván, Torján, Szárazpatakon besenyők voltak, Volálon, Karathnán és Peselneken oroszok.

Benkő is úgy vélekedik,⁷ miszerint Volál, Karathna, Kanta és Oroszfalu földén szláv eredetű ráczok, oroszok települtek le. Mit Oroszfalura nézve az orosz elnevezés is igazol. — Volál pedig tót nyelven falut jelent.⁸ Kállay szerint a szlávok

¹ Kállay F. Hist. É. 130—134 l. Benkő J. Spec. Tran. Orbán B. Székelyföldr. III. k. 108 l.

² Bonfin. dec. II. cap. I. Kőváry: Erd. tört. I. k. 62 l.

³ Szabó K. Székely okl. III. k. 40—41 l.

⁴ Benkő J. Spec. Transs. Orbán B. Székelyföldr. III. k. 91 l.

⁵ B. Apor P. Lusus mundi. 12 l.

⁶ Szabó K. A régi székelység. 141 l.

⁷ Benkő J. in Speculi Trans. Trans. I. k. 450 l.

⁸ Kállay: H. É. 121, 135, 181 l. Orbán B. Székelyföldr. III. k. 107 l.

Székelyföldön a régi geta és dák maradványok,¹ kik még a székelység előtt laktak e földön; mit azon őslakóktól vett neve; is egyes helyeknek, folyóknak bizonyítanak, mint: Rika, vagy Réka-folyócska, Baróth-ingoványoshely, stb.²

1777-ben Keresztes Máté kézdivásárhelyi ev. ref. pap (később erd. ev. ref. püspök) Benkő Józsefhez írt levelében felhozta, mit Orbán B. is felemlit,³ „hogy Kanta régi neve Alsó-Volál lett volna (Alsó-falu), Karathna Közép-Volál, azon felül eső hely Felső-Volál. Kantában valakik laknak, mind egytől-egyig jövevények, az egyetlen Rácز familián kívül. Élnek sokan, kik Kantában egy deszka-kápolnát értenek, a mellett is hol volt barát (szerzetes), hol nem; a körölte való helyet pedig, hol most sűrű házak vannak, nagyobb részint néhai Barabás György uram kaszáltatta, a barátok jószágát is szaporította pénzért. Kantának nevezetett a Kantárságról.“ Kanta 644 évnél régibb telep.

Pesty említi Kantát, mint a XIII-ik században létezőt (olv. A magyar királyság a XIII-ik században. Írta Lauka Albert.) „Cantafalwa in Comitatu Albensi“ előfordul Básta Györgynek 1693. október 8-án az almaszegi táborban kelt adománylevelében, mely által Cantafalwában levő nobilis curiát Donáth Györgynek adományozta, — melyet az Apor család birt.⁴ 1607. jun. 1-én pedig Rákóczy Zsigmondtól Kálnoki Bedő István adománylevelet kapott a kantai és más birtokáról.⁵ Gr. Bethlen István is Kantában jószágot kapott.⁶ Sőt a 17-ik század elején a Kantába lemenő utczáról már tétetik említés. 1711. febr. 10-ki Inquis. Relatoriában Kis-Kantafalva előfordul.⁷

Alsó-Volál régi nevezetét Kantának elismerem, mivel a Jancsó családnál levő 1763. június 8-án kelt Invest. Relatoriában is ez áll: „Nemes fejérvármegyei kantai alias Alsó-voláli fundus.“⁸ A kantárságról való Kanta elnevezés erőltetett. Inkább elfogadhatni azok állítását, a kik Kantát a kantáról (kanna)

¹ Kállay H. É. 133. l.

² Gyulafehérvári füzetek I. és II. k.

³ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 107. l. ⁴ Szabó K. Székely okl. IV. k. 163. l. ⁵ Kállay H. É. 228. l.

⁶ Kállay H. É. 116. l.

⁷ Jancsó Zacharnál levő Jancsó Dániel es. irataiban.

⁸ Jancsó Zachar es. lev.

elnevezettnek mondják, mivel mélyedésben fekszik. De valószínűbb, hogy ezen régi keleti szótól jött: „Kanta,“ a mi annyit tesz bűvös, ördögös hely. Mivel Kanta félreeső mocsáros helyen épült, mely helyeket ma is a székelyek félelmes helyeknek tartanak.

A rácok a török hatalom alól a 16., 17-ik században jöttek be Erdélybe.¹ A török birodalomból bevándorló rácokról, mint kereskedőkről, törvénykönyvünk is megemlékezik.² Tövisen is telepedtek le.³ De hogy Kantában is ekkor közülök telepedés lett volna, arról idáig adatunk nem került elő.

A kantai szerzetház és r. kath. parochia alapítását véve, történeti adataink ezek: 1638-ban a ferenczesek (ord. minor. stric. obs.) a szent Szalvator anyja-provinciától elszakadva, Nyujtódon egy costodiát alapítottak, mit egy évtized múlva el kellett venni hagyniok, Esztelnekre, mint letelepülésökre igen alkalmas helyre veték szemeiket. De mivel ezen korban az új kolostorok alapítási joga a protestánsok által igen meg volt szorítva, tervöket csakis eszköz és ügyességükkel tudták kivívni. Kászoni Márton (esztergomi prépost, titulkanonok), egykor esztelneki lelkész, ez időben a mindinkább terjedő protestantismusnak utját akarván állani, a szerzeteseknek kolostor-alapítási tervökhöz segédkezet nyújtott,⁴ s a gelencei lelkész Nagy Mózes Kászoni tanácsából azon ürügy alatt, hogy öregsége miatt segédlelkészre van szüksége, hogy az esztelki parochiát is adminisztrálhassa,⁵ Ósik-Somlyóról a ferenczesek közül egy segédlelkészt hozatott. Előbb egy, később másik is jött, s a Sz.-György imola (kápolna) mellett Nagy Mózes által vásárolt helyre kis costodiát építettek. 1678. május 23-án a háromszékiek felzudultak az új kolostor alapítása ellen.

¹ Kőváry L. Erdélyorsz. stat. 196. l.

² Apr. Conat. P. III. T. 52. art. 1. 1609, 1623, 1630, 1632. art.

³ Const. P. III. T. 11. art. 10. 1666. art.

⁴ B. Apor P. Synops. mutat. 127. l.

⁵ Nagy M. Kanizsán létében halván a székelységnek tömeges reformálását, visszasietett szülőföldjére, Esztelnekre, onnan Gelenczére ment lelkésznek. E lángbuzgalmu apost. hitküldő 1683-ban Baróthon is lelkészkedett. De Lemhény, Osdola, Nyujtód, Imecsfalva s Zágony lelki ügyeit is gondozta. Illyefalvára a pálos szerzeteseket hozta be 1701 tájt. (Baróthy plébánia. 178. l. Veszely: Erd. egyh. tört. ad. I. k. 373. l. Orbán B. Székelyföldr. III. k. 31. 116. l.)

De Mikeš Kelemen oltalma alá vette a megtámadott szerzeteseket, kik bejelentették, hogy az nem kolostor, hanem lakház, hol az esztelneki segédlelkész lakik társával. A kezdetben egyszerű házikó 1690-ben a kolostorok törvényes négyszög alakjával bíró épületté nőtte ki magát, és 1696-ban konvent nevet kapott.¹

Nagy Mózes 1680-ban megnyervén Gvarini Bonaventura és Lucoli Miklós moldovai misszionariusokat, Esztelnekre plébániát és iskolát szervezett. 1681—1682-ben már Gvarini Bonaventura administrator parochiae volt. Lucoli Miklós pedig iskola felügyelő, igazgató; s négy világi tanító működött 1695-ig.

1692-ben Nagy Mózes gelenczei plébános közbenjárására az esztelneki minorita atyák Jankó Péter és neje Domokos Zsuzsánnától, Kantafalvában építendő residentia és iskola számára ajándékba telket kapván, az említett szerzetesek Kantába átjövén még azon évben szállást építeni, az ifjúságot tanítani s a hivek lelki gondozását vinni elkezdették.² Raszlaviczai Bálint praefectus és Fénya András (Csikszentmártoni)³ már 1696-ban mint kantai iskolánál működő szerzetesek említettnek, a mikor már alapja meg volt vetve a kantai gymnasiumnak.

A plebániái (parochiai) jog élvezetébe, a kézszentléleki plébános és vicarius-generalis (püspöki helynök) Szebeléber Bertalan által 1696. november 21-én introdukáltattak.⁴

Altörjai gr. Apor István az erdélyi militia tábornoka, a tatárfogságból kiváltott Sándor Jánostól a kolostor megnagyobbitásához telket vett; 1699-ben néhány szász helység dőzmáját a királytól megszerezte nemcsak, hanem a tervezett iskola számára önköltségén faházakat építtetett a vett helyre.⁵ Mit Br. Apor Péter is felemlit: „Suaque Mattas ssm. monasterio kantensi a Stephano Apor fundato donat decimas pagi Kacza.“⁶

¹ Losteiner Topogr. descript. IV. sect. V. Art.

² Schematism. v. clei dioec. Transsylv. 1882. p. 101.

³ Fénya András atya, miután Szebeléber Bert. erd. püsp. helyettes által a kézdivásárhelyi Seminariumra volt bízva a baróthi plebánia ellátása, 1698 jan. 25-től kijárt Baróthra; azonban 1698-ban Kantába visszament, apostoli misszionarius lévén. Baróthi I. anyak. 45. l.

⁴ Schematism. v. c. d. Trans. 1882. p. 101.

⁵ Orbán B. Székelyföldl. III. k. 108. l.

⁶ Br. Apor P. Synops. mut. 129—130. l.

1700-ban Mihácz Miklós, Sándor Borbála és lemhenyi Kövér Mihály egy Barabás Györgytől eszerelt birtokot hagytak a kantai iskolának.

1707-ben gr. Mikes Mihály egy tamásfalvi részjósza-
ándékozott hasonlóan a kantai iskolának; Geréb János 150 m. frtot, gr. Apor István 3000 frt és szentléleki Kozma József (Kozma Mihály és nyujtódi Janesó Kata fia) udvari tanácsos 1771-ben a szegény árva gyermekek nevelésére 4000 frtot adott.

A Nagy Mózes által, mint Benkő mondja, Esztelekéről Kantába áttett iskola, kezdetben szerény épület vala kis fakápolnával; de később csinos kolostorrá nőtte ki magát, melylyel egy terjedelmes és diszes templom is van összeköttetésben.

E kolostor és templom 1713-ban készült el, s sz. Ferencz ünnepén ünnepélyesen vitetett be a Chordigerorum sti Francisci confraternitása.¹ A mostani templom 1727. P. Bodó Miklós által kezdetett építtetni és sok viszontagságok után csakis 1795-ben végeztetett be. Szentháromság tiszteletére szenteltetett fel.

Kantai parochia, valamint Fehérmegyéhez tartozó Szárazpataki is mindig a háromszéki esperesi hatóság alá tartozott; de 1749-ben Tamási György alatt Szálbek Mátyás vic. generális által püspöki beleegyezéssel Simon András a vármegyei parochiák esperesévé neveztetvén ki, a vármegyei esp. hatóság alá jutott. Az említett esperes Kantába székelt, pap szükségében felhasználta a konventbeli szerzeteseket és tanultabb ludimagistereket is. De Tamási György aktualis kanonokká neveztetvén ki Gyulafehérvárra, a vármegyei esperesség a háromszékinek újból alávetetett.²

1787-ben Kantából két recruta rendeltetett adatni.

1825-ben a kantai r. kath. egykázközség egy kis temetőhely kiszakítását kérte a yárostól a városi ref. temető délkeleti részéből a katholikusok részére, hogy Kantába ne kellesék levinni a városi halottakat. Mi meg is adatott.

A szerzet gondozása alatti gymnasialis iskola 1849-ig állott, hol I. II. Human. osztályok is voltak, illetőleg hat osztály vagyis teljes gymnasium volt. De 1848—49-iki szabad-

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 108. l. ² Veszely K. Erd. egyh. t. ad. I. k. 374—375. l.

sághareczunk elbukta után — mint Orbán B. megjegyzi¹ — a bitófa és börtön kíséretében megjelent absolutismus megkezdette fajunk ellen az irtóhadat; nem elégedett meg a testnek gyilkolása és lebilincselésével, hanem a szabadság s annak alapját, a műveltséget akarták nemzetünkéből kiirtani. Azért első gondja volt minden magyar iskola betiltása K.-Vásárhely és Kantában is. Mi miatt K.-Vásárhely és terjedelmes vidékének népe egy egész évtizeden át meg volt fosztva az ön-művelhetés mindeannemű eszközeitől. A kantai gymnasium a Bach-rendszer idején bezáratván, alaptőkéje lefoglaltatott s oda az adóhivatal helyeztetett. Csak az ötvenes évek végével, a zsarnokság szigorának némi enyhületével lehetvén gondolni az iskoláknak romjai közül való újból kiemelésére. A kantai gymnasium 1860-ban nyitattott meg; de csak mint 4 osztályu gymnasium. Dr. Haynald L. akkori erd. püspök 1862-ben iskolai czélokra 4000 frtot ajándékozott ezen tanoda részére. 1883-ban lépések tétettek, hogy a kantai gymnasiumnál az 5. és 6-ik osztály is felállittassék. Sőt 1894. okt. 6-án Kézdi-Vásárhely r. tan. város közönsége 8 osztályra való fokozatos kiegészítését is kérte az erd. r. kath. statustól.

A nyakönyvei a kantai r. k. egyháznak 1702-től kezdődnek.

A hivek száma:

1848-ban Kantában 650, K.-Vásárhelytt 607, Oroszfaluban 257, összesen 1514 lélek.

1882-ben Kantában 776, K.-Vásárhelytt 957, Oroszfaluban 362, összesen 2095 lélek.

1893-ban Oroszfaluban 305, összesen 2390 lélek.

Hivatalos pecsétje kettő van. Egyik régibb, melynek mezejében a szentháromság régi rajz alakban van, ezen körirattal: * SIGIL. CON. CANTENSIS AD S. TRIN. OR. MIN. COV. Ez a szerzetházé volt, mely mint a parochia pecsétje is használtatott. Az újabb pecsét közepén hasonlóan a szt. háromság képe van, mintujabbi időben rajzolni szokták, ezen körirattal: * SIGIL. PAROCHIAE ROM. CATH. KANTAE NSIS.

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 104. l.

² Schem. v. cl. diocc. Transs. 1882. p. 101.

Parochiae administratorok mindig a házfőnökök voltak, kik 1849. előtt jobbra gymnasiumi igazgatói hivatalt is viseltek.

Névjegyzéke a parochiae administratoroknak ez:

Nagy Mózes 1680 előtt. ¹	Benedekfy Samu 1770.
Gvarini Bonaventura 1681-1695	Molnár Gáspár 1771.
Raszlaviczai Bálint 1695—1716.	Héjja Bálint 1772—1773.
Pauli Felix-Antal 1717—1719.	Gál Tamás 1774. ³
Benkő Modestus 1720—1721.	Lázár Gratián 1775—1778.
Bodó Miklós 1722—1724.	Czikó Bertalan 1779—1787.
Jakabos Domokos 1725.	Lázár Gratián 1788—1792.
Bodosi Bálint 1726—1728.	Bende László 1793—1800.
Benkő Modestus 1729.	Miklósi Ambrus 1801—1803.
Jánosi Móricz 1730—1734.	Kászoni Ferencz 1803—1806.
Györfi Orbán 1734—1735.	Barta Gábor 1806—1809.
Jánosi Móricz 1736—1737.	Biró Márton 1809—1813. ⁴
László Alajos 1738—1739.	Kelemen Antal 1813—1818.
Szabó Abrahám 1739.	István Ignác 1818—1821.
Györfi Orbán 1740. ²	Rigó Bazil 1821—1825.
Szacsvai Rafael 1740—1742.	Miső Illés 1825—1830.
Jánosi Móricz 1742—1744.	Simala András 1830—1832.
Benkő Modestus 1744—1746.	Körösy Ferencz 1833—1852.
Györfi Modestus 1747—1749.	Rudy Ubald 1852—1857.
Szöllősi Tádé 1750—1752.	Viszkocsi Henrik 1857—1860. ⁵
Sándor János 1753—1755.	Bélik Fülöp helyettes 1860.
Frenk Bazil 1756—1758.	Körösy Ferencz 1860—1868.
Szabó Leo 1759.	Kelemen Ambrus 1868—1883.
Frenk Bazil 1760.	Jávorszky Máté 1883—1885.
Bögözi Móricz 1761—1764.	Tamás Márczel 1885—1889.
Pál Pongrácz 1764.	Csomortáni Gaudenz 1889-1890.
Györfi Modestus 1765—1766.	Kis Gyula 1890—1894.
Molnár Gáspár 1767—1769.	Supka Béla 1894—1895.

¹ Nagy M. mint íróknak több művei maradtak hátra. Melyek közül egy: A szt. Háromságunk megoszolhatatlan egy Istenről való igaz hitnek versekkel leiratott vallástétele 1700. Danielik: Magy. Írók I. k. 222—223 l.

² Györfi Orbán (Pál) sárfalvi születésű, megh. Kantában 1762-ben. Műve: Ortus. progressus etc. custodiae, nunc ab an. 1729. provinciae Transylv. ord. m. s. p. v. Francisci, Titulis regis Stephani 1737. Szinnyei J. Magy. Írók IV. k. 86 l.

³ P. Gál Tamás Kantafalvában született 1721. aug. 15-én, Philosophiae et Theol. laureatus. Nevezetesebb irodalmi művei: „De controversiis fidei rebus dirimendis 1741.“ „A Romai cath. Ecclesiának Igazsága. 1753.“

⁴ Biró Márton, szül. 1759. sept. 21-én Szentkatolnán, jeles egyházi szónok. Művei: Tíz évre szóló böjti sz. beszédei. Halotti beszédei.

⁵ 1849. jan. 8-án N.-Enyed elpusztulásakor ott zárdafőnök levén, midőn a város megszabadításán fáradozott, az oláhoktól fején 5 sebet kapott, oldalszurást s 7 lövést. Szilágyi Farkas: Nagy-Enyed puszt. 65 l.

A kántorok közül a régi okmányokban előfordul: Kajtár András, ki 1731-ben 70 éves volt.

A Kantában kereszt-processioval való járás tekintetében érdekes Br. Apor Péternek következő nyilatkozata: „Gróf Apor István bévívén és fundálván az minorita barátokat Vásárhely mellé az Kantában, az 1693. esztendőben, az nagyszombathi academiában akarván menni, hogy atyámfaitól elbucsuzzam, jöttem vala bé Kolozsvárról Háromszékre és magam az torjai zászlós keresztprocessióval menvén, én vivém bé legelsőben az processiót szent Háromság vasárnapján, és azután sok szép isteni szolgálatok s ájtatosságok vadnak az Kantában azon minorita szent Ferencz szerzetinél.“¹

K.-Vásárhelytt és Kantában született nevezetesebb emberek.

1. Vásárhelyi Matkó István, született K.-Vásárhelytt 1625-ben. Tanulását szülőhelyén kezdte, Kolozsváron folytatta és Fehérváron végezte be. Zsidó, görög és angol nyelvet beszélte s mint korának egyik legtudósabb embere, sok jeles munkát írt, melyek nagyrésze vallásos jellegű, legtöbbje vitakozás felső-bányai pap korában az akkortájt nagy hirben állott Sámber Mátyás jezsuitával. Mint tanító, hivatalát Kézdi-Vásárhelytt kezdte meg, a honnan a szászvárosi iskolához hivatott meg. Borberek pappá választatott; a honnan Rákóczi György fej. parancsából Karánsebesbe kellett mennie, hol román nyelven hirdette az isten ígését s tartotta az isteni szolgálatot. Mikor a törökök és tatárok a várost feldúlták, neki is minden odaveszett. Életét is alig tudta megmenteni. Baresay Ákos fejedelemmé levén, azt kívánta Matkótól, hogy a hűség-esküet tegye le; de le nem tevén, azért Baresay őt vasba verette és Segesvárt fogva tartotta. Fogságából a fogarasi ekklézsia váltotta ki. Ezután felső-bányai pap lett, innen 1666-ban Zilahra hozatott, a honnan Tordára, onnan pedig Kolozsvárra vitetett papnak s itt 18 évi szolgálata után meghalt 1693-ban. Művei: 1) „Fővényen épült ház romlása 1666.“ 2) „X ut, Több könyvnek eltépése, avagy Bányász Tsákány

¹ Br. Apor Péter: Metamorphosis Transsyly. 442 l,

1668.“ 3) „Kegyes lelkeket idvességre tápláló mennyei élő
xenyer 1691.“¹

2. V á s á r h e l y i P é t e r. Hasonlóan K.-Vásárhely szü-
löttje, a ki korának egyik legkitünőbb nyelvésze és írója volt;
s főleg a keleti nyelvek: zsidó, török, arab, chald nyelvnek
volt nagy mestere. Mint Baresay udvari papja volt Szebennek II.
Rákóczy által való elzárásakor ott. Nyelvtudományát a törökkel
gyakori érintkezésnél többször használta. Rákóczy Lippayhoz
1637. okt. 31-én írt levelében Vásárhelyit felemlíti.² Később
fehérvári tanár volt, honnan 1661-ben Kolozsvárra menekült.
A vész elvonultával I. Apaffy M. által Enyedre tétetvén
1662-ben a Bethlen collegium, ott első professor (Theol. tanár)
volt s a collegium újra szervezője lett 1664-ben. Tanári fog-
lalkozásai között több jeles munkát is írt; mint: 1) „Politia
Ecclesiastica.“ 2) „Exegesis in Apocolypsin Joannis Theolog.“
3) „Exeg. in Med. Theol. Amesii.“ Megh. 1666-ben.³

3. A multban szereplő szellemi munkások, a fejedelmi kor
írói közt előfordul még vásárhelyi T ö k e I s t v á n⁴ Nème-
lyek M.-Vásárhelyinek mondják. Udvarhelyi professor, később
széki pap. Műve: De Regno Christi glorioso 1692. Ennek fia

4. Vásárhelyi T ö k e I s t v á n ifj., enyedi professor, ter-
mészettudós. Művei: „Consideratio Magnitudinis Mundi Adspre-
tabilis Physico-Astronomica. N.-Enyed 1766.“ „De signis prae-
ambulis Regni Ohristi glor.“⁵ Megh. 1768.

5. K é z d i v á s á r h e l y i M ó j z e s, pataki professor 1601
körül, kinek családi neve más lehetett.⁶

6. P. G á l T a m á s, született Kantafalvában 1721. aug.
15-én, Philos. et Theol. laureatus, mint fennebb látók művei-
vel együtt (Szinnyei J. Magy. Írók. III. k. 946. l.)

¹ Bod Péter: M. Athenas. 321—322 l. Az ord. ev. ref. anyaszentegyh.
Névkönyve 1881. 59—60 l. Szilágyi Fer. Erd. orsz. tört. II. k. 428—429 l.

² Beke A. „Pázmány, Lippay és Esterházy lev. l. Rákóczy Györgygyel“

³ Bod Péter: M. Athen. 223—224 l. Benkő Trans. II. k. 259, 420—421
631. l. A Vásárhelyi család nemes család. Előfordul 1770-ben a „Nomina pro-
ducentiumok“ közt Vásárhelyi Péter és Samu de Kézdi-Vásárhely. Ős szó-
kely eredetű család, melynek elődei a tatárjárásakor szerzett érdemeikért
Aranyosszéken 1289-ben adományt kaptak. (Magyar Lexikon 15 k. 546 l.)

⁴ Bod Péter: M. Ath. 223—224 l.

⁵ Benkő: Trans. II. k. 618 l.

⁶ Kállay Fer. H. É. 257 l.

A mint Orbán Balázs megjegyzi,¹ méltányos, hogy megemlékezzünk az újabb kor kitűnőségeiről is; főként azokról, kik az 1848/49-ki szabadságharcban, mint hősök nyertek babért; vagy a haza szent ügyében tett másnemű szolgálataikkal szereztek érdemeket. Kik között első helyen áll: Pap Mihály nyug. őrnagy, ki a mellett, hogy három hős fiat adott a hazának, maga egyik legtevékenyebb tényező volt. Tüzlélekkel és fiatal lelkesedéssel állott 1848-ban a nemzeti ügy élére; mindent megtett a hazafias lelkesedés felélesztésére, mely által részben mintegy előkészíté Háromszéket az önvédelemnek dicső és magasztos küzdelmeire. Tetteit alább bővebben fogjuk látni. J a n c s ó Á d á m, Kézdi-Vásárhely 1848-ki egyik derék képviselője, kecskeméti ev. ref. kolleg. tanár. Pap Vilmos honv. alezredes kötélh. ítelt. 8 évi várf. kegyelm. 1854-ben szabadult ki. Pap Lajos honvéd ezredes kötélh. ítelt. 14 évi várf. kegyelm., a kufsteini várfogságban 1857-ig szenvedett; az alkotmány visszakapása után három országgyűlésre volt szülővárosában képviselőnek megválasztva. Pap K á r o l y honv. őrnagy, 5 évi várf. it. képv., melyből Szeben, Arad és Olmützben 3 évet kitöltött. H a n k ó D á n n i e l országgy. képv., később honv. hadbíró. T ó t h S a m u honv. százados, a brassói fellegy. utolsó parancsnoka. G á b r i á n J ó z s e f gyutaesgy. szervezője. T u r ó c z i M ó z e s ágyuöntő tüzér-százados.

Még másokat is emliteni kellene, de sajnálatunkra művünk kimértsége miatt ebben akadályozva vagyunk.

C) A k.-vásárhelyi Jancsók, azok eredete, a Jancsó név miből és honnan származása, a Jancsók természeti jelleme, charactervonásai, külalakja s vallása.

Egyes családok eredete olyan, mint a nemzeteké. Ritka nemzet az, mely tisztán és határozottan ismerné azon törzsöt, a melyből származott. Nemzetünk évszázadokon át ezeket meg ezeket áldozott s áldoz legkivált most a milleniumi ünnepély alkalmával, minden helyet és levéltárt felkutattat, hogy felismerje a rokon nemzeteket, a törzsöt, a melyből származott; de

¹ Orbán B. Székelyföldi. III. k. 105 l.

ezek daczára mindezt még el nem oszlatott sötét fellegek borítják s még teljesen fel nem fejtett sötét lepel fedi.

A nyujtódi nemes Jancsó család eredete, multja és története 1883-ban a legnagyobb gond, sok és fáradságos kutatással összeállított;¹ különböző elágazásai Erdély, Magyarhon és Horvátországban felfedeztettek. Azonban multja csak 1614-ben Fogarasban lakó Jancsó Pálígit vitethetett fel; vagy történetihivebben mondva: Nagy-Nyujtódon lakó id. Jancsó Gáspárig, kinek neje volt márkosfalvi Olti Erzsébet 1625. tájt; fiaik: István és Gáspár, kik Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek 1619—1623-ki hadakozásai alkalmával nagy szolgálatot tévén, tőle 1625-ben nemességet kaptak. Mindketten Nyujtódon laktak atyjok Jancsó Gáspár ősi fundusán, Jancsó Domokos házastelke szomszédságában, mint a nemeslevélből is ki lehet venni.

1631. jan. 9-én K.-Vásárhelyen való feleltetés alkalmával, mint 52-ik tanu előfordul: „Janczió István nagynyujtódi nobilis de diet. Nyujtod. An. 44.“² Ki e szerint 1587. tájt született Nyujtódon, mivel szülői Jancsó Gáspár és Olti Erzsébet ott laktak az ősi Jancsó funduson. Mi tisztán igazolja azt, hogy Jancsó István a nemességszerző nem K.-Vásárhelyről származott Nyujtódra, mint nőjére odaházasodott, hanem tősgyökeres nyujtódi születésű, nyujtódi származású ott lakó szülőktől.

A k.-vásárhelyi Jancsóknek is majdnem minden családi iratát áttanulmányoztam; sőt e családok multja felderítése tekintetéből felkutattam több levéltárakat is. De a kézdi-vásárhelyi Jancsók multjában is 1573-nál feljebb menni nem lehetett. S így felderíteni sem lehetett, hogy Kézdi-Vásárhely, Nyujtód, Oroszfalu, vagy egészen más hely, lett volna származási helyök! Azt sem tudhatni, hogy egy törzsből ágaztak szét, vagy egészen különböző törzsből és helyről származtak be Kézdi-Vásárhely, Nyujtód és Oroszfaluba.

A jövő tovább kutatásának marad fenn, a mostani előttünk való titoknak leleplezése, felderítése.

Minek czéljából azon Jancsó családokat, azon Jancsó helyeket, melyekre vizsgálódásaim s kutatásaim alkalmával akad-

¹ Bakk és Jancsó család története. Irta szentkatolnai Bakk Endre. 1883. Budapest.

² K.-Vásárh. Jancsó-családok iratai közt.

tam, szabadjon — bár nem tartoznak ide — de a jövőben való tovább kutatás szempontjából ide felvenni.

1. Magyarhonban Hangácshez tartozó Jancsó-telep létezik.¹

2. 1217-ben Joancha ispán II. Endre király poroszlója Váradon (Szilágyi S. A magyar nemzet. tört. II. k. 355. l.)

3. 1291-ben székely eredetű Benczenz fiai: István és Domokos, magok és testvérök Mikó nevében Bottelek (Sótelek, ma Benczenz Hunyadvármegyében) nevű földjüket, melyet boldogemlékü István király adományozott volt nekik, eladták Kelnöki Csel fiainak. Ezen földnek határa keletről a gyulafehérvári várjobbágy Juanche vagy Joanche földje volt.² V. István, ki az adományozó volt, 1241 tájt lett erdélyi kormányzó, 1246-ban pedig mint IV. Béla kir. tanácsadója megkoronáztatott. Hihetőleg az adományozás akkor történt, mikor a kézdi székelyek ugyancsak V. Istvántól (1257—1272 közt) a mai Aranyosszéket kapták.³ IV. Béla Ivancae fiának Andrásnak 1249-ben, kitűnő szolgálataiért, melyeket a székelyekkel tett, Mánya falut adományozta.⁴

4. 1415. jul. 19-én kelt levelében Brassó városbirája és tanácsának előfordul Jantscho de eadem,⁵ ki nobilis virnek neveztetett; a Jantschofalu pedig tán Árapatakánál volt, mely a Székelyföldön Fejérmegye területéhez tartozott.

5. II. János kir. udvari emberének, szentdemeteri Nyujtodi Györgynek udvarhelyszéki Cseb helységben, 15 telkes jobbágyot adományozott Gyulafehérvárrt 1569. május 9-én kelt levelével; kik között Janchio Miklós is említettik.⁶

6. Az országos levéltárban 1591-ben előfordul: Jancso Joannis et Michaelis ex Lengyelfalva nobilitatio.⁷

7. Jantsó Mihály (senior de Gidófalva) 1646-ban Sepsiszékbén Asszeszor.⁸ 1700. július 26-án Háromszéknek

¹ Dvorzsák J. Magyarország Helységnévt. I. k. 226 l.

² Szabó K. Székely okl. I. k. 34 l. Magy. Sion. 1894. évf. 535 l.

³ Szabó K. Székely okl. I. k. 19 l. Orbán B. Székelyföldr. V. k. 4 l. Kőváry L. Erd. tört. I. k. 143 l.

⁴ Fejér Cod. dipl. IV. 2. 54.

⁵ Szabó K. Székely okl. III. k. 34 l.

⁶ Szabó K. Székely okl. II. k. 243—244 l.

⁷ Kolozsmonostori lev. Prot. Rubri fol. 203.

⁸ Kállay F. H. É. 252 l.

Rétyen tartott közgyűlésén gidófalvi Janesó Lászlónak nemes-sége kihirdettetett.¹ Kinek fia Ferencz, ennek fiai: Gábor, Samu és Zsigm. 1767-ben említettik, hogy gidófalvi Janesó Annának atyja volt István id., ennek József, ennek József id. (pap), ennek Mihály (pap).² Janesó Pál igen nevezetes alakja a magyar szí-nészetnek e század elején, a gidófalvi Janesóhoz tartozott, ki-ről Gyulay Pál „Az első magyar komikus“ czim alatt igen szép rajzot irt. Janesó József Tordáról 1839-ben a kir. homa-giumot aláírta.

8. 1671—1815. közt Vizaknán is laktak Janesók. És pedig: Janesó János 1674-ben 35 éves, szül. 1641. tájt; neje 1676-ban 15 éves. Janesó István 1676-ban 28 éves, szül. 1648. tájt. Háza is volt ott s a császár adójába 1685-ben fize-tett 1 tallért. Neje, Kata 1671. tájt. Janesó Tamás 1783—1789-ben Vizaknán iskolamester, 1805-ben hosszuaszoí, később bol-dogfalvi ev. ref. pap. Neje, Lakatos Debora cop. 1785. Janesó János 1818-ban particulista, 1815-ben praeceptor scholae. 1763-ban Janesó Ferencz, gr. Bethlen Ferencz ladomosi gondviselő tisztartója volt.

9. Hévízi Jantso Istvánnak 1734-ben szabaddá tétele. Manumissio Stephani Janeso ex Héviz oriundi e statu Jobbagiali per Catharinam Bethlen, Fratresque ejus carnales nec non Liberos concessa die 12-a nov. 1734, die vero 6-ta oct. 1761 penes mandatum collocata.³

10. Ludas táján és Puszta-Csány környékén is vannak Janesók. Janesovics gömörmegyei nemes család is valaha Janesó lehetett és később vehette fel a „vics“ utóragot nevéhez. Hasonlóan Pestmegyében Albertin tartózkodó Janesovicsok is.

Az itt elősoroltak mutatják azt, hogy a Janesó nevezet igen ősi, s több 654 évesnél. De mutatják azt is, hogy a Janesó nevet viselő családok közt már 1415. tájt volt nemes; s hogy Janesó nevezeten családok Erdély s Magyarhon több helyein a leg-régibb időktől fogva tartózkodtak.

¹ Gub. levélt. Continua tábl. 3134 sz. 1771. Országos levélt. lib. reg. II. p. 563. lib. reg. LIII. Nr. 132.

² Prot. Josephi Jeszenszky fol. 271. Orbán B. Székelyföld. III. k. 168. 169. I. Weress S. Torda őscsaládai 71. 107. I.

³ Prot. Jeszenszkyanum, fol. 65. Cent. Ff. Nr. 13.

Mindezen, az ország több helységeiben lakó Janesó családok családi okmányait kell hogy a jövőben kutató tanulmányozza. Mivel csak ennek megtörténte után nyerhetik meg a kézdivásárhelyi Janesók is, a honnan származásokat felderítő Ariadné fonalát.

Az átolvasott s felhasznált okmányok és adatok folytán kitűnt, hogy a kézdivásárhelyi Janesók K.-Vásárhelynek a legtekintélyesebb, a legrégebb családai közé tartoznak. Sőt mondhatni, hogy a Janesó családok K.-Vásárhely városa eredetével, alapításával tán csaknem egykorúak.¹

A Janesók közül a legrégebb időtől fogva mindig voltak a városnak tekintélyes és közbeesülést kivívott oszlop-férfia, részint mint papok, ügyvédek, főbírák, senatorok, részint pedig mint módos, igen szorgalmas iparosai.

A város közepén, az ev. ref. templom közvetlen szomszédságában van a család ősi fészke, első háza; s a partikula tözsomszédságában is mindig Janesók laktak. Sőt újabb időkben is Janesó Mózes és Dénesnek nagyatyjok ott lakott. Mi azt mutatja, hogy a Janesók a város alapításakor is tekintélyes és befolyásos egyének voltak. Mint rendesen, mikor helységek alakulnak, a befolyásosabb s tekintélyesebb egyének a templom környékében és nevezetesebb helyeken telepednek le.

A város több utczáinak is a lakossága és háztulajdonosa jobbára mindig a Janesók voltak. A városban a felső malmot is négy Janesó testvér építtette; ennek fele jövedelmét Janesó Ádám kecskeméti ev. ref. gymn. tanár atyja 1848 előtt huzta.

A barompiaezi hidon túl, a Torja vize melletti kertek „Janesó-kertek“ néven nevezettek mindig; a hol több Janesó volt birtokos. K.-Vásárhely, Torja, Sárfalva, Szentkatolna s a környékbeli falvak majdnem mindenike határán szántóföldeket és kaszálókat is birtak.

Sehol az egész hazában egy családból, egy helyen nem volt s nincs annyi, mint a Janesó családokból van K.-Vásárhelyt. Mi maga is kétségbevonhatatlanul mutatja, hogy a Janesó család valóban együtt nőtt, együtt terjedt a várossal, a mi több század műve lehetett.

Már a 16-ik században lovas nemes székely család volt

¹ Janesó Ádám kecskeméti ev. ref. tanár 1893. 2/1 lev.

a Jancsó családok egy része; 1613. június 3-án nemességet kapott négy tagja, a kiknek ivadékaik jobbára a k.-vásárhelyi Jancsók. A mi mutatja, hogy a Jancsó család mindig kiemelkedett család volt.

K.-Vásárhely már 1497-ben mint különféle szabadalmakkal felruházott város fordul elő, melyek közé a szabad beköltözködés is tartozott.¹ Mondhatni valószínűséggel azt, hogy a Jancsó család K.-Vásárhelyre beköltözött s úgy telepedett le hihetőleg a város alakulásakor.

A Jancsó név származása tekintetében isteljes megállapodásra jutni idáig nem lehetett. Némelyek azt mondják: szláv, ruthén „Jvancsó“ nevezetből a *v* betű elhagyásával származott volna. Mások a régi „Jvantse“, vagy „Jantscho“ helységből kapottnak állítják¹ a Jancsó család nevezetét.

A kézdivásárhelyi Jancsó családbeliek *physical* alkotásukat véve, általában nyílt és magas homlokuak, jobbára barnák, de vannak szőkék, szőke piros ábrázatuak is. Közepes, vagy a közepesnél némileg magasabb testalkatúak.

Szellemi képességeiket, tulajdonságaikat s családi character vonásaikat véve, elmondhatni, hogy elméleti tehetségek szép, minden tanulmányozásra alkalmas. Jobbára vérmes természetűek, bántalmazva könnyen felindulnak, nagyratörők, némileg dicsvágyók, a magokét nem nem hagyják, igen szorgalmasok és tevékenyek.

Vallásra nézve: hajdan 1564—1570 előtti időben mind katolikusok voltak; de a reformationak behozatalával, az ev. ref. vallást fogadták el K.-Vásárhelyt. De K.-Vásárhelyt, Kantában s egybeült is vannak közöttük katolikusok is, mint Jancsó Dénes, Jancsó Elek, stb. családja.

A mint a hagyomány is tartja, de a mint legkivált a családi okmányokból ki lehetett venni, K.-Vásárhelyt van: őstelepü. nyújtódi és oroszfalvi Jancsó családbeli. Van olyan is, a kiről világosan felderíteni nem lehetett, hogy a háromféle

¹ A Székelyföldre való letelepedés törvényileg is meg volt engedve. Kállay F. Hist. É. 129. l. Székely. const. 1555. art. 63. Szabó K. Székely okl. II. k. 326. l.

² Kun név is lehet. Aiansuk=kedvezés. Oincsi, ojuncsi=játékos, tréfás. Turul. IX. k. 123. l.

Jancsó közül melyikhez tartozik. Miért e négyféle Jancsó családbeliek leszarmazását történetét külön ismertetem meg. De el nem hallgathatom figyelmes kutatásaim után azon véleményemet és sejtelmemet is: hogy a k.-vásárhelyi Jancsók minden bizonynyal egy családtörzsnek származékai, kivéve azon részt, mely feleltetésekkel bizonyította, hogy a Nyujtódról való származék.

I.

A KÉZDIVÁSÁRHELYI ŐS JANCSONK

(1596—1895.)

„Nobility Consists in labor and virtute.“
(A nemesség, munkásság és erényben áll.)

Franklin Benjamin.

A) Régi állapotuk, nemeslégszerzésök, nemeslevelök, nemeslégi jelvényök s ősi nemes curiájok.

A Jancsó családok közül ez a rész, K.-Vásárhelynek leg-régibb lakója. Mint primipilus, illetőleg mint lovas székely család fordul elő a 16-ik században. Azonban, már 1613. június hó 13-án Nagy-Szebenben keltezett ezimeres nemeslevelet kapott Báthory Gábortól k.-vásárhelyi lovas nemes Jancsó János. Ő és ő általa, vele együtt levő lovas Jancsó Tamás, Jakab és Simon testvérei is s azoknak mindkét nemű maradvékai a nemesek sorába felvétettek, megnemesítettek, nemesi ezimerrel láttattak el. K.-Vásárhelyen levő házuk, melynek szomszédai északról lovas Bajo (Bolyo) Márton és Gergely, délről pedig a parochialis ház, minden hozzá tartózókkal együtt, minden rendes és rendkívüli királyi adózások s a község közt teendő szolgálatok alól fölmentetett.¹

Az eredeti nemeslevél latin nyelven volt írva, a mi az 1834-ki nagy égés alkalmával elégett. Azonban, az eredeti la-

¹ Jelenleg birja a k.-vásárhelyi ős Jancsók ezen nemes fundusát id. Jancsó Mózes kereskedő és Jancsó Géza gyógyszerész többekkel együtt.

tin szövegről való régi magyar fordítása megmaradt Janesó P. Daninál, mi most Janesó Zacharnál van. De Janesó Balázsné Szőcs Sáránál (jelenleg Hegyesi Alajosné) is van egy hiteles magyar fordítása. Mely két hiteles fordítás teljesen egyforma s következő szóról-szóra:

„Mi Báthori Gábor, Isten kegyesmességéből Erdély, Oláh és Havasalföld Fejedelme, Magyarországhoz tartozó uradalmaknak ura, és a Székelyeknek Grófjok s a tbb. Emlékezetben hagygyuk ezen Irásunk által, tudtára adván mindeneknek a kiket illet, hogy midőn számban vetetődnek, hogy ki lett légyen segítségül az uradalmak legnehezebb környülállásaiban a Fejedelemnek, főképpen pedig ezen nevezetes villangós időben; azért illőnek íteltük, hogy a méltók valójában a Nemesség fényével jutalmaztassanak meg; és Mi is, kinek-kinek a maga virtusaihoz képest a Tisztesség méltó titulusait nem ok nélkül végezvén, annak okáért, ennek megfontolásában, az előbbeni Fejedelmek nyomdokait követtük; ugyszintén némely hűséges Tanácsossainknak. Így hát mind a különös befolyást megtekintvén; mind pedig megfontolván hűségét és hűséges szolgálatjait Kézdy-Vásárhelyi Lovas-Nemes Janesó Jánosnak Méltóságos Veselényi Anna Nemes és Mlgs Keresztszegi hajdani Csáky István ur elmaradott Urasszonya biztosságának, kivel ő Kegyelme, még a maga Ifjúságának virágjában, tulajdon honnyaiból a Méltóságok és Ország-Elöljáróinak udvarokba jutván, mind magok az urak, mind ennek a mi legkedvesebb Hazánk Erdélyországa, végre mi irántunk is igaz szorgalmát és a maga elméjének teljességét dícséretesen kimutatta, kijelentette, és az aránt, hogy jövődőre is hasonló hűség és lélek nagyságát fogná mutatni és fordítani meggyőződven; annakokáért, ő Kegyelmet, a ki különben is a régi és helybenhagyott Nemességnél fogva, mely még az Erdélyi szabad székely uraknak a hajdani Felséges és Törvényes Magyarországi Királyoktól és Erdélyi Fejedelmektől meg hagyatott és mindig számba vetetett, mind szabad és Hazaifui Személy és soha a jobbágyi állapot alá nem vettetett, és ő általa Lovas és vele edgyütt levő Kézdy-Vásárhelyi Janesó Tamás, Jakab, ugyszintén Simon testvéreket, az ő testvéreit, a mi különös Kegyelmességünkől és hajtalmunk teljességéből, a mi Erdélyországi és hozzá tartozó

Részei Nemes Férfiainak Társaságokba és számok közé szám-
láljuk és írjuk; nyilvánságosan végezvén, hogy mostantól fogva
ugyanazon Jancso Tamás, János, Jakab és Simon, azoknak
maradékai, és utánna következői, mind a két nemen, mind-
nyájan igaz és kétségnélkül való Nemeseknek tartódjanak és
vétetődjenek. Az ilyen forma igaz és tökéletes Nemességnek
jelül pedig adtuk a Nemességnek czimerét: tudniillik a Paisot
ég színnel, melyben egy egész oroszlan, szája kitátva, nyelve
kinyujtva, a maga természetes színében lefestve, utolsó két
lában állva, elsőik közül pediglen jobblába egy mezitelen fel-
felé tartott kardot, a másikba pedig egy koronát, és abba egy
író tollat tartani láttatik. A Paison feljül egy szájával lefordi-
tott katonai sisak tétetett, a melynek tetejét, a királyi ajándék¹
drága kövekkel és gyöngyökkel kiezifrázva ékesít; az ormó-
járól pedig a sisak oldalán lefolyó abroncsok² fejr színűek és
mind a két részt a paisnak szépen körülveszik és megékesi-
tik, a mint ezek eképpen ezen Levélnek kezdetében tudós és
mesterséges kéz által világosabban lerajzolva lenni láttatnak,³
melyeket meghatározott elméből és ismerve a magunk szabad-
ságunkat, említett Jancsó János, Tamás, Jakab és
Simonnak, maradékainak és utánnok következőiknek
mind a két nemen mindnyájoknak kegyelmesen adtuk, aján-
dóztuk. Ennek felette ajándékozván nekik a fennebb írt
fegyvert,⁴ vagy nemesség czimerét, mint más nemes férfiainak
és nemességgel megdiszittetnek, szokások szerint, kik fegy-
verrel élnek, mindenütt a háboruba, kardoskodásokba,⁵ ka-
szászkodásokba, dösölésekbe, biráskodásokba és más akárminemű
nemesi és katonai gyakorlásokba, ugyszintén pecsétekkel, zász-
lókkal, medenczékkel,⁶ takarókkal, fedezőkkal, gyűrűkkel, há-
zakkal, Paisokkal, temetési ceremóniákkal és közönségesen
akárminemű dolgokkal és szolgálatok nemével igaz és valóság-
os Nemesi Titulussal, a milyenek közöttünk mindnyájan és

¹ Korona. ² Foszládók takaró. ³ A k.-vásárhelyi ősi Jancsók czimerének
rajzát részint a nemes levélben való ezen leírás, részint 1845-ben Kertzen tar-
tózódó Jancsó Samu pecsétlenyomata, részint 1864-ben K.-Vásárhelytől Nagy
Lajos által készített rajz, részint Jancsó P. Dánieltől a város tanácsházához
lehelyezett leveles ládában 1894. máj. 16-án talált családi czimeres pecsét-
nyomó után való tanulmányozás folytán állítottam össze, dr. Schönherr Gyula
ur szíves közreműködésével. ⁴ Czimeret. ⁵ Hadijátékokban. ⁶ Függönyökkel.

különösön is minden karba, rendbe, állapotba és fényben élő emberek vagynak jegyeztetni, tartatni és neveztetni akarjuk, és élni mindazokkal a tisztességekkel, kegyelmekkel adományokkal, ajándékokkal és szabadságokkal a magok függetlenségekre, a melylyel más igaz született Nemesek és velek egy sorsu emberei a megnevezett Erdélyországnak és az ő hozzátartozó meghódolt helységeknek akármi uton-módon törvényesen és a régi szokásnál fogva élnek, tartatnak és birnak, úgy ők is örökösön éljék, tartsák és birják; és hogy minden más kifejezés nélkül, az ő irántok levő kegyelmességünknek, az ő házaik Lovas Bajo Márton és Gergely északi szomszédságokban, délről pedig a Parochialis Házak mellett a Székelyföldön mezőváros Kézdy Vásárhelyen, és az ahoz a házhoz tartozandók, minden felszámlálás taxája alól és a nekünk tartozó akár rendes, akár rendetlen,¹ akármely adók, segedelmek, a mi cassáinkban illő nyereség fizetése, akarmely közrendű és hazafiui² szolgálatok, tized, kilenczedbeli dézmák, akár szőlő, akár vetés, akár szántóföldön levő majorkodására nézve, akármely fizetés, mind jussaik, mind Birodalmaik megszámlálása jussokért való fizetés, mind az utazóknak hozzájuk való szállításokra nézve örökre kivéeteni, kiemeltetni, nemesítettetni akarjuk; a mint ki is vesszük, kiemeljük és nemesítsük, ezen Irásunk erejénél fogva, helyben hagyván mindazonáltal a Helység jussait, a mennyiben azok a mi Érdemes, Jeles és Nemesességünkkel nem ellenkeznek. Annakokáért ugyanazokat személyekben, vagyonaikban, vagy akármely Javaikban háborgatni s nyughatatlanítani, vagy akármely módon nekik kárt okozni ne igyekezzetek és ne is merészeljetez valamely módon, hanem ugyanazon személyeknek házaít a fennirt mód szerint kivévén, kiemelvén és nemesítvén, a mint megiratott a Helység Jussaik megmaradásokkal örökösön tartani kötelesek lesztez és tartsátok is. Ha pedig különben cselekesztez. Ezen Irásunkat elolvassván, a megnevezettez helyreállittattnak.³ Mely dolog valóságára és erősségére nézve, ezt a mindig megmaradandó Irásunkon függő és a mi oltalmunk alatt megerősített Pecsétünk által említett Janesó János, Tamás, Jakab és Simonnak, mindnyájoknak, Kegyelmesen adtuk, engedték,

¹ Rendkívüli. ² Polgári. ³ Visszaadassék.

ajándékoztuk. Kelt a mi városunkban, Nagy-Szebenben, junius 3-án Krisztus Urunk születése után Ezerhatszáztizenharmadik esztendőben. Küljel: A Nemes levél párja a k.-vásárhelyi Jantso Familiáé Magyarra lefordítva.

A k.-vásárhelyi Jancsó család nemességére, armalisa és nemes czimerére, régi dicsősége ezen drága emlékeire mindig büszke volt. Régi czimere aegise alatt a régiek hősiessége is fentartatott, mert megértette, hogy a czimer — mely multat és jelent egybeköt — a „noblesse oblige“ elv alapján kötelezi az utódokat, az ősök szebb erényeinek követése-s megőrzésére. Mit a család idáig hiven teljesített, még szegénységében is. S azért, méltó is arra, hogy tisztán tűzhesse ki az őcsalád dicsfény környezte régi czimerét.

B) Városi adó- és közterhek alatt léte mint városi polgároknak.

Bár nemes levélben, a k.-vásárhelyi Jancsók személyök, nemes fundusok s alhoz tartozók tekintetében minden adó, megrovás és közterhektől mentesítették, azonban nemesi praerogativajokkal, nemesi jogaik és kiváltságaikkal K.-Vásárhelyen nem élhettek, mint régi okmányaik is igazolják. Mivel Erdélyben minden privilegiált városban, a régi fejedelmektől külső és belső civilis fundusokban nobilitált, s az adózás és közönséges szolgálattól nemesi praerogativával eximált személyeknek is adót kellett¹ fizetni s a közterheket, a civilis contributiokat, postálkodást, stb. viselni.

A Jancsóknak ezt annál inkább kellett tenni, mivel nemes-

¹ 1405-ik évi országgyűl. 2. Decret. 10. p. rendeli: „Minden városi polgár és lakos, jószágához képest fizessen a kir. kincstárba adót; e kötelességtől senkit meg nem menthet a neki adott különös szabádság.“

Az 1672-beli art. szerint is a mezővárosbéli egyházi nemesek is adó és katona kötelezettek voltak. A fehérvári diaet. 1700. január 1-én hozott 5-ik art. szerint is a városokban való birtokosok magokat a városi teher viselése alól ki nem vonhatták. Sőt törvénykezést véve is, a város privilegiuma szerint a beszármazott nemesség k.-vásárhelyi fundusán eső és eshető akármilyen törvényt illető dolgokban, a városi forumon, nem pedig a szék forumán tartoztak perelni.

levelökben nyíltan ki volt téve, ha szabadalmaik, kiváltságaik „a helység jussával nem ellenkezik.“ A városnak pedig előbb adott joga, kiváltsága volt, hogy mindenki a város terheit hordozni köteles.

Ha K.-Vásárhelyre bebíró s más községben lakó nemes ember a városban olyan fundussal birt, a melynek füstje volt, s a hol lakást, zsellért, vagy jobbágyot is tartott, a város közé adózott és serviceket portált.

A K.-Vásárhelyt lakó ezimeres nemesek s ott örökölt házakat bíró kiváltságosok pedig adózást, katonáskodást, a várost illető minden közterheket a többi lakósokkal egyenlően hordozták; minthogy azokkal egyenlően részesültek a város szabadalmi, kedvezményei, földei, rétei, erdei s egyéb tartozandóságainak használatában.

1731. decz. 12—13-án kelt Inquisitio Relatoriában,¹ mely iratott szentkatolnai Cseh Péter és márkosfalvi Vajna Gábor által, 45 tanu igazolta, hogy K.-Vásárhelyt a pap és diák házában kívül, minden lakó fundusokról, hol füst és lakó találtatott, a város közönséges adóját, szolgálatját és terhét minden embernek személyválogatás nélkül supportálni kellett és senki sem volt a contributiotól immunis.² Ha pedig valaki nem adózott, a maga illetékét nem fizette s a nemesi prerogativájához tartotta magát, a piacon nem volt szabad árulnia.

1750. márcz. 11-én a város minden lakójához kérdés intéztetett, „hogy akarja-e, miszerint a városnak régi megrögzött jó szokása megmaradjon és a Birón kívül minden ember adózzék, s mindenkinek ugyanolyan legyenek és folyanak, mint ennek előtte.“ Mintegy 200 családfő, köztük a nemesek is aláírták, hogy akarják. Mi a város gyűlésén iratba foglaltatott, s nemes kantai Rác Zsigmond és Péter regiusok által kiadatott.

¹ Jancsó Zachárnál levő Jancsó P. Dani-féle iratok közt.

² 1731-ben K.-Vásárhely és Kantában nemesek voltak: a Jancsók, Matkó család, melyből régen egy pap nobilitáltatott s fundusa is megnemesített, ifj. Barabás György de Albis, kantai Rác Imre, kantai Fodor Péter, Könczeyék s több mások. Egyedül ifj. Barabás György nem viselte a város terheit, mivel a háza és fundusa a barompiacon, melyben lakott, a város által adatott neki szolgálataiért. A contributiotól exemptus volt, mivel feles jobbágysai voltak a falukon, a kik contribultak. Szőcsi István is nobilitált volt s praetendálta is exemptiáját, de a város azt el nem ismerte.

1769. decz. 20-án kiadott rendelettel a kétséges nemések a continua táblák előtt való productiora szorítottak. Ezen idő tájt akadunk adatokra, hogy a kézdivásárhelyi ős Jancsók is lépést tettek nemességük igazolására, mint ez Jancsó Ferencznek 1772. szept. 23-án bacsoni rector Jancsó Sámuelhez Deésről intézett leveléből kitűnik. Hol ő felemlíti, „hogy én is megindítottam a fejérvármegyei Táblának a felső forumán a processust s a királyi táblához is apelláltam. Másképp Háromszék Tábláján kellett volna a productiot eszközölni.“¹

1764-ben a Jancsó családra is feladatott örökös katonai szolgálat.²

Mit mutatnak a családnak különféle okmányai és anyakönyvi bejegyzések is.

Hogy kézdivásárhelyi ős Jancsó család minden tagjára felerőszakoltatott-e fegyver-viselés, az adatok hiánya tekintetében biztost mondani nem lehet, valamint azt sem tudni, hogy mint nemes család tett-e óvást az erőszakos fegyverfeladás ellen. A család régi okmányjaiban, sem pedig a családi hagyományban hátrahagyva nincs az is, hogy a kézdivásárhelyi

¹ Oly. Kovács Imre iratai közt.

² A székely, a dieső hun ivadék idegen elemek között hazát alkotván, főt teremtetett magának s másfél orszó éves életének gránitalapjait rakta le népszerű institutioiban. Ezen institutioik legnagyobbiszerűbbike volt az ország alkotmányyszerű kormányzásával a legkisebb izig, politikai életével ezernyezer száalakkal egybekötött honvédelmi rendszer. Kardot adtak a honsszerző és alkotó ősök a székely kezébe, a serdülő ifjutól a redőkbe kelt hulántéku aggig, melylyel az okat maradékaikra szállítandókmegoltalmazhassák. A kard, a székely lelkéro büszkskitően ható ősi honvéd-rendszer a keleti barbárság s nyugati absolutismus közé szoritott alkotmányos kis nemzetünket annyi elem közepette, annyi századokon át diadalmason oltalmazta. A székely, legkivált a székely nemes, született katoná volt, mint saját véro hullásával szerző, ugy saját véro folyásával oltalmazta bérczi kies honát, mint azt a viharos, de diesőséges múltjának története igazolja. A székely e hazának régibb lakója a magyarok bojttékor szerződésileg szövetekezett a testvérnéppel, melyben biztosítá magának democratikus olveken nyugvó ősi alkotmányát, a mi-ben a nemzeti egyenlőség, az egész székely nemzet nemessége s adómentessége megállapított, s csakis önkéntesen felajánlott ököradó s tömeges hadviselésben voltak a közös haza iránti kötelmoik megszabva. (Kállay F. Hist. É. 53. I.) IV. Béla-király is szabadalmaikat s kiváltságaikat megerősítette „propter custodiam regni (Pécsi Imago antiquae et novae Hungariae 98—99. I.) Az erdélyi nemesség I. Lajos 1366-iki törv. 12. szakasza folytán, a lucrum camerae — kamara adót — az által váltotta meg, hogy a birodal-

Jancsók közül a fegyverfeladás ellen Mádéfalván tiltakozó és lázangók között valamelyik lett volna. Pedig a mint 1764. február 14-től K.-Vásárhelyről a királyi bizottság jelentéséből ki lehet venni, ott a possessionatus és adó alól mentes nemes emberek nem voltak. (Benkő I. Transs. T. II. p. 552.)

A fegyverhordás alatt a k.-vásárhelyi Jancsók nagyobb része a gyalogságnál szolgált, de voltak közülök a lovasságnál is, mint id. Jancsó Pál és Jancsó Kata fia Ádám.

A kézdivásárhelyi Jancsók a fegyverhordás alatt jobbrésze káplárok, őrmesterek voltak mind. A mik azonban azon időben nem oly könnyen megkapható állások voltak. Bizonyos képzettséget kívánt meg, a mit mutat az is, hogy a mint öregség, vagy más fontos okok miatt a katonai szolgálat kötelékéből kiszabadultak, városi tanácsosok, stb. lettek.

A kézdivásárhelyi és Jancsók Jakab-féle ágából többen voltak papok s más kiemelkedett állásbeliek; elszármazván Kézdi-Vásárhelyről, ők egyebütt nemesi praerogatívájokkal éltek, nemességök bebizonyítását eszközölvén s minden közterhek alól magokat immuniáltatni, mint nemes emberek iparkodtak.

mat a moldvai és oláhországi szélek felől védelmezni magára vállalta (Katona X. 379.) Bonfin is megjegyezte, hogy a székekelyek ez ideig nem tudják, mi a szolgaság. (Bonf. Rerum Hung. dec. LI. D. I.)

A székekelyek eredetileg egyenlő joguak, egyenlő szabadsággal bírók, egyenlő törvényekkel élők voltak; mint határőrök idő folytán a vagyonosság és a hadi szolgálat különbsége szerint két osztályból, rendből állottak: lovasokból (Loofew, equestris primipilus), gyalogokból (Giharlog pixidarius) 1096—1396. közt. 1409 előtt primori-rend nem fordul elő. Később már a 16-ik század első felében 3 rendjük volt: főemberek (seniores potiores, primiores, főnépek) lovasok, (lófejek, Loffew, Fewlo, primipili, equites), gyalogok (pixidariusok, közrendek, község Communitas, közrendek, darabontok) osztályai. A két első osztálybeliek, utóbb nemesi kiváltságot nyertek. Mely különlegességek azonban a jogegyenlőség életbe léptetése (1848) óta megszűntek, minden magyar állami polgár egyenlően részesül a törvények oltalmában, s egy polgári magyar nemzetet alkot Sz.-István koránja alatt.

A székekely nemzet ősi alkotmánya, köz- és magánjoga, még a 16-ik század közepén is lényegesen különbözött, a Sz.-István által megalkotott magyar királyság alkotmányától, köz- és magánjogától. Azt a kort tükrözi vissza midőn a magyar nemzet a kereszténység felvétele s a királyság megalapítása előtt vérségi kormányrendszer alatt élt. A székekelység ősi alkotmánya s régi törvényei Sz.-István előttiek, sőt mondhatni valódi hunus alkotmány. A szé-

C) Nemesfundusok s annak különböző időkhben való tulajdonosai.

Az ősi családi fundus, a mely 1613-ban megnemesítettett, 1594-ben Bartha családról szállott a Janesókra. Ugyanis k.-vásárhelyi Janesó Tamásnak első neje Bartha Judittól János, Tamás, Balázs, második nejétől pedig Jakab és Simon nevű fiai születtek. Kik közül Tamás és Balázs, anyjuk Bartha Juditnak testvérétől Bartha Tamástól és ennek leánya Erzsébettől, Kézdi-Vásárhelyen a piac nyugati oldalától a nyugoti Kertmege utczáig benyuló házastelket, melynek délről szomszéda az ev. ref. paplak-telek, északról a Bolyok, megvásárolták s egymás közt 1596. Ursineváltozása után való szerdán, Varga Tamás, Borbély Lőrincz, Hodor Domokos és Szőcs János kézdivásárhelyi személyek, „mint ezen dologban fogott bírák“ előtt felosztották.

Janesó Balásznak a piacról befelé hosszában jutott ház helynek 15 öl, utána beljebb Janesó Tamás és neje Klementina asszonynak hasonlóan ház helynek hosszára jutott 15 öl. Minek a végében tovább mérőleg ugyan ő istálló helynek kapott 6 öl és 2 araszt.

kely ember lelke fáj, midőn olvassa, hogy mostani történészeink, mint iparkodnak különböző észlelődéseikkel ezt elvitatni s a székelyeknek eredetökről ősi hagyományait s hitét megsemmisíteni. A Szilágyi S. szerkesztése alatt megjelent „A magyar nemzet története“ (milleniumi kiadás) II. k. 168—172. lapjain a székelység betelepítését Sz. László király idejére teszi s azt állítja: „Az őr szóval egyértelmű a székely név (Hunfalvi Pál Az oláhok tört. I. 242.) Külön, a magyartól elütő néptörzsre nem lehet gondolni, arra hiányzik minden alap és a történeti monda, mely a derék székelységet a nagy hun király utódjaivá avatta, alig lehet régibb a XIII-ik századnál és alig jöhetett létre a német Nibelung epos és a Jordanes-féle latin traditio ismerete nélkül. Mondja ezen történelmi mű azt is: „hogy a XI. században betörő kun és besenyő betörések megakadályozására telepítette volna le Sz. László a székelyeket a Hargita aljában, a Maros és Küküllő mentében a dunántúli vidék lakóiból. A miben a székelység alkotmánya, berendezése későbbi időben különbözött a magyarságtól, a miben különös népi karakterének bizonyítását akarták találni, szintén csak úgy magyarázható meg, ha a telepítést épen ezen korba helyezzük . . . Az ágagnak és nemeknek szoros összetartása, a közös birtokjog egy neme, az egész alkotmánynak kiválóan katonai célja, mind a XI. századi Magyarországra mutatnak, mint szülőanyára. De míg az anyaország történeti fejlődése következtében lassankint más feladatokat is kénytelen elvállalni, mint a minőket a hadakozás róra, a székelység politikai helyzete és így társadalmi és gazdasági szervezete is századokon át változatlan marad. Az első Árpád-királyok korának Magyar-

Ezután következőleg befelé hosszára istállóhelykép jutott J. Balázsnak is 6 öl és 2 arasz.

Ezen hátrább J. Tamás és neje részébe a kut udvarával együtt jutott 18 öl, J. Balázsnak pedig ezentul beljebb hasonlóan 18 öl csürhelynek.

Mely alkalommal kikötöttett, hogy J. Balázsnak és maradékainak soha joga ne legyen elzárni J. Tamás előtt a hátrajáró utat. Ha pedig valamelyik változást tenne a történt megállapodásban, a meg nem álló félen 25 frtot vehessen fel a másik fél.¹

1606. junius 25-én J. Balázs, mint magtalan egyén nagy beteg lévén, kézdiszéki kézdivásárhelyi Kovács András, Kalmár Ferencz, Papp János és Pécsi Márton testamentariusok előtt végrendelkezett; testvérei között felosztotta az ő szerzeményes illetőségét, a piaczszéri házhelyét, csür- és istállóhelyét s kikötötte, hogy azt senki az utódok közül 22 m. forinton felül idegennek el nem adhassa.² Ki elhalván, része egyenesen átszállott testvéreire. És pedig:

Házhelyül testvére Jakabnak jutott negyedfél öl, utána Simonnak ismét negyedfél öl, Jánosnak a harmadik mérésben

országa ott szinte megkövesedett és a székely intézmények az akkori társadalom képének felvilágosítására szolgálhatnak.

Mindoz történeti észlelődésnek s eszmefuttatásnak igen szép, de a milkói püökség, a székely história, a székelyek ős hagyománya, örökös meggyöződése mást mond. Ettől egy igaz székely el nem áll.

A székely — a határőri nevet — Attila hun utódjai bérezi kis hazájokban Erdély szélén a határörzésért kaphatták; de azért, hogy székelynek neveztetnek s más helyen is vannak székely nevezeten, nem következik, hogy nem volnának hunutódok.

De menjünk tovább, ezen jogos és el nem mellőzhető kitérés után, művünkben irtak felvilágosítására szükséges történeti adatok elősorolásaiban.

Valamint a később Ázsiából kijött magyar törzsökü nép együtt véve és külön-külön nemes volt, úgy a székelység is. Valamint ott, úgy a székelyeknél is, mint testvér-népnél, ki igaz törzsök alá tartozott, született katoná volt. Mind a hét székely törzsököknek meg voltak az ő hadi tisztjeik, kik a polgári ügyeket is igazították. De később a hadi dolgok a polgáriaktól elválasztatván, a kapitány mellett egy királybíró is volt minden székben (Kálai F. Hist. É. 97. 1.)

II. Ulászló kir. 1499. kiváltság levele szerint, a székelyek 15 napig saját költségükön tartoztak táborba menni (Szabó K. „A régi székelység“

¹ Id. Jancsó Mózes kereskedőnél. Párról Pár. Nr. 26.

² Ugyanott Párból Pár irat. Nr. 25.

4 öl, utána a negyedik mérésben Tamásnak is 4 öl. Ugyanitt hagyott Janesó Balázs beljebb 6 öl és 2 arasz istállóhelyet bátyja Tamásnak, a J. Tamás által épített kutján hátrább a maga esürhelyén. Janesó Tamás és neje Klementinának hagyott még ötödfél ölet esürhelynek, utána Jánosnak is ötödfél ölet, utána Simonnak ugyanannyit, utána legbelől a Kertmegére kirugó ötödfél ölet pedig hagyta Jakabnak. Ha idegennek vérén kívül valamelyik az ő részét eladja, maradjon azon rész a három el nem adó atyafiakra örökösen; az elidegenítő maradékainak abban része ne legyen (olv. Janesó Károlynál eredetiben J. Dani iratai közt.)

Ezenkívül Janesó Balázs öreg édes atyja J. Tamásnak hagyott 100 oroszlános tallért, testvére Jánosnak is hasonlóan annyit; Tamás és neje Aszszalos Klementinának pedig, mivel „12 hétig terhes betegségében látták meleggél, ágygyal, tartották, emelték,“ hagyott 100 oroszlános tallért, 3 lovat, szekeret minden hozzávaló szerszámokkal.

1613. június 13-án Báthory Gábortól a fenn leirt és több részre osztott fundus némesített meg, melyet a kézdivásárhelyi ős Janesó család egész 1793-ig birt. Mit igazolt a városi tanácsnak 1792-ben kiadott következő bizonyító levele is:

„Mü Kézdi Vásárhely szabad privilegiált városnak főbirája Magistratussa, adjuk ezen bizonyságlevelünket arról, hogy ezen folyásában levő 1792-ik Esztendőben Szentiván havának 4-ik

177. l.) később 1552. tájt egy hónapon át köteleztettek saját költségükön. (Szabó K. Székely okl. II. k. 100. l.) A kik a hadba meg nem jelentek, szabadságokat elvesztették, a nemesek pedig jobbágyaikat. 1463. tájt véres karddal, vagy a székely ispán levelével hivattak hadba össze, a mikor lustráltak is. A nemzeti fejedelmek alatt külön tábornokuk volt a főrangú székelyekből egész 1711-ig, midőn a székelység fegyverétől megfosztatott azért, mivel a Rákóczy mozgalomnak mindvégig buzgó, kitartó s önfeláldozó támogatója volt.

A székelyek között királyi adományok egyes felkeléseik előtt nem voltak. (Szabó K. Székely okl. IV. k. 21—22. l.) Sok méltatlan bánás és sanyargatások miatt azonban sokszor felzendültek s pártot ütöttek, mint 1506, 1519, 1559, 1562, 1576, 1594, 1603 stb. midőn több szabadságaik s kiváltságaiktól megfosztattak. Némelyek felakasztattak, vagy fejük vététt, másoknak füleiket, orrokat vágták le, mindnyájoknak jószágaiik minden s vagyonaik eladattak, vagy másoknak adományoztattak; sokan közülök jobbágyokká tettek. (Kállay F. Hist. É. 106—107. Szabó K. Székely okl. II. k. 161—167 s következő lapokon.)

A fejedelmek előbb az egyenlőségét, az osztrákházból való uralkodók pe-

napján tartott rendes gyűlésében a magistratusnak, megjelen-
vén előttünk kézdivásárhelyi Jancsó Ádám és Jancsó Tamás,
ugy Jancsó Sámuel és Jancsó Pál, neveken az elsőbbségnek
édes atyjok Jancsó Pál ő kegyelme kére minket, hogy a mind-
járt irt négy személyeknek kik legyenek édes szülői, arról adjuk
hiteles irásunkat. Kinek kérésére bizonyítjuk ezen levél rend-
jében, hogy az elébb említett Jancsó Ádám és Tamás fiai élet-
ben levő és előttünk megjelent Jancsó Pálnak, Jancsó Sámuel
pedig es Pál fiai néhai Jancsó Ádámnak, mely Jancsó Ádám
az előttünk megjelent Jancsó Pállal és Miklóssal — ki nőtlen
néma állapotban vagyon — hárman édes egy testvérek lévén,
hogy voltak fiai néhai id. Jancsó Pálnak, azt mi mind bi-
zonyosan tudjuk; mind pedig az 1774. januárius 31-én kelt
osztályoslevél világosan kimutatja; és hogy nevezett atyafiak
egy részen laktanak azon jószágnak, mely az 1613-ban költ
armalisban eximáltatott; a mint előttünk tudva vagyon, ugy
adjuk bizonyoságtévő levelünket városunk közönséges pecsétje,
nevünk aláírása alatt. Kiadatott a Tanács rendes üléséből Kéz-
di-Vásárhelytt, Szentivánhavának 4-ik napján.

Szabó József, s. k. főbíró. Szász Dániel, s. k. senator és subst. not.

dig később a szabadságát törték meg a székelyeknek. Adományos és ezi-
meres nemességet közéjük ők hozták be.

A székely nemzet szabadságai és kiváltságai megnyirbáltatása után
is, mint egyáltalában ős nemes, többnyire mindig aversionaliter, általában
rovatott meg, vagy önként vette magára a pénzbeli országos terhek egy ré-
szét (1671. I. t.-cz. 1678. I., 2. t.-cz. 1691. 13. t.-cz.)

1689-ben adó rovatott ki. 1692. szept. 25-ki Tordai diaeta 5. articulásával
kimondta: „az adózásból az egyházi nemesek (egyházhelyes, egy telkes
nemesek, kiknek jobbágyaik nincsenek) s a kiknek egy-két jobbágya van
magát ki ne huzhassa.“

1702-ben az egész székely natio, a több adózó statusokkal proportio-
naliter tervbe vétetett adó alá szoríttatni, holott ő Felsőge minden quartély-
tartástól, adózástól diplomája szerint régi eleiktől rájuk maradt szabadsá-
gukban meghagyta, confirmálta. A székelyek s a székelyföld főtisztjei s or-
szággyűlési követei a gyulafehérvári országgyűlésből egy értelemmel a szé-
kely nemzetnek adó alá vetése s adófizetőkkel tételo ellen az udvarhoz föl-
folyamodtak s kijelentették, hogy eddig is „nem kénytelenítésből, hanem
hazánk megmaradásáért és Felsőges urunk boldog fegyvereinek hadi ope-
rationinak dicsőségesebben való előmozdittatásáért mutattuk hűségünket és
erőnk felett is az ő Felsőgének servitiumától magunkat nem vonogattuk,

Jancsó Tamás elhalálozván, Pál nevű fia hathetős korában árván maradt, kinek tutora volt Szotyori István tanácsi jegyző, ki nőül tartotta Jancsó Klárát nagy Jancsó Jakab unoka leányát. Kinek csak neve után Szotyori István, árva J. Pál örökségéhez jogot képzelvén, a felhozott szomszédság (a piacz nyugoti részén a ref. templom és Bolyok, 1852-ben Szőcs Krisztina Szabó Józsefné szomszédságok) közti résztelket, 1793. Sz.-Jakab hava 2-ik napján költ egyezmény szerint, eladta órás Jancsó Dániel és neje Mágori Zsuzsának 650 magyar forintig és 9 pénzért a fels. kir. Guberniumnak 1773-ban adott rendelete ellenére.

Mely elidegenítés ellen ugyancsak 1793. jul. 26-án Jancsó István utódai Jancsó Péter¹ s részesei fellépven, Jancsó József és órás Jancsó Dánielt, mint vásárlókat a pénzzel megkínáltatták s egyszersmint a vásárnak ellentmondottak. Mire a vásárlók felelték: „Ők most semmit sem vásárolnak, csak az ekklesia adósságát fizetik.“ Még is ezen nyilatkozat ellenére, mind magok, mind maradékaik a szomszédolt telket kezökben meg nem tartották; hanem márkosfalvi nyugalmazott kapitány Gál Mózesnek, mint említett Szotyori István utódának eladták.

sőt az haza terhes igáit ő Felsege servitiumát örömmel viseltük, de stb. (Szabó K. Székelyokl. IV. k. 347—348. l.)

Az 1713-ki országgyűlés kimondván, hogy minden nemes, kinek két jó adózó és a község terheit supportáló embere (jobbágya) nincs, adózni tartozik (Szebeni diaet. 1714. jan. 6. art. 6.); ezen törvény igen sok ezimeres nemeseket, amalistákat adó alá vont, a kik az adófizetésre véghezvitt conscriptió folyamatában Mária Terézia királynéhoz panaszt emeltek s kérték adó aluli kihagyásukat. A Jancsó családbeliek közül is birtak legkivált Kantában 1—2 jobbággyal, hogy ezek az adó alól való kivéttetésök tekintetében tettek-e lépéseket, adat arról kezeimbe nem került.

Mária Terézia, az említett kérésre elrendelte, hogy az immunitást praetendáló nemesek a szükséges okmányaikat, nemesleveleiket a kir. fő-kormányshékhöz adják be, vagy pedig neki azokat küldje fel.

Azon évi október 8-án a királyné kinyilatkoztatta, hogy nem kíván vetélkedő productiot, hanem csak azt, hogy a producens azon leveleit, melyekkel nemes és birtokos elődöktől való származását megbizonyítja, mutassa be. Hogy ezt a Jancsó család tette-e, arról adat kezemhez elő nem került.

1753. febr. 15-ikileirat által az immunitás megnyerhetése s azzal való élhe-

¹ Jancsó Tamásnak utódai közül Jancsó Istvánnak maradékai árvaságra maradtak volt. Jancsó Péternek, mint az árvák tutorának, kezére kerültek testvére István javai, ki azoknak jó részét elváltoztatván, más részét leányának J. Klárának kezére játszotta; kinek férje Szotyori István az elhalt Jancsó István árváit, a család ezen belső birtokából is kiforgatta.

Ki az említett Szotyori I. neje Jancsó Klárának képzelt jussánál fogva a Jancsó Balázs részt oly erőszakosan birtokolta, hogy a jogos atyafiak semmikép hozzá nem juthattak több rendbeli tiltakozások s perlekedések daczára is.

1834-ben megtörténvén a szerencsétlen nagy tüzvész, azon telek 1847-ig pusztán hagyatott mind a középső, mind a hátsó részeivel. S 1847-ben Gál M. kapitány eladta Jancsó Mózes kereskedő és Jancsó Józsefnek.¹ Minek Jancsó Tamás, Dániel, Sámuel és Sámuelné (gyermekai) a magok, a gyám- és gondnokságuk alatt levők, mint id. Jancsó Tamás egyenes örökösei ellene mondtak s tiltakoztak. De a nevezett kapitány nem hogy igazukat kívánta volna elismerni, hanem az akkori 2-ik székely gy. c. 10-ik Compagnie és Regimentz-Commando parancsnokságai által egész családjukat, nagyot és kicsinyeket, még a tíz éveseket is, kik Jancsó Tamás utódai, katonai börtönbe záratta s fogságba létük alatt egy költséges építménynek fundamentumát 25 napszámos által letétette.

A mint az elzárt rokonok a börtönből kiszabadultak, nem mulasztották el újból, az 1793-ki tiltakozás és Jancsó Balázs testamentuma s ugyan a J. Balázs és testvére Tamás osztá-

tésre megállítatott, hogy az egyházi és armalista-nemesek, ha 1753. előtt nemesítették meg s hogy ha 2. adófizető urbéresük vagy zsellérük van, az adózás terhe alól mentesek, az 1753. után armalist kapó is megnevesítették pedig csak úgy vétetnek ki az adó alól, ha 10 adófizető urbéresük, vagy zsellérük van. (Dr. Dósa E. Erd. Jogt. I. 226. l.)

A szegényebb nemes, a ki 2 urbéres, vagy jobbágygal nem birt, az adó alá vétel mellett 1764-ben a székely határőri katonáskodás alá is iratott. Ez okon történhetett, hogy a közdivásárhelyi ős Jancsók is nemesi praerogatívájok daczára a fegyver felvételre erőszakoltattak.

1742-ben felállítatván a sorkatonaság Mária Terézia által, fenhagyatott a nemességnak szükség esetében személyes felülési kötelezettsége is.

1756—1762-ben a tatárok beütése félelméből s más fontos okokból is a szélbéli katonaság felállítására is sürgötetett (Sosmezei Vajda L. az erd. m. törv. hist. I. drb. 430. l.) A felállítandó székbeli katonaság kötelmei közé tervezetett a belbőke fentartása, béke és háboru idején a határszél és utak őrzése az őrhelyeknél (Postirung.) Milyen őrhely volt a kászonvölgyébe, a K.-Vásárhely birtokában levő Ramocsa alján, hol még ma is az ugynevezett

¹ 1825-ben Jancsó Sámuel fia Sámuellel (ifj. legény) eladtak Jancsó Tamás ifj. legénynek 80 m. frt és 3 vékás földért, a piacz nyugoti során a Jancsók által birt udvaron egy házhelyet, szomszédok: keletről Gál M. kapit. ny. ifj. legény timár Jancsó József, délre. a papi ház, északra. a hátrajáró udvar.

lyaikból vett érvek és okaiknál fogva, az építésnek háromszorosan ellenmondani. De mindezek semmibe sem vétetvén, az építkezés folyt tovább, Gál kapitány evictioja mellett.

Mire az érdekelték kénytelenek voltak az építőket is törvény elébe idéztetni s egy per non venit ítéletet nyertek is. De azután Gál kapitány mint Evictor superveniálván, a folyásban levő per a közbejött 1848—49-iki forradalom miatt megszűnt.

A forradalom után a függőben levő per felujtattott 1852. november 27-én Jancsó Teréz, Bálint és Tamás által; kik kérték a cs. k. törvényszéket: a perfolyamot s záradékokat felvenni s a függőben levő pert az ők és gyám gondnokságok részére költség, fáradság, méltatlan hurezolás, zálogösszeg elvesztésével ki és megítélni.¹

D) A nemesség evidentiában tartása s ennek újabb időben is elismertetése, leszármazási hiteles kimutatás által.

A magyar nemes a korona tagja és született katona. S a mint szebb jogok nagyobb összességét Európa egy nemzetének fiai sem bírák soha, úgy dicsőbb kötelességek nagyobb sulya

commandóháznak romjai látszanak. A mi egyuttal egy postaállomása is volt a határőrezredeknek. Továbbá teendőjük közé soroztatott: a tolvajok üldözése, oláh- és moldvai határszélnél tiltott kereskedelmi tárgyak, gabonák, élelmiszerek s más egyéb tárgyak behozatalának, határszéli foglaltságoknak megakadályoztatása. Egy szóval, minden szolgálatok tévése, miket a fővezérség (Suprema Armorum Praefectura) s a tisztjeik parancsoltak (olv. An. 1764. mart. 24. Regulamentum Militare, pro Siculo Limitaneo Milite. Art. 1.)

A székely nemzet mindig hadi nemzet volt ugyan s úgy a vajdák, mint a fejedelmek alatt hadi erényekkel tündöklött, ezért Erdélynek többi nemzetétől megkülönböztetett különféle privilegiumokkal bírt, de 1711-ben a Rákóczy forradalomban való részvételért fegyverétől megfosztatott, csupán a földműveléshez szoríttatott, így a fegyverviseléstől, a katonáskodástól elszokott a közbeeső majdnem egy félszázadi idő alatt. Ily állapotban szóltatott 1756. legkivált 1762-ben fegyver-felvételre Br. Bukow Adolf Miklós hadiparancsnok által, ki ápr. 11-én ennek tévéására Bécsből rendeletet kapott. Ezen szándék ellen felterjesztés történt az udvarhoz; de Bukow okt. és november hóban Csik-Szereda, Kézdi-Vásárhely, Uzon és más helyeken megjelenvén a kijelölt bizottsággal, sokan önként fel is vették a fegyvert, mely köztük a katonai hivatalnokok által kiosztatott s a szolgálatokat s a határra való felügyelést végezték. Leginkább a székely jobbágytság vette fel a fegy-

¹ Olv. Jancsó Zachárnál levő cs. okm.

sem feküdt egy nemzet fiain is mint a magyar, illetőleg a székelly nemes őselődökön.

Ősidőktől fogva mindenki büszkeségnek, a legmegtiszteltőbb sorsnak tartotta, nemesnek lenni; nemes ősektől származottnak tartatni. A kézdivásárhelyi és Jancsók is időről-időre törekedtek nemes származásukat fel-felujítani, vérségi leszármazást a megnemesített ősekhöz kötni hiteles bizonyítványokkal. Több tagja a családnak, mint városi polgár is, nemességét kereste a kir. Táblán. Nemességek el is ismertetett mindig. A Lustrás könyvekből is elégséges lett volna megmutatni, hogy elejők azokba nemesnek iratott; de ők a nemességet bizonyító ügyöket a Hárm. Törv. 1. R. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sz. A. C. 3. R. 41. sz. szerint folytatták s bebizonyították többször, hogy a családnak egyik előde a 17-ik század első felében czimeres nemességet nyert s azt Háromszék közgyűlésén kihirdettette.

Kézdivásárhelyi Jancsó Jakab Kantában 1666. tájt nemes kuriával és 3—4 zsellérházzal birt, nemesi jogaival és kiváltságaival élt s nemzeti czimezéssel tituláztatott. A Jancsó utódok, bár idáig biztos irat arról kezeimhez nem akadt, de hihetőleg 1764-ben székelly katonai összeírás alá esvén, a fegy-

vert, mely sietett ekkép magát a földesurak alól elvonni. Azonban csakhamar akadtak egyesek, kik a fegyvert felvetteket lebeszélétek s fegyver letételre ösztönözték. A lázitók megbüntetésére deczember 1-ről keltezve Bécsből a Guberniumhoz udvari leirat küldetett s jutalom ígértetett azoknak, a kik a határszéli katonaság tekintetében érdemeket szereznek.

1763. jan. 6-án királyi nyilatkozat is tétetett, hogy csak annak adasék fegyver, a ki önkényt a katonaságra adja magát.

Bármily szép ígéretek tétettek is, 1763. év végén a székellyek nagyobb része a fegyvert letette tisztjei kezébe s visszalépett a katonáskodástól.

1763. nov. 1-én a kir. bizottság (Commissio caes. reg. ad erigendam nationalem Militiam ordinata) gr. Lázár János, gr. Bethlen Miklós, br. Sikovics József és Halmágyi István ülést tartottak N.-Szebenben s tanácskoztak, hogy mikép eszközöltessék sikeresen a székelység felfegyverzését. Felolvasatott br. Buccow commendir: generalis által átküldött planum. Intézkedés tétetett arról is, hogy kihirdettesék egyes székelly székekben, miszerint ált. amnestia adatik azoknak, kik egy hó alatt visszatérnek a katonaságba és esküjüket megújítják, a lázitókat pedig megnevezik. Azoknak pedig, kik fegyvereiket megtartották, egy évre minden adótól való felmentés engedtetett. Intézkedés tétetett ezenkívül lovak számáról, legelőkről s tisztek fajú-lulékáról, tiszt lakokról is stb. Nov. 26-án az említett commissariusok, a szábelly katonaság felállításáról való összeírás végett már Csik-Somlyón vol-

verhordozás alól igyekeztek nemességi per útján menekülni, a nemességüket bebizonyító családbeliek productionalis ügyöket megkezdték a Fejérvármegyei táblának felső forumán, a kik Kantában laktak; a Kézdi-Vásárhelytt lakók pedig Háromszék előtt, hol nemességek kihirdettetett. A kézdivásárhelyi ős Jancsók nemességi ügyében való legfelsőbb határozat azonban a mult századból ismeretlen előttem.

1772-ben nagybaczoni Rector Jancsó Samu ifju a Jancsó család nemessége tekintetében fáradozott, a mi kitünik Jancsó Ferencznek Deésről azon évi szept. 23-án irt leveléből.¹ Mely levél a családra vonatkozólag több adatot rejt magában, s következő szóról-szóra:

Adresse: Humanissimo ac doctissimo Juveni Domino Samueli Jantso, nobilis Ecclesiae R. Nagy-Batzoniensis Rectori meritissimo, Dno et fratri colendissimo. N.-Batzon.

Kedves édes Ötsém Uram!

A minapiban Dobolyi Joseff ur által Kglđ tudosito Levélét vettem atyafiságosan; a melyből is érttettem: hogy Kgd mi után solicituskodgyék; én is sokat fáradtam és költöttem

tak, honnan Gyergyószékbe menvén, ott november 26, decz. 18-ka közt az összeírás s felesketés megtörtént.

A Commissariusok innen átmentek Fel-Csikba, de a csiki székelyek az összeírás elől az erdőbe futottak s Szépviz feletti havasokról küldött követek által az összeírás ellen óvást tettek. Sőt 1764. január 4-én Háromszék és Kászonszékéből sokan jöttek fel Csikba s a Taploczára átment kir. bizottságnak Memorialest nyújtottak át, lázongani kezdettek, s jan. 6-án ugy a háromszékiek, mint az ordókból előjött csikiak összesen kétezeren felül Madéfalvára gyűltek össze fegyverek, botok, lándzsákkal felfegyverkezve. Midőn a tett felhívásra szét nem oszlottak, jan. 7-én virradólag megtörtént a madéfalvi vész. Négy részről a vasas németek, Kálnoki és Okkelliáni katonaságnak mintegy 800-ból álló csoportai által körülvétetve s két ágyut nekik szegozve, a falu megtámadtatott, a nép szétveretett. Kik közül 186 megölötött, 34 megsebesült, 400 elfogatott s bebörtönöztetett. Kik között legtöbb háromszéki volt.

Csicsóból Madéfalvára és így délről északra menve, a déli részen van egy fakereszt, melynél való országot mellett jobbfelől „Vészhalom“ nevű téren alusszák örök álmaikat az elesettek.

A szomorú esemény ideje római számokkal az S. kezdő betűt kihagyva 1764-et jelentő „SICVLICIDIVM“ név alatt ismeretes a székelyek történe-

¹ Jancsó Mózesné és Kovács Imre iratai közt,

azután, de meg nem tanálhattam. Melyhezképest más utat kerestem, Fejévárot a káptalant felhányattam, jó esmerettségem lévén Josintzi Joseff Urammal, a holot is sokat fizettem. Donatoria tanáltam, ugy Inscriptionalis Joszág Levelekre; Vásárhelyt is mind Jantsó Simon ugy Péter ötsém Uraméknál tanáltam holmi osztózó Levelekre, a holott is látom, hogy a Kgd nagy Apjának az Apja Péter, az én nagy Atyámnak az Attya János, ezek egyek voltak, a nagy Jantsó Jakab fiai; még ezekkel voltak Két Testvérek Mihály és Jakab. Mihálynak Posteritasi a Szotyori István Bátyám felesége Jantso Klára, ugy Jantso Mihály fiai Péterék, a kik a vár mellett laktak a Szotyori udvarán, most a Szötsi háza mellett laknak. Jakab sine semine deficiált, a kinek egy rész Jószáját Szotyori István Bátyánk birja, a melyiket a mostani Biro Szöts Samuel ur Groff Toldi Adámné Aszsz. cö Ngátul rehuáltak és perben is vagyon az Asszonynyal Szotyori István Bátyám Uram azíránt a Joszág iránt, a mely Szöts Sámuel Uramnál vagyon a nagy Jantsó Jakabot,¹ Jantsó Pál fiának kellene megbizonyitanunk, a ki Fő Hadnagy volt a katonák között, Batori Gábor és Bethlen Gábor Fejedelmek idejében és így nyerte volt a Donatiót. Én

tében. (Benkő K. Csik, Gyergyó és Kászón leir. 22. l. Benkő J. Transs. T. II. p. 548—550.)

Sokan a madéfalvi lázadás miatt, mások az örökös katonaságtól való irtózásból s Buccow kegyetlenkedése miatt az országból kimenvén Moldovába átmenekültek s különösen a Tatros és Tászló partjain telepedtek meg. A fejvesztésre ítélték pedig Moldva belsőbb részeiben kerestek menedéket.

A zászló alól Moldva és Oláhországba beszökött sok székely katona megbüntetéséről informatiót adott a kir. Kormánytanács 1764-ben. (Kállay F. Hist. É. 149. l.) Azonban 1765. december 15-én amnestiát kapván, hazájokba közülök a nagyobbrész visszatért. De szüntelen előttök állt a madéfalvi vérfürdőnek párolgó képe. Azt szívökbe gyászos, ki nem irtható betűikkel, a bánatnak, bosszúnak vésőjével metszették be. A kurucz háboru alatt és a székely katonaság felállítása alkalmával kivándorolt székelyeknek Moldvában maradt része 1777—1780 közt Bukovinában települt le. (Vas. Ujs. 1875. jan. 3.)

A madéfalvi siralmas nap után, január 10—17-én folytatottatott Felcsikban az összeírás; Al-Csikban január 18—28-án, jan. 29—31-én pedig Kászónban. A honnan febr. 3-án a Commissio Háromszékre a szék fővárosa,

¹ Ugy látszik Jancsó Ferencz előtt ismeretlen volt az, hogy Jancsó Jakab atyja J. Tamás volt. De tudtával nem birt annak is, hogy Jancsó Pál a nyujtói Jancsók ősei közé tartozott.

meg is indítottam vala Fejérvármegyei Táblának a Felső Forumán, de valami correctiot tanáltak egyik Levélben s corruálák a Processust, s a Királyi Táblára apelláltam. De lehet, ismét a vármegye forumán kezdem el, mivel mind ott vagynak a Literalék. Sok atyafinak ezt nem jó fojtatni, mivel mindgyárt irigye támad; én ha megnyertem, Kgddel örömetst communicálom, tsak legyen kgd vesztegségben. Ezek után maradok Kedves ötsém Urnak

Deés, 23-tia 7-be 1772.

igaz atyafi szolgálja

Jantsó Ferencz, s. k.

1844-ben a kézdivásárhelyi ős Janesó család több tagja igazolta, hogy az 1613-ban nemességet szerző Janesóknak egyenes leszármazottja s ekként ugy a nemességek, mint a „Kézdivásárhelyi“ előnév és a nemeslevélben megírt nemesi ezimer használatához jogosultságok van. A productionalis keresetben való ítéletből következők álljanak fontosságuknál fogva megörökítve:

„Kézdivásárhelyi Janesó Tamásnak, mint felperesnek a k.-vásárhelyi adózó s közterheket hordozó közönség, mint alperes elleni Productionalis keresetében Maros-Vásárhelyt 27-ik november 1844. kimondott

K.-Vásárhelyre jött le. Kézdi-székben az összeírás febr. 6.—13 közt történt meg s 13-án Kantában a barátok templomában felszentelt zászlókra az esküi letétetett. K.-Vásárhely lakói külön febr. 14-én irattak össze s az esküt 15-én tették le. 1764. febr. 14-ike tehát az az örökre emlékezetes nap a kézdivásárhelyi ős Janesókra nézve, midőn azok a fegyver felvételre szorítottak.

Az 1764-ik év, a székely nemzet történelmében szomorú epizódot képez és örökre emlékezetes maradand. Az egyenlő nemességi székely és alkotmányos szabadság lényeges változásokon ment ekkor keresztül.

A rendes határőr székely katonaság, Gyergyó, Csik, Kászon, Háromszéken s Bardocz s Miklósvári fiókszékeken állíttatott fel. Akárhogy vegyük is, Bnceow és társai az osztrák katonai kormány intézkedése folytán, erőszakos eszközökkel fosztották meg a székely nemzet zömét polgári jogától s kényszerítették oly súlyos katonai szolgálat alá, miszerint a gyalog nemes székely apának minden fia szolgálni, s minden huszár család lóval s teljes felszereléssel egy tagját készletbe tartani volt köteles. A székely gyalog ezrednél, ki testileg alkalmas volt, 18 éves korától, ha szükséges volt, 50 éves koráig kellett fegyvert viselnie.

Tudjuk, hogy rendre-rendre miként fajult ezen intézmény oly katonai despotismussá, a mely korlátlanul uralkodott a székelység testi-lelki életé fölött. A székely katonáskodási rendszernél fogva a székely katona felesé-

Ítélet.

„A producens törvényes és adományos nemességét kívánván bizonyítani, beadja: 1. Erdélyi fejedelem Báthori Gábor által 1613-ban költ azon évben a nemes Háromszéki közgyűlésen kihirdettetett nemesítő és adományos levelet, melyben kézdivásárhelyi Janesó János és általa testvérei Tamás, Jakab és Simon megnemesítettek, Apor Péter háromszéki királybíró és Henter Mihály Kézdiszék Jurassora által másolatban A) alatt; 2. A kézdivásárhelyi közönség megintéséről kelt Relatoriát B) alatt; 3. Egy 1834-ben kelt táblai hiteles másolatot, melyben foglaltatnak Serie primarum. Egy 1596-ban Varga Tamás, Borbély Lőrincz, Hodor Domokos és Szóts János kézdivásárhelyi jámbor személyek által készített osztálylevél. Serie secundarum: Janesó Balázsnak 1606-ban kelt testamentuma kézdivásárhelyi Kovács András, Kalmár Ferencz, Pap János és Pécsi Márton nevek aláírásával és szokott pecsétjökkel megerősítve C) 4. Egy 1843-beli Fülöp Sámuel és Nagy Sámuel közbizonyosságok alatt végbevitt meghitelesített Esketést E) alatt; 5. A dálnoki Gál Mózesnek Janesó Tamás és Dániel elleni panaszos keresetében 1829-ben a kézdivásárhelyi Magistratustól a háromszéki

gestől, fiu és leánygyermekesőtől együtt katonai kormány és bíróság alatt volt.

A polgári törvényszékek hatásköre a fegyverfeladás után azonnal megszorított s csak a fegyver alól kivett nemességre, csekély polgáriakra és jobbágyokra terjedt ki. Mivel a jogellenesen felállított katonai bírák a fegyverviselőket teljesen kivonták a polgári hivatalok befolyása alól. S ítéltek azokat részint idegen törvények, részint pedig s leginkább saját személyök szerint. Mig 1848. elsőpörte a zsarnokság e fattyu-kinövéseit s a polgárok törvény előtti egyenlőségét helyreállította.

1770-ben munkába vétetett még a székely határőrök jószágainak kicserélése is, hogy a katonává lett faluk katonai igazgatás alá vétessenek, de ez teljesen fogantatba nem vétethetett. (Szilágyi F. Erdély orsz. tört. II. k. 508. l.)

Személyes állások úgy a lovas, mint a gyalog katonáknak a nemesekkel egymás közt sokban különböző volt. Jóllehet a valódi jogok birtoki örökségekben a székely katonák is a kül-államtól függenek, de személyes és büntető keresetekben tulajdon tisztjeiktől fügtek, kik többnyire idegenek voltak. Bizonyos alárendeltetés egyezteteti őket, úgy, hogy köztük legelső az ezredes, utána lefelé volt az alezredes, főtrázsamester (örnagy), századosok, fő- és alhadnagyok, őrmesterek (strázsamester), káplárok, kiknek engedelmesskedni köteleztetettek a közlegények, kik a káplárok által kezdtek legelőbb kérvényekkel ügyeiket, bajaikat igazítani. Mindnyájan alá

törvény és derékszékre Praeceptorium Mandátumhozi tiszteletből átküldő levelét D) alatt; 6. Egy 1842-ben november 28-án kézdivásárhelyi ev. ref. pap Pap István által kiadott anyakönyvi kivonat F) alatt; 7. Egy nemzetségi leszármazását kimutató lajstromot G) betű alatt. Mely beadott levelével Nemességét s nemzetségi leszármazását kívánván bebizonyítani világosnak állította a) A C) alatt másolatban foglalt 1596-beli levélből, hogy Jancsó Tamásnak fia lett volna Tamás és Balázs, kik Kézdivásárhelyen a ref. pap és Bolyok szomszédságában levő telket megvásárolván, abba megosztottak; csakugyan a C) alatti másolatban serie secundarum foglalt levélből világosnak lenni állította, hogy Tamásnak fia lett volna Tamás, Balázs, János, Jakab és Simon, kik közül Balázs 1596-ban a Praedicator és Bolyok szomszédságok között létezett és ifj. Tamással a bátya megosztott telekbeli részét négy életben levő, egy apától származott testvéreinek Jánosnak, Tamásnak, Jakabnak és Simonnak testálta. b) Hogy erdélyi fejedelem Báthori Gábor 1613-ban Jancsó Jánost, s általa testvéreit Tamást, Jakabot és Simont Nemes székely helyzetében felyül immunitással ajándékozá meg a C) alatti mindkét levélben említett s a produ-

voltak vetve az osztályos tábornok vizsgálatának. (Losteiner I. kézirata 66. szakasz.)

A tisztek ugyan kezdetben mind németek voltak, de később magyarok is lettek. Azonban jól megválogatva, hogy olyanok legyenek, kikből a katonai nevelés minden hazafias érzelmet kioltott.

A z e g é s z s z é l b ő h i k a t o n a s á g állott: 1 lovas és 2 gyalog ezredből.

A lovas ezred felállott 1762-ben, vegyesen Sepsi, Kézdi, Orbai és Aranyos székerek, Erdővidéke, Csik, Gyergyó és Kászon tehetősebb székelyeiből, Hunyad, Alsó-Fehér, Tordamegyéből és Aranyosszékből, hol felvéve voltak az oláhok is. Az egész 12 escadronokra (század) vala felosztva, melyből 8 székely (ebből 2 csiki Gyergyó és kászoni lovasok, Majorok Bánkfalván lakván), 4 oláh volt.

A székely huszárezred (11. sz.) főállomási helye Sepsi-Szentgyörgy volt, hol lakott az ezredes is. Az aranyosszéki 225 huszár minden évben tavasszal 14—14 napig fegyveres gyakorlatra Bágyonba gyűlt, minden harmadik évben pedig ezredgyakorlatra (contractio) Sepsi-Szentgyörgyre.

Ruházatuk: fekete csákó, szederjes mente, dolmány és nadrág, fehér gomb, mit kiki tulajdon költségén készítettet. Tiszteességes lovat is egyik a másikéhoz hasonlólag felszerelve saját költségükön tartottak.

A gyaloghatárőr ezredek felálltak 1762-ben, melyek közül az I-ső egészen Csik, Gyergyó és Kászoniakból állott, Mártonfalván (Csik-

censnek jelenleg is valóságos birtokába levő Papi telek és Bolyok szomszédságai között levő telket külsőivel együtt minden terhek viselése alól kivette, megnemesítette, mely A) alatt beadott nemesítő levél noha nem kir. táblai másolat, de mégis minthogy a producensnek eredeti E) alatti 5 és 12 tanuk által látott és olvasott nemesítőlevele az országosan is tudva levő 1834-beli Kézdi-Vásárhelyen történt nagy égéskor az E) alatti 1., 9. és 12. tanunak hitelesített vallomásaik szerint elégett, s minthogy ezen nemesítőlevél eredetije még létezett, a kézdi-vásárhelyi magistratus is 1792-ben a 45-ik lapon D) alatti s az A) alatti másolatot aláírt királybíró és assessor is bizonyítják próbául felvételni kérék. c) Hogy 1613-ba megnemesített Jancsó Tamásnak fia lett volna Tamás bizonyíttatnék a D) alatt a 61, 62 lapokon található 1630-beli osztály levéllel d) hogy ezen Tamásnak ismét lett volna Tamás fia világossá lenne a D) alatti 65 lapon olvasható 1713-beli zálogos Contractusból, hogy Tamásnak fia lett volna Pál kitetszenék a D) alatti 66. lapon olvasható 1728-beli remissionalis levélből; f) hogy Jancsó Pálnak a Tamás fiának fia lett volna Miklós, Pál, Ádám világossá lenné a D) alatt 66. 67 és 68 lapokon egy 1774-béli

Szeredában) levő várban szállásolt ezredesekkel, Stabjokkal 1764—1848-ig. A II-ik ezred (15. sz. Sepsi, Kézdi, Orbai székek és Erdővidékről alakul, kik ezredeseikkel együtt K.-Vásárhelyen voltak. Maga K.-Vásárhelyből egy század compagnie volt tiszti lakkal.

E két székel szélbeli gyalogezrednek egyenlő katonai öltöze volt, miket ki-ki magának tulajdon saját költségén készíttetett fekete gyapju kelméből, nyak s kézen veres színű posztóval ellátva. Kabátjuk frakk forma volt. Csakis azzal különböztetődött meg egymástól, hogy az első ezred sárga, a második pedig fehér gombokat viselt. Kard, szurony és tölténytáskájok fekete szíjjal volt ellátva.

A lovasságnál nem mindig a primipilusok, a gyalogságnál is nem mind a pixidariusok vétettek tekintetbe, hanem a mód szerint történt a beosztás. A katonaság felállítása ideje óta többen a lovasrendből a gyalogokhoz és megfordítva ezekből a lovasokhoz áttétettek. (Kállay F. Hist. É. 119. I.)

Ugy a lovas, mint a gyalogkatonaságbeliek, alig tettek esztendőnként 50 napi szolgálatot, a többi idő földeik művelésére engedtetett.

A határszélek őrzése levén főkötelmek; ha beszólitották a századhoz, a maga kenyérüket ették, sőt a tüzelő fát is, melynél szegényes ebédlüket, vacsorájukat főzték, maguk szállították a helységbe, a hova berukkoltak. Zászlóőrízésért semmi fizetést nem kaptak, hasonlóan honi állomásokon a tisztek szolgálataiért sem. Ha kommandóban jártak, hol harminczad és kommandó (örtanya) volt, határszállon passzusokban, Contumációkon, Cordonok-

osztálylevélből és kézdivásárhelyi Magistratusnak a 45. lapon olvasható bizonyító írásából; g) hogy Jancsó Pálnak az Ádám és Miklós testvérének fia lett volna Ádám és Tamás, be lenne bizonyítva a D) alatt 45 lapon és az F. alatti anyakönyvi kivonattal; h) hogy Jancsó Tamásnak Pál fiának fia lett volna Jancsó Tamás a producens és János, be lenne bizonyítva a D) alatt 14 lapon az E) alatti esketéssel; és F) alatti anyakönyvi kivonattal lenni állítván, mint a nemességet nyerőtől való egyenes leszármazását, mint pedig azt, hogy az 1613-ban eximált teleknek ma is birtokában van; megkívánta és mint olyan minden közterhek viselése és más szolgálattétel alól mentesség fel. Mely perben a kir. fiscus hivatásánál fogva beavatkozván, a következő ellenvetéseket tette stb. stb.

Minden írásokat, azok mellett beadatott leveleket és beavatkozó kir. fiskusnak ellenvetéseit a törvényes kir. tábla megvizsgálván, úgy találja és pedig: A nemesség alapjára nézve, hogy ha szintén az A) alatti nemesítő levél csak egyszerü másolatban adatott is be, de minekutánna a producens E) alatti esketésében foglalt 1, 5, 9 és 12-ik tanuval az eredetinek és egyéb aránt is köztudatban levő 1834-beli

nál szolgálatot és őrizetet tettek, vagy a fejedelemség határán kívül rendes szolgálatban voltak, a szolgálata megkezdésétől annak elvégzéséig, a gyalogok 4 krt, a káplárok 8 krt, az őrmesterek 16 krt, a közhuszárok 8 krt kaptak. Még a töröcsvári kalibások zárvonálánál is székely katonák őrködtek. Élelmi czikkeik fuvarozását a székadozói eszközölték, császári fegyvereket kaptak, kiöltöztetésökre (mundirozásra) II. József császár a vissza-kebelezett (Revindikált) havasok jövedelmét ajándékozta. Mely havasok Moldova és Oláhország felőli széleken fekszenek. a székelyföldet hosszában körülövezve. Revindikált havasok nevet onnan kapták, mivel a törökök részint Havasalföldéhez, részint Moldvához csatolván, elfoglalták volt ezeket, de II. József császár 1785—1786-ban a törökök és erdélyiekből alkotott vegyes bizottsággal kijártatván, ennek költségeiért vette kezébe azokat a kincstár.

A székelysége a fegyver feladatott ugyan határőrzés végett, de azért többször törvényellenesen ki is vitték őket csellel a hazából. S erőszakkal néha vérlázító kegyetlenkedések, a magyar haza érdekei és szabadsága ellenes harcokba sodorták.

1779-ben is azon ürügy alatt indították ki a háromszéki határőrezredet, hogy M.-Vásárhelyre viszik, hová midőn megérkeztek, s azt a hirt vették, hogy a lengyelok szabadsága elnyomására akarják vinni, márczius hóban fellázadtak, felmondták tiszteiknek az engedelmességet s visszatértek békésen, minden kihágás nélkül tüzhelyeikhez. Miért még is a légiszonyubbán büntették meg, mert hatot az indítók közül kezeiknek levágatása után ko-

égés alkalmával történt elégését bebizonyította ezen A) alatti másolat próbálva erővel bíró oklevélnek annyival inkább felvételik, mivel az E) alatti Eskettésbeli 5-ik tanu vallomásából úgy a D) alatti albocsátó levél több lapján található oklevélből kitűnik, hogy a producens azon teleknek, mely az 1613-beli nemesítő levélben eximáltatott, most is birtokában vagyon. A mi a vérségi leszármazást illeti, a producens bebizonyította a D) alatti egész hitelességű albocsátó levél 61. lapján található 1630-beli osztálylevéllel azt, hogy Impetráns Jancsó Tamásnak fia volt Tamás, ugyanazon levél 65-ik lapján levő 1713-beli zálogos Contractussal azt, hogy ezen Tamásnak fia volt Tamás, ugyanezen levél 66-ik lapján létező 1728-beli remissionalissal azt, hogy ezen Tamásnak fia volt szijgyártó Jancsó Pál, ugyanazon levél 66. lapján s következő lapjain olvasható 1774-beli osztálylevéllel az, hogy ezen Pálnak fiai voltak Miklós, Pál és Ádám, ugyanezen levél 45-ik lapján található tanácsi bizonyítvánnyal és az F) alatti anyakönyvi kivonattal azt, hogy Pálnak a Miklós és Ádám testvérének fiai voltak Ádám és Tamás, hogy pedig ezen Tamásnak fiai legyenek Tamás és producens az Impetiánstól való leszármazását tökéletesen bebizonyítván.

rékbe törtek, 50-et halálra vesszőztek, 214 ember egyenként 50 botot kapott, 30-nak minden javait confiscálták, a mint ezt láthatni a K.-Vásárhelyen 1779. november 26-án kimondott vandal ítéletből.

Igy bántak azon nemzeti katonasággal, mely törvény szerint az ország határán kívül szolgálni nem tartozott, mely fegyvert, öltönyt, lovat maga állított ki és semmi fizetést nem huzott. (Orbán B. Székelyföldr. III. 203. l.)

Hasonló erőszakoskodás s törvénytípárral szoríták reá a székely határfőrezredeket a franczia köztársaság elleni harcokban való részvételre is. 1812. júl. 14-én is jogtalanul vitetett ki a 2-ik székely gy. e. 2-ik bataillonja.

A határőr ezredekben való sok hazafi lelkének régóta fájt a vas járom, Mádéfalva vészes emlékei lelkébe kiolthatatlan betűkkel voltak edzve, hazafias szíve vérzett, midőn nemzetét, mely minden időben a szabadság zászlói alá sorakozottan harczolt szabadság és polgárosodásért, egy oly kormányzat és nevelés alá rendelve látta, mely a polgári önérzetet — mi minden nemesnek rugója — igyekezett a nép lelkéből kitörölni s a szabad székelyt, a nemzeti biztonság e hű előőrsét, oly lélektelen géppé törekedett átalakítani, melyből tetszése szerinti eszközt idomithasson, mely a szellemi előhaladás útját is eltorlaszoló, a mennyiben a katona családok fiatalságát felsőbb iskoláktól így a tudománytól elvonta, vagy legalább azok ily irányra nevelését — mi a szabad szellemet emelhetne volna — nagyon megnehezíté.

A kik tanulások után valamely életpályát akartak választani, a sza-

A törvényes kir. Tábla producens Jancsó Tamást törvényes nemes embernek megítéli.

Az erdélyi nagyfejedelemségbéli törvényes királyi Tábla jegyzőkönyvéből Maros-Vásárhelytt november 27-én 1844-ben.

(P. H.) Kiadta Pálosi Donáth Sándor s. k. ítélőmester.

E) A család eddig ismert őstörzse, több ágak és ágazatokra való szakadása.

A kézdivásárhelyi és Jancsó család idáig ismert törzse, legrégibb tagja, őse:

1. Jancsó Simon (I),² ki 1541—1580 közt élt, ki egy 1580. jul. 2-iki iratban előfordul s a kitől leszármazást mutatják az I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX. táblákon irtak. Sok viszontagságokon ment ő keresztül. Hisz az ő életében Háromszéken igen sok bajok, harcok és pusztítások valának. 1550. mindenszentek utáni vasárnap bejövén az Izabella se-

badságot erre is ki kellett kérni. És azt vagy nem, vagy hosszas utánjárással lehetővé megnyerni, o miatt gyermekeiket a székely szülők inkább az eke szarva és barmaik mellé küldötték, mint iskolába. Sőt 1783-ban írásbeli engedélyvel mehetett a katona ifju még tanulni is a gymnasiumba. Az idegen katonatisztség, már 1764. után mindjárt kezdetben kemény rendeletekkel lépett fel a fegyverhordozás a'á összeirt székely tanuló ifjuságra nézve. Haját azoknak katonáson nyiratta, zekéjére veres hajtókát varratott, a kitűzött napon szemlére a kapitányi szállásra rendelte (Veszely K. Erd. egyh. t. adat.) A falusi és katonai iskolába járás szigoruan el volt rendelve. A Kompagnie parancsolat szerint minden szülőnek czédulát kellett vinni a kapitányhoz a „mestertől“, melyen igazolja azt, hogy jár a gyermeke az iskolába.

Kemény Kompagnie parancsolat volt az ünnepek és vasárnapok megülése a felnőttekre nézve is. A katonai fegyelem alatt élt székelyeknek a falujokban minden ünnep- és vasárnap el kellett járniok a templom parádjára, kardoson a huszároknak, puskáson a gyalogosoknak. A rendeletek tulnyomó része a falukon nem a polgári hatóságtól, hanem a hadnagy és kapitánytól jött. Minden falunak külön protokolluma volt a katonaságtól jövő rendeletekre. A kompánia rendeletekben „a mihez tartás végett való dolgoknak“ egész tömege volt. El volt rendelve a többek közt éjjel négy, nappal két strázsá-

¹ Jancsó Zachárnál Jancsó P. Dániel cs. iratai közt.

² Előfordul Gen. Deduct. 1771. Jancsó Zachárnál.

gitségére berendelt Ilyés vajda oláh és török sereggel, Torjánál tábort ütött. Az emberek az erdőkbe futottak, de a törökök és tatárok 14 napon át sok kárt csináltak Háromszéken.

1551-ben Izabella királyné újból behitta a törököt. De a Martinuzzi által felkeltett székelyek a császáriakkal a török által beküldött moldvaiakat Kézdi-Vásárhelynél széllyelverték.¹

1552. jul. 11-én Ilyés moldvai vajda a moldvaiak és törökökkel Erdélybe bevonulván, Háromszéken is pusztított és égetett. Azonban a további betörések ellen Castaldó az ojtózi szorost megerősítette s őrséggel látta el.

A vallási villongások, harczok is az ő életében voltak. Tán ő, vagy fia Tamás I. volt az első a családból, aki a kath. vallásról a protestáns vallásra ment át! Róla más családi adat fen nem maradt, mint az, hogy fia volt:

2. Jancsó Tamás (I.), ki 1560—1622. közt élt. 1604. május 20-án házhelyet és házat kászonszéki Szász Bálint vératyafitól vett a hozzátartozókkal 14 forinton. 1606. június 25-én kelt végrendeletben fia Balázs, neki mint öreg édes atyjának 100 oroszlános tallért hagyott. Két neje volt. Az elsőől Barta Judittól született: János, Tamás és Balázs, másodiktól

nak pontos kiállítás. Minden Standban levőknek tisztességes öltözése. Minden ember bajának a főtisztnél való jelentése. 1790-ben kelt rendelet szerint meg volt hagyva, hogy azokoh az egyes asszonyokon, kiknek az urok a haza oltalmára táboroznak, semmi hatalmasságot véghez vinni ne engedjék a falusi kommandánsok. A paterfamiliásokat, kik a gazdaság folytatására haza bocsáttattak, keményen hajtsák reá, hogy az atyafiak, testvérek, s más vérek jószágaira gondot viseljenek, azt szántsák, vessék, betakarítsák a család részére, téiben fával lássák el, mert a ki ezeket nem teljesíti, vesszőfuttatással fog büntettetni. A büntények bottal, vagy vesszőfuttatással bün téttek. Az asszonyok korbácsot kaptak.

A rendeletek magyarul jöttek ki. Éjjel-nappal strázsák voltak kirendelve, ezeknek közös őrzőházuk volt minden faluban. Birtokperekben is előbb a regimenhez kellett fordulni.

A mai nemzedéknek fogalma sincs arról a nagy teherről, mit a katonaság alatt levő székelység az 1848-at megelőző száz esztendőben viselt. (Olv. Székely-egyleti naptár 1896. évfolyam 41—44. l. „A régi székely falu“. B. E.-től.)

Ifj. Berde Mózes (ügyvéd a kir. főkormányshéknél, az 1848. márcziusi napokba sepsiszek megválasztott országgyűlési képviselője), a hogy tér nyílt zonnal hallatá szavát s indítványozta a törvény és nemzetellenes határőri

a

¹ Kőváry L. Erd. rég. 97. l.

pedig (kinek nevét nem sikerült megtudni) J a k a b és S i m o n fia. Fiai közül, a mint fennebb is látók, Tamás (II.) és Balázs (I.) megvásárolták a predikátor és Bolyok szomszédságok közt levő fundust 1594. sz. Pál fordulása után való pénteken. Mít 1596-ban kétfelé osztottak. Balázsnak jutott a piaczfelőli fele-rész, Tamásnak pedig a nyugati Kertmege felé eső; Balázs azonban 1606-ban mint súlyos beteg, halála előtt, jun. 25-én a maga részét 4 testvérének testálta bizonyos kikötött condi-tiók mellett¹ magtalanul halt el. Báthory Gábor erd. fejedelemtől Armálist kapván, ezen említett laktelkők megne-mesítetett 1613. junius 3-án.

Id. Jancsó Tamás (I.) is igen sok megpróbáltatásokon ment keresztül. Az ő életében történt 1562. május hóban a székelyeknek János Zsigmond elleni fellázadása, mi miatt junius 20-án a segesvári országgyűlésen sokan megfogattak, kegyetlenül kivégeztettek. A lázadás elnyomása alatt is többen ölettek meg, némelyeknek orra, füle levágotott, mások felakasz-tattak, többen jobbágyosságra is adattak. Az egész székelység szabadalmait, immunitásait elvesztette, ősi alkotmánya romba döntetett s a székelyföldi jogviszonyok gyökerei fölforgattattak.²

intézmény megszüntetését. Minek eltörlését Gáál Dani is sürgette. Az uniót alkotó kolozsvári országgyűlés annak eltörlését ki is mondotta. Az indítvány Budapesten is átmont s Battyány Berdét küldé le kormánybiztosi minőségben annak proklamálása és Háromszéknek szervezésére. Berde gr. Mikó Imrével egyetértőleg már október 7-én proklamálta a határőrezredek kere-tének felosztását. De midőn a nemzetellenes katonai szervezet vasbilincsét széttörni segítette, egyszersmind az erőt, melyet az képviselt, a nemzet és szabadság érdekében igyekezett érvényesíteni. Miért megjelenve földie közt, megértetű, hogy szabad nép csak az, mely fegyverét kezéből ki nem adja; megértetű, hogy a katonáskodás megszünte nem azt teszi, hogy a fegyve-res szolgálattól teljesen lemondjanak, hanem jelenti azt, hogy katona legyen az is, ki eddig nem volt, de nem idegen hatalom zsoldosa, hanem a nem-zetnek szabadságát védő harcznoka.

1850-ben az egy lovas és 2 gyalog székely szélbeli határőrezredek sor-

¹ Jancsó Balázs pénzes ember volt, mint fennebb is láttuk. Szentka-tohnán lakó Kun Istvánnak is kölcsönzött volt 60 drb oláh zlothot (egy da-rabja nyolczadfél susták érő), mit megadván Kun I. 1606. december 10-én, a négy testvér: János, Tamás, Jakab, Simon a contractust visszaadták. Te-hát még ekkor el volt halva J. B. (Olv. Jancsó Zachárnál cs. iratok közt.)

² Szabó K. Székely okl. II. k. 161—167. I. III. k. 319. I. Kőváry Erd. rég. 83. I,

A kézdivásárhelyiek is fejöket és örökségüket véve, csak János Zsigmond különös kegye folytán menekültek meg a kemény büntetéstől.¹ 1564-ben a kir. tisztviselők főemberek sok törvénytelenéseket, zsarolásokat követtek el. A szállásoló kir. katonák a polgárokat a házokból kiverték, javaikba megrabolták, tőlük erőszakosan élelmi szereket hajtottak fel, kemény szolgálatokra kényszerítették. Mi csak jul. 5-én szünt meg, midőn János Zsigmond eltiltotta azt.² 1567. márczius 5-én Tordán kelt iratával János Zsigmond Háromszéken a székely község közül több ház jobbágyot adományozott az előkelő székelyek részére.³ 1570-ben pestis ragály dühöngött. 1571. őszén a székelyek újból fellázadtak, János Zsigmond alatt elvett jogaikat visszakövetelték. De legkivált a tisztartók és tisztviselők zsarolásai a közejök ékelt nemesi donatiók özöne ellen hiába kérelmeztek a fejedelem és az országgyűléshez. 1575-ben nagy pestis volt. 1582-ben az új kalendárium hozatott be, ami 1600-ban vétetett be véglegesen Erdélyben.⁴ 1586-ban veszedelmes nagy

katonasággá tétettek, mikor a lovasezred Hercege Vürtemberg, a gyalog ezredék közül az I-ső herceg Lichtenstein Ede, a II-ik gr. Koronini Kronberg neveket kaptak (Benkő K. Csik, Gyergyó és Kászon leírása 60—61. l.) 1851-ben feloszlattattak.

A székely ezredek vagyonát s pénzét 1849-ben, mikor vége lett a székely nemzet ősi katonai organizációjának, az abszolút kormány elkobozta. A kiegyezés után 1869-ben a király elrendelte, hogy a feloszlott székely gyalogezredek és huszárok minden ingó és ingatlan vagyonát, a ruházati és lóbeszerzési alapokat is fizesse vissza a kincstár Csik- és Háromszékmegye közönségének s azoknak az egyes családoknak, kik ebben érdekelve voltak. Az érdekelt családok megbízottja Bartha Áron még 1873-ban is sürgette a kormánynál a királyi rendelet végrehajtását, de hiába. Most 1893-ban újból egyes székely huszárok családjai a kormányhoz folyamodtak, megbízottjuk Jakobovics Ágoston által, ki maga is érdekelt családok tagja. (1848—49. Tört. Lapok. 1893. évfolyam 235. l.)

A revindikált havas terület jóvedelme jobbára iskolai és nevelési célokra adatott. Csikba annak jóvedelméből évenként több mint 100 ifjú folytatja tanulmányát. (Emke utikalausz 311. l.)

Kedves olvasó! ne tekintsd az irtakot e mű keretén kívülieknek. Ezek valóban a Jancsók történetével is összekapcsolva vannak, hisz ők is nyögtek egykor a felerőszakolt jogtalan katonai iga alatt. A késő nemzedék előtt történetök ezen része is nem lesz érdektelen és tanulság nélkül való olvasmány.

¹ Szabó K. Székely okl. II. 167—168. l.

² Szabó K. Székely okl. II. 176—178. l. ³ Szabó K. Székely okl. II. k. 213—214. l. ⁴ Bethlen F. Hist. lib. V. p. 363. l.

pestis volt újból. 1595-ben a székelyek privilegiumait Báthory Zsigmond visszaadta, szüksége lévén rájuk a törökkel való hadakozásnál; de a hadakozás után a közszekelyek a nemeseket üldözni kezdvén, azok udvarait Háromszéken is feldúlták. Mi miatt szabadalmaik a gyulafehérvári gyűlésen visszavétettek, a fellázadtak mindenfelé szélyelverettek, sok újból közülök megcsónkított fül és orrában, mások kivégeztettek.¹ 1596-ban a székelyföldi nemések összegyűlvén, a székely jobbágyokat, kik nekik a szolgálatot megtagadták, éjjel megrohanták, öket^t összefogdosták s százankint huzták nyársba, vagy orrát, fülét metszették el s ekként újból jobbágyságra vetették a szabad nemzet egy részét.² 1598—1603-ig Erdély legsiralmasabb korát is átszénvedte Jancsó Tamás.

1599. őszén Mihály vajda oláh és rác seregével a Bozánál betört és ott tábort ütött, honnan Teleki Makó Györgyöt, ki vezére volt a hozzá pártolt székelyeknek és Thamásfalvy Jánost, Haraly Istvánt, Dömös Istvánt Háromszék, Csik- és Gyergyószékbe küldte a székelyek fellázítására, ígervén nekik szabadságaik visszaadását. A háromszékiek a várhelyi vár elpusztítását, mit János Zsigmond megalázásokra épített s 1562-ben elvett szabadságaik visszaállítását követelték. Mit a vajda megígervén, a háromszékiek várhelyi várat szélyelhányták, azzal kezdvén megézen nemtelen vajda melletti táborozásukat.³ Azután a nemeseket öldösték, kik fejenkint felkeltek a vajda ellen. Mihály vajda pedig utjában pusztított, ógetett, október 28-án ütközött meg Sellenbergnél Báthory Endre seregével. 1600-ban Jeremiás vajda ellen ment Moldvába, de júliusban az Ojtozon át Erdélybe ismét visszatért és serege egy részét Makó György s Tárkányi István alatt a Barezaságban hagyta. Azonban innen még szept. 10-ke előtt Makó a székelyek egy részét a Tordára sereglő hazafiak táborába vitte⁴ elpártolván Mihály vajdától, látva annak embertelen tetteit. Szept. 9-én a háromszékiek Mihály vajda táborába indultak. 15-én az Ojtoznál mintegy 4000 oláh és rác ütött be, kikhez szegődtek, a vajda seregéhez sietvén.⁵ Szept. 18-án Mihály vajda, Basta

¹ Kőváry Erd. rég. 93. l. Istvánfi Lib. XXX. ² Erd. Tört. ad. I. k. 46—47. l.

³ De a léczfalvi gyűlés 1600. okt. 25-én azt újból felépíttetni rendelte. Orbán. B. Székelyföldi. III. k. 161. l.

⁴ Bethlen F. Libr. X. p. 798. Szabó K. Székely okl. IV. k. 144—145. l.

⁵ Szabó K. Székely okl. IV. k. 138—140. l.

és a nemesség serege által megveretvén, Erdélyből kiűzetett a Bozzán át. Sok székely pusztult el ekkor az ütközetben. Minek történte után azonnal Basta serge Háromszékre jött s az ottani lakószok megfékezésére Uzon és Léczfalván tábornokot ültetett. Szeptember 20-án kegyetlenkedett, a 2 Domokost megölette Márkosfalva és Mátisfalva közt.¹ Október 25-én Léczfalván orsz. gyűlés tartatván, az a Mihály vajdához ragaszkodó székelyek felett büntetést szabott. Imecs Mátyás jószága elvételével, a székelyek lefegyvereztetettek s szabadságaiktól megfosztattak.² November 4-én elrendeltetett, hogy a kézdi-vásárhelyiek is legkivált az Oroszfaluban a felkelő székelységgel együtt okozott kárt térítsék meg, mert különben a város szabadsága elvétetik.³ 1602. novemberben pestis és egyéb nyavalyák is dühöngtek. Ezen évben a Básta Mihály vajda és Báthory Zsigmonddal való hosszas hadakozás miatt gabonát vetni nem lehetvén, a következő esztendőben oly drágaság volt, hogy a gabona vékáját 25 aranyon lehetett venni. A nép zabkenyérrel, fagyökrökkel élt, a városok nem tudták beszolgáltatni az országgyűlés által kivetett élelmet, mert már mint a brassói tanács is írta: „Majd mindenki korpát és makkot kever össze és süt kenyérré. És ha a múlt télen csak a halottakat ették meg, az idén az eleve-
nekre kerül a sor.”⁴ 1603-ban a Barczára beütött Serbán Radul vajda és Rosnyónál július 17-én Mákó György és Imecs Mihály sergét megverte, 1500 székely esett el a vezéreivel. 22-én Brassó mellett Székely Mózes hadát is megsemmisítette, a hol maga a trónkövetelő vezér is elesett. Az 1603-ki hadakozáskor sok nemes ember pusztult el, e mellett pestis, nagy éhség és inség is volt, úgy, hogy az emberek gyökeret, kutyát, mácskát is megettek. 1604-ben a Boeckay rebillio dühöngött, 1605. júl. 28-án Köpecznél több szerencsés hadakozást vitt véghez Gyulafi László a boeckai forradalom egyik erd. főhadvezére.⁵

Janesó Tamás (I.) bár egész élete alatt viharos és szomorú országos viszonyok voltak, de közülök szerencsésen meg-

¹ Kállay Hist. É. 245. l.

² Orbán B. Székelyföld. III. k. 129. l. Kállay Hist. É. 106—108. l.

³ Szabó K. Székely okl. IV. k. 145—146. l.

⁴ Erd. muzeum egyl. hist. Szilágyi S. Erd. tört. II. k. 32. l.

⁵ Szabó K. Székely okl. IV. k. 193—195. l.

menekedett, sőt azok közepett szerzett is. 1604. tájt megvette 60 h. forintért János kovácstól Rác Balázs földét, mely a város végén az ut mellett van.

1620. május 10-én Bolyó István testamentumot csinált Szabó János K.-Vásárhely bírása, Jantsó Tamás, László Kovács és János Kovács előtt. Mi mutatja, hogy ő tekintélyesebb egyének egyike is volt a városban.

Id. Jancsó Tamás (I.) életben maradt 4 fiában a kézdivásárhelyi és Jancsó család 4 ágra szakadt.

F) Jancsó Tamás nemzedékének 4 ága.

A) Jancsó Tamás (I.) ágazata. (Lásd. I. táblán.)

1. Jancsó János (I.) (Jancsó Tamás és Bartha Judit nagyobb fia) Előfordul az 1590, 1596, 1606 és 1613-ki nevezetes családi okmányokban, ő a kézdivásárhelyi és Jancsók legkimagaslóbb egyéne, valódi büszkesége. Az emberi szív két legszentebb érzelme: a haza- és családszeretete őt már kora ifjúságában nagyratörővé, több jeles tettek művelőjévé tette. Neki a család a legtöbbet köszönhet. Iskolái elvégzése után, ifjúságának virágjában legelőbb is Keszthelyi Csáky István özvegye Veselényi Annánál biztos volt. Vele honából kijövén, a méltóságok és az ország előjáróinak udvaraiba jutván, mint a nemeslevél kifejezi mind magok az urak, mind a haza s végre maga a fejedelem iránt is igaz szorgalmát és a maga elméjének teljességét kimutatta s jövőre is a fejedelemnek hasonló hűséget és szolgálatot ígért. Báthory Gábor, miután Jancsó János az uradalom legválságosabb körülállásaiban neki segítségére volt, főképpen az 1613-ki villongós időben, 1613. jun. 3-án N.-Szebenben kelt levelével őt testvérei Tamás, Jakab és Simonnal együtt az Erdély országi s hozzátartozó részek nemesei sorába felvette s megnemesítette, házaikat is az ahhoz tartozókkal együtt eximálta minden terhek, taxák és adókalól s megnemesítette.

Mint a nemeslevélből is kitűnik, Jancsó János lovas nemes volt testvéreivel együtt. Illetőleg primipilus. „A ki különben is a régi és helyben hagyott Nemességnél fogva, mely még az

Erdélyi székely uraknak a hajdani Felséges és Törvényes Magyarországi Királyoktól és erdélyi Fejedemektől meghagyatott és mindig számba vetetett, mind szabad és Hazafiui személy és soha a jobbággyi állapot alá nem vettetett.“

Jancsó János I. ép azon évben kapta Báthory Gábortól a nemességet, midőn az a fejedelemségtől egy pár hónap mulva a török szultán meghagyása folytán török csapatokkal Erdélybe rontó Bethlen Gábor által megfosztatott.

Jancsó János I. 1620. után halt el, gyermekei voltak:

a) István, ki 1609—1622-ben többször fordul elő. 1657. előtt halt el.

b) László, ki hasonlóan 1609—1622-ben fordul elő, perlekedvén István testvérével Péter és Antal ellen.¹

c) Péter, 1609—1622-ben többször fordul elő, perelvén Antal testvérével István és László ellen.

d) Antal, 1609—1622 tájt emlittetik egyes családi okmányokban.

Ezeknek, az adatok hiánya miatt, kivéve Istvánt, utódait biztosan a leszármazási ágozatok készítésnél megneveznem nem sikerült.

2. Jancsó István (Jancsó János nemességszerző nagyobb fia) 1609—1622-ben több családi okmányban fordul elő. Elhalt 1657 előtt, mivel ezen év márcz. 27-én már mint néhai emlittetik. 1622-ben László testvérével Jancsó Simon II-től megvette házastelkét.

3. Jancsó Mihály az előbbi fia, ki 1657-ben Kézdi-Vásárhelytt lakott s mint Regius fordul elő. Ugyanis Rofai Márton, mivel gyermekei nem voltak, 1657. márcz. 22-én Molnár Andrásnak, Kantafalvában lakó Raacz Imre, Raacz Péter és Kézdi-Vásárhelytt lakó Buza Jakab és Janczó Mihály a dologban körül fogott bírák előtt, sinkelt (adott) örökösön egy darab szántóföldet, melyet ő elhalt atyja Rofai Péterrel örökösön birt. Molnár András is sinkelt Rofai Mártonnak jóakarattól ezért 6 frtot. Mely föld, illetőleg gyümölcsöskert szomszédai délről Janczó Mihály néhai Janczó István fiának kertje, másf. Görögh István.²

¹ Jancsó Zacharnál Jancsó P. Dániel csal. iratai.

² Kupán B. iratai.

Fiai voltak:

a) István, szül. 1637. tájt. Emlittetik az 1661-iki osztálylevélben is, 1686-ban városi assesor, 1696, 1699-ben főbíró, 1700-ban ismét assesor volt s elhalt 1712-ben. Mit mutat Rofay Kata után való per 1723. június 14-én id. Jancsó Jánossal (Rác Kata férjével).¹ Neje Szöcs Judit volt.

b) János, élt 1661—1707 tájt.

B) Jancsó Tamás (II.) ágazata. (Lásd. I. Táblán.)

1. Jancsó Tamás (II.) emlittetik 1594—1630-ki okmányokba. Neje 1) Aszszalos Klementina, kiről megemlékezés van 1596—1622-ki iratokban. 2) Szász Kata 1630.

Gyermekei: a) Tamás (III.)

b) Judit, férje Szöcs Ferencz (Jánosé) 1630.

c) Anna, férje Szabó János (Györgyé) 1630.

1594-ben Jancsó Tamás és Balázs, Bolyó Márton és György s a Praedicator szomszédsága közt 5 frt és 5 köböl buzával, 2 forintos paláttal, egy fodor Ilyir szoknyával, 4 köböl zabos árpával Bartha Tamás és leánya Erzsébettől, cum appertinentiis vett egy benvalót úgy, hogy Bartha Tamás nejével azon az örökségen holtig lakhasson, azután pedig maradjon a vevő Jancsó Tamás és Balázssra. Mely belső fundus felett a két testvér 1596-ban osztozott meg. A piacz felől ebből házhelynek 15 öl hosszúságú rész, a mint fennebb is láttuk, jutott Balázsnak, a Kertmege-utca felé hasonlóan házhelynek 15 öl hosszúságú rész esett Tamásnak. A Tamás házhelye mellett beljebb ugyan Tamásnak jutott istállóhelynek 6 öl 2 arasz, azután hasonlóan istálló helyül jutott Balázsnak 6 öl 2 arasz. Ezen hátrább, a Tamás által épített kuton beljebb Tamásnak csürhelyül a kut-udvarral együtt 18 öl, utána hasonlóan csürhelykép Balázsnak 18 öl. Hátrajáró ut is hagyatott.

1597. urszineváltozása után való szerdán (május ultimáján) Jancsó Tamás és neje Aszszalos Klementina, Matko Balázs, Rofaj András és Máté Kovács regiusok által készített contractus szerint, tulajdon jószágokra (mely területe 2 öl 2 arasz hosszúságú, keresztülete 10 öl) építettek egy kutat. Egyezés szerint a

¹ Rofay Kata után való pert lásd hasonlóan ott.

a szomszéd Bolyó Márton a víz használatáért az építéskor fizetett. De ifju Matkó Balázs előtt 1598. Sz.-Jakab után való szerdán id. Bolyó György lemondott azon kut vize használatáról maga és maradékaira nézve. J. Tamás pedig visszadta a 10 frtot, mit Bolyó György a kut építésére adott volt.¹

1613-ban urszineváltozása után való pénteken ifj. J. Tamás és neje Asszalos Klementina, Szöcs Péter és Matkó János² regiusok előtt vettek 10 m. forintért torjai primipilus Márton Pál és neje Kelemen Borbálától egy hold szántóföldet. Mely van az altorjai határon Ér nevű lábban, a kincses gödörre jön ki lábbal. Szomszédok felül Váradi Máté, alól Szabó Péter.³

1630. augusztus 16-án kis-kantafalvi Rácز Péter és Rofaj András tanuk előtt osztály történt J. Tamás gyermekei között, a saját és neje Aszszalos Klementinától reá maradt vagyonról. Mely szerint ugy intézkedett, hogy az ő öröksége maradjon fiára Tamásra, a nője öröksége pedig Szöcs Ferenczné Jancsó Juditra és Szabó Jánosé Jancsó Annára. Itt említett benva-

¹ Olv. Jancsó Zachárnál Jancsó P. Dani iratai közt az erről szóló okmányokat. A kut volt Jancsó Tamás udvara közepo táján, a ref. papiház istállós jószágá háta megett és a Balog Márton istállós jószágok közt (1826-ban Kerekes István és Bolyó János volt az utóbbi jószág tulajdonosa.) 1761-ben költ kut-lista szerint, a szomszédok osztondőnkint Jancsó Tamás unokája J. Pálnak 25 krt fizetett. 1822. sept. 7-én a kutat kertbe és jókarba tenni akarta Jancsó Dániel és ifj. Jancsó Tamás, de Kerekes Józsiás a kertetelést levágta, miért J. D. és J. T. a Regiments-Commando L. B. Obesterhez panaszt emeltek, azonban később békesség jött köztök létre. Nemsokára ezen kutasjózágnak keleten szomszédjává lévén márkosfalvi nyug. Gál Mózes kapitány, ő azt elfoglalta, de pert indítottak a kutat építő Jancsó Tamás maradékai: Jancsó Dániel és Jancsó Tamásnak János fia, a tanácsnál bemutatván a kut építéséről szóló contractusokat, melyek azt tartják, hogy akár a Jancsók udvarokba, akár a Bolyo udvarba örökös képpen lakni menő elsőbben fizessen 16 m. frtot s ugy élhessen azon kut vizével. A tanács a panaszlók részére kedvező ítéletet hozott. Gál kap. rekurált Háromszék törvényszékére, azután a fels. kir. Guberniumhoz s végre a kir. udvarhoz, de nem nyert. A kut és telek Jancsó Dániel és Tamásnak visszaitéltetett s Gál kap. által a 16 frt fizetése is 1826-ban elrendeltetett. 1826. szept. 12-én a kut helyéből Jancsó Dánielnek 1 öl méretett kelet felé, J. Tamásnak is annyi nyugat felé s a 16 frt is kétfelé osztatott.

² Matkó család nemes család. 1597-ben id. Matkó Balázs fordul elő, 1598-ban ifj. M. Balázs, 1613-ban János aszesszor, 1646-ban bíró; István 1690-ben de Kézdi-Vásárhely irta magát, kolozsvári ref. pap volt (Benkő Transs. T. I. p. 572.) Műveit előbb láttuk.

³ Jancsó Zachar es. iratai közt.

lónak, melyen lakott Jancsó Tamás II. szomszédai senior Jancsó János, junior Jancsó Mihály udvara északról, a Bolyók délről. A csürös kertje pedig volt hátrább, szomszédai Bolyó Imre, az ekklézsia jószágá, a Jancsók közutja és Jancsó János kertje. A Kertmegé jövő lábban a Ráczokba lemenő nyugat felől való mezőben levő csürök között volt ismét jószágá a harmadik mérésben 38 öl s 6 arasz Szöcs Ferencz, a hátrajáró ut, junior Jancsó Mihály csürös kertje és özv. Jancsó Jánosné vicinumban. A Hatolyka felé kimenő tanórok kapun belől, mely megtér a Márkosfalva útján megtérőben 1 hold föld iránt a több Jancsó atyafiakkal úgy egyeztek meg, hogy ki káposztás, ki kenderes ugarnak használják; a Jancsó Tamáséból északról 1 öl, a Jancsó Jánoséból délről hasonlóan annyi hosszában utnak maradjon. Itt azután a 2 leány jussai következtek, a mik nekik anyjoktól jutottak.

Mely osztályból kitűnik az is, hogy id. Jancsó Tamás II. 1630. után halt el.¹

2. Jancsó Tamás III. (J. Tamás II. és Aszszalos Klementina fia.) Élt 1630—1689 közt. Neje ürmösi Szász Kata, ki 1630—1695 közt emlittetetik, 1695-ben özvegy volt. Jancsó Tamás III. 1630. augusztus 16-ki osztálykor, atyja minden birtokához jutott. 1634. nagybldogasszony után való szombaton Könczey Ferencz és neje Bán Rózáliától, J. Tamás és neje Szász Kata vett 30 frtéért egy tiz vékás földet az altorjai határ Kosolya nevü lábában. Szomszédai felül Könczey Gergely, alól öregebbik J. Tamás.

Jancsó Tamástól merő hatalommal elfoglalta Jancsó Jakabné Borbély Erzsébet egy darab benvaló jószágát a kerttel együtt, mely van a Szentlélekre elmenő uteza nyugati plágáján a Szászok udvarán, Szabó István, Papur és András Kovácsné jószágok közt. Hossza 36 öl keresztülete 13 öl, 4 arasz. A kir. táblán a pert J. Tamás megnyervén, 64 m. frt 50 pénz perköltség megtérítésére ítéltetvén J. Jakabné, annak tulajdon örökségéből 1646. május 5-én lefoglaltatott a sárfalvi határban 4 hold föld, melyek közül 1 hold van a Szombattóra menő lábban, szom-

¹ Jancsó Tamás 1633. január 26-án Aszszalos István által proclamáltatta feleségét Annát, ki harmadik esztendeje, hogy confugiált az hűt mellől s fornicatióban is incurra, de az nem jelent meg. Jancsó Tamás igen szép író is volt, mint azt iratai és levelei igazolják.

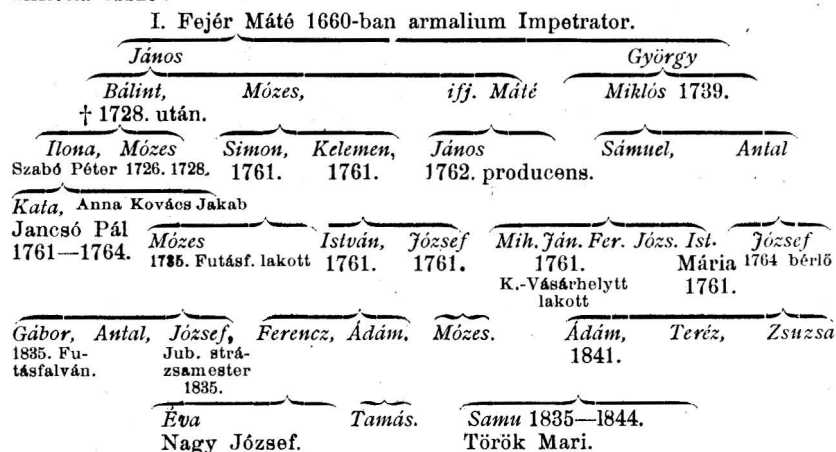
szédai keletről Borok István, nyugatról J. Tamás. A másik hold van a Koponora menő lábban, szomszédai felül J. Tamás, alól id. Kondrád Istvánné. Harmadik hold szénafühely, van hasonlóan azon határban Felső-Nádfej nevű lábban. Szomszédai délről Jancsó T. Negyedik Alsó-Nádfej nevű lábban az Osdoláról lejövvő pataktól kelő Rakottya vizén általkelőben 1 hold rét. Szomszédai Barok Istvánné, Sárfalva felől Jancsó T., melyekért Jancsó Jakabné vératyafiai gr. Ferráti Mihály, Simoni Adámné Borok Juliánna letették a pénzt, s Jancsó Jakabné nekik átadta ezen fekvőket.

1695. márcz. 18-án J. Tamás és neje Szász Kata a sárfalvi határban Alsó-Nádfej nevű lábban a Rakottya vizénél levő 3 hold rétföket, (melynek szomszédai felül k.-vásárhelyi Lutzai és Kerekes István, alól Bartos István) zálogba adták szentkatolnai Cseh István és neje Folti Erzsébetnek. Mit fiok J. Pál, 1711. ápr. 23-án kiváltott.

Már 1689-ben Jancsó Tamás (III.) el volt halva. Neje még 1695-ben is élt s perelt.

3. Id. Jancsó Pál (J. Tamás III. és Szász Kata fia) szül. 1626 tájt † 1774-ben. Neje Szabó Kata sz. 1711. tájt cop. 1730.¹

¹ Szabó Péter és Fejér Ilona leánya. — Fejér Ilona, Hilibi Fejér családból származott. Utána a Jancsó család Hiliben több külső és belső birtokot örökölt. 1855. aug. 13-án Fejér József patent. inval. őrmester a Fejér család Genealogiáját egy 1660-ban költ originalis folytán következőkép állította össze:

Fejér Bálint hilibi, de 1728. deczember 2-án közdivásárhelyi lakos testamentumot készített. A K.-Vásárhelytől Bene Mihály és Szöcs familia közt

Jancsó Tamás III. elhalván, fia Pál I. tutora lett Dakó Pál primipilus. Jancsó Jakab fiai: Péter és Imre, az árva jószágaiból sokat elfoglaltak. Laktelke J. Pálnak volt az ev. ref. papi háznak északi, a Bolyok jószágának pedig déli felén. Jancsók jószágai között ép a papiház háta megett levő istálló helyből foglaltak el Jancsó Jakab fiai mindenfelől 5 ölet, az irt árva nagyapja néhai Jancsó T. által készített kuton hátul levő csűrőshelyből pedig 4 ölet. Azonban 1733. október 18-án kibékültek. Az elhalt Jancsó Balázs 1606-ik évi végrendelete értelmében, az árva Jancsó Pál részébe istálló és kut, udvar, a csürkert helyei egy végben mérettek ki 31 öl hosszúságban, keresztületére 12 öl 7 arasz. Szomsz. kelet. és nyugatr. Jancsó Imre, dél. a ref. ekklézsia jószágá, északr. a Bolyó ágazaton Luczai Kerekes István ács. A ház helye is 8 öl és 6 arasz, minek szomsz. kelet. Jancsó Jánosné Kata, nyug. Jancsó Imre veteményes kerte, dél. a ref. ekklézsia, északról a Bolyok jószágá.

Id. Jancsó Pál és neje Szabó Kata, mint vératyafi adott Szász Péterné Balika Kata leányának Máriának 1733. május 10-én a Kanta felé lemenő nyugati utezában a Szászok udvarán egy belső telket (szomsz. kelet. Szász Péterné, nyu-

Szabók udvarán levő házat, hilibi és kézdivásárhelyi jószágá egy részét fia Mózesnek, a másikat leánya Ilonának K.-Vásárhelyt a Szalában lakó Szabó Péternének hagyta, két posztóból készült vajda mentéjét 23 ezüst gombjával együtt pedig veje Szabó Péternek testálta.

Fejér Bálint vérség jussán vette meg 1692. ápr. 29-én Barthók Ferencz hilibi birtokos és etédi tanítótól s neje Réti Borbálától 60 m. forintokon azon hilibi fekvősegeit, miket testált leánya Szabó Péterné Fejér Ilonának és maradékai Szabó Kata és Annának. Pénzt és sok felkelhetőt is hagyott.

Szabó Kata (Jancsó Pálné) és Anna (Kovács Jakabné) fiu leányok voltak, minek folytán örökölték a székely örökséget. A székely constitutio szerint (Kállay F. H. É. 53. l.) a férfi az örökös, de ha nincs, akkor a nő mint Praefecta (Kállay F. H. É. 182. 193. l. Szabó K. „A régi székelység“ 193. l.) A flusítás (Praefectio) egy különös neve a székely törvényeknek, mely a Salicus törvényekhez hasonlít.

Fejér József strázsamester módos ember volt, Fejér Gábor Futásfalván lakott és nála irták össze a Fejér jószágot Fejér József strázsamester és Fejér Ignác. Fejér Elek 1844-ben Hatolykán tartózkodott.

A Fejér atyafiaknak 1761. január 5-ki osztályakor, részül jutott Szabó Kata és Annának István Diák vicinumában a hegyen való gyümölcsös kert és a Rakottvás az anyai jusból.

gatr. Ősi, délr. az udvar-uteza, északr. Tóth János istállós jószága.) Miért azok adtak cserébe a felső-csernátoni határban a martonuton átalmenő lábban egy hold 10 vékás szántóföldet, szomszédai mindkét felől felsőcsernátoni Balika familia. Ezenkívül a sárfalvi határban Szombattóra menő lábban félál 5 vékás szántóföldet, szomsz. Jancsó Pál és Simoni N. A Koponora nevű lábban hasonlóan egy 5 vékás szántót. Szomsz. felül Jancsó Pál, alól Feráti Bertalan.

Id. Jancsó Pál 1737. márczius 19-én Szalai Szöcs János, Jancsó Simon és Csiszár Samu senatorok előtt 60 m. forinton vásárolt 2 drb belső jószágot örökös jussal néhai ns. Szász Péterné Bajkó Katától és leánya Mária Szász Mihálynétól. Mindkettő van a Szentlélekre lemenő uteza nyugati seriesén, a Szász familia udvarán a délfelől való állán.

Az első drb jószág van a harmadik mérésben befelé. Szomsz. délre néhai Papp János assessor, északr. a hátrajáró ut. A másik is ugyanazon udvaron a józágnak a délről való állán, az udvaron levő kuton hátul (a hetedik mérésben.) Szomsz. délre néhai Papp János utódai, északr. a hátrajáró ut. Mely átszállott fiai Pál és Ádámra, tőlök pedig Nagy Ferenczre, utóbb 1781. ápr. 4-én Szabó Mózesre.

J. Pál zálogba 100 m. forinton hat évre megvette 1740. január 14-én Szotyori István és neje Jancsó Klárától Torjafelől Kertmege utczában levő csűröskertet, csürt s minden hátul levő káposztás és veteményes kerteket is a majorház szegletéig. A majorházat azonban az eladók maguknak fentartották. Szomsz. északról Szöcs József, másf. id. Jancsó János öröksége. Dálnoki, de Márkosfalván lakó ny. százados Gál Mózes 1848. sept. 2-án, a néhai nagyatyja Szotyori István és nagyanyja Jancsó Klára által Torja felől Kertmege utczában levő csűrököt, csűröskertjüket, minden hátul levő káposztás, vagy veteményes kertjüket, később más egyezmény szerint a majorházat is helyével együtt zálogba adottakat, mint ötet illető just ki akarván váltani, Jancsó Dánielt és Tamást a 100 frt zálogsumma lefizetése mellett megintette a kiadásra.

Id. Jancsó Pálné szül. Szabó Kata meghalt 1769-ben 68 éves korában, Jancsó Pál pedig 1774-ben 88 éves korában. Ki igen mődos, szorgalmas és gyűjtő ember volt. Gyermekai voltak:

a) É v a sz. 1731. (Szabó Balázsné, cop. 1747.)

- b) Rebi, sz. 1735.
- c) Judit, sz. 1737.
- d) Pál, sz. 1738, neje Nagy Krisztina.
- e) Ádám, sz. 1738, neje 1) Szabó Lidia, 2) Jancsó Kata.
- f) Miklós, sz. 1740. † 1806, néma.
- g) Mária, sz. 1741.
- h) Klára, sz. 1743.
- i) Rebi, sz. 1745.

A három fiu közül Pál és Ádám alapított családot. Miklós néma volt s magtalanul halt el, de szerző ember volt. Ugyanis: Kovács Dániel (Kovács Jakab és Szabó Anna fia) lakháza és egyéb épülete a nagy szélvész miatt elpusztulva lévén, hogy azokat helyreállíthassa anyai jusson levő örökségéből a militaris tiszturak hire és beleegyezésével 200 m. forintért Jancsó Miklós néma legénynek adta, a Szulában néhai Vizi Gergely és Nagy fiak mellett nyugati plágán, néhai Szabó Mihály és Szabó József udvarokon levő házhelyet és azon hátul levő puszta helyet, mely néhai Szabó Péterről, mint Szabó Kata és Anna atyjáról deveníált (szomsz. északr. Sebesi József successora, nyugatr. Szabó József utóda); a csürhelyet (szomsz. délr. Sebesi József, nyugatr. Kerekes István utódai, keletr. Fülöp Mózes, északr. Szabó Mihály successorai.) 1806. okt. 15-én néma J. Miklós elhalván, belső telkét és pénzét 238 frt 36 krt négy testvére örökölte.

Id. Jancsó Pálról gyermekeire 30 drbnál több szántóföld, 4 drb rét maradt, miket halála után 3 fiai: Miklós, Pál és Ádám, kik Szabó Katától valók voltak, egymás között felosztottak. Melyek jobbra nagyatyjok Jancsó Tamás és nagyanyjok Szász Katáról maradt fekvőségek voltak.

Ádámnak (a kisebb fiúnak) a Bolyók, Szotyori István lakó házaik és az ev. ref. ekklésia szomszédságában levő ház és telek jutott. Pálnak (2-ik fiúnak) pedig ugyanott, a saját jószágá mellett, a Szotyori I. puszta jószágá és az ekklésia szomszédságában az uteza által kettéhasítva jutott 3½ öl széleségű jószág, ezenkívül a fentiek és a Jancsó Péter szomszédságában hosszában 5 öl, keresztületében 4 öl.

Mely utcában még 3 rész jószág és kert osztatott fel, a nyugati Kertmege a Ráczokba lemenő utcában levő jószágból szintén mind a három testvérnek jutott. A Márkosfalvára ki-

menő utnak a keletfelőli csürkertek sorában levő csüröshelyből 8 öl széles és 51 öl hosszú jutott Ádámnak, 17 öl Pálnak, 17 öl Miklósnak. Melyek szomszédai: Turóczyak csüröskertje délről, északr. a saját bejáró utjok, keletr. Jancsó Simon, nyugtr. a Márkosfalvára menő ut. Azután Szalában az anyai Szabó-jus, ház és telek osztatott fel. Szomsz. északról Sebesi József, délr. Szabó familia, keletr. Szabó Mihály háza, nyugatr. Kovács Davidné. A hilibi 2 drb benvaló, 2 drb. szántóföld s rét Fejér Józsefnek volt még anyjok és annak testvére által felibe átengedve.

4. Ifjabb Jancsó Pál II. (Id. Jancsó Pál és Szabó Kata fia) szül. 1738. tájt, curator, † 1816-ban.

Neje Nagy Krisztina, cop. 1757. † 1810-ben.

1755-ben lakott ifj. Jancsó Pál atyjával a piaczoron, a nyugati plágán, az ev. ref. pap szomszédságában.

1757. július 13-án Jancsó Ádám (I.) és neje Szabó Lidia, a Szentlélekre elmenő nyugatfelől való utczában Szászok udvarán a Kovács és Pap Márton udvarok között levő udvarán, a harmadik mérésben levő veteményes kertöket; ugyanazon udvaron a kuton hátrább a második mérésben 7 öl 3 arasznyi jószágukat (szom. az első 4 ölnek kel. a cserélő J. Pál, nyugatr. Ötves Nagy Ferencz, délr. Pap Márton, északr. a közbejáró ut; a hátulsónak pedig keletr. szomsz. Turóczy Bálint, nyugatr. Ötves Nagy Ferencz, délr. Pap Márton, északr. a közbejáró ut), átadták cserébe Jancsó Pál és neje Nagy Krisztinának. Miért ezek adtak a csernátóni határban Márkosutra jövő Ludas nevű lábban 1 hold 3 köblös férőjük szántóföldüket (szomsz. Márkosfalva felől Jancsó Ádám, K.-Vásárhely felől Csiki Fer.); pótlásul még 200 m. frtot.

1760. szeptember 12-én ifj. Jancsó Pál, atyja annuentiájából az ekkleziának lefizette a 15 frtot, az ekkleziia pedig neki a kis házat a fundussal együtt átbocsátotta.

1769. május 13-án lévén a közönséges Jancsók udvarán (melynek szomsz. délr. az ev. ref. ekkleziia jószágá) Gyöngyösy Jánosné Jancsó Margitnak, leányai Hegyes Marinak (Bodó Salamonné) és Ilonának (ifj. Tóth Jánosné) egy 4 ölből álló jószágok ház és pinczével, ugy annak ellenében 4 ölből álló jószág sütőházzal, más darab ugyanazon udvaron hátrább a kut és id. Jancsó Pál istállója között, mely fekvők vannak id. Jancsó Pál és Jancsó Péter házok közt. Szomszédaiuk északról Kerekes István utódai. Melyeket azok eladtak ifj. Jancsó Pál és

neje Nagy Krisztinának esérébe. A mikért azok adtak 5 öl jószágot a Szala nevű utczában Hatolykára kimenő kapun belől. Szomsz. délre. Jancsó Ferencz successorai, északra. ifj. Tóth Jánosné Hegyes Ilona. Pótlékul adtak még 200 m. frtot.

1784-ben Jancsó Pál leányát Annát férjhez adván, Kézdi-Vásárhelyt a nyugati Kertmege-utczában a nyugati részen, Szabó Mózes szomszédságában levő jószágot eladta Szabó Mózes és neje Nagy Katának, kik esürt is építettek annak végében.

1787. Szent-Györgyhava 25-én Jancsó Pál (neje Nagy Krisztina) és öccse Ádám (neje Szabó Lidia, gyermekei: Samu és Pál) perlekedtek a sárfalvi határban az alsó Nádfej lábban az Osdoláról lefolyó Rakottya vizénél levő hely felett. A mit aztán felosztották.

Néhai id. Jancsó Pálnak régen esüros, de 1787. június 1-én ház és istállós helyéből (a ref. papi istállós és Kerekes István esüros jószága között, a Jancsók udvarán levő kuton hátrább levő bennvalóból) egy rész szenator Jancsó József és neje Tóth Katánál 20 frtban, más rész óras Jancsó Józsefné Dombi Judit és fia Jancsó Dánielnél levén, a néhai Jancsó Ádám árvái: Samu és Pál részére tutoruk öregebb Jancsó Pál megváltotta, letévén a 20 frt zálogösszeget, s az 1630. aug. 16-ki osztály szerint köztük felosztotta.

1799. július 14-én Jancsó Pál a nyugati Kertmege-utczában levő esürok közti veteményes kertét 22 drb. aranyért leköötötte Antal Péternek. Szomsz. keletre. Szabó Mózes, nyugatra. Jancsó Ádám árvái, délre. a közönséges hátrajáró ut, északra. Balogh Ferencz esüros jószága.

1812. febr. 5-én Jancsó Pál, miután neje 1810-ben elhalt, övét még életében megosztotta, hogy kiki a neki jutott házaits jószágait gondozza s épithesse. Azonban kikötötte, hogy gyermekei őt táplálják s gondozzák. 1816-ban ő is elhalt. Gyermekei:

a) Anna, sz. 1759. (Szigeti Ferenczné) cop. 1784.

b) Ádám, sz. 1761. decz. 5.

c) József, sz. 1765.

d) Mária, sz. 1768. †.

e) Samu, sz. 1769.

f) Rebeka, sz. 1771. †

g) Anna-Mária, sz. 1772.

h) Rebeka, sz. 1774. †

i) Tamás, sz. 1775., neje Rácz Krisztina.

5. Jancsó Ádám II. (J. Pál és Nagy Krisztina fia) született 1761. decz. 5-én, templom mellett † 1808-ban.

Neje: a) Szabó Judit (Józsefé) cop. 1787.

b) Jancsó Kata (Péteré) cop. 1791.

c) Nagy Krisztina (Péteré) cop. 1798.

Jancsó Pálnak házastelke volt az ev. ref. papi és Keresztes jószágok között a kut mellett, házát a nagy szél 1803. ápr. 3-ika tájt egyberontotta.¹

Jancsó Ádám 1808-ban elhalván, neje Nagy Krisztina férjhez ment Kovács Mihályhoz.

Gyermekei: a) Rebi, sz. 1787. †

b) Dániel, sz. 1792. febr. 1-én.

c) József, sz. 1799. † 1803.

d) Judit, sz. 1801. †

e) Judit, sz. 1803. Szabó Dániel (Ferenczé) később Bodó Samuné (Jánosé) cop. 1848.

6. Jancsó Dániel (alias Pál) Jancsó Ádám és Jancsó Kata fia, sz. 1792. febr. 1-én, 1834-ben város gazdája vize curator, 1844-ben consistor. A Jancsó család egy képzett igen derék tagja, kinek a kézdivásárhelyi és Jancsó család tagjai multjok felderítése s nemességök beigazolása tekintetében sokat köszönhetnek. † 1861-ben.

Neje: 1) Nagy Mária (Samué) cop. 1811. † 1853-ban 63 éves korában.

2) Papp Anna cop. 1853., elvált 1857-ben.

3) Ferencz Ágnes (özv. Kölönte Dánielné, cop. 1856. † 1888-ban 91 évében. Gyermekek nem volt, hanem örökbe fogadták Jancsó Sárát, ki hodosi Máté Jánoshoz ment férjhez.

¹ 1803. ápr. 2-án szombaton esti szürkületkor földrengés volt

² Kölönte család e század közepe táján származott be! Ásárhelyre. Kölönte Antal 1893. febr. 1-én a kolozsvári 1848—49. ereklye muzeumnak 2 képet s Nagy őrnagynak Bem tábornokhoz egy jelentését küldötte el. Pár izben való leszármazása a családnak ez:

Kölönte Dani, neje Ferencz Ágnes (később Jancsó P. Daninó)

András † 1889, 66 év. László			Julia	Mózes
Sükös Judit			Makó Kriszt. † 1882. 52 év. Császár Sánd. Tóth Sára.	
Mária,	Róza,	László	Molnár Mária, Tóth Lajos (mostoha fia)	
Kovács Dani.			nevelt leánya.	

Az 1812. febr. 5-én Jancsó Tamás J. Pál fia és Jancsó Dániel (Ádám fia), még id. Jancsó Pál életében és akaratjával megosztzkodtak. Midőn Daninak jutott azon házastelek, melyen id. Jancsó Pál lakott egyik fiával. Szomsz. keletr. Jancsó Samu (Péteré), nyugatr. Jancsó Samu (Ádámé), északr. Kerekese. Hasonlóan neki jutott a megnevezett házzal szemben levő füstház is, szomsz. keletr. Jancsó Samu (Péteré), nyugatr. az osztozó nagybátya J. Tamás, délr. az ev. ref. ekklézsia jószágá, északr. a közönséges udvar utja. Ezen udvaron hátul levő jószágnak is a nyugati fele J. Daninak jutott. Szomsz. keletr. J. Tamás, mint osztozó vér, nyugatr. J. Samu (Ádámé), délr. az udvarnak hátrajáró utja, északr. Kerekese.

1817. július 3-án a még osztatlan maradt Jancsó Pál-féle esüröskert és földek felett is J. Daniel nagybátyja J. Tamással megosztzkodtak. A esüröskert van a csernátoni kapusban levő keleti esürök soraiban, Márkos útjára megyen hosszára. Szomsz. keletr. J. Tamás szerezményéből való jussa, délről Szabó János és Baka Mózes, északról közönséges bejáró ut, nyugatr. a márkosfalvi ut. A márkosfalvi ut felőli rész jutott J. Tamásnak, az e mellett hátulfelőli rész pedig J. Daninak. A szántóföldekből pedig jutott J. Daninak 8 drb.

1815-ben Jancsó Dani és neje Nagy Mária az ev. ref. templom mellett lakott. Neki volt atyja J. Ádám successioján a Szalában osztály szerint bennvaló két rész kertben való jószágá is; szomsz. keletr. Kovács Miklós (Kelemené) Jancsó Tamástól eleserélt jószágá, nyugr. Kiss Mihály veteményes kertje, északr. Sebesi József udvara s jószágá, délr. a hátrajáró udvar, a másik jószág ezzel szemben, szomsz. Gábor Jancsó János lakóháza, nyugatr. Kovács Miklós, délr. Kökösi Nagy Mózes jószágá.

1831. márczius 4-én Kantában egy ős örökös fundus felett is osztozás történt. Melynek szomsz. északr. a Torjavize, délr. a Nagy familia, nyug. félig Jancsó Istvánné elzálogosított féle jus, a vízfelől Jancsó Samu jussa és háza. A víz felől való vízre 3 része osztatott fel, miből a keletfelőli 4 öl jutott Jancsó (Pál) Daninak, a középső 4 öl Jancsó Mária fiainak: Mágori Samu és Józsefnek, a nyugati rész 4 ölig Nagy Samunak Jancsó Sára fiának, a Nagy familia felől való egész

12 rész jutott id. Janesó András Samu nevű fia fiainak: József, és Bálintnak. A közepére 2 öl ut hagyatott.

1834. július 18-án Janesó Dániel, mint városgazda a praevarikáló kászon-jakabfalviak által megveretvén, július 29-én bekövetkezett szerencsétlen nagy égéskor majdnem halottaiban feküdt, magával jötehetetlen volt. A városi számadások a tűz martalékai lettek, a nála levő Janesó családi leveleket is egy ládában Janesó Sára a testvére mentette meg. A városi számadások 900 frtról szólottak, a mit még kellett fizetnie.

1835. márczius 14-én Janesó Dániel és Nagy Mária lakott Kantafalvában a Janesók örökös fundusokon. Volt itt Janesó Samu és Lakatos Juliánnának egy darab jószágá. Szomsz. keletre. Dezső Mózes, délre. Janesó Dani, nyugatra. a néhai Janesó Samueltől mostan birt. özv. Kovács Dánielnél levő zálogos fundusa, északra. Torjavize. Mit tőlök J. Dani 50 frton zálogba megvett, 1839. febr. 9-én örökösön vette meg, adván az 50 frt summára a felül még sárfalvi határon Nagy-részben másfél véka férőjü szántóföldet. Szomsz. keletre. Janesó Dani, délre. Turi Fer., északra. Varga József, nyugatról Br. Apór Mihály.

Ugyanezen év márczius 28-án Janesó Dani és neje Nagy Mária, id. Szigeti József és neje Mágori Sallótól eszerébe vett egy kantai jószágot. Szomsz. keletre. Janesó P. Dani, délre. Mágori István, nyugatra. Nagy Samu, északra. Mágori István. Miért adatott Janesó Dánielné örökös földje a kézdivásárhelyi határnak Eprés nevű lábujában. Szomsz. keletre. Szőcs János, délről Nagy Józsefné Nagy Anna, nyugatra. Szőcs Samu, északról Török Kata.

1842. április 18-án Janesó Dani és neje Nagy Mária tulajdon örökséggel eserélt a szentkatolnai ut keleti ut során levő belső telköt, melyen egy emeletes 3 szobájú ház volt, adták ifj. Szotyori Dániel és neje Keresztes Máriának eszerébe. Szomsz. keletre. Szőcs Samu, nyugatra. Szentkatolnára menő országos ut, délre. Simon Sándor maradékai, északra. a közönséges bejáró udvar; kik ezért adtak az oroszfalvi határon Bogdán-rétje lábában egy 3½ véka férőjü szántóföldet. Szomsz. Lázár József és ifj. Janesó János. Felül még fizettek 811 es. huszast.

1844. ápril 8-án Janesó Dani és Tamás és unokatestvérek és nők a Szalában levő pusztá kisded benvalójokat átadták esze-

rébe Kovács Miklós és nejének. Szomsz. kelet. Keresztes Mózes árvái, nyugatr. Kovács Miklós, északr. Sebesi József hátrajáró udvara, délr. Szöcs Dávid. Kik azért adtak Kanta határán a Kásonvize szélén 1 félhold rétet, Könczey Ferencz maradványai szomszédságában.

1845. ápril 23-án Janesó Dani és Tamás a hilibi Fejér jusból nekik jutó részből megosztottak és eserét tettek.

1846. szeptember 1-én Janesó Dani K.-Vásárhelyen a a Csernáton felé menő utcának balsorán levő egy darab örökös csűrös jószágát átadta eserébe unokaöcse Janesó Jánosnak s neje Bodó Máriának, a rajta levő csűr és más építményen kívül. Szomsz. Szabó Dani jegyző laktelke, délr. Baka Dani és Szabó Mózes jószágai, nyugatr. a két bütüin Janesó János. Miért azok adtak a sárfalvi határon alsó Nádfej lábban egy 7 éka férőjü szántóföldet, szomsz. délr. Bene József nejének birtoka, északr. Janesó Dani. Felülfizettek még 300 R. frtot.

1847. ápril 22-én J. Dani eladta hilibi jószágát Vertán János és testvére Lukácsnak 600 es. huszasért. Mely állott: egy belső pusztatelekből, szomsz. kelet. Fejér Mihály, nyugatr. Nagy Mózes, északr. a falu utja, délr. a patak, egy 3 vékás szántóból az Osdola felőli mérőben, 1 szekérre való szénarétből, egy 3 vékás és egy 1½ vékás szántóból.

1852-ben Janesó D. hasonlóan eladta 120 ezüst huszasért Hilibben Felszegben levő belsőtelkét Vida Ferencz és Gáll Francziskának. Szomsz. kelet. szentkatolnai Cseh József, nyugr. léczfalvi Gyárfás Miklós. A pénzen kívül még Vida Hilib felső végén a közönségtől vásárolt jószágát is átadta J. Daninak. Szomsz. nyugatr. Sinkler István, másfelől a falu szabadja.

1854. június 9-én, Szotyori Mihály és neje Janesó Juditnak lévén az ev. ref. papiház megett az ugynevezett Janesók udvarán 2 öl hosszúságú és 6 öl szélességű jószágocskája, melyet lakházuktól Janesó Dani istállóhelye és rajta fekvő istálló választott el. Janesó Dani istállóhelyéből átadott Szotyorinak 2 öl hosszú és 6 öl keresztületű pusztajószágot. Miért Szotyori is az említett kis jószágocskát átengedte s 60 R. frtot még ráfizetett. Mivel a Janesó Dánieltől átadott jószágon istálló, sertéspajta is volt, ezeket Szotyori köteles volt az általa adott pusztahelyre átszállítani és ott fel is rakni. A esere után a szomszédok voltak: a Janesó Danitól Szotyorinak átadott

jószágnál keletről Szotyori Mihály lakóháza, nyugatr. Jancsó Dani, északr. Kerekese kijáró udvara, délr. a Jancsók udvara. A Szotyori által Jancsó Daninak adott jószágnál szomsz. nyugatr. Bodó Samu lakóháza, keletr. Jancsó Dani.

1856. június 30-án id. Jancsó Dániel és Ferencz Ágnes, Kölönte László és neje Molnár Máriának eladta 400 ezüst forintért örökbe a nyugati Kertmege uteza, nyugati plágáján való épületes jószágát. Szomsz. keletr. özv. Jancsó Jánosné, nyugatr. Megyasza Pál csüröse, délr. a közönséges bejáró ut, északr. özv. Kovács Áronné csüre. Mivel Jancsó Dániel, a város pénztárába az 1834-ik évi égéskori károsodásakor támadt adósságát fizette le.

1861. febr. 4-én Jancsó Dani és neje Ferencz Ágnestől, megvásárolta Szotyori Mihály és neje Jancsó Judit, a lakházuk mellett való szomszédságba eső épületes telket, a melyen istálló és pajta is volt.

Jancsó Dániel igen sok küzdelmek után meghalt 1861-ben 79 éves korában. Életében sok pert folytatott, közézelokra való adakozásokból magát ki nem zárta, mit mutat 1855-ben a harangokra,¹ 1857-ben a torony építésére való adakozása is. Az általa őrzött családi leveles láda a városi tanácsnál volt sokáig letéve; azonban 1894. június elején Bakk István és Jancsó István ezt felnyitatta, s a családi iratok mellett ott a kézdivásárhelyi ős Jancsó család egy czimeres pecsétnyomója is találtatott. A pecsétnyomót Jancsó István vette magához, az iratok pedig Jancsó Zacharnak adattak át.

7. Jancsó Tamás (Jancsó Pál és Nagy Krisztína második fia.) Szül. 1775-ben † 1833-ban 61 éves korában.

Neje Rácz Krisztina (Mihályé) cop. 1796 † 1850-ben 70 éves korában.

1812. február 5-én Jancsó Tamás, bátyja J. Ádám fia Dániellel megosztottak, atyja Jancsó Pál életében és akaratjából. Neki jutott belső házastelek azon udvaron, a hol Jancsó Daninak egy két contignatios háza van. Szomsz. keletr. J. Dani fűstháza, nyugatr. Gál kapitány jószágá, délr. az ev. ref. ekklézsia jószágá, északr. a közönséges udvar utja. Ezzel szemben

¹ A közadakozásból a ref. templom tornyaiba szerzett ozen aczél harangok Westphaliából hozattak.

levő kis ház és Jancsó Sámuel háza alatt való két kis rejték pineze is neki jutott; nemkülönben az udvaron hátrább levő jóság is, melynek szomsz. keletr. Gál kapitány, nyugatr. Jancsó Samu (Péteré) háza, délr. az udvar útja, északr. Kerekesek udvara. Hátrább újból egy más jóság első felerésze, szomszédai kelr. a közönséges kut, nyugatr. J. Dani jósága. Mint-hogy a J. Tamás részébe jutott ház sokkal keskenyebb helyen áll, mint a J. Danié, ennek bonificatiójára 2 ölből álló jóság szakítottatott ki a nyugati kerteknél, a Szabó Mózes csürén hátul levő veteményes kert és jóságból. Itt J. Tamásnak jutott részül Szabó Mózes felől, J. Dánielnek pedig a nyugoti részen Jancsó Pál (Ádámé) szomszédságában. Az egész jóság szomszédsága Balog Ferencz successzori, délr. a közönséges hátrajáró ut.

1817. július 3-án atyjok halála után az esztatlan maradt csüröskert és földek felett is megosztzkodtak. A csüröskert van a csernátoni kapusban levő keleti csürök soraiban, Márkos-utjára megyen hosszára. Szomsz. keletr. J. Tamás szerezményből való jussa, délr. Szabó János és Baka Mózes, északr. közönséges bejáró ut, nyugatr. a márkosfalvi ut. A márkosfalvi ut felől való rész jutott J. Tamásnak, e mellett a hátulsó rész J. Daninak. A szántóföldekből J. Tamásnak jutott 6 drb.

1834-ki nagy égéskor elégvén az ev. ref. papitelek és Bolyók közt levő Jancsó-főle udvaron volt épületek is, ekkor az építésnél változás történt. Az égés után az épületek csak az északi felére szorítottak. Gál kapitány a magáét külön ki akarta határoltatni, de 1850. június 11-én Jancsó Dániel és Tamás a tanácsnál ez ellen óvást emelt; a templomhoz közel, az ev. ref. papiház szomszédságában levő udvaron található jóságaikat kijártatták, az oldalakon levő szomszédok jelenlétében. Mikor szomszédok voltak Balog János, Kerekes Józsiásné Szotyori Mária, Jancsó Ádám, Varga Mihály szószóló (Gál kapit.), Jancsó József boltos.

Jancsó Tamás és Rácz Krisztinának gyermekei voltak:

a) Anna, sz. 1797. †

b) Mária, sz. 1799.

c) Sára, sz. 1802.

d) Tamás, sz. 1803, neje Szotyori Eszter.

e) János, sz. 1805. márczius 12-én, neje Bodó Mária, cop. 1833.

f) Anna, sz. 1810.

g) Krisztina, sz. 1811. †

h) Krisztina, sz. 1812.

i) Rebi, sz. 1815.

j) Judit, sz. 1819. (Szothy Mihályné) cop. 1848. Gyermekei: Teréz férj. Todor János birtokos és kereskedő, kik a k.-ujfalvi kath. templomot drága esillárral látták el. (Todor József kanonok és országgyűl. képviselő testvére); Ilka.

Jancsó Tamás 1833-ban elhalván, özvegye Rácz Krisztina leányait kiparafernizálta, földeket is adván nekik által, fiait pedig 1846-ban megosztoztatta.

Ifj. Jancsó Tamásnak jutott az ősi birtok egy része. A Jancsó családnak nemesi fundusa az ev. templom és papi telek északi szomszédságában kétszáz év alatt több apró részekre oszlott fel, melyeknek fekvése mint fennebb is említők, az 1834-ki nagy égés után nagy változáson ment át. Azelőtt a közönséges bejáró ut a jóság közepén ment el. A bejáratnak mindkét felén voltak az épületek. Azután legkivált 1846-ban a bejáró a papitelek mellé tétetett s a délfelől volt apró részeseké a mai ut helyéről az észak felől való részekhez csatoltattak. Ily részjóság volt a régi utca szerint éppen a papi teloknak fekvése egy 3 öl szélességű s a papilak mellett menve 4 öl hosszúságú hely, mely 1846-ban esett osztályrészül Jancsó Jánosnak, Jancsó Tamásnak Jancsó Sámueltól szerzett jósága és egy más ősi jóságok déli szomszédságában; nyugatról Gál Mózes kapit. a szomszédja.

Ezen részjóságnak nyugati felénélészakra nyulik keresztül egy más kis részjóság, szomsz. keletre. Jancsó Tamásnak fennemlített Jancsó Sámueltól szerzett jósága, délről a fennebb szomszédolt kis részjóság, nyugatról Gál kapit., északr. előbb Bolyó, később Lutzai, ma pedig Kerekes successorok utcája.

Ugyanazon udvaron hátrább a Gál kapit. jósága és Jancsó Sámuel (Péter fiának) árvái szomszédságában egy más jóság. Ennek is az északi kerestületéből 5 ölnyi hosszúságra 3 öl esett J. Tamásnak.

A nyugati Kertmege-utczában levő csűrök közt éppen a fennérintett Jancsók jóságával szemben levő csűrös, melynek szomszédja nyug. Jancsó Dániel, keletre. ugyan Jancsó Dánieltől vásárolt jósága Nagy Jakabnak, Ezen jóságnak is kelet

felőli hasonfele ment J. Tamásnak. Kinek még szántóföld is jutott.

Jancsó Jánosnak jutott a parochialis fundus északi szomszédságában levő említett Jancsók udvarán, a közös kut nyugati szomszédságában egy épületes telek. Itt lakott özv. Jancsó Tamásné Rácz Krisztina, hova a házat férje Id. Jancsó Tamással együtt építették, valamint a Csernáton felé menő országot soránál való lakházat is.

Jancsó Jánosnak ment még a fennemlített csürösnek más hasonfele. A Csernáton felé menő országot keleti során, hol a márkosfalvi ut elkanyarodik, levő épületes telek is. Szomsz. északr. főjegyző Szabó Dani háza, délr. Szabó János, keletr. Jancsó Dani csüre, nyug. az országot. Nemkülönben ezen telken belől, a Jancsó Dániel csürén hátul egy csürös is, melynek szomsz. délr. Baka Dani, keletr. Szőcs Ádám, északr. főjegyző Szabó Dani, nyugr. Jancsó Dániel.

A külsők is felosztattak.

Az osztálylevelek mutatják, hogy id. Jancsó Tamás a város módosabbjai közé tartozott és igen szép belső és külső birtoktesttel birt.

8. Ifj. Jancsó Tamás (id. J. Tamás és Rácz Krisztina nagyobb fia), szül. 1803-ban † 1854-ben.

Neje Szotyori Eszter, cop. 1825.

1835. június 12-én város oeconomieae curatora Jancsó Dániel s neje Nagy Mária, az ev. ref. egyház jószágá háta megett levő Jancsók nevezetű udvarokon levő házhelyet átadták eserébe Jancsó Tamás és neje Szotyori Eszternek. Szomsz. keletr. J. Tamás most épített kőháza, nyugatr. J. Samu jószágá. Kik ezért adtak eserébe a sárfalvi határon a felső Nádfejen egy félál 4 véka férőjü szántóföldet buzatermással együtt. Szomsz. felül J. Dani, alól Bönke Ádám hadnagy. 2 drb. szénahelyet hasonlóan a sárfalvi határon, szomsz. J. Dani. Felülfizettek még 300 R. frtot. Ugyan a fennirt udvaron Jancsó Dániel vicinumban levén J. Tamásnak az 1834-ki tűz után épített lakháza, mely J. Dánielével együtt fekszik négy öleken (az egy rész 2 öl), melynek szomszédja a részjószág, nyugatr. a közönséges kut utja, mit a katlanokkal együtt hasonlóan átadott J. Tamás.

Jancsó Tamás 1844-ben a k.-vásárhelyi és Jancsók nemeségét produkálta, melyet a kir. Tábla nov. 27-iki ítéletével elis-

mert. J. Tamás 1854-ben elhalván, maga után 8 gyermeket hagyott.

a) Károly, sz. 1828. neje, Jancsó Teréz (Eleké) cop. 1854. divort. gyermekei: 1. Albert szül. 1856., def. 2. Károly, szül. 1858. def. 3. Mária, sz. 1863. (Dancziger Ján -né). 4. Pál, sz. 1865. 5. Berta, sz. 1867 (Szöcs Andrásné). 6. Géza, def. 7. Ákos. 8. Tamás, def.

b) Tamás, sz. 1830. N.-Szebenben halt el. Neje: Boér Teréz. Több gyermeke van.

c) Klementina, sz. 1832.

d) Balázs, sz. 1834-ben † 1881-ben. Neje: Szöcs Sára (Hegyesiné) cop. 1858. Gyermekek nincsenek.

e) Dániel, sz. 1837.

f) Károlina, sz. 1840.

g) Ámália, sz. 1846 (Nagy Antalné) cop. 1869.

h) Róza, sz. 1847. (Jancsó Sándorné), cop. 1868. Gyermekei: a) Sándor, sz. 1869. def. b) Lajos, sz. 1870. def. c) Róza, sz. 1874. d) Sándor, sz. 1876. e) József, sz. 1879. f) Mária, sz. 1881. g) Anna, sz. 1883 def.

9 Jancsó János alias Pál (Id. Jancsó Tamás és Rácz Krisztina kisebb fia.) szül. 1805-ben mart. 17-én. 1848-ban a II. székely gy. ezred 9-ik századjában szolgált, † 1858.

Neje: Bodó Mária, cop. 1833.

1836. decz. 24-én ifj. J. Tamás és neje Szotyori Eszter és J. János és neje Bodó Mária, anyjok Rácz Krisztina engedélyével adták örökös eszerébe, anyjok után kapott jószágot a piacszor keleti során, néhai Rácz Mihály successorai udvarokon hosszára a kuthelyből illető részzel. (Szomszédai kel. özv. Szabó Jánosné, Rácz Rebi, nyugr. pusztá 3 öl jószág, melyet kuthelynek fenhagytak a Rácz Mihály utódai, dólr. néhai Szöcs kapitány, északr. Török Ferencz utódai), ifj. Jancsó János és neje Kovács Rebinek, mint legközelebbi vératyafinak, az épületek és a kuttal együtt. Melyért azok eszerébe adtak egy 5 vékás szántóföldet az alicsernátoni határon Ludas lábban. Felül pótlásul fizettek még 240 m. frtot.

1846-ban Jancsó János megosztozott bátyja Tamással; s mint fennebb látók, ekkor több belső-telket és szántóföldet is kapott.

Ugyanazon évi sept. 1-én Jancsó Dani és neje, a Csernáton felé menő utcának bal során levő egy darab örökös ősjószágáa csüröskertjét, mely van Baka Dániel és Szabó Dani

jegyző lakó telkénél nyugatról Jancsó János szomszédságában, a rajta levő épületekkel, cserébe adta Jancsó János és neje Bodó Máriának. Miért azok adtak a sárfalvi határon alsó Nádfej lábban egy 7 vékás szántóföldet s pótlásul 300 R. frtot.

1852. okt. 30-án J. János és Bodó Mária, Bodó József és neje Szombathelyi Annának K.-Vásárhelytől a csernátóni ut bal során a piacra kirugólag levő örökös lakójószágá-mellett levő egy darab (puszta) csegely jószágát adta, a Bodó József háza mellett egyenes vonalban be a Nagy Pál kőkor-esomájáig — a Jancsó Sámuel maradékai — és az országut szomszédságában, 12 évig 600 drb. ezüst huszasért.

Jancsó János gyermekei:

a) János, sz. 1834.

b) Mária, sz. 1836; férje Jancsó Bénéám, cop. 1860
Gyerm.: István, sz. 1861.

c) Zachar, sz. 1839., kereskedő. Neje Molnár Róza, cop. 1864.

Jancsó Zacharnál a család multja összeírásáért melegen lelkesülő derék egyénél 1613-tól kezdve a Jancsó családnak több mint 35 drb. nevezetes okmánya őriztetik. Hasonlóan a Bodó család levelei is 1620-tól nála vannak s általa őriztetnek az utódok számára, mint családi emlékek. Az Ég által következő 13 gyermekkel megáldott:

1. János, sz. 1866. def.

2. Zachar, sz. 1867. Neje: Reichel Matild.

3. Róza, sz. 1870., def.

4. Irma-Julia, sz. 1872.

5. Pál, sz. 1877., def.

6. Róza, sz. 1879.

7. Károly, sz. 1880.

8. Etelka, sz. 1881., def.

9. Árpád, sz. 1885., def.

10. Pál-Dénes, sz. 1884., def.

11. Etelka, sz. 1886.

12. Gábor, sz. 1888., def.

13. Árpád, sz. 1889.

10. Jancsó Adám I. (Jancsó Pál és Szabó Kata fia).
sz. 1738. veres-esákós huszár-főkaplár 1742—1759, 1787. aedilis,
1788. consistor, † 1788.

Neje: a) Szabó Lidia (Mózesé) cop. 1765.

b) Janesó Kata (Jakabé) cop. 1768., † 1808.

Janesó Ádám, mint főkáplár a sarsi paripáját egy hét öles kutba beugratván, az oda a nyeregszerrel együtt belédöglött; melyért becsü folytán fizetni kellett 96 m. frtot, mit neki Simoni ezredes kölcsönzött uj paripa szerzésre. Minek letörlesztésére J. Ádám, atyja id. Janesó Pál és testvére J. Pál beleegyezésével Simoninak zálogba adta a sárfalvi határban levő 5 hold földét, melyet később árverezés nyomán Benkő István vett meg.

Janesó Ádám inkább adott el, mint szerzett birtokot. 1778. ápr. 15-én Szabó Mózesnek elzálogosította 80 m. frtba a Márkosfalvára kimenő utczában a csüröskertekben levő 16 öl jószágát, a szentkatolnai határban a Verebekre menő lábban levő 1 félál szántóföldét. Mit fiai: Samu és Pál 1807-ben kiváltottak. Szomszédai a belteleknek: keletre. Janesó Simon a vár mellett lakó, nyugr. Janesó Pál, délre. Turóczy Kelemen, északról a bejárat.

1778. máj. 18-án panaszt és óvást emelt J. Pál, hogy testvére J. Ádám még osztozás előtt hirtelen és beleegyezése nélkül a Janesók udvarán a ref. papi istállós jószág és Kerekes István csüröse közt egy 7 öles istállót szinalljával, pajtájával s helyével együtt eladott 40 m. forintért zálogba. Szom.: keletre. Janesó Pál, nyugr. Janesó József.

Janesó Ádám 1788-ban elhalván, maga után hagyott gyermekei voltak:

a) Samu, sz. 1769. (neje Barti Anna) cop. 1793.

b) Rebi, sz. 1774, def.

c) Pál, sz. 1777. † 1778.

d) Pál, sz. 1780. (neje Czukkor Sára) cop. 1803.

e) Rebi, sz. 1787. (Tóth Samu főkáplárné) cop. 1804.

11. Janesó Samu, (Janesó Ádám és Janesó Kata nagyobb fia) szül. 1769. assessor, † 1828-ban 60 éves korában.

Neje Barti Anna (Józsefé) cop. 1793.

Ők 1812. február 25-én eladták bennvaló jószágokat Molnár Samu főjegyzőnek 400 R. frton, mely van a Csernáton felé kimenő csűrűs kertek sorában a keleti plágán. Szomsz. keletre. ifj. Szőcs Ádám, nyugr. Janesó Pál id., északra a hátrajáró út. Mihez még egy félál földet is adtak. Laktelke J. Samu és Pál-

nak volt az ev. ref. papiház szomszédságában. Édes atyjukról rájuk maradt avitikális házukat, több coindivisus atyafiak közt, 1807-ben romjaiból helyreállították.

1825-ben pereskedtek a Gál Mózes kap. istállója építésével történt foglalás felett. A tanúk kihallgatásakor az első tanu állította: hogy hátul az ekklézsia szomszédságában való jószágon J. Pál tett közkertet 22 évvel ezelőtt, de ezen kertet J. Dániel és József árendiban adták volt; melyet a J. Tamás házától a J. Sámuel árvái házáig Janesók pusztájának hívták. A második tanu bizonyította, hogy ott más nem birt, csak a Janesók. Nem rég, hogy Gál kapitány J. Dániel és Józseftől elvette az első házat. A hová most Gál kap. házat épít, a Janesó Sámuel árva. házak mellett, J. Dániel és Tamásnak kertjük volt, melyek régen pusztán állottak (t. i. a Gálé, Janesó Tamás és Danié.)

1826. április 5-én ifju Janesó Pál, bátyja Janesó Sámuel ellen panaszt emelt a comp. commendáns kapitánynál, hogy az 5 ölből álló benváló jószágából $2\frac{1}{2}$ ölet Kerekes Istvánnak adott, hasonlóan $2\frac{1}{2}$ ölet Janesó Dániel és Tamásnak is. De J. Sámuel is panaszolt öcsese Pál ellen, hogy a nyugati esűrők sorában a Pongrácz Pál és Szöcs kapitányné Balogh Anna esűröskertek között levő helyből Janesó Dániel kertén hátrább, a Janesó Jánosén elől, Megyaszai Gábornak 7 ölet eladott esérében. Éppen a telek mellett zálogba adott Janesó Sámuel is 5 öl és 1 singet, 1 fertályt Janesó Jánosnak.

A ref. ekklézsia papi istállós jószágáé és Kerekes János esűrös kertje között lévén a Janesók által birt udvarok a kuton hátul, szomsz. keletre. J. Dániel istállós jószágáé, nyugatra a városé, melyet ennek előtte ifj. Janesó Pál örökös esérébe a városnak 200 frtért eladott volt, minek nyugat felől szomsz. Sáfrányi Antal Gál kapitánytól vett jószágáé.

Janesó Samu és Barti Anna gyermekei voltak:

a) József, sz. 1794.

b) Sándor, sz. 1796.

c) Ádám, tanító, sz. 1798.

d) Samu, sz. 1805. (neje Bodó Éva) cop. 1833.

e) Anna, sz. 1808.

12. Ifj. Janesó Samu, (id. J. Samu és Barti Anna fia) szül. 1805. † 1865-ben, élete 55-ik évében.

Neje Bodó Éva—Rebi, cop. 1833, † 1886-ban 78 éves korában.

Gyermekeik:

- a) Samu, sz. 1834. neje Krénitzky Sára, cop. 1860.
- b) Gábor, sz. 1836, neje Kovács Krisztina, cop. 1875. (Oroszfaluban lakik.)
- c) Mária, sz. 1838. (Szöcs Ferenczné.)
- d) Rebi, sz. 1840. (Kleidinez Lajosné.)
- e) Teréz, sz. 1843. (Kovács Jánosné.)
- f) Anna, sz. 1845. (Csoboth Istvánné) cop. 1876.
- g) Róza, sz. 1848. (Sükös Károlyné) cop. 1870.
- h) Károly, sz. 1850. (neje alsócesernátoni Cseh Vilma) cop. 1890.

13. Janesó Samu, (Janesó Samu és Bodó Éva nagyobb fia) szül. 1834-ben, a szénpiaczon lakik.

Neje Krenitzky Sára¹ (Domokosné) r. kath. cop. 1860.

Gyermekeik: a) Anna, sz. 1861. def.

b) Árpád, sz. 1862. def.

c) Samu, sz. 1866.

d) Lajos, sz. 1868. def.

e) Anna, sz. 1871. (Müller Ferenczné) cop. 1891.

f) Mária-Veronika, sz. 1873. def.

g) Rózália, sz. 1875.

h) Albert—József, sz. 1877. def.

i) Teréz—Sarolta, sz. 1878.

j) Ida—Erzsi, sz. 1881.

A fiuk ev. ref. vallásuak, a nők pedig r. katolikusok.

¹ Krenitzky család újabb időben származott be. 1808-ban Krimnitzki Blasovits profusz és Szigethy Sárának K.-Vásárhelytől született Sára leányok. A Krénitzky elnevezés elferdítés. Kroniczky család leszármazása ez:

Kremnitzky (v. Krenitzky) Blasovits.

Szigethy Sára

Sára sz. 1808.

Domokos sz. 1809. † 1890.

Konez József.

Sára,	Károly,	Balázs,	Domokos,	Róza
Janesó Samu.	Nagy Judit.		Nagy Róza.	Klein Márton.
Anna, Mária, Róza,	Róza, Árpád, István,		Róza, Anna,	Mária, Rozső,
Teréz, Ida.	Emília.			Gyula.

14. J a n e s ó G á b o r, (Jancsó Samu és Bodó Éva kisebb fia.) szül. 1836-ban.

Neje Kovács Károlina, cop. 1875.

Gyermekeik: a) G á b o r, sz. 1877.

b) J ó z s e f, sz. 1880.

c) R ó z a—E t e l k a, sz. 1882.

d) M ó z e s—F e r e n c z, sz. 1884.

e) R e b i, sz. 1886.

f) T e r é z, sz. 1888.

g) I d a, sz. 1892. def.

Megismerkedvén Jancsó Ádám consistor és Jancsó Kata nagyobb fia Samu nemzedékével, lássuk kisebb fia nemzedékét is! . . .

15. J a n e s ó P á l, szül. 1780. † 1836-ban, 60 éves korában.

Neje: Czukkor Sára (Józsefé) cop. 1803.

1826. apr. 5-én Jancsó Pál, a mint fennebb látók, perelt bátyja Samuval.

Gyermekei: a) J ó z s e f, sz. 1804. † 1808.

b) A n n a, sz. 1805. (Kovács Józsefné) cop. 1830.

c) R e b i, sz. 1807. (1-ső férje Nagy Sándor, 2-ik Baka Ferencz.)

d) É v a, sz. 1809. (Sáska Istvánné) cop. 1832.

e) L i d i a, sz. 1812. (Nagy Sándorné.)

f) M á r i a, sz. 1814. (Molnár Samuné.)

g) Á d á m, sz. 1815., neje Nagy Mária, cop. 1837.

h) P á l, sz. 1817., def.

i) P á l—J ó z s e f, sz. 1820., dof.

j) M i k l ó s, sz. 1821.

k) J ó z s e f—M ó z e s, sz. 1822, neje N. N., fia József.

l) Á r o n, sz. 1826.

m) S á r a, sz. 1828., def.

16. J a n e s ó Á d á m, (Jancsó Pál és Czukkor Sára fia) szül. 1815. † 1864-ben.

Neje Nagy Mária, cop. 1837., meghalt 1863-ban 48 éves korában.

Gyermekeik: a) R e b i, sz. 1838. (Nagy Dénesné Gyergyó-Szent-Miklóson), cop. 1860.

b) J ó z s e f, sz. 1840. Neje: 1-ső Szentes Róza, 2-ik Benkő Mária.

e) Dániel, sz. 1842., neje sárfalvi leány, Moldovában lakik.

d) Mária, sz. 1845., (Balog Jánosné) Szent-Annán laknak.

e) Rozália, sz. 1848., def.

f) János, sz. 1850., def.

g) János, sz. 1851.

h) Károly, sz. 1853., def.

17. Jancsó József, (Jancsó Ádám és Nagy Mária fia) szül. 1840.

Neje: 1. Szentes Róza, cop. 1867. † 1870-ban; 2. Benkő Mária, cop. 1872.

Gyermekei: a) József, sz. 1868., def.

b) Gyula, sz. 1869., def.

c) Pál, sz. 1870.

d) Mária, sz. 1874.

e) József—Mózes, sz. 1875., def.

f) Béla, sz. 1877., def.

g) Károly—Lajos, sz. 1878.

h) Anna, sz. 1880., def.

i) Ilona, sz. 1882.

j) József—István, sz. 1884., def.

k) István—Mihály, sz. 1887.

C) Jancsó Jakab (I.) ágazata. (Lásd I., II., III., IV-ik táblán.)

A kézdivásárhelyi ős Jancsó családnak ez a legkiemelkedettebb ágazata, mely a városnak sok tisztviselőt, az országnak pedig több papot, tanárt, rector, tanítót s polgári hivatalnokot adott.

1. Jancsó Jakab (I.), ki „nagy“ és „nagyobb“ jelzővel fordul elő a családi levelekben, ki már 1596-ban említettik. Jancsó Tamás és Bartha Judith fia. Balázs testvérétől 1606. június 25-én ő is, mint 3 testvére, örökölt a Praedikátor és Bolyok közt való felső fundusból, a piactól elkezdve befelé negyedfél ölet házhelynek, legbelől pedig istálló és csürhelyet is kapott. 1613. június 3-án nyert nemeslevél által ő is meg-nemesítettett mindkét nemen levő utódaival együtt. Ő a nemesi rangot birtokilag is fentartani kívánta, mivel Kantában

rendes nemes kuriával s 3 zsellérrel is birt. 1621. márczius 20-ki, 1622-ki nevezetes perlekedéssel is előfordul. Gondos családatya és szerző, derék családtag volt; mit mutat az 1623. márcz. 5-ki ellenmondási-okmány ezen kitétele is: *circumspectus Jacobus Janczo de Kezdy-Vasarhely ex ea parte, quam in portione possessionaria perpetua jure empta possideret, simpliciter statutioni et introductioni Dni. Michaelis Toldalagi de Erese, ac per eum Dominæ Elisabethæ Mihálec consorti suæ, contraxit.*“

Jancsó Jakab (I.) 1655. július 18-án még élt, 1659. előtt halt el. Neje volt Borbély Erzse,¹ ki 1646-ban még életben volt.

Gyermekeik: a) Péter, ki „nagyobb“ jelzővel is fordul elő. Emlittetik 1654. és 1655. júl. 18-án.

b) Imre I. előfordul 1624—1695 közt.

c) János ifj., sz. 1821-ben, 1654. és 1655. július 18-án előfordul. 1651-ben 30 éves volt. Neje N. Ilona.

d) Mihály, (árva Mihók) élt 1709-ben, neje Bodó Kata.

e) Jakab II., élt 1666—1709-ben.

1659-ben id. Jancsó Jakab I. fiai megosztzkodtak. Kik közül Mihály és Jakabnak a többek között a kantai határon egy rét, Gyakor nevezetű, jutott. A bennvalók felett is az osztály megtörténvén, ekkor kapta Jakab II. a kantai kuriát.

2. Jancsó Jakab (II.), (Jancsó Jakab id. és Borbély Erzse fia.) 1666—1709. tájt élt. Neje egy pávai özvegy aszszony volt.

Módos ember lévén, mint atyja, belső telkei között előfordul egy ős örökös Jancsó fundus (a Jancsók káposztás kertje), Kantában sepsiszéki szotyori nemzetes Szotyori István udvarháza megett, felül ép mellette.

Jancsó Jakabnak laktelke volt hasonlóan Kantában, mely atyjától rámaradt ős örökös Jancsó jus. Sőt, a mint régi iratokban neveztetik: „fundus nobilitaris.“ Szomsz. egyfelől k.-vásárhelyi Nagy Miklós és Tamás öröksége s a k.-vásárhelyi hegyalja; másfelől a Torja felől folyó viz. Mely nemes telken derék nagy épületek voltak, u. m. nagy zsendelyes udvarház,

¹ Borbély családból már 1573-ban Lőrincz előfordul, 1609-ben Péter, 1664-ben Borbély alias Baka György és Miklós, 1678-ban Mihály, 1696-ban Péter, a kinek 1729-ben kőháza volt Szőcs István és Rác Balázs szomszédságában.

esür, istálló, gyümölcsös kert. A házat ide Oroszfaluból vontatták fel.

Ezen fundushoz, más ős örökös Janesó fundus is tartozott a vizen túl átellenben, nemzetes csapói Turóczy Jánosné Kőnczey Klára mindkét felőli szomszédságában 3—4 zsellérházakkal ellátva, hol Wolykul nevű zsellérek laktak.

A Nagy Miklós és Tamás melletti k.-vásárhelyi hegy alatti fundust, hogy mikor és kinek adta J. Jakab, nem tudhatni. 1739-ben azonban ezt Toldy Ádámné és Szilvássy Boldizsárné birták.

A Turóczy Jánosné mellett való zsellértelkek Janesó Jakabtól elfoglaltatott azért, mivel ő osdolai Kun Istvánnénak tisztartója levén, eladósodott. Kun Istvánné nemesak ezen zsellérházakkal telkeztül, hanem a Nagy Miklós és Tamás mellett levő laktelkét is elfoglalta. A miket Bethlen Miklós és neje Kun Iloná után birt.¹ Janesó Jakab bujában Pávára ment lakni, ott egy özvegy asszonyt vevén el nőül, itt nője jószágán lakott és ott is halt el utód nélkül.

1760. december 6-án id. Szotyori István, id. Szöcs István fia id. Szöcs Samu ellen és ennek neje Albert Furus ellen pert indított azon benvaló darab nobilitaris fundusnak s appertinentiáinak zálogból való kibocsátásáért, mely vagyon — mint fennebb is említők — délre Nagy Tamás örökösei Simon és János zálogos veteményes kertjök s a k.-vásárhelyi hegy, keletről Szotyori István nobilitaris fundusa, északra Torjavize szomszédsága közt, mely jószág Janesó Klárát illeti. Ezen jószágot kármegterítésre id. Kun István lefoglaltatta volt s a melynek felét, mint részibe jutott zálog portiot, Toldy Ádámné gr. Teleky Krisztina Szotyori Istvánnak ki is bocsátotta.

3. Id. Janesó Péter (Janesó Jakab és Borbély Erzsé fia) élt 1654—1655. tájt. „Nagyobb“ jelzővel fordul elő egy pár régi iratban. Nejének neve ismeretlen.

Az 1659-iki osztálykor, hogy neki hol jutott belseitelek, arról az adat hiányzik.

Gyermekei: a) Péter.

¹ Bethlen Miklós az író, ki 1692-ben cancellár volt, 1696-ban gróffá lett. (Kőváry L. Erd. nev. csal. 44. l.)

b) József, élt 1681. tájt.

c) Imre, II., sz. 1635. tájt, 1713-ban néhai.

d) Borbála, 1713. tájt Szőcs Andrásné Vajasdon.

4. János Imre II. (János Péter és N. N. fia), szül. 1635. tájt, 1655—1704. közt több családi okmányban fordul elő. 1730. előtt jóval el volt halva.

Neje ismeretlen.

Gyermekei: a) Imre III., sz. 1679. tájt.

b) József, sz. 1680. tájt.

c) Samu, sz. 1682. tájt.

5. János Imre III. (János Imre II. és N. N. fia), sz. 1679. tájt, 1734. körül halt el.

Neje ismeretlen.

1714. június 13-án János Péter és neje Szőcs Zsuzsa, közdivásárhelyi János Sámuel és Imrétől az ev. ref. papi és Bolyok fundusok közt levő belső telken egy darab örökséget vett meg 45 fittal örökösön.

Gyermekei: a) Jakab, sz. 1701 tájt. † 1771-ben 60 éves korában.

b) Imre IV., sz. 1710. tájt. † 1767.

1734-ben Szotyori István és neje János Klára, János Imre és Jakabtól, (néhai János Imre III. fiaitól) vett a Jánosok udvarán örökösön egy darab benvalót.

6. János Jakab (János Imre III. és N. N. nagyobb fia) szül. 1701. tájt, † 1771-ben, élete 70-ik évében. Órás néven neveztetik ő és minden maradéka.

Neje Szőcs Mária, cop. 1735. † 1775-ben, mint 54 éves.

János Jakab igen tisztos külső és belső birtok-testtel bírt, vallásos szellemű, derék családatya volt. Tudván azt, hogy a ki gyermekeit nevelteti s taníttatja, az a hon és családja iránt legszentebb eszelekedetet mivel, ő gyermekeit gondosan neveltette és tanította. Bennök hazája és családjának mivelt, képzett és hasznos polgárokat adott. Az egyik közülök pap, a másik városi tanácsos, a harmadik más buzgó és tevékeny hivatalnok lett.

Gyermekei: a) József ifj., sz. 1736. neje, Dombi Judit cop. 1760.

b) Jakab ifj., sz. 1738. Neje 1. Pap Mária, cop. 1769.
2. Aszszalos Ráchel.

- c) Lázár, sz. 1740. † 1745.
- d) S a m u, sz. 1742-ben, előbb ikafalvi, azután maksai ev. ref. pap.
- e) Péter, sz. 1744. † 1745.
- f) Kata, sz. 1746.
- g) Mária, sz. 1747. † 1758.
- h) István, sz. 1748. Magtalanul halt el, 1787. december 10-én. Laktelkének szomszédai voltak nyugatról Jancsó György, északr. Baka Mózes.
- i) Áron, sz. 1850. szenátor, neje Sebesi Ilona, cop. 1781.
- j) Dani, sz. 1752. neje 1. Jancsó Anna, 2. Mágori Zsuzsa.
- k) Ráchel, sz. 1754. (Jancsó Józsefné 1787. tájt.)
- l) Mózes, sz. 1756., neje Mágori Judit, cop. 1784.

1766-ban Jancsó Jakab és Szöcs Mária, a Tripart. P. 1. T. 57. szerint még életökben, 8 élő gyermekeik közt, a mint a végrendeletben is kifejezve van: „istenes és keresztény atya s anyjához illő örök dispositiot tettek K. Vásárhely Szala-utczában levő házuknál (mely Benkő Bálint és Mihály szomszédságában volt), mindennemű paterno et materno avitienmokból örökös és zálogos quoquomodo aquiralt külső és belső bonumokból.“

Mózesnek adatott az anyai ősi örökös jussón épült házból (a mely lakó házuk volt a végrendelkező szülőknek), az oldal és kis szoba, ottan levő kamara s alattok levő pineze egy része. Az ajtó előtt a kuthelyén hátul levő rész is sütőhely és istállóhelynek adatott a Dályai-jusson kelet felől, csürhely és kertnek a mező szélén, délre. Csizsár István és Szöcs Bálint, északr. pedig Tóth János és Turóczy Bálint csürös és veteményes helyök szomszédságában levő nagy veteményes kertből a Márkosfalvi ut felől a 3-ik mérésben 25 öl.

Dánielnek jutott, a Mózesnek adott ház és Benkő Bálint háza között levő szakaszjóság, az ott levő füstházzal (illetőleg az atyai és anyai sütőházzal). Istállóhelyül kapott Mózes mellett a Dályaitól vett jóság keleti részén leghátul 6 bécsi ölet, csür és veteményeskert helyül pedig a fennemlített veteményes kertből a 4-ik mérésben 25 ölet hosszúságban.

Az atyai ősjósággal (mely a Deák iskola mellett volt) cserélt és nagyobb részt pénzzel a disponensek által vett jóságot, mely van Torja és Csernáton felé kimenő utcában Sza-

lában, Bodó Salamon és Moska János szomszédságában, József, kapta azon feltétel mellett, hogy Áront a szabó mesterségre taníttassa meg, s a hat testvérnek — Mózesen kívül — fizessen a maga idejében 30 m. frtot. Istállóhelyet is a kijelölt házhelynél kapott. Csürhelyül adatott az említett veteményes mező szélén levő kertnek a márkosfalvi ut melletti végén 25 öl.

Ráchelnek jutott lakóház, istálló és veteményes helyből a Hatolykára kimenő ut mellett a Szala-utczában levő anyai ösjószág, az azon levő ház és gabonással. Szomsz. keletre. a testvér bátyjai Jakab, Samu, Áron istállóhelyök. Csürhelynek adatott a Hatolykára kimenő ut mellett a fennemlített nagy veteményes helynek keleti része, 25 öl. Nyugatról ezen csürkert helynek szomszéda Áron.

Azon jószággon, melyet a Disponensek maguk és a Bakák szomszédságában, a Szala-utczában vettek volt néhai tiszteltes esernátoni Vajda Samutól, ott az első házhely, mely nyugatról a Bakák felől van, adatott Jakabnak. Istállóhely is ezen jószággon hátul adatott. Csürhelynek kapott az említett nagy veteményes kertből a hatolykai ut felől a 4-ik mérésben hasonlóan 25 ölet. Szomsz. keletre. István, nyugatr. Dániel.

Ugyanezen jószággon, a Jakab házhelyén hátrább, közvetlenül kapott. házhelyet Sámuel. Istállóhelyet is a Jakabé mellett kapott. Csürhelyül pedig adatott a jelzett nagy veteményes kertből a márkosfalvi ut felől a 2-ik mérés 25 öl hosszúra. Szomsz. nyugatr. József, keletre. Mózes csürhelye.

Sámuel házhelye mellett közvetlenül hátrább kapott házhelyet István is, istállóhelyül pedig 6 öl hosszúságú helyet, melynek szomszédai keletre. Benkő Bálint, délre. a Mózes testvérének istálló-helye. Csürkerthelynek a jelzett nagy veteményes kertből a hatolykai ut felől kapta a 3-ik mérést 25 öl hosszúságra. Szomsz. keletre. Áron, nyugatr. Jakab.

István házhelye mellett közvetlenül hátrább kapott 5 öl házhelyet Áron is, mely átmegy a Bakáktól aquirált jószággon. Istállóhelyül pedig ezen házhely végében hátrább méretett 6 öl. Szomsz. délre. Samu istállója, nyugatr. Rachel jószága. Csürkert helyül kapta az annyszor említett veteményes kertből a hatolykai ut felől a második mérést.

Jancsó Jakab és Szőcs Mária szülők intézkedtek a felől is, hogy a szerzett dályai jószággon a házak a nyugati részen

építtessenek a Bakák szomszédságában, a bejáró ut, avagy udvar legyen a keleti szélen, az istállók is ott.

Az előre bocsátottak után, lássuk egyenként id. Jancsó Jakab utódait!

7. Jancsó József, (Jancsó Jakab és Szőcs Mária legnagyobb fia) szül. 1736. egyházfi (aedilis) † 1780-ban.

Neje Dombi Judit, cop. 1760. † 1817.

Belseje volt Szalában, szomsz. keletről J. Samu maksai pap belseje, melyet Samutól, Áron és Mózes 1818. június 8-án vett meg.

Gyermekei: a) Dániel, sz. 1762-ben, élt 1787. június 1. tájt is.

b) Samu, sz. 1764.

c) Mária, sz. 1767.

d) József, sz. 1769., meghalt 1798. szept. 14-én a francia háboruban. Gyerme.: József, sz. 1797. † 1798-ban.

e) Sára és Mária, sz. 1774. † 1774. Ikrek.

8. Jancsó Jakab ifj. (Id. Jancsó Jakab és Szőcs Mária második fia), sz. 1738. † 1792-ben.

Neje 1. Pap Mária, cop. 1769. † 1783-ban 34-ik évében.

2. Aszszalos Ráchel.

Gyermekei: A) Jakab, sz. 1770.

Neje 1. Kovács Éva (Mária), cop. 1797.

2. Jancsó Éva. A kiktől volt tizenegy gyermeke:

a) Dávid, sz. 1800, def. 1800.

b) Dániel, sz. 1802.

c) Samu, sz. 1803 (Sepsiben lakik), neje Hatházy Ráchel, cop. 1842. gyermek.: Judit, sz. 1842.

d) Mária, sz. 1805.

e) Jakab, sz. 1808., def.

f) Anna, sz. 1810.

g) Jakab, sz. 1811., def.

h) Éva, sz. 1813.

i) Rebi, sz. 1816.

j) Jakab, sz. 1819.

B) Ilona, sz. 1772.

C) Tamás, sz. 1773. Neje Szász Rebi (Samué), cop. 1801.

D) Ráchel, sz. 1780. (Turóczy Samuné), cop. 1803.

E) Éva, sz. 1786.

F) Sára, sz. 1789.

G) Jakab, sz. 1798. † 1803.

H) József, sz. 1799. † 1803.

9. Jancsó Samu (Jancsó Jakab és Szőcs Mária negyedik fia), szül. 1742-ben. Előbb 16 évig Ikafalván, később pedig 1795-től fogva maksai ev. ref. pap volt, hol szolgált 1814-ig, mint rendes pap. Nyugalmaztatván, meghalt 1827-ben Maksán.

Neje Veres Anna.

A mint fennebb látók, neki K.-Vásárhelyen s határán külső és belső jussai voltak. Melyeket 1818. junius 18-án eladott Áron és Mózes testvérének 1200 R. frtért, miután Maksán szép belső és külső gazdaságot szerzett.

Négy gyermekét kellő és tisztes nevelésben részesítette. Kik közül kettő leány volt, Teréz és Judit (Maksai Zsigmond zalányi) ev. ref. papné 1818. tájt.) Fai közül:

A) Elek, az enyedi ev. ref. iskola jószágainak igazgatója sokáig volt. Leánya: Nina, Lilla, Biri és Mimi. A család ezen ágának iratai J. Eleknél voltak, de az 1848—49-ki szabadságharcz alkalmával megsemmisültek.¹ Családi peesétül az oroszlanos ezimert használta ő is, mint a többi ezen ágon levő Jancsók.

B) Máté, született Ikafalván 1791-ben, tanult és végzett N.-Enyeden, maksai ev. ref. pap lett 1814-ben, nyugalomba lépett 1855-ben, meghalt Maksán 1865-ben. Kinek gyermekei:

a) Borbála, sz. 1821-ben, férje Antal Ferencz.

b) Zsuzsa, sz. 1824-ben, férje Antal Zsigmond, a ki háromszékmegyei árvaszéki elnök és kollegiumi pénztáros volt, s a sepsiszentgyörgyi kollegiumnak hagyta mintegy 30.000 forintot érő vagyonát.

c) Ferencz, sz. 1823. Neje Kölönte Józefa. Maksai pap lett 1855-ben, hol ma is szolgál. Az 1848—49-ki szabadságharczban végig résztvett mint honvéd-őrmester. 1881-ben közügyigazgató volt a kézdii egyházmegyében. Az ég öt gyermekkel áldotta meg, kik közül:

1. Lajos, szül. 1858. január 31-én Maksán, gymnasiumot végezte 1876-ban Székely-Udvarhelytt, a theológiát 1880-ban N.-Enyeden, néhai Nagy Péter ev. ref. püspök titkárja volt

¹ 1849. január 8-án N.-Enyednek az oláhok által való elpusztításakor.

1881-ben. Mely év végén megválasztott maros-ujvári papnak. Házassági sz. frigyre lépett 1882-ben csikszentmártoni Szabó Adriennel. Irodalmilag is működött lelkészi teendői mellett. 1890-ben álló kötetben jelentek meg „Élővizek“ czim alatt egyházi beszédei, mik nagyon kedvezően fogadtattak. Gyermekai Lajos, sz. 1883-ban, Adrienne, sz. 1884, Sándor sz. 1890.

2. J ó z s e f, sz. 1859-ben, birtkos Alsó-Csernátonban. Neje alsó-csernátoni Cseh Juliánna, Gyerme.: Róza, sz. 1889-ben.

3. G á b o r, sz. 1852-ben, Beszterczén polgári iskolai tanár. Neje Zoltáni Margit.

4. I s t v á n, szül. 1864-ben, iparos S.-Szentgyörgyön. Neje Serestél Juliánna, gyermek.: István, sz. 1891., Árpád, sz. 1894-ben.

5. S á n d o r, sz. 1867-ben, ev. ref. pap Mező-Bándon, 1895. június 23-án nagyenyedi theol. tanárnak választott meg. Neje Makkai Margit.

d) K á r o l y, (Jancsó Máté negyedik gyermeke) sz. 1831., maksai iparos. 1848—49-ki szabadságharczban mint honvéd részt vett. Gyerme.: János, sz. 1867., Biri, sz. 1872., Ágnes, sz. 1879.

e) A l b e r t, sz. 1836-ban, sepsiszentgyörgyi iparos, neje Fogas Mari, gyermek.: Lajos, sz. 1868, Ferencz, sz. 1876-ban.

f) E l e k, sz. 1839-ben, pákói ev. ref. pap 1881-ben, gyermekei: Ilona, sz. 1874., Elek, sz. 1878., Lázár, Gerő.

g) S á n d o r, sz. 1849-ben sepsiszentgyörgyi iparos, neje Izsák Flóra, gyermek.: Ilona, sz. 1876-ban.

h) A n n a, sz. 1843-ban.

i) S a m u, sz. 1847-ben, m. k. vasuti ellenőr, neje Ebergényi Málvin, gyermek.: Ödön, sz. 1875-ben.

9. J a n c s ó Á r o n (Jancsó Jakab és Szőcs Mária hetedik fia), szül. 1750-ben, szenator 1818—1830. tájt.

Neje Sebesi Ilona (Zsuzsa), cop. 1781. Elégett az 1834-ki égés alkalmával, mint 72 éves magával tehetetlen aggástyánnő. Jancsó Áron szerző és tekintélyes ember volt.

Gyermekei voltak: Mária, sz. 1781., János, sz. 1783. † 1785., Anna, sz. 1785. (Vizi Istvánné, cop. 1803.), Ilona, sz. 1788. (Kovács Istvánné cop. 1803.) Sára, sz. 1790. (Nagy Daniné, cop. 1811.) Rebi † 1796.

10. J a n c s ó D á n i e l (Jancsó Jakab és Szőcs Mária nyolczadik fia), sz. 1752. † 1818-ban.

Neje: 1. Jancsó Anna, cop. 1775,

2. Mágori Zsuzsa, cop. 1783. † 1831-ben 68 éves korában.

Özv. Janesó Dánielné 1831-ben január 26-án magtalanul elhalván, jussai két testvérére: Mágori Judit és Anna nemzedékére szállottak. És pedig: Janesó Mózesné Mágori Judit után: Janesó N. (Nagy strázsamesterné), Janesó Judit (Mészáros Andrásné), Anna (Nagy Mózesné), Janesó Mózes vicesenotárius, Janesó János, Janesó Sára (Kovács Kelemenné), nemkülönben Janesó Mátyásné Mágori Anna-Mária után: Janesó István, József, Mátyás, Mária (Török Jánosné), Sára (Dési Mihályné) és Anna (Szűcs Józsefné). Kik 1831. január 31-én meg is osztzkodtak az ő hagyatékán, tizenkét felé osztván azt magok között.¹

Janesó Dani és neje Mágori Zsuzsánnának szép benvalójok, több mint 35 drb szántóföldjük s rétyük volt, sőt pénzök is maradt.

Benvalójok volt (üres) a Szala-utezában Szűcs Ádám és Mágori János utódai szomszédságában, mi égett Nagy Józsefnétől 60 bécsi váltó forinton vétetett. Másik benvalójok volt hasonlóan a Szala-utezában Nagy János és Szűcs Annától 109 frt 10 kron vett. Harmadik (üres) benvaló volt hasonlóan azon utezában, mi Molnár Samu szenatortól 107 frton vétetett. Negyedik jószág volt egy ösörökös veteményes kert hasonlóan a Szalában Mágori Jánosné szomszédságában. Földek voltak: a torjai, alsótorjai, kézdivásárhelyi, voláli, esernátoni, oroszfalvi határokan, részint örökös, részint vett földek. Janesó Erzsébettől is volt egy 60 frton 1833. előtt vett szénafühely, a Janesók malmánál.

Ezüst gombok s több más olyan tárgyak is maradtak Janesó Dániel és nejétől, a mik módos voltakát igazolják.

Janesó Dániel első nejétől való gyermekei:

a) Ádám, sz. 1775. † 1827. Neje Nagy Anna (Ádámé), cop. 1805. † 1831-ben 47 éves korában. Gyerme.: Dániel, sz. 1807. † 1811., Samu, sz. 1812-ben.

b) János, sz. 1776. def. c) Ferencz, sz. 1778. def.

11. Janesó Mózes id. (Janesó Jakab és Szűcs Sára legkisebb fia), szül. 1756-ban, † 1820-ban, senator 1797—1820.

Neje Mágori Judit, cop. 1784. † 1831.

¹ Olv. az Osztálylevelet, melyet Janesó István 1831. január 31-én készített, id. Janesó Mózesnél.

Jancsó Jakab és Tamás, Jancsó Mózes bátyjuknak és neje Mágori Juditnak 1797. június 2-án örökös jussal eladtak egy öl jószágot, mely István bátyjok jószágából nekik jutott volt 12 m. forintért, mivel Jakabnak el kellett menni Lengyelországba s utravalóra szüksége volt.

Jancsó Ádámnak az atyja Dánieltől örökölt Szalában levő jószágát, mely Jancsó Áron szenátor lakóháza és udvarával szemben hátrábbaeska van, 1817. márczius 14-én compagnie-commandáns Mórítz kapitány engedelve mellett, Jancsó Mózes szenátor és neje Mágori Judit megvette 50 R. forinton. Szomsz. északr. J. Áron, délr. a vevő J. Mózes istállója és jószágá.

Özv. Jancsó Mózesnének 1833-ban a Jancsó Dánielné szomszédságában volt a Jancsó kertben törökbuzás földje.

Gyermekei: a) N. Nagy N. strázsamesterné 1831. oszt.

b) Judit, sz. 1785. Mészáros Andrásné (Tamásé), cop. 1821-ben.

c) Anna, sz. 1787, férje Kőkösi Nagy Mózes (Sándoré), cop. 1822.

d) Mózes ifj., sz. 1791., 1726. magistr. irnok, 1832—1842. vicensot. és szenátor.

e) János, sz. 1793-ban, új-tordai kántor. 1832-ben el volt halva. Neje Vizi Teréz¹ (ügyvéd Borosnyai Pálné, kinek fiai: Elek és János.)

f) Sára, sz. 1795., férje Kovács Kelemen (Józsefé), cop. 1815-ben.

g) Mária, sz. 1797., Szőcs Jánosné, gyermekei: Lázár és Elizeus.

12. Jancsó Mózes ifj. (id. Jancsó Mózes szenátor és Mágori Judit nagyobb fia), sz. 1791-ben, 1826-ban tanácsí irnok, 1832—42. aljegyző, 1838—1846. contr. coll. preceptor.

Neje Benkő Sára, cop. 1829.

Anyja özv. J. Mózesné, sz. Mágori Judit 1831-ben elhalván, 1832. jul. 17-én fiai: Mózes és János új-tordai ev. ref. kántor utódai: János és Elek közt osztály jött létre a rájuk maradt belső és külső javakat véve. Melyek voltak: a lakóház

¹ Wizi család 1657-ben már K.-Vásárhelyt tartózkodott. Vizi Gergely 1694-ben említettik, Kelemen 1780-ban, Wizi Mihály fia István 1802-ben nőül vette Jancsó Áron szenátornak Anna leányát, Wizi István 1824-ben dom. curátor.

melléképületekkel, veteményes kert, istállóhely istállóval, ezzel szemben veteményeskert, csűrűskert, ennek sorába veteményező, a Mágori jusson levő veteményezőkert, több szántóföld s a kantai határon a Jancsók szénafüvesse közt szénafühely.¹

Gyerm: Mária, † 1846. (Kovács Imréné).

Id. Jancsó Jakab órás nemzedéke elősorolása után, lássuk az ő testvéröccse, ifj. Jancsó Imre IV. ivadékait is!

13. Ifj. Jancsó Imre IV. (Jancsó Imre III. és N. N. fia), sz. 1710-ben, † 1770-ben.

Neje N. N. † 1767-ben.

A templom mellett, illetőleg az ev. ref. templommal szemben nyugat felé eső részen a particula szomszédságában laktak. Hol most a ref. kántor lakik, ott volt a J. Imre házastelke. A beljebb nyugat felé eső, az ev. ref. egyház által birtokolt pusztatelek, az egyház istállója, azon belől, a hol a Tóth József is lakik, mind Jancsó Imre és utódai birtoka volt.

Gyermekei: a) Mózes.

b) Mária, sz. 1734.

c) Judit, 1737.

d) Imre ifj., 1740., neje Benkő Mária, cop. 1765.

e) Ferencz, sz. 1744.

f) Erzse, sz. 1747.

g) Sára, sz. 1758.

14. Jancsó Imre ifj. (Jancsó Imre IV. és N. N. második fia), sz. 1740. (templom mellett) † 1812-ben.

Neje Benkő Mária, cop. 1765. † 1815-ben.

Gyermekei: a) Dani, sz. 1765-ben, † 1773.

b) István, sz. 1767. † 1779.

c) József, sz. 1769. † 1810. Neje 1. Barabás Anna, cop. 1801. 2. Nagy Mária (Danié). cop. 1803. Gyermekek nines.

d) Anna, sz. 1769.

e) Mária, sz. 1770. def.

f) Mózes, sz. 1774. Neje özv. Birtalanné Benkő Ilona, cop. 1801. Gyermeektelenek.

15. Jancsó Ferencz, sz. 1744. (Jancsó Imre IV. és N. N. harmadik fia), sz. 1744. templom mellett.

¹ Olv. Jancsó Mózesné és Kovács Imre cs. iratai közt.

Neje N. N.

Gyermekei: A) F e r e n c z, sz. 1774.

B) J á n o s, sz. 1775. Neje: 1. N. N., 2. Bodó Rebi (Andrásé) cop. 1811. Kiktől való gyermekei: a) S a m u, sz. 1802. Neje Kovács Eszter. Gyerme.: Samu, sz. 1844.

b) J á n o s, sz. 1805.

c) I m r e, sz. 1807. Neje. Szőcs Rebi, cop. 1834. Gyerme.: János, sz. 1834. def. Dániel, sz. 1836., Mózes, sz. 1837. Neje: 1. Nagy Teréz, cop. 1858., 2. Jancsó Róza, cop. 1879. János, sz. 1839. (Romániában lakik) Neje: 1. Ambrus Anna-Mária, cop. 18? 2. Tóth Rebi, cop. 1871., István, sz. 1841., Sára, sz. 1844. (Szőcs Istvánné), Rózália, sz. 1845., Mária, sz. 1852.

d) Sára.

16. J a n c s ó M ó z e s (J. Imre és Szőcs Rebi nagyobb fia), sz. 1837-ben.

Neje: 1. Nagy Teréz, cop. 1858. † 1879-ben 40 éves korában. 2. Jancsó Róza, cop. 1879.

Gyermekeik: a) József, sz. 1859. def. b) János, sz. 1860. def. c) Róza, sz. 1864. d) Mária, sz. 1866. e) Mózes, sz. 1868., def. f) Vilma—Teréz, sz. 1870. g) Sándor, sz. 1872. h) Amália, sz. 1875. i) Anna-Ilona, sz. 1877., def.

17. J a n c s ó J á n o s (J. Imre és Szőcs Rebi negyedik fia), sz. 1839. Romániában lakik.

Neje: 1. Ambrus Anna—Mária.

2. Tóth Rebi, cop. 1871.¹

Gyermekeik: a) J á n o s, sz. 1864.

b) L a j o s, sz. 1867.

c) R ó z a, sz. 1872. (Simon János papaférje.)

¹ Tóth család K.-Vásárhelynek 1669. előtt már lakója volt. Id. Tóth István 1669. előtt élt, János 1669-ben, ifj. István 1694-ben, Samu — kinnek neje Szabó Judit volt — 1780-ban, Dani 1810-ben szenator, 1824-ben Politiae director, József sz. 1821. márcz. 5-én, 1848. október 1-től 1849. január 24-ig K.-Vásárhelyt a salétrom-gyáraál mint őrmester dolgozott. György őrmester. Tóth család de Kézdi-Vásárhely emlittetik 1608-ban, mint nemes család a kolosmonostori conv. levéltárban. Arm. M. 31. Barátosi Tóth Samu 1848—49. honv. százados, III. r. érdemjeles, a brassói fellegvár utolsó parancsnoka 1886-ban m. kir. postamester, † 1889-ben 80 éves korában. A barátosi Tóth

A nagy Jancsó Jakab unokája II. Jancsó Imre nagyobb fia III. Jancsó Imrének — mint látók terjedelmes leszármazása van — de kisebb fia J. Samunak is hasonlóan nagy fés kiterjedt a nemzedéke. Jobbára „a templom” — „az iskola mellett” laktak. Közülök, a helyben maradtakból volt: több városi szenator s más hivatalnok, volt I. székbeli assessor s több jómódu helybeli iparos; a kiköltözött tagok s azok nemzedéke közül az egyik országgyűlési képviselő és tanár, a másik főszolgabíró, a harmadik újságszerkesztő, a negyedik gazdatiszt. S mindkét részről az 1848—49-ki szabadságharezuinkban többen lelkesülten résztvettek. Lássuk egyenként.

I. Id. Jancsó Samu (Jancsó Imre II. és N. N. második fia), szül. 1682. tájt. † 1737-ben.

Neje neve ismeretlen, ki 1738-ban halt el.

1713. márczius 4-én megvette 24 forinton Jancsó Sámuel és Imre III. (néhai Jancsó Imre II. fiai), néhai J. Imre leányától Borbálától, (Fejérmegyében Vajasdon lakott Szöcs Andrásné) atyjától rámaradott lakóhelyét, a parochiálisház, az ut, Bolyok és Lutzaiak fundusa közt, melynek hossza a papháza mellett 11 öl. Az ahoz tartozó esürhelynek felét is, mely kimegyen a Kertmegetti utczára.

1735-ben Szotyori István és Jancsó Klára, 21 fl 50 denárral, id. Jancsó Samutól és fiaitól József és Samutól örökösön megvette azon örökséget, melyet 1713-ban zálogba Vajasdon lakó J. Borbálától megvett volt s a melynek szomszédai — mint fennebb is említők — az ev. ref. papitelek, a Bolyó és Lutzaiak jószágai. Ennek felét, azelőtt a nevezett Jancsó Sá-

familia 1584-ben kapott pixidariusi-levelet (Kállay H. É. 146. l.) Tót török sző, a mi békés embert jelent. A barátosi Tóth család pár izi leszármazása ez:

Barátosi Tóth Samu 1848—49-ki honv. százados.

Szabó Ottilia.

Károly, 1848—49. h. hadnagy, Kovács Mária.	Ottilia, Id. Szöcs János.	László, 1. Szöcs Amália, 2. Altörjai Csoboth Berta.	Álbina, Málnási Kristóf.	Jusztina, Török Sándor.	Amália, Nagy Gyula.
Ottilia, 1. Szöcs György, 1. Kovács Ignác.	Soma, Róza, Julia, † 1890. 15 év.	Amália, Emilia, Kálmán.	Róza, ifj. Benkő Pál.		

muel és néhai J. Imre, néhai Jancsó Péternek, Szotyori Istvánné J. Klára atyjának bocsátotta át.

Gyermekei: a) József, sz. 1713. tájt.

b) Péter, sz. 1722. körül. Neje 1. Szőcs Anna, 2. Jancsó Mária.

c) Samu, sz. 1709. tájt, 1772-ben, nagybaczoni rector.

II. Jancsó József id. (J. Samu és N. N. fia), sz. 1713. tájt, (templom mellett), 1735-től szenátor † 1776.

Neje Nagy Anna, cop. 1737. † 1803. Gyermekeik: Sára, sz. 1737, Anna, sz. 1739, Mária, sz. 1742, József, sz. 1746, Samu.

III. Jancsó József ifj. (Id. Jancsó József és Nagy Anna fia), sz. 1746-ban, 1787—1803. szenátor volt, az iskola mellett s a templom mellett lakónak is említettik. † 1803.

Neje Tóth Kata, cop. 1768. † 1816. 85 éves korában.

Gyermekei: a) Anna, sz. 1769, férje Turóczy Sándor (Mózesé), cop. 1787.

b) Samu, sz. 1770, neje Benke Anna, cop. 1806.

c) Mária, sz. 1771. † 1773.

d) József, sz. 1775, neje Kovács Rebi, cop. 1800., káplár, városi tanácsos és székbeli assesor 1800 tájt.

e) Mária, sz. 1778, férje Turóczy András (Bálinté), cop. 1794-ben.

f) Salamon, sz. 1780.

g) Rebi, sz. 1783. † 1786.

h) Sára, férje Jancsó Samu (Józsefé), cop. 1810.

IV. Id. Jancsó Samu (J. József és Tóth Kata legidősebb fia), szül. 1770. tájt, (az iskola mellett) assesor † 1828-ban.

Neje Benke Anna (Gáboré), cop. 1806.

Jancsó Samu testvéreivel építette újra a Jancsók malmát, mint sajátjokat, melyet atyja, nagyatyja is birtak. 14 gyermekét taníttatta és úgy nevelte fel, hogy mindenik tisztas állást foglalt el a közéletben. Önfeláldozó családfő s gondos atya volt.

Gyermekei: a) Mária, sz. 1804. def.

b) Ferencz, sz. 1807.

c) Rebi, sz. 1808, férje Jancsó János (Jánosé), cop. 1826. Fiai Mózes szeszgyáros és Dénes vendéglős.

d) József, sz. 1810., tisztartó.

e) Samu, sz. 1812. Neje Kovács Eszter, cop. 1844; gyermekei: Samu, szül. 1844, Gábor és Károly.

f) János, szül. 1815, neje Jancsó Anna, cop. 1842.

g) Ádám, szül. 1817.

h) Anna, sz. 1819.

i) Dániel, sz. 1821.

j) Áron, sz. 1823, neje Kovács Karolina.

k) Sándor, sz. 1825, neje Baka Anna.

l) Mária, sz. 1828.

m) Sára, sz. 1830. def.

n) Teréz, sz. 1833.

Kik közül nagyobb családot alapítottak és több családtaggal bírnak:

V. Jancsó Ádám, kecskeméti ev. ref. gymnasiumi tanár. Ő 1893. decz. 30-án írt levelében 77 évesnek mondván magát, 1817-ben született. — Szülővárosa: Kézdi-Vásárhelynek 1848-ban egyik képviselője volt az erdélyi kolozsvári unio-országgyűlésen; mit ő imént említett levelében „élete legdicsebb fénypontjá“-nak nevez. — „E miatt — írja tovább id. Jancsó Mózesnek — örök hálát táplálók szülővárosom iránt. Legyenek rajta önök és maradékaik, hogy míg Kézdi-Vásárhely él a magyar, illetőleg a székely városok között, — mindig legyenek a Jancsók között városi tekintélyes, közbecsülést kivívott oszlopférfiak. Nagy örömmel olvasom az ujságból, hogy Kézdi-Vásárhelyen élénk, pezsgő, hazafias társadalmi élet foly.“ — Felemlíti továbbá a Jancsó-család egyik legöregebb és legképzettebb ezen jeles tagja azt is: „hogy a templom közvetlen szomszédságában volt a mi első ősi házunk s hogy a partikula tözsomszédságában Jancsó Mózes és Dénes unokaöcséim nagyapjok laktak. — A felső malmot négy Jancsó-testvér építette; és ennek éppen fele jövedelmét még boldogult jó atyám is huzta. — A barompiauzzi hidon túl, a Torjavize melletti kertek, Jancsó-kertek néven neveztetek még az én gyermekkoromban is; hol apám és még több Jancsó volt birtokos.

Fia: Dezső, „Hazánk“ nagy napilapnak helyettes szerkesztője 1894-ben.

VI. Jancsó Dániel, az előbbi öccse, sz. 1821-ben K.-Vásárhelyt; 1848—49-iki szabadságharc után fegyverneki főjegyző lett. — Iskoláit Nagy-Enyeden végezte; hol egy osz-

tályban Szász Károly jeles költő és műfordító, budapesti ev. ref. püspökkel tanult. — Az 1848—49-iki szabadságharcz alkalmával a magyar alföldre kerülván, ott letelepedett és családot alapított; mint Jász-Nagy-Kun-Szolnokvármegyébe bekebelezett Fegyvernek községi főjegyző 30 évig szolgált. — Négy derék fiai közül: Géza, mint Jász-Nagy-Kun-Szolnokvármegye tiszai közép járásának főszolgabírája hivataloskodik. Szép nagy birtoka van a Tisza mellett; kitünő hivatalnok. — Az 1893-ik évi cholera-járvány elleni ügyes és szakszerű védekezésekért Ő Felsége a király által a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntettetett ki. — 1894. márcz. 17-én T.-Roffról emü szerzőjéhez irt levelében melegen emlékezik meg szülővárosáról és felemlíti azt is: „hogya ős székely nemességemre kétszeresen súlyt fektetek.” — József gazdatiszt s Lajos is, Dániel Budapesten jogász.

VII. Jancsó Áron, (Jancsó Samu és Benke Anna hetedik fia) sz. 1823-ban. † 1888-ban.

Neje: Kovács Karolina, cop. 1848, † 1867-ben 38 éves korában.

Gyermekeik: a) Áron, sz. 1849.

b) Karolina, sz. 1851.

c) Amália, sz. 1853., def.

d) Géza, sz. 1855-ben, Kovács-szerben lakik. Neje: Molnár Ágnes, cop. 1877., † 1887. Gyerme.: Géza, sz. 1878., def. József, sz. 1879., def. Irén, sz. 1881., def.

e) Gyula, sz. 1856.

f) Károly, sz. 1858. Neje: Nagy Amália, cop. 1885. Gyerme.: Teréz, sz. 1886., Károly, sz. 1888., Irén—Róza, sz. 1889., Ferencz, sz. 1891.

g) József, sz. 1865.

h) Ilona, sz. 1860.

i) Mária, sz. 1862.

j) Ádám, sz. 1867., def.

Jancsó Sándor, (Jancsó Samu és Benke Anna legkisebb fia) sz. 1825., 1848—49-ik évben honv. tizedes. Neje: Baka Anna, cop. Gyerme.: Sándor, sz. 1848. def. Sándor, sz. 1850, Béla, sz. 1857.

Jancsó Samu nagyobb fia: Józsefnek, (kinek neje Nagy Anna cop. 1737.) nemzetsége előszámlálása után, — ismer-

kedjünk meg második fia: Péter nemzedékével is. — Itt azonban teljes biztonsággal nem mondhatom, bár mindent a családi egyes tagok által szolgáltatott adatok után irtam ide, hogy azon Péter-e Jancsó Samu második fia, a kinek leszármazását ide jegyeztem le. — De ha netán kiderülne mégis, hogy más, — könnyű lesz idézési jel által az illető helyekre való áthelyeztetéseket, — s a rectificációt eszközölni.

I. Id. Jancsó Péter (Jancsó Samu második fia), sz. 1720 tájt, senator és consistor volt sokáig, † 1798 tájt.

Neje: 1) Szőcs Anna, cop. 1750, † 1767.

2) Jancsó Mária, cop. 1768, † 1801.

Gyermekei: a) Anna, sz. 1751, def.

b) Éva, sz. 1752, † 1754.

c) Tamás, sz. 1755, † 1761.

d) Sára, sz. 1757.

e) Péter, sz. 1762, def.

f) Tamás, sz. 1764, tán ez lesz a bodoki év. ref. pap?

Neje: Szőcs Sára, (Mihályé) cop. 1811.

g) Anna, sz. 1765.

h) Ifj. Péter, sz. 1769. Neje: Jancsó Mária.

i) Kata, sz. 1770.

j) Samu, sz. 1770.

k) Mária, sz. 1771.

l) Bálint, sz. 1773.

m) János, sz. 1775.

Kik közül terjedelmes családot alapított:

II. Ifj. Jancsó Péter, (id. Jancsó Péter és J. Mária fia) sz. 1769-ben, 1792-ben vicenotarius, 1820 tájt senator és consistor, mely évben el is halt.

Neje: Jancsó Mária (Gáboré) cop. 1792.

Gyerm.: A) József, sz. 1793-ban, Gyergyó-Szent-Miklóson lakott, székely gyalogezredbeli százados volt. Neje: Szothyori Rebi, ki 1890-ben Kézdi-Vásárhelyt halt meg. Gyerm.: József, Gyergyóban lakik; Vincze Magyarországon, 1 fia és 1 leánya van; Rozina, (Heindel Józsefné Csik-Szeredában) 4 leánya van.

B) Mária, sz. 1794, † 1797.

C) Mihály, sz. 1798, † 1802.

D) Mária, sz. 1800, † 1802.

E) Ábel, sz. 1801, † 1802.

F) Anna, sz. 1803., férje Kovács János 1848—49-iki honv. százados. Gyerm.: Ilka, Mária (Balogh Sándorné), Amália (Nagy Józsefné).

G) Dávid, sz. 1805, † 1823.

H) Teréz, sz. 1808. Első férje volt Ferenczy Ferencz, a második Keresztes Mózes. Gyerm.: F. Ferencz, K. Dani, K. Teréz.

I) Rebi, sz. 1810, férje: Balogh János. Gyerm.: János és Mari.

J) Péter, sz. 1811.

Neje: 1) Forró (Tóth) Mária, cop. 1820.

2) Jancsó Mária, cop. 1835.

3) Nagy Anna, cop. 1838, kiktől következő 15 gyermekkel megáldott:

a) Richárd, sz. 1824, katonai szolgálatban halt el.

b) József, sz. 1825, def.

c) Mária, sz. 1825.

d) Péter ifj., sz. 1828. Első neje: Kászonujfalvi N. N., második: Jancsó Rebi, cop. 1859. (Bibó Ferenczné). Gyerm.: Géza, sz. 1854, megölövetett. Eliza (Erdő Mózesné), Rebi sz. 1861, Péter, neje: Menyhárt Anna (Liza), Lisznyóóról, Romániában laknak; Sára, Ferencz.

e) József, sz. 1835.

f) Lajos, sz. 1836, lakik a Szalában. Neje: Jancsó Teréz, sz. 1866, gyermek.: 1. Lajos, (kinek neje Nagy Mária, cop. 1893, gyermek.: Irén, Ferencz, sz. 1893.) 2. István, sz. 1876. 3. Mária, sz. 1867. 4. Teréz, sz. 1870. 5. Róza, sz. 1877., def. 6. László, sz. 1882., def.

g) Róza, férje: Pánczél Mihály, gyermekek 4.

h) Teréz, sz. 1839.

i) Anna—Mária, sz. 1840, Szotyori Daniné, Kászon-Ujfaluban laknak; gyermek.: 2.

j) Rebi, sz. 1841, def.

k) Rebi, sz. 1843.

l) Ferencz, neje: Kovács Amália, cop. 1878.

m) Samu, sz. 1854., neje: Szűcs Sára, cop. 1878. gyermek.: Samu, sz. 1879., Mózes—Lajos, sz. 1886., Mária, Róza, Teréz, sz. 1889., János—Ferencz, sz. 1891.

n) Amália, sz. 1862.

o) Vilma, sz. 1863, Szőcs Bálintné, 5 gyermek.

p) Ilka, sz. 1864, † 1864.

Nagy Jancsó Jakab és Borbély Erzsébet 3-ik fia János leszármazása és nemzedékrendje tekintetében kevés adat került kezemhez. — Az ő nemzedéke közül az egyik Deésre származott, a másik Fogarasba ment, mint ev. ref. pap. — Ezek valószínűleg ott alapítottak családot. — A negyedik fia: Mihály nemzetsége már ismertebb, leszármazása teljesebben írtott össze. — Mely 2 ágazat töredék-táblázata 1771. június 1-én Kovács József senátor és jegyző által készített genealogia és más adatok szerint a következő:

I. Jancsó János id., (Jancsó Jakab és Borbély Éva 3-ik fia) sz. 1621-ben. 1651-ben 30 éves volt. Előfordul az 1654, 1655. jul. 18-iki családi okmányokban is. (Lásd nemzedékét a IV. táblán.)

Neje: N. Ilona.

Gyermekei: A) István, kinek leánya: Kata, (Jancsó Lászlóné) sz. 1756.

B) János, sz. 1668 tájt, 1739-ben 71 éves volt, iskola mellett lakott, † 1743. Neje: Bodó Ilona, † 1738-ban. Gyermeke: János, sz. 1700 tájt. Neje: Szentkatolnai Kovács Ilona, cop. 1735. Kitől született 8 gyermeke, u. m.: András, szül. 1736., † 1738. Éva, sz. 1738., † 1738. Erzsébet, sz. 1740. def. Erzsébet, sz. 1741. József, sz. 1743, Rebi, sz. 1744. def. Rebi, sz. 1746. János, sz. 1737., † 1740.

C) Tamás, fiai: a) Ferencz; ennek fia ismét Ferencz, 1772-ben Deésen tartózkodott.

b) Simon id., sz. 1765. Neje: Buza Judit, gyermek. Judit, sz. 1753. † 1755., Sára, sz. 1756. Péter, sz. 1757. † 1757. Simon, sz. 1759. (kinek neje Benke Sára, cop. 1778, ennek gyermek.: Mihály, sz. 1787, neje Moska Judit, cop. 1807. Eszter, sz. 1785.) Judit, sz. 1761, † 1766. Tamás, sz. 1764. Mihály sz. 1765, † 1770.

c) József.

D) Péter, élt 1709 tájt még; gyermekei: János és Mi-

hály. — Jánosnak gyermekei: Rebeka, sz. 1748. Zsuzsika, sz. 1752. — Mihály fogarasi ev. ref. pap volt; leánya: Judit, (Baló Bálintné.)

II. Id. Jancsó Mihály, (nagy Jancsó Jakab és Borbély Erzsébet 4-ik fia), Árva Mihók néven is fordul elő; sz. 1636. tájt, 1726-ban el volt halva.

Neje: Baka Kata, sz. 1726 tájt.

Gyermekei:

a) Mihály, sz. 1669 tájt.

b) András, pap.

c) Péter.

d) István, sz. 1674.

Id. Jancsó Mihály (Mihók) laktelke K.-Vásárhelytt volt. — 1726-ban id. Jancsó Mihály (J. Mihály és Baka Katáó), úgy jun. J. Mihály (J. András papé), úgy Jancsó Jakab, (Istváné), maga és testvérei képében, — úgy néhai Jancsó Péter leánya, Klára (Szotyory Istvánné, k.-vásárhelyi id. Aszszalos Mihálytól, néhai Antal Péter decesszusán megosztottak, Aszszalos Mihálynak jutott egy benvalónak, (szom. egyf. Szabó D. és József, másfelől id. Bodó András öröksége), továbbá 24 drb. külső örökségnek fele; a másik fele pedig jutott a fenn megnevezett Jancsó atyafiaknak.

1726. jul. 26-án megosztottak: sen. J. Mihály, néhai Jancsó András pap fia Mihály maga és testvérei képében, néhai Jancsó István fiai: Mihály és Jakab, néhai Jancsó Péter leánya: Klára (Szotyori Istvánné) a reájok néhai Jancsó Mihálytól, neje: néhai Baka Katától, jure deveniált minden belső örökségek felett. u. m.: a Jancsók udvarán, a parochialis telek és Bolyok szomszédságában levő benvaló s a Kertmege utcáján tul való csűr hely felett (melynek szomszédai: néhai Jancsó Jakab és néhai Szabó István utódaik.) A Baka-jusson pedig a magtalan jussal együtt jutott 20 öl.

1. Jancsó Mihály senior, (Jancsó Mihály árva Mihók nagyobb fia), sz. 1669 tájt, 1734-ben 65 éves volt. — Sine semine deficiálván, vagyonát Szotyori István foglalta le; miért 1773-ban Jancsó Péter katona perelt. Neje: Bodó Kata volt, ki 1739-ben mint 70 éves emlittetik.

2. Jancsó Péter, (Jancsó Mihály, árva Mihók 2-ik fia) élt 1713—1726 közt. — 1726-ban már el volt halva.

Neje: özv. Bertalan Miklósné, Szöcs Zsuzsa, (Szöcs János senator és Szabó Judit leánya) 1717 tájt élt még.

Jancsó Péter és neje özv. Bertalan Miklósné, Szöcs Zsuzsa, ifj. Jancsó János fiától 1708-ban a nemes kantai curiából megvett egy darabot; később 1713-ban Jancsó Mihálytól sen. J. János fiától 25 frton egy istálló helyet vettek az eklézsia és Bolyok szomszédsága közt.

1717. jan. 6-án J. Péter és neje Szöcs Sárának, Jancsó Tamás (Tamásé) adott Jancsó Jakab jun. assessor és id. Szöcs János előtt 16 frtért a Jancsók, Bolyok és az eklézsia szomszédságában, a néhai Jancsó István Mihály fia istállóján elől, a Jancsó János fia öröksége mellett, 5 ölet. — Ezen nemes kuria egy része volt az 1708-ban vettnek.

Jancsó Péter, öcsese Istvánnak 1720 tájt tutora volt. — Jancsó Péter egy 1760. aug. 6-án kelt instruktóban nemes — és nemzetesnek czimeztetik, 1726 tájt el volt halva.

Gyermeke csak egy volt: Klára, sz. 1716-ban; 1726. oszt. 1733-ban mint néhai fordul elő. Mint fiu-leány, atyja minden javait örökölte. Férje volt nemes Szotyori István¹ 1739—1759-ben főbiró. Gyermekeik: István, Gábor, Zsófia (Pál Józsefné), Anna és Rachel; kik 1793-ban mind előfordulnak egyes családi okmányokban.

¹ Sepsiszőki Szotyorról írja magát, a honnan családjá 1678 előtt származott be Kantába; hol nemes kuriája volt a Szotyoriaknak. A család mindenik tagja, le a legujabb időkig, folyton nemes és nemzetesnek iratott. — 1770-ben a „Nomina producentium“ közt előfordul Szotyori Ferencz de Szotyor, mint armalista és indub. nobilis. A legelső, a ki a családból Kantában lakott, az oddig ismert adatok szerint, Szotyori János, ki 1678-ban élt. — Ennek fia volt 1694 tájt ifj. János. Azután előfordul még 1696-ban id. Szotyori Mihály, ifj. Szotyori Mihály, kinek neje Kovács Ilona 1712. táján, decz. 3-án testamentumot csinált. 1722-ben Szotyori Gergely, 1730-ban Mihály, ki 1732-ben főjegyző, 1752. jur. assessor volt. 1739-ben élt Ferencz is, ki 1755-ben már el volt halva. — István 1733, 1749, 1750 főbiró. József 1760-ban senator, 1798, 1822 főbiró, 1824—1826. senator. — Samu, 1810—35-ben perceptor, Lajos, 1832-ben vásár-inspector. — De ezen nemes család az 1848—49-iki szabadságharcznak is adott egyes jó hazafi, lelkes bajnokokat. — Lajos élelm. tiszt, hadnagy volt, Mózes honv. tizedes, Mihály, János, Lajos, Áron, Dávid közharczosok.

A Jancsó-családnak pár száz év óta mindig rokon családja volt; mit következő töredék-táblázatok is mutatnak;

Jancsó Klárára, mint fiu-leányra deveniált azon első ház is, (szomsz. egyfelől Bolyó jószág, másfelől az ekklézsia.) A hátulsó ház volt Jancsó István (Péter öcsese) utódáé; de azt megcseserélte id. Szotyori István. — Ugyanazon udvaron Jancsó Klárának is jutott egy 5 öl istállóhely.

Küküllővári Sámuel Mihály mester id. Jancsó Istvántól 1708-ban első neje Jancsó Judittal örökösen vett egy belső rész telket (5 öl); a más részt megvette második nejével; mely a vizig betartott. Melyet tőlük Jancsó Klára és férje Szotyori István 1720-ban megszerzett. Szomszédjuk a Jancsó Mihály senator háza. — Jancsó Péter és Szöcs Judit, ifj. Jancsó János fiától (Istvántól) ezen nemes kantai kuriából vett volt meg hasonlóan egy darabot. Ugyanők 1713-ban egy istálló helyet is vettek meg id. Jancsó János fiától, Mihálytól, — a mely ismét Jancsó Klára és Szotyori István birtokába jutott.

Id. Szotyori István és neje Jancsó Klára 1721-ben vett egy csüröskertet a Kovács-szerben 6 köből búzával. — Ugyanott az előbbi mellett, vettek 1726-ban 31 frttal egy félál földet. —

1. Tábla. I. Szotyori Mihály 1696,

Neje: Kovács Ilona,

II. János, 1712.	id István, (Kantában lakó) főbiró. Jancsó Klára (Péteré) 1712—1732.
III. János, hidvégiev.ref.pap 1771.	ifj. István, 1773. Gábor, 1773. Zsófia, 1773. Anna, 1773. Rachel, 1773. Pál Józsefné 1759.

2. Tábla.

I. Szotyori István.

II. János 1755. el volt halva.

III. György, 1755-ben igen
öreg, 1755-ben test.

Szabó Judit

VI. Mária, Judit, Kata.

Kovács. M. J. Istv. J. Mih. assessor 1756.
(J. János és Rácz Kata fia.)

3. Tábla.

Szotyori József, 1793—1798, 1816—1817 főbiró.

Ferencz, 1848-ban néhai. Samu, senator 1832.
Nagy Sára 1858 tájt.

Mihály.

Jancsó Judit (J. T. Rácz K. leánya) cop 1848.

Teréz

Tódor J.-né. (Tódor J. kanonok tesv.)
Ilka (férj. Baka Dani.)

Olvasd a Szotyori-család nemességére vonatkozó adatokat orsz. levéltár 50 Libr. Reg. 491. l. 248. sz. 62 Libr. Reg. 1034. l. Gyulafehérv. kpt. lev. Misc. Cist. II. fasc. 7. Nr. 62. Cist. arm. 72. Prot. Franc. Szotyori 78.

1727-ben a Szotyoriak és Bolyok udvarán vettek Janesó Istvántól 12 öl helyet. 1728. okt. 31-én megvették Kolozsmegye Kalotaszegben Kis-Petriben lakó J. József paptól (néhai J. András pap fiától) Kantában levő benvaló örökséget is; mely van a vevő Szotyori István nemes kuriája és br. Apor jus. szomszédságában. — Ugyanott Janesó Mihálytól 1733-ban szereztek még egy más benvaló örökséget is. — Mely évben Janesó Klára már elhaltnak említettik. — Ugyanott Szotyori István vett még 1739-ben Janesó Mihálytól (Istváné) negyedfél öl benvaló örökséget. 1740-ben ismét vett ugyanott nejével (ez jórendin 2-ik neje lesz!) egy benvalót. — Mely évben Szűcs Bálintné Janesó Ilonától is 8 és fél öl benvalót vett (a hol most Varga főjegyző lakik), a vizig és a vizen tul is. — Szotyori István mind tovább, meg tovább folytatta a vagyonszerzést; gazdag és igen tehetős földbirtokos lett.

1763. junius 8-án id. Szotyori István perelt a kantai alias alsó-voláli fundusnak alsó részéért, illetőleg hasonfeléért (szom. északon a Torja vize, délen Nagy Simon s János és a k.-vásárhelyi hegy). — Melyet, hogy sok év alatt békességesen birt, — állította. — Zabolai Toldyné tisztartója jobbágyokkal jött volt azt lefoglalni és felszántani.

Szotyori István, a mint láttuk, — részint pénze után, részint pedig erőszakos foglalással birtokába vette a kert, istálló és egyébnek való helyeket; melyek a Janesó-örökösöket illették.¹ — És pedig:

1. Az öreg Janesó Pál házatól fogva az istálló felé nézve 14 ölet azon udvaron pénzen vett meg Janesó Imre, Jakab és Samutól; kiknek utódai voltak Janesó József káplár, J. Péter csiszár, J. József órás és testvérei és J. Imre s Ferencz.

2. Ugyanazon udvaron Janesó Imre, Jakab és Samutól hasonlóan pénzen vett 14 ölet, — mely van a kert mellett lemenő utcától fogva a jóság végében.

3. Ugyanazon udvaron, az 1. és 2. szám alatti részek végeiben van a senior és junior Janesó Pál részük 2 és fél öl. Ezeket Szotyoriék az ekklézsiának zálogba adták.

4. Azon jóság végével ellenben a kertek alatt lemenő

¹ Olv. *Expositio Familiae Jantsóianae, contra et adversus T. Stephanum seniore atque ac juniorem, et Gabrielem Szotyori nobiles. Janesó Zacharinnál cs. at.*

uton tul. azon ut mellett levő kertet, mely Janesó András öröksége, — via facti foglalta el. — Mit ifj. Szotyori István és Gábor zálogba adtak 50 frtban ifj. Janesó Pálnak.

5. A Szalában is, Janesó András örökségét (mely van Bodó András és Albert József közt), id. Szotyori I. pénz nélkül foglalta el és fiai 100 frton Albert Józsefnek eladták.

A külső jóságokból is foglalt el, melyek Janesó József káplár, J. Péter, csiszár. J. József órás, s Janesó Imre és Ferenczet illető örökségek. Melyek közt a Janesók kápolnája végiben levő föld is előfordul.

A Kantában is a Janesó-familiától aquirált 2—3 ülő jóságot, ahhoz járó széna- és szántóföldekkel (6 drb.) 500 frtban Hiller Rózának adták el; s egy részét magok birják.

Id. Szotyori István és neje Janesó Klára, a Birtalan-félel birtok felett is perlekodtek; mely volt: egy fundus a piacon, a „piatzi rövidszerben.“ Szomsz. keletre Kőhalom-uteza, délre Csiszár István és Janesó Mihály (kertész) fundusa, nyug. albisi Barabás György utódai, északr. Kovács István laktelke. — Egy másik sessió a Kőköblös-utezában, szomsz. délre. Szabó-familia, északr. Szőcs-familia, Szőcs Bálint. —

¹ Janesó Klára anyja özv. Bertalan Miklósné Szőcs Zsuzsa volt. — A Bertalan (Birtalan) család K.-Vásárhelyt az eddig ismert adatok szerint, 1720-tól fordul elő. — Bertalan Ferencz özvegye Balogh Kata 1720 tájt Janesó Mihályné volt. Ezen Bertalan Ferencztől származnak a k.-vásárhelyi és oroszfalvi Bertalanok.

1. Tábl. I. Bertalan Miklós,

a) Nagy Zsuzsa. b) Szőcs Zsuzsa (később Janesó Péterné).

II. Ferencz,	Miklós (1804. el volt halva),	Anna,	Zsuzsa,
1759.	1759.	Kovács László 1759.	Moska János 1759.

Rachel,	Anna,	Krisztina,
Szabó András 1804.	Hankó Elek 1804.	Janesó János őrmester 1804.

2. Tábl. I. Bertalan N.

II. József,	Bertalan N.
Szőcs Rozália.	

III. Róza, sz. 1861, † 1882.	Albert, orvos,	Ida,
Bakcsi Károly adófel. számtiszt.		Gross Gyula,

IV. Andor.

Harmadik sessio volt a Szala-utezában; szomsz. egyfelől id. Jancsó Péter, másfelől a csernátoni tanórok-kapu felé kimenő utca. — Negyedik benvaló hasonlóan a Szalában; szomsz. id. Benkő Jánosné, Szőcs Helén egyfelől, másf. Jancsó Györgynek Jakab fia. — Csűr, csűröskerttel a Csernáton felé kimenő ut tanórok-kapun kívül; szomsz. Benkő Gábor és Szász Miklós. — Ezek és ezekhez tartozók felett perlekedtek 1759-ben Jancsó Klára férje Szotyori István, Bertalan Ferencz, Miklós, Anna; melyeket id. Bertalan Miklós és neje Szőcs Zsuzsa birt.

3. J a n c s ó A n d r á s, (Jancsó Mihály, árva Mihók harmadik fia) ev. ref. pap. 1726-ban már el volt halva.

Gyermekei:

a) J a k a b.

b) J ó z s e f. ki 1728. okt. 31-én Kolozsmegye Kalotaszegben, Kis-Petriben ev. ref. pap volt.

c) ifj. M i h á l y, 1726-ban osztozott testvércivel.

4. J a n c s ó I s t v á n, (Jancsó Mihály, árva Mihók kisebbik fia) sz. 1674 tájt, 1701-ben elhalt.

Neje: ismeretlen, ki 1732-ben még élt. 1739-ben elhaltnak említettik.

Gyermekei: a) M i h á l y, sz. 1698, † 1766.

b) J ó z s e f, 1711 oszt.

3. I l o n a, (ifj. Szőcs Bálintné) 1711. és 1739-ben oszt.

4) K a t a, 1711. oszt.

5. J a k a b, (neje Bertalan Anna) 1711. és 1736. oszt. megh. 1739-ben magtalanul. Sárdi ev. ref. pap volt.

Elhalván atyjok: Jancsó István 1711-ben, — ők július 18-án megosztottak. — Mikor az árvák közül, a többek közt a Kantai határon a Gyakor nevezetű helyben jutott egy rész Jakab és Mihálynak. — Szomsz. Basa Tamás.¹ Mely rét később órás Jancsó Dani részére esett; kit Jancsó Éva 1815. ápr. 10-én admoniáltatott annak kiadásáért.

Jancsó István árvái: József, Kata, Mihály és Jakabtól, Jancsó Bartalyus a Jancsók fundusán levő egy 7 öl benső

¹ Háromszék főkapitánya és tanács ur 1642. hires reformátor, követ Konstantinápolyba a török szultánhoz (Kállay Fer. Hist. É. 226—227 l.). Apaffy első tanácsosainak egyike, Erdély 2 hires törvénykönyve, az Approbaták és Compilaták részére 1653-ban a törvények összeszedőinek hasonlóan egyike (Deák Farkas, uzoni Béli Pál 111. l.).

örökséget törvénnyel kiperelvén, — azt Jancsó Péternek adta; s Jancsó Péter ugy adta vissza J. Bartalyusnak azon ház-helyet; melyért leánya J. Margit (Hegyes Jánosné) 1730—1732-ben perelt. — Jancsó István árvának tutora volt idősebbik bátyja: Jancsó Péter, ki a magtalanul elhalt Jancsó Balázs birtokait is hatalmába kerítette, — s leánya Klárára (Szotyori István ügyvéd és városi birónéra hagyta.) Mely J. Balázs-féle fundust fiai: ifj. Szotyori István és Gábor 1793. jul. 26-án eladtak az ev. ref. ekkléziának, később Szöcs Jancsó Józsefnek és órás J. Dánielnek. — Mit Jancsó István unokája Jancsó Péter és ifj. Jancsó Péter is perelt. — Melyet órás Jancsó Dánieltől, Jancsó József és id. Jancsó Mózes kereskedő vett meg. Most itt id. Jancsó Mózes kereskedő vasas boltja és Jancsó Géza gyógyszerháza van a piacz-szeren. — Jancsó István árvának minden vagyona ugyszólván tutoruk Jancsó Péter kezei közt maradt: benvaló jószáguk, szántó földjeik és szénaréteik. — J. Pétertől leánya J. Klárára, — erről pedig férje Szotyori Istvánra mentek át; — kinek fiai azokat is eladták.

Id. Jancsó Mihály (árva Mihók nagyobb fia), sine semine deficiálván, — onnek Kantában levő egy darab örökségének fele Jancsó Klárát (Szotyori Istvánnét) fele pedig atyja J. Mihály után Jancsó Pétert a katonát illette. Jancsó Péter atyja Mihály, Szotyorinak az őt illető felerészt csak zálogba adta volt, — de Szotyori ezt sem akarta kiadni katona Jancsó Péternek; ki 1773. junius 10-én a királyhoz folyamodott minden öröksége kiadása legfelsőbb elrendeléséért.¹

5. Jancsó Mihály (Jancsó István és N. N. nagyobb fia), született 1698-ban, † 1763-ban, juratus assessor, vármellett lakó.

Neje: 1. Kósa Zsuzsa, cop. 1732-ben, † 1750-ben.

2. Csutak Éva, (Csutak György és Kovács Kata leánya Kovásznáról), cop. 1750. 1716-ban a Jancsók udvarán, azután pedig 1730. máj. 12-én J. Mihály a vár mellett lakott.² Meghalván 1739-ben testvére J. Jakab, ki Fejérm. sárdi ev. ref. pap volt, sine consolatione prolium, — J. Mihály és Ilona

¹ Oly. Jancsó Zachárnál levő cs. iratokat.

² A vár tán ott értendő, a hová a római castrumot véleményezik, — s a melyet ma is a város keleti részén „Várhely“-nek neveznek.

(ifj. Szöcs Bálintné), senior Jancsó Mihály juratus assessor és Szotyori István regiusok előtt megosztzkodott.

1744-ben Jancsó Mih. és Kosa Zsuzsa cserébe adtak egy házastelket Szotyori István és Jancsó Klárának. A szomsz. délr. a parochialis kert, északr. néhai Bolyó János utódai: Szabó Pálné Bolyó Judit és Bolyó Ilona. — Miért azok adtak egy hasonlóan 4 öles belső fundust, Bodó András és nemes Szöcs István fundusai között. T. i. azon fundusnak hátulsó részét, melyen Jancsó Mihály ur lakott; ezenkívül 1 ölet ugyanazon udvaron nevezett J. Mihály és Szotyori Istvánné istálló-helyek között.

1758. ápr. 14-én J. Mihály és 3 fiai: Péter, Mózes és András megosztzkodtak, id. Szöcs Istv., Szotyori Mih. assessorok, Szöcs Samu főbíró és Kovács Samu reg. perceptor előtt mind belső, mind pedig a külső javakból.

Jancsó Mihálynak volt házastelke a Szala-utczában; templomba menő czigánytója végiben levő rövid-szerben. Szom. egyfelől Sent Amaine asszony, másf. Bodó András utódai. — Ezen hely első része 40 ölig jutott a kisebb fiu, Andrásnak; 40 ölig azután Mózesnek; — azon hátul Aszszalos Mihály házánál elől negyedfél öl adatott az atyának J. Mihálynak úgy, hogy deficiálása után ezen rész Andrásra menjen át. — Azon udvaron lévén J. Mihály istálló-helye, — ebből hatodfél öl felosztatott egyenlően András és Mózes közt; Péternek jutott a parochialis jószág melletti udvaron, szom. Kerekes István mindkét felől, 4 öl házhely házastól, alatta levő pin-czével; istálló-helynek ott annyi, a mennyi eddig biratott Szotyori István öröksége végében.

A nyugati Kertmegén belől, hol régen néhai J. Mihály csürös-kertje volt, 21 öl csürhely jutott az atyának élete végéig; s 30 frt adósságát, mely ezután szakadt néhai J. Mihálytól, interezze, az atyja halála után ezen csürhely és adósság osztassék fel a 3 fiu közt.

Azon elől levő veteményeshely (szom. északr. Szöcs József id., másf. az Ecclesia csürös-kertje) felosztatott egyenlően a 3 testvér között. A szántóföldek is egymás közt felosztattak.

Jancsó Mihály 1761. ápr. 12 én testamentumot készítvén, még a mi nála volt minden belső- és külső birtokát is fiai: Péter, Mózes és Andrásra hagyta.

- Gyermekei: a) András, sz. 1740., def.
b) ifj. Péter, sz. 1744, templom mellett.
c) András, sz. 1746. def.
d) Leány, † 1749.
e) Mózes, sz. 1745 tájt (Zalathnára költözött).
f) András, sz. 1751.
g) Rebi, sz. 1755.
h) József, sz. 1758., def.
6. Ifj. Jancsó Péter, (Jancsó Mihály és Kósa Zsuzsa fia), sz. 1744, † 1798, templom mellett, timár, 1773—1782. 2-ik székely gy. e. katona.

Neje: 1. Nagy Judit, cop. 1756, † 1765.

2. Jancsó Mária, cop. 1765 (néhai Józsefé).

A templom mellett lakónak említették; gondos, munkás, szorgalmas és kereső ember volt; az ősi birtokokat, a menyinyben helyzete engedte, visszaszerezni törekedett; többet a zálogból kiváltott, még a királyhoz is folyamodott, — csak-hogy a Jancsó-just visszaszerezhesse.

Gyermekei: a) Samu, sz. 1758.

b) Bartalyus, sz. 1760, def.

c) Ilona, sz. 1763.

d) Sára, sz. 1768, 1778. prot., férje: Nagy János (Péteré) cop. 1787, gyerm. Samu, 1731. oszt.

e) Kata, sz. 1770, 1778 prot. férje: Jancsó P. Ádám, cop. 1791, 1831. oszt.

f) Mária, sz. 1773, 1778. prot. férje: Mágori Samu, gyerm.: Samu, József. 1831. oszt.

7. Jancsó Samu, (Jancsó Péter és Nagy Judit fia) templom mellett, sz. 1758, † 1822.

Neje: Mágori Sára v. Mária (Samuné), cop. 1794, † 1829-ben, 56 éves korában, mint özvegy.

Gyermekei: a) Samu, sz. 1795. † 1802.

b) Anna, sz. 1797, def.

c) József, sz. 1799, † 1799.

d) József, sz. 1800-ban, 1822-ben élt.

e) Bálint, sz. 1803, † 1805.

f) Anna, sz. 1804, † 1808.

g) Bálint, sz. 1808; neje: Kovács Mária, cop. 1844. gyerm.: Mária, sz. 1845.

h) Sára, † 1798.

i) Teréz, † 1847.

1792. jul. 26-án Jancsó Péter, a fia Sámuel és a veje Nagy János, mint néhai J. István utódai, J. József senátor által Jancsó Józsefet és Dánielt megkínáltatták azon jószág árával, melyet Szotyori István és Gábortól örökös titulus alatt vettek meg a közelebbi vérek ellenére; — mivel néhai J. Klára, Szotyori Istvánné atyja J. Péter testvér volt Jancsó Istvánnal, — kinek ma élő unokái J. Péter és András, a kiket illet az említett jószág.

Jancsó Samu fia: Bálint pazarló lévén, 1842-ben neki gondnokává rendeltetett Jancsó P. Dani. — Jancsó Bálint 1859. febr. 4-én a Szőcs Dani-féle árváktól — az ezreskertben levő szántóföldet — Turóczi András és Czifra Gergelytől, 59 frt és 50 kr. zálogösszeget lefizetvén, kiváltotta.

Jancsó Teréz, gondnoka volt 1847 tájt Jancsó Tamás.

8. Jancsó Mózes, (Jancsó Mihály és Kósa Zsuzsa fia) sz. 1745, † 1801 tájt. 1760—1774-ben előbb Abrudbányán, azután Zalathán volt. — Az utóbbi helyen telepedett le, s alapított családot. Az abrudbányai és dévai Jancsók valószínűleg az ő utódai lesznek!?

1758. és 1765-ben tesvérei: Péter és Andrással megosztott. — 1760-ban Abrudbányáról látogatóba hon volt. — 1765. január 15-én mint Zalathna-bányán lakó — minden kivásárhelyi belső és külső javait, Kanta és a vármegyén levő őt illető részét az osztály tartalma szerint testvére Péternek és neje Jancsó Máriának adta át. — Ezenkívül a Bodó András és Albert jus mellett levő ház és istálló-helyért, mely J. Andrásnál 40 frtban zálogban volt, kötelezte Pétert, hogy Andrásnak a 40 frtot fizesse le, s legyen ez is az övé.

9. Jancsó András id., (Jancsó Mihály és Csutak Éva fia) sz. 1751-ben, † 1823-ban, 1778—1822 tájt jubilátus káplár.

Neje: 1. Tamás N., cop. 1768 tájt.

2. Kovács Klára, cop. 1768.

3. Felső-torjai Mike Mária, (Kelemené) c p. 1787, † 1797. 1758. és 1765-ben bátyjai Péter és Mózzsal osztozott.

Jancsó András megkárosodván, 1775 márcz. 1-én a compagnie-commendáns kapitány és a város birája engedelmével,

testvére J. Péternek eladta a nyugati Kertmege-utczában levő veteményes kertjét, mely van a nyugati plágán, J. József és Szöcs József közt elől, a bátyja Jancsó Péter a vevő kelet felől.

1823. márczius 25-ik napján megosztzkodott a három familia azon jószágból, melyet sikerült sok törvénykezés után Zabolán lakó Tarnóczy Jánosné Naláczy Annától, néhai Szöcs Samu bíró utódaitól, u. m. néhai ev. ref. püspök Keresztes Máté özvegye Szöcs Krisztinától és Szöcs Samu többi maradványaitól kiperelni. — Mely jószág van Kanta-falvában, szomsz. délr. a Nagy-familia, északról Torja vize. — Melynek a felső vége felül jutott Jancsó Andrásnak egy rossz házzal együtt; — a közepe néhai Jancsó Simon utódainak és Jancsó Mihálynak; a keleti rész pedig adatott néhai Jancsó Péter, József és Jakab órás maradékainak. — A három törzsnek egyenként hosszára jutott 25—25 öl. — Az osztó atyafiak a 3 törzsből voltak: J. András, (Mihály fia), J. Sámuel (József fia), D.-A. pap, Jancsó János †, Deső Mózes, Jancsó Péter, Jancsó József (József fia), szarvas, J. Dani (Samu fia), J. Sámuel (József fia), J. János (Sámuel fia), szarvas.

1801. apr. 22-én J. András a várossal elcserélte dálnoki Miklós János és albisi Gidófalvy Ferencz regiusok közreműködése mellett egy belső telkét, melyet neki 45 frt zálogjoggal néhai Zalathnára kitelepedett Jancsó Mózes zálogba eladott. — Mivel ez Jancsó Józsiás és árva kiskoru Jancsó Terézt és Jancsó Bálintot illeti, — azt J. Józsiás és Teréz tutora J. Tamás, és J. Balázs tutora J. Dániel az árvák részére 1845. január 5-én megkísérlették kiváltani. — A telek van a Szala-utczának a piacra függő részében, keletről Bodó János és András, nyugatról Albert József jószágáa és háza szomszédságában; melyen elavult lakóházon hátrább adott még negyedfél ölből álló pusztá helyet is. — A város neki ezért a kert melletti vásárhegyen a malomra lemenő utczában lakóházzal a Torja vize mellett levő 11 ölből álló jószágot adta. — Szomsz.: keletr. Moska János, nyug. a malomra lejáró ut. Adott a város ezenkívül még sertés-pajtának való helyet is. 1816. január 20-án Kovács Mária anyja jussán unokatestvér Kovácsi Jánossal szerződésre lépett a Kovácsi-jus felett, — mi közte s Kovácsi János közt felosztatott.

Jancsó András lakhelyének voltak szomszédai: keletről ifj. Turóczy Mihály istállója, nyug. Nagy Ádámé.

Gyermekei: a) András, sz. 1768., def.

b) Dániel, sz. 1769., def.

c) Tamás, sz. 1772., def.

d) Mária, sz. 1774.

e) Kata, sz. 1777., def.

f) Anna, sz. 1781., def.

g) József, sz. 1784., def.

h) József, sz. 1786.

i) István, sz. 1786., neje: N. Kata, gyermek: Kata (Bonai Józsefné).

j) Izrael és Eszter, ikrek, sz. 1791.

k) Anna, sz. 1790 (Hahnagy Daniné).

l) Eszter, sz. 1792 (Firdinger Józsefné). † 1850.

m) Samu, sz. 1794., neje: Balog Judit, cop. 1816.

n) Éva, sz. 1796.

o) Dániel, sz. 1798, neje: Nagy Rebi, cop. 1821., gyermek. Sára, sz. 1822. (Máté Jánosné), cop. 1844; Sándor, sz. 1824, Judit, sz. 1826. (templom mellett).

p) Sára, sz. 1800., Láposra ment.

Jancsó András fiai közül népesebb családot alapítottak:

10) Jancsó Samu, sz. 1794., † 1845-ben.

Neje: Balog Judit (Mózesé), cop. 1816.

Ők laktak 1836. márcz. 11-én Kantában, — s cserevásár útján örökös áron eladták Glud István és neje Nagy Máriának a barompiacra járó utczában levő örökös lakjóságokat. Szomsz.: keletről az eladók, nyug. Csiszár József jószágga. — Miért azok adtak az ezres-kertben hasonlóan egy örökös jószágot. Szom.: keletről jub. strázsamester Szotyori Ferencz, délr. Kelemen András, nyugr.: özv. Szöcs Péterné, északr. Turóczy István. — Pótlásul még adtak reá 137 R. frtót.

Gyermekeik: a) Sándor, sz. 1817., † 1817.

b) Teréz, sz. 1818., † 1818.

c) András, sz. 1819.

d) Teréz, sz. 1821.

e) Teréz, sz. 1823.

f) Jozéfa, sz. 1823.

g) Áron, sz. 1826., † 1832.

h) Rebi, sz. 1828. (Jancsó Péterné), cop. 1853., gyermek.: Géza, sz. 1854., Rebi, sz. 1861.

i) Samu és Mária, ikr., sz. 1831., def.

j) Józsiás, sz. 1832., káplár, elesett 1848-ban a kőkösi esatában. Neje: Nagy Mária, cop. 1846, † 1847. Gyerm.: Rózália, sz. 1847.

11. Jancsó Sándor (Jancsó Dani és Nagy Rebi fia), sz. 1824-ben. Neje: Csiszár Mária, cop. 1850.

Gyerm.: a) Mária, sz. 1851.

b) Béla, sz. 1859. (templom mellett); neje Turóczy Mária (Jánosé), cop. 1883.

c) Rebi, sz. 1856.

d) Albert, sz. 1864, † 1870.

e) Anna, sz. 1868.

D) Jancsó Simon II. ágazata. (Lásd I. Táblán.)

Jancsó Simon II. (J. Tamás és N. N. ötödik fia), élt 1594—1630 közt. 1606. június 25-én ő is örökölt, mint 3 testvére a Praedicátor és Bollyok¹ közti belső fundusból. — Jakab testvére kapta a piac felől házhelynek az első negyedfél ölet, ő pedig Jakab után kapott házhelyül hasonlóan negyedfél ölet helyet. — Istállóhelyül pedig azon fundus belső végén kapta a legutolsóelőtti részt ötödfél öben. — Az 1613. június 3-án kapott nemeslevél által, ő és nemzedéke is megnemesített. Az ő nemzedéke a k.-vásárhelyi és Jancsó-család 4-ik

¹ K.-Vásárhely egyik legrégibb csalaáda a Bollyó (Bolyó) család mely már a XVI-ik század utolsó felében előfordul.

1597. máj. és 1598-ban emlittetik id. Bolyó György és Márton. — 1620. máj. 10-én B. István végrendelkezett. 1630-ban B. Imre. — 1640-ben ifj. B. György. — 1714-ben id. B. Imre, ki 1732-ben 50 éves volt, született 1582 tájt. — 1732-ben B. Péter, 1732-ben özv. Bolyó Jánosné Kovács Heléna, Leányai: Judit Szabó Péterné 1744., Ilona.

A Bollyok laktelke volt a piaczszerben a Jancsók nemes udvara észak felőli szomszédságában, melynek később luczai Kerekes István és Balogh János lett tulajdonosa.

1744-ben Bolyó János utódai: Szabó Pálné Bolyó Judit és Bolyó Ilona volt; — a kiknek utján a Bolyó belső fundus, mely a Jancsó-családi iratokban annyiszor emlittetik, — nevet cserélt.

ágazatát képezi. — 1609. pünkösdi hava közepén vett tőle Jancsó László és Jancsó István örökjogon 23 m. forinton egy házikót, Szabó Balázs, ennek fia János, Szabó Bálint, Pécsi Márton, Borbély Péter, Zeöch (Szöcs) Márton és András Diák regiusok közbejöttével. — Szomszédok egyfelől Akasztó Tamás, másf. Jancsó Tamás. Kifizették 14 frttal Jancsó Juditot, Varga Jánosnét és Raffai Benedeknét; nemkülönben a vevők kitették Jancsó Istvánt is Jancsó Jakab örökéből 20 frttal a jelzett bírák előtt.¹

1622. decz. 31-én Szabó János bíró, Jancsó Jakab, Benkő Gergely kézdi-vásárhelyi személyek mint a dologban fogott bírák előtt kiegyeztek egyfelől J. Péter és J. Antal k.-vásárhelyiek; — másfelől J. István és J. László hasonlóan k.-vásárhelyiek; kiknek mint atyafiaknak egy örökség és ház felől perlekedések volt egymással. — Melynek szomsz.: Akasztó László árvái egyfelől, másf. Jancsó Tamás és Jakab.

J. Péter és Antal a mi jussok, igazságok vagyon, mint atyjokról maradt örökségben, — hagyták J. István és Lászlónak; J. István és László, Jancsó Péternek ezen örökség és házáért adtak egy földet, mely van a szentkatolnai út általkelőben az Egresre fordulóban. Szomsz.: a város felől Forró Mih., másf. Matkó János. — Jancsó Antalnak pedig adtak egy zálogos földet, 12 forintig valót, mely az altorjai határon Herbatkutja szerében van. — Szomsz.: a Markos útja.²

Gyermekei: a) Balázs II.

b) Bartalyus, élt 1630—1695 tájt.

c) János, sz. 1631.

d) Judit, élt 1609 tájt.

e) N. (Varga Jánosné) élt 1609 tájt.

f) N. (Raffai Benedekné) élt 1609 tájt.

2. Jancsó Balázs II. (Jancsó Simon fia) előfordul az 1655. júl. 18-iki egyezménynél.

Jancsó János és Balázs (J. Simon fiai). és J. Péter s János (nagy J. Jakab fiai), Sipos Gergely s nejétől a k.-vásárhelyi határon Torja felől a tanórokra menőben 1 hold föl-

¹ Jancsó Simon jószágáról való örökös compositio Kupán Balázs csal. iratai közt olvasható.

² Olv. Kupán Balázs cs. iratai közt.

det vettek 1655. jul. 18-án 52 forintért. Szomsz. a város felől J. Jakab és J. Simon fiai kertjek és földjük, kívül Szabó András földe.

3. Jancsó Bartalyus (Bartalis, Bartholomeus, J. Simon fia.). Bár Jancsó Balázs I. keményen megtiltotta volt 1606. június 25-iki végrendeletében az általa testvéreinek hagyott jószág elidegenítését, — ő mégis a praedicátor és Bolyok között levő negyedfél öl házhelyet a második mérésben a Jancsó Jakabén hátul, a Jancsó Jánosén pedig elől, — nemzetes Benczér Jánosné Cseh Juditnak 200 forintért örökösen eladta. — A hová Benczérné házat is építtetett, a mi felett 1695-ben per támadt Jancsó Jánosné fia: árva Jancsó Mihály, nemkülönben J. Tamásné Szász Kata fia: neveletlen J. Pál és Jancsó Imre és több Jancsó Jakab-ágon levő atyafiak és Benczérné között. — A ház elhordatott; a Jancsó-atyafiak pedig a testamentum értelmében a városi bíró kiküldöttei által, 1695. febr. 20-án a jelzett házhely, csür és istállóhely birtokába helyeztettek K.-Vásárhely hütősei: id. Szöcs István, id. Kovács Ist., Szöcs Gergely, Szöcs Mih. és Szebeny Szabó János, Szabó József, Nagy István (Bertalan fia) által a bíró ur törvényével. — Jancsó Simon fiának pedig semmi sem adatott; ki Benczérnének a város határán a 200 frtba 2 hold földet adott át, melynek egyike van a Szentkatolna felőli mezőn eprés-lábban, szomsz. kívül Barabás György, belől Jancsó Tamásné Szász Kata; a más hold van a tanórok-lábban, szomsz. belől Rácz István, kívül özv. Jancsó Jánosné.

Jancsó Péter (árva Mihóké), Jancsó János fiától, Mihálytól vett egy belsőt rajta levő épületekkel együtt; mely van egyfelől néhai J. István árvái fundusa végében és Jancsó Tamás lakhelye előtt, a Bolyó Péter és Luczai István szomszéd-ságában; másfelől a parochiális jószág; — és az említett Jancsó János fia, Mihály adta örökség felől. — Mi felett J. Bartalyus és J. Péter közt per támadt; azonban Szöcs János, Szöcs István notárius és Csiszár Mózes előtt 1713. febr. 9-én kiegyeztek úgy, hogy azon 7 öl csür és istállóhely az épületekkel, melyet J. Bartalyus mint örök jussát Jancsó Mihály fiainak: István és Mihálynak eladott volt, melyet ezek több ideig birtak, de nem levén posteritásoknak (Jancsó Péter és Istvánnak) annyi tehetségük, hogy az eladót kielégíthessék, —

J. Bartalyus, J. Istvánné és posteritasitól azokat a tanács itélete szerint 1711. június 26-án visszavette és jure perpetuo et irrevocabiler fiaival, J. Ferenczezel adták J. Péternek és nejének, Szöcs Zsuzsának esérében. — Miért J. Péter átadta a Jancsók udvarán említett ház helyet rajta levő épületeivel, — mely volt a néhai Jancsó János fia, Mihály adósságból hasonlókép esérébe jure perpetuo et irrevocabiler sub evictione adott öröksége. — Szomsz.: parochiális ház egyfelől, másfelől a Bollyok és Luezi István udvaruk és örökségök. — Jancsó Péter a megvett jószágban csak három napig lakott. — Azután leányát J. Klárát (Szotyori Istvánnét) szállította oda be a házba.

Jancsó Bartalyus gyermekei voltak :

- a) Margit (Hegyes Jánosné).
- b) József, sz. 1730—1737.
- c) Ferencz, sz. 1704.
- d) János 1734-ben el volt halva.
- e) N. (Nagy Györgyné.)
- f) Kata, sz. 1684. (Baka Mihályné.)
- g) I l o n a, (Benke Mihályné.)
- h) N., sz. 1686. (Turóczy Sándorné), 1734-ben 48 éves.

A. Jancsó Margit, Hegyes Jánosné az eladott Jancsó-jussokért sokat perelt. — Ugyanis, J. János és J. Bartalyus, szűk idő támadván, úgy, hogy egy köből gabona 8 forinton járt, — gabonát vevén fel Barabás Györgytől¹, annak intere-

¹ A nemes Barabás-család Albisról írja magát, nemesi levelét és czimerét láthatni orsz. lev. V. Libr. Reg. 113. lapján. — Péter lehetett az, első, ki K.-Vásárhelyre jött, mint ő írja magát először de Kézdi-Vásárhely György de Albis 1712. procurator. — A család-törődék leszármazása ez.

I. Barabás Péter de Kézdi-Vásárhely.

Neje: 1) Kelemen Anna.

2) Kálnoky Krisztina.

II. Id. György de Albis 1712. ügyvéd. István 1703—1722.

(Nemesl. Bécs, 1703. ápr. 23. Lib. R. 5. fol. 113.)

III. György, Péter.

József, Mihály, György, István.

IV. Judit.

Id. Barabás György fundusa a város privilégiuma és contributio alatt nem volt. Rajta azelőtt Matkó pap lakott s részére nobilitáltatott Apaffy fejedelem által. — 1731-ben ifj. B. György is itt lakott. — Mely id. Barabás Györgynek a város által adatott, tett szolgálataiért. Ez contributio alól

sével az adósság annyira felnőtt, hogy az említett házhely a Barabás György kezéhez esett; ki megkínálta vele Szabó Péternét mint vératyafit, s Turóczy Sándornét is, — de csak Lakatos János vette meg 50 forinttal. Kitől Hegyes Jánosné Jancsó Margit és Nagy Györgyné váltotta meg, megadván neki a pénzt. — 1723. apr. 9-én Szotyori István és neje J. Klára testált Hegyes János és neje J. Margitnak az ekklézsia szomszédságában 5 öl benvalót. Melyet kiadtak Jancsó Tamás fia Pálnak 30 frt, 1 köből buza és 1 farhámért 1728-ban.

B. Jancsó József (J. Bartalyus nagyobb fia), élt 1730—1737 tájt. — 1730. okt. 30-án pert indított Aszszalos Mihály prókátor által nénje Jancsó Margit (Hegyes Jánosné) ellen, azt állítván, hogy jure successorio őt illeti a kiperelt fentemlített ház- és házhely. — A jószág zálogjával nénjét megkínálta. — De J. Margit és férje a zálogsummát nem leválta, hanem testvéröcsese J. Ferenczcel a pert folytatta. Sőt Ferencz még a mentéjét is átadta Margitnak a perköltség fedezésére, s 1731. június 25-én perestársul nénje mellé sorakozott. — A ház, helyével együtt J. Margitnak ítéltetett; mivel, a míg élt, elszegényedett atyját is ő tartotta.

C. Jancsó Ferencz (J. Bartalyus második fia), szül. 1702-ben. 1734-ben Oroszfaluban lakott.

Neje: N. Anna, 1734-ben 52 éves volt, sz. 1682-ben.

Az 1734. január 9-iki feleltetés alkalmával „4-us tertis Jancso Franciscus p. nunc Oroszfalv. An. 30.“ — nénje:

exemptus volt, mivel feles jobbágysai voltak falvakon, a kik contribultak. — Mielőtt az ő kezéhez jutott, — egy Borbély nevű lakott ott; hogy ez adózott-e róla, arról adat hátra nem maradt. — B. György udvara, a város barompiazza volt. — Neki K. Vásárhelyt más fundusai is voltak, melyen laktak házbérben zsellére, jobbágysai; de azok adóztak. A Kovács-szerben levő majorja és csűrös-kertjénél lakó jobbágysa Dani Gábor és ennek atyja Orosz Dani is adózott. Ez Aszszalos-jószág volt, Bolyó Imre szomszédságában. 1731. év előtti égéskor pusztultak el róla az épületek. — Barabás Györgynek Varga Mihály szomszédságában is volt háza, hol 1731-ben a csonka kőház volt. Melyről hasonlóan adóztak. — B. György utódai 1749-ben a Szalautczában laktak. — 1793-ban Barabás Judit lineáján osztozó successor atyafiak: nagy-borosnyai Bartha János, Sándor, szőrcsei Szőrcsey László, maratonfalvi Vajna Ferencz zálogba adtak 9 drb. külsőt 400 m. frtéért 9 évre Filep István és Nagy Daninak.

Barabás István 1722. máj. 14-én eladott Szotyori Gergelynek egy belső telket Szappanos István és Czompó Mihály benvalója közt.

Margit, perében vallja: „Én is száma nélkül hallottam J. Józseftől, hogy mondotta Hegyes János és Feleségének Margitnak: én soha meg nem háborítlak titeket azon jószágban; cogalta sógoromat és nénémet, hogy csak építsenek. Ezek a szók a csonka-házban valának, mikor még egyik része füstölög vala a háznak¹.“ — Mi 1732. máj. 16-án történt, midőn K.-Vásárhelytt nagy égés volt; 56 gazdának háza és melléképületei elégték; öt ember is, kik közül kettő meg is halt, megégett. — 63 ház, 44 istálló, 19 csür, 7 sütőház, összesen 113. — A Jancsók közül háza vagy istállója vagy csüre elégett: Jancsó Jánosnak h. i., Jancsó Istvánnak h. i., Jancsó Balázsnak h. i., s. Jancsó Józsefnek h. i. cs. Jancsó Mihálynak 2 háza.

1715. máj. 17-én J. Ferencz tanulásra kimenni akarván, az öt illető just, ha elhalna, — nénjének: Margitnak hagyta. Melynek szomsz. egyfelől a vásárhelyi pap ecclesia-háza, másf. Kerekes Luczai István.

D. Jancsó János (J. Bartalyus harmadik fia), 1734-ben el volt halva.

Neje: N. Anna, sz. 1682., 1734-ben 52 éves.

3. Id. Jancsó János (Jancsó Simon II. harmadik fia), sz. 1631 tájt. Az 1651—1654. iratokban és az 1655. jul. 18-iki egyezménynél előfordul; 1695. febr. 2-án neje már özvegy volt. — 1711 tájt az ő fia Mihálytól vehette Jancsó Péter azon házhelyet a rajta levő épületekkel Jancsó István árvái fundussa végében, a J. Tamás lakháza előtt a Bolyó Péter és Luczai István szomszédságában, melyért Jancsó Margit (Hegyes Jánosné) Jancsó Péterrel — s később öcsese J. Józseffel perelt. A melyet a per előtt Jancsó Bartalyus a fiával Ferenczcel együtt kértek Jancsó Pétertől, hogy bocsássa át nekik, — s J. Péter ezt más örökös azon udvaron levő jószágért át is bocsátotta nekik.

¹ Olv. Jancsó Zachárnál levő cs. iratok közt.

2. Egyes ágazatok, melyeknek egyik vagy másik főághoz tartozását felderíteni nem sikerült.

Bár ezeknél a törzsszel való összeköttetést a kellő adatok hiányában felfedezni nem sikerült, — azonban állithatom vizsgálódásaim s tapasztalataim után: hogy ők is a k.-vásárhelyi és Jancsó-családhoz tartozók. — Mit kétségbevonhatlanul igazolnak az ősi örökségeik, külső és benvaló jószágaiknak azok jószágai szomszédságában való létezésük. — Mi valóban arra mutat, hogy ők egymással osztozó vératyafiak voltak.

A k.-vásárhelyi és Jancsó-család után igtattam be a család törzsszel összekapcsolni nem tudtak nemzedékrendét, — mivel a magokat nyújtódi Jancsóktól származottnak bizonyítottak minden ágazatának az ő két törzságakkal való összeköttetését eszközölni sikerült. — Minek folytán nyugodtan lehetett venni, hogy a töredék leszármazási-táblázatokban levő Jancsók, nem ezek, — hanem amazokhoz tartozók.

Leszármazási-táblázataik jelenleg töredékek ugyan, de azokat ki nem hagyhattam részint azért, — mivel a Jancsó-családok sok derék tagját megszorítottam volna a meilőzéssel; de ki nem hagyhattam azon szempontból is, mivel ezen táblázatok a jövőben a család történetében továbbkutatók részére szolgálatot tesznek; s a még szükséges adatok előkerítésével, ezek segítségével annál könnyebben sikerül a család törzsszel való összeköttetést eszközölni.

Pár évszázadon át a Jancsó terjedelmes családok egyes ágazatai megkülönböztetésére az ősök által egyes jelzők, elnevezések s melléknevek használtattak; mik nekem is nagyban segítettek a chaoszból való kibontakozás, s a terjedelmes Jancsó családok egyes nemzedék-táblázatainak összeállítására. Melyeket

a család történetében jövőben kutatók, — s az olvasó-közönségnek is egyes ágazatok könnyebb megkülönböztetése — és felismerése indokából, legyen szabad idejegyeznem:

- a) Pécsi Jancsók (csak akkora Jancsók).
- b) Templom (ekklézsia, parochiabeli ház) melletti Jancsók
- c) Oskola melletti Jancsók.
- d) Vár " "
- e) Szarvas " "
- f) Kőköből " "
- g) Barabás " "
- h) Kantai, kantafalvi Jancsók.
- i) Felső Jancsók.
- j) Alsó "
- k) Kovácsszeri Jancsók.
- l) Szala utezai Jancsók.
- m) Szénpiaczi "
- n) Szentlélekre lemenő utezai Jancsók.
- o) Kantába " " "
- p) Temető-utezai Jancsók.
- q) Órás Jancsók.
- r) Gombkötő Jancsók.
- s) Csiszár "
- t) Kertész "
- u) Malmos "
- v) Késes "
- w) Szomoru "
- x) Faragó "
- y) Szatócs "
- z) Más egyes iparról nevezett Jancsók.¹

A. Faragó-féle Jancsók töredék leszármazása.

(Lásd az V-ik táblán.)

Az ős Jancsó-család ezen ágazata, 1580—1610 tájt élő Jancsó Mihályig van visszavive, — ki I. Simonnak lehet a fia, I. Tamásnak a testvére. — Biztos adat hiányában azonban annak utódai közé nem soroztatott.

¹ Van még több, másféle jelző is, — de ezek nem annyira megkülönböztetés, — mint Kézdi-Vásárhelyt szokásos pajzansági elnevezések.

1) A Jancsó Mihálytól való leszármazást és nemzedék-rendet Rácz János k.-vásárhelyi bíró, Szöcs István és Benkő József assessornak 1761-ben a kantai P. Guardiánhoz írt átíratából jegyeztem ki. — Mely következő: „Tiszteletes P. Guardián atyám Uram. Én ahoz értő régi emberektől eléggé tudakoztam, hogy miesoda közélvaló atyafiságok volna — vagy sógorságok, vagy pedig komaságok Jancsó Gábor fiának J. Andrásnak, néhai kécsesináló J. Istvánhoz, vagy mostan életben levő Mojzes Judithoz? De senki és semmit sem tud mondani irántok; sőt J. Andrásnak felviszik genelogiáját őt izig, — még sem tudják, hogy kécsesináló J. Istvánnak Attyafia lett volna J. András; noha J. Andrásnak az atyja Gábor, Gábornak atyja Mihály, Mihálynak Jancsó Pap, Jancsó Papnak Bartalyus, Bartalyusnak Mihály; de hogy ennek a Jancsónak atyafia lett volna kécsesináló Jancsó Istvánnak az nagyatyja, nem tudjuk, birrel sem hallottuk. Melyről adjuk ezen kezünk írását pro testimonio. Rácz János kv. bíró. Szöcs István k.-vásárhelyi hűtös assessor, Benkő József assessor oppid. K.-Vásárhely.”

2. Jancsó Gábor faragó (Jancsó Mihály fia), sz. 1700 tájt, † 1770-ben.

Neje: Pécsi Kata, cop. 1734. ápr. 13.

Gyerm.: a) József, sz. 1735, † 1737.

b) Simon, sz. 1737, † 1737.

c) Ilona, sz. 1738.

d) András, sz. 1740 (nagyobb) 1762—1823 assessor, senator.

e) Anna, sz. 1742.

f) Gábor, sz. 1749. Neje: 1) Székely Sára, 2) Jancsó Mária.

g) Mózes, sz. 1751.

h) Rebi, sz. 1754., def.

i) Éva, sz. 1759.

3. Jancsó András nagyobb (J. Gábor és Pécsi Kata nagyobb fia), sz. 1740, 1781—1820 assessor, senator † 1823-ban.

Neje: 1) Mojzes Judit rk., cop. 1761.

2) Imbre Judit.

¹ Kantai paroch, egyház házasultak anyakönyve.

Jancsó András 1781-ben átvett egy drb. benvaló jószágot, mely két részből áll, u. m.: a nyugati Kertmege-utezában a nyugati seriesen, a Jancsó-familia közönséges major és veteményes kertökben, 6 öl jószág legelől az uteza mellett (szomsz. délr. az ev. ref. ecclesia veteményes kertje és csür helye, északr. Szabó familia, nyug. Szabó Mózes házastelke). — Ugyanazon majorhelyek között hátrább 5 öl jószág (szomsz. délr. J. József csüröskertje, északr. néhai Szőcs József succes-sora Balogh Ferenczné, Szőcs Mária csüröskertje).

Jancsó András lakháza szomszédai: keletr. Nagy Ádám lakta ház, nyugr. Nagy Ádám veteményes kertje, délr. Pap János, északr. a közönséges bejáró udvar.

Gyermeke volt: ifj. J. András, sz. 1766, kinek neje Fekete Borbála. Ezeknek egyetlen fia: Salamon, sz. 1798.

4. Jancsó Gábor ifj., (id. Jancsó Gábor és Mojzes Judit középső fia) sz. 1749., † 1784-ben.

Neje: a) Székely Sára, cop. 1775, † 1777-ben 20 éves korában.

b) Jancsó Mária, cop. 1778., később 1795-ben Molnár Samuné lett.

Jancsó Gábor és neje J. Mária lakott a Szala-utezában a nyugati soron. — Szomsz. keletr. a Szala-uteza, délr. kőkösi Nagy Mózes, nyug. és északr. Kovács Mihály egy darabig, azon elől pedig Kis Mihály.

Gyerm.: a) Mária, sz. 1776 (Jancsó Péterné), cop. 1792.

b) Dani, sz. 1780., neje: Szabó Mária, cop. 1804.

c) János, sz. 1783., neje: 1. Turóczy Anna, 2. Szőcs Krisztina, 3. Erdő Mária.

d) Erzsébet, sz. 1784., férje: 1. Erdő István, 1814-ben néhai. 2. Jancsó Samu.

1814. máj. 16-án¹ özv. Erdő Istvánné Jancsó Erzsébet veteményeskertét, mely van a Csernáton felé kimenő uton belől a keleti plágán szomsz. keletr. Mágori János, délr.

¹ 1814. máj. 15-én félsing magasra nagy hó hullott, a kemény téli idő szőlő- és gyümölcsfáknak sok kárt okozott. Egy véka gabona ára 20 frt volt; nagy éhség dühöngött. 1815-ben utolsó franczia háború; június 22-én Szt. János előtti nap olyan szél s viharos eső volt Háromszéken, hogy a házak jobb részét K.-Vásárhelyt is szertehányta. — Ez évben is nagy szükség volt.

Benkő Dani, nyugr. maga J. Erzsébet, északr. Jancsó József (Lászlóé), a nagy drágaság miatt eladta testvére J. Jánosnak és neje Turóczy Annának zálogjára 3 ugarszerig 50 frtért.

1832. ápr. 3-án osztoztak meg a néhai J. Gábor fiai: Dániel és János Nagy Mózes emeritus senator és Szotyori Samu magistratualis személy és C. collect. preceptor előtt. Szülőkik fennirt laktelkéből a belső, vagyis a nyugat felől levő vége jutott Daninak, a rajta levő lakházzal. Ezen jószágon elől a délfelöli szélen ki a Szala-utczáig 1 öl 2 sing szélességű bejáró utca hagyatott. A Dani része mellett eléfelé mérve a kis Mihály jószágáig, János részébe jutott. Hasonlóan a Kis Mihály jószágától kezdve, ki a Szala-utczáig rugó pusztá jószág adatott pótlásul Jánosnak. A Csernáton felé kimenő országut keleti oldalában fekvő csűrök soraiban, Jancsók nevű jussok között levő veteményező is kétfelé osztatott. A keletről levő hason félrész jutott Daninak, a másfele Jánosnak. Szom. keletről J. László, másfelől néhai J. Simon maradékai.

Mely alkalommal a szántók is kétfelé osztattak.

5. Jancsó Dániel (Jancsó Gábor és J. Mária nagyobb fia), sz. 1780. dulló.

Neje: 1. Szabó Mária (Józsefé), cop. 1804. † 1849-ben 76 éves korában.

2. Hankó Jánosné Moska Zsuzsa, cop. 1853.

Gyermekeik: a) Dani, sz. 1805., neje Szalacsi Rebi.

b) Ezékiel, sz. 1807.

c) Anna—Mária, sz. 1810.

d) Józsiás, sz. 1812., neje: 1. Nagy Mária, 2. Csizsér Sára.

e) András, sz. 1816.

f) Sára, sz. 1820.

g) Rebi, sz. 1825.

h) Áron, sz. 1826, neje: Tóth Mária.

6. Jancsó Dániel (Jancsó Dani és Szabó Mária nagyobb fia), sz. 1805.

Neje: Szalacsi Rebi, cop. 1837, † 1860-ban 39 éves korában.

Gyermekeik: A) Balázs, sz. 1839., neje: 1. Mészáros Róza, 2. Mészáros Mari, cop. 1863. Gyerme.: Balázs, sz. 1864., def., Róza, sz. 1865. def., Mária, sz. 1866., Balázs, sz. 1868

def., Róza, sz. 1868. def., Sándor, sz. 1870., Ezékiel, sz. 1871., Mózes, sz. 1873., Róza, sz. 1876., Balázs, sz. 1878. (Sósmezőn van.)

B) Dániel (Jancsó Dani és Szalacsi Rebi fia). szül. 18**-ben. Neje: Csekme Teréz, cop. 1862. Gyermekük:

a) Károly, sz. 1863., neje: Bokor Anna, cop. 1890., gyermek.: Anna, sz. 1891., Teréz—Erzse, sz. 1892-ben.

b) Teréz, sz. 1864., def.

c) Mária, sz. 1866.

d) Lajos, sz. 1868.

e) Ilona—Róza, sz. 1870., def.

f) Róza, sz. 1875.

g) János, sz. 1878.

h) Emma, sz. 1881.

i) Balázs—Dénes, sz. 1883., def.

C) Sára, 1846. férje: 1. Bene Lajos,¹ 2. Szász Bálint.

D) Rebi, sz. 1848.

E) Gábor, sz. 1851., neje: Dézsi Judit, cop. 1871.

F) Antal.

G) N. leány.

H) N. leány.

I) Sándor.

7. Jancsó Józsiás, (Jancsó Dani és Szabó Mária fia), sz. 1812. Neje: 1. Nagy Mária † 1847. 20 év. 2. Csiszér Sára, cop. 1847.

Gyerm.: a) Rózália, sz. 1847.

b) Károly, sz. 1850. Budapesten egy banknál hivatalnok.

¹ Bene család, rég Kézdi-Vásárhelynek lakója. Már 1624-ben előfordul Miklós, 1645. előtt Bene Erzsébet Kovács Andrásné, 1668-ban Gergely. Bene József, sz. 1815. febr. 15-én K.-Vásárhelyen. Kezdetben a Dobay századánál szolgált; onnan azonban, mint asztalost és üvegest, Szász-Hermány mellől a gyárhoz rendelték, hol gyutacsot gyártott, gépeket készített s a gyár vezetésénél működött tisztii ranggal (1848—49. Tört. Lapok. 1893. évf. sz. 1.) Nemzedéke ez:

Bene József, ev. ref.

Jancsó Mária, cop. 1835. † 1886-ban 70 éves korában.

Károly, sz. 1836. † 1880.

Lajos,

Albert,

Róza,

Turóczy Teréz.

Szathmáry László.

Dénes.

Géza.

c) Józsiás, sz. 1853.

d) Sára, sz. 1855.

e) Lázár, sz. 1857. Ez utóbbi három Csikba származott és ott haltak el mind.

8. Jancsó Áron (Jancsó Dani és Jancsó Mária legkisebb fia), szül. 1826-ban.

Neje: Tóth Mária.

Gyermekei: a) Mária, sz. 1839., férje Szabó Mózes.

b) Teréz, sz. 1841., def.

c) Lajos, sz. 1842., def.

d) Áron, sz. 1844. Neje: Mágori Teréz.

e) Teréz, sz. 1845.

f) Lajos, sz. 1849.

g) Gyula, sz. 1851.

h) Berta, sz. 1855.

i) Mária, sz. 1857.

j) Amália, sz. 1858.

k) Béla, sz. 1860.

9. Ifj. Jancsó Áron (id. Jancsó Áron és Tóth Mária fia), szül. 1844. Neje: Mágori Teréz, cop. 1879.

Gyermekeik: a) Dénes, sz. 1881. def.

b) Mária, sz. 1883.

c) Áron, sz. 1885., def.

d) József, sz. 1886.

10. Jancsó János (J. Gábor és Jancsó Mária kisebb fia), szül. 1783. gy. k. † 1838-ban.

Neje: 1. Turóczy Anna (Jánosé), cop. 1810. † 1819.

2. Szőcs Krisztina (Mózesé), cop. 1819. † 1820.

3. Erdő Mária (Andrásé), cop. 1820.

1838. június 25-én J. János és fiai: Ábel és János több más kiskorú fiai képekben, a szülöktől maradt egy darab lakjóságot a Szala-utczában (szomsz. keletre Szala-utca, délre Nagy alias Kökösi Mózes, nyug. Jancsó János az apa, északre Szabó Anna Kis Mihályné), átadta cserébe néhai Szabó Anna (Kis Mihályné) 3 fiuleányainak: Rózának (Szőcs Daniné), Rebinek (Szőcs Bálintné), Annának (Kökösi Nagy Mózesnének). Kik e helyébe adtak hasonló becsű jóságot a Szala-utczának nyugati során a Kovács Miklós és néhai Jancsó Trézsia (Keresztes Mártonné) jóságaik szomszédsága közt.

Gyermekei: a) Ábel, sz. 1811. neje: Bodó Sára, cop. 1840.
b) Anna, sz. 1814.
c) Judit, sz. 1816. (Szotyori Mózesné), cop. 1837.
d) János, sz. 1816-ban (Fogarasban van), neje: Baka Anna, cop. 1844.

e) Sára és Mária ikrek, sz. 1821.
f) Rebi, sz. 1824. (Csiszár Dávidné.)
g) Dávid, sz. 1826., neje: Jancsó Mária, cop. 1849.
h) Teréz, sz. 1830. (Zsidó Józsefné.)
11. Jancsó Ábel (J. János és Turóczy Anna fia), sz. 1811. Neje Bodó Sára, cop. 1840.

Gyerm.: A) Dénes, sz. 1843.
B) Mózes, sz. 1846. Neje: Nagy Ilona, cop. 1884, gyermek.: Ezékiás, sz. 1885. def., Lázár, sz. 1887., Mózes, sz. 1888., István, sz. 1889., Ilona, sz. 1891.

C) Ábel, sz. 1847. Neje: 1. Kovács Mária, cop. 1878. 2. Szöcs Mária. Gyermekei: Ida, sz. 1882., Károlina, sz. 1886. Ábel, sz. 1888. def., Ilona, sz. 1891., Ábel, sz. 1893. Szalában laknak.

D) Társia, sz. 1848. † 1849.

E) Mária, sz. 1850. (Jancsó Mózesé), gyermeke: Ida, sz. 1882-ben.

F) Anna, sz. 1833. † 1869.

G) Társia, sz. 1855.

12. Jancsó János (J. János és Turóczy Anna középső fia), sz. 1816. Fogarasban lakik. Neje: Baka Anna, cop. 1844. † 1871-ben 51 éves korában.

Gyerm.: A) Sándor, sz. 1845. Neje: Jancsó Róza, cop. 1869. Gyermekei: Sándor, sz. 1869. def., Lajos, sz. 1870. def., Róza, sz. 1874., Sándor, sz. 1876. def., József, sz. 1879., Mária, sz. 1881., Anna, sz. 1883. def.

B) Lajos, sz. 1849. Neje: Fazakas Anna, cop. 1870. Gyerm.: Lajos, sz. 1871., Judit, sz. 1872., János, sz. 1873., Lajos, sz. 1876., Dani, sz. 1878., Ferencz, sz. 1880. def., Sándor, sz. 1881., Anna, sz. 1883., Gyula, Róza, Rebi—Ida, sz. 1890., Ferencz, sz. 1893., def.

C) Dávid, sz. 1852. Neje N. N. Gyerm.: Róza, Anna s még 3.

D) István, sz. 1857., def.

E) Károly, sz. 1855. Neje N. N. Gyerme.: Sándor, Gyula István.

13. Jancsó Dávid (Jancsó János és Erdő Mária fia), sz. 1826. Neje: Jancsó Mária, cop. 1849. † 1873-ban 50 éves korában.

Gyermekei: A) Dávid, sz. 1850. Neje: Jancsó Mária.

B) Mária, sz. 1852. (Szabó Antalné.)

C) Róza, sz. 1853.

D) Ferencz, sz. 1855. Neje: Szotyori Sára, cop. 1881. Gyermekei: Ferencz, Lázár, Emma, Ilka, sz. 1888., Dávid, sz. 1890-ben.

E) Rebi, sz. 1857. (Földy Gyuláné.)

F) István, sz. 1860. Neje Dachsbeek Lóri, cop. 1882. Gyermekei: István, sz. 1884., Lajos, sz. 1886., Gizella, sz. 1888., Béla, sz. 1890., Anna, sz. 1893.

G) Ilona, sz. 1866. (Pál J. Gézáné), cop. 1885.

B) Kőköből melletti Jancsók töredék leszármazása.

(Lásd VI-ik táblán.)

A Jancsó családból legelőször az eddig ismert adatok szerint, Jancsó László fordul elő, mint Kőköbőlnél lakó. Ő Jancsó Gábor és Simonnal vagy testvér, vagy pedig unokatestvér. Együttesen pereltek mindig; belső telkeik, szántójuk és rétjeik is egymás mellett voltak; a mi, ha közel vératyafiak nem volnának, nem történt volna. Legkivált a Jancsó Gábor fiainak 1832. április 3-iki osztály-levelében olvasottak gyaníttatják ezt. — De az is valószínűvé teszi, hogy atyja Jancsó Gábornak Mihály, hasonlóan Jancsó László és Simonnak is az. — Aztán a koruk is sejteti, hogy vagy testvérek, vagy unokatestvérek. — Jancsó Gábor, a mint alább is látók 1710 tájt született, Jancsó László 1716-ban, Jancsó Simon 1720 tájt, kertész Jancsó Mihály 1718 tájt (leánya Sára, született 1761-ben), Jancsó István, László testvére 1728-ban.

1763. apr. 13-án J. Mihály kertész, J. László, J. Simon és Erdő Mihály, — id. Jancsó Pál ellen, a Szala-utczában levő csűrös- és veteményes kertjökre bejáró ut felett pereltek;

mely vágyon délre Turóczy Istvánné, északra Benkő Gábor, Birtalan Mih. és id. Szűcs Samu utódai szomszédságában. A dél felőli részt elől J. Pál birta, az észak felőlit J. Mihály, Erdő Mihály, Jancsó László és Simon. — 1769-ben kiegyeztek. A Csernáton felé kimenő tanórok-kapun kívül a csürkertek sorában a kelet felőli plágán volt Jancsó Pál, Simon és László csürös- és veteményes kertjük is. Szomsz.: Birtalan Miklós és Benkő Pál. 1771-ben ott volt Erdő Mihály utódai is, mint osztozó atyafié.

1. Jancsó László, szül. 1716 tájt, élt 1791 tájt, † 1800 tájt, Kőköbőlnél.¹

Neje: Szabó Kata, cop. 1741, † 1794-ben.

Gyermekei: a) László, sz. 1741. Neje Jancsó Kata (Istváné), gyermek.: József, † 1804.

b) Sámuel, sz. 1742, † 1800. Neje: Jancsó Ilona, cop.

¹ A Kőköböl volt a piacnak keleti felén, ez már a múlt század közepe táján is előfordul, mely mint egy jó nagy asztal 3 lányi magas álvány volt kőből. A városi kikiáltó (a szabados, városszolga, városi hirdető, olykor-olykor egyes megfogadott ember) innen kiáltotta ki a vásárokat, hogy azok mikor esnek; az olvasztó, vagy megtalált marhákat, tárgyakat s több más kihirdetendő nevezetes dolgokat egyes heti vásárok és sokadalmak alkalmával.

A Kőköbőlnél, a déli szomszédságban volt egy bolt, a mellett a cigányok ketrece (tolvajok kaliezkája), a hová vásárok alkalmával a lopáson talált cigányok és más tolvajok zárattak. A Kőköböl északi szomszédságában állott 4—5 bolt egymás mellett; a hol Czifra, Jakab, Vertán s más kereskedők árultak.

A Kőköböltől nyugat felé a piacz közepe tájt volt egy kut, e mellett délfelé a tanácsház, alatta a katonai várdaház, hol folyton katona őr állott éjjel-nappal (Schildwache, székelyesen mondva Silbak.) Hol a 6—8 legényből álló katonai őrséget a II-ik székely gy. ezred tartotta. A várdaház keleti részén állott a fogház (Arresthaus, áristom). A várdaház éppen a Jancsó József-féle patikaház mellett levő utcával egy irányba esett a piacon.

A várdaház és fogdán hátul, a kútnak északi szomszédságában feküdtek a falábakra épített színek, a hol a csizmadia, szíjgyártó, timár, mésszáros, fazakas, és szűcs ezéennek külön-külön szakaszban volt árulóhelye földél alatt deszkából építve. És pedig: a várdaház felé alant volt a mésszárosok színje, e felett a szíjgyártóké; a mésszárszék mellett alant volt még a fazakas színje, e felett az üresház, más szakaszban a fogház háta megotti szomszédságban volt alant a timárok árulóhelye, felül a csizmadiáké, azután jött alant a szűcsök, felül pedig a timárok színje.

A katonai várdaház felett levő tanácsháznál tartatott hajdan a város

1777. Gyerme.: Erzse, sz. 1778., Áron, sz. 1779, † 1780., Salamon, sz. 1786, † 1788.

c) Kata, sz. 1746.

d) Fiu, sz. 1748, † 1749.

e) Samu, sz. 1751, † 1757.

f) Mózes, sz. 1749, † 1749.

g) Mária, sz. 1754, férje: 1. Jancsó Gábor, cop. 1778.,
2. Molnár Samu, cop. 1795.

h) Ifj. József, sz. 1764 tájt, † 1803, neje: Benke Judit, cop. 1784., Fújér Juli, 1795 tájt.

i) István, sz. 1764. tájt, neje Menyhárt Anna.

2. Ifj. Jancsó József (J. László és Szabó Kata fia), sz. 1764 tájt, † 1803. Kőköbőlnél gy. kat. 1825.

Neje: 1. Benke Judit, cop. 1784.

gyűlése, itt történtek a követválasztások, itt voltak a város képviselőtestületének is gyűlései igen sokáig.

A Kőköből mellett levő középületek 1834. július 29-iki nagy égés alkalmával elégték; elégett a piac közepén levő hosszú faszin is, mely a mint említők, az áruló mesteremberek számára volt építve. Az égés után az árulóhely ide sátrak alakjára deszkával fedett hosszú sikátor formára állítatott fel. A tanács és a város lakóinak elfogulatlanabb része, okulva az 1834-ki év szerencsétlen történetén, mikor az említett szín ugyyszólva vezetőül szolgált a lángoknak a város nyugati sorára való juttatására, elhatározták a színeket onnan elmozdítani a tanácsház udvarára átteni. A határozat ellenállásra talált a czéhbeliek részéről, megfélebbözvén a kir. főkörmányszékhez; de az a tanács határozatát helybenhagyta. Minek folytán a színek 1847 őszén lerontattak s darabjai az illető czéhek által haza hordattak. A hat czéh azonban sokáig nem nyugodott, megkésztette az ujonnan építendő színek tervét s oda hatott, hogy az 1848. febr. 9-én a tanács és esküdt közönség vegyes gyűlésén elhatározatott a piac közepére — a hol régenté voltak — a czéhek árulószíneének ujából való felépítése. 11-én a kimérés meg is történt. A színeknek a piac közepére felállítása minden izletes modorban való felépítése mellett is káros és a város haladását akadályozónak tekintetett a vidék által is, a mint azt felfejtő az „Erdélyi Híradó“ 1848. márczius 3-án 131-ik számában. Mivel Háromszéknek a leglátogatottabb piacza, színek nélkül is igen szűk. Azon egyes czéhek is, melyek ki voltak zárva, a kir. főkörmányszékhez felfolyamodtak, a felállítást ellenezvén.

Hogy vajjon a Kőköből mindig ugyanazon helyen volt-e 1730-ban, midőn Jancsó István fia Mihály (Kósa Zsuzsa férje) ott lakott, 1760-ban s 1775-ben is, midőn említették Jancsó László, Istvánné és Dániel, mint a Kőköbőlnél lakó, erről tiszta adatunk nincs. 1760. előtti években „Kőköböl-utca“ „Kőhalom-utca“ elnevezésekkel is találkozunk egyes régi okmányokban.

2. Fújér Juli (Májor Juli) 1795—1825. tájt.

Jancsó József laktelke hihetőleg a Kőköbőlnél ott volt, ahol atyjáé.

Gyermekei: a) J ó z s e f, sz. 1786, def.

b) S á r a, sz. 1787, férje: Jancsó József (Istváné), cop. 1812-ben.

c) M a r i, sz. 1795.

d) R e b i, sz. 1797.

e) L á s z l ó, sz. 1797, † 1840. Neje: Jancsó Anna (Györgyé), cop. 1823, † 1870-ben 75 éves korában. Gyerme.: Anna, sz. 1828., Teréz, sz. 1830., Ráchel, sz. 1833., András, sz. 1836., Ferencz, sz. 1840.

f) M i h á l y, sz. 1799.

g) S a m u, sz. 1801, † 1802.

h) R á c h e l, sz. 1801.

i) J ó z s e f, sz. 1803, † 1803.

j) A n n a, sz. 1805, férje: 1. Barti Mózes, 2. Antal Mózes, cop. 1866.

3. J a n c s ó I s t v á n (J. László és Szabó Kata kisebb fia) Kőköbőlnél sz. 1764, † 1810.

Neje: Menyhárt Anna, sz. 1766 tájt, cop. 1785, † 1847-ben 81-ik évében.

Gyerme.: A) J ó z s e f, sz. 1786, def.

B) S á r a, sz. 1787.

C) D a n i, sz. 1799, † 1801.

D) M a r i, sz. 1801.

E) I s t v á n, sz. 1803. Kőköbőlnél, neje: 1. Szőcs N., cop. 1834., 2. Nagy Szabó Anna—Mária, cop. 1836. Gyerme.: Mária, sz. 1835., Róza, sz. 1840., Teréz, sz. 1843. (Benkő Istvánné),¹ István, sz. 1845.

F) D á n i e l, sz. 1806. Neje: 1. Kis Rebi (Danió), cop. 1826., def. 2. Kovács Mária, cop. 1837. Gyerme.: a) R e b i, sz. 1830., férje Tóth György, def.

¹ Benkő család kétféle lakik K.-Vásárhelytt. A kézdívasárhelyi ősi Benkő család és altorjai. 1622-ben előfordul Benkő Gergely, 1669-ben János, 1650 tájt Mihály, kinek fia Isván 1699-ben Tordán lakott fia Mártonnal s eladta kézdívasárhelyi belső és külső jószágait, 1700—1712. István főbiró, kinek neje Jancsó Judit volt, 1761-ben Benkő János, mint nemes személy említettik, 1782-ben Bálint senátor, 1812—1817. István senátor, 1817—1826. Samu. senátor és consistor, 1824—1826. Dani senator. 1874. Dani egyházgondnok,

b) György, sz. 1832, neje Hankó Sára, def.

c) Dani, sz. 1833. Neje: Csekme Terézia, sz. 1840., cop. 1860-ban. Gyerm.: a) Károly, sz. 1865. Neje: Papp Anna, sz. 1871-ben, cop. 1889-ben. Gyerm.: Anna, sz. 1891-ben, Teréz, sz. 1893., Erzs, sz. 1895. b) Mária, sz. 1867., férje: Molnár József, c) Lajos, sz. 1873., d) Ilka, sz. 1874, férje: Fekete Márton, cop. 1893, e) Róza, sz. 1876-ban, férje: Tóth Gyula, cop. 1895, f) János, sz. 1878., g) Emma, sz. 1881.

d) Anna, sz. 1838., férje: Antal Mózes, def. (Zágonban lakik.)

e) Antal, sz. 1839, neje: Mágori Rebi.

f) Teréz, sz. 1841, † 1895., férje: 1. Nagy György, 2. Jancsó Sándor.

g) Mihály, sz. 1843, † 1867.

h) Domokos, sz. 1845, † 1855.

i) Mária, sz. 1847, † 1854.

j) János, sz. 1849, neje Török Mária.

k) István, sz. 1853. foglár, neje: Molnár Anna, cop. 1876. Gyerm.: János, sz. 1877., István, sz. 1788, def., Teréz, sz. 1879, def., Antal, sz. 1881, def., István, sz. 1882., Amália—

1848—49-ben Pál honv. alhadn., később képviselő, főbíró; Sándor képviselő. Az Altorjaiak közül is 1848—49-ki szadadságharczunknak több derék hőse volt.

I. tábl. Benkő N.

László, sz. 1817., István, Sándor, Mária, Károlina, Pál † 1869. 64 év.

Dézsai Mária. Jancsó Sára. Nagy M. 1. Tóth Réthy József. képviselő, főbíró
Mihály Dénes Mária.

2. Kis Lajos.

Pál,	Amália,	Béla, Mária, János, Sándor, István.	Gyula,	Lajos,	Sándor,
Nagy Róza.	Tóth Dáni.	a) Kovácsi Amália	Fejér Róza. postam. orsz. gyűl		
		b) Nagy Ida	Gál Eszter. képvis.		

II. tábla. Altorjai Benkő N.

Nápoleon,	Dénes,	Rezső,	Teréz,	Károlina,	Amália,
1848—49. honv. százados,	1848—49. honv. százados,	1848—49. honv. alezredes.	1848—49. honv. k.-vásárhelyi ozrodes.	Fábián Dániel, ref. pap.	Trittfeld Erneszt, őrnagy.
Beke Auguszt. Beke Veronika.					
Emma,	Dénes.	Gizella.	Vilma, Kornélia.	Gyula, Ilka, Emma,	Aurélia.
				Berta, Kornélia, Janka.	

III. tábla. Árkosi Benkő Bálint,
Jancsó Salomé.

Dániel, sz. 1799. január 9-én K.- Vásárhelyt. A m. tud. akad. lev. tagja, gr. Mikó Imre és br. Kemény Zsigm. tanítója.

Teréz, sz. 1884., József, sz. 1886., Mihály, sz. 1889., Anna—Mária, sz. 1891, def., Anna—Mária, sz. 1893.

1) N. leány, férje: Jancsó N. Gyermek: Iván, kinek neje: Szotyori Anna, cop. 1882. Ezek gyermekei: Károly, sz. 1882., Teréz, sz. 1884., Ilona—Szendike, sz. 1886. Romániába távoztak el.

4. Id. J a n c s ó I s t v á n (id. J. László öccse) Kőköbőlnél, sz. 1728, † 1799. Neje: Szőcs Anna, cop. 1752, † 1763.

Gyerm.: A n n a, sz. 1754., Mózes, sz. 1756., Éva, sz. 1757., Rebi, sz. 1760., Judit, sz. 1762., István, sz. 1767.

5. J a n c s ó D á n i e l, hasonlóan mint Kőköbőlnél lakó említették. Neje: Szőcs Erzse, cop. 1762. Fia: Dániel, sz. 1775.

C) Az iskola és templom mellett levő Jancsók töredék leszármazása.

(Lásd a III., IV. táblán.)

1. Az iskola mellett nagy Jancsó Jakabnak Péter és János fiai s azoknak nemzedékei laktak. Ott lakott Imre, ott lakott János is, kinek neje Bodó Ilona volt. A kiknek fia: János, sz. 1700 tájt, neje szentkatolnai Kovács Ilona, (cop. 1735.)

Az iskola mellett lakók közül az összekötő-kapcsolatot csak következőkre nézve nem sikerült feltalálnom:

Jancsó Mihály, neje: N. N. Gyermek: A) A n n a, sz. 1754.

B) S a m u, neje: Nagy Sára, cop. 1777, megh. 1820-ban, mint özvegy. Gyermek: Judit, sz. 1778, def., Sára, sz. 1781., Samu, sz. 1783, Mária, sz. 1785, † 1786., Mária, sz. 1787., Dani, sz. 1791, def., Dani, sz. 1792., József, sz. 1811.

2. A templom (szentegyház) mellett levő Jancsóknál, kik Jancsó Tamás és Jakab ágazatához tartozók, az összeköttetést mindeniknél lehetett eszközölni (Lásd az I., II. és IV. táblán); csupán J a n c s ó S a m u n á l maradt kétség, ki szőcsnek is, timárnak is iratik, neje hol Mágori Mária, hol Mágori Sára néven fordul elő, cop. 1794. Jancsó Ferencz-nél is némi kétely maradt fenn; a kinek fia: János, sz. 1775., neje: Bodó Rebi, cop. 1801.

D) A Szarvasnál levő Jancsók töredék leszármazása.

(Lásd a VII-ik táblán.)

A szarvasnál levő Jancsóképpen említették: Jancsó János, kinek neje 1762-ben a Szarvas vendéglőnél volt s azon évben ott is halt el. Gyermekök: A) Mihály, ki 1721 tájt született, † 1771-ben. Gyermekai: a) Rebeka, ennek gyermeke Sára, sz. 1782.

b) Sára, sz. 1767, † 1773.

c) Mihály, sz. 1771-ben, neje: Bodó Zsuzsa, fiók: Samu, sz. 1812-ben.

Neje: Lukács Éva—Judit, ki 1863-ban 55 éves korában elhalt. Gyermekai:

1. Éva, sz. 1835.. férje: Szőcs N. Oláhonban laknak.

2. Anna, sz. 1837., (Kovács Lajosné.)

3. Mihály, sz. 1839.

4. Samu, sz. 1847. Neje: Szőcs Róza, cop. 1874. Gyermekai: András, sz. 1875., Berta, sz. 1877., Róza, sz. 1878., Anna, sz. 1880., Mária—Teréz, sz. 1882, def., Károlina, sz. 1883, def., Rebi, sz. 1886., Ida, sz. 1892, def.

5. András, sz. 1850. Mint katona táborozás alkalmával elesett.

B) József (J. János kisebb fia.) Róla a kézdivásárhelyi ev. ref. halottak anyakönyve 709-ik lapján ezen bejegyzés van: „1788. Josephus Jancsó szarvas, qui putabatur ad Ó-Sáncz 19. Jul. occubuisse, Constantinapoli obiit in captivitate.“ Konstantinápolyban török fogságban halt el. Gyermekai: Anna, sz. 1780-ban.

A Szarvasnál levő Jancsók egy másik ágazata a Jancsó Istváné. Kinek fiai voltak:

A) Mihály, ennek fia András, 1823. oszt.

B) József, kinek fiai:

a) János, † 1823.

b) Samu, dálnoki ev. ref. pap. 1823. oszt. Ennek fia János 1823. oszt.

c) József, 1797., 1823., 1844. oszt.

C) Samu, ennek fia Dani, 1823. oszt.

E) Csizmadia jelzővel levő Jancsók töredék leszármazásai.

Ezeket véve, három leszármazási töredék maradt fenn. Hogy vajjon melyik törzs ivadéka, — fel nem deríthetett.

I. A Jancsó Gábor nemzedéke. Ki 1770-ben, mint 60 éves halt el, 1710 tájt született. Neje Nagy Borbála, cop. 1735, † 1775-ben, élete 63-ik évében. Gyermekei:

Mózes, sz. 1739, † 1739.	József, sz. 1740, † 1770.	Mária, sz. 1744, def.	Mária, sz. 1751, † 1763.	Leány, † 1765.
Szöcs Ilona, cop. 1768.				
József, sz. 1770., † 1780.	Mária, sz. 1778.	Anna, sz. 1780.	Rebi, sz. 1781.	Anna, sz. 1783.
		def.	def.	def.
	Mózes, sz. 1789.	Dani, sz. 1792.		cop. 1810. † 1855.
	def.	def.		75 év.
József, sz. 1811. Judit, sz. 1823.				

II. Jancsó György nemzedéke. Ki született 1700 tájt. Neje elhalt 1752. Gyermekei:

György, sz. 1723. † 1790.	Jakab,	Pál.
Barthus Judit, cop. 1752.	Bene Sára, cop. 1745. † 1784.	
Samu, sz. 1752.	Judit, sz. 1754.	Judit, sz. 1759.
def.	Jancsó Fer. cop. 1779.	def.
Krisztina, sz. 1747.	Sára, sz. 1750.	Jakab, sz. 1753.
Rebi, sz. 1755.	Anna, sz. 1759.	

III. Jancsó József,

Órás Jancsó Rákhel, cop. 1777, † 1810.

Mária, sz. 1778.	Anna, sz. 1780.	Anna, sz. 1783.	Samu, sz. 1788.	Mózes, sz. 1789.
def.				† 1791.

F) Késes jelzővel bíró Jancsók töredék leszármazása.

(Lásd a VIII-ik táblán.)

Két testvér fordul elő e jelzővel: Id. Pál és id. Bálint.

1. Id. Jancsó Bálintról annyit tudunk, hogy nekifia * volt András, ki 1757-ben nőül vette Jancsó Máriát.

2. Id. Jancsó Pál, † 1752-ben. Neje: a) N. N., b) özv. Jancsó Istvánné, cop. 1737. Gyermekai:

A) György, neje: Szőcs Mária, cop. 1763. Gyermekai:

a) József, sz. 1764.

b) Kata, sz. 1769. (Mészáros Tamásné), cop. 1790.

c) Samu, sz. 1772. Neje: Turóczy Rebi (Dávidé), cop. 1801. Gyermekai: Borbála, sz. 1802, József, sz. 1803, Mária, sz. 1804, Ferencz, sz. 1807.

d) András, sz. 1778, † 1779.

B) Ifj. Bálint, † 1808, neje: Baka Zsuzsa, cop. 1752.

Gyermekai:

a) Anna, sz. 1754, † 1755.

b) János, sz. 1756. Neje: Szabó (Turi) Sára, cop. 1780, gyermek.: Anna, sz. 1781, Samu, sz. 1785, Mária, sz. 1786, † 1791, Eszter, sz. 1788, † 1791, Mária, sz. 1796.

c) Judit, sz. 1759.

d) Sára, sz. 1761., def.

e) Sára, sz. 1763.

f) Pál, sz. 1764, † 1766.

C) Ferencz, † 1763. Neje: felsőcsernátoni Sántha Biri, cop. 1747, gyermekai:

a) András, sz. 1750.

b) Mózes, sz. 1752.

c) Mátyás, sz. 1753.

d) József, sz. 1761.

D) Rebi, sz. 1735.

E) Judit, sz. 1737, † 1745.

F) Ádám, sz. 1738, kinok fia ifj. Ádám, ennek Nagy Péter leánya Krisztinától, [cop. 1798.] gyermekai: József, sz. 1799, Judit, sz. 1801.

G) Gombkötő jelzővel levő Jancsók töredékleszármazása.

[Lásd a IX-ik táblán.]

1737 tájt kezd ismeretes lenni a gombkötő jelző a Jancsók egy ágzatánál. És pedig:

1. Jancsó Józsefnél, ki született 1717 tájt, † 1780,

Neje: Szőcs Robi, sz. 1706, cop. 1744, † 1814-ben 108 éves.
korában. Gyermekai:

- A) József, sz. 1745.
- B) Mózes, sz. 1749, def.
- C) Mózes, sz. 1750, † 1807. Neje: 1. Mágori Anna, cop. 1767, † 1788. 38-ik évében. 2. Forró Mária, cop. 1789. Gyerme.:
 - a) András, sz. 1768, † 1787.
 - b) Anna, sz. 1782, def.
 - c) Anna, sz. 1784.
 - d) Kata, sz. 1784, def.
 - e) Dávid, sz. 1785, neje: bikfalvi Benkő Ágnes [Mózesé], cop. 1807-ben.
 - f) Ézsaiás, sz. 1793. def.
 - g) Sándor, sz. 1795.
 - h) Mária, sz. 1792.
 - i) Mária, sz. 1797.
 - j) Sára, sz. 1804.
- D) Zsuzsa, sz. 1747.
- E) Anna, sz. 1752.
- F) Samu, sz. 1755.
- G) István, sz. 1757, neje Gáspár Anna, cop. 1788.

Gyermekei:

- a) Anna, sz. 1785.
- b) István, sz. 1788.
- c) József, sz. 1791. Neje: Jancsó Sára (Jancsó László-Józsefé), cop. 1812, † 1820., gyermekei: Simon, sz. 1826., József, sz. 1813., Dani, 1815.

H) Dani, sz. 1760, neje: Bonus Zsuzsa rk., cop. 1789, † 1803, gyermekei:

- a) Anna, sz. 1782. (Labonez Istvánné.)
 - b) Robi, sz. 1783. Parajdra származott.
 - c) Zsuzsa, sz. 1788., def.
 - d) Dani, sz. 1786 tájt. Neje: Zonda Anna, cop. 1818.
 - e) Áron, sz. 1797, def.
 - f) Erzsébet-Teréz, sz. 1798., férje: Tóth Dani, cop. 1821.
2. Jancsó Dani (id. Jancsó Dani és Bonus Zsuzsa fia), sz. 1786 tájt, † 1832-ben.

Neje: Zonda Anna, r.kath. cop. 1818. — Gyermekeik:

- A) Anna, sz. 1819. (Szotyori Józsefné), cop. 1844.

B) Mária, sz. 1822., † 1893-ban; férje Jancsó Dávid (a Jancsó Gábor—János fia), cop. 1849.

C) Áron, sz. 1825-ben. — Előbb cs. katona, — azután 1848—49-ben honv. hadnagy. — Neje: Szigethy Róza, cop. 1853., gyermekei: Rózália, sz. 1854., Károlina, sz. 1856., Mária, sz. 1862., def. Áron, sz. 1863, def. Mária, sz. 1864. def. Teréz, sz. 1866., Amália, sz. 1870, def. Mária, sz. 1876. def.

H) Kantai Jancsókól töredék-leszármazások.

Már 1600-ban fordulnak elő Kantában lakó Jancsók; — kik nagyobb részénél a törzsszel való összekötő kapocs megtaláltatott; — de következőknél még nem:

I. *Kantafalvi Jancsó Jakab*. Neje: szárhegyi Lázár Erzsébet, (szárhegyi Lázár István † 1644 és Székely Ilona † 1629. leánya). Olv. baczkómadarasi Kis Bálint: „Az Árpádok királyi vére Magyarország családaiiban. V.”

II. Jancsó István, ev. ref. (tán a gonb'kötő Jancsókhoz tartozó!?).

<i>Anna</i> , sz. 1785, † 1839.	<i>József</i> , sz. 1789 tájt, † 1823, 34 év.	<i>Simon</i> , sz. 1793, <i>Bartalus</i>
<i>Fazekas Antal</i>	1. Jancsó Sára, cop. 1812.	(Lásd III.) sz. 1800.
cop. 1811.	2. Fogarasi Rózália, cop. 1823, † 1854,	
	3. Konradt Mari	

<i>Judit</i> , <i>Judit</i> , <i>Ferencz</i> , <i>Mária</i> , sz. 1837, <i>Mihály</i> , sz. 1838, <i>János</i> , sz. 1840, <i>József</i> , <i>Dani</i> , sz. sz. sz. 1836	1. Szász Dani	1. Bucsí Rebi	nőma	sz. sz.
1825, 1829. def.	cop. 1863.	2. Máté Mária	cop. 1863.	1842. 1844
def.	2. Nagy N.			def. def.

<i>Mária</i> sz. <i>Károly</i> sz. 1865, <i>Mihály—József</i> , <i>Mihály</i> sz. 1870, <i>Károly</i> sz. <i>Mari</i> sz. 1862. def. † 1870. sz. 1868, † 1870.	1872, def. 1873 def.
III. Jancsó <i>Simon</i> , sz. 1793.	<i>Bartalis</i> , (vagy <i>Bertalan</i>)
1. J. Perdi Éva. 2. Fekete Anna, cop. 1918.	Kajtár Teréz

<i>Éva</i> , <i>István</i> , <i>Anna</i> , <i>Áron</i> sz. 1824, <i>István</i> , sz. 1826, <i>Mari</i> , <i>Teréz</i> sz. sz. sz. kathol. 1842. kathol. 1846. sz. sz.	<i>Teréz</i> , sz. 1825.
1815. 1819. 1821.	Szász Teréz Mária 1828, 1834.

1. Dézsi Anna cop. 1851.

Mária cop. 1848.

2. Marti Kata, cop. 1849.

1. Áron, sz. 1848. def.	<i>Teréz</i> , sz. 1852, <i>Mária</i> , sz. 1854. <i>József</i> , sz. 1856,
2. Rebi, sz. 1849. (Baka Lajosné)	Mágóri Teréz Mária
cop. 1892.	cop. 1883.

3. Rózália, sz. 1850. 4. Mari, sz. 1850,	<i>Gyula</i> , sz. Árpád sz.
5. Anna, sz. 1852. 6. Teréz, sz. 1853. def.	1885. 1887.
7. György, sz. 1855. Oláhonba ment.	
8. Áron, sz. 1856 neje: Mágóri Teréz, cop. 1879, gyerm.: Mária, sz. 1883, Áron, sz., 1885. József, sz. 1886. 9. Róza, sz. 1858.	
10. Sándor, sz. 1860. def. 11. Samu, sz. 1861.	
12. Sándor, sz. 1862, def. 13. Rebi, sz. 1863,	

IV. Jancsó N.

Ferencz, fillér, káp. 2-ik szék. gy. e.
Biró Juli

István.

Sára, def.	Samu, sz. 1801, Bodó Rebi.	Elek, sz. 1802, def.	Elek, sz. 1810, Molnár Éva, cop. 1833, † 1871, 55.	Teréz, Pap András.	Rebi, Jancsó Jó- zsiás.	Bora, Tóth István.	Péter, sz. 1815, † 1817.	Pál, † 1817.	Ferencz, fillér Kovács Rebi (Dánié) később Jancsó Jánosné.
---------------	-------------------------------	-------------------------	--	-----------------------	-------------------------------	-----------------------	-----------------------------	-----------------	--

Anna, sz. 1845.	Dénes, sz. 1835, Nagy Mária, cop. 1867.	Teréz, sz. 1836, Jancsó Károly.	Gábor, sz. 1839, Szeles Róza, sz. 1841. (Hétfaluból.) Szotyori Fer.	Anna, sz. 1841.	Mária, sz. 1844.	Irma, Vidvész.	Róza, sz. 1846, Budapest.	N. Leopold Fer.	Teréz, Tóth István gazdag.	János.
	Elck, sz. 1849.	Rebi, sz. 1851.	Éva, sz. 1853.	Károlina, sz. 1861.	Klára, sz. 1859.	Ferencz, sz. 1856.	def.			
	Mágóri Mária.	Tóth Istv.	Kovács Istv.	Jancsó Lipót.						

Anna, sz. 1868, József, sz. 1870. Róza, sz. 1871, def. Vilma, sz. 1876, Róza, sz. 1881.

István,
Amália,
Kupán József. Róza,
Nagy Fer.

V. Jancsó Samu, sz. 1784 tájt.

Krausz Károlina, cop. 1808.

Mária, sz. 1812, † 1890-ben.

Zabolai Szász Dániel, Kézdi-Vásárhely katonai int. tanár, cop. 1830.

Károlina, sz. 1816. január 16-án, meghalt 1864. február 24-én.
Zakariás Kristóf, 1848—49-ki nemzetőr, főhadnagy.*

Dániel—Adolf, sz. 1831, Mária—Károlina, sz. 1832, Matild, sz. 1837, Póli, sz. 1840, József,
1848—49. honv. tábornokari Zakariás József
Medvész György
őrnagy, III. oszt. érdemj. kir. járásb. kiadó

Anna, sz. 1836, Mária, Kata, sz. 1841, Álbina, Vilma, Árpád,
Lakatos József. Wertán Szenkovics Jakab Dobál
Endre. Mikl. István. Elíz.

Béla.

Mariska,

Sándor.

VI. Jancsó Samu utódlai 1834. július 8-án atyjoknak 1734 előtti halála után Kantában a Jancsók ösfundusán laktak. Szom-
szédai: keletről Deső Mózes, délről Jancsó Dani (Nagy Mária férje.)

Neje: Lakatos Anna, cop. 1741, később Szöcs Ferenczné, 1764.

Samu, sz. 1742, Judit—Anna, sz. 1743, def., Mózes, sz. 1747, Kata, sz. 1748, † 1760.

* Zakariás örmény nemes családból való. Orsz. levélt, 1750. IX. Lib. Reg. 904. 1.

3. Egyes Jancsók, kiknek még kisebb töredék-leszármazását is megtudni, egyik vagy más ágazathoz beosztani nem lehetett.

Ily Jancsó, K.-Vásárhelyt és Kantában együttvéve mintegy 65 van. — Ezeket is bejegyeztem a róluk talált adatokkal: hogy majd a család történelmének bővebb megírója, házagnak kipótlója és egyes szükséges rectificatiók eszközöljének figyelmét ezek is el ne kerüljék. — De bejegyeztem azért is, hogy ők és családjaik addig is hassanak oda: miszerint az egyik vagy másik ágazathoz való bejegyzés végett szükségelt adatokat felkutatván, — a hová tartozandóságot annál könnyebben megállapíthassák.

1. Jancsó András, kötélverő, kantai. Neje: Jancsó Éva, gyermek.: Mária, sz. 1768.

2. Jancsó András, k.-vásárhelyi. Neje: Benkő Borbála, gyermek.: Rozália, sz. 1788., András, sz. 1791., Teréz, sz. 1792., † 1796., Lajos—István, sz. 1795.

3. Jancsó Antal, sz. 1723 tájt, † 1778-ban. Neje: Tóth Anna, cop. 1748, † 1789-ben 65 éves korában. — Gyerm. János, sz. 1750, Klára, sz. 1753 (gyermeké Ádám † 1781), Judit, sz. 1757 (gyermeké Ádám sz. 1780), András, sz. 1767, megh. 1778.

4. Jancsó Áron, k.-vásárhelyi, sz. 1823 tájt. Neje: Füstös Mária, cop. 1868.

5. Jancsó Dani, k.-vásárhelyi, sz. 1835 tájt; neje: Jancsó Teréz (Dávidó) cop. 1859, gyermek.: József, sz. 1859., Sándor, sz. 1860. (neje Jancsó Teréz), Ilona, Dávid, sz. 1866., Antal, István.

6. Jancsó Dani, neje: Kovács Rebi, fiok: György, ennek neje Tóth Sára, cop. 1849.

7. Jancsó Dénes, neje: Jancsó Teréz, rk., † 1874., 34 év. szül. 1840 tájt.

8. Jancsó Ferencz, 1839-ben néhai. Neje: Császár Zsuzsa † 1839, 60 év. sz. 1779 tájt.

9. Jancsó Ferencz, sz. 1774 tájt, k.-vásárhelyi; neje: László Anna, cop. 1803.

10. Jancsó Ferencz, kantai; neje: Nagy Kata, gyermek. Rozália, sz. 1849.

11. Jancsó Ferencz, † 1755.

12. Jancsó Ferencz, neje: Dani Judit. cop. 1741.

13. Jancsó Ferencz, neje: Jancsó Judit (Jancsó György), cop. 1779, † 1801. Gyerm.: Sára, sz. 1783, def. Mária, sz. 1785, def. Ferencz, sz. 1786. def. Anna, sz. 1789.

14. Jancsó Ferencz, neje: özv. Csiszár Imréné Szőcs Mária, cop. 1770. † 1803.

15. Ifj. Jancsó Ferencz, sz. 1733 tájt, † 1783, 50 év. Gyerm.: Ilona, sz. 1771. Ferencz, sz. 1773, Mihály, sz. 1776. def. Mózes, sz. 1778, Mihály, 1782.

16. Jancsó Ferencz, † 1854, 76 év. sz. 1778 tájt.

17. Jancsó György, neje: Baglyos Heléna, gyermek. Magdolna, sz. 1736.

18. Jancsó István, neje: Sánta Helén, cop. 1756.

19. Jancsó István, kantai, neje: Miháltz Borbála, gyermek.: Antal, sz. 1758 def. Anna, sz. 1759.

20. Jancsó István, kantai; neje: Kristóf Erzse, fiók, György, sz. 1859., neje: Balázs Ilona Kurtapatakról cop. 1882 gyermek.: István, sz. 1882.

21. Jancsó István, ev. ref. kantai; neje: Soff Anna, cop. 1783, gyermek.: Teréz, sz. 1797.

22. Jancsó István, neje: Megyaszai Mária, gyermek.: Rozália, sz. 1867.

23. Jancsó István, k.-vásárhelyi, † 1865, 39 év., sz. 1826 tájt.

24. Jancsó István, (Barabás mellett). Neje: Szabó Kata. cop. 1856-ban, ki 1780-ban 44 éves volt. — 1790. apr. 24-én a Kőköblön alól nemes Barabás és a Szőcs-familia jószágok közt laktak. Gyerm.: Ferencz, szül. 1735 tájt, Anna, sz. 1754, Éva, sz. 1757, Rebi, sz. 1760, Judit, sz. 1762, István, sz. 1767. ennek tán neje: Demeter Anna (Menyhérté) cop. 1797.

25. Jancsó István, fia † 1756, leánya † 1762. N. leány, kinek tán férje: Jancsó István Bonus, gyermek.: Sára,

sz. 1778, József, 1780 def. Zsuzsa. Ennek férje: Jancsó Dani, gyermek.: Anna, Dani, Rebi, Zsuzsa, Áron.

26. Jancsó István, neje: Baglyos Judit, cop. 1777.

27. Jancsó István, fia: Ferencz, † 1763, neje: első elhalt 1755-ben; második Kovács Zsuzsa, cop. 1755. Gyerm.: Sára, sz. 1745 def. Antal, sz. 1748, Éva, sz. 1752 def. Sára, sz. 1756.

28. Jancsó János kantai, neje: Magyar Kata oroszfalvi, cop. 1758, gyermek.: Ferencz, sz. 1758, István, sz. 1779.

29. Jancsó János, kantai; neje: Csiki Kata, fiok: Simon, sz. 1765.

30. Jancsó József, fia: József. Ennek neje: Szabó Mária (Andrásó) cop. 1794.

31. Jancsó József, fia: Ferencz, (a papné bátyja). Ferencznek gyermek.: Éva, sz. 1747, Anna, sz. 1748, István, sz. 1754-ben.

32. Jancsó Józsefné fia József, ennek neje Benkő Mária (Mihályé) cop. 1796.

33. Jancsó József, neje: Szöcs Rachel (később 1795-ben Sebessy Józsefné).

34. Jancsó József, neje: Zonda Ágnes, rkath. † 1874, 50 év. sz. 1824 tájt. Gyerm.: Ilona, sz. 1832.

35. Jancsó József, k.-vásárhelyi; neje: Füstös alias Lakatos Julia, gyermek.: Judit, sz. 1799, Helena, sz. 1803.

36. Jancsó József, neje: Székely Rozália, gyermek.: Sára, sz. 1827.

37. Jancsó József, k.-vásárhelyi, neje: Barabás Anna, gyermek.: Rozália, sz. 1770.

38. Jancsó József, k.-vásárhelyi, sz. 1816 tájt, neje: Rác Mária, cop. 1861.

39. Jancsó Judit, fia: Ferencz, sz. 1851.

40. Jancsó Mihály, kertész, gyermek.: Sára, sz. 1761. Jancsó József kertész tán testvére lesz? — Ennek gyermek.: Krisztina, sz. 1753-ban.

41. Jancsó Mihály, Deák, gyermek.: Sára, † 1733. jul. 31-én. Kelemen, sz. 1734, Krisztina, sz. 1735, Mózes, sz. 1736 def. Mózes, sz. 1737.

42. Jancsó Mihály, neje: Baglyos Anna, cop. 1747, gyermek.: Judit, sz. 1748.

43. Jancsó Mihály, szatócs; ennek fia: József, ki hasonlóan szatócs, elhalt 1793 előtt, ennek neje: Szőcs Anna, cop. 1760, (1793-ban Páldeák Istvánné) gyermek.: József, sz. 1760, fiu, † 1761, Dani, sz. 1762, Ferencz és Istv. ikr. sz. 1768. Ferencz neje: Vizi Sára, cop. 1795 tájt. — Szőcs Anna férje J. József halála után Páldeák Istvánné lett 1793-ban.

44. Jancsó Mihály 1793 előtt el volt halva, neje: Bodó Anna (Mihályé),¹ cop. 1747, † 1793-ban mint özvegy. Gyerm.: Samu, sz. 1750, Ilona, sz. 1748. Tán ezen Samu lesz, kinek neje Nagy Sára? cop. 1777.

45. Jancsó Mihály, malmos, malombahordó 1760 tájt, kinek első neje † 1765-ben, 2-ik Pap Éva cop. 1766, † 1807, gyermek.: Ilona, sz. 1763, Sára, sz. 1766, Samu, sz. 1769.

46. Jancsó Mihály, tán ennek lesz neje Baka Ilona, ki † 1783-ban 77 éves korában. (Az anyja pedig megh. 104-ik évében.) Gyerm.: Judit, sz. 1737, † 1741, Mária, sz. 1739-ben, János, sz. 1740, def. Mózes, sz. 1742, Mihály, sz. 1744.

47. Jancsó Mihály, fia: Mihály, fráter, azután káplár. Ennek tán a neje: Szabó Robi? Gyerm.: Kata, sz. 1766, Krisztina, sz. 1770, Klára, sz. 1774, Anna, sz. 1778, Dani, sz. 1780 def. Judit, sz. 1786, Mózes, sz. 1769 def.

48. Jancsó Mihály, 1708 hűtös polgár, 1743 assessor.

49. Jancsó Mihály, kantai, neje: Rózsa Rozália, fia: Mihály, sz. 1866. def.

50. Jancsó Mózes, kantai, neje: Kerekes Anna cop. 1772-ben.

¹ Bodó-család, K.-Vásárhely legrégibb családai közé tartozik; Szapanyos nevezeten is fordul elő. — 1686-ban Bodó István, neje: Aszszalos Judittal, Borók István s neje Baka Erzsitől egy belső jószágot vett rajtalevő ház- és melléképületekkel, s a lejáró félál földdel 230 frton. Szomsz.: a Csernáton és Torja felé menő ut nyugat felől, — másfelől Moska István. — De vettek belső- és külső fekvőségeket Jancsó Simon, Cseh Miklós és Szabó Lászlótól is. Jancsó Simontól egy benvaló örökséget 1688. jan. 18-án vettek meg. — 1705. jul. 5-én Vizi Gergely melletti jószágot Nagy Istvánné Erzséktől. 1686. áprilisban megvásárolták azon belsőt is, melyen akkor Bodó Salamon anyjával, Szőcs Zsuzsával lakott. — Bodó István 1718-ban aug. 11-én özvegye és gyermekei közt osztály jött létre. Fülöp Mihály jószág fele Szotyori György és több atyafiak szomszédságában jutott az özvegynék. A Borok-jószág Mihálynak, Jánosnak és Máriának Borok István és Jancsó Simon jószágá. Szomsz.: a Csernáton felől bejövő ut, másfelől Moska János. A Fülöp-jószág (szomsz.: délr. a Szotyori-jus, északr. Balogh-jószág) jutott

51. J a n c s ó M ó z e s, k.-vásárhelyi, neje: Kerekes Anna, gyermek.: Mózes, sz. 1775, def. András, sz. 1778.

52. J a n c s ó P á l, neje: András Rozália, gyermek.: Rozália, sz. 1805.

53. J a n c s ó P é t e r, neje: Nagy Judit, cop. 1756.

54. J a n c s ó P é t e r † 1776, 45 év. sz. 1731 tájt. Neje: Molnár Mária, cop. 1751; gyermek.: Samu, sz. 1751, József, sz. 1756, Mária, sz. 1757, Péter 1792 előtt el volt halva. Sára, sz. 1768, def.

55. J a n c s ó S a l a m o n, neje: Várady Viktória, gyermek. Anna, sz. 1857, def.

56. J a n c s ó S a m u, gyermek.: Mózes, sz. 1747, Samu, sz. 1742.

57. J a n c s ó S a m u, sz. 1733 tájt, katholizált 1776-ban, neje: Hokly Kata, cop. 1776.

58. J a n c s ó S a m u, lakatos, neje: Jancsó Krisztina, cop. 1765.

59. J a n c s ó S a m u, kantai, neje: Kovács Kata, gyermek. Anna—Mária, sz. 1776.

60. J a n c s ó S a m u, k.-vásárhelyi Kovácsszeri, sz. 1800 tájt, neje: Kovács Rebi, cop. 1826.

61. J a n c s ó S a m u, k.-vásárhelyi, sz. 1842 tájt; neje: Molnár Anna, cop. 1868, † 1883, 73 év.

62. Özv. J a n c s ó S a m u, neje: Barti Mária, cop. 1827, gyermek.: Ferencz, sz. 1829, def.

Samu és Péter fiai: István és Samunak, a harmadik része Rácز Jánosné Bodó Katának. — Az Aszszalos-jószág, mely Bodó Istvánné Aszszalos Juditra szülőtől szállott (Czompok jószágá és Barabás Györgyné N. Zsuzsánna szomsz.) adatott Juditnak. — Az Erdő Kata jószágának fele (Vizi Gergely és Nagy István szomszédtságában), adatott a Borok-jószág pótlására, fele pedig a Fülöp-jószág mellé. Ugyanekkor a földek is felosztattak. 1719-ben Bodó András assessor, 1722-ben Bodó János perel Jancsó Salamonnal, 1782-ben Bodó Andrásné és Jancsó Heléna, 1823. márcz 27-én három ágon levő Jancsó-atyafiak, u. m.: Jancsó Dani, Ferencz és Salamon. Jancsó Ferencz és Miklós, Jancsó János és Dani a Szala-utczában egy jószágot kaptak cserébe Bodó Istvántól. Szomsz.: kel. Bodó Istv., nyug. Bodó Samu. Bodó Samu 1808—1828-ban k.-vásárhelyi pap Jancsó Samu mellett lakott a Csernáton felé kimenő utczában.

1784. máj. 16-án Bodó János és István admoniáltatta Jancsó Danit (néhal Jancsó József órás nagyobbik fiát), hogy a templom-utczában levő

A kézdivásárhelyi ős Jancsó család

III.

		6 Jancsó Samu (J. sz. 1682 tájt,	
7.	Samu sz. 1709. Tán ez lesz az 1772-iki nagy-bazoni Rector?	József sz. 1713 tájt (templom mellett, senator, † 1776. Nagy Anna cop. 1737.	
8.	József sz. 1746, † 1803 (iskola mellett), Tóth Kata cop. 1768.	1787—1803 senator.	Samu.—
9.	Samu sz. 1770 (iskola mellett), assessor, † 1828. Benke Anna cop. 1806.	József sz. 1775. jul. káplár, városi tanácsos s székb. assessor. a) Benkő Mária cop. 1796. b) Kovács Rebi cop. 1800.	Salamon, Samu sz. 1780. sz. 1787.
10. Ferencz sz. 1807, Rebi sz. 1808, József sz. 1810, Samu sz. 1812, János sz. 1815, Adám sz. 1817, Dani sz. 1821, Áron sz. 1823, † 1868, Sándor sz. 1824, János. tiszttartó, Kovács Eszter cop. 1844.	János sz. 1815, Adám sz. 1817, Dani sz. 1821, Áron sz. 1823, † 1868, Sándor sz. 1824, János. tiszttartó, Kovács Eszter cop. 1844.	János sz. 1815, Adám sz. 1817, Dani sz. 1821, Áron sz. 1823, † 1868, Sándor sz. 1824, János. tiszttartó, Kovács Eszter cop. 1844.	János sz. 1815, Adám sz. 1817, Dani sz. 1821, Áron sz. 1823, † 1868, Sándor sz. 1824, János. tiszttartó, Kovács Eszter cop. 1844.
ii.	Samu, Gábor, Károly.	„Hazánk” helyettes szerkeszt. főszerkeszt. Dani. jogász.	1. Sándor 2. Béla s
12.	József, Lajos, Dani.	gazdatiszt. gazdatiszt. jogász.	
	Áron, Géza sz. 1855, Gyula, Károly sz. 1858, sz. 1849. Molnár Agnes sz. 1856, Nagy Amália sz. 1885.	Géza sz. 1878. def. József sz. 1879. def.	Károly sz. 1888. Fe

IV. T

		3. Jancsó Jakab Borbély Erzsé	
4.	Péter (nagyobb) 1655. jul. 18—1733, Imre I. 1624—1693, ifj. János, sz. 1621 tájt. 1655. jul. 18. egy (Lásd nemzedékét az I. és II. táblán.)	N. Ilona.	
5.	Mihály, István, János, sz. 1668. (isk. mellett), † 1743.	Tamás, Péter, 1709.	öreg
6.	Kata Jancsó László 1756.	János, sz. 1700 (isk. mellett) Kovács Ilona Szentkatolnáról cop. 1735.	Ferencz, id. Simon, 1765. Buza Judit József, János, Mihály, fogarasi ref. pap.
7.	András, sz. 1736, def.	József, sz. 1743.	János, † 1740.
8.	Mihály, sz. 1787.	Samu, sz. 1758. (templ. mellett), † 1822, Bartalyus	1772-ben Deákon sz. 1759. sz. 1764. sz. 1765. Baló Bálint a) Nagy Judit, cop. lakott. Benke Sára, cop. 1778.
9.	Samu, sz. 1795, † 1802.	József, sz. 1800, (1822-ben élt.)	Bálint, sz. 1808. Kovács Mária, cop. 1844.
10.	Mózes, sz. 1845		Sándor, sz. 1817. def.

leszármazása 1580—1895-ik évig.

Tábla.

Imre II. kisebb fia)
† 1737.

Péter sz. 1722, senator és consistor, † 1798.
a) Szőcs Anna cop. 1750, † 1767. b) Jancsó Mária cop. 1768, † 1801.

Tamás sz. 1764 (tán ez lesz a bodoki ref. pap?) Péter sz. 1769, senator. † 1820. Samu sz. 1770, Bálint sz. 1773, János sz. 1775.
Szőcs Sára cop. 1811. Jancsó Mária cop. 1792.

József sz. 1793 Péter sz. 1805, Péter sz. 1806.
cs. s kir. kap. szék. gy. e. † 1823. a) Tóth Mária. b) Jancsó Mária cop. 1835 c) Nagy Anna cop. 1838.
Szőtyori Rebi † 1890.

sz. 1825 houv. Anna.	József, (Gyergyóban) (Magyarhonban)	Richard sz. 1824, def.	Péter sz. 1828, a) Kássonujfalvi N. b) Jancsó Rebi cop. 1859.	József sz. 1835, Lajos sz. 1836, Jancsó Teréz cop. 1866.	Ferencz sz. 1842, Kovács Amália cop. 1878.	Samu sz. 1854, Szőcs Sára cop. 1878.
r sz. 1850. z. 1857.	1 fia, 1 leánya.	Péter Menyhárt Sára (Lisnyóból.)	Ferencz.	Lajos. Nagy Mária cop. 1893.	István, sz. 1876.	Samu, sz. 1879.
				Ferencz, sz. 1893.	Mózes-Lajos' sz. 1886.	János-Ferencz, sz. 1891.

József,
sz. 1865.

Adám,
sz. 1868. def.

rencz sz. 1891.

ábla.

ib (nagy).
1646 tájt.

ezm. Id. Mihály (Árva Mihály), sz. 1636 tájt, 1726-ban el volt halva. Jakab (élt 1666 tájt) tisztartó.
Baka Kata 1726 tájt. Pávára nősült s ott magtalanul halt el.

bb Mihály, sz. 1669, Péter, (elhalt 1726 tájt), András, 1726-ban néhai István, sz. 1674 tájt, † 1711.
Bodó Kata. özv. Bertalan Miklósné Szőcs Zsuzsa. (ez lesz tán a pap.) Neje: N. N. 1739.

defeciait. Klára, sz. 1716, † 1733 tájt Jakab, József, ifj. Mihály. Mihály, sz. 1698, † 1766. József, Jakab, 1711. 1726. oszt., † 1739, sárdi
Id. Szotyori István, bírós. Petri ref. pap. 1726. oszt. a) Kósa Zsuzsa, † 1750. 1711. oszt. ev. ref. pap.
1726-ban. b) Csutak Éva, cop. 1750. Bertalan Anna.

- 1798 (temp. mellett), Mózes, sz. 1745. Kisebb András, sz. 1746, jubl. kápl. József, sz. 1758.
1756, b) Jancsó Mária, cop. 1765. (Zalathnán lakott 1761—1765-ben) a) Tamás N. 1768. b) Kovács Klára, cop. 1768. def.
c) Feltorjai Miko Mária, cop. 1787.

sz. 1760. András, sz. 1768., Tamás, sz. 1772., József, sz. 1784., István, sz. 1786., József, Izrael és Eszter, Samu, sz. 1794., Dani, sz. 1798.
def. def. def. N. Kata. sz. 1786. sz. 1794. Balogh Judit. Nagy Rebi,
cop. 1816. cop. 1821.

András, sz. 1819. József, sz. 1823. Áron, sz. 1826, Samu, 1831. Józsiás Káplár, † 1848. Kőkösnel. Béla, sz. 1859. Albert, sz. 1864
def. def. def. Nagy Mária (templ. mellett) Turóczy Mária, cop. 1883.

Rozália, sz. 1847.

A kézdivásárhelyi ős Jancsó család

I. Tábla

1. Jancsó Simon									
2. Tamás I. 1609—1622. a) Bartha Judit 1609—1622.									
3. János I. 1590—1620.	Tamás II. 1594—1630. a) Aszszalos Klementina 1613—1622. b) Szász Kata 1630.					Balázs I. 1594—1606. (magtalanul halt el.)			
4. István, László, Minály, Péter, Antal. 1609—1622. 1609—1622. 1609—1622.	Tamás III. 1630—1689. Ürmösi Szász Kata.					Péter (nagyobb) 1654, 1655 jul. 18, 1733.	Imre I. 1624. 1693—1733	iff. János 1655 ju. N. Ilor	
5. Mihály 1657.	Id. Pál I. sz. 1686 tájt, † 1774. Szabó Kata cop. 1730.					Péter, 1681.	József, 1733.	Imre II. sz. 1685— 1733. (Lásd nemz. a II. táblán.)	István,
6. István 1661—1712. János 1661—1707. Szűcs Judit.	Pál II. sz. 1738, † 1816. Nagy Krisztina, cop. 1796.					Ádám I. sz. 1738, † 1788, Miklós a) Szabó Lidia, cop. 1765. b) Jancsó			
7. Ádám II. sz. 1761, † 1808. a) Szabó Judit, b) Jancsó Kata. c) Nagy Krisztina.	József sz. 1765.	Tamás sz. 1775, † 1833. Rács Krisztina cop. 1796.				Samu, sz. 1769, † 1828 assessor. Barti Anna, cop. 1793.			
8. Dániel, sz. 1792, † 1861. a) Nagy Mária cop. 1811. b) Pap Anna. c) Ferencz Ágnes.	Tamás sz. 1803, † 1854. Szotyori Eszter cop. 1825.					János sz. 1805, † 1858. Bodó Mária cop. 1833.	József sz. 1794.	Sándor sz. 1796.	
9. Jancsó Sára fogadott leánya Hodosi Máté Jánosné.	Károly sz. 1828. Jancsó Teréz cop. 1854.	Tamás, sz. 1630. Boér Teréz.	Balázs sz. 1834. Szűcs Sára sz. 1837. cop. 1858.	Dani	János sz. 1834.	Zachar sz. 1830. Molnár Róza cop. 1864	Samu sz. 1834. Krenitzky Sára cop.		
10. Pál sz. 1865. Ákos sz. 1868.	Zachar sz. 1867, Károly sz. 1880, Árpád sz. 1889. Reichel Matild.					Samu sz. 1866			

II. Tábla

6. Imre III. sz. 1679 tájt. † 1734 előtt.						5. Jancsó Imre II. (Jancsó Péter kis) József sz. 1680. 1789-ben még élt.			
Jakab sz. 1701, † 1771 (órás néven neveztetik maradéka.) Szűcs Mária, cop. 1735.									
8. József sz. 1736, † 1780. Dombi Judit cop. 1760.		Jakab sz. 1738 † 1792 a) Pap Mária cop. 1769. b) Aszszalos Rachel.		Samu sz. 1742 (ilyefalvi, azután maksai István sz. 1748. Áron sz. 1748. Veress Anna ev. ref. pap.) † 1792. Sebesi I.					
9. Dani, Samu, József sz. 1782. sz. 1764. sz. 1769.		Jakab sz. 1770. a) Kovács Éva-Mária cop. 1797 b) Jancsó Éva.		Tamás sz. 1773. Szász Rebi cop. 1801.		Elek, Máté sz. 1791 † 18655. n.-enyedi isk. maksai ev. ref. papj. jöszágigazg.		Ádám sz. 177	
10. József sz. 1797.		Dani Samu sz. 1803. Jakab sz. 1802. Hadházy Rach. sz. 1819 cop 1842.		Ferencz sz. 1828 (maksai ev. ref. pap.) Kölönte Józefa		Károly sz. 1831. Albert sz. 1831. maksai iparos. S.-Szt.-G. iparos F.			
11. Judit sz. 1842.		Lajos sz. 1858 m.-ujvári ev. ref. pap. Szabó Adrienne cop. 1882.		József sz. 1859 Cseh Juli		Gábor sz. 1862 Zoltáni Serestél Juli		István sz. 1864. Margit Juli	Sándor sz. 18637. Makkaai Margitt
2. Lajos sz. 1883, Adrienne sz. 1884, Sándor sz. 1890.		Róza sz. 1889,		István sz. 1891. Árpád sz. 1894.		1. János sz. 1867 2. Biri sz. 1872. 3. Ágnes sz. 1879		1. Lajos 2. Ferenc	

leszármazása 1580—1895-ik évig.

ábla.

I. 1541—1580.

560—1622.

1630—1596. b) N. N.

Jakab I. 1594—1635 (nagy), 1639 előtt halt el. Borbély Erzsé 1646 tájt.				Simon II. 1594—1630	
os sz. 1621 tájt l. 19. (Lásd nemz. IV. tábl.)	Mihály (Árva Mihók) sz. 1636 tájt	Jakab II. Pávára nősült s mag- talanul halt el.	Balázs II. 1655 jul. 18. egyezm.	id. Bartalyus, 1890—1713.	id. János sz. 1631 tájt. 1655. jul. 18. † 1695 előtt. Neje: 1695 tájt özvegy volt.
ia	Baka Kata 1726 tájt.				
János, Tamás, Peter. 1709.	Mihály, sz. 1689. Péter. Bodó Kata.	András, özv. Bertalan Miklósné. Szöcs Zsuzs.	István. sz. 1711.	József 1711—1735. Ferencz sz. 1704 tájt. Neje: N. Anna. (Groszfaluben lakott 1794-ben.)	János 1734-ben elvált halva. Neje: Anna 1734 tájt.
sz. 1740, † 1806. ó Kata, cop. 1768.	(Lásd ezek nemzedékét a IV. táblán.)				
ifj. Pál, sz. 1780, † 1836. Czukkor Sára, cop. 1803.					

Ádám sz. 1798. tanító.	Samu sz. 1805 † 1865. Bodó Éva cop. 1833.	Ádám, sz. 1815. † 1864. Nagy Mária cop. 1837.	Miklós, sz. 1821.	József—Mózes sz. 1822. Áron sz. 1826.
Gábor sz. 1836. p. 1860. Kovács Karolina cop. 1875.	Károly sz. 1850. Cseh Vilma cop. 1890.	József sz. 1840. a) Szentes Róza cop. 1867. b) Benkő Mária cop. 1872.	Dáni sz. 1842. Neje: Sárfaaluból sz. 1851.	János sz. 1851.
Gábor, József sz. 1877. sz. 1880.	Mózes—Ferencz. sz. 1882.	Pál sz. 1870, Károly—Lajos sz. 1878, István—Mihály sz. 1887.		

ábla.

ebb fia) sz. 1635 tájt. 1713-ban néhai.

Samu sz. 1682. 1735-ben még élt. (Lásd nemzedékét a III. táblán.)				ifj. Imre IV. sz. 1710, † 1760. Neje: N. N. † 1767.	
sz. 1750, senator lona cop. 1781.	Dani sz. 1752 † 1818. a) Jancsó Anna. b) Mágori Zsuzsa cop. 1783.	Mózes sz. 1756 † 1820, senator Mágori Judit-Anna cop. 1784.	Mózes, Imre sz. 1740, (templom mellett.) Benkő Mária cop. 1765.	Ferencz sz. 1744.	
sz. Neje: Nagy Anna cop. 1805. Fia: Samu sz. 1812.	Mózes sz. 1798. vicenot. azután senator. Benkő Sára.	János. Vizy Teréz.	József sz. 1769 † 1810. Mózes sz. 1774. a) Barabás Anna cop. 1801 özv. Birtalanné b) Nagy Mária cop. 1803. Benkő Ilona cop. 1801	Ferencz, János sz. 1774 (temp. mel.) sz. 1774. a) N. b) Bodó Rebi cop. 1811	
sz. 1836. Sándor örögyön sz. 1840. sz. Mari Izsák Flóra	Elek sz. 1839. Samu sz. 1847 pákei ref. pap vasuti ellenőr. Kovács Imre Ebergényi Mártin	Mária Kovács Imre	Samu sz. 1802 János sz. 1805. Imre sz. 1807. Kovács Eszter, cop. 1834. Szöcs Rebi cop. 1834.	Dáni.	
sz. 1868. Ilona sz. 1876. sz. 1876.	1. Elek sz. 1878. 2. Ilona sz. 1874. 3. Lázár. 4. Gerő.	Ödön sz. 1875.	Samu sz. 1844.	Dani sz. 1836. Mózes sz. 1837. a) Nagy Teréz cop. 1835. a) Ambrus Anna-Mária sz. 1841. b) Jancsó Róza cop. 1879. b) Tóth Rebi cop. 1871.	István
				Sándor.	János sz. 1864. Lajos sz. 1867. Róza sz. 1872. Simon Jánosov. ref. pap.

d leszármazása 1580—1895-ik évig.

. Tábla.

0—1610 (án J. Simon I. fia?)

jt élt

-1670 tájt élt.

jt élt.

ördül elő ő és nemzedéke.

Mózes sz. 1751.

p. 1778 (később 1795-ben Molnár Samuné).

János sz. 1783 + 1898.

a) Turóczy Anna cop. 1810. b) Szöcs Krisztina cop. 1819. c) Erdő Mária cop. 1820.

ron sz. 1826.
h Mária.Ábel sz. 1811,
Bodó Sára cop. 1840.János sz. 1816 (Fogarásban lakik)
Baka Anna cop. 1844.Dávid sz. 1826.
Jancsó Mária cop. 1849.

4. Lajos, Gyula, Béla. sz. 1849. sz. 1851. sz. 1861.	Dénes, sz. 1843.	Mózes sz. 1846, Nagy Ilona cop. 1884.	Ábel sz. 1847. a) Kovács Mari cop. 1884. b) Szöcs Mária	Sándor sz. 1845, Jancsó Róza Fazakas Anna sz. 1852. sz. 1855. sz. 1850. Szotyori Sára cop. 1869. cop. 1870.	Lajos sz. 1849, Dávid, Károly cop. 1870.	Dávid, Ferencz sz. 1855, Jancsó Mária, cop. 1881.	István sz. 1869, Dacksbek Lóri cop. 1882.	
Ezéchias, 1895 def.	Lázár, sz. 1887. sz. 1888.	Mózes, sz. 1889.	István sz. 1889.	Ábel sz. 1893.	1. Sándor sz. 1869. 2. Lajos sz. 1876. 3. Sándor sz. 1876. 4. József sz. 1879.	1. János sz. 1873. 2. Lajos sz. 1870. 3. Dani sz. 1878. 4. Sándor sz. 1881. 5. Gyula.	1. Sándor 1. Ferencz. 2. Gyula 2. Lázár. 3. István 3. Dávid sz. 1890.	1. István sz. 1884. 2. Lajos sz. 1886. 3. Béla sz. 1890.

Róza.
1. Anna.
2

bla.

N.

István sz. 1728 + 1799 (Kőköbőlnél)
Szöcs Anna, cop. 1752.1810 (Kőköbőlnél)
+ 1847. 81 év.

Mikes sz. 1756,

István sz. 1767.

István sz. 1803.

a) N. cop. 1834. b) Nagy-Szabó Anna-Mária cop. 1836.

Dániel sz. 1806.

a) Kis Rebi cop. 1826. b) Kovács Mária cop. 1837.

Rebi sz. 1830, György sz. 1832, Dani sz. 1833.
Tóth Gy. def. Hankó Sára def. Csekme Teréz
cop. 1860.

Anna sz. 1833, Antal sz. 1839, Teréz sz. 1841, Mihály, Domokos, Mária, János, István, N.
Antal Mózes + Mágiori Rebi 1. Nagy Gy. sz. 1843 sz. 1845 sz. 1847 sz. 1849. sz. 1853 Jancsó N.
2. Jancsó S. + 1867 + 1855. + 1854 Török M. Molnára.

Róza sz. 1876, János sz. 1878, Emma sz. 1881.
Tóth Gyula
cop. 1895.

János István Teréz Antal, István, Ámália, József, Mihály Anna Anna
sz. 1877. sz. 1878 + sz. 1879 + sz. 1881. sz. 1882. sz. 1884. sz. 1886. sz. 1889. sz. 1891. sz. 1893.

Iván.
Szotyori Anna cop. 1882.
Károly sz. 1882.
(Romániába költöztek.)

VIII. Tábla.

Jancsó N.

Pál, + 1752 (késes jelzővel fordulnak elő utódai).
zv. Jancsó Istvánné cop. 1737.

id. Bálint

vgj.
Áa cop. 1768.

ifj. Bálint
Baka Zsuzsa cop. 1752.

Ferencz,
a) Sántha Biri cop. 1747.
b) Jancsó Kata + 1751.

Ádám sz. 1738.

András.
Jancsó Mária
cop. 1757.

Samu sz. 1772, András.
Turóczy Rebi sz. 1778. def.
cop. 1801.

János sz. 1756, Pál sz. 1764.
Sabó (Turi) Sára def.
cop. 1780.

András, Mózes, Mátyás, József.
sz. 1750. sz. 1752. sz. 1755. sz. 1764.

Ádám.
Nagy Kristina cop. 1798.

sz. 1803. Ferencz. 1807.

József sz. 1799.

IX. Tábla.

Jancsó József, sz. 1717 tájt, + 1780. (Ő és utódai gombkötő jelzővel fordulnak elő.)
Szöcs Rebi cop. 1744.

geof sz. 1745,

Mózes sz. 1750 + 1807,
1. Mágori Anna cop. 1767.
2. Forró Mária cop. 1789.

Samu sz. 1755,

István sz. 1757,
Gáspár Anna cop. 1784.

Dani sz. 1760.
Bonus Zsuzsa, cop. 1789.

sz. 1785.
Benkő Ágnes cop. 1807.

István sz. 1788,

József sz. 1791, Simon sz. 1793.
Jancsó Sára cop. 1812.

Dani sz. 1786.
Zonda Anna cop. 1818

Simon sz. 1816

József sz. 1813,

Dani sz. 1815.

Áron sz. 1825, 1848—49 honvéd hadnagy.
Szigethy Róza cop. 1853.

leszármazása 1580—1895-ik évig.

Tábla.

—1610 (tán J. Simon I. fia?)

élt

1670 tájt ált.

élt.

dul elő 5 és nemzedéke.

Mózes sz. 1751.
1778 (később 1795-ben Molnár Samuné.)

János sz. 1788 + 1838.
a) Turóczy Anna cop. 1810. b) Szöcs Krisztina cop. 1819. c) Erdő Mária cop. 1820.

on sz. 1826. Ábel sz. 1811, János sz. 1816 (Fogarashanlakik) Dávid sz. 1826.
Mária. Bodó Sára cop. 1840. Baka Anna cop. 1844. Jancsó Mária cop. 1849.

Lajos, Gyula, Béla. Dénes, Mózes sz. 1846, Ábel sz. 1847. Sándor sz. 1845, Lajos sz. 1849, Dávid, Károly Dávid, Ferencz sz. 1855, István sz. 1869.
sz. 1849. sz. 1851. sz. 1861. sz. 1843. Nagy Ilona a) Kovács Mari b) Szöcs Mária Jancsó Róza Fazakas Anna sz. 1852. sz. 1855. sz. 1850. Szotyori Sára Dacksbek Lori
cop. 1884. cop. 1869. cop. 1870. Jancsó Mária, cop. 1881. cop. 1882.

Ezéchias, Lázár, Mózes, István, Ábel sz. 1893. 1. Sándor sz. 1869. 1. János sz. 1873. 1. Sándor 1. Ferencz. 1. István sz. 1894.
1885 def. sz. 1887. sz. 1888. sz. 1889. 2. Lajos sz. 1876. 2. Lajos sz. 1878. 2. Gyula 2. Lázár. 2. Lajos sz. 1886.
3. Sándor sz. 1876. 3. Dani sz. 1870. 3. István 3. Dávid sz. 1890. 3. Béla sz. 1890.
4. József sz. 1879. 4. Sándor sz. 1881. 5. Gyula.

1. Róza.
1. Anna.
2

bla.

N.

István sz. 1728 + 1799 (Kőköbőlnél)
Szöcs Anna, cop. 1752.

810 (Kőköbőlnél) Mikes sz. 1756, István sz. 1767.
1847, 81 év.

ván sz. 1803. Dániel sz. 1806.
N. cop. 1834. b) Nagy-Szabó Anna-Miria cop. 1836. a) Kis Rebi cop. 1826. b) Kovács Mária cop. 1837.

Rebi sz. 1830, György sz. 1832, Dani sz. 1833. Anna sz. 1833, Antal sz. 1839, Teréz sz. 1841, Mihály, Domokos, Mária, János, István, N.
Tóth Gy. def. Hankó Sára def. Csekme Teréz sz. 1843 sz. 1845 sz. 1847 sz. 1849. sz. 1853 JancsóN
cop. 1860. 2. Jancsó S. + 1867 + 1855. + 1854 TörökM. MolnárA.

Róza sz. 1876, János sz. 1878, Emnász. 1881. János István Teréz Antal, István, Amália, József, Mihály Anna Anna
sz. 1877. sz. 1878 + sz. 1879 + sz. 1881. sz. 1882. sz. 1884. sz. 1886. sz. 1889. sz. 1891. sz. 1893.

Iván.
Szotyori Anna cop. 1892.
Károly sz. 1882.
(Romániába költöztek.)

VIII. Tábla.

Jancsó N.

81, + 1752 (késes jelzővel fordulnak elő utódai).
sz. Jancsó Istvánné cop. 1737.

id. Bálint

gy. ifj. Bálint Ferencz, Ádám sz. 1738. András.
ia cop. 1763. Baka Zsuzsa cop. 1752. a) Sántha Biri cop. 1747. Jancsó Mária
b) Jancsó Kata + 1751. cop. 1757.

Samu sz. 1772, András. János sz. 1756, Pál sz. 1764. András, Mózes, Mátyás, József. Ádám.
Turóczy Rebi sz. 1778. def. Szabó(Turi) Sára def. sz. 1750. sz. 1762. sz. 1755. sz. 1764. Nagy Kristina cop. 1798.
cop. 1801. op. 1780.

sz. 1803. Ferencz. 1807.

József sz. 1799.

IX. Tábla.

Jancsó József, sz. 1717 tájt, + 1780. (Ő és utódai gombokötő jelzővel fordulnak elő.)
Szöcs Rebi cop. 1744.

ef. sz. 1745, Mózes sz. 175 + 1807, Samu sz. 1755, István sz. 1757, Dani sz. 1760.
1. Mágori Anna op. 1767. Gáspár Anna cop. 1784. Bonus Zsuzsa, cop. 1789.
2. Forró Mária op. 1789.

sz. 1785. István sz. 1788, József sz. 1791, Simon sz. 1793. Dani sz. 1786.
Bankó Ágnes cop. 1807. Jancsó Sára cop. 1812. Zonda Anna cop. 1818

Simon sz. 1816, József sz. 1813, Dani sz. 1815. Áron sz. 1825, 1848—49 honvéd hadnagy.
Szigethy Róza cop. 1853.

63. Jancsó Samu, neje: Erdő Sára, fiók: Ferencz, sz. 1827.

64. Jancsó Samu, neje: Erdő Anna, cop. 1827, gyermek.: Anna, sz. 1831, Éva, sz. 1833, Samu, sz. 1838, Judit, sz. 1836. Ez utóbbi 2 Jancsó neje egy lesz, a név hibásan anyakönyveltetvén el?

Az ős Jancsók leszárm., nemz.-rendjét kivonatban láthatni a követk. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. sz. alatti táblázatokon.

belsőt, mely kimegyen Csernátan felé, adja ki a zálogból. Szomsz. kel. és nyug. Bodó Istv., dél. Jancsó József és Szigyártó János, észak. a templom-utca.

1811-ben Bodó Samu és István osztozkodtak a Szala-utczában magtalanul elhalt Bodó Samu és Aszszalos Debora javaiban; a kiknek beltelkek volt a nevezett Szala-utczában. Szomsz.: kelet. elől az ut. dél. Turóczy Salamon és Sándor, nyug. a Szotyori-familia, észak. Baka Andrásnak jószágá.*

Törödék-leszármazása a Bodó-családnak ez:

Id. Bodó alias Szappanos István

István, 1686—1718			András, sz. 1679.		
Aszszalos Judit (testv. Szabó Józsefné)			Szabó Zsuzsa 1729 tájt.		
Samu, † 1739, János, Mihály, Kata, Péter, Mária, Judit			András.		
1722—49. 1722—46			1722—27. 1722—49 Jancsó Heléna		
Szűcs Zsuzsa.			Sztotyori II. Rác J. Patakfalvi N. sz. 1744.		
Salamon, János, Ferencz, János, Samu, István,			Bodó N.		
Hegyes Mari,			1784. 1749. Asz-		
Jancsó II. Mária, szalos			cop. 1749. Debóra		
József, 1809, János, János,			Éva, † 1886.		
Nagy Anna,			1784. Rebi, Dani,		
Bodó			Jancsó Samu, Kovács Dani, 1886.		
Zsuzsa			cop. 1833. postamest.		
Samu, Anna, István					
Fülöp Mari. Nagy Judit					
Samu, József, Sándor, Mária, József,					
Jancsó János					
(Tamásé)					
cop. 1833.					

* Baka családból 1662 és 1664-ben Borbély alias Baka György és Miklós fordul elő. Tán a Borbély családdal egy; a Borbély név csak üzleti neve lehetett a régieknak?! — Baka Gergely 1694-ben említették. 1746-ban Baka Mihály: fia Ferencz nőül vette Jancsó Simon leányát, Judit st. — 1752-ben Jancsó Pál nőül vette Baka Zsuzsánnát. Jancsó Mihályné Baka Ilona † 1783-ban 77 éves korában. Baka N. neje Jancsó Anna, fiók: Lajos, kinek neje: Jancsó Rebi, cop. 1892. — Egy törödék leszárm.-táblázata a családnak ez:

Baka Mihály

Kovács Rebi, † 1889, 75 éves korában.

Dániel, sz. 1839 tájt,		Lajos,		Rebi,	
ev. ref. egyh. gondnok					
Kovács Klára				Győrbíró Lajos	
Mihály, Albert, Endre, Ida,		Irma,		Lajos, Etel.	
		Boda Samu.			
Berta,		Ida,		Ilka,	
Molnár Dénes, † 1885.		Éble Kálmán, Kovács József.		Gergely,	
				Rác Lina.	

II.

**A NYÚJTÓDRÓL KÉZDI-VÁSÁRHELYRE
ÁTSZÁRMAZOTT JANCsÓK.**

(1625—1895.)

„Virtus posteriorum, confirmat gloriosa acta majorum.“

Br. Apor Péler. Lusus mundi
pag. 89.

A) Nyujtódóról két Jancsó testvérnek K.-Vásárhelyre való letelepedése s ott család alapítása. Az átszármazásnak igazolása 1792-ben.

A kézdivásárhelyi Jancsók egy tekintélyes része, a nyujtódi Jancsó származéknak mondja magát, minek igazolását 1792. ápril 12-én eszközölte is.

Ugyanisekkor id. Jancsó József, id. J. Ádám, J. János, J. Jakab J. Salamon, J. Mátyás, J. Péter és J. Sámuel alias Asztalos, a maguk és több testvéreik nevében, Benkő János kézdiszéki alkirálybíró, Portik kézdivásárhelyi Compagnie commendanskapitánya és Szabó József kézdivásárhelyi bírótól Citator: Certificator: Admonitor: In et Prohibitor: Repetitor: Convocator: Adtestator: Inquisitor: Sigillumot, illetőleg levelet eszközöltek ki. A melynek erejénél fogva, nemes kézdi-nyujtódi Jancsó Ferencz (ki azon időben Gelenczén lakott, 50 éves), kézdi-nyujtódi Jancsó István (Kurtapatakon lakó gyalog ka-

tona, 60 éves), Pap Márton (kézdivásárhelyi polgár, 76 éves), nemes Kovácsi Mihály (Felső-Fehér megyében Kantában lakó, 75 éves), Pap András (kézdivásárhelyi polgár, 67 éves), tekintélyes és életes egyének e tekintetben törvényszerűen megidézettek, megeskettettek és kihallhattattak K.-Vásárhelytt Nagy József gy. katona házánál, vallomásaik jegyzőkönyvre vétetvén, a végre kiküldött Szász Dániel esk. senator és Kézdi-Vásárhely ord. notáriusa, Rácz János k.-vásárhelyi supernumerarius senator által aláírva és használt pecsétükkel megerősítve a a fenirt Jancsóknak kiadattak.¹

Mely szerint, a fennemlített Jancsó Ferencz és Jancsó István (Gáspáró), a nemes nyujtódi Jancsó család kétségbevonhatlan ivadéakai, ekkor eskü alatt megvallották és elismerték: hogy úgy tudják, atyjok és nagyatyjoktól is úgy halották, miszerint a kézdivásárhelyi Jancsók elődei Nyujtódról származtak Kézdi-Vásárhelyre az ők nemesi szabadságokkal élő familiájából, hogy őseik a vérség szerinti összeköttetést, atyafiságot örökké tartották, sőt hivatkozva családi okmányokra, testamentumokra, az őseikkel összekötő leszármazást négy izen keresztül elő is adták s beigazolták.

A kézdivásárhelyi tanuk is, kik között 79 éves is volt, hasonlóan a két ág közötti vératyafiságot, leszármazást s összekötő kapesot, részint személyes tudomások, részint hallo-mások és a családnál olvasott régi okmányok folytán bizonyították.

A fennemlített 1792. ápr. 10-én kelt átszármazást bizonyító okmányt (*Litteras super geneologica deductione Inquisitorio-Relatorias*), 1844. junius 7-én a marosvásárhelyi királyi Tábla által, Kézdi-Vásárhelytt lakó Jancsó József (*nobilis Josephus Jantso de Nyujtód in oppido Kézdi-Vásárhely residens*) átiratta *pro futura juriū cautela*.

Mely okmány szerint állittatik, hogy 1625-ben nemességet kapó nyujtódi Jancsó István fiának, assessor id. Jancsó Mihály és neje Csüdör Juditnak lett volna még két kisebb fia: István és János, azok átszármaztak Kézdi-Vásárhelyre s ők lettek volna Kézdi-Vásárhelytt Jancsó család két ágának megalapítói.

¹ Az *Inquisit. Relatoriát* olv. id. Jancsó Mózes kereskedőnél. Hasonlóan Jancsó Károly cs. iratai közt,

Hogy melyik évben származtak Kézdi-Vásárhelyre az említett testvérek, azt az 1792. ápril 10-ki Inqui. Relatoria nem jegyezte fel. Az ő lineájokon leszármazott Jancsó család általam áttanulmányozott irataiból is kivenni nem lehetett.

A kézdivásárhelyi Jancsók okmányaiból tisztán konstatáltatott, hogy István 1637 tájt, János pedig 1629—1640 tájt született. Az is áll, hogy atyjok Jancsó Mihály 1661-ben Kézdi-Vásárhelytt lakott és ott két fia részére testamentumot készített. Kinek apja István is 1609-ben Kézdi-Vásárhelytt lakott s azon évben pünkösdhó közepén testvére Jancsó Lászlóval Jancsó Simontól (J. Tamás és Barta Judit fiától) örök jogon 23 m. forinttal egy házat vett (Szomszédok egyfelől Akasztó Tamás, másfelől Jancsó Tamás). Az is családományilag igazolt, hogy 1622. december 31-én Szabó János bíró, Jancsó Jakab, Benkő Gergely kézdivásárhelyi személyek, mint a dologban fogott bírák előtt kiegyeztek egyfelől Janczo Péter és Antal kézdivásárhelyiek, másfelől Janczo István és László hasonlóan kézdi-vásárhelyiek; kiknek, mint atyafioknak egy örökség és házfelől perlekedések volt egymással. Mely örökség és ház volt Kézdi-Vásárhelytt (szomsz. Akasztó László árvaí egyfelől, másfelől Janczo Tamás és Jakab). Janczo Péter és Antal a mi jussok és igazságok volt, mint atyjoktól maradt örökségben, hagyták Janczo István és Lászlónak; Janczo István és László pedig Janczo Péternek ezen örökség és házért adtak egy földet, mely van a szentkatolnai ut általkelőben az Eprésre fordulóban. Szomsz. a város felől Forró Mihály, másfelől Matkó János. Janczo Antalnak pedig adtak egy zálogos földet 12 forintig valót, mely altorjai határon Herbát kutja szerében van. Szomsz.: a Márkos utja.¹

Az annyiszor említett Inquisit. Relator. levélben,² oly kitételek vannak, melyek azt sejtetik, hogy Jancsó Mihály (Csüdör Judit férje, ki 1637-ben assessor volt) Nyujtódról Kézdi-Vásárhelyre ment volna lakni. Azonban ezen Jancsó Mihály 1688-ban még Nyujtódon volt; ott is halt el. Halála után özvegye Csüdör J. Nyujtódon keltezve végrendeletet csinált Tö-

¹ Olv. Kupán Baláznál több erre vonatkozó akkoriból való eredeti családi okmányokat.

² A 6 és 16-ik lapon.

rök András és Csüdör Péter regiusok előtt 1702. július 10-én, melynek erejénél fogva „universa Bona sua aquisita“ fiának ifj. Jancsó Mihálynak, a gelencezi ág alapítójának hagyta.¹ Mely testamentumban Jancsó István és János nem fordul elő.

Az átszármazási időt ugyan meghatározni történeti kritikával nem lehet, azonban elég az, hogy 1792-ben az átszármazás igazoltatott. A minek folytán 1844. június 7-én, 1892. nov. 10-én is az átszármazás hivatalosan országkormányilag is elismertetett.

B) A nyujtódi Jancsó-család nemeslevele, czimere.

Mint egyes régi családi- és országos levéltári okmányok igazolják, ezen család ősi fészke Nyujtód. — Itt tartózkodott 1625-ben. — Itt voltak elei azelőtt is. — Hol 1625 előtt a család „in statu et conditione primipilari“ volt; mint ez az Armalisban is felemlítve van. — Azonban Nyujtódról elszármazott tagjai közül: a XVII. század első felében Fogarason lakó Jancsó Pál, a család legkiemelkedettebb tagja, nemesi jogokkal élt; Báthori Gábor, Bethlen Gábor fejedelem és Brandenburgi Katalinnak igen hű és kedvelt embere több donatios birtokkal megajándékozva, mint előkelő nemes ember emlittetik. — Ki 1614-ben a fejedelemnek udvari asztalnokja, lovasesapat vezére is volt.

A nyujtódi Jancsók nemességének szerzője Nyujtódon lakó Jancsó Gáspár és Olti Erzsébetnek fiai: István és Gáspár voltak. Kik Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek 1619—1623-iki hadakozásai alkalmával nagy szolgálatot tévén, tőle 1625. jan. 25-én Gyulafehérvártn kelt Armalissal megneemesítettek;² mely évben a székelyeknek Radul vajda ellen is kellett harcolniuk.

¹ Olv. Szentkatolnai Bakk Endre: Bakk és Jancsó család tört. 126—163. l. Hol a nyujtódi Jancsó-család multjával bővebben megismerkedhetik a kegyes olvasó.

² Az eredeti nemeslevél Nagy-Nyujtódon Jancsó Emánuel utódainál van ép állapotban, hártyára írva, veres-zöld-kék selyem zsinegen függő fejedelmi pecséttel ellátva; a mi félgömb alakú capsulában levő fehér viaszba van nyomva. — A „Bakk és Jancsó család története“ czimű műbe erről

A fejedelm az adott nemeslevélben igen szépen és elismerőleg nyilatkozik róluk: „felkelő katonaságunk tagjainak, nyujtói Janesó Istvánnak és Gáspárnak megvizsgáltatván és megfigyeltetvén hűségök, melylyel első sorban fejedelemségünk Erdély, — annak fejedelmei, — különösen pedig hivatalbeli közvetlen elődeink, — végül tetszésünkre irántunk is minden alkalommal, hadi vállalatokban a fejedelemség érdekében voltak és viseltettek, s erejükhez képest a legnagyobb készséggel s őszinte hűséggel csüngtek államunk érdekében és hogy ugyanezt teszik a jövőben is, abban nem kételkedvén, ezen Janesó Istvánt és Gáspárt, s általuk István fiát Pétert kiváló kegyünkből s hatalmunk teljességénél fogva, a köz-katonai állásból és sorsból, melyben születtek és mindezideig voltak, kiemljük és Erdély s a hozzákapcsolt magyarországi részek valódi nemesseinek társas-köréhez és számához csatoljuk és számláljuk, abba befogadjuk és hozzájegyeztetjük és ezek értelmében elrendeljük, hogy mostantól kezdve folytonosan, minden időben ugyanazon Janesó Istvánt, Gáspárt és Pétert, s ezeknek mindkét nemu levő örököseit, mindeniket, valódi kétségbenvonhatatlan nemeseknek tartsák és számítsák.

Valódi és teljes nemességük jeléül a következő paizst, vagyis nemesi ezimert adományozzuk: katona paizs, égszínű kék alapszínnel, melynek mezején mindkét szélétől kezdve

iratott le; — ide pedig id. Janesó József kereskedő által az országos levéltárból kiiratott másolatról igtattatott be következőkben szóról-szóra:

„Másolat.

Magyar kir. országos levéltár.

Armales nobilium agilium Stephani et Casparis Janezo de Nyujtod Nos Gabriel etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos cum ad nonnullorum fidelium consiliorum nostrorum singularem serenitatis nostrae propterea factam intercessionem, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelemque (igy:) servitiorum agilium Stephani et Casparis Janezio de Nyujtod, quae ipsi primum quidem regno nostro Transilvaniae, ejusque principibus, praedecessoribus videlicet nostris ac tandem serenitati etiam nostrae in omnibus pro necessitate regni publica motis et susceptis juxta possibilitatis suae exigentiam summa cum animi promptitudine et sinceritate fideliter exhibuerunt et impenderunt, ac in futurum quoque exhibituros et impensuros ipsos non diffidimus, eosdem igitur Stephanum, Casparem Janezio ac per ero Petrum filium Stephani Janezo ex speciali nostra gratia et potestatis plenitudine a statu et conditione primipilari, in qua sunt noti et hactenus extiterunt, exi-

könyökig terjedő egy-egy emberi alkar-hüvely nélküli, egyenes élű, előrenyújtott kardot látszik a paizs közepébe betartani; ezeken alul minél több kalász, mintegy friss buzavetés látszik kinőve annak jeléül, hogy a kicsiny családi vagyon a fitestvérek egyetértése alatt gyarapedésnek indul. — A paizs fölé zárt katonai sisak téve, mit diszesen váltakozó gyöngy és drágakőből álló királyi fejék ékesít; a sisak kupjáról különböző színű szalagokból álló szalagesokor foly le, s a paizs mindkét szélét körülkerülve, azt a legszebben ékesíti, a mint mindezek jelen soraink élén, avagy kezdetén, ahhozértő kéz és festő művészete által lenyomva és festve világosabban láthatók; elhatározott lélekkel, biztos öntudattal és fejedelmi bőkezűségünkkel mindezeket a fennebb említett Janesó István, Gáspár és Péternek, örököseik és mindkét nemen levő összes utódaiknak kegyelmesen adjuk, adományozzuk és reájok bizzuk, beleegyezvén és megengedvén nekik, hogy ők a fent leírt paizsot, mint nemesi czimort, más, valódi, fegyvert viselő czimeres nemesek szokása szerint mindenütt, háborukban, lándzsa-játékokban, vitézi tornákban, párbajok- és párosviaskodásokban s más bármiféle katonai és nemes gyakorlatokban, továbbá pécset-nyomókon, zászlókon, takarók-, függönyök-, szőnyegeken, gyűrűkön, paizsokon, sátrakon, házakon, koporsókon, s általában bármi más dolgok, s vállalatoknál megérdemlett és teljes nemességük jeleként viseljék; s akarjuk,

mendos ac in coetum et numerum verorum regni nostri Transsilvaniae partiumque Hungariae eidem annexarum nobilium annumerandos, aggregandos, cooptandos et adscribendos duximus, pro ut annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, decernentes expresse, ut a modo deinceps successionis (igy) semper temporibus iidem Stephanus, Caspar, Petrus Janczo, haeredesque et posteritatis ipsorum utriusque sexus universi pro veris et indubitatis nobilibus habcantur et reputentur. In signum autem hujusmodi verae ac perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia: Scutum videlicet militare coelestini coloris, in cujus campo sive area ab utraque extremitate seu margine sunt singulae manus humanae cubitotenus porrectae ense vagina nudum mucroni recta erectum in medio scuti tentum conspiciuntur, infra quas quamplures spicae tanquam seges triciti recentis enata ad declarandum vel exiguae rei familiaris sub fratrum concordia incrementum iam maturescere visuntur; supra scutum galea militaris clausa est posita, quam contegit diadema regium gemmis atque unionibus decenter variegatum, ex cono vero galeae teniae sive lemnisci variorum colorum hincinde defluentium utrasque oras seu margines ipsius scuti puleherrime

hogy ennél fogva őket mindenek, mint egyesek, bármely magas állásuak, bármely hivatásuak, vagy méltóságúak legyenek, ezimeres nemeseknek tartsák, mondják, s nevezzék és hogy mindazon hivatalokkal, kegygyel, előjogokkal, kiváltságokkal, kedvezményekkel, szabadalmakkal, sértetlenségi és előválasztási (szavazási) jogokkal, melyekkel fejedelemségünknek Erdélynek és az annak meghódolt magyarországi részeknek többi valódi, született és kétségsbevonhatatlan nemesi és katonai, bármely jognál és régi szokásnál fogva élnek és azokat élvezik, s annak örvendenek, azokkal örökké éljenek, azokat élvezzék és azokban örömeiket leljék s lelhessék. Nem kevésbé a kézdi Székelyszékben Nagy-Nyujtódon a két országot között lévő házukat s szomszédos eselődlakokat tulbőkezéségünk hirdetésére mindennemű állami, fejedelmi stb. adóktól és vámoktól örök időre felmentjük. A miért is nektek kiváló hűségű, kitűnő, nemes és tevékeny fő- és alkapitányok, fő- és alkirálybirák, bírók, számtartók, tizedesek és kilenczedesek, Sepsikézd- és Orbai székbeli illetékszedők és mindazoknak, a kiket illet jelenben mint jövőben nyujtódí polgároknak, stb. meghagyjuk szigoruan, hogy a már többször említetteket és utódaikat valódi, kétségtelen nemeseknek tartsátok, ismerjétek, tisztelni kötelesek legyetek, azért semminemű illetéket rajtok ne vegyetek fel, sem fizetésért ne zaklassátok, házá, vagyónát épségben tartsátok, stb.

ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite sive initio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte pictoris clarius expressa et depicta esse cernuntur, animo deliberato et ex certa scientia liberalitate nostra principali praefatis Stephano, Caspári et Petro Janczio, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dedimus, donavimus et contulimus, annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma seu nobilitatis insignia more aliorum veterorum et insignitorum nobilium armis utentium ubique in praeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis et aliis quibus vis exercitiis militaribus nec non nobilitaribus, item sigillis vexillis, cortinis, velis, auleis, annulis, clypeis, tentoriis, domibus, sepulchris et generaliter quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae ac perfectae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis, cujuscunque status, ordinis, honoris, dignitatis et praeminentiae homines existant, insignitos dici, teneri et nominari volumus ferre, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri, nati et indubitati nobiles ac militares praefati regni nostri Transsilvaniae ac partium Hungariae eidem subjectarum

C) A K.-Vásárhelyre költözött két testvér fundusa, nemzedékeiknek laktelkei K.-Vásárhelytt, nemeességi praerogatívájok daczára adó, közteher s katonai szolgálat alá vétetésűk.

Hogy hol és melyik volt K.-Vásárhelytt az a belső fundus, a hová a beköltözött két testvér letelepedett, — arról egész biztos tudomásunk nincsen; de hihetőleg a Szentlélek felé lemenő utczában lehetett, a hol a két testvér fiai és unokái is laktak.

Janesó János fiának Mihálynak, ki 1759-ben halt el, laktelke volt a Szentlélekre lemenő utczában. — Hasonlóan Janesó István utódainak is. — Mit teljesen igazol Janesó János unokái: Mihály és Péternek 1759. márcz. 19-iki osztálylevele.¹

Ugyanis, a jelzett időben K.-Vásárhelytt lakott néhai id. Janesó Mihálynak fiai: Mihály és Péter atyjoktól reájok maradt jöszágok felett atyafiságos egyezéseket s végső megosztozást tettek Janesó Mihály k.-vásárhelyi hűtös assessor és Pap Mihály ugy ottani polgár mint regiusok előtt. — Mely szerint:

homines quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere possint atque voleant. Et nihilominus domum eorundem in possessione Nagy-Niuytod inter duas vias publicas ac contigua vicinitate domus agrilis Dominici Janeso in sedo siculicali Kézdi existenti habitam pro ampliori munificentiae nostrae declaratione ab omni censuum, taxarum et contributionumstrarum tam ordinariorum, quam extraordinariorum, subsidiique et laci cammarae nostrae solutione, servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione, seminaturas, item allodiaturas, agricolationes et quasvis haereditates ipsorum siculicales, quas in dicta possessione ac in territorio et intra veras metas territorii ejusdem possessionis Niuytod (ad) eandem domum iusto et legitimo jure possident, a decimarum, nonarum et capetiarum ac quarumlibet datatiarum pensione, omniumque onerum plebeorum supportatione in perpetuum elementer eximendas, supportandas, libertandas et nobilitandas duximus, prout aximimus, supportamus, libertamus et nobilitamus praesentium per vigorem. Quo circa vobis fidelibus nostris genorosis, egrogiis, nobilibus

¹ Olv. ezen érdekes osztálylev. id. Janesó Mózes kereskedőnél,

1. A Szentlélek felé lemenő utcában, a Jancsók és Papok közönséges udvaroknak észak felől való részében, néhai Jancsó István háza végében levő 6 öl házhely, — melynek szomsz.: északról Jancsó Mihály assessor (az osztóztató regius) istállóhelye, délr.: pedig Pap Istvánnak hasonlóan istállóhelye, — jutott kisebb fiu Péternek.

2. Az említett udvaron, a közönséges kuton hátul immediate levő negyedfél öl jószág jutott hasonlóan Péternek. Szomsz.: északr. Pap Márton jószágá.

3. Nemkülönben a megnevezett közönséges udvar végében, az uton tul, a kert megett, a csürök seriesében legelől vagyon harmadfél öl jószág, melyen a fentemlített Jancsó Mihály lakik (melynek szomszédja északról Jancsó István csüröskertje), — jutott a benne lakó nagyobb fiu Jancsó Mihálynak.

4. Ezen közelebb megnevezett jószágon hátul Jancsó János utódai jószágok végében levő 44 öl jószág egy arasz hiján ismét két felé osztatott. — Az első része 20 ölig jutott Mihálynak, a hátulsó része 24 öl, egy arasz hiján, a megegyezés szerint, minthogy Péter a kut mellett való jószágot tiz forinttal váltotta volt meg mástól, — jutott neki.

„Mely megegyezés lőn ea lige et conditione: hogy Jancsó Mihály tartozzék városunk törvénye szerint a hátulsó Jószágra Jancsó Péternek tisztességes utat adni.“

et agilibus supremo et vice capitaneis, item judici vile iudicibusque regiis, nec non dicatoribus, connumerariis, decimatoribus, nonatoribus, censuum, taxarum et qualiumcunque contributionum ac querumlibet datiarum trium sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai exactoribus, circumspectis etiam judici et juratis civibus dictae possessionis Nyuytod, cunctis etiam aliis cujuscunque status, conditionis, honoris, gradus, officii, dignitatis et praecminentiae hominibus, quorum interest seu intererit, modernis et futuris quoque pro tempore constituendis eorumque vicegerentibus harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque a modo in posterum praefatos Stephanum, Casparem et Petrum Janczio, haerodesque et posteritates ipsorum universos pro veris et indubitatis nobilibus habere cognoscere et reputare debeatis et teneamini, eosdemque ratione praescriptae domus et hereditatum ad aliquam censuum, taxarum et contributionum nostrarum tam ordinarium, quam extraordinarium, subsidique camerae nostrae solutionem, servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitionem, decimarum, nonarum, capetiarum et quarumlibet datiarum pensionem, onerum plebeorum supportationem cogere et compellere, aut prop-

A család történetében az ősi fundus tekintetében ezen igen érdekes osztály-levelet (Divisionales) 1846. június 23-án átiratta Jancsó János (Egregius Joannes Jancsó de Kézdi-Vásárhely).¹

Az említett osztálylevelet J. Mihály assessor írta, a melynek irálya képzett egyénre mutat. — De ez azt is mutatja: hogy a Nyujtódról átszármazott Jancsók lakhelye, legelső fundusa K.-Vásárhelyt a Szentlélekre lemenő utczában volt; itt volt Jancsó István és Jánosnak (a letelepülőknél) egymásmelletti laktelkők, mit fiaik, később, 1759-ben unokáik birtak és felosztottak. — Fundusaik, laktelkők igen szép és terjedelmes volt, — mivel azok több részre is osztva terjedelmes laktelkeket adtak az unokáknak.

Az említett 1759-iki osztály-levélben urbéresekről, jobbágyokról nincsen említés; kik, — ha nekik Nyujtódon, vagy egyebütt lett volna, — felemlitetődött volna. — Miből arra következtethetni: hogy ők is, mint a k.-vásárhelyi ősi Jancsók, már 1714-ben adófizetés alá vonattak. — Mivel az ezen évben tartott országgyűlés 6. Artikulusában kimondatott: hogy az

terea in personis coedem, rebus, bonisque ipsorum quibusvis impedire, turbare, molestare seu quovismodo damnificare minime praesumatis vel sitis ausi modo aliquali — Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentes et autentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis Stephano, Casparo, Petro Janczio, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis elementer dandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Alba Julia die vigesima quinta mensis Januarii, anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo quinto etc.

Más: Barabás Samu s. k. Láttam: Karlovszky E. s. k.

(1 frtos stempel.) Hogy jelen négy oldalból álló másolat az Országos Levéltár kincstári osztályában őrzött XV. számú Bethlen Gábor és Rákóczy György-féle erdélyi fejedelmi könyv 110. és 111. lapjain bejegyzett armális levéllel mindenben megegyez, hivatalosan bizonyítom.

Budapest, 1892. júl. 11.
Magyar kir. orsz. levéltár.
(P. H.)

Dr. Pauler Gyula s. k.
orsz. levéltárnok.

1276/1892. *Díjjegyzék*

Másolás 2 frt

Hitelesítés — 50 kr.

Összesen 2 frt 50 kr.

Csath, s. k.

Olv. Gyulafehérv. kápt. lev. 1625. 15. Liber Reg. 110. 1.

¹ Ezen Transumpt. id. Jancsó Mózes kereskedőnél olvasható.

egyházas nemesek, ha két közterhet viselő jobbágyokkal nem bírnak, — adó alá vétetnek.”

A családi okmányok tanúsága szerint, K.-Vásárhelyre átszármazott Jancsók két jobbágygyal nem bírván, — tehát adótól immunisok is nem lévén, — 1764-ben fegyverfelvételre is szorítottak.

De különben is, mint városi polgárok, ha személyökre nézve nemesek voltak és maradtak is, — nemesi kiváltságaik és praerogatíváikkal nem élhettek: hordozniok kellett a polgári terheket. — Mivel Kézdi-Vásárhelyre letelepedésekor minden nemes embernek Reversalist kellett adnia, hogy mint más taxalis helyeken szokás, K.-vásárhelytt is, mint már a városi polgárok kötelékében levő, a közterheket hordozni fogja.

D) A család nemességének 1792. és 1892-ben hiv. elismerése, a nemesség-szerzőtől való lezármazás kimutatása után.

Az önérzetes és feladatának magaslatán álló nemesség áldásos és megbecsülhetetlen minden nemzetre nézve. — A nemesség fölemelő, lelkesítő, dicső és magasztos tettekre ösztönző folytonosan.

A demokratia, a kereszténység az embernek egyenlőségét tanítja ugyan s e tan szent; de mily szép az embernek embertársai közül erkölcs, hazaszeretet, nemes tettek által kitűnni, magasabb kötelességeket teljesíteni, a mely a nemeseknél a születéssel is jár és kötelez.

A nemesség lelkesíti az embert, hogy örényekben, szép és nemes tettekben tündököljön; feleljen meg a nemes névnek, legyen fenkölt érzésű és gondolkozású, legyen érzéke minden jó s magasztos iránt; lelkesüljön hazájáért, nemzetéért, annak minden ügyéért; lelkesüljön a szabadság és jog mellett, s őseinek s családjának dicsőségére válják.

„Non census, arces, nec clarum nomen avorum
Sed probitas magnos, ingeniumque facit.“ —
Mondja a híres római költő.

A nemességnek a nemzet politikai, gazdasági, erkölcsi és intellektualis érdekeinek képviselője, kiválóan lelkes előmoz-

ditója kell hogy legyen, mindenben és mindenütt lelki szemei előtt kell hogy lebegjen, mit a franczia így fejez ki: „Noblesse oblige!”

Ma a nemességnek privilegiumai, jogai megvannak szűnve, de a nemesi név megmaradt; megmaradt vele a kötelesség is, hogy a ki nemes nevet viseli, az nemes módon érezzen, gondolkozzék és tegyen; s ezek tekintetében embertársai közül kiemelkedni törekedjék.

A nemesi származás felől ily fogalom, érzés és gondolkozás móddal lévén id. Jancsó Mózes kereskedő, szeretett vérei, kedves övéinek lelkesítése, szép és nagyratörésre ösztönzése szempontjából, családjának a nyujtói nemes Jancsó családból való származásának és nemességének 1792-ben hiv. elismerését, miután az egy század lefolyása alatt némileg feledésbe ment volt, felujítani kívánván, 1892-ik év nyarán folyamodott az országos levéltár igazgatója dr. Pauler Gyulához a Bethlen Gábor erd. fejed. által nyujtói Jancsó István, Gáspár és fia Péter számára 1625-ben adományozott nemeslevélnek hiteles másolata kiadásáért. Mi még azon év július 12-én ⁹⁹²_{o. l.} 1892. sz. alatt ki is adatott. Folyamodott családja leszármazási adatai elküldéséért is az orsz. levéltári hivatalhoz, mire július 26-án 1043. sz. alatt tudatta az, hogy az országos levéltári hivatalnak nem tartozik hatásköréhez család-leszármazási táblák összeállítása; azonban megengedtetik, hogy családja nemességére vonatkozólag feltalált, jelesen az 1772—1792. évek közt folytatott nemesség igazolási periratait, melyek geneologia tekintetben adatokat szolgáltatnak, maga vagy megbízottja megtekinthesse, azokról másolatokat vehessen, esetleg az országos levéltár utján vétethessen 2 hónap alatt.¹

1892. aug. 11-én 2995. sz. alatt kézdivásárhelyi tanács hatósági bizonyítványt adott arról és igazolja, hogy kézdivásárhelyi id. Jancsó Mózes kereskedő, a bemutatott okmányok alapján az 1792. év ápril 10-én kelt Investigationalis Relatoria szerint 1625-ben nemességet kapott nagynyujtói Jancsó Istvánnak ivadéka, hogy ezen Jancsó István fia volt Mihály, ennek fia János, Jánosnak fia Mihály, Mihálynak fia ifj. Mihály,

¹ Olv. Id. Jancsó Mózesnél az orsz. levéltártól való iratok közt.

ifj. Mihálynak fia Mátyás, Mátyásnak pedig fia István, kitől Jancsó Mózes kézdivásárhelyi kereskedő származott. Igazolta és bizonyította a városi tanács azt is, hogy 1892. július 19-én 856. sz. alatt a helyi ev. ref. lelkészi hivatal által kiállított „Anyakönyvi családi leszármazási kimutatás” szerint, a már fenn is megnevezett Jancsó István törvényes fia Mózes a városnak egyik igen érdemes polgára, stb.

Mire id. Jancsó Mózes folyamodványa a hiteles adatok nyomán összeállított, a városi tanács által kiadott s a város pecsétével megerősített leszármazási-táblázatnak, az 1625-ki nemeslevélnek a Felső-folyamodványhoz melléklete, az 1792-ki Invest. Relatoria s a Hatósági-Bizonyítvány odacsatolása mellett a nagymélt. m. kir. Belügyminiszterhez felterjesztetett, kéretett a kézdivásárhelyi Jancsók idetartozó részei nemességének elismerése, az 1625-én a nyujtói Jancsó család részére kiadott nemeslevélben körülírt czimer és a nagynyujtói előnév használatának engedélyezése. Mire a nagym. Belügyminiszter következő kedvező választ adta:¹

„M. k. Belügyminiszter.

83114.

I. 1. szám.

Tekintetes Ur!

Id. Jancsó Mózes kézdivásárhelyi kereskedőnek a Bethlen Gábor erdélyi fejedelem által nemességet nyert Jancsó István részére kiadott nemeslevélben körülírt czimer és a „nagy-nyujtói” előnév használata legkegyelmesebb engedélyezésére irányuló kérelmi ügyében f. év október 19-én 14245. sz. alatt kelt jelentése kapcsán értesítem tekintetes uraságot, hogy miután a nevezett folyamodó által bemutatott okmányokból úgy, mint a felső folyamodványhoz B. és C. alatt csatolt tanu vallomási jegyzőkönyv és leszármazási kimutatás adataiból hitelesen kitűnik, hogy folyamodó a Bethlen Gábor erdélyi fejedelem által 1625-ben Jancsó István és Jancsó Gáspár részére kiadott nemeslevéllel megnemesített nyujtói Jancsó nemzetségnek sarjadéka, jelesül pedig a most említett Jancsó Istvánnak egyenes leszármazottja s ekként úgy nemessége, mint a „nyujtói” előnév és a kérdéses nemesi czimer használatához való joga-

¹ Olv. id. Jancsó Mózesnél.

sultsága a jelzett okmányok alapján teljes hitelt érdemlőleg igazolva van: jelen kérelmének legfelsőbb helyre leendő előterjesztését a fenforgó körülmények között mellőzhetőnek véltem és a szóban forgó „nyujtói“ előnév és illetőleg az igényelt nemesi czimer használatához való jogosultságát kormányhatóságilag is egyszerűen elismerendőnek találtam.

A többször említett felségfolyamodvány nélkülözhető mellékletének $\frac{1}{2}$ alá visszazárása mellett felhivom ennél fogva Tekintetes Uraságot, hogy ebbéli kijelentésemet folyamodó id. Jancsó Mózesrel közölve, ez alkalommal neki egyszersmind visszaküldött iratait is kézbesíteni sziveskedjék.

Végül folyamodó tájékoztatása végett még annyit kívántam csak megemlíteni, hogy tekintettel arra, hogy Tekintetes Uraságnak elül hivatkozott jelentése szerint a Kis- és Nagy-Nyujtód község hivatalos neve csak „Nyujtód“, mert ez előnévvel ruházta fel a családot a Bethlen Gábor fejedelemtől nyert nemes levél is, a Jancsó családot, illetve folyamodót, a „nyujtói“ és nem a „nagy nyujtói“ előnév használata illeti meg. Budapesten, 1892. november hó 10-én a miniszter helyett Szalavszky s. k. államtitkár.

Tekintetes id. Tompa Miklós urnak. Háromszékvármegye Alispánjának Sepsi-Szentgyörgyön.

A másolat másolatának hitelül Kézdi-Vásárhelytt, 1892. december 30-án Wurga József s. k. városi főjegyző, összeolvasta: Jancsó István, s. k. iktató. Nagy József, s. k. kiadó. (P. H.)

Jött 1892. XII/29. sz. $\frac{5269-892}{1}$ Tekintetes Id. Jancsó Mózes kereskedő urnak, helytt. Miről okmányai esatolásával hivatalosan értesitem. Kézdi-Vásárhelytt, 1892. évi decz. hó 30-án.

Z. 12 drb., Bartók s. k. polgármester. Kézdi-Vásárhely városi tanácsa pecsétje.¹

E) A család törzse, K.-Vásárhelyen levő két főága.

Az 1792. ápril 12. Inqui. Relatoria szerint Nyujtóról Jancsó Mihály két kisebb fia: István és János telepedvén le K.-Vásárhelytt, atyjok képezi a törzset, ők pedig alapították a K.-Vásárhelytt levő nyujtói Jancsó család két főágát. Atyjok J. Mihály részökre 1661-ben testamentumot készített.

¹ Mindezen iratok id. Jancsó Mózesnél láthatók.

I. Jancsó István-féle ág. (Lásd az I. táblán.)

Jancsó István (Id. Jancsó Mihály fia) a kézdivásárhelyi egyik ág alapítója, sz. 1637 tájt, † 1712-ben; 1686-ban hűtös assessor, 1696, 1699-ben bíró, 1700—1712. jur. assessor.

Neje: Szöcs Judit, 1712-ben el volt halva.

István 1661 tájt emlittetik, midőn testvére Jánossal megosztottak, atyjának testamentuma szerint szép birtoktestet örökölt Kézdi-Vásárhelyt és határán.

Jancsó István szomszédságában volt kézdivásárhelyi születésű, de 1699-ben Tordamegyében Ó-Tordán lakó Benkő Istvánnak ösörökös házastelke. Szomszédok: keletről Jancsó István, nyugatról Csernátóni alias Vajda György posteritási jószágok. Mely házastelket 1699. december 10-én Kézdi-Vásárhelyt nemcsernátfalvi Kis György János kézdivásárhelyi ref. isk. Rektor, Jancsó István kézdivásárhelyi jur. assessor és Literati alias Kézdivásárhelyi István kir. táblai irnok, köz bírált személyek előtt kelt contractualis levél folytán Benkő István (Mihályé) fiával Mártonnal eladta ifj. Szöcs János és neje Szöcs Annának, 110 magyar forintért. A melyhez még adott az alsó-csernátóni határon tószér-lábban 1 hold szántóföldet. Szomsz.: Csernátón felől kézdivásárhelyi Szabó István senior, másfelől a vevő. Id. Jancsó István 1853. december 10-én M.-Vásárhelyt a kir. táblánál ezen contractust átíratta.¹ De Jancsó István és

¹ Transumpt. olv. id. Jancsó Mózesnél és senator Jancsó Mózes özvegyénél.

A Szöcs család K.-Vásárhelynek több mint háromszáz éves lakója. A Jancsókkal rokon család. 1597-ben már Szöcs, vagy a mint egyes okmányokban íratik Szöcsi Gergely kézdivásárhelyi lakos volt, ki 1655-ben már el volt halva. Neje: Aszszalos N. Gyerme.: Gergely 1695. (ennek fia János Szalában lakó 1731—1743. senator, neje Kovács Ilona 1798-ban). Második fia István, sz. 1591 tájt, élt 1678-ban is. Harmadik fia János, (kinek neje: Szabó Judit. Szöcs Jakab, neje élt 1669-ben, fia János, ennek fia János 1699. Ennek, vagy a neje Szöcs Annának testvére lehetett Szöcs Judit Jancsó Istvánné 1686—1712 közt. Szöcs János fia Péter 1613-ban assessor, Szöcs István 1711—1722 főbíró volt. Neje: Hankó Erzse, gyerme.: Kristóf, Klára, Krisztina. 1731. december 12—13-ki Inquis. Relatoriában emlittetik, hogy Szöcs István praetendálta a contributione exemptioját, adót sem adott lakó fundusa és személyére nézve nemességére hivatkozván. (Olv. Jancsó Zachar-

Szőcs Juditnak belső jószágok volt a Janesók udvarán, szomszédai egyfelől Pap Mihály, másfelől Pap János és Köntösféle örökség.

Janesó István gyermekségétől fogva sok minden megpróbáltatások s viszontagságokon ment keresztül; hisz oly korban élt, midőn Háromszék tatár csordák dúlása, kurucz háború, több évben levő éhség, inség és döghalálnak volt színtere. 1657–1658-ban Rákóczy Györgynek szerencsétlen lengyelországi táborozása következtében Háromszékről igen sokan jutottak tatárfozságba. Kik között volt: Apor András, Domokos János és Péter, Bakk Kelemen. A kik magukat ki nem váltották, a tatárok azokat jobbára megesonkitották, fülét, orrát levágták. 1658-ban aug. derekán a Porta nagy török-tatár seregét küldött Erdélyre II. Rákóczy György letételére. A tatárok s a moldvai oláhoni vajda emberei augusztus 20-án a Bodzán, a nyényi szorosnál betörték, szélyol vervén 4 napon át Mikes Mihály alatt az azt oltalmazó székely csapatokat, ellepték a Barezaságot s Háromszéket, utjokban az egyes falukat feldúlták, kirabolták és azután felégették. Barmokat és embereket rabszjira

nál Inquis. Relatoriát). Szőcs István nevét Szőtsire de Kézdi-Vásárhely változtatta 1721. május 20-án Bécsben kelt felsőbb leirat kinyerésével. Nemeslevele és czimerét lásd. orsz. levélt. VII. Lib. Reg. 250. l. Neki két fundusa vot. A hátulsó kőházas oroszfalvi özv. Janesó Mihályné Szőcs Zsuzsa anyjáié özv. Szőcs Istvánné Janesó Margité volt. Ez adta Szőcs, vagy Szőcsi Istvánnak 1731. előtt. Szőcs János 1718-ban bíró, 1732-ben senator. Szőcs Kelemenné Janesó Kata 1700–1729. Ifj. Szőcs Bálintné Janesó Ilona 1739–1761. Szőcs Samu 1775-ben Kézdi-Vásárhely hadnagya vagyis főbírája, leánya Krisztina Keresztes Máté püspökné. Szőcs Dani 1808-ban senator, Szőcs János 1824-ben senator és contr. collect. percept. Szőcs Dani 1848/9. főhadnagy, azután honv. százados s nyug. őrnagy. Szőcs István 1848/9. főhadnagy. Szőcs József 1848/9. főhadn., azután polgárm. Szőcs Károly 1848/9. hadnagy, olasz legionista, kitől a kolozsvári orsz. honv. ereklje muzeumban több kép látható. Janesó Daniné Szőcs Róza. 1788–1789-ki török háború alkalmával Szőcs Miklós a táborban mészárosságot folytatott Szabó Istvánnal (olv. Janesó Zachar cs. iratai közt.) Leszármazási táblázatából a Szőcs családnak csak egyes töredékekkel rendelkezem, miknek a hely kimértősége miatt ide beigatása el kellett hogy maradjon.

A Szőcs családra vonatkozólag megemlítés nélkül nem hagyható az, hogy II-ik József császár körutjában, midőn K.-Vásárhelyt is meglátogatta, az akkor egyetlen emeletes Szőcs-féle házban volt szállásolva. Minek emlékeül a Szőcs család azon ága, melynek birtokában volt azon ház, maig is Császár Szőcsnek nevezetik.

fűzve vegyes tömegekben hajtották maguk előtt.¹ Ilyefalva, Sepsi-Szentgyörgy, K.-Vásárhely is elpusztított. Ekkor semmisültek meg leginkább sok helység és család adománylevelei s nevezetes régi okmányai. 1659-ben újból betört a török és tatár, Sepsi-Szentgyörgyöt, Alsó-Csernátont nagyjában, Kézdi-Vásárhelyet is hamuvá égette. 1660-ban a roppant adóztatás, zsarolás és jogtiprás miatt a székelyek, jelesen a csikiak és háromszékiek Baresay Ákos ellen fellázadtak, Maksán elhátározták jogaik és szabadságaik védelmére fegyvert ragadni, Kemény Jánoshoz irtak. De Baresay Ákos vezére Baresay Gáspár helytartó seregével a háromszékieken a baróthi-téren Köpecz és Baróth közt diadalmaskodott s Nérói kegyetlenséggel dulta fel Háromszékot, a lázadókat embertelen kegyetlenséggel büntötte, akasztatta, csonkíttatta.² 1661-ben a török-tatár-had által Kemény János fejedelem letétele és Apafynak fejedelemmé emelése Háromszéken is vérnyomokat hagyott okt. 20—21-én, midőn nemesak felégetések, dúlások, hanem sok lakos megölése s rabságba huzolása is történt. 1675—1676-ban pestis volt. 1678—1679-ben a Bélyi összeesküvés miatt Háromszékről is többen megnótáztattak. 1682-ben a moldvaiak s havasalföldiek miatt sok bántódása volt a háromszékieknek, 1686-ban s a következő években a Rákóczy forradalom miatt. 1686. augusztus 12-én a szobeni diótán Háromszékről is többen nótáztattak meg a Tököly Imréhez való szításért. 1689. augusztus 14-én Gernyeszegről Teleky Mihály megrendeli Háromszékieknek a hadfelkelést és a bereczki ut bevágatását, mivel a tatár chán Bucsákban volt s közelített oda.³ 1690. aug. 20-án gr. Tököly Imre török, tatár és havasalföldi seregével s tulajdon kuruczaival betört Töresvárnál, Zernyostnál, augusztus 21-én a német sergen győzedelmeskedett. A keresztényeket rabságra vivő pogányoktól való félelem miatt előbb ugyan a háromszékiek az erdőkbe menekültek, de augusztus 25-én Tökölyhez csatlakoztak. Miután úgy a Tököly, mint a Baadeni herceg katonáitól sokat szenvedett Háromszék, Október 26-án Tökölyvel Havasalföldre sokan mentek ki Háromszékről is,

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 32—34. l.

² Kőváry L. Erd. tört. V. k. 101—102. l. Szilágyi Fer. Erdélyorsz. tört. II. k. 290. l.

³ Szabó K. Székelyokl. IV. 326. l.

kik közül alsócsernátoni Bernáld János 1691-ben jött vissza többed magával, Imecs Mózes és István pedig 1710-ben november 8-án. — 2 zászlóalj labonez (német) Torjára rohant is onnan prédálták Háromszéket. Tököly kimenetole után 1690. végén a német sereg Háromszéket megszállotta, Veterani General 9 regimenttel Sepsz-szék falvaiban szállásolt; 1691-ben téli beszállásolás mellett megkivántató élelmet is kellett hogy Háromszék adjon; 1692—93-ban a sáskák Háromszéken mindenfelé nagy kárt tettek; 1693 telén Pácz osztr. generalis compániáiból voltak Kézdi Vásárhelyt szálláson, valamint a szomszéd falvakban is.

Gyermekei voltak: a) János, született 1679 tájt, neje: Rácz Kata.

b) Jakab, sz. 1680 tájt senator.

c) Kata (Kovács Istvánné), 1700—1712 tájt.

d) Judit (Id. Benkő István főbiróné), 1700—1712 tájt.

1712-ben maga után testamentumot hagyva, Jancsó István elhalt; febr. 10-én gyermekei megosztottak.¹

A) Jancsó János-féle ágazat (Lásd az I. táblán.)

1. Id. Jancsó János (Id. Jancsó István és Szőcs Judit nagyobb fia), sz. 1679 tájt, † 1752-ben.

Neje: nemes kantai Rácz Kata.² † 1751. Több kül- és belbirtokot szereztek együtt.

¹ Az osztálylev. Kupán Balázsnál.

² Rácz János és Buza Judit leánya. A Rácz család nemes család. Kantalfalván Rácz Balázs földét Bolyó István 60 frt zálogba bírván, azt 1620-ban eltestálta. R. Péter de Kis-Kantalfalva 1630-ban, 1650-ben ott bíró. Imre 1655. István 1666. János 1655—1687, Mihály 1666. János, sz. 1666-ban 1772-ben hat testvérével megosztott. Ő és neje Bodó Kata 1709. júl. 5-iki egyezés folytán kapott egy benvalót Szőcs Péterné Ambrus alias Bartos Anna és fia Istvántól, a Balog István jószágá mellett, (melyet Sztotyori György birt.) és Márton Balázs között, melyet Szőcs Péter testamentum nyomán kapott Márton Balázstól. Rácz Péter sz. 1651-ben, 1750-ben bíró. Imre, sz. 1691, élt 1731-ben is. Dani 1763—1795. János 1777—1812. senator. József 1806—1825. 1848—9-ben Sándor honv. alhadnagy, Ferencz és Bálint közhonvéd volt. 1763-ban Udvarhelyszék Agyagfalván lakó Rácz Salamon, Bóniám és Kelemenről Bodó János egyes jószágokat, szántóföldeket és réteket vásárolt. Az 1770-iki nemesi összeíráskor Agyagfalván kétségtelen nemesnek iratott kan-

Jancsó János 1712—1723 tájt lakott a Szentlélekre lemenő utczában. Szomszédai délről a Köntös család (Mihály.)

1722. augusztus 25-én per volt neje Rác Kata és testvérei Rác Anna (Bertalan Jánosné), Helena (Kovács Jánosné), István, György, János és Samu közt szülői hagyaték a Kantában levő nemes kuria és ahhoz tartozók felett.

1723-ban id. Jancsó Jánosnak pere volt Rofaj Katától birt egy káposztás föld felett özv. Puskás Jánosné Nagy Katával, kinek anyja Nagy Péternél Rofaj Kata volt. Mely káposztás földre Jancsó János gabonást építtetett. Nagy Kata ügyvédő szentkatolnai Bakk Pál volt. Szomszédai a káposztásnak egyfelől Pécsi Kata, másfelől maga Jancsó János.

1739. május 8-án Köntös János, kemendi ref. pap, eladta közdivásárhelyi örökségét, benvalóit: házakat, ház-, istálló- és esürhelyeit, melyek 3 szakaszban voltak a Szentlélekre lemenő utczában, hasonlóan a külső birtokát is id. Jancsó János fiai: István, Mihály és Kelemennek 200 m. forintért. A házhelyek szomsz.: felül id. Jancsó János a vevők atyja és ifj. Jancsó

tafulvi Rác Bénéám, ki ugyan később 1775-ben perbe fogatott nemessége igazolása szempontjából, de azt igazolván 1786-ban nemessége elismertetett. (orsz. levélt. Bécs 1786. június 19. 53. Lib. Reg. 849. I. Nr. 223. Mi a Kantában lakó Rácok valódi nemességét is tanúsítja, mivel közülök vaio volt. (Rác-család de Alsó-Kanta nemességét igazolta Bécs 1784. november 25. 53. Lib. Reg. 96. I.)

Töredék leszármazása a családnak ez:

I. tábla.

Nemes Rác János (de Kanta) 1772-ben már nem élt.

Nemes Buza Judit.

István, sz. 1653,	János, sz. 1666,	György, sz. 1671,	Samu, sz. 1681,	Anna,	Kata,	Heléna,
1731., 1722. oszt.	1735.	1731.	1711.	Birtalan	Jancsó	Kovács
	Bodó Kata.			János.	János.	János.

II. tábla.

1. Rác

2. Mihály (1819-ben néhai.)					Balázs (1731—1733.)	
3. Krisztina 1819,	Rebi Kata	Sára	Anna-Mária	Judit	Kata,	Anna,
Jancsó Tamás, Szabó Ján.	Id. Nagy	Csekme Fer.	Szigeti	József,		Turóczy István.
	Jancsó Mózes.	Pávai.	István.			

4. Tamás, 1821. János, 1821.

Köntös család 1696 előtt K.-Vásárhelytt tartózkodó család volt, Jancsó Jánosnak délről szomszéda volt a Köniös familia,

János. Az istállóhely szomszédai: felül Jancsó István és néhai Jancsó Mihály árváinak háza. A csürhely szomsz. felül senior és junior Jancsó János istállóhelye. 1743. február 24-én perelt Borbély Demeterné Köntös Margit a vevőkkel, de kiegyeztek úgy, hogy a vevők a vett Köntös-féle jusból az istállóhelynek első részéből 8 ölet átadtak a J. Mihály istállójáig; nemkülönben adtak még 2 hold földet is a felsőcesernátoni határban.¹

Jancsó János hihetőleg 1752-ben halt el; ő lehetett a malomba hordó J. János, ki 1752-ben elhalt. De lehet az 1743-ban elhalt öregebbik Jancsó János is.

Gyermekei: a) István, szül. 1700 tájt. Neje Szotyori Judit.

b) Kata, sz. 1701 tájt (Szőcs Kelemenné 1739 tájt.)

c) Mihály, sz. 1703 tájt. Neje: Szotyori Kata.

d) Anna, sz. 1704. (Nagy Ferenczné), fia N. Ferencz.

e) Kelemen, sz. 1705, neje: Szabó Mária.

1752. január 23-án megosztottak néhai atyjok és anyjukról rájuk maradt külső és belső jószágok és javakból.

A Jancsó István és Szőcs Judit nagyszülőkről, a mely belső jószág atyjok J. Jánosra szállotsorte divisionis, a Jancsók udvarán (néhai Pap Mihály egyfelől, másfelől Pap János és Köntös-féle örökségek vicinumában), azokat a rajta levő épületekkel együtt, nemkülönben a szántóföldeket is a leányok a 3 fítestvérnek engedték át. A Kovácsok szomszédságában Kertmegett levő csürkertet is a csürrel együtt átengedték nekik.

A gabonás és majorházat, a szentlélki határon az ösvény áttelkélőben Szőcs János szomszédságában levő földet ötfelé osztották. Ezenkívül, a leányoknak a csürkertnek id. Bodó András és a Jancsók szomszédságában levő 1 hold parlag fölét kiszakították. S minthogy a leányok ezen csürkertje kevesebb értékű, a Jancsó Mihály csürén hátul Moska János szomszédságában levő helyből azok kielégítették.

A szülők J. János és Rácz Kata által szerzett mobiák és immobiák (szántóföldek és rétek) öt egyenlő részre osztattak.

Jancsó Katának jutott a Liboczfészek Fekete József felől, kívül pedig Annának. A nyújtódi határon levő jutott Ist-

¹ Olv. Kupán Balázs cs. iratai közt.

ván és Mihálynak, a szentléleki határon levő dombon jutott Kelemennek. Az alsó csürkertten hátul levő szántóföld, valamint a Kantában levő házastelek is ötfelé osztatott.

A szántóföldek s rétekből csak Istvánnak 19 darabnál több jutott, melyek közt volt a nyujtódi határon egy félál föld is. Mihez számítva a többi testvéreknek jutott részt is, el lehet képzelni, hogy id. Jancsó János és Rácz Kata mily módosok voltak.¹

1763. márczius 29-én a három fiu megosztozott az atyjokról rájuk maradt, a nyugati Kertmege utczában a Major-Csürkertek között levő jószág felett is, melynek szomsz. északról néhai id. Kovács István, Szöcs Kovács Mihály és Kovács Péter utódai, dől. néhai Pécsi Jancsó János successorai. Mely jószágot 1764. márcz. 28-án ujából felosztottak, mi hosszára ki a mezőre 72 öl volt. Miből Kelemennek jutott: 26, Mihálynak 24, Istvánnak a város felől 22 öl. 1764-ben a Mihály része átment Kelemennek; miért Kelemen adta neki azon csüröskertet, melyet ipja Szabó János jószágával cserélt volt assessor néhai id. Jancsó Simon utódai Jakab és Mihálytól. Mely csüröskert van a fenemlitett jószágnak város felől való végiben. Szomsz. északr. assessor Jancsó Mihály (utódai), dől. szekeres Jancsó Mihály.²

2. Ifj. Jancsó István (id. J. János és Rácz Kata nagyobb fia), sz. 1700 előtt, mint öreg ember halt el 1771-ben, 81 éves korában.

Neje: Szotyori Judit (Györgyő), cop. 1734 előtt, született 1702-ben, † 1774-ben. — J. István mint jó gazda említettik.

1755. febr. 7-én id. Jancsó Simon és id. Kovács Kelemen hűtös assessorok előtt Szotyori György és neje Szabó Judit végrendelkeztek. — Jancsó Istvánné Szotyori Judit leányoknak hagytak a Szalában, a Balogok és Szotyoriak közönséges udvarán, melyen a végrendelkezők laktak, a 40 öl és 2 arasz házastelkükből 7 ölet házastul. — A melyen a házat ők építették. Szomsz.: északr. Ambarus Péter és Mokán István maradvékai, — másf. néhai Bodó alias Szappanyos István maradvékai jószágga. — Ugyanazon udvaron a Bajkó Józsefné: Bir-

¹ Kupán Balázsnál levő es. iratok közt.

² Hasonlóan nála van ezen oszt. lev. is.

talán Judit háza és istállója közötti jószágnak is egy részét hagyták Juditnak, — a másik részét Mária leányok maradékainak.

Gyermekei:

a) József, sz. 1721 tájt. Neje: Bertalan Mária.

b) Anna, sz. 1723.

c) István, sz. 1737. def.

d) István, sz. 1738.

e) Miklós, 1742, def.

f) Miklós, sz. 1744, (neje Szász Anna).

3. Id. János József (J. István és Szotyori Judit fia) sz. 1721 tájt, † 1793-ban 72 éves korában.

Neje: Bertalan Mária, cop. 1755-ben, ki 1799-ben élt még mint özvegy.

1776. márcz. 21-én megosztozott Miklós testvérével. Miklós az atyai házból őket kifizette.

Oroszfalvi, 1771-ben pedig K.-Vásárhelyen lakó János Kelemennek és fia Jánosnak sepsiszéki szotyori, most pedig hidvégi ref. pap Szotyori János 3 drb. benvaló örökséget 280 m. forintért 1771. június 4-én eladott; — mely van a nyugati utezában, szomsz.: északr. Ambarus Kelemen és Nagy Antal belső öröksége, délre a közönséges udvar. — De a vérek Kovács Ferencz neje János Krisztinával, J. József neje Bertalan Máriával és János Miklós neje Szász Annával édes anyjok lineáján, midőn a vásárlók a vett jószágra építeni akarnának, — óvást tettek, lefizették a 280 frtot 1775. okt. 15-én — Kik a jószágot vissza is bocsátották, — melyet a vérek felosztottak. A néhai Szotyori György lakházának és jószágának keleti végénél, s a megváltott jószágnak pedig nyugati végétől fogva hátra felé keletre 11 öl házhelyül János József és Miklósnak adatott, mint Szotyori György unokáinak; innen méretett 3 öl Kovács Ferencznő János Krisztinának, mint néhai ifj. Szotyori János unokájának. 1778 Bőjtmáshava 1-én az istállóhely is köztük felosztott.

Gyermekei: a) Anna, sz. 1756.

b) Dávid, sz. 1759, def.

c) János, sz. 1760. — Neje: Szöcs Mária.

d) József, sz. 1761, † 1806. Neje: N. N., leánya: Rachel (Szabó-Izránó),

e) Mária, sz. 1765, † 1778.

f) Ferencz és István, ikrek, sz. 1768, † 1772.

4. János János (J. József és Birtalan Mária fia),
iskola-partikula mellett szül. 1760.

Neje: Szőcs Mária, cop. 1780.

Gyermekei: A) Judit, sz. 1780.

B) Leány, sz. 1781, † 1781.

C) János, sz. 1783. Neje: János Rebi (Samué), cop.
1826, † 1875-ben.

Gyermekeik:

a) Anna, sz. 1827.

b) Mózes, szül. 1839-ben szeszgyáros, birtokos; ő a
család egyik legszorgalmasabb és kimagaslóbb derék tagja.
A m. kir. földmivelésügyi miniszter, egyetértőleg a pénzügyi
és kereskedelemügyi miniszterekkel, neki Kézdi-Vásárhelyen
levő mezőgazdasági szeszgyára részére, az 1890. évi XIII. t.
ezikkben biztosított állami kedvezményeket megadta. — Neje:
Nagy Anna (Ferenczé), cop. 1864. Gyerme.: Amália, sz. 1865
(Kovácsy Bálint m. kir. postafőnökné), Mózes, sz. 1867. Anna-
Vilma, sz. 1869. def. Ida—Róza, sz. 1871 (tanító Szabó—Po-
povics Józsefné), István, sz. 1873, Lajos—Ferencz, sz. 1874.
def. József, sz. 1876, def. Róza—Irén, sz. 1878, Anna—Vilma,
sz. 1880, Mária—Sarolta sz. 1885.

c) Rebi, sz. 1833.

d) Dénes, sz. 1844, vendéglős, (Garibaldista is volt).
Az Isten nem áldotta meg gyermekekkel, de azért már több
szegény rokonának nevelte fel gyermekét és segélyezte az élet
útjain való biztos haladhatásban. Buzgó tagja nejével együtt
egyházának, s ennek is alapítványt tett. Részt vett ama kül-
döttségben, mely a „nagy hontalannak“ megvitte a
diszpolgárságról szóló oklevelet. — Neje: 1. Csekme Mária,
cop. 1868, elv. 2. Pap Ilona, cop. 1869.

D) József, sz. 1793, neje: Kerekes Mária, cop. 1815;
leánya: Mária.

E) Sándor, sz. 1809, 1848—49-ben honv. tizedes; neje:
János Teréz, cop. 1829, fia: Sándor (Budapesten).

5. János Miklós (J. István és Szotyori Judit kisebb
fia), szül. 1744-ben, † 1807.

Neje: Szász Anna, cop. 1769.

Háza volt 1799-ben a Szentlőlekre lemenő utczában; midőn ápril 13-án néhai consistor Kovács Imre fia: II-ik székely gy.-ezr. polyáni compániánál főhadnagy Kovács Samu, néhai senator Kovács József özvegye Jancsó Mária és fiai: József és Péter, tiszteletes Kovács Gábor, kik a reájok szállott belső veteményes-kertet; mely van a nyugati plágán a Kertmegett lefolyó utczában leghátul. Szomsz.: keletről néhai J. Mózes utódai, délr. J. Miklós, nyugr. Pongrácz Mátyás öröksége, északról Pap Márton és Nagy Zachariás hátrajáró utjok — adták esérébe Jancsó Miklósnak. — Melyért ő adott a kantai határon a külső Sándor-lábban 1 félál szántót, — s kikötetett, hogy a mezőre kijáró ut el ne zárassék.

Jancsó Miklósnak 1808 ban háza volt a városból Kantába lemenő utczában, a nyugati plágán. Szomsz. egyfelől Jancsó István, másfelől a saját istállója. — Több belsővel és szép külső birtokkal biró, módos ember volt.

Gyermekei: a) Samu, sz. 1769., def.

b) Judit, sz. 1771 (Kovács Kelemenné), cop. 1792.

c) István, sz. 1773; neje: Szabó Judit.

d) Miklós. született 1775; neje: 1. Szabó Nagy Anna, 2. Jancsó Sára.

e) Zsófia, sz. 1777.

f) Mihály, sz. 1784.

6. Jancsó István, (J. Miklós és Szász Anna fia) sz. 1773, † 1857-ben.

Neje: Szabó Judit (Mózesé), cop. 1805, † 1850-ben 67 évében.

Atyja halála után J. István testvére Miklóssal 1808 ban szept. 23-án, Jancsó András assessor és Nagy József senator, Jancsó Péter hűtös vicenotarius, mint regiusok előtt megosztott. Midőn neki jutott a Kantába lemenő utczában, a nyugati részen levő Köntös-féle udvar, (az ősház) Jancsó Ferencz és Pap Márton szomszédságában, hol J. Miklós az atyja is lakott. — Ugyanazon udvaron hátrább levő istállóhely Pap Márton és Jancsó Miklós (testvére) szomszédságában. — A Szalában a Jancsók udvarán levő kertből, melynek szomsz.: egyfelől Kovács Ferencz utódainak háza, másfelől néhai J. József háza, fele elől jutott Miklósnak, a hátulsó fele pedig Istvánnak. — Ugyanazon udvaron hátrább levő istállóhelynek

(szomsz. egyfelől timár Nagy János, másfelől Szabó Dánielné Janesó Judit) a fele része Nagy János mellett jutott Istvánnak, a másik rész Miklósnak. — Ugyanazon udvaron leghátul levő istállóhelynek is hasonfele, melynek szomsz. keletr. a Kertmeggét járó országút, nyugatra néhai J. József maradéka, jutott Miklósnak, a más rész Istvánnak.

Viszont e jószággal szemben levő belső teleknek fele jutott Miklósnak, fele pedig Istvánnak. — Szomsz. délre Bodó Samu, nyugr. J. József maradéka, északr. a közönséges udvar.

A nyugati csűröskertek sorában az atyai ős csűr és a helye, szomsz. keletr. Janesó Mózes maradékai, nyugatr. Fülöp Istvánné Janesó Judit; — ugyan e melletti csűrkert, szomsz. keletr. Janesó Mózes maradékai, nyugr. a Pongrácz Mátyás jószágá. — A kettő keresztül derékban elszakítottván, a keleti rész jutott Miklósnak fél öl bonificatio mellett, a más része a csűrrel együtt Istvánnak. — Istvánnak a szántóföldekéből is mintegy 9 drb. jutott.

1810-ben a folyamatban levő pénznemek értékének alábbszállítása megkezdődött, 1811. márcz. 15-én a bankóforintok 12 krra szállitattak le, a réz 6 krosok a forgalomból kivettek, a 30 kros 6 krra, a 15 kros 3 krra, a 3 kros 2 krra. Üstökös is volt nyugat és észak irányban augusztustól karácsonyig. Az esztendő szűk volt.

Janesó Miklós maradékai 1817-ben laktak az Oroszfalu felé menő utczában; mely jószágot azon évben Janesó István vett meg testvérével.

J. István 1857-ben elhalván, maga után hátrahagyott gyermekei:

- a) Mózes, sz. 1806; neje: Nagy Judit.
- b) József, sz. 1809, neje: Janesó Mária.
- c) Dani.
- d) Miklós, sz. 1811.
- e) István, sz. 1813.
- f) Judit, sz. 1814 (Nagy Sándorné).
- g) Ádám, sz. 1820, neje: Szűcs Mária.
- h) Róza, sz. 1823 (Szotyori Bálintné).
- i) Anna, sz. 1825.
- j) Mária, sz. 1829.
- k) Rebi, sz. 1830 (Szigethy Jánosné).

Még az atyjok életében 1852. márcz. 24-én véghezvitt osztály szerint: Józsefnek jutott a Kantába lemenő ut mellett egy házastelek (Hr. sz. 346.) szomsz. Jancsó János és Pap Mih., egy istálló Pap András és Jancsó Ádám közt, egy veteményes-kert J. János és Ádám közt, egy gyümölcsöskert J. Ádám és J. Mózesné közt, egy belső sessió Sükös János és az utca mellett, 4 drb. szántó.

Adámnak jutott egy házastelek a Jancsók udvarán id. J. János és a kut között, istálló és udvar J. János és József közt, egy veteményeskert J. József és Nagy Dani közt, egy gyümölcsös J. József és Nagy Ferencz közt, egy üres sessió Kertmege-utca és Szabó Izra közt, 3 drb szántó.

Nagy Sándorné J. Juditnak parafernumként ingatlan és ingó javakban 591 frt 28 kr.

Szigethy Jánosné Jancsó Rebokának parafernumként hasonlóan ingatlan és 396 frt 16 kr.

Jancsó Rózália Szotyori Bálintnének, az öröklő unokák Jancsó Anna (Baka Józsefné), Jancsó Teréz, Veres Lina és Teréznek, hetedrész örökösödő unokák: Incze Róza és Julisnak is a még fel nem osztottból egy-egy hetedrész.

7. J a n c s ó M ó z e s (J. Jancsó István és Szabó Judit nagyobb fia), sz. 1806.

Neje: Nagy Judit (Samué), cop. 1827, † 1869-ben élete 70-ik évében.

Lévén Jancsó Mózes atyja J. Istvánnak, a Kovácsszerben egy örökös benvaló épületes telke, mely reá és Kis Mihályra nejeik jussán néhai Nagy Mózes magtalanul elhalálózásával szállott, ezen házból való részt részint per, részint pénzfizetés mellett kapván birtokába, a miben Mózes fia segítette, azért egy részét neki átadta, füstházbéli részt pedig Juditnak iratta parafernumba. Judit átengedte az ő részét 1842. okt. 8-án Mózes testvérének, ki ezért neki 1 félál földet adott a voláli határon Fejérmart felett.

Jancsó Mózes 1849. mint tűzérőrmester a kökösi hidnál elesett a csatában, a muszkák ölték meg, a mint némelyek állítják, Hermánynál.

Gyermekei: a) R ó z a, sz. 1827, def.

b) R ó z a, sz. 1828.

c) A n n a, 1831.

d) K á r o l i n a, sz. 1833.

e) T e r é z, sz. 1834.

f) E m m a n u e l, sz. 1836.

8. J a n c s ó J ó z s e f (J. István és Szabó Judit második fia), sz. 1809.

Neje: J a n c s ó M á r i a (Dánié), cop. 1828, † 1874-ben élete 66-ik évében.

Gyermekei: a) J ó z s e f, sz. 1830, def. 1830.

b) J ó z s e f, sz. 1833, def. 1833.

c) M á r i a, sz. 1834.

d) K á r o l i n a, sz. 1836.

e) J ó z s e f, sz. 1838.

f) I m r e, sz. 1839.

g) R ó z a, sz. 1841.

h) I s t v á n, sz. 1845. (Moldvában.)

i) J u l i, sz. 1850.

9. J a n c s ó Á d á m (J. István és Szabó Judit kisebb fia) szül. 1820-ban.

Neje: S z ő c s M á r i a, cop. 1841.

J. Ádám, anyósa Szőcs Antalnétól, neje részére hozománykép 1841. aug. 13-án 1869 frt 03 kron felül menő ingó és ingatlan javakat kapott. — Ezek közt egy házat is Forró Józsefné mellett.

Gyerm.: a) J á n o s, sz. 1842.

b) M á r i a, sz. 1844 def.

c) M á r i a, sz. 1845 (Páljános Vilmosné).

d) É v a, sz. 1847 (Kupán Balázsné), cop. 1871.¹

e) R ó z a, sz. 1850, def.

10. I f j. J a n c s ó M i k l ó s (id. J a n c s ó M i k l ó s és Szász Anna fia), sz. 1775, † 1825-ben.

Neje: 1. S z a b ó N a g y A n n a (Andrásé), cop. 1802, † 1820

¹ A Kupán (Kuppán) család, nem oly régen telepedett le Kézdi-Vásárhelyre.

Id. Kupán József

Szőcs Róza (Szőcs József polgárm. testvére) † 1893-ban 52 éves korában,

József

Tóth Amália.

József.

Szőcs Róza (Józsefé) gyámleánya.

Szőcs János.

2. Nagy Antalné: Janesó Sára cop. 1820.

1808. sept. 22-én testvére Istvánnal megosztóztván, neki jutott a néhai J. Kelemen udvarán hátrább levő benvaló jószág rajtalevő házzal. Szomsz.: keletre. néhai J. Mátyás fia István, délre. a közönséges udvar, nyugatról a kert, északról a más udvar.

Ehez jutott a Köntös-féle udvaron egy istálló is helyével együtt. Szomsz.: keletre. testvére J. István, nyugr. Szabó József, északra. a Nagy fiuk.

A Szala-utczai jószágok is, a mint-testvére, István része sorában felemlítve vannak.

Az ősházzal szemben levő kert, mely zálogba szereztetett a szülők által, jutott Miklós és Istvánnak, a mig kiváltják, közös használatra. Ekkor még jutott Miklósnak hat darab szántóföld is. — Ki 1811-ben lakott a Kanta felé lemenő utczában.

Gyermekei: a) Mária, sz. 1803, def.

b) Dávid, sz. 1707.

c) Anna, sz. 1809, † 1819.

d) Miklós, sz. 1811.

11. Janesó Mihály (id. J. János és Rácz Kata fia), sz. 1703 tájt, † 1763-ban, 1743. assessor, senator.

Neje: Szotyori Kata. cop. 1746, † 1771-ben, élete 55. évében.

Janesó Mihály igen értelmes és tekintélyes egyén volt, a mint egyes iratai is igazolják. 1752-ben testvéreivel megosztózt, igen szép részt kapott. — Neje Szotyori Kata szőlői: Szotyori György és Szabó Judit 1755. febr. 7-én id. Janesó Simon hűtös assessor és id. Kovács Kelemen hasonlóan assessor előtt végrendeletet készítettek, öregség és tehetetlenségre jutván, magukat leányuk Szabó Judit protectioja alá helyezték. — Atyja Szotyori Jánostól maradott ősjószágot, — valamint az általa (t. i. Szotyori György) s neje Szabó Judittal örökösön — vagy zálogba szerzett javakat 3 leánya: Szotyori Mari (Kovács Miklósné), Judit (J. Istvánné) és Kata (J. Mihály assessorné) között felosztották.

A Szalában atyjától örökölt telket a rajta levő házzal (szomsz. keletre a Szentkatolna felé kimenő országutja, északra. id. Bodó alias Szappanyos Samu és Keresztes Pál jószágá), hagyták J. Mihályné Szotyori Katának. A mihez adtak még egy más jószágot is (szomsz. nyugatr. Szöcs István, keletre.

Kovács Ferencz, északr. az Oroszfalu felé kimenő országutja, sertéspajta helynek. Csűröskertnek adták a Kovács Miklósné Szotyori Kata csűrkertje melletti részt. Szomsz. a városfelől Szöcs János (Gergely fia), Szentkatolna felől pedig Kovács Miklós szántóföldje.

Jancsó Jánosné Szotyori Juditnak hagyományozták Szalában a Balogok és Szotyoriak udvarokon, melyen a végrendelezők laktak, 40 öl és 2 arasz házastelekből 7 öl jószágot házzal. Szomsz. északr. Ambarus Péter és Mohán István posteritása, másf. Bodó István maradékai jószága. Ugyanazon udvaron a Bajkó Józsefné Birtalan Judit háza és istállója közötti jószág egy részét, a másik részét Mária leányuknak.

Kovács Miklósné Szotyori Máriának hagyták ugyanazon udvaron, a kuton felőli benvalót, a mi szerzemény. Hasonlóan azon udvaron leghátul, a Mohai István utódai szomszédságában, keletre az út mellett levő szerzett jószágot hagyták Juditnak. Az ennek ellenében levő szerzett jószágot adták Judit és Katának.

Egy ezüst poharukat eladták, megszökülvén.¹ Szép számban levő szántóföldeiket s réteiket is felosztották.

Gyermekei: A) Anna, sz. 1747, def.

B) Ádám, sz. 1750, † 1808-ban, 1785—1787-ben aedilis, 1795-ben consistor. Neje: N. N. Gyermekei: Anna, sz. 1777. (Benkő Daniné), cop. 1795., Rebeka, sz. 1787. (Tóth Samuné), cop. 1804., János, sz. 1796.

C) Judit, sz. 1751, def.

D) Ferencz, sz. 1754, élt 1792-ben is. Neje: N. N. Gyermekei: János nagyenyedi kollegiumi tisztartó, Ferencz főkáplár.

E) Mózes, neje: Kovács Anna, cop. 1763, gyermekei: Judit, sz. 1765. (Szöcs Jakabné), Mária, sz. 1771., Kriska, sz. 1773., Erdő Mihályné (Lászlóé), cop. 1804.

12. Jancsó Kelemen (J. János és Rác Kata fia), sz. 1705 tájt, † 1792.

Neje Szabó Mária (Jánosé), cop. 1741, † 1806.

Testvéreivel 1752-ben osztozott meg. Az ő és utána fia János lakházastelke a Kanta felé lemenő utcában Jancsó Miklós és Kovács Sándor maradékai szomszédságában volt.

¹ Lásd a testam. Kupán Balázsnál.

Gyermekei: a) Rebi, sz. 1742.

b) János, sz. 1744, neje: Birtalan Krisztina.

c) István, sz. 1747, † 1767.

d) Anna, sz. 1749, def.

e) Judit, sz. 1755, † 1759.

f) Anna, sz. 1757.

13. Jancsó János (J. Kelemen és Szabó Mária fia), sz. 1744-ben, † 1811.

Neje: Birtalan Krisztina (Miklósé), cop. 1772, mint özvegy † 1839-ben 93 éves korában.

1787—1789-ig a törökkel való utolsó háborúkor Háromszéknek is úgy anyagi, mint személyiség áldozatokat kellett hoznia. A lakosság folytonos izgalomban volt a csatározások miatt, melyek a törökkel folytak: a töresvári szorosban 1788. márcz. 2-án, a bodzai paszusban belül márczius 19-én, a sinai Klastromnál jun. 15-én, Ó-Sánczon jul. 18-án, bodzai szorosban aug. 11-én, Töresvárban aug. 26-án, Ojtozban szept. 1-én, Tömösi-ben okt. 7-én.¹ 1787—88-ban a székelység az Ojtozhoz őrskégre járt Horváth ezredes alatt, a törökkel való csatát elvesztették, de még akkor Varini harminczados vezetése alatt a háromszékiek győzelmet arattak a törökön.² 1788-ban a bodzai szorosnál sok székel pusztult el a török fegyvere alatt; azonban a veres csákós huszárság a törököt visszaverte. Sok viszontagság és küzdelmen ment keresztül e háboruzások alatt J. János, mint azt a családi iratok hátra hagyták. 1788. november 18-án a bodzai paszuson tartózkodó defensios-katonaság között volt, mint II. szék. gy. e. katona. De tekintetbe vétetvén beteges volta, terhes gazdasága s az is, hogy mint egyedüli fiu volt a jószágban, a II-ik székel gyalog ezred és Contons Commandóbeli Compagniae Kommendánstól szabadságot kapott, hogy maga helyett katonát állíthasson. Kantafalvában lakó libertinus Kádár Gáspár fia József fogadtatott fel; Jancsó János és neje Birtalan Krisztina neki adott: 50 m. forintot készpénzben s a városban 5 öl és 2 arasz belsőteltet, mely van a Kantafel lemenő utczában a nyugati seriesen a Kertmege utcák felől. Szomsz. keletről Jancsó Mihály istállója és helye,

¹ Brassai magyar képes naptár. 1888. évf. 108—126. l.

² Orbán B. Székelyföldr. III. k. 128. l.

nyugatról J. Ferencz (néhai senator J. Mihály fia) istállóhelyé, délr. a közönséges udvaron hátrajáró ut. Megigérte azt is neki Jancsó Jánosné, hogy ezen beltelekre jövő év tavaszán faházat fűstházzal együtt építeni fog. Miért Kádár J. magát s utódait holtig való katonaságra lekötölte. Mibe az ezred is beleegyezett. De kikötött, hogy ha táborozásban, vagy bármikor megszöknék és Jancsó János katonaságra kényszerítették, visszavétethessék tőle a neki adott jószág és pénz.

1804. június 13-án néhai Bertalan Miklós leányai özv. Szabó Andrásné Bertalan Ráchel, Hankó Elekné Bertalan Anna és J. Jánosné B. Krisztina megosztotak. Ekkor kapta J. Jánosné a Kanta felé lemenő ut mellett a Kovács Lászlóról maradt házat pince és istállóval s a telekkel együtt, melynek szomszédai keletr. a Kantára lejáró országútja, délr. a Szászok felé bejáró ut, nyugatról Szalacsi András lakháza és fazakas Nagy Ádám, északról Kovács István özvegy jószágga. Mihez kapott ő még 2 drb benvaló jószágot is. Az egyik van a nyugati plágán a város pityókás kertje és Dézsi János szomszéd-ságában északr., másik van a Szentkatolna felé kimenő uton belül a keleti részen a J. Ádám csürkertje szomszéd-ságában.

Gyermekei: a) Rebi, sz. 1773, † 1773.

b) Kelemen, sz. 1774.

c) Mária, sz. 1776.

d) Rebi, sz. 1778:

e) Sára, sz. 1786.

f) János, sz. 1790, neje: 1. Benkő Judit, 2. Kovács Judit.

g) Eszter, sz. 1793.

14. Ifj. Jancsó János (J. János és Bertalan Krisztina fia), sz. 1790-ben, † 1858. III. székely gy. e. jubiláns strázsamester, 1825—1838. senator 1835—1838. vicecurator.

Neje: 1. Benkő Judit (Samué), cop. 1815, † 1837-ben élete 43-ik évében.

2. Özv. Kovács Judit, cop. 1838.

Jancsó János nemcsak a katonai, hanem a polgári téren is érdemekben gazdag egyén volt; több mint 16 évig Kézdi-Vásárhely tanácsánál senatorkodott több évekig vice-curator is volt. A Jancsó család multjával is foglalatatoskodott, maga után egy leszármazási táblázatot hagyván, mely a közelebbi

véreit magában foglalja röviden. Kár, hogy az évszámot egyes izeknél kihagyta. Volt a francia háboruban is mint őrmester „Anno 1812-dik Esztendőben Juliusnak 14-dik napján Rukkoltunk ki az Frantiára mi az 2-dik Székely Regiment 2-dik Bataillonja“ czimű érdekes jegyzékében megörökítette,¹ hogy 1812. július 14-től 1814. június 30-ig ezen háborúzás alkalmával a székely katonaság hol és meddig tartózkodott, s hol ütközött meg. Mely jegyzet álljon ideiglatva sok szempontból való érdekességénél fogva.²

„Anno 1812-dik Esztendőben Juliusnak 14-iki napján Rukkoltunk ki az Frantziára, mi az 2-ik Székely Regiment 2-ik Bataillonja. Jul. 14. Maxa stácio. 15. Prázsmár. 16. Brasso. Ott ültünk. 31. dec. Feketehalom. 1813. 1. ma Január Sárkány. 2. Fogaras. 3. Rostag (jobban írva: Rasttag nyugnap). 4. Báránkut. 5. Apold. 6. Segesvár. 7. Rostag. 8. Czikmándor. 9. Maros-Vásárhely. 10. Gernyeszeg. 11. Szászrégen. 12. Rostag. 13. Bátos. 14. Nagy-Sajó. 15. Szászbudok. 16—17. Rostag. 18. Burgo. 19. Elutza (Bukkován-Gräntz). 20. Dajanssto . 21. Dorna. 22. Rostag. 23. Kimpolung. 24. Wamma. 25. Cápakodruły. 26. Rostag. 27. Maranajestu. 28. Szucsawa. Ott ültünk. 29. april. Graniczestie. 30. Szereth. 1-ma maji Terescheny. 2. Csernowitz. 3. Rostag. 4. Sznatin. 5. Guasztek. 6. Obersin. 7. Rostag. 8. Tlumázt. 9. Tanisztan (Lengyelország, Gránitz). 10. Rostag. 11. Halits. 12. Bosztin. 13. Cihénets. 14. Rostag. 15. Strilets. 16. Buberka. 17. Dávidof. 18. Rostag. 19. Bilchortz. 20. Jánoff. 21. Jáhoroff, 22. Krakowitz. 23. Rádima. 24. Jariszlo. 25. Rostag. 26. Sevoszka. 27. Lantzut. 28. Croszna. 29. Sendisof. 30. Demnitze. 31. Rostag. 1-ma Junii Dilssno. 2. Tarno. 3. Vojnitz. 4. Briszka. 5. Boknya. 6. Csikháva. Ott ültünk. 26. Mislinitz. 27. Zsemnitze. 28. Gillowitza. 29. Rostag. 30. Sivetz. 1-ma Julii Cämetsnitza. 2. Csátsa. 3. Rostag. 4. Zselina. 5. Bistritza. 6. Illáva. 7. Rostag. 8. Trentsén. 9. Császkovitz. 10. Telnitza. 11. Nagyszombat. Ott ültünk. 19. Szentz. 20. Poson. 21. Grándendorf. 22. Rostag. 23. Brändenbur. 24. Ajzelstadt. 25—26. Rostag. 27. Najinstadt. 28. Nájkirk. 29. Rostag. 30. Sotvien. 31. Mitzuslan. 1-ma Aug.

¹ Az eredeti Jancsó Károlynál látható.

² Leirtam úgy, a hogy Jancsó János őrmester az ő székely nyelve szerint idomítva az illető helyneveket lejegyezte.

Cindberg. 2. Rostag. 3. Cofunberg. 4. Leoberg. 5. Cnittinfel.
 6. Judenberg. Ott ültünk. 14. Untzmark. 15. Niderventz. 16.
 Rostag. 17. Morau. 18. Dauntzvé (Illéria-Gránitz). 19. Rend-
 vég. 20. Cémin. 21. Lizerhof. 22. Rostag. 23. Spítál. Ott ül-
 tünk. 1-ma Septembr. Szaksenburg. Ott ültünk. 23. Spítál.
 Ott ültünk. 29. Szaksenburg. 30. Lientz (Tirolország. Gránitz).
 1-ma Octobr. Harompak. Egy nap kereszt. 3. Prunek Akezio
 (ütközet). 4—5. Rostag. 6. Verlin. 7. Nilbak. Akezio. 8. Brik-
 szen. 9. Egy erdő mellett. 10. Botzen. 11. Rostag. 12. Egy
 viz mellett. 13. Szator. 14—15. Rostag. 16. Trien. Ott ültünk.
 25. Fulgáts. 26. Fulgária. Akezio. 27. Ravarédo. 28. Márko.
 Akezio. 29. Rostag. 30. Moro. Ott ültünk. 6-ta Novembr. Brit-
 tánikan . Ott ültünk. 9. Avio. Akezio. 10. Akezio. Ott ül-
 tünk. 3. Febr. kerültünk egy hegyet (Itália). 4 is mars. 5.
 Cásztelno. 6. Rostok. 7. Cávácosalé. 8. Rostok. Akezio. Ott
 ültünk. 27. Április Molino. 28. Bressia. 29. Rostag. 30. Cal-
 tizio. 1-ma Maji Cassáno. 2. Désio. 3—5 Rostag. 6. Serényi
 7—8. Rostag. 9. felfelé. 10. ismét. 11. ismét. 12. Verpoláté.
 Ott ültünk. 27. Hazafelé. Pávio. 28. Lodi. 29. Codogna. 30.
 Rostag. 31. Crémona. 1-ma Junii. Piodéna. 2. Castelluts.
 3. Rostag. 4. Cástelláro. 5. Lenyágo. 6. Este. 7. Rostag. 8. Pá-
 duva. 9. Dola. 10. Rostag. 11. Mestra — a tengeren. 12. Tré-
 visio. 13. Conegliáno. 14. Rostag. 15. Pordanona. 16. Cod-
 roipo. 17. Pálmánova. 18. Rostag. 19. Grádiska. 20. Gertz
 (Gráner. Gránitz.) 21. Vipál. 22. Rostag. 23. Adelsberg. 24.
 Lötse. 25. Lájbak. 26. Rostag. 27. Czáksen (Vindis. Gránitz).
 28. Frantz. 29. Tzili. 30. Rostag. 1-ma Julii. Ganavitz. 2.
 Frájtritz. 3. Petau. 4. Rostag. 5. Fridau. 6. Csákatorna (Hor-
 vátország. Gránitz). 7. Perlak. 8. Rostag. 9. Dubráva. 10.
 Csurgo. 11. Berzentzi (a köntös). 12. Rostag. 13. Baboltsa
 (Magyarország. Gránitz). 14. Istvádi. 15. Grosz—Szegth. 16.
 Rostag. 17. Szent-Lórintz. 18. Péts. 19. Rostag. 20. Szeder-
 kény. 21. Isik. 22. Bezdán — a Dunán. 23. Rostag. 24. Gez-
 nyájo. 25. Belytsa. 26. Csántover. 27. Rostag. 28. Török-
 Kanisa. 29. Mokrim. 30. Komlos. 31. Rostag. 1-ma Aug. Tsu-
 tad. 2. Kis-Becserek. 3. Temesvár. 4. Rostag. 5. Rékás. 6.
 Kiszetó. 7. Lugos. 8. Rostag. 9. Baszur. 10. Faset. 11. Kos-
 sowa. 12. Rostag. 13. Tsihej (Erdély. Gránitz). 14. Laposnyak
 15. Déva. 16. Rostag. 17. Szent-András. 18. Szászváros. 19.

Tsora. 20. Rostag. Kelnek. 22. Toportsa. 23. Nagy-Csűr. 24. Rostag. 25. Altszén. 26. Nagy-Sing. 27. Fogaras. 28. Rostag. 29. Gy 30. Ujjfalu. 31. Revisio.

A Békeesség meglett 18-dik april 1814 . Felfelé masiroztunk 126 statiokat, és Hazafelé 72 statiókat. In summa le- és fel masiroztunk 198 statiokat.“

Gyermekei: a) Károly, sz. 1815, † 1815.

b) Karolina, sz. 1817; férje Turóczy Mózes 1848—49. ágyuöntő, tüzérszázados, cop. 1834.

c) Rózália, sz. 1819; férje Szőcs József, cop. 1837; gyermek.: Ferencz, Ilka (Turóczy Mózes ágyuöntőné).

d) Julia, sz. 1821, † 1823.

e) Teréz, sz. 18..; férje: Nagy Dani, cop. 1841; gyermek.: Karolina (Szabó Dénesné).

f) Julia, sz. 18..; férje: Molnár Ádám 1848—49-iki tüzérhadnagy, cop. 1842.

g) Mária, sz. 18..; Nagy Mózes ügyvédné, gyermek.: Gábor képviselő és kir. tanácsos, Gyula főerdész, Géza, Mária, Róza.

h) Judit, sz. 1829, def.

i) Károly, sz. 1833. neje: Kovács B. Teréz.

j) Judit, sz. 1842.

15. Jancsó Károly (J. János és Benkő Judit fia), kereskedő, sz. 1833.

Neje: Kovács B. Teréz (Kovács Áron és Pap Teréz leánya), cop. 1859, † 1886 nov. 10-én élete 46-ik évében.

Gyermekei: a) Mária, sz. 1860. (Szabó Samuné) gyermek. Samu, sz. 1882, † Teréz, sz. 1883, † Mari, sz. 1884, Elek, sz. 1886, † Gyula, sz. 1888, Róza, sz. 1889, Dénes, 1890, Elek, sz. 1892, Teréz, sz. 1893, Kálmán, szül. 1895-ben.

b) János, sz. 1864.

c) Ilona, sz. 1866, def. 1872.

d) József—Károly, sz. 1871.

e) Gyula—Dani, sz. 1873.

f) Ida, sz. 1876.

B) Jancsó Jakab-féle ágazat. (Lásd az I-ső táblán.)

1. Id. Jancsó Jakab (Jancsó István és Szőcs Judit kisebb fia), sz. 1680 tájt; már 1717-ben juratus assessor és senator volt.

Neje neve ismeretlen.

Nemzedékéről igen kevés adat jutott kezeimhez. — Ő ép azon forrongós és háborús időben élt, midőn a Rákóczy-féle harez folyt a nemzet szabadsága és függetlensége kivívásáért. — Lehet képzelni, hogy mily sok viszontagságokon ment keresztül. — 1704-ben Kereskényi László Csik- és Háromszéket Rákóczy mellett fegyverfogásra hívta fel. — A háromszékiek fegyvert fogtak ugyan, — de hallván a Rákóczy pártján volt elfogott egyének kinoztatását, — a fegyvert egyelőre letették. — Azonban három hónap mu/va újból felkeltek és Hermányhoz vonultak. Hol a császáriaktól meggyőzetvén, közülök sokan megölettek, Maksa és Sepsiszek több falui felégettettek; s a háromszéki felkelők Graven vicecollonellus által Csikba felnyomattak. A császáriak miatt az ezutáni években kivásárhelyieknek is úgy, mint az egész Háromszéknek igen sok üldöztetést és zaklatást kellett kiállaniok. 1707-ben Acton Csikból Háromszékre bevonulván, szabadságharezosaink az Ojtozon át Moldvába menekültek, kiket a lakósok közül többen követtek drágább javaikat szekérre tevén. De Acton az Ojtoznál a menekvők csapatját meglepte, azokat kifosztotta s iszonyu öldöklést vitt végbe köztük. Schram alatt Háromszék féken tartására Lóczfalván körülárkolván császári sereg táborzott, a mely onnan igen féktelenkedett a szegény népen.¹ 1708-ban Háromszékről Rabutin parancsára a Rákóczy felkelés miatt sokan befogattak, a nemesek és székelyek fegyvereiktől megfosztattak, az elmenekültek házai feldulattak. 1708-ban a Rákóczyhoz szító háromszékieknek annál keményebb megfélekezésére, a németek erős sánczokkal védett táborhelyet csináltak Szentlélek és Ilyefalván is, hová gyalog és lovasőrséget helyezve, télen-nyáron pusztították onnan a falvakat.² 1709-ben Moldvából a pestis áthozatván, az is iszonyuan dühöngött. 1710-ben a pestis mellett marhadög és sáskajárás is pusztított. 1711 ápril 20-án a szathmári béke vetett véget a sok pusztítás, zaklatás és öldöklésnek. A közbocsánat hirdetésére a kibujdosottak közül Moldva és Oláhonból, sokan a háromszékiek közül is visszatértek.

Gyermekei voltak: a) Simon, sz. 1700 tájt.

¹ Br. Apor Péter Synopsis Mut. 150 l.

² Cserei M. újabb nemz. könyvt. 434. l.

b) Ferencz, ki 1702 tájt született.

2. Id. Jancsó Simon (Jancsó Jakab nagyobb fia), sz. 1700 tájt, márcz. 1730-ban assessor volt; mely hivatalban egész 1761-ben bekövetkezett haláláig volt. — Igen tevékeny és hasznavehető hivatalnok lehetett, — mivel nevével sok köz- és magánokiratoknál lehet találkozni.

Ha atyjának Jancsó Jakabnak sok viszontagságai voltak a Rákóczy-forradalom alatt, — akkor neki is kijutott az ő idejében dühöngött éhség, inség- és sok elemi csapások miatt.

1716-ban rendkívüli száraz szelek és hidegek uralkodván, — az egész nyárban alig volt 2 hónap meleg. — Mi miatt gyümölcs és vetések éretlenül maradtak. 1717 pünkösd havának harmadik hetétől elkezdve a tatárok miatt nagy rettegés volt; kik az ojtózi várig előrenyomultak is, — azonban onnan az ottani kemény őrség által visszaverettek.¹ — 1717. máj. 15-étől 1718. sept. 2-áig sem eső, sem harmat a földre nem hullván, — kertek, tavak kiapadtak; őszi és tavaszi vetések teljességgel semmit sem termettek. Mi miatt szörnyű éhség, drágaság, döghalál, nagy pestis következett be. A szegény nép száldokfahajjal, rügygyel, fagyökérrel élt, galagonyából pogácsa- és laboda kenyeret ettek; hárs, bükk, cserfák hajait, a két utóbbinak makkjait, különböző gyökereket, nádat, még szalmát és polyvát is összeroncsolva pogácsa vagy kenyérré készítve, megsütve enni kénytelen volt. — De lovaknak, kutya'knak husát, — sőt Osdolán meghalt gyermekek elszáradt husát is ették némelyek. Gelenczén taláztatott olyan is, ki nagyobb holt ember husát is megette. Sokan magokat a szükségben jobbagyokká tették. Némely falvakban a lakosság felénél több pusztult el.² — 1719. nyarán azonban oly bő termés volt, hogy az emberek a termést mind be nem takaríthatták. 1726-ban iszonyu melegek voltak, újból nagy éhség dühöngött. 1729-ben a pénzek változtak,³ 1730-ban rendkívüli esőzések, vízáradások voltak; a vetések majdnem mind tönkrementek.

Neje neve ismeretlen. Annyit azonban tudunk róla, hogy 1765-ben meg volt halva.

¹ Orbán B. Székelyföld. III. k. 128, 1. Br. Apor P. Synops. Mut. 158. 1

² Br. Apor P. Synops. Mut. 160—161. 1. Alsó-Csernátoni Matric. Benkő K. Csik-Gyergyó- és Kászon leirása. 83—84. 1.

³ Br. Apor P. Synops. Mut. 166—168. 253. 1,

- Gyermekei: a) J a k a b, sz. 1732, neje: Janesó Kata.
b) I l o n a, sz. 1734, def.
c) D e b o r a, sz. 1736, † 1737.
d) I l o n a, sz. 1738, def.
e) K r i s z t i n a, sz. 1740 (Nagy Samuné), cop. 1765.
f) I l o n a, sz. 1743, férje: 1. Csiszár János. 2. Bodó András, cop. 1777.
g) S a m u, sz. 1744, élt 1792-ben is.
h) M i h á l y, sz. 1746, † 1776-ban, szekeres.

Janesó Simon szülőtől a város határán 29 drb. földet örökölt, melyeket ő is gyermekeinek áthagyott.

A Sáralfván levő belső fundus, szántóföldek, s szénafüvek ma is bíratnak a successoroktól. — Egy ezüst pohár és több másféle ezüst portékák is.¹

3. J a n e s ó J a k a b (J. Simon assessor nagyobb fia), sz. 1732, † 1796-ban.

Neje: Janesó Kata (oroszfalvi), cop. 1754.

Janesó Jakab és Mihálytól, Janesó Kelemen — ipja: Szabó János consensusából s jószágával cserélt egy darab esürkert helyet, a nyugati Kertmege-utczában a majoros esürkertek közt a város végén. Szomsz.: északr. Janesó Mihály senator utódai, délr. szekeres Janesó Mihály. Melyet Janesó Kelemen 1764-ben felcserélt testvére Janesó Mihály senator utódaival.

Gyermekei: a) K a t a, sz. 1755, † 1808, férje: Janesó Ádám (Pálé), aedilis, cop. 1768.

b) S a m u, sz. 1757, neje: Turóczy Krisztina.

c) S á r a, sz. 1761.

d) K r i s z t i n a, sz. 1765 (Kovácsi Samuné), cop. 1786.

e) J u d i t, sz. 1768.

f) I l o n a, sz. 1770.

4. J a n e s ó S a m u (Janesó Jakab és Janesó Kata fia), szül. 1757-ben, † 1796 előtt.

Neje: Turóczy Krisztina, cop. 1781 (később Szöcs Ádámné), cop. 1796.

Janesó Samu perben volt 1781-ben Szabó Mózesrel. — Igen érdekes ezen per alkalmával Szabó Mózesnek tette, — ki az 1782. aug. 24-iki Relatoria szerint² alföldre, Keresztény-

¹ „Janesó Simon 5 leányairól levél“ czimű évszám nélküli iratból.

² Csal. lev.

falván alól egy erdőben lakó tudós asszonyhoz ment farkas-
ínt gyujtatni, hogy megtudja: miszerint őt ki károsította meg!?

Gyermekei: a) Simon, sz. 1781, † 1781.

b) Krisztina, sz. 1782, † 1782.

5. Id. Jancsó Ferencz (Jancsó Jakab senator kisebb
fia), sz. 1702 tájt, † 1792 után, szekeres. 1740-ben actualis.

Neje: Rácz Mária, cop. 1732, † 1773-ban 70 éves korában.

Ő a Kantába lemenő utczában lakott. — Az ő korában
is sok minden történt K.-Vásárhelyt s az egész Háromszéken.
1733. január 10-én d. e. háromnegyed tízkor földrengés volt.
1737 május és júniusban a tatárok és törökök betöréssel fe-
nyegetvén Háromszéket, — miért június és júliusban sok gya-
log és lovas császári katona ment az ojtózi-szorosba, Moldova
és Oláhországba. — A Porta a Rodostóban elhalt Rákóczy
Ferencz fiát Erdély fejedelmének teszi, segédesapatokkal Er-
délybe indította; ki 1738. márcz. 1-én az ojtózi-szorosnál ki-
sérletett betörést, — de visszaveretett, 120 halottat és néhány
foglyot veszítvén.¹ — Márcz. 26-án földrengés volt. Június 11.
d. e. 11—12 óra közt oly iszonyu földrengés volt, hogy a ha-
rangok megszólaltak, épületek, templomok megrongálódtak.
1738. szeptembertől 1739 márcziusig pestis. 1739. június 18-án hó
esett. Júliusban a töresvárosi-szorosban a törökökkel ütközet volt.
Okt. 30-án 4250 muszka, kalmuki tatár és kozák jött át a borzai-
szoroson, Zágón felé Papoleznál háltak, azután az Ojtozon át
kimentek. — Roppant rettegés volt mindenfelé miattok; —
de kárt nem tettek, saját költségükön élelmeztek. — 1740.
január 12-én iszonyuan dühöngött a Nemere szeló, többen
miatta Háromszéken elpusztultak. — Jul. 1-én és 2-án nagy fel-
legszakadások és azután folytonos esőzések voltak; mi miatt
nagy szükség, drágaság és éhség támadt. 1742-ben pestis.
1744. január 15-én fél 9 órakor d. e. három versben nagy
földrengés. 23-ik diaetán insurrectio rendeltetett el, július hó-
ban generalis insurrectio hirdettetett.

Jancsó Ferencz gyermekei voltak; a) Salamon, szül.
1732; neje Szőcs Kata.

b) Ferencz, sz. 1734, def.

c) Ferencz, sz. 1735; neje: Tóth Judit.

¹ Br. Orbán B. Székelyföldl. III. k. 129. 1.

d) Dani, sz. 1738, † 1791. Neje: N. Gyer.: a) József (ennek gyermekei: Mária, Anna Kis János rektorné cop. 1814, Ilona, Rebi), b) Dániel.

e) Mária, sz. 1740, def.

f) Zsuzsa, sz. 1745.

6. Id. Jancsó Salamon (id. J. Ferencz szekeres és Rác Mária fia), szül. 1732, † 1803, süket.

Neje: Szőcs Kata (oroszfalvi) cop. 1755.

Gyermekei: a) Mária, sz. 1756, (Aszszalos Péterné), leánya: Mária, sz. 1778.

b) Rebi, sz. 1758, † 1778.

c) Sára, sz. 1761; fia: Mózes, 1784.

d) Ifj. Salamon, sz. 1769; neje: Jancsó Mária.

e) József, sz. 1764, † 1889; neje: Benke Judit, cop. 1785, gyermekei: Judit, sz. 1789, Anna, sz. 1805.

f) Dani, sz. 1773; neje: Jancsó Judit, cop. 1801.

g) Ferencz, sz. 1776; neje: Szász Kata (Bálinté) cop. 1804, fiok: Dani, sz. 1804.

7. Ifj. Jancsó Salamon (id. Jancsó Salamon és Szőcs Kata nagyobb fia), sz. 1769.

Neje: Jancsó Mária (Mózesé), cop. 1807.

Gyermekei: A) Mária, sz. 1810, def.

B) Mária, sz. 1811.

C) József, sz. 1812.

D) Salamon, sz. 1815, neje: Szőcs Anna, cop. 1838, † 1878-ban 66 éves korában.

Gyermekeik: a) József, sz. 1839.

b) Teréz, sz. 1842, † 1842.

c) Ferencz, sz. 1843, def.

d) Lajos, sz. 1844, neje: Szotyori Rózália, cop. 1870, fiok: Lajos, sz. 1871.

e) Sándor, sz. 1847, neje: Jancsó Anna, fiok: Sándor, sz. 1894.

f) Salamon, sz. 1849 (Bukarestben tartózkodik).

g) Ferencz, sz. 1852, def.

h) Károly, sz. 1854, def.

8. Ifj. Jancsó Ferencz (id. J. Ferencz szekeres és Rác Kata középső fia), szül. 1735-ben, a templom mellett lakott, 1792 előtt el volt halva.

Neje: Szalai Tóth Judit (Jánosé), cop. 1757.

Gyermekei: a) István, sz. 1760, def.

b) János, sz. 1761.

c) Mária, sz. 1763.

d) Ferencz, sz. 1765, def.

e) Mihály, sz. 1766, neje: Nagy Krisztina.

f) Sára, sz. 1767.

g) Kata, sz. 1769, def.

9. Jancsó Mihály (ifj. J. Ferencz és Tóth Judit kisebb fia), szül. 1766-ban.

Neje: Nagy Krisztina (Ádámé), cop. 1807.

Gyermekei: A) Mária, sz. 1809, def.

B) Mária, sz. 1812, férje: Vizi János, gyermek.: Mária (Hatházy Áronné) és Károly.

C) Anna, sz. 1814 (Forró Józsefné).

D) Simon, sz. 1816.

E) id. Dani, sz. 1824, † 1888-ban. Orator, csendes és jámbor életű egyén.

Neje: 1. Baká Károlina, cop. 1845, † 1864.

2. Szűcs Rózália (Samuó), cop. 1865.

Gyerm.: Károlina, sz. 1846, def.

b) Ferencz, sz. 1850, def.

c) Károlina, sz. 1851.

d) Ferencz, sz. 1853.

e) Lujza, sz. 1853, def.

f) Dani, sz. 1857.

g) János, sz. 1859.

h) Mária, sz. 1862. (Jordáky József m. kir. honv. törzs-örrmester), cop. 1881.

i) Etelka, sz. 1866.

j) Lujza, sz. 1868, def.

k) Mihály, sz. 1870, def.

l) Amália, sz. 1872.

m) Vilma, sz. 1876, def.

n) Róza, sz. 1879, def.

o) Irén, sz. 1883.

p) István, sz. 1886, def.

II. Jancsó János (Pécsi)-féle ág.

(Lásd a II. III. és IV-ik táblán.)

1. Jancsó János (Id. Jancsó Mihály assessor kisebb fia), a kézdivásárhelyi második ág alapítója, mely ág Pécsinek iratik, sz. 1639 tájt, † 1707 előtt.

Neje: Pécsi Kata (Mihályé), még 1707 tájt élt mint özvegy.

„Hogy Jancsó István és János, kiknek a kézdivásárhelyi atyafiak mindnyájan successorai, tudom“ mondta Jancsó Ferencz, (de Kézdi-Nyujtód) az 1792-iki Inquis: Relatoriában való feljegyzés szerint. „Hogy ketten egy testvér atyafiak voltak, folytatá tovább, abból tudom, hogy előttem producált testamentumból szemeimmal láttam és olvastam. Ezek egy testvér atyafiaknak is, hogy atyjok Jancsó Mihály volt, ugyan a megírt testamentum világosan mutatta. Ezen Jancsó Mihálynak is hogy az Armalist nyert Jancsó István édes atya volt — láttam — ezen testamentumból kinyomosan.“

1661—1680 közt több iratban fordul elő Jancsó János. Bátyja J. Mihálylyal 1661-ben osztoztak meg. Laktelke Szentlélekre lemenő utcában volt bátyja a J. Mihályé mellett; mint azt igazolja az 1759. márczius 19-iki osztálylevele Jancsó Mihály fiai: Mihály és Péternek.

¹ Mivel Pécsi családból vett nőt. A Pécsi család már 1651-ben Kézdi-Vásárhelyt tartózkodott. Mely évben Pécsi Orsolya Benkő Gergely özvegye mint 70 éves nő előfordul. 1651-ben Pécsi Márton említettik, kitől a család így származik le:

Pécsi Tamás 1651. tájt.

Kutnár Anna

Mihály,		János,	Margit,	Anna.
			Balogh Márton	
Kata,	Judit,	Zsuzsa,	András,	
néhai Jánosó Szűcs Ger-		Nagy János		
János 1707.		(utódai 1696—1707.)		
József, 1707-ben perel.				

² Olv. Jancsó Károly kereskedőnél ezen Inquis. Relatoriát.

1707. július 15-ike előtt el volt halva, mikor neje mint özvegy fordul elő. 1696 tájt Balogh János¹ perelt néhai Jancsó János relictája Pécsi Katával, Pécsi János és Annával, hogy a nagymama után járó rész kiadassék, ez nem volt illetékes. 1696. július 17-én Nagy Jánosné Pécsi Zsuzsa és Balogh József a Pécsi Márton szerezményei felett levő perrel felhagyván, Pécsi Mártonnak a székelységen való szerezményéből Balogh Józsefnek 1 hold szántó adatott, mit Pécsi Zsuzsa a maga tulajdon jussából adott. Mely van a város határán Torja felől levő mezőben a halmon belül, a brassai ut átkelőben. Szomsz. néhai Kovács András fia János egyfelől, másfelől Balogh József. Ide nem értvén a benvaló caput bonumot.

Néhai Pécsi Márton és Kutnár Anna belső fundusának szomszédai voltak 1707-ben nyugatról néhai Szász Demeter, az előtt Szász Ferencz, másfelől az alámenő országutja. Mit Pécsi Márton Bernáld Ferencztől fiu ágra vette meg. Ezt Pécsi Mihály és Pécsi János leányai mint fiu-leányok bírták.

A másik örökség szomszédai: délr. az országutja, északról a felső Janczok jószágá. Ezen benvalókat Pécsi Márton és Kutnár Anna gyermekei a szántók és rétekekkel 1707. július 15-én felosztották.

Gyermekei: a) Id. Mihály, sz. 1689 előtt.

b) Ifj. János, sz. 1690 tájt.

c) István, sz. 1673 tájt, † 1758-ban, mint 85 éves agglegény.

¹ A Balogh család K.-Vásárhely régibb családainak egyike.

Balogh István 1655-ben már el volt halva. Id. József 1665-ben bíró. Lőrincz sz. 1752, 1793—1804 juratus, neje Pap Klára 1804 tájt. Pál 1817-ben senator, Samu 1824. magistr. irnok, Pál 1850 főbíró. Szabadságharcunkban is 1848—49-ben többen voltak e családból: Izra százados, később kir. törvényszéki bíró, Sándor alhadnagy, Károly alhadn., István tizedes, János közhonvéd, János számvívő. Mártonnak (Andrásé) laktelke volt Hankó Mihály mellett, mely 1726-ban fia: József, István és Samura szállott. 1696-ban is említettik, hogy a Balogok belső fundusa volt a város mellett Pap János és Dimén Andrásné jószágá közt, csürkertük a Torja felől való mezőben. József házhelye volt a Kovácszerben, Kovács aliás Máté Mihály udvara egyfelől, másfelől a város keleti Kertmege-utcája mellett, Kovácszeri Szabó Jánosné házában tul. Mi felett gyermekei 1732-ben József, Kata és Ilona meg-

d) J a k a b, sz. 1695 tájt, neje Buda Ilona, cop. 1732, † 1773-ban 66 éves korában. Gyermekeik: Ilona, sz. 1735., Judit, sz. 1738., Gergely, sz. 1740., Samu, sz. 1742., Erzse, sz. 1743., Judit, sz. 1746., Bálint, sz. 1740, † 1750.

A) Jancsó Mihály-féle ágazat.

1. Id. J a n c s ó M i h á l y (id. J. János és Pécsi Kata fia), sz. 1689 tájt, † 1744.

Neje: 1. N. N. † 1740-ben.

2. Baka Ilona, † 1783-ban.

Lakott a Szentlélekre lemenő utcában.

Gyermekei: a) Ifj. Mihály, sz. 1713, neje Balog Kata.

b) Id. Péter, neje Moska Rebi.

2. Ifj. J a n c s ó M i h á l y (id. Jancsó Mihály és Baka Ilona nagyobb fia), sz. 1713 tájt. 1720-ban már említettik egyes iratokban, csak akkora, polgár, szekeres, meghalt 1785 tájt 72 éves korában.

osztottak. 1744-ben Samu, Mihály és József udvara volt Szőcs István és Hankó-féle jószág közt. Töredék leszármazási táblázatai ezek:

I. tábla. 1. Id. Balogh István 1655 előtt el volt halva.

2. Mihály, 1651—1694.	Máté, 1651.	Márton,	id. András, 1645—1662
		Pécsi Margit	bíró
3. Kata,	András,	Ifj. András, Márton,	József,
1. Bertalan Ferencz.		1687-1696. 1696-1725.	1696-1718.
2. Jancsó Mihály.	József 1707-ben	József, 1726.	István, Samu. József, Kata,
1720—1759.	perel.		1732. Bene
			oszt. Jó-
			zsefné

II. tábla. 1. Balogh N.

2. Sándor,	Anna.	András,	Mária,	Judit,	Lajos.	Ilona, Baka
sz. 1821 tájt,	Szőcs József	Szőcs	Szőcs	Szőcs	Mózes.	Istvánné.
† 1884.	polgármester. Mari.		Dani			
Kovács Anna, † 1888.			honv. százados. ny. őrnagy.			
3. Mária,	Gyula,	Balogh János (növelt fia)				
Török Bálint	Nagy Róza.	városi tanácsos				
		Vizi Emma				
4. Gyula, Andor, Aida, Irén.		János.				

Neje: özv. Bertalan Ferenczné, sz. Balog Kata, cop. 1736.

Jancsó Mihályné Balogh Katával testvére Balog József több versben, de leginkább perelt elhalt bátyjok Balog Mihály hagyatéka tekintetében, ki sine semine deficiált, annak vagyónából egyenlő osztályt követelt. A lakteleknek szomsz. Asszalos Péter¹ gyermekei és Szabó Józsefné jószágá, mihez tartozik egy majorkert és annak végiben levő 1 drb szántóföld. Szomsz. Németh Jánosné és Nagy János (Jánosé). A másik hozzátartozó föld van a város határán a tanórokra jövőben. Szomsz. Jancsó Mihályné.

Gyermekei: a) Ilona, sz. 1737.

b) Judit, sz. 1740. (Bajko Józsefné.)

c) Éva, sz. 1742.

d) György, sz. 1743, neje: 1. Szász Débora, 2. Abad Zsófia.

e) József, sz. 1744.

f) Mátyás, sz. 1746, neje: Mágori Anna—Mária.

g) Zsuzsa, sz. 1749.

h) Anna, sz. 1751.

3. Jancsó György (J. Mihály és Bertalan Ferenczné Balogh Kata fia), sz. 1743, élt 1792, † 1801.

Neje: 1. Szász Débora, cop. 1770. 2. Abad Zsófia, cop. 1789-ben.

Jancsó György özvegye lakott az Oroszfalu felé menő utczában, illetőleg ut mellett.

Gyermekei: a) János, sz. 1771, def.

b) József, sz. 1772, † 1776.

c) János, sz. 1775, † 1776.

d) Judit, sz. 1778.

e) Sára, sz. 1780.

f) Mária, sz. 1782, def.

g) György, sz. 1791, def.

¹ Az Asszalos (A zalos) család is a Jancsókkal rokon család, már 1594-ben Kézdi-Vásárhely lakója volt. 1594-ben Asszalos Klementina Jancsó Tamásné előfordul. Asszalos Mihály 1624. május 10-én szentkatolnai Demén Kelemen és fia Tamástól vett egy dolmányért 1 hold szántóföldet a szentkatolnai határon, a középső mezőben, Márton útján kívül a völgyszerben. Asszalos Istvánné Baka Judit 1640-ben 20 éves nő volt. Asszalos Imre 1651-ben 28 éves. Asszalos Mihály 1657. július 20-án Apor Lázárné Imecs

h) József, sz. 1794, † 1794.

i) Robi, sz. 1796.

j) György, sz. 1800, neje: 1. Nagy Judit (Zsigáé), 2. Mágori Róza.

4. Jancsó György (Id. Jancsó György és Abád Zsófia fia), sz. 1800, † 1838.

Neje: 1. Nagy Judit (Zsigáé), cop. 1817. 2. Mágori Róza, cop. 1826.

Gyerm.: a) Teréz, sz. 1826.

b) Anna, sz. 1828, def.

c) Róza, sz. 1830.

d) Balázs, sz. 1833, neje: Szotyori Anna, cop. 1858 (később Szaesva Pálné), gyermek.: Mózes, sz. 1859, def. Vilma, sz. 1861, Lajos, sz. 1865.

e) Teréz, sz. 1835.

f) Sára, sz. 1838.

5. Id. Jancsó Mátyás (Jancsó Mihály és özv. Birtalan Forenczné Balogh Kata kisebb fia), sz. 1746. febr. 25-én.

Neje: Mágori Anna—Mária, cop. 1777.

Jancsó Mátyás élete idejében több nevezetes esemény történt. Már születése évét követő 1747. máj. 2-án reggel 4 órakor két versben kemény földingás adta elő magát. 1760-ban az erdélyi nemes ifjakból Mária Theresia testőrző seregét — Praetoria turmat — állított fel. 1764-ben az Inclyta Continua Judiciaria Tabulák felállítottak. — 1770-ben drágaság- és pestis volt; a mi a következő évben nagyobb mérvben dühöngött. — 1784-ben Erdély 11 vármegyére osztatott, melyek között a VI-ik volt Besztorcezo vidékkel és Felsőfejér némely

Juditól 20 frton 1 földet vett a torjai határban belsőmezőben a keskenyben. Ő gazdag ember volt, mint 1669. február 4 és július 5-iki jegyzetei mutatják. A hol fel van említve az is, hogy azon időben a buza köble 3 frt 55 kr, vagy 4 frt vénpénz volt s 4 napi munka. 1678-ban testamentumot csinált. — Lakházát a telekkel együtt 3 fiának adta egyenlő osztályban; a Borbély Jánostól vett benvalót, a pinczét, gabonást és 2 istállót Péternek. — Egy benvalót adott Szőcs Jánosnak. Szomsz.: Borbély János és Mihály. — Aszszalos Péter 1694. febr. 1-én belső jószágát (Szotyori János és Balogh Mihály mellett), valamint a Sögön mellett levő osdolai sessiót is hagyta neje Jancsó Máriának. — Aszszalos Péternek egy erszény körmöczi aranya, sok gabonája és méhe maradt hátra szalai Szabó Péter tanuskodása szerint mások szerint egy fazék arany és ezüst pénz. — 1726-ban néhai Aszszalos

részeivel egyesített Háromszék. 1785. aug. 22-én az örökös jobbágyság megszünttetett, népszámlálás tartatott. 1786-ban az Urbarium felvétele és a földnek felmérése elkezdődött. Erdély 3 nagy circulusra osztatott, mindenik circulus kir. Commisarius Directioja alá adatott. — 1787-ben districtualis-táblák állittattak fel; 1790-ben a székelyszékek régi igazgatási s felosztási állapotukba újból visszahelyeztetek. 1793-ban Jancsó Mátyás a francia háboruban elesett. — Ő a Kertmege-utczának nyugat felőli részében lakott. — 1831. január 26-án özvegy óras Jancsó Dánielné Mágori Zsuzsa magtalanul elhalván, — az utána maradt örökös, zálogos külső és belső jószágok, testvérei: Jancsó Mátyásné Mágori Anna—Mária Jancsó Ferenczné Mágori Judit utódai, illetőleg két ágon levő atyafiak közt 12 részre felosztatott; s mindenik igen szép részt kapott.

Gyermekei:

- a) István, sz. 1777, neje: Rácz Kata.
 - b) Mária, sz. 1779, (id. Török Jánosné), cop. 1801.
 - c) Sára, sz. 1782, férje: Dézsi Mihály (Lőrinczé), cop. 1802-ben.
 - d) József, sz. 1784; neje: Nagy Éva.
 - e) Anna, sz. 1788 (Szöcs Józsefné), cop. 1808.
 - f) Erzse, sz. 1790, def.
 - g) Mátyás, sz. 1793; neje: 1. Nagy Mária, 2. Nagy Sára.
 6. Id. Jancsó István (id. J. Mátyás és Mágori Anna-Mária fia), sz. 1777. decz. 28-án, † 1865-ben.
- Neje: Rácz Kata (Mihályé), sz. 1785. okt. 21., cop. 1803, † 1860-ban.

Mihálytól jutott 24 örökség felerészben a Jancsó Mihály és Baka Kata (Bodó Kata) örököseinek, — felerészben pedig fia Aszszalos Mihálynak.

Törödéek leszármazási-táblázata az Aszszalos családnak ez:

Aszszalos Mihály 1624.

Mihály, 1678. test. készít.			
Imre, sz. 1623. 1651.	István, 1640.	Péter, 1670. † 1694 tájt.	N.
		1. J. Margit (Sz. M.-né)	Szöcs N.
	Baka Judit.	2. Jancsó Mária 1694.	
	Mihály, 1726.	Kata, 1720 tájt, Judit,	István, János.
		Szabó József. Bodó Istv.	

Az ember emlékét köztisztelet és áldásban tartja évtizedeken át, ha minden irányban kötelességeinek lelkesültséggel eleget tett. — Jancsó István emléke úgy családja, mint a közéletben tisztelt és áldott. — Hisz ő családja szellemi és anyagi gyarapodását, emelkedését egész életében hiven munkálta; a vallás, a tanügy és a humanizmus oltárára is tehetsége szerint áldozatokat hozni el nem mulasztotta.

„Magasztos és szép a jövőt elősegíteni.“

Ő családja szép, tisztos, boldog és emelkedett jövőjét valóban igyekezett mindenkép elősegíteni.

Már mint alig 4 éves házaspár, 1807. Szentjakabhava 24-én vásárolt nejével örökös cseréből származott jussal Jancsó Péter és neje Nagy Annától a Kantába lemenő utczában, néhai Jancsó Kelemen és fia János udvarán, egy házhelyet Jancsó Miklós és Kovács Sándor maradékai szomszédságában; hátrább a közönséges kert mellett néhai Jancsó Ferencz mellett egy istálló helyet; hasonlóan a Ráczokba lejáró ut mellett a Jancsó Mátyás maradékai hátranyúló csűrök sorában egy csűröshelyet Pap Mihály és Jancsó Miklós szomszédságában. — Mely 3 helyért ők adtak cserébe, a hol Nagy Dani lakóháza vagyon, hosszára 17 öl jószágot, s felülfizettek még 1200 m. forintot. — 1815. apr. 15-én vettek Kovács Samutól egy másik jószágot 582 m. forinton a néhai Pap Mihály csüre tájékán. — Mely jóság felét 1851-ben parafernumba Rebeka leányok Kovács Daninénak adták. — 1817. sept. 27-én Jancsó István, József és Mátyás testvérek Bajkó Mihálytól örökös cseréből származott jussal 2 drb. pusztát benvalót vettek meg. Egyik vagyon az Oroszfalu felé menő országut mellett. Szomsz.: keletr. Jancsó Miklós utódai, nyugatr. Jancsó Györgyné. — A másik van ugyanott a leírt sorral szemben egy kevésse hátrább. — Szomsz.: keletr. Jancsó Györgyné, nyugatr. Bodó Dávid pusztájósága. Mely 2 drb. pusztájósáért a 3 testvér adott ezeken hátul 10 öl benvalót Bene Mózes és Turóczy Andrásné Nagy Mária mellett; s pótlásul még adtak 607 frtot. — E két jóság osztály szerint jutott J. Istvánnak.

1819. apr. 10-én néhai Rácz Mihály leányai: Rebeka (Szabó Jánosné), Kata (Jancsó Istvánné), Sára (Nagy Mózesné), örökös jussal Rácz Krisztina és férje Jancsó Tamástól, a Rácz-familia udvarán megvettek egy pusztát házhelyet. —

Szomsz.: keletre. a Rác-familia kihagyott kuthelye. — Ugyanezen udvarnak a hátulsó felén vettek istállóhelyet is. Szomsz.: keletre. Rác Rebeka Szabó Jánosné jószágga. — Mely 2 drb. jószágért adtak 700 Rfrot. — Melyből a harmadrész jutott Jancsó Istvánné Rác Katának.

1820. aug. 30-án Jancsó István és neje megvásárolták a Rác-jusból jutott jószág végében, a Rác-udvaron levő kis jószágrészt is 50 Rfrtért Szabó József özvegye Nagy Sárától.

1822. márcz. 16-án Jancsó István, József és Mátyás vásároltak örökös cseréből származott jussal, néhai Kovács József-Sándor két fia: Dani és Józseftől 11 ölből álló pusztai jószágot. Mely van a Kertmege-utezának nyugati során. Szomsz.: keletre. az irt 3 cserélő testvér régi ősjószágga, nyugr. Jancsó János successorai. — Miért adtak 1 félál szántót az oroszfalvi határon, s 612 Rfrt pótlást. Az ősjószágból és a vett 11 öl benvalóból 3-ik mérésben jutott Jancsó Istvánnak 7^{1/2} öl az osztálykor. — 1835. máj. 12-én és 1835. aug. 29-én Jancsó István és neje vettek örökös csereből származott jussal Mihály Rachel és férje László Andrástól a keleti Kertmege utezán hátrább a csűrös jószágok sorában egy pusztai jószágot. Szomsz.: nyugr. Nagy Zsigm., keletre. a vevők. Miért adtak cserebe az alsó-csernátóni határon a torjai ut általkelőben 1 félál szántót 840 drb. cs. ezüst huszas (700 Rfrt) pótlással.

1837. apr. 21-én pedig Nagy Zsigmond regiment-profusztól ugyanők vásároltak örökös cseréből származott jussal a temetőre, vagyis Oroszfaluba menő utnak északi szélében ismét egy pusztai jószágot. Szomsz. nyug. Benkő István, keletre. azon jószágból a tulajdonosnál megmaradt rész. — Miért adtak az alsó-csernátóni határon a torjai ut általkelőben egy félál szántót a fennebb irt félál szántónak szomszédtságában és 720 drb. cs. ezüst huszast (600 Rfrt váltóban).

1838. apr. 29-én vettek ismét örök cserejoggal a nyugati Kertmege-utezában, a csűrök sorában, a Pap májor szomszédtságában egy pusztai belsőteltet Nagy Andrástól. — Miért adták a Szala-utezában a Mágori kertből való jószágokat Jancsó Mózes és Nagy Mózes mellett, 140 Rfrt felülpótlással. — 1847. júl. 15-én hasonlóan örökös cserejoggal vásároltak néhai Jancsó Mátyás fiai: Izra és Árontól a Szalában a Mágorkertben 4 öl, 1 sing hosszú jószágot. Szomsz.: J. István a vevő.

Miért adtak 1 öl és 1 sing jószágot; melynek szomszédja a cserélő Jancsó Izra és Áron, 130 Rfrt felülpótlással. — Az 1848. junius 2-iki összeírás tanúsága szerint, Jancsó István és Rácz Katának 66 drbnál több külső és belső fekvősége volt, miknek értéke 17,963 Rfrt 10 krba számíttatott az akkori becser szerint; — a miknek nagyobb része saját szerzeményök.

Jancsó István városi hűtös több mint 20 éven át volt. — A városi szegények felsegélésére 40 frtot, a nevelés szent ügyének előmozdítására ismét 40 frtot adományozott a kebli ev. ref. egyháztanács kezéhez.¹ — Az említett szegény alap kamata minden év első napján osztatik ki.

Gyermekeik: a) Anna, sz. 1804 (Jancsó József vas-
árusné), cop. 1823.

b) Rebeka, sz. 1805, férje: Kovács Dániel cop. 1851,
gyerm.: István, k.-vásárhelyi ev. ref. pap, János, Géza, Dani,
József, Rebi.

c) István, sz. 1807, def.

d) Mária, sz. 1808, def.

e) István, sz. 1809 okt. 2. Neje: Török Sára.

f) János, sz. 1811. Neje: Kovács Rebi.

g) Mátyás, sz. 1813. Neje: 1. Tóth Anna. 2. Kerekes Judit.

h) Mária, sz. 1814, férje: Nagy Zachar, cop. 1835-ben,
† 1895-ben.

i) Mózes, sz. 1816. Neje: 1. Kerekes Rózália. 2. Szabó
Amália.

j) Áron, sz. 1818, def.

k) Sára, sz. 1821, def.

l) Sára, sz. 1823, férje: 1. Szabó János, cop. 1842-ben.
2. Benkő István.

Jancsó István élete hanyatló vége felé — a mint meg-
jegyzí — „miután tapasztalásból okult, hogy az örökösök,
kik szülöi elővigyázat nélkül hátramaradnak, csekély hagyatékokra minémü káros perköltiségeknek és huzalkodásoknak
vannak kitéve,“ — 1864. máj. 14-én, hogy utódai ezeknek ki-
téve ne legyenek, reájok nézve, általuk is elfogadandó örökös-
és megmásíthatlan osztályos intézkedést tett. Mit gyermekei
is elfogadtak.

¹ Olv. a k.-vásárhelyi ev. ref. Egyháztanácsnak a néhai boldogemlékü
J. István utódaihoz 1865. okt. 1-én 99. sz. a. hálalirátát id. Jancsó Mózesnél.

Ezen osztályos intézkedés szerint kapott részt látni fogjuk alább mindenik fiunál. A lányok közül Anna (Jancsó Józsefné) kapott férjhezmenetelekor 2390 frt parafernumot, hozzá földeket is.

Jancsó Rebeka (Kovács Daninó) férjhezmenetelekor kapott 1723 frt parafernumot, a hol atyja lakott, az elől való hat kis telken házat, pincze, rejték s kamarával a J. Ádám és Deák Mihály szomszédságában. Hátrább istállót, szint; a kuttal szemben veteményes helyet, s néhány darab szántót is kapott.

Jancsó Mária (Nagy Zacharnó) 3395 frt női hozományt kapott, az elől megirt J. Rebekának adott háznak a füstházát, a pincze felét, a kut mellett az istálló, szín s pajta felét és szántóföldeket is.

Jancsó Sára (Benkő Istvánné) kapott 3699 frtot parafernumul, egy pár darab szántóföldet is.¹

7. Id. Jancsó István (Jancsó István és Rác Kata fia), sz. 1809. okt. 2-án, † 1891. november 10-én.

Noje: Török Sára,² cop. 1834, † 1893-ban 80 éves korában.

¹ Olv. Id. Jancsó Mózesnél.

² Kézdi-Vásárhely egyik legrégebbi családja, a Török család ivadéka. Mely 1623-ban már Kézdi-Vásárhely lakója volt. 1623. július 4-én kantai Török Mihály részjavit 260 forintért eladta K.-Vásárhely közönségének (olv. városi levélt.) Török József 1824—1826-ban supernum. senator. Az 1848—49-iki szabadságharc alatt Török János százados, József százados, Antal főhadnagy, József alhadnagy, János orvos volt. A Jancsó családdal ezen ősi család is rokonságban van, mint következő leszármazási töredéktáblázatokból láthatni:

I. tábla. Török N.

Sára, sz. 1813 tájt, Anna, Bálint, Id. Samu, sz. 1807 tájt, Mária, Jancsó István, Szász. Istv. Balogh Mária, Kovácsi Anna, † 1876. Nagy Mózes cop. 1834. (később Szöcs József polgármesterné.)

B. Jenő, † 1874.	Sándor.	Ferencz, Sándor, István, Samu, Teréz, † 1884, Tóth Juszтина Kovácsi Anna.	István, Teréz, Ödön
	Róza, Csiszár Dénes.	Samu, Mariska, Kovács János Sándor József,	
	Pál, Ilona, Anna,		

Jancsó István, mint gyászjelentésében is róla megjegyeztetett: hű férj, gondos édes apa, munkás honpolgár, vallásos és buzgó egyház tag volt. 1891. november 10-én reggeli 6 órakor, 58-ik évi házaseset után 83 éves korában végelgyengülésben mult ki csendesen az élők sorából. Neje Török Sára pedig élete 80-ik évében, 1893. november 4-én estéli 10 órakor, hasonlóan végelgyengülés következtében halt el. Az élet sokféle viszontagságait átélte, de az igaz vallásosságból és hitből mindig erőt meríteni tudó és Isten végzésében megnyugvást találó nő volt.

Gyermekeik: A) Sára, sz. 1835, férje: 1. Jancsó János, cop. 1852, kitől született leányok: Ámália. 2. Szőcs Dani, cop. 1857, gyermekei: Dani m. kir. posta- és távirda-tiszt, Mihály.

B) Ágnes, sz. 1837, férje Molnár Dani, cop. 1858, gyermekei: Sándor, Dani, Teréz (férje Rácz Gergely. gyermek.: János), Jusztina (férje Benkő Sándor, gyermekei: Teréz, Irén, Margit.)

C) István, sz. 1841, def.

D) Anna (Szőcs Albertné), sz. 1842, cop. 1863.

E) István, sz. 1845, def.

F) István, sz. 1847, def.

G) István, sz. 1849, neje Tóth Róza, cop. 1872, gyermekei: István, sz. 1873, def., Ida, sz. 1875, István—Mihály, sz. 1879, Jenő, sz. 1883.

II. tábla.

Török N.

Mária, sz. 1825, † 1885.

Ferencz,

altorjai Csoboth András. ny. m. kir. főhadnagy m. kir. esendőr-ezredes

Berta,

Klára,

Tóth László.

Fülöp Gyula, ev. ref. pap.

III. tábla.

Id, Török János, † 1877,
sz. 1805 tájt.

Anna,

Ifj. János.

Mágori József.

Mária, Anna, Róza, Ilka.

Róza, János, Anna, Mária,

Nagy Bálint Baka István.

H) Mózes, sz. 1851, neje: Mágori Anna, cop. 1879
leányok: Lujza, sz. 1880. decz. 19.

I) Gyula, sz. 1853, def.

K) Róza, sz. 1840. férje: 1. Szabó Dénes, cop. 1863.,
kitől való gyermekei: Samu (ennek neje Kovács Vilma, gyer-
mekei: Vilma és Samu), Dénes. 2. Molnár András, cop. 1871.

Jancsó Istvánról gyermekeire öröksége és szerezményei-
ből meglehetősen szép birtoktest maradt. Mivel ő atyjától, mint
az 1864. május 14-iki „Atyai osztályos Intézkedésben“ emlit-
tetik, még megházasodása alkalmával 1834-ben, kapott a nyu-
gati Kertmege-uteza során, atyja testvér-öccese Jancsó József
utódai szomszédságai közt egy épületes benvalót, melyen ház,
istálló, fűstház, s más épületek is voltak. Hasonlóan a cserná-
toni ut déli részén, mécsáros Kovács Izra és Mágori József
szomszédságában egy épületes benvalót rajta levő kettős kis-
ház és udvarral. A Kermegé-uteza nyugati során a csürbe hát-
rajáró ut mellett veteményes kertet Szöcs István csüre mellett.
A Szala-utezában Szöcs Samu és Nagy András szomszédsá-
gában a Mágori kertben egy veteményező-kertet. Ezenkívül
több, mint 10 drb szántóföldet a csernátoni, torjai, a voláli és
a városi határon.

8. Jancsó János (J. István és Rácz Kata fia), szül.
1811-ben.

Neje: Kovács Rebeka,¹ cop. 1832, † 1847-ben 37 éves
korában.

Jancsó János megnősülésekor atyjától a piac keleti so-
rán, belől a Ráczok udvarán épületekkel ellátott benvalót ka-
pott több darabokban, melyre atyja épített kótszerkottősházat

¹ A Kézdi-Vásárhelyt már 1620-ban tartózkodó Kovács csalá-
dak ivadéka. E családból legelőbb Kovács László fordul elő a régi iratok-
ban, 1624. július 25-én Kovács András, ki testamentumot csinált Bene Mik-
lós, Matkó Balázs, Csiszár Mihály és Pap János előtt. Árvái tutorál hagyta
Szöcs Gergelyt, javait neje és gyermekeinek hagyományozta végrendeletében;
ő több helyt Kováczynek is iratik. Azután 1645-ben Kovács Andrásné Bene
Erzsébet özvegy, ennek fia 1696-ban János még élt. Kovács Imre 1799 előtt
consistor, ennek fia József 1764—1780-ban assessor. Kovács Dani 1824-ben
notarius, azután 1832 tájt főbíró. 1848—49-ben Kovács Elek és György szá-
zados, Ferencz és Antal főhadnagy. Izra, Dani, Áron alhadnagy († 1889, neje
Szöcs Anna) Károly segédorvos, Miklós élelmezési tiszt, Dániel hadbíró, Imre
őrmeister, Mózes, András, Mátyás tizedes, Ferencz és István közhonvédek

pinezo és rejtökkel. Osztozáskor ez 1600 p. forintba számított és felül m. 130 váltó frt még adatott. Nősülésekor kapott még: a város és torjai határon szántóföldeket is. Ehez utódai az 1864-ki osztálykor is kaptak még szántót az oroszfalvi határon.

Gyermekei: Ifj. János, sz. 1833-ban, Imecsfalván lakik. Neje: 1. Jancsó Sára, cop. 1852, elváltak. 2. Molnár Anna, cop. 1855. 3. Veros Anna, cop. 1862. Gyermekei: a) Amália sz. 1853, férje: 1. Baka Lajos, 2. Vohl Frigyes.

voltak. De kitüntetőleg felemlítést érdemel Kovács János honv. százados, a ki nemes példájával buzditá polgártársait a haza védelmére, hősiességre és áldozatkészségre. Törődék leszármazási táblázatai a családnak:

I. tábla.

1. Kovács András

Bene Erzsó 1651.

2. János,

Mihály, 1692.

1764-ben néhai.

3. István, kovácszeri.

Jancsó Kata, sz. 1665, 1740—1764.

4. Kelemen, assessor 1752—1765, László, 1762—1771 assessor.

Miklós Klára 1753 tájt.

II. tábla.

1. Kovács Imre, consistor 1799 előtt.

2. Samu, főhadnagy 1799.

József, 1764—1798. assessor.

Jancsó Mária

3. József, sz. 1733 tájt,
1799.

Péter,
1799.

Gábor, ref. pap.

III. tábla.

1. Kovács Kelemen, sz. 1722 tájt. 1804.

Jancsó Sára 1819-ben özvegy.

Kelemen, Samu, Mózes, Dani, sz. 1792 tájt, † 1876. 1824 főjegyző, 1832 főbíró.
Bodó N. (a Jancsó Samuné testvére).

Lajos,

Ida,

Emília,

Klára,

Dani, sz. 1836 tájt, † 1884.

Tóth István.

K. Csiszár

Baka Dani, † 1890. Sylvester Róza.

József

Anna, István, neje Szabó

Mihály,

Mihály,

Sándor,

Lajos, Róza,

Emília,

Albert,

Károly.

Albert, Róza, (Nagy Ferenczné)

Endre,

Árpád. Amália, (Kupán Józsefné)

Ida.

Géza,

Lajos.

b) Géza, sz. 1856, neje: Turóczy Amália, cop. 1890.

c) Bálint—Adolf, sz. 1857.

d) Béla, sz. 1858, neje: Nagy Mária, cop. 1881, gyermek.: Róza, sz. 1882, Domokos—Béla, sz. 1884, István, sz. 1886, def., Sándor, sz. 1888, def., István, sz. 1890, def., Emma, sz. 1891. Lajos, sz. 1894.

9. Jancsó Mátyás (J. István és Rácz Kata fia), sz. 1813-ban.

Neje: 1. Tóth Anna, cop. 1838. 2. Kerekes Judit, cop. 1846.

IV. tábla. 1. Kovács N.

<i>Ilona</i> , sz. 1801, † 1866.	<i>Miklós</i> , Szöcs Anna.	<i>Ábrahám</i> , Jancsó János.	<i>Judit</i> , Pap Teréz.	<i>Áron</i> , tájt, † 1889.	<i>Rebi</i> , sz. 1814 Baka Mihály.
<i>Károly</i> , Csiszár Anna.	<i>János, Károli</i> , Szabó Erdő (Jancsó K.-né) (Kovács Klára)	<i>Teréz</i> , Ráchel. Mózes.	<i>Dani</i> , Mária, (Tóth K.-né)	<i>Lajos</i> , Rebi,	
	<i>Anna</i> , Bodó	<i>Mária</i> , Pap	<i>Áron</i> , János.	<i>Amália</i> , (Kozma Dénesné)	
				<i>Ilona</i> , (Kovácsy Bálintné)	

Kovács család de Kézdi-Vásárhely 1655-ben nemességet kapott (olv. Gyulafehérv. kápt. lev. 26 Lib. Reg.) Hogy melyik Kovács család ágazat az, a mely ekkor nemességet kapott, erre adatok kezemhez nem jöttek.

Kovácsi család is Kézdi-Vásárhely régiebb családainak egyike; nemes család. 1751-ben Kovács alias Csiszár Mihály Kantában lakó nemes személy, neje Szöcs Judit, fordul elő. Ki 1792-ben, mint 72 éves nobilis possessor iratik. Hasonlóan Kovács Dániel is 1834-ben Kantában resideáló nemes személykép említettik.

Törödék leszármazási táblázata az újabb nemzedékeknek ez:

1. Kovács N.

2. <i>Tamás</i> , Csiszár Anna.	<i>Anna</i> , Török Samu.	<i>Mária</i> , Szalánczy Ferencz.	<i>Sándor</i> , Szacsva Fer. ref. pap.	<i>Róza</i> , Szacsva Fer. ref. pap.
3. <i>Bálint</i> , kir. postamester. Kovács Ilona (Aroné)	<i>József</i> , Nagy Judit.	<i>Judit</i> , Kovács	<i>Anna</i> , Török	<i>Soma</i> , Bodó
			<i>Mária</i> , Ferencz.	
4. <i>Bálint</i> , Mózes, <i>Ilona</i> , Anna. m. k. pos- pos- tamester. tamester.	<i>Ámália</i> , Benkő Béla.	<i>Gizella</i> , Csiszár Dénes.		
5. <i>Gizella</i> , † 1892.	<i>Pál</i> , Ilona,	<i>Anna</i> , Anna.		

Nősülésekor ő is atyjától kapott benvalót és pedig a keleti Kortnege-utczára kifüggőleg Jancsó György utódai szomszédságában, a melyen ház, pince, rejtek, fűstház, kert, istálló és kamara is volt. Csernátóni, szentkatolnai, torjai és a városi határon több darab szántóföldeit is.

Gyerm.: Anna, sz. 1839, férje: 1. Szőcs Samu ügyvéd (császár), kitől gyermek.: Albert (neje Pap Mária), József (neje Mágori Róza), Judit (Dézsi Daniné). 2. Kovács Pál, kitől gyermek.: Mari (férje: Tillis János, azután Fülöp Samu), Anna (Dézsi Ferenczné).

10. Id. Jancsó Mózes (J. István és Rácz Kata kisebb fia), sz. 1816. okt. 24-én, vaskereskedő, tisztelotbeli ov. ref. egyházi főgondnok.

Neje 1. Kerekes Rózália (Józsiásó), sz. 1820, cop. 1839, † 1846.

2. Szabó Amália, sz. 1833, cop. 1848, † 1894 decz. 26-án.

Id. Jancsó Mózes a Jancsó-család Nesztora, a mű létrejvetelének kezdeményezője és kinyomtatásának több családtagok segítségével lelkes és buzgó eszközlője, tisztakeblű derék hazafi és ritka jó családatya; ki családi, polgári és keresztyéni kötelességek hű teljesítésében kereste és találta kora ifjuságától fogva minden örömet, boldogságát s egyetlen dicsőségét. Ritka becsületesség, fáradhatlan munkásság, egyház- és tanügy lelkes pártolásáról széles körben ismeretes. — A családi vagyont is folyton gyarapítani, családjá omelkedését mindenkép — még most is, roskadozó agg korában — meg nem szűnik.

1839. febr. 18-án nőül vevén Kerekes Józsiás és Szotyori Mária leányát: Rózaliát,¹ — vole még nagyobb buzgósággal

¹ A Kerekes család hogy Kézdi-Vásárhelynek lakója, több mint 236 éve. Luczai előnevet használt. Hogy ezt mint származási helyét jelezőt használta, vagy mint nemesi praedikatumot, az még felderítetlen. 1658-ban Kerekes Balázs már mint a város lakója fordul elő. Id. Luczai alias Kerekes István 1739-ben 73 éves volt, tehát született 1666-ban. Ifj. Luczai alias Kerekes István 1732-ben 30 évesnek emlittetik. Leszármazása a családnak ez:

I. *Kerekes Balázs.*

II. Id. *István*, sz. 1666.

III. Ifj. *István*, sz. 1702, senator.

Szabó Judit élt még 1826-ban.

IV. *Józsiás*, II. székely gyalog ezred zászlótartója.

Szotyori Mária (Szotyori Ferencz főbiróé.)

Sára, sz. 1816., Mária, sz. 1818., Rózália, sz. 1820. (id. Jancsó Mózesné, cop. 1839), Judit, sz. 1823.

eszközölte a szerzést, s az alapított család boldogsága és jólétét. — „Szorgalmas, hív társ volt Kerekes Rózália, a mint a jólelkű öreg sóhajtvá előttem többször fájdalmas hangon felomlító. Imádkoztunk és dolgoztunk; — meghallgatott a jó Isten, a ki teremtett. — Éltünk a logjobban, — — — igazságban!”

Az életben a végzet gyakran attól szakít el váratlan hamar, — a kitől soha elválni nem kívántunk. — E szomorú és fájdalmas oldalát a földi életnek id. Jancsó Mózes is alig 7 boldog házassági év lezajlása után keservesen kellett hogy tapasztalja. — Mert a munkás és szorgalmas, hív s jó neje 1846. június 19-én váratlanul megszűnt élni.

A bánatos férj, még azon évben családi sirböltöt — a Benkő István és Szőcs József sirhelye közt — építtetett két szakaszban. Odahelyezte be feledhetlen emlékü kedves nője földi porait; odahelyezte el jó szülőit, testvéreit, s több másokat.

1847. jul. 20-án — a mint fennebb is láttuk — Jancsó József vásáros s neje Jancsó Anna és Jancsó Mózes megvásárolták Márkosfalván lakó nyug. kapitány Gáll Mózes és gyermekeitől azon jószágot az ev. ref. ekklézsia és Jancsó Tamás között, a hol most a vevők közül maga J. Mózes és J. Józsefnek pedig neje és fia lakik; mely akkor pusztá telek volt. Melyre aznap mind a két fél el kezdett építeni. — S mivel a jószág szűk, — a két atyafiak megegyezték: hogy Jancsó Mózes a maga rész jószágán a pinczébe le, az ereszbé be- és feljáró utat engedett Jancsó Józsefnek s maradékainak. — J. József és neje hasonlóan a maga rész jószágán a felső házba feljárást és megtérést engedett Jancsó Mózesnek és maradékainak oly formán, hogy az ereszt, ajtót, zárt, grádicsot, s padimentumot együtt egyenlő fizetéssel renoválják és takaríttassák. — A le- és feljáró közös utba egyik sem tehet semmit. — Az örökös egyezésnek vinculumául 200 frtot kötöttek le; mit az egyezés felbontó a másiknak adósság gyanánt köteles lefizetni, — de a megegyezés mégis felbonthatlannak maradjon.¹

Id. Jancsó Mózes még megházasodásakor atyjától kapott: a keleti Kertmege-utczában a temetőbe kijáró ut mellett egy

¹ Olv. Id. Jancsó Mózesnél Nr. 3.

puszta jószágot; a szentkatolnai-, oroszfalvi-, kantai- és torjai határon több darab szántóföldet. Hasonlóan az 1864-iki osztálykor is a torjai és csernátoni határon több földnek birtokába jutott.

A Kortmege-utezában, a nyugati soron, a néhai Jancsó József és Jancsó Ferencz utódai szomszédságában a hátulsó részen esült is kapott helyestől.

1848-ban másodszor nősült meg, nőül vevén id. Szabó Dani főbíró és országgyűlési követ s Turóczy Teréz leányát, Amáliát;¹ — a kiről hasonlóan a jó öreg ur egész boldogság és megelégedés hangján mondotta: „Megáldotta az Ur vele özvegységem.“ — — Igen, — megáldotta az Ég benne egy valódi derék nővel, élettárssal, — a kivel ujult erővel munkálhatta tovább úgy a saját, mint családja szellemi- és anyagi boldogságát, jólétét és előhaladását.

1848-ban felállítatván Kézdi-Vásárhelytt is a nemzetőrség, — a közzé sorakozott azonnal, mint jó hazafi. — A hogy a háborus idő elkezdődött, — Szent-Iványra ment le a nemzetőrséggel; a honnan Szent-Királyra szállítatott le a kézdi-vásárhelyi nemzetőrség. — Innen Benedek-mezőn jártak

¹ Azon Szabó család ivadék, a melynek K.-Vásárhelytt 1609-ig a multja ismeretes. Midőn Szabó Balázs már mint elhalt emlittetik. Fia János 1609-ben fordul elő, ki 1622-ben bíró volt. 1613-ban Szabó Péterné a Szalában lakott. Szabó József 1699-ben hűtös polgár, 1707—1718-ban assessor volt. Szabó Dani 1779. assessor, Mózes 1807—1812. senator, József 1774-ben senator, 1793 főbíró, 1803 senator. 1848—1849-ben Szabó Dani százados, hadbíró, Mihály albadnagy, Samu és Antal közhonvéd. Szabó Dánielnek, ki 1839—1848-ban főjegyző, 1848—49-ben hadbíró, százados, azután országgyűlési követ, 1861—1863-ban főbíró volt, Creneville következő leiratot küldötte: „Sz. 6159. eln. 1863. Uraságod az által, hogy az innen még tavalyi aug. 14. 3945 és ez idei aug. 18-án 4680. eln. számok alatt kelt határozott rendeletek ellen azon városban Szent István napja estvéjén nyilvános világitást és lármás tüntetést engedett, a nélkül, hogy annak meggátlását kötelességszerűleg előlegesen eszközölte volna, a kormány intézkedéseivel ellentétben álló magatartást tanusított és magát a kormány bizalmára érdemlenné tette; ez okból uraságodat főbírói állomásától felmentvén arra utasítom, hogy addig is, míg állomása szabályszerű választás útján be fog tölteni, a Tanács vezetését a rang idősb tanácsos urnak azonnalai adja át. N.-Szeben okt. 14-én 1863. A kir. főkormányzók elnöke Creneville. Kézdi-Vásárhely város főbírája tek. Szabó Dániel urnak.“ Mely leirat, örök emléke fog lenni Szabó Dániel hazafias érzelme és lelkületének!

őrt állani egész a „cifra békességig.“ — Hazajővén, a most lakó boltja felett többet magával gyutacsokat (Zünder) készített a tábor számára. — Ki sem házáért, sem fáradságáért, úgy nála tanuló Kovács József munkájáért semmi jutalmat nem vett el. — Sőt egész télen át a fűtést is ingyen adta. — A Kézdi-Vásárhelyen 1849. febr. 7-én, a háromszéki tórpáncsnokság által kiadott, Vida százados tórpáncsnok, Hankó százados hadügyész aláírásával ellátott nyugta tanúsága szerint 200 Rfrot conv. ezüst pénzben adott a székely tábori főparancsnok ezredes Gál Sándor és háromszéki biztos Németh László febr. 5-én a tórpáncsnoksághoz bocsátott rendelet folytán az akkor szervezett székely tábor élélmezésére kölcsön, hogy a haza felszabadulásával visszakapja. Mely 200 frtot ép akkor kölcsönözte, midőn háza építését befejezván, — kereskedését megnyitotta kölcsönvett pénzzel. — Az első árulást is a haza oltárára adta. — Az ágyuszekerekhez Kis Dani által 1849. nov. 13-án kiállított bizonyítvány igazolása szerint, az álladalom részére őrnagy Gábor Áron rendeletére 250 frt értékű vasat szolgáltatott át, — a mi neki ki nem fizettetett. — Nagy Sámuel tórpáncsnok 1849. jul. 27-én 9 frt 60 kr-ra tőle a székely tábor részére spanyolviasz és gyufát vett, hasonlóan kifizetetlen. Több kifizetetlen más bevásárlás is eszközöltetett, a mikről csak átvételi nyugtákat bir. — A muszkák, legkivált az osztrák seregek a kereskedését feltörték, jobbrészét kirabolták. — 1849. szept. 22-én Balogh Pál főbíró nyugtája

A Szabó család de Kézdi-Vásárhely, az országos levéltárban 1632-ben mint nemes család van bejegyezve (Olv. Gyulafeh. kápt. lev. 17. Lib. Reg. fol. 7. Mi azonban elveszett.

A Szabó család mindig rokon család volt a Jancsókkal, minek tanui következő leszármazási töredékek is :

I. tábla. 1. Szabó Mózes, 1694-ben el volt halva.

Jancsó Margit (később Asszalos Péterné) 1648—1694.

Péter (Szalában lakó) 1694.	János, 1695.	József, 1695.
Judit 1651-ben 35 éves.		

2. Péter	Lőrincz, 1730.	Mihály, 1730.
Fejér Ilona, 1708.		

3. Kata,	Anna,	N.,	Kata,
Jancsó Pál	Kovács Jakab.	Pap István.	Jancsó Ferencz.

szerint, a szabadságharcz leveretése után, erőszakkal 1074 frt 45 kr. magyar pénzt — Kossuth banknotákat — vettek el tőle. — Hadisarcz rovatalba is kellett 100 frtot fizetni. — Miből beadott elébb 40 frtot, sept. 27-én ismét 40 frtot, 29 én 20 frtot. — Kárai megtérítésért 1870. jul. 12-én folyamodott a hongyülési atyákhoz Pap Lajos városi követ útján; de 1871. junius 20-án 12,053/532. sz. alatt Nagy-Szebenből a m. kir. pénzügyigazgatóságtól azt a választ kapta: „hogya a nagym. m. kir. Pénzügyminiszterium f. évi május 7-én 23,312. számu magas kibocsátványa szerint, jelen kérvénynek fedezeti alap hiánya miatt helytt adni nem lehet.“

Az 1849-iki események közül, a muszkák bejövetele alkalmával megjegyzi a többek közt: hogy K.-Vásárhelyről, a ki tehetette, elmenekült. — Turóczy Mózes, a tüzérszázados és ágyuöntő,¹ Szabó Dánielné Turóczy Terézia, Jancsó Mózesné Szabó Amáliával és egy két hónapos leánykával szekerem Kászon-Jakabfalvára, Kovács József házába menekültek. — Másnap ő is (tudniillik idősb. Jancsó Mózes) Esztelneken keresztül az erdőn, Jakabfalvára felment, mikor a muszkák már ottan voltak Csik felé indulván. — Másnap azt hatá-

II. tábla. 1. Id. Szabó Dani.

2. *Dani*, sz. 1805 tájt, főbíró † 1881-ben.

Turóczy Teréz (Mózes ágyuöntő testvére, † 1890-ben 76 éves korában.)

3. *Amália*, *Dénes*, *Gyula*, *Lajos*, *Albert*, *Dani*, sz. 1850 tájt,
Id. Jancsó városgazda, adópénz- jó gazda. h. ügyvéd, † 1883.
Mózes. tanácsos. 1846, tárnok.

1. Molnár Lina. Cseh Károlina de

2. Nagy Károlina. Alsó-Csernáton.

III. tábla. 1. Szabó Samu.

2. <i>Judit</i> , Jancsó István.	<i>Débora</i> . Nagy Jakab.	<i>Anna</i> , Kis Mihály.
Mózes, Nagy Judit. Jancsó	Jakab, Benkő Judit.	
Mária.		

¹ Turóczy Mózes üstgyártó, egy valóságos iparos lángész, ki 1848-ban midőn Gábor Áron Hermányban (Bodvajban) az ágyuk öntésére ment, ki volt rendelve segíteni, el is ment Hermányba. De onnan K.-Vásárhelyre haza jött. Gábor Áron egy munkavezetővel öntötte a 3 első székelly vas ágyut

rozták, hogy e háztól menjenek fel a fürdőhelyiségbe. A hova a jelzett nap hajnalban el is indultak Turóczy Sükös Mózes-sel, kit az ágyuöntésnél Turóczy használt. Jancsó Mózes is utánok kiindult, de a gyermekágyas nő szavára visszatért.

A mint Turóczy kilépett a kapun, az utcán a muszkák elfogták, a ló farkához kötötték; Sükös szerencsésen megmenekült. Turóczyt Jakabfalváról lófarkhoz kötötten K.-Ujfaluba vitték a táborhoz, hol zsebében egy postát találván, 25 botot ütöttek reá, s azután fájdalmas testével Csik-Szeredába kellett a táborral felvándorognia. Honnan nagy bajjal szabadulhatott meg és térhetett vissza K.-Vásárhelyre. Hol két óven át folytonos zaklatásnak volt kitéve. „Sokat kellett azon időben kiállani annak, jegyző meg befejezésül Jancsó Mózes, a ki hazáját igazán szerette és azért küzdött!”

J. Mózes a szabadságharcz után gazdálkodást, vas- és fűszerkereskedést folytatott. 1871-ben Háromszék- és Miklós-várszékek képviselő bizottmányának, 1875-ben pedig a brassai kereskedelmi és iparkamarának volt tagja, több éveken át kézdivásárhelyi ev. ref. egyházi főgondnok, mely szép hivatalának minden körülmények között dícséretesen megfelelt. Mit tanusítanak több elismerő iratok; legkivált pedig a kézdivásárhelyi ev. ref. egyházközségnek 1882. ápril 11-én tartott gyűlésekor hozott határozat folytán ápril 13-án 23. sz. alatti átírat ezen nevezetes szavai: „Egyházi gyűlésünk már évek óta ismeri az anyaszentegyház javát, boldogítását és felvirágoztatását szíven hordó nemes és vallásos buzgóságát és törekvését; ismeri és tapasztalta, hogy a reá ruházott közbizalomnak mily kiváló mértékben igyekezett és tudott megfelelni, ismeri és tudja, hogy önzetlenségével csak az egyház boldogságát hordozta szíven, ennél fogva — mert teljesen megnyugodott

ferde lyukkal. Turóczy M. néhány nap múlva Kézdi-Vásárhelytől kemencéjét rendezvén be, egy hatalmas rézágyut öntött, mit ő bemutatván, mint legmegfelelőbb elfogadtatott s az árapataki béke után elrendeltetett, hogy állami segítséggel folytassa az ágyuöntést. Miután Gábor Árontól utasításokat, méreteket kapott s annak az ágyu öntésre vonatkozó könyvét is tanulmányozta, saját udvarán Kézdi-Vásárhelytől önmaga által felszerelt ágyuöntődét és fegyvergyárt állított fel. Gábor Áron kieszközölte előbb tűzér alhadnagygyá, azután főhadnagygyá kineveztetését, később ágyuöntő igazgató, vezetővé neveztetett ki, százados ranggal, ki 64 réz ágyut öntött, 1849 után iparával, de legin-

személyében és személyes kiváló tulajdonaiban, — újból is megválasztván, felkéri, hogy a közbizalom óhajításának engedve a főgondnoki terhes, de mégis szép tisztet kegyeskedjék elvállalni, s istenadta tehetségével gyámolítani a magyar protestáns egyháznak eme legvégső és keletre legelőbb tolott hajóját.“

1882. máj. 8-án a főgondnokságról újból való lemondása után, Janesó Mózes az ev. ref. egyházi közgyűlés, az egyház érdekében tett sokszoros fáradozásai méltánylásául, tiszteletbeli főgondnokának választotta.

Polgári, keresztyén és hazafiui igaz nemes lelkületét és áldozatkészségét hirdetik — a fent említettekén kívül — még következők is:

a) 1855. június 14-én a kézdi-vásárhelyi ev. ref. tőronyra 40 frt, az orgonára 14 frt 24 krt adott p. p.

b) 1872. június 4-én a városi tanácsnak a temető-utca kikövezésére 30 frtot.

c) 1876. nov. 6-án az oroszfalvi ev. ref. leány-egyház újonnan kezdeményezett magtára javára 150 liter rozsot és 250 liter árpát adott.

d) 1887. decz. 3-án alapítványkép a k.-vásárhelyi ev. ref. egyház magtárába adott nejével 10 köböl rozsot; — melynek kamata az egyházé, a mig élnek; holtuk után pedig a két papé.

kább gazdálkodással foglalkozott, renditlen hive és elnöke az 1848-as pártnak. Az ágyuöntőde rajzát, emlékiratait gr. Kreith Bélához 1848—49-es kiállítás czéljából 1891-ben Budapestre küldötte. (Olv. gr. Kreithnak 1891. decz. 2-án Turóczyhoz intézett levelét.) Ágyuit, mondá az őt 1894-ben meglátogató turistáknak, Gábor Áron próbálta meg; s a nagy ágyumester azokkal a szabadságharczban még a repülő galambot is lelőtte. (1848—49. Tört. Lapok 1894. aug. 1 sz. 15).

Turóczy Mózes lakása a Csernáton felé menő utcában a Szala-utca szegletén van. Itt lakott atyja id. T. Mózes is.

A Turóczy alias Jeszenszky család nemes család. Kézdi-Vásárhelyre 1647. tájt származott be kisjeszenei Jeszenszky István, mint aranymives legény Turóczmegyéből jött K.-Vásárhelyre, hol letelepedett s ott is halt el 1704 előtt. Mivel Turóczmegyéből származott, a k.-vásárhelyiek-től Turóczinak kezdett hivatni. Minek következtében a Jeszenszky régi neveze a családnak utódainál végkép elmaradt. Turóczy alias Jeszenszky István, Turócz-Szent-Mártonban 1647. feria sexta ante festum s. Matthaei apl. et ev. kelt bizonyítványt kapott Turóczmegyétől onnan való származása és nemességéről. 1647. decz. 16-án a kassai aranymives társulat is bizo-

e) Hasonlóan 1887. decz. 3-án a kepe megváltására alapítványkép letett összeg, 1893. január hóig már 120 frtra volt felnöve.

f) E mű szerzője és összeállítója kezéhez is a vizaknai róm. cath. leányiskola fentartási alapja gyarapítására 50 frtot adott 1893. nov. 9-én „Id. Jancsó Mózes kereskedő és neje Szabó Amália alapítvány” czim alatt.

1894. decz. 26-án reggeli 8 órakor a 79 éves aggastyánt a legnagyobb csapás érte, a mi érhet egy élettársát igazán szerető házasfelet. Az imádásig szeretett hű nője, az igaz hitvestárs, az önfeláldozó gondos édes anya, nagymama, szerető testvér és rokon: Szabó Amália, ki megelőző este még családjá tagjaival beszélgetett, élete 62-ik évében rövid szenvedés után, példás munkásságu földi pályáját hirtelen bevégezte, — — — megszűnt élni.

Népes családjá a legkegyeletteljesebb hála és szeretet könyeivel öntözte koporsóját az általános szeretetnek örvendett, egy széleskörű és székel család tisztos matrónájának, ki egész életét boldogításukra szentelte; — s gyászravatalát szebbnél szebb koszorúk egész özöne borította el; jelöl annak a nagy szeretetnek és tisztetnek, mely őt életében az egész városban környezte, — s a bánatnak, melyet halálával oly sokaknak szerzett.

nyitotta a fenn említettek. 1736. maj. 21-én id. Szöcs János, id. Szabó Péter és Sebessy György, valamint kantai nemes Rácz György és János. Turóczy Sándor fiai: István és József leszármazásáról hiteles bizonyító iratot állított ki. Mindezek alapján a k.-vásárhelyi tanács is 1742. sept. 19-én Recognitionales és Testimoniales iratot adott a Turóczy családnak. Melyek egybeírva K.-Vásárhelyt Turóczy László könyv-, papir- és diszműárúk kereskedőnél vannak jelenleg.

A Turóczy (vagy is helyesebben mondva a nemes Jeszenszky) család ugy a multban, mint a jelenben több derék polgárt és tisztviselőt adott.

Turóczy Sándor 1806-ban senator volt. Turóczy Mózes a francia háboruban részt vett. 1849-ben N.-Szabennél T. Dénes elesett az ütközetben. Ugyan 1848–49-iki szabadságharcz alkalmával: T. Sándor munitionár, Dani és Áron pedig közharczos volt. Ujabb időben a család egyik derék tagja T. Adolf m. kir. pénzügyminiszteri osztálytanácsos, fővámigazgató s a székel művelődési és közgazd. egyeslet elnöke, T. Gyula adótárnok.

A Jeszenszky de Kisjeszen család nemeslevele 1647-ről látható a Gyulafeh. kápt. lev. Cent. FF. Nr. 70.

A családnak nemzedék rendjét némileg mutatják a következő töredék leszármazási táblázatok:

Id. Jancsó Mózes, részint szülőtől való örökség, — részint két nejével 1 örökösödés, — de legkivált szorgalmuk és

I. tábla.

1. Kiszesezsei Jeszenszky Jónás (aliter Matthiae).					
György (Matthiae) Zathureczky Zsuzsa (Mártoné) de Alsó-Zaturecza.					
2. István (Matthiae), ki 1647-ik év tájt K.-Vásárhelyre telepedett mint aranymives.					
3. Sámuel,	id. Sándor előford. 1736 máj. 21. † 1755 előtt.				
4. István,	Bálint (Lásd II. táblán.)	István † 1751,		id. József 1762.	
5. Samu,	Kelemen, József, Dávid, István.		ifj. Sándor 1762 sept. 8. ifj. József, István, Dani.	Farkas, Ferenc 1762 sept. 8.	
6. Samu,	József,	János.	István	István sz. 1807.	Dávid sz. 1809. Jancsó Mária, cop. 1832.
7. Ferencz, Samu.	János,	József.	János, András	István.	Pál, Dani.
8. Samu.	János,	József.	János, András.	Samu.	Dávid, Mária, Károly, Samu, Józsiás, Lázár.
9. Samu.	János, Adolf p.ü.m.oszt. tanácsos.		Dani.		

II. tábla.

4. Bálint (Sámuel fia).					
5. Sándor,	ifj. Bálint,		Mária sz. 1735, Anna sz. 1738, Mózes sz. 1744. Lásd IV. táblán.		
6. Sándor,	József.	Ferencz, Veres Mária.	Mihály, Bodó Anna	Rebi sz. 1752,	Judit sz. 1755. András sz. 1768, József sz. 1772. Lásd IV. táblán. def.
7. Rebi sz. 1780,	Mária sz. 1782,		József sz. 1786,	Ferencz sz. 1788.	Mária sz. 1796. Szigethy Ilona. (Lásd III. táblán.)
8. József,	János.		Sára, Bálint sz. 1819, Rebi, Ferencz, Mózes és Áron, Mária, Sándor. sz. 1817. Szontagh Róza. sz. 1823. sz. 1825. sz. 1827. sz. 1830. sz. 1831. Páldeák Róza.		
9. Bálint sz. 1844, Róza, Tóth Mária.	Dénes sz. 1845, Nagy Sára. Alajos.	Ferencz Mari, sz. 1846. honv. százados.	Pepi, Gyula, Károly. sz. 1858 sz. 1861. sz. 1853. sz. 1855.	Rozália, Ágnes, Rebi, Ilona. sz. sz. sz. sz. 1856. 1868. 1866.	Dénes, Ferencz, Teréz. sz. 1867. sz. 1870.

1 Id. Jancsó Mózes, neje Szabó Amália atyjának Szabó Danielnak 1881-ben, anyjának Turóczy Teréznek 1890-ben történt halála után is szép örökséget kapott, melyet még akkor gyermekeinek átadott hasznosításvégre.

munkásságuk folytán — igen szép kül- és belső birtoktestet a mi 76 darabnál több, szerzett össze Kézdi-Vásárhely, Kanta, Sáfalva, Al- és Feltorja, Oroszfalu, Szentkatolna, Al- és Fel-

III. tábla.

6. Mihály (őfj. Bálint fia).
Bodó Anna.

7. Anna sz. 1788,	Dani sz. 1791, Kovács Sára	Mária sz. 1793,	Bálint sz. 1796, Serestér Mária.	Mihály sz. 1800, Jancsó Anna.	István sz. 1802,	András sz. 1809.
8. Anna, Sára, Dani, sz. 1820. sz. 1823. sz. 1825.	Sándor sz. 1835. Albert Mária	László sz. 1841, Károly sz. 1846. Miklós Zsuzsa.	Anna, Mózes, Mihály sz. 1833, István sz. 1839, Sándor sz. 1825. sz. 1829. Tóth Judit.	1. Nagy Mária sz. 1842. 2. Szabó Anna.		
9. Mária, Ida, István, Dani, Dénes, Sándor, János-Dani Csutak Teréz.		1. Béla-Albert sz. 1872 2. Kálmán sz. 1874. sz. 1867. sz. 1870. 3. Kati sz. 1875. 4. Imre sz. 1877. 5. László sz. 1880. 6. Géza sz. 1836, def. 7. Irma sz. 1889.	Ilona, Vilma, Anna-Mária, Berta, István, Teréz, Emma. sz. 1878. sz. 1886. sz. 1888. sz. 1889. sz. 1894.			
10. István sz. 1894.	Teréz-Ida sz. 1895.					

IV. tábla.

5. Mózes (Bálint fia) sz. 1744.

6. András (őfj. Bálint fia), sz. 1768. 1. Jancsó Mária cop. 1794.	2. Jancsó Erzse cop. 1809.	Anna sz. 1765,	Sándor sz. 1767, senator 1806—1826. Jancsó Anna (József) cop. 1782.
7. Erzse, Rebi, Teréz, András. sz. 1810. sz. 1860. sz. 1804. Dézsi Dani.	Anna sz. 1787, Sándor sz. 1789, Hankó László † 1878. 90.	Mózes sz. 1791, Nagy Teréz.	Bálint sz. 1804, Sára sz. 1810, Dani sz. 1811. Szöcs Judit.
8. András, István.	Mózes sz. 1813, Teréz sz. 1815, Sándor sz. 1817, Rozália sz. 1819. 1. Jancsó Károlina. Szabó Dani 2. Szöcs Ilka. 1848—49 hadbíró.	Sándor, Dénes, Dani, Teréz, sz. 1825 sz. 1826. sz. 1830 sz. 1839. def. Albert Móni.	Lajos, Bálint sz. 1842 sz. 1849 Bodó 1. Szöcs R. Lina 2. Baka T.
9.	Albert sz. 1854, Bodó Lina.	Béla sz. 1856, Szász Róza.	Dénes sz. 1860, Vilma sz. 1858. 1. Dénes sz. 1868.
10. Albert, Vilma, Anna-Róza sz. 1880. sz. 1883. sz. 1885.	Ferencz, Róza-Károlina, Géza, Béla, Mózes, Albert. sz. 1880. sz. 1883. sz. 1885 sz. 1887 sz. 1890. sz. 1894.		2. Mária sz. 1865. 3. Ilona sz. 1867. 4. Lajos sz. 1870. 5. Dénes sz. 1871 6. Albert sz. 1874. 2. Balázs sz. 1872 3. Róza sz. 1874. 4. Bálint sz. 1877, def. 5. Bálint sz. 1879. 6. Mózes sz. 1880. 7. Teréz sz. 1882. 8. István sz. 1884. 9. Jenő sz. 1885. 10. Balázs és Sándor sz. 1891 11. Irma sz. 1893.

csernáton határán. Melyeken semmi teher nincsen; a mit 15 telekkönyvi kivonat, illetőleg kijegyezés igazol.

Kézdi-Vásárhelyt a piacon az ev. ref. papitelek mellett szép telke és emeletes kőháza van. Beljebb egy faház, istálló csür és udvarral. Van egy másik kőháza is 404 (961) sz. a istállóval és udvarral. Oroszfaluban is egy udvar faházzal stb.

Gyermekei: A) Anna, sz. 1855; férje: Baló László polg. isk. tanító, gyermek: Ödön, IV. éves joghallgató, Endre, kereskedő, akadémiai tanuló.

B) Amália, sz. 1857, def.

1 Id. Jancsó Mózes úgy, mint atyja J. István Kézdi-Vásárhely és Háromszékre érdekes krónikai jegyzetekkel is foglalatосkodván, azok közül egy nehányat — kiegészítve másfelől való adatokkal is — történelmi nevezetességöknél fogva szabadjon itt bejegyezmem, miután mindenki kegyelettel csüng szülőföldje multjának még legigénytelenebb emlékein is :

1. 1802-ben a tehénhimlő-oltás Kézdi-Vásárhelyt is elkezdődött.

2. Azon év október 26-án d. u. 1 órakor rettenetes földingás volt, ekkor a föld több helyen meghasadt és kénköves viz jött ki belőle.

3. 1805-ben felettévaló drágaság. A francziákkal az oroszok segédelmével had kezdett.

4. 1809-ben nagy Insurrectio.

5. 1812. május 12-én pünkösд vasárnap 8 órakor reggel földingás.

6. 1816-iki nagy éhség miatt sok székely vándorolt Moldvába és Bukovinába.

7. 1817-ben is nagy drágaság és éhség volt; Háromszéken a gabona vékája 16 R. frt volt aratásig s mindjárt azután néhány garasra szállt le. I. Ferencz császár és neje Károlina augusztusban Erdélyben járt.

8. 1831-ben cholera pusztított és gabona szüke volt.

9. 1834 nyarán junius közepe óta a város lakossága nem látott esőt. Julius 29-én a lakosság java részben a mezőn volt aratási munkáját végeztetvén; honn csak a gyermekek és munkát nem bíró tehetetlen aggok maradtak. Borzasztó hőség és szárazság volt. Jakab István háza helyén a város kellős közepén, a piacz keleti során volt akkor Gábriányi József gyógyszerháza, s e mellett özv. Szöcs Józsefné háza háta megett Szotyori Lajosné, ki pánkósütésből élvén, ekkor oly vigyázatlanul sütötte a pánkót, hogy a forró zsirt a szabad tüzhelyen összegyűjtött izzó szénre borítá. Miből délelőtti 10 órakor a kürtő kigyuladt, a zsendélyes épület a sűrű épületek közt égni kezdett úgy, hogy a tőszomszédságban levő s piacra kinyuló Szöcs Istvánné faháza is meggyuladt, a melyben olajjal és szeszekkel kereskedő boltos lakott, az olaj, salétrom, puskaapor, rozsolis és égett borral teli kamara felrobbant, a gyógyszerház is lángba borult. Ezek a tüzet körrésleg oly szélesen és borzasztó rombolással terjeszték el, hogy a piacz közepén levő tanácsház s ettől a piacz nyugati sora is azonnal meggyuladt

C) ifj. Mózes, sz. 1859., július 22-én, kereskedő, nyomdatulajdonos, kinél e mű világot látott.

Ifj. Jancsó Mózes atyjának hű követője példás munkásság, szorgalom és minden tekintetben előhaladni törekvésben.

Neje: Fülöp Mária,¹ cop. 1882. Gyerm.: Árpád—Mózes, sz. 1883, def. Vilma—Amália, sz. 1887, def. Endre, sz. 1890, Piroska—Örzse, sz. 1892, Ödön, sz. 1894.

D) Gyula, sz. 1861. apr. 7-én, kereskedő. Neje: Szőcs Vilma, cop. 1885. Gyerm.: Irén, sz. 1887, Margit, sz. 1889, Gyula, sz. 1891, Örzse, sz. 1892.

E) Amália, sz. 1863; férje: Szőcs János, gyermekei: Amália, sz. 1882, Vilma, sz. 1884.

A tűznek oda átjutását elősegítette az is, hogy a gyógyszerházból előre kihordott orvosságok a tanácsház előtt halmoztatván fel, azok közül is az égékeny anyagok tüzet kaptak. Leginkább a tűz oly gyors és megakadályozhatatlan elterjedését elősegítette az épületeknek ugyyszólva egymásba létele. Mivel K-Vásárhelynek szűk telepedési helye lévén, utóbb mint fegyverrel szolgáló székely katonaság a különben is szűkre mért jószágokat, a jószágról katonáskodó fiak közt kénytelenségből végetlen felaprózván, ez okból elszaporodott háznépnek többnyire csak 8. legfeljebb 16—20 ölnyi keskeny térre szorított faházai láncszemnél is szorosabban egybekapcsolva csaknem egész utcáinként egyetlen fedél alatt állottak. A szűk házhelyek miatt külön udvarok sem lévén, hanem csak alig 2 ölnyi széles utcácskák, bejárók. A mellett az égett bor is éjjel-nappal főzve a lakosok által, hordókkal volt a pálinka majdnem minden háznál nemesak a pincékben, hanem fenn lakóházaikban is. Képzelné lehet, hogy mindezek miatt mily iszonyu gyorsasággal terjedt a tűz!... De terjedt főképp az akkor dühöngött Nemere szele által, felkapatván a gyúlékony materiák, gyorsan szétthordták a zsendelyfedelű épületekre mindenfelé a tüzet. A város nemsokára 10—15 helyen égett, az egész város kebele egy égő katlanná vált. Iszonyu volt a megrémült lakosság kétségbeesése. Márkosfalva és Szentkatolna felől még a mező tarlója is meggyuladt. Vakon, eszeveszetten rohant haza a mezőről,

¹ A Fülöp család a Jancsó családi okmányokban legelőbb 1781-ben fordul elő; midőn említetik: hogy Fülöp Istvánnak neje Jancsó Judit volt, legény fiok pedig 1810 tájt Samu. — Fülöp Samu 1832—1842 ájt senator. 1848—49-ben Fülöp Mihály élelmezési tiszt, János honvéd hadnagy. Töredék leszármazása ez:

Fülöp István.

Jancsó Judit 1781—1808.

Samu 1810—1875,
Kántnik Mária,

Józsiás
Kovács Mária.

Anna,
Nagy Ezekhiás.
honv. főhadnagy,

N.
Kovács Áron,

F) Árpád, sz. 1867. decz. 5-én, m. kir. honv. főhadnagy, Neje: Szarvady Ida (Botházi Szarvady Pál m. kir. honvéd-százados és Káli Dobos Zsuzsanna leánya), cop. 1893. szept. 23-án. — Gyerm.: Irén—Olga, sz. 1894. szept. 12-én.

G) Ödön, sz. 1867, def.

H) Ida, sz. 1871, def.

de a már mindenütt dühöngő féktelen elem fékezésére, lecsillapítására semmit sem tehetett; a lángfolyam pokoli kedvteléssel haladt tovább; míg az emberek nyomorúságok kétségbeejtő s leverő tudatában jajveszékelve ragadták ki értékesebb holmijokat s lélekszakadva igyekeztek biztos helyre vinni. Leginkább a mezőn s az ev. ref. templomba hordották az egyesek ingó javaikat, a kereskedők árukészleteiket. A tomboló tűzvész a viharos szélvész által segítettve, ide is eljutott. Mivel az iszonyuan ide-oda harapodzó tűz az egész várost kérlelhetetlenül elborítá, a lakósok a betakarított őszgabonával tele rakott csüreikből s minden tűz megégthette épületeik- s javaikból egyszerre kifogytak, megfosztattak. — Kézdi-Vásárhely, mint ezen iszonyu vészt élénken leíró akkori ev. ref. lelkész Pap István följegyezte: „Külső jólléte öléből a szükség és nyomorúság siralmas állapotába hullá. Így leve ozzel együtt a virágzott s magát jól birt ekklézsiánk is egyszerre szerencsétlenné; vagyonából szegénynyé.“ Mivel ritka ékességgel épült, várfallal kerített nagy temploma és tornya, papi, kántori és iskolaházai mind a lángok martalékai lovének. Levéltára, pénze s nagybecsü klenodiumai a templom oldalához ragasztott északi bástyában menthetetlenül megégtek a harangok (három) megégve hullottak alá. A bádoggal fődött torony teteje s fedélzete iszonyu roppanással zudult le a földre. A tornyon levő csillagot később a márkosfalvi határon kapták meg; nem tudhatni, hogy mikép került oda. A templom bolthajtása is beomlott s az itt felhalmozott s nagy vagyont képviselő sok értékes tárgy szintén a lángok martaléka lőn a templom minden belső felszerelvényeivel orgona, kathedra s urasztalával együtt. Elégett a székely katona-növelde, (az árvaház) is. A város $\frac{3}{4}$ része vált hamuvá két rövid óra alatt; s csak az a része maradt meg, mely a Cserey-féle telek s a mostani tanácsház között húzott egyenes vonalon tul feküdt. A Kanta felé lehatolt tűz a piacz keleti során a Szabó István, a nyugatin pedig Cserey Zsigm. házáig. Kelet, dél és délnyugat felől egész a mezőig. A Kanta felőli rész megmaradt azért, mivel a Nemere a tűz menetét nyugatnak fordította. A telhetetlen tüzlángok nemcsak vagyonától fosztották meg a szegény városi lakosságot, hanem többek közül az egyiket forrón szeretett szülőjétől, a másikat élettársától, vagy gyermeke és kedves testvérétől . . . 14 ember égett meg. Sebesi Sámuel, Kovács Sámuel elevenen égtek meg, nem tudván menekülni; csak később találták meg őket éktelenül összerutitva. Egy Sajtoné nevű asszony lélekszakadva futott, hogy szomszédja Benkő Istvánnak ölbeli gyermekét megmentse, de nemes tettének áldozatául esett, Karján a kis gyermekkel szenvedett iszonyu halált. Elégett még Nagy Samu leánya, Kovács Józsefné

11. Jancsó József (id. Jancsó Mátyás és Mágori Anna—Mária¹ középső fia), sz. 1784, † 1854.

Neje: Nagy Éva (Pálé), cop. 1809.

Ők 1822-ben építettek egy házat, mely most is megvan ezen felirattal:

„Építették ez házat Jancsó Joseph és Felesége Nagy Éva asszony“ Anno 1822.

2 gyermekkel a karján az Ambrus gángja alatt. Megégett özv. Jancsó Áronné 72 éves öreg asszony is, ki kinjaiban jul. 31-én halt el.

A gazdasági épületeket ide nem számítva, elégett 421 ház (az 558 lakházból, melyből az egész város állott). A katonai és polgári előljáróság felvétele szerint a kár mennyisége az ev. ref. egyháznál 128,000 váltó R. frt. Ezzel együtt az egész égett közönség kára 1.142,292 váltó Rfrt.

Sokáig tartott a tűz, még hetek múlva is égtek a pinczék és az oda behordott tárgyak. Szivrepesztő volt látni a tűznek megszűnése után ugy a várost, mint népét. A hajléktalan s mindenüktől megfosztott emberek kormos arccsal, égett, tépett ruhákban, étlen s szomjan vánszorogtak a romok között dult arczvonásokkal, égre emelt kezekkel buslakodva és keseregve, hogy mi tevők legyenek. De a keresztényi, emberbaráti irgalom könyörült. Az utczákon egymásután tünedeztek fel a közeli falvak terhelt szekerei megrakottan élelmi szerekkel, ruha- és ágyneműekkel. (Székely Híradó 1894. évf. 68. 69. sz. 1895. évf. 10.) Estei főherczeg Ferdinánd ő

¹ A Mágori családból a Jancsók családi leveleiben legelőbb Mágori Gerzson fordul elő 1726-ban, Samu 1789 tájt, Simon 1847-ben jegyző volt, Samu ifj. 1848—49-ben ágyuöntésnél működött, Áron közhonvéd volt. A család leszármazási töredékei:

I. Tábla. *Mágori Samu*

Zsuzsa, † 1831.	János 1789, elhalt 1835 előtt.	Anna—Mária,	Judit,
Jancsó Dani.	Tóth Anna.	Jancsó Mátyás.	Jancsó Fer.
		István.	Mózes,

II. tábla. *Ifj. Mágori Samu*
Kovács Anna

Anna,	Zachar, sz. 1847 tájt.	Lujza, † 1879.
Jancsó Mózes.	† 1887.	

III. tábla. *Mágori József*
Török Anna. (Jánosé)

Mária,	Anna,	Róza,	Ilka,
Nagy Bálint,	Baka István.	Veres Benedek	Szűcs József,
		de Dálnok 1893.	

- Gyermekeik: a) József, sz. 1809; neje: Moska Anna.
b) Mária, sz. 1811 (Moska Józsefné), cop. 1835.
c) Kelemen, sz. 1814; neje: Dezső Sára.
d) Sára, sz. 1816.
e) Dani, sz. 1822; neje: Molnár Judit.
f) Dávid, sz. 1825; neje: 1. Csizsár Karolina, 2. Dézsi Judit, 3. Kovács Anna, 4. Magyarosi Sára.
g) Ferencz, sz. 1829; neje: Jancsó Mária, r. cath.
h) Elek, sz. 1833.
12. Jancsó József, sz. 1809 (id. Jancsó József és Nagy Éva nagyobb fia), sz. 1809.
Neje: Moska Anna. cop. 1837.
Gyerm.: a) Teréz, sz. 1838, férje: 1. Baka András cop. 1855, kitől való leánya: Anna. 2. Nagy József.
b) Anna, sz. 1840.
13. Jancsó Kelemen (id. J. József és Nagy Éva 2-ik fia), szül. 1814, † 1857-ben.
Neje: Dezső Sára, cop. 1839.
Gyerm.: A) Rebi, sz. 1840 (Seres Józsiásné).
B) Éva, sz. 1842, férje: 1. Szőcs János, cop. 1887. 2. Szász Dani.

fensége 1000 frttal, hasonlóan br. Wesselényi Miklós is annyival sietett fölségelésükre s a szép példát számosan követték. Miért a város Wesselényit tiszteletbeli polgárai közé sorozta s az ezeres kertnek (mert azt nagyon sokan birták) egy telkét megvásárolván, a nagy hazafinak ajándékozta. Küldöttség vitte el neki a telok birtokivével a polgári dísz-oklevelet. Ki ígéretet tett, hogy az adott telekre Casinot fog építtetni; de a kormány által nemcsak a Casino építésén, hanem a telek birtoklásában is meggátoltattott; a mennyiben azt egy távoli rokon által kiváltatta s katonai karhatalommal visszafoglalta. (Orbán B. Székelyföldr. III. k. 107 l.)

A városi nép templomától megfosztatva, előbb a temetőben, azután az iskolának pusztá udvarán gyűlt össze isteni-tiszteletre; majd a partikula épületben, a melyet a tűz után csakhamar megrenováltak, a míg a templomból a roncsalékokat kihordotta sept. végére a hat nemes czéh. Az oroszfalvi leányegyházból felhozták a harangokat s a piacz közepén állították fel, hogy legyen mivel különböző alkalmakkor harangozzanak. Nemsokára utánlátta a templom, torony s egyéb épületeknek romjaiból való helyreállításához is; nyomtatott iven való könyöradományért esedező iratot bocsátván szét az egész országban a k.-vásárhelyi ev. ref. eklezsia nevében Pap István lelkész, Kovács Dániel főcurátor, Jancsó János D. V. curátor és ifj. Kovács Dániel cons. főjegyző. Egyes eklezsiaiak, törvényhatóságok, jóltevők

C) Teréz, sz. 1840.

D) Ágnes, sz. 1845.

E) Lajos, sz. 1846. Szalában Baka Lajos mellett lakik. Neje: Jancsó Teréz, cop. 1866., gyermek.: Mária, sz. 1867, Teréz, sz. 1870, def. Teréz, sz. 1872, def. István, sz. 1876, Róza, sz. 1877, Albert, sz. 1879, def. László, sz. 1882, def. Róza, sz. 1888, Lajos.

F) Sándor, sz. 1848, Romániában lakik.

G) Mihály, sz. 1853, Torján lakik. Neje: Rózsa Rozália, gyermek.: Mihály, sz. 1866.

H) Anna, sz. 1856 (Szász Bálintné), cop. 1881.

14. Jancsó Dani (id. Jancsó József és Nagy Éva 3-ik fia), sz. 1822.

Neje: Molnár Judit, cop. 1843.

Gyerm.: A) Dani, sz. 1844.

B) József, sz. 1846; neje: Molnár Éva, cop. 1883, gyermek.: József, Dániel, sz. 1882, István, sz. 1890.

C) Anna, sz. 1848.

D) István, sz. 1854, def.

E) Judit, sz. 1858, def.

küldeményeiből s kéregetés útján 3.510 Rfrt gyűlt be. Ferdinánd király ő felsége 5.000 Rfrtot ajándékozott. S így 1835. október közepén már a templom cserépfödél alatt volt. (Székely Híradó 1895 évf. sz. 11.)

10. 1836. jan. 24—25-én nagy földrengés volt s azon évben cholera is

11. 1837. okt. 29-én égtek el a keleti Kertmege utczában Kovács-szerben a csűrök.

12. 1838. jan. 23-án, négy heti kemény száraz hideg után, este 9 óra tájt 5 perczig tartó nagy földrengés volt úgy, hogy tornyunk, templomunk is összehasadozott. Márcz. 12-én a keleti Kertmege-utczában igen sok csűr égett el. Köztük id. Jancsó Mózes atyjának csüre is.

13. 1843-ban nagy jégverés tarolt le mindent.

14. 1844. jan. 23-án irtozatos porzó és havazó idő volt; hasonlóan febr. 1-én is. Sok utazó járt szerencsétlenül.

15. 1848. jan. 24-én esti 10 órakor a város déli végén 16 csűr égett el, 16.430 váltó frtra ment fel a kár. Ez év nyarán sáskák is pusztítottak. Julius elején cholera is dühöngött. (Kolozsvári Híradó. 1848. okt. 3. sz. 72.)

16. Gr. Teleky Sándor K.-Vásárhely polgárságát nyomdával ajándékozta meg. Hihetőleg még 1848-ban; mit K.-Vásárhely polgárainak hozzá intézett üdvözlő verse ezen szavai: „Az ármány már köztünk kullogott, És te jöttél s szemünk felnyitád: sejtetnek. (Olv. Kolozsv. Ereklye-Muzeumban.)

17. 1849. junius hóban Fogarasi P. János vizaknai helyettes királybíró

F) István, sz. 1860; neje: Molnár Gizella,¹ cop. 1888.

G) Judit, sz. 1861.

H) Károly, sz. 1863, def.

15. Jancsó Dávid (J. József és Nagy Éva 4-ik fia), szül. 1825.

Neje: 1. Csiszár Karolina, cop. 1849.

2. Dézsi Judit, cop. 1861.

3. Kovács Anna, cop. 1874.

4. Magyaryné Megyaszai Sára, cop. 1887.

Gyerm.: Ilona, sz. 1879, Anna, sz. 1882, József, Margit.

„Székely Hirmondó“ név alatt K.-Vásárhelyt hetenként kétszer megjelenő hirlapot adott ki.

18. 1893. decz. 28-án K.-Vásárhelyt a város italmérési joga (Regale) ügye elintéztetett a helyi kir. törvényszék által 1473—1893 polg. sz. alatt kiadott ítélettel. K.-Vásárhely mint jogi személy és az ottani kebeles polgárok javára 157442 frt regalekártalanítási összeg adatott. Ebből a junius 15-én tartott tárgyalás alapján:

a) K.-Vásárhelynek mint jogi személynek ítéltetett 50.000 frt s annak esedékes $4\frac{1}{2}\%$ kamata.

b) A fenmaradó összegből 1500 frt a költségekre fordítatott.

c) S az 1871. évi 55. t. cz. 4. §-a értelmében összeállított kulcs alapján 105.942 frt felosztatott a helyi birtokosok között.

19. 1894-ben K.-Vásárhely képviselőtestülete Kossuth Lajost diszpolgárává választotta meg s küldöttség által Turinban kézbesítette a nagy hazafinak a város diszoklevelét. Aug. 31-én d. u. 1 óra 33 perczkor kemény földrengés volt nyugat-keleti irányban; mely 15 másodperczig tartott egymás után három lökéssel. Decz. 9-én adatott át a nagy közönség használatának a k.-vásárhelyi takarékpénztár által épített gőz- és kádfürdő intézet.

20. 1896. márcz. 12-én ójfélkor heves földrengés volt, ágyudörgéshez hasonló dőrejjel. Egy óra múlva ezt követte egy gyengébb rengés.

¹ Molnár család több száz éves lakosa Kézdi-Vásárhelynek. Molnár de Kézdi-Vásárhely család 1611-ben mint nemes család fordul elő az országos levéltárban (Olv. Erd. főkörmányszék 1803: 1780 K.-Vásárhelyt.) 1657. márczius 22-én Molnár Andrásnak Rofai Márton átadott egy szántóföldet. Szomszédai délről Jancsó Mihály (néhai Jancsó István fia) kortje, másfelől Görög István. 1683-ban Molnár András Apafy fejedelemhez panaszt emelt a moldvai vajda deákja ellen. A fejedelem márczius 31-én Fogarasban kelt levelével Mikes Kelemen tanácsurat bizta meg az ügy eligazítására úgy, hogy a vajda ő kegyelmével confirmált jó szomszédaságos egyetértés a hazának kárára fel ne bomoljon (Szabó K. Székely okl. IV. k. 321. l.) 1694-ben említettik, hogy neki a kézdivásárhelyi templomban a Praedikátor

16. Jancsó Ferencz (J. József és Nagy Éva kisebb fia), szül. 1829, róm. kath.

Neje: Jancsó Mária, cop. 1852.

Gyermekei: A) József, sz. 1853, neje: Dézsi Anna,¹ cop.

székével szemben Könczey Ferencz mellett ülőhelye volt (Szabó K. Székely okl. IV. k. 343. l.) A Molnárok lakóhelye s udvara a piac keleti során volt. Molnár Samu 1812-ben főnot., 1824—1844-ben senator, 1848—49-ben Mózes főhadnagy, Mihály tizedes, Imre közharczos, Józsiás tűzér-alhadnagy s löportári tiszt, Dénes 1884 tájt rendőrkapitány volt. Leszármazási töredékei a Molnár családnak ezek:

I. tábla. 1. Molnár András 1657—1694.

2. Imre, 1729.

3. István, 1780.

4. Mózes,	Ferencz,	András,
		1822 előtt el volt halva.

István, Péter, Mózes.	Samu, József, Dani, Mózes, János, Dávid,	Imre, Ádám,
1822.	senator 1822.	Tóth Éva 1836.

6. Dani—János	Ádám
Jancsó Ágnes, cop.	Jancsó Juli
1858.	1836.

7. Rózália, János, Bálint, Mihály, Albert, Amália, Sára, sz. 1857.
Tóth László. postamest. Molnár N. Szőcs János.

Albert,
Molnár N.

8. István,	Róza,
Magyari Ilona.	Gömöry

9. Hajnalka, Géza, Katinka.

¹ Deési család a múlt század vége táján fordul elő a Jancsó családi iratokban. János 1795—1804-ben. János ifj. 1848—49. tizedes, Mózes közhonvéd. A család töredék leszármazása ez:

I. Deési János.

II. Id. Bálint,	Mihály, sz. 1805, † 1889.	Zsuzsa,	Erzse.
		Szőcs Mihály.	Szőcs Dani

III. Polyxéna,	Mária,	Rózália,	Ifj. Bálint,	Amália,
1. Ifj. Nagy László.	Benkő László.	Kolonics István	Kovács Amália.	Kovács István
zár, sz. 1882.		ván		ev. ref. pap.
2. Szabó Géza.	orgonaművész.			

IV. Béla,	Pál,	Amália,
	Nagy Róza,	ifj. Tóth Dani.

1876, gyermek.: Ida, sz. 1878, Anna, sz. 1880, def. Mária, sz. 1883, def. Lujza, sz. 1887. def.

B) Ferencz, sz. 1856, def.

C) Mózes, sz. 1858, def.

D) István, sz. 1860, def.

E) Mária, sz. 1862.

17. Ifj. Jancsó Mátyás (id. Jancsó Mátyás és Mágori Anna—Mária kisebb fia), szül. 1793, † 1834.

Neje: 1. Szöcs Anna (József), cop. 1814.

2. Nagy Mária¹ (Anna vagy Sára néven is fordul elő), cop. 1815, † 1863.

¹ Nagy család Kézdi-Vásárhelytől többféle van. Már 1669-ben, mint város lakója Nagy János említetik; 1692-ben Nagy József és Kovácszeri Nagy Mihály, Bartalis fia István 1695-ben. Zachar 1799—1815. consistor, 1824-ben alldialis perceptor, 1826-ban senator, József 1808—1821 senator, Mózes assessor. 1848—49-ben Dani honv. őrnagy, III. r. érdemj. Brassó, utolsó térparancsnok. Halálra volt ítélve, mi várfogságra változtatott. Ezékiel százados, Samu százados s kézdivásárhelyi utolsó térparancsnok, Pál főhadnagy, József, Sándor és Alajos főhadnagy, Mózes alhadnagy, Samu őrmester, Dani, András, Ábrahám, József, Balázs stb. közhonvédek. Ezen család is többszörösen rokon család a Jancsókkal. Mit láthatni következő táblázatokból is:

I. tábla. Nagy Simon.

Tamás.	Mihály, sz. 1667. 1739-ben 62 éves.
Id. Ferencz, 1744—1788. János, 1744.	Mihály, 1744.
Samu,	
Jancsó Krisztina 1782.	

II. tábla. Nagy Miklós.
Kovács Mária (Dávidé.)

Id. Miklós, 1800.				
Mózes ügyvéd, sz. 1815, † 1880.			Judit,	
Jancsó Mária.			Szabó János.	
Gábor,	Gyula,	Géza,	Róza,	Béla, sz. 1846 tájt.
városkapitány.	solmeczai m. k.	bányahiv.	Tuzson Gyárfás.	† 1873. 27.
követ	erdész akad. ta-	Ujvárosi	uradalmi tiszt.	tanár.
földm. min. oszt.	nársegéd.	Emilia		
tanácsos.	Lukasz Paulina			
	Géza,	János.		

1825-ben házat építettek, felirata ez: „Építette ez házat Jancsó Mátyás és felesége Nagy Sára, Anno 1825 Juliusban.“

Gyermekeik: a) Izrael, szül. 1817, neje: 1. Császár Róza, cop. 18. . ., 2. Moska Judit, cop. 1840, 3. özv. Hangel Józsefné Erdő Teréz, cop. 1859, 4. N. Mária. Gyermekek nem volt.

b) Áron, sz. 1819, † 1820.

c) Sára, sz. 1821. férje: 1. Mágori András, 2. Balogh J.

d) Áron, sz. 1823, neje: 1. Dézsi Anna—Mária, 2. Füstös Mária.

e) Judit, sz. 1825, férje: Szotyori József. Bereczkben akik leánya Rachellel (Veres Józsefné).

f) Róza, sz. 1828 (Szabó Andrásné).

g) Bóniám, sz. 1830, neje: Jancsó Mária.

h) Elek, sz. 1832.

18. Jancsó Áron (Jancsó Mátyás és Nagy Mária fia), sz. 1823. Szalában lakó.

Neje: 1. Dézsi Anna—Mária, cop. 1843, † 1866-ban, élete 37-ik évében.

2. Füstös Mária, cop. 1868.

Gyermekeik: A) Teréz, sz. 1838.

B) Anna, sz. 1840.

C) József, sz. 1846, neje: Binder Róza, cop. 1868.

D) Pál, sz. 1848, egyháztanácsos, neje: Szász Mária,¹ cop

III. tábla. Nagy Elek de Kökös. (A család nemeslev. 1630-ban kelt Gyulafeh. kápt. I. Cista Szathmár. fasc. VI. Nr. 34.)

Mózes, 1789.

Sándor.

IV. tábla. Nagy Ferencz, sz. 1812 tájt, † 1876.

Csiszár Mária (Dánié) † 1890.

Teréz,	Ferencz,	Sára,	Anna,	Lina,	Mária,	Bálint,	Róza,
Tóth	Csiszár	Nagy	Jancsó	Szöcs	Nagy Lázár.		Nagy
József.	Sára.	Dénes.	Mózes.	Mózes.			Mózes.

¹ Szász család Kézdi-Vásárhelynek 1604-ben már lakója volt. A mint egyes okmányokból következtetni, — nem mind egy törzsbeliek. — Szász Bálint 1604-ben mint háromszéki származásu fordul elő. — Baláznak neje volt 1662-ben Szabó Erzsé, fiok Demeter, kinek ezen évben Kata neje is felemlítették. Mátyásnak

1874. Gyerme.: Pál, sz. 1875, István, sz. 1876, József, sz. 1878, def., Sándor, sz. 1879, def., József, sz. 1880, def., Áron, sz. 1882, def., Mária, sz. 1883, def., Mária, sz. 1885, Árpád, sz. 1887, Anna, sz. 1890, def., Dénes, sz. 1892, def.

E) R ó z a, sz. 1852, def.

F) G é z a, sz. 1856, def.

G) S á n d o r, sz. 1860, def.

19. J a n e s ó B é n i á m (J. Mátyás és Nagy Mária fia), sz. 1830-ban.

Neje: Jancsó Mária, cop. 1860, † 1862-ben 24 éves korában.

Fiók: István, sz. 1861, városi tanácsi igazgató és levéltárnok, okl. tanító. Neje: Pongrácz Vilma, cop. 1886. Gyerme. Antal, sz. 1888, Erla—Margit, sz. 1889, Zoltán—Endre, sz. 1891, Mária, sz. 1892, Dezső—István, sz. 1892, def., Béla, sz. 1893, def.

20. J a n e s ó P é t e r (Jancsó Mihály és Baka Ilona kisebb fia), sz. 1714 tájt, † 1776-ban 45 éves korában.

Neje: 1. Jancsó Mária, cop. 1765.

2. Moska Rebi, cop. 1770.

Ő testvérbátyjával, Mihálylyal 1759 márcz. 19-én megosztozott; midőn neki jutott a Szentlélekre lemenő utczában Kézdi-Vásárhelytt a Jancsók és Papok¹ közönséges udvarának

1690-ben fia István, Péter és Bajkó Katának 1737-ben gyermekei: Mária és Mihály Miklósnak leánya Anna, Jancsó Miklósné 1792 tájt. Samunak 1809 tájt fia András Dani 1782-ben jur. civis. 1792-ben senalor és ord. not. — 1848—49-ben Szász Dani honv. tábornoki őrnagy, III. r. érdemjeles: ki a tömösi sánczok készítésénél és oltalmánál szerzett érdemeket. — Szabadságharczunk leveretése után Törökhonba menekült; honnan 1860-ban tért vissza. — A régi Háromszékmegye tiszt. táblabírája, a Rikán belőli honv.-egylet tiltkára. — Szász András főhadnagy. — A Szász család is a Jancsókkal rokon család.

Id. zabolai Szász Dániel katona-intézeti tanár.

Jancsó Mária, r. kath. cop. 1830, † 1890-ben, 78 éves korában.

Dani—Adolf sz. 1831, Mária—Kár. sz. 1832, Matild sz. 1837. Polyxéna sz. 1840, József 1848—49 honv. őrnagy Zakariás József.

Medvés György keresk. járásb. kiadó.

Béla.

Mariska, Sándor.

¹ *P a p c s a l á d, nemes család; Kézdi-Vásárhelytt 1624-ben mint virágzó tekintélyes család fordul elő. — János 1624-ben, Benedek 1650-ben említették, ki akkor 30 éves volt. 1664. jun. 22-én Pap Mihály. — Samu 1668-ban senator,*

északi részében, néhai Jancsó István háza végiben levő ház-hely. Szomsz.: északr. Jancsó Mihály assessor istállóhelye, délr. Pap István istállója. — Azon udvaron a kerten hátul közvetlen levő jószágot is ő kapta. Szomsz.: északr. Pap Márton.

Gyermekei: a) Sára, sz. 1761, † 1784-ben.

b) Péter, sz. 1771, neje: Nagy Anna.

c) Rebi, sz. 1775, † 1786.

d) Márton, † 1777.

21. Ifj. Jancsó Péter (id. J. Péter és Moska Rebi fia), sz. 1771.

Neje: Nagy Anna (Sándoré), cop. 1792, † 1846, 82 éves korában.

Laktelkők 1807-ben a Kanta-felé lemenő utczában volt, a néhai Jancsó Elemen és fia János udvarán, Jancsó Miklós és Kovács Sándor posteritások szomszédságában.

Gyermekeik: a) József, sz. 1792, def.

b) Anna, sz. 1793, † 1796.

c) Mária, sz. 1794, férje: Sükös János (Andrásé), cop. 1816-ban.

d) Id. József, sz. 1796, neje: Jancsó Anna.

e) Anna, sz. 1798, † 1798.

1692. Farkas alias Tóth István, Mihály 1775-ben vice-notarius és senator, András 1822-ben levéltárnok, azután főjegyző és tanácsos. — 1848—49-ben Mihály őrnagy, ki Kézdi-Vásárhely nagy emberei között az első helyén tündökölt, az 1848—49-iki híres háromszéki önvédelmi harcznak legtevékenyebb tényezője. Daczára 65 évének, tüzeléssel s fiatal lelkesedéssel állott a nemzeti ügy élére. — Meghalt 1865-ben 83 éves korában. Három derék fia hasonlóan a nemzet szabadságának bajnokai voltak törzstiszti minőségben. Vilmos, fia h. százados. — Lajos, alezredes, III. r. érdemjeles. — Pap Mihály 3 fián kívül 1848—49-ben Józsiás százados, Ferencz százados és III. r. érdemjeles, János és Samu közhonvéd volt.

Bem, midőn az országból kimenekült, Beke József és Pap Lajos ezredesekre bízta a fegyverletétel ügyének elintézését Dévánál (Jakab Elek: Szabadságharcunk. 553-ik lap.)

A család legkitünőbb tagja volt Pap István; kiről Apaffy Mihály erd. fejedelem, az ő — és Lugosi Ferencz titoknok aláírása mellett Fogaras várában 1682. febr. 16-án kelt nemesítő-levéiben igen dicsérőleg nyilatkozik, — „Bizonyára, írja a fejedelem, több deréknek (nemesnek) lenni, mint születni; a születés Istentől és a szülőtől van, — a kitünő állás pedig a saját szorgalomnak számítandó be azért, hogy az elfogadó, mint többnyire a mások jótéteményeit hereső a bölcsék által a saját hajlama és erényeiért becsüllessék.” — Kézdivásárhelyi nemes Pap Ist-

f) Sára, sz. 1799, férje: Szotyori István (Dánié), cop. 1822-ben.

g) Miklós, sz. 1801, † 1801.

h) Anna, sz. 1802, férje: Turóczy Mihály (Mihályé), cop. 1823-ban.

22. Jancsó József (J. Péter és Nagy Anna fia), sz. 1796, vasáros 1847 tájt, † 1872-ben.

Neje: Jancsó Anna (Istváné), cop. 1823, † 1874-ben 70 éves korában.

Lakik a piacszoron, id. Jancsó Mózes mellett az ev. ref. templom szomszédságában, kivel 1847-ben a telket, a min laknak, együtt vásárolták és osztották fel.

Gyermekei: A) József, sz. 1824, def.

B) József, sz. 1825, jul. 2-án, gyógyszerész, 1848—49-iki gyutaesgyári igazgató, honvédfőhadnagy. Elhalt 1850. aug.

vánnak is, a mi görgényi uradalmunk számadójának állásából ugyanaz mutatkozik, ki közeredelét érezvén valamely erény elkövetése nélkül, üres idejében bátran neki feküdt a tiszteletreméltó dolgok tanulmányozásának és a nehézségek között is bátor lélekkel igyekezett és szorgalmasan törekedett dolgaiban kitűnni, míg elért az erények gyakorlásához. Mert ifjúkori éveiben — elvégezvén az iskolai tanulmányait, minden Erdélyben levő javaink országos kormányzója mellé segédül neveztük ki, — azután pedig előbb érintett számadói hivatalra érdemesítelte magát, — mely hivatalaiban és egyéb dolgokban a gondjára bízottakat hűségesen elvégezvén: nekünk és ezen országunknak Erdélynek hatékony tevékenysége mellett hű szolgálatot tett. Ennélfogva maga Pap István és általa tiszteletreméltó János, valamint András is és Sámuel, ugyancsak kézdivásárhelyi Pap, ezidig is nemesek voltak, maradékról maradékra és utódokról utódokra mindkét nemre nézve nemesültek, nemesi kiváltsággal bírnak és nemesekként tiszteltetnek. Ezen levél alatt van egy paizs-melléklet, tudniillik: egyenesen álló, égszínkék paizs, zöld mezővel, melynek területén egy daru szokott színben festve, füllábon állva őrt állani látszik, stb.

A Pap családnak ezen latin nyelven irt nemesítő-levele 1794. márcz. 24-én a gyulafeh. káptalan által másolatban kiadatott id. nemes Pap Mihály és fia ifj. Pap Mihálynak az erd. Guberniumhoz 1791. márcz. 8-án intézett kérelmére. — Nyug. őrnagy Pap Mihálynak a szükséges mellékletekkel ellátott folyamodására, 1845. máj. 31-én Háromszék tisztsége Lázár Dávid alkirálybíró és Barabás Fer. jegyző aláírásával ellátva hiteles bizonyítványt adott ki, hogy nyug. őrnagy Pap Mihály és nehai testvére katonai ügyvéd Pap Józsiás, minden kétségen kívül az 1682. febr. 16-án nemesített Pap testvérek egyikének, Jánosnak egyenes ágazatban leszármazott maradéka. — Továbbá, a m. kir. belügyminiszter is 1887. okt. 8-án 4893/cjn. sz. alatt a m. kir. honvédelmi miniszterhez intézett átiratában elismerte csendőrszázados Pap Mihálynak kétségtelen magyar nemességét és a „kézdi-vásárhelyi“ nemesi előnév használhatásához való jo-

4-én. Neje: Varga Polyxéna,¹ cop. 1847. Az atyjai emeletes csinos kőházban laknak, a mely alatt most is gyógyszerár van.

Gyermekei: a) G é z a, sz. 1848, gyógyszerész, neje: Zágoni

gosultságát (olv. hit. másol. Pap Adolf kir. törvényszéki iroda-igazgatójánál). — A család leszármazása ez:

I. Pap N.			
II. István, 1682. görög. urad. számadó.	János, 1683,	András, 1682,	Samu, 1682, senator 1668.
III. Mihály, 1668. ápril 16. örök valomány.			
IV. Mihály, 1668. május 12. örökös egyezmény. 1713.			
V. András, 1713. november 25. oszt. Márton, Mihály, 1713–1763.			
VI. Mihály, 1763. márcz. 9. oszt. lev. János, 1766. oszt. 1766. márczius 22. osztályos ítélet.			
VII. Mihály, 1783. július 16. Bertalan Anna 1803-ban özvegy.			
VIII. Mihály, sz. 1782, † 1835, 83 év. ny. őrnagy. Festertei Riebel Vilma.	Józsiás, † 1844 tájt II. székely gy. e. hadnagy-ügyvéd. Hankó Ráchel*)	Sándor, Anna, Teréz. nagy gazda. Szűcs Mária.	
IX. Vilmos, Lajos, Károly, Józsiás, Vilma, Farkas, Ferencz, Eliza, Teréz, honv. szá- honvéd honvéd közjegyző † 1858. sz. 1830. † 1886. Kovács Áron zados. ezredes százados. oszdoi Oszdoián és képviselő. birtokos. lakik.	Adolf, Mihály, iroda igazgató. csendőr ezredes Jakab Vilma. és ker. parancsnok.		
X. Imre.	Mihály, Dezső, Adolf.		

*) Hankó család, már a 16-ik században Kézdi-Vásárhely lakója volt. 1753. feria secunda proxima a festo Pentecostes Varga Tamás, Borbély Lőrincz, Hodor Domokos és Szűcs

¹ Varga család 1573-ban Kézdi-Vásárhelyt lakó ősi családok közt előfordul. — Varga Tamás 1573—1596-ban egyes okiratok megkésztésénél mint kézenfogott bíró működik. — János 1609-ben, István 1696-ban, Mihály 1697—1724-ben említettik. — 1848—49-ben Varga József mint alhadnagy szabadságharcos volt. — A család újabb időbeli töredék leszármazási táblázata ez:

Varga Mihály, Greizing Anna. 1890-ben még élt.			
Polyxéna, Jancsó József.	Mihály,	József, r. kath. városi főjegyző. Nagy Róbi, † 1885. 49 é. korában.	
Gyula,	Vilmos,	Mária,	Etel, Matild, Béla, Irén, József.
városi aljegyző. † 1886.			

Jankó Teréz,¹ cop. 1879, ki meghalt 1889. szept. 4-én élete 28-ik, boldog házassága 10-ik évében, hosszas szenvedés után szívszélhűdésben. — Gyermekeik: Andor—Béla, sz. 1881, Janka—Vilma, sz. 1884, † 1884.

b) Vilma, sz. 18 . ., férje: Dobay Sándor csik-szent-mártoni gyógyszerész; gyermek.: Zelma és Olga tanítónők.

c) Lenke.

d) Anna—Magdolna, sz. 1853. def.

János kézdívásárhelyi személyek kézen fogott bírák előtt László Gergely kiegészített Jakab Kovács és neje Sofiával László Gergely öröksége felől. Mely van Kézdi-Vásárhelyt, szomsz. egyfelől Simon Kovács, másfelől Hankó András. Mi kettő vágatott közepén; a hátulsó fele jutott László Gergelynek, az első rész Jakab Kovács nejének. 1846-ban Ketyei Hankó Gergelylyel találkoztunk. 1896-ban Hankó Mihály, 1750-ben is egy Hankó Mihály előfordul. 1711-ben Hankó János primipilus lemhényi 59 éves volt. Mi igazolja a Lemhényről való származást. 1823-ban Samu fiának neje volt özv. Jancsó Mihályné Moska Judit. 1826. László főbíró. 1839-ben 17 éves korában Hankó Dani és Jancsó Judit leánya Judit elhalt. 1848—49-ben Dániel százados, hadbíró, gyárak felügyelője Kézdi-Vásárhelyt, ki 1848-ban Kézdi-Vásárhely országgyűlési képviselője is volt. 1887. László gyógyszerész s takarékpénztár igazgatója, ki azon évben 66 éves korában el is halt. A lemhényi Hankó család ivadéka János is m. kir. sóbánya hiv. pénztárnok, ki 1820-ban Déván született s mint író is ismeretes. Ennek neje volt Topler Károlina, fia Vilmos, sz. 1854-ben Páradon, a m. tudom. akadémia levelező tagja, ki Magyarország ásványvizeiről több tudományos munkát adott ki. József, Jánosnak bátyja, orvosdoktor, e század elején született, Tordamegye főorvosa s több megye táblabírája. Több jeles művei ismeretesek (Szinyei J. magyar írók IV. k. 425—426. l.) Kézdi-Vásárhelytől levők töredék leszármazási táblázata ez:

I. Hankó László főbíró, szenator, ref.

Turóczy Anna, † 1878-ban 90 éves korában.

II. László, sz. 1821, † 1887, gyógysz. és takar. p. igazg. Kovács Lotti (Károlina)		Rebi,	Ráchel, Pap Józsiás.	Dani, Geréb Krisztina,	N. Szotyori Fer.
III. Dani, Gizella, Irma, † 1872. Csoboth Miklós. † 1809.		Anna.	Lujza, Zayzon Lázár. ügyvéd.	Iván, † 1889. segédtelekkönyvvezető Csoboth Kata.	
IV. Gizella, Miklós, Margit.		Zelmira, † 887.			

¹ Zágoni Jankó családból származott. — Szülői Karatnán lagnak, a hoi az ő halála és oltemetése is történt. — Egy párizen való leszármazása a családnak ez:

Jankó N.

Károly, Kovácsi Mária.	András, Br. Apor Polyxéna.	Ágnes, Popovics Gyula.
(később dr. Szini Gy.-né)		

Teréz, † 1889, Janka, Károly, Mária,
Jancsó Géza. Bartók Ká- Elekes Elek.
roly de Karathna.
kézdi-vásárhelyi
polgármester.

e) **Mari**, sz. 1857, kézdi-vásárhelyi közs. el. leányiskola magasműveltségű, fáradhatatlan szorgalmu tanítónője, férjezett **Mihály Gergelyné**. Meghalt 1890. okt. 23-án, boldog családi élete 4-ik havában, rohamos szívszélhűdés következtében.

f) **Ilona**.

Özv. **Jancsó Józsefné** férje és oly korán elhalt **Mari** leánya emléke megörökítésére, carrarai fehér márványkőből készült igen szép emléket emelt az ev. ref. temetőben; minek felső csucsán egy imádkozó angyal látható. Értéke = 800 frt.

c) **Róza**, sz. 1826, def.

d) **Károly**, sz. 1829.

e) **György**, def.

f) **Anna**, sz. 1832, férje: **László Károly**¹ es. k. postamester. Gyermekai: **Zoltán**, **Viktória** (**Jancsó Miklósné** **Gelenczén**.)

g) **János**, sz. 1835, kereskedő, neje: **Potoczky Mária**, r. k. cop. 1858. Gyermekai: **Emmánuel**—**Antal**, sz. 1859, def., **József**—**Ödön**, sz. 1860, **Vilma**, sz. 1864, **Tivadar**—**András**, sz. 1867, def., **Mária**—**Rózália**, sz. 1870., **István**, sz. 1875, def., **Erzse**—**Zsuzsa**, sz. 1877., **Erzse**—**Zsuzsa**—**Melánia**, sz. 1877.

h) **István**, sz. 1837.

B) **Jancsó János-féle ágazat.** (Lásd a IV-ik táblán.)

1. Ifj. **Pécsi Jancsó János** (id. **P. J. János** és **Pécsi Kata** fia), sz. 1690 tájt, † 1748-ban.

Neje: **N. N.**

¹ A **László-család** 1573-ban **Kézdi-Vásárhelynek** lakója volt. 1573-ban **László Gergely** kiegészett **Jakab Kovács** és neje **Sophiával** egy örökség felől. — **László András** 1816-ban összekelt **Jancsó Annával**. Gyerm.: **Károly** sz. 1823, **Lajos**, sz. 1825, **András**, sz. 1832-ben. Korunkbéliék leszármazása ez:

László András,

Mihály Rákhel † 1893-ban 80 éves korában.

L. Móni, nevelt leánya, **L. Károly**, **Szőcs Bálint**, **Molnár Sára** nevelt leánya.
Csernátóni Csiky József Jancsó Anna. nevelt fia.
 h. ügyvéd, † 1893.

Zoltán,

Viktória,

Ilyés Vilma (F.-é) **Jancsó Miklós** (**Gelenczén** lakik.)

Jenő, Irma, Károly.

Neki jószágá a nyugati Kertmege-utezában a major esűrtek közt is volt. Senior Jancsó János (Rác Kata férje) jószágának szomszédai voltak 1764-ben délről néhai Pécsi Jancsó János utódai. Mi igazolja azt, hogy Kézdi-Vásárhelyre leszármazott két testvér Jancsó István és János egymás mellett bírtak úgy laktelket, mint esűrös kertet is.

Gyermekei: a) János, sz. 1722 tájt, neje: Kovácszeri Nagy Anna.

b) Ferencz, sz. 1724 tájt, neje: Nagy Kata.

2. Ifj. Pécsi Jancsó János (id. J. János és N. N. fia), sz. 1722-ben, † 1785-ben 65 éves korában.

Neje: Kovácszeri Nagy Anna, cop. 1748.

Gyermekei: A) Samu, sz. 1749, élt 1792-ben Medgyesen.

Neje: 1. Jancsó Erzse, cop. 1775. 2. Gergely Mária, cop. — † 1781, 48 év.

Gyermekei: a) Samu, sz. 1776, neje Jancsó Mária (József), cop. 1800, gyermekei: József, sz. 1801, def., Mária szül. 1804.

b) Ilona, sz. 1778.

c) Dániel, sz. 1778, def.

d) Dániel, sz. 1779, † 1780.

e) Ilona, sz. 1780, def.

f) János, sz. 1781, def.

g) Mária, sz. 1782. (Szőcs András notariusné), cop. 1808.

h) János, sz. 1785.

i) Erzse, sz. 1788.

B) Mária, sz. 1752.

C) Zsuzsa, sz. 1756.

D) Anna, sz. 1764 (Szigethy Józsefné), cop. 1789.

E) Mária, sz. 1763, def.

F) Leányka, sz. — † 1753.

3. Id. Jancsó Ferencz (Pécsi Jancsó János ifj. fia), sz. 1724 tájt, † 1797-ben.

Neje: Nagy Kata, cop. 1773.

Gyermekei: a) Judit, sz. 1774.

b) Márton, sz. 1776, † 1777.

c) Ilonka, sz. 1778, † 1785.

d) Ferencz, sz. 1784, neje: Jancsó Anna.

e) Kata, sz. 1781, def.

- f) Márton, sz. 1782 † 1802.
 4. Ifj. Jancsó Ferencz (id. J. Ferencz és Nagy Kata fia), sz. 1784, † 1838-ban.
 Neje: Jancsó Anna, cop. 1805.
 Gyermekai: A) Mária, sz. 1805, † 1812.
 B) Áron, sz. 1808.
 C) Mózes, sz. 1810, † 1810.
 D) János, sz. 1816, def.
 E) Ferencz, sz. 1817, neje: Nagy Károlina (később Pap Andrásné), cop. 1840.
 F) Anna—Mária, sz. 1818, def.
 G) Samu, sz. 1819, def.
 H) Anna, sz. 1822, † 1823.
 I) Samu, sz. 1819, def.
 J) Id. Samu, sz. 1824, † 1884-ben, tüdőgyulladásban.
 Gondos szerető családatya volt. Neje: 1. Csizsár Rebi¹ cop. 1847, † 1865-ben 43 éves korában. 2. Mohai Anna. Gyermekai: a) Anna—Mária, sz. 1848, férje: Molnár Károly, gyermekei: Károly és Gizella.

¹ Csizsár családból már 1624-ben Kézdi-Vásárhelyt előfordul Mihály; 1713-ban Mózes, ki privilegiata personának neveztetik azon évben kelt egy okmányban; István 1732-ben, Samu 1737-ben senator, 1812-ben Csizsár Mihály vagyis Kovácsi; 1848—49-ben Mózes és Sándor tizedesek, 1885-ben Mihály a kézdi-vásárhelyi kereskedő ipartársulat elnöke, † 1885-ben 55 éves korában. — A család 3 igen való leszármazása ez:

Csizsár Mihály

Mihály,	Teréz,	József,	Pál, sz. 1820,	Mária,	Éva,
Kovács Emilia	Szabó Elek		Sebesi Sára*	Mészáros S.	Megyaszi P.
Emilia, Mihály,	Samu	Imre,	Sára,	Anna,	Dénes,
sz. 1863,	Jancsó Mária.	Fülöp Vil.	Nagy F.	Kovács K.	Török Róza.
† 1878.	(Jánosé).				
				Dénes, † 1890.	Mari,

* Sebesi család a kezeim közt forgott régi iratokban 1736 előtt elő nem fordult. — 1731-ben Sebesi Gy. említettik.

Sebesi József

Kovács Ilona, † 1886-ban 85 éves korában.

Sára,	Ilona,	Anna,	Mária,	Rozália,
Csizsár Pál,	Szabó Mózes.	Bocskor Károly.	Pongrácz János,	Nagy Dénes.
† 1879,				

- b) Samu, sz. 1850, neje: Máté Rózália.
- c) József, sz. 1852, neje: Jancsó Kata Gelenczén.
- d) Mózes, sz. 1854, def.
- e) Ferencz, sz. 1856, neje: Dézsi Judit, cop. 1881.
- f) János, sz. 1853, neje: Kiesid Mária, cop. 1882, gyermek: Róza, sz. 1883, Árpád—János, sz. 1886, István—Samu, sz. 1888, Gyula—József, sz. 1891, Ilka, Anna.
- g) Áron, sz. 1860, neje: Dézsi Mária, cop. 1886.
- h) Béla, sz. 1862, neje: Nagy Liza, cop. 1886.
- K) Mária, sz. 1830 (Szűcs Jánosné).

A Nyujtódról Kőzdi-Vásárhelyre származott Jancsók nemzedékrendje a férfi ágon röviden láthatni a következő I. II. III. és IV. számok alatti lapokon.

A Nyujtóról K.-Vásárhelyre származott Jancsok

I. Tábla.

		1. Jancsó István, ki 1625. jar. (született 1559. tájt.)	
		2. Mihály, assessor, 1661-ben	
3. Id. István, sz. 1637. tájt, † 1712, 1661 oszt. 1686 assessor, 1696—1700 főbíró (a kézdivásárhelyi egyházi Szűcs Judit, 1712-ben el volt halva.			
4. Id. János, sz. 1679 tájt, † 1752. Rácz Kata.			
5. István, sz. 1700 tájt, † 1771. 1. N. N. 2. Szotyori Judit cop. 1734.		Mihály sz. 1703, assessor, senat Szotyori Kata cop. 1746, † 1748.	
6. István, József sz. 1721 tájt, † 1771. Miklós sz. 1744, † 1807. sz. 1738. Bertalan Mária cop. 1755. Szász Anna cop. 1769.		Ádám sz. 1750, Ferencz sz. 1754. consistor.	
7. János sz. 1760 (akola mellett), József sz. 1761 Szűcs Mária cop. 1780. † 1803.		István sz. 1773 † 1857. Szabó Judit cop. 1805.	
		Miklós sz. 1775, Mihály sz. 1784. a) Szabó Nagy Anna cop. 1802. b) özv. Nagy Antalné Jancsó S. cop. 1802.	
8. János sz. 1783, József sz. 1793, Sándor sz. 1809. Jancsó Rebi Kerekes Mária Jancsó Teréz cop. 1826. cop. 1829. cop. 1829.		Mózes, József, Miklós, István, Ádám. sz. 1806 sz. 1809 sz. 1811. sz. 1813. sz. 1820. Nagy Jud. Jancsó Mária cop. 1827. cop. 1828. Szűcs Mária cop. 1841.	
9. Mózes sz. 1830, Dénes sz. 1844, vend. Sándor szeszgy., nagybirt. 1. Cséke M. cop. 1868. (Buda- Nagy A. cop. 1864. 2. Pap Anna cop. 1869. pesten)		Emmanuel József, Imre, István. János sz. 1836. sz. 1838. sz. 1839. sz. 1845. sz. 1842. (Moldvába)	
10. Mózes sz. 1867, István sz. 1873.		János sz. 1864, József-Károly sz. 1871, Gyula-Dani	

II.

		Id. István sz. 1679 tájt † 1758. Jakab sz. 1695 előtt. Buda Ilona † 1773.	
4. István sz. 1679 tájt † 1758.		Id. Mihály sz. 1689 tájt † 1744. 1. Neje: N. N. † 1740. 2. Baka Ilona † 1783.	
5. Gergely sz. 1740, Samu sz. 1742.		Ifj. Mihály sz. 1713 tájt † 1785, özv. Birtalan Ferenczné Balogh Kata, cop. 1736 tájt.	
6. György sz. 1743, † 1801. 1. Szász Debora, cop. 1770. 2. Abad Zsófia, cop. 1789.		József, sz. 1744, id. Mátyás sz. 1746 † 1793-ban a francia háboruban. Mágori Anna-Mária, cop. 1777.	
7. György sz. 1800 † 1838. a) Nagy Judit cop. 1817. b) Mágori Róza, cop. 1826.		István sz. 1777, † 1865. Rácz Kata cop. 1803.	
8. Balázs sz. 1833. Szotyori Anna cop. 1858.		István sz. 1809, Török Sára cop. 1834.	
9. Lajos sz. 1865. Tóth Róza cop. 1872. Mágori Anna cop. 1879.		János sz. 1811, Kovács Rebi cop. 1831. János sz. 1833. 1. Jancsó Sára cop. 1852 Emma, sz. 1855. Mózes sz. 1859. 2. Molnár Anna cop. 1855 Baló László Fülöp Mariska 3. Veres Anna cop. 1862. cop. 1882. Szűcs Vilma cop. 1885.	
10. István-Mihály sz. 1879. Jenő sz. 1889.		Géza sz. 1856, Bálint-Adolf, Béla sz. 1858 Turóczy Am. cop. 1857. Nagy Mária cop. 1890. cop. 1881. Endre, Pirooska, Odón sz. 1890. sz. 1892. sz. 1894.	
11. Domokos-Béla sz. 1834. Lajos sz. 1894.		Id. Mózes sz. 1816, kereskedő 1. Kerekes Rozália cop. 1839 2. Szabó Amália cop. 1848. 1. Irén sz. 1887 2. Margit sz. 1889 3. Gyula sz. 1891 4. Örsz sz. 1894.	

III. Tábla.

5. Id. Péter sz. 1714, tájt, † 1776 (J. Mih. és Baka Ilona kisebb fia) 1. Jancsó Mária, cop. 1765. 2. Moska Rebi, cop. 1770.	
6. Ifj. Péter sz. 1771. Nagy Anna, cop. 1792.	Márton † 1777.
7. Id. József sz. 1796, vásáros, † 1872. Jancsó Anna, cop. 1823.	Miklós, sz. 1801, def.
8. József sz. 1825, gyógyszerész, 1848—49-ben gyutaecgyári igazgató, honv. főh. in., Varga Polyxéna, cop. 1847.	Károly sz. 1830, János sz. 1835, István sz. 1837. Nagy Károlina. Patoczky Mária cop. 1858.
9. Géza, sz. 1848, gyógyszerész Zágoni Jankó Teréz, † 1889.	József-Ödön sz. 1860, Antal sz. 1863.
10. Andor-Béla sz. 1881.	

só család nemzedékrendje 1625—1895-ik évig.

la.

a. 25-én Armalist kapott.

testamentumot készített 2 árva fiának, kik K.-Vásárhelyre telepedtek le s a kik ezen évben már K.-Vásárhelytől laktak.

k ág alapítója). János. (Pécsi) sz. 1698 tájt, 1681. oszt. + 1707 tájt (a kézdivásárhelyi másik ág alapítója.)
Pécsi Kata (Lásd nemzedékét a II-ik táblán.)

Jakab sz. 1680, senator. assessor 1717.

er. + 1763, Kelemen sz. 1705, + 1792.
71. Szabó Mária cop. 1741.Simon, sz. 1700, + 1761, assessor, senator,
N. N. 1765-ben meg volt halva.Id. Ferencz sz. 1702, actualis 1740.
Rácz Mária cop. 1732.Mózes.
Kovács Anna.
cop. 1763.János sz. 1744.
Birtalan Kristina
cop. 1772.Jakab sz. 1732, + 1796,
Jancsó Kata cop. 1754.Samu, Mihály.
sz. 1746.Id. Salamon sz. 1732, Ferencz sz. 1735, Dani.
Szécs Kata cop. 1755. Tóth Judit cop. 1758. sz. 1738.Kelemen, János sz. 1790. jub. strázsam.
sz. 1774. 1. Benkő Judit cop. 1815.
2. Kovács Judit cop. 1838.Samu sz. 1757.
Turóczy Krisztina
cop. 1781.Salamon, József, Dani sz. 1773, Ferencz
sz. 1769 sz. 1764 Jancsó Judit sz. 1776
Jancsó Mária BenkeJud. cop. 1801. Szász KataMihály sz. 1766 József, Dani.
Nagy Kristina
cop. 1807.József, Salamon sz. 1815.
sz. 1812. Szécs Anna cop. 1838.

Dani sz. 1804.

Simon sz. 1816, Dani sz. 1824.
a) Baka Kár. cop. 1845.
b) Szécs Roz. cop. 1865.sz. 1873. József, Lajos sz. 1844,
sz. 1839. Szolyori Roz. cop. 1870.
Lajos sz. 1871.Sándor sz. 1847,
Jancsó Anna.
Sándor sz. 1894.Salamon sz. 1849.
(Bukarestben.)

Ferencz sz. 1853, Dani sz. 1857. János sz. 1859.

Tábla.

ág alapítója)

Ifj. János (Pécsi) sz. 1690 tájt, + 1748.
(Lásd nemzedékét a 4-ik táblán.)id. Péter sz. 1714 tájt. (Lásd nemzedékét a III-ik táblán.)
Moska Rebi, cop. 1770.

854,

09.

József sz. 1809
Moska Anna
cop. 1837Kelemen sz. 1814,
Dozso Sára cop. 1839.Dani sz. 1822,
Molnár Judit cop. 1843.Dávid sz. 1825, Ferencz sz. 1829, Elek
1. Csizsár Kar. Jancsó Mária sz. 1832.
cop. 1849. cop. 1862.sz. 1866.
zarvady
1893.
Lajos, Sándor, Mihály
sz. 1846 sz. 1848 sz. 1853
Jancsó Ter. (Románia-
cop. 1866. ban) cop. 1881Dani, József, István
sz. 1844. sz. 1846. sz. 1860.
MolnárEva MolnárG.
cop. 1882. cop. 1882.2. Dézsi Judit
cop. 1861. József sz. 1853
3. Kovács Anna
cop. 1874. Dézsi Anna
cop. 1876.István, László, Lajos
sz. 1876. sz. 1882. sz. 1889. sz. 1886.József, Dani, István
sz. 1882. sz. 1890.4. Magyariné
Megyaszai S.
cop. 1887.
József.József sz. 1846, Péter sz. 1848. István sz. 1861.
Binder Rozália Szász Mária Pongrácz Vilma
cop. 1868. cop. 1874. cop. 1886.1. Antal sz. 1888.
2. Zoltán-Endre
sz. 1891.
3. Dezső-István. 1892.Ifj. Máttyás sz. 1793
a) Szécs Anna. cop. 1814.
b) Nagy Anna-Mária cop. 1813.Izrael sz. 1817, Áron sz. 1823, Bóniám
1. CsászárR. 1. DézsiA. Máriás sz. 1830
2. MoskaJud. cop. 1843. Jancsó
3. Erdő Ter. 2. FüstösMária Mária
4. N. Mária. cop. 1868. cop. 1860.

IV. Tábla.

4. Ifj. János (Pécsi J. János és Pécsi Kata fia) sz. 1690 tájt, + 1748.

5. János sz. 1722, + 1785,
Kovácszori Nagy Anna, cop. 1748. Id. Ferencz, sz. 1724, + 1797.
Nagy Kata, cop. 1773.6. Samu sz. 1749.
1. Jancsó Erzsé, cop. 1775. 2. Gergely MáriaIfj. Ferencz, sz. 1784, + 1838, Márton sz. 1802.
Jancsó Anna, cop. 1805.7. Samu sz. 1776,
Jancsó Mária cop. 1800. János sz. 1785.Áron sz. 1808, Ferencz sz. 1817 id. Samu sz. 1824, + 1884.
Nagy Karolina cop. 1840. 1. Csizsár Rebi cop. 1847. 2. MohaiA.8. Samu sz. 1850,
Máté Rozália. József sz. 1852, Ferencz sz. 1856,
Jancsó Kata. Dézsi Judit, cop. 1881. János sz. 1858,
Kicsid Mária. Áron sz. 1860, Béla sz. 1862.

9. Árpád-János sz. 1886, István-Samu sz. 1888, Gyula-József sz. 1891.

III.

**OROSZFALUBÓL KÉZDI-VÁSÁRHELYRE
ÁTSZÁRMAZOTT JANCSÓK.**

1631—1895.

„A születés Istentől és a szülőktől van,
a kitűnő állás pedig a saját szorgalom-
nak számitandó be.

Apafy Mihály 1682. febr. 16.

Az oroszfalvi Jancsók leszármazása.

Már 1631-ben találunk Oroszfaluban¹ lakó Jancsókra. — Hogy ezek ide Kézdi-Vásárhelyről, Nyujtód- vagy más helységből származtak; — vagy pedig ottani tősgyökeres ősi lakók, — az, az e tekintetében irányadó adatok hiányában még eldöntve nincsen.

1630-ban Kézdi-Vásárhely nevében, Szabó János bíró és az esküdt polgárság a fejedelemhez panaszt emelt több faluk ellen, — mivel azok akadályozták a kézdi-vásárhelyieket er-

¹ Oroszfalu K.-Vásárhelytől $\frac{1}{4}$ órára fekvő kisközség, mintegy 374 lakossal (melyből 314 r. kath., 3 g. kel., 55 ev. ref., 1 unit., 1 egyéb). Kállay F. szerint (Orbán B. Székelyföld. III. k. 117 l.) régi besenyő telep; de a névről ítélve, orosz telepre mutat, mint Oroszfája, Oroszhegy, stb. — Mindenik telep elmagyarosodott: eredetük csak historiai emlék. — Benkő szerint a VIII-ik században jöttek az oroszok Fehér-Oroszországból (e Russia alba) Bulgária és Szerbiába s a szomszéd tartományokba; mely alkalommal egy rész Erdélybe is jött (Benkő Transs. T. I. p. 49). 1628. 1630-iki articulusokban is említés tétetik az Erdélyben uratlan és lézengő oroszokról (Apr. Const. P. V. Edict. 38.)

Oroszfalu az 1567. évi adóösszeírási Regestrumban Orozffalw néven 15 kapuval (porta) van bejegyezve. (Szabó K. Székely okl. II. k. 222 l.) Miből azt következtethetni, hogy Oroszfalu nem új telep.

Az 1635-iki háromszéki lustralis könyv szerint, Oroszfaluban László Gergely öröksége, miután fia meghaltak, a falura szállt. Kéméndi Ferencz meghalván s magva szakadván, Forró Jánosnak adták jószágát. Elhalt Benedek Illésné jószágába Benedek György maradt a falu adományából. Bálint Péterné elhalván, falura szállt öröksége. Kis Forró Györgyné elhalván, jószágában Vitalius István lakik a falu adományából. János papné elhalván, Kéméndi Tamásnak adta a falu annak jószágát. Ő szolgál (katonáskodik) róla.

Mihály vajda bejövetelekor a kézdivásárhelyiek meg nem gondolván városuknak privilegiumait és szabadságát, a többi székelyekkel együtt felkeltek és a nemességén minden injuriákat cselekedtek; kiváltképpen pedig Sennyei Pongrácznak Oroszfaluban levő házát s marháját a több

dőlés és makoltatás tekintetében. — A fejedelem investigatiot rendelt el: „hogy a kézdi-vásárhelyieknek szabad volt-e az osdolai, martonosi, bereczki, esztelneki és torjai erdőkből erdőlni s makkon a disznókat tartani?“

1631. január 9-én ez ügyben végrehajtott vizsgálat- és feleltetési jegyzőkönyvben, mint 62-ik tanu előfordul Janeczio György Judex jur. Oroszfalu, an. 40. — 66-ik tanu Janeczio Balas oroszfalvi pixid. an. 28. v. 70.¹ — ki jórendire kézdivásárhelyi Jancsó Tamás kisebb fia, Simonnak lehet a fia, kiről 1655. jul. 18-iki egyezményben említés tétetik; a ki testvérének, Bartalyusnak fia Ferencz is 1734 ben Oroszfaluban lakott, a mint előbb láttuk.

1711-ben oroszfalvi Jancsó Mihály primipilus 36 éves volt. Tehát 1676 tájt született; ki azonban 1731-ben el volt halva. — Neje Szöcs Zsuzsa 1731-ben özvegy volt; kinek anyja 1731 előtt özv. Szöcs Istvánné Jancsó Margit adott Szöcsi Istvánnak Kézdi-Vásárhelyt egy köházas telket.

Ezen Jancsó Mihálynak lehetett fia egy másik Jancsó Mihály, hasonlóan oroszfalvi, kinek gyermekei voltak: István, sz. 1739. Leány, sz. 1743, Mihály, sz. 1748.

1720-ban oroszfalvi Jancsó Kata katholizált.

1734. május 2-án a kézdivásárhelyi ev. ref. anyakönyvek szerint Jancsó Kelemen és neje Forró Ilona Oroszfaluban lakott. 1771. július 4-én hidvégi ev. ref. lelkész nemes Szotyori János, Oroszfaluból Kézdi-Vásárhelyre származott Jancsó Kelemennek és fiának Jánosnak, s nejének három darab bennvaló örökséget eladott 280 m. forintért örök áron. Mely van a nyugati utczában, szomsz.: északr. Ambrus Ke-

paraszsággal együtt eldulták s elhordották. Azonban, a léczfalvi gyűlésről 1600 nov. 4-én kelt parancslevelökkel az erd. tanácsurak meghagyták a kézdivásárhelyieknek szabadságuk elvesztése alatt, hogy az említett házat építsék fel s az okozott kárt térítsék meg. (Szabó K. Székely okl. IV. k. 145—146 l.) Később Apafy Mih. fejed. Oroszfaluban a deficiált Sennyei Pongrácz halála után lefoglalt háztelket, holmi más fundusokat s jobbágyokat, 1668. márcz. 28-án Fogarason kelt levelével visszaengedte az ottani lófőnemességnek (Szabó K. Székely okl. IV. k. 305—306 l.). 1693-ban Oroszfalu is el volt árasztva Pace osztr. generalis companiabeli katonasággal. (Szabó K. Székely okl. IV. k. 333 l.)

¹ Olv. Jancsó Zacharnál,

lemen¹ de Jancsó József, Krisztina és Miklós a vásárt megsemmisítették és ők vették meg azokat.

Jancsó Kelemen sz. 1693. tájt, megh. 1783-ban 85 éves korában.

Neje: Forró Ilona sz. 1706. tájt, megh. 1774-ben 68 éves korában.

Gyerm.: a) Kata, (Jancsó Jakabné) cop. 1754.

b) János, sz. 1734-ben, neje: Szöcs Kata (Krisztina), cop. 1756.

c) Jakab, sz. 1740.

d) Anna, sz. 1742. def.

e) Ilona, sz. 1747.

f) Anna, sz. 1731.

Jancsó János (J. Kelemen és Forró Ilona fia), szül. 1734-ben, 1771-ben Kézdi-Vásárhelytt lakott, a mint fennebb látók; meghalt 1806-ban.

Neje: Szöcs Krisztina—Kata, cop. 1756.

Gyermekei: a) Mária, sz. 1857.

b) Kriszka, sz. 1760.

c) Antal, sz. 1762, † 1765.

d) Anna, sz. 1764, † 1766.

e) János, sz. 1767, † 1772.

f) Rebi, sz. 1770 (Nagy Pálné), cop. 1792.

g) Éva, sz. 1773.

h) Ádám, sz. 1775, neje: Szabó Sára (Andrásé), cop. 1793. Gyermekei: Mária, sz. 1793, † 1793, Anna, sz. 1795, † 1802, Mária, sz. 1798, † 1799, János, sz. 1800, Sára, sz. 1801, † 1801.

¹ Ambrus család Kézdi-Vásárhelynek 1658-ban lakója volt. A szentkatolnai Bakk család leveleiben Ambrus István mint 1658-ban kézdí-vásárhelyi lakos említették fel. Bertalan 1763-ban 80 éves volt. Ambrus vagy Ambrus Kelemen 1771-ben, György 1776-ban senator, 1781—82-ben főbíró, Lőrincz 1782. Ambrus József

özv. Benkő Daniné Kovács Rebi, † 1891-ben 77 éves korában.

Benkő Rebi,
Id. Tóth Dani.

Ambrus Albert,
Szotyori Mária.

A. Mari,
1. Finta Gergely, 1879 tájt.
2. Pál Gergely.

Dani.

Mária,

Ilona.

i) Sára, sz. 1779.

j) István, sz. 1783, ki 1797-ben adott Lengyelországban kantai Gáspár Antalnak 9 frtot úgy, hogy atyja Jancsó János a compagnia és tisztek hírével elfoglalhassa azon jószágot zálogos jussal 15 nap alatt, a melyre a pénz adatott. — Mely jószágot Jancsó János zálogos jussal 1798. apr. 14-én eladta Jancsó Miklós és nejének.

Jancsó János oroszfalvi; neje Bernáld Mari, gyermek. Kata, sz. 1764.

Jancsó Ferencz, róm. kath. oroszfalvi † 1772-ben 30 éves korában, szül. 1742 tájt.

Oroszfaluban lakó, ottani régi Jancsó családból, jelenleg egy síncs. Jancsó Gábor, a ki most ott lakik, — mintegy tiz évvel ezelőtt származott oda a kézdi-vásérhelyi Jancsók közül.

Az elősoroltak azt sejtetik, hogy az oroszfalvi Jancsók hihetőleg Jancsó Tamás kisebb fia: Jancsó Simonnak az utódai.

Az oroszfalvi Jancsók nemzedékrendjét mutatják következő táblázatok:

Az oroszfalvi Jancsók leszármazása.

I. tábla.

1. Jancsó Simon 1594—1630.				
II. Balázs, 1655. július 8-iki egyezm.		Bartalyus 1630—1713.		János, sz. 1631 tájt. Neje 1695 tájt özvegy volt.
III. Margit, Hegyes János.	József, 1711—1735.	Ferencz, sz. 1702, N. Anna, 1734 tájt Oroszfaluban lakott.	János, sz. 1682. N. Anna, 1734 tájt.	Mihály, 1695—1711.
IV. Ferencz, sz. 1742, † 1772, r. kath.			János. Bernáld Mari, cop. 1763.	
			Kata, sz. 1764.	

II. tábla.

. Jancsó N.				
II. Jancsó Kelemen, sz. 1698 tájt, † 1783. Forró Ilona, † 1884.				Mihály.
III. Kata, Jancsó Jakab, cop. 1754.	János, sz. 1734, 1771-ben K.-Vásárhelyttlakott, Szőcs Kata, cop. 1756.	Anna, Ilona. sz. 1742. sz. 1747. def.	Anna, sz. 1751. sz. 1740.	Jakab, sz. 1740.
István, sz. 1739, Leány sz. 1743, Mihály, sz. 1748.				
V. Mária, sz. 1757, Kriska, sz. 1760, Antal, sz. 1762, Antal, sz. 1764, János, sz. 1767, Rebi, sz. 1770, Éva, sz. 1773, Ádám, sz. 1775, Sára, sz. 1779, István, sz. 1783, élt 1797-ben.				
		def.	def.	def.
			Nagy Pál, cop. 1792.	Szabó Sára, cop. 1793.
V. Mária, sz. 1793, def.	Anna, sz. 1795, † 1802.	Mária, sz. 1798, def.	János, sz. 1800,	Sára, sz. 1801, def.

D) A k.-vásárhelyi Jancsó családokból másfelé elszármazott Jancsók.

Erdély és Magyarhonban több Jancsó család van, mely családi hagyomány folytán magát a kézdivásárhelyi Jancsó családokból származtatja; csak idáig az összekötő kapcsolatot biztosan nem sikerült felfedezni. Mely családok következnek:

I. A brudbányai Jancsók. 1760-ban Jancsó Mózes (kézdivásárhelyi Jancsó Mihály és Kósa Zsuzsa fia) Abrudbányára ment ki, 1774—1775 tájt Zalathnára ment át.

Özv. Jancsó Mártonné 1889-ben az abrudbányai r. kath. templomnak oltárpárnákra 30 frtot ajándékozott.

II. A deési Jancsók. Jancsó András 1751-ben nőül vevén Kézdi-Vásárhelytől Késcsináló Ilonát, Deésre mentek lakni.

1772. szeptember 23-án Jancsó Ferencz Deésen tartózkodott és nagybacsoni ev. ref. Rector Jancsó Samunak irt s felemlíti, hogy „kegyelmed nagyapjának az apja Péter, az én nagyapámnak az attya János, ezek egyek voltak, a nagy Jantsó Jakab fiai.“

III. A dévai Jancsók. Családi hagyomány útján, Jancsó Lajos m. kir. pénzügyigazgatói titkár felemlíti, hogy nagyatyja Jancsó János alias Mózes, Kézdi-Vásárhelyről származott Dévára, ev. ref. Véleményem szerint ezen Jancsó János, az Abrudbányára kiment és onnan lakását 1774 tájt Zalathnára áttett Jancsó Mózesnek lehet a fia. Maga a Mózes nevezet is azt sejteti; az idő is megegyező. Leszármazása ez:

Jancsó János (alias Mózes), sz. 1790 tájt hunyadmegyei Archivarius Déván.

Kovács Klára (Kovács István árva leánya), cop. 1810. május 26-án Déván.

Sándor, medicinae doctor, sz. Déván 1815. október 15-én Nm. Lönhart Ferencz erd. püsp. ur ő Exlja tanuló-társa.

Nagy Róza de sz. Gericze, sz. 1826. márczius 2-án Maros-Brettyén, cop. 1858.

Lajos, sz. 1859. július 15. pénzügyi titkár, r. kath. Mihály, sz. 1862. ápril 26-án, † 1891, r. kath. Toroczko-szentgyörgyi Thoroczka Ilona,¹ cop. 1894. január 8-án.

IV. Erősd Jancsó k. Jancsó Ferencz, kézdi-vásárhelyi Jancsó Ferencz fia (Salamon és Dániel testvére), erősd ev. ref. pap volt. Utódai Jancsó Lajos kolozsvári ev. ref. collegium volt igazgatója s ennek testvérei.

V. Kovásznai Jancsó k. Jancsó Pál kécsináló ment Kézdi-Vásárhelyről Kovásznára lakni. Neje: Baka Zsuzsa (Jánosé); fia György sz. 1775, ki 1775-ben id. Baka Ferencz ellen perelt egy belső telekért, mely Bodis János és Baka Dani jószágok szomszédságában volt.

VI. A mogyorósi Jancsó k. Orbai székben Eger-patak és Szacsavafalvak közötti Mogyorós faluban is több Jancsó van. — Kik közül János volt egyik, a ki 1848-ban az áruló Balázs major elpusztításán a főszerepet vitte. Jelenleg Jancsó Ferencz községi bíró. — Nincsenek tisztában azzal, hogy a kézdivásárhelyi, vagy a gidófalvi Jancsó k származékai?

Töredék leszármazási-táblázatuk ez:

Jancsó Ferencz, közs. bíró, sz. 1848.

Imre Mária (Mózesé), sz. 1855.

Kálmán, Ferencz, Béla, Albert, Sándor, Mózes, István, sz. 1872. sz. 1874. sz. 1878. sz. 1881. sz. 1883. sz. 1887. sz. 1891

¹ Thoroczka Venczel s Inczecz Kata leánya. Baczkamadarasi Kis B. „Az Árpádok királyi vére Magyarország. családaiiban.“ M.

E) A Kézdi-Vásárhelyi lakó Jancsó-családok levéltára, elenodiumai és más nevezetességei.

Ezer meg ezernyi küzdelem, folytonos harc, csatározások s dúlásoknak lévén színtere Háromszék s benne Kézdi-Vásárhely is, — pusztítva tüzzel-vassal a bésenyők, a keleti hegy-lánczolatokon túl a mai Moldva és Oláhországban lakott kunok, azután oláh, tatár, török stb., — e miatt a Jancsó családoknak egyes emlékei, levelei, családi elenodiumai s más nevezetességei igen kis mértékben, mondhatni — csak a XVI-ik századtól 1573-tól kezdve vannak.

a) Családi levelek vannak nagyobb mennyiségben:

I) Id. Jancsó Mózes kereskedőnél, melyek a családnak legérdekesebb s legértékesebb okmányai. — Van nála:

1. A Jancsó család 1625-ben nyert nemeslevelének az országos levéltárból 1892. júl. 11-én 1276. sz. alatt kiadott hiteles másolata.

2. Leszármazási táblázata a nyujtói Jancsó család kézdi-vásárhelyi ágának 1625—1892-ig.

3. A m. kir. Belügyminiszterium leirata 1892. nov. 10. 83114/I. 1. sz. alatt, — melyben a család nemessége elismertetik, nemesi czimer és nyujtói előnév használata megengedtetik.

4. Hatósági bizonyítvány — hogy Jancsó Mózes a nagy-nyujtói Jancsó István ivadéka, ki 1625-ben nemességet kapott. 1892. aug. 11. sz. 2995.

5. Az 1759. márcz. 19-iki osztály-levélnek 1846. június 23-iki kir. tábl. átirata.

6. Az 1792. apr. 10-iki L. Inquisit. Relatoria 1844. június 7-iki kir. tábl. átirata.

7. 1848—49-ből több érdekes utalvány, nyugtatvány stb.

8. 1596-tól kezdve több darab contractus, osztálylevél és másféle irat.

II. Jancsó Zachárnál, Jancsó P. Dániel 302 drb. családi okmánya:

Ezek közül: 1573—1600-ig 5 drb. 1600-ból 24 drb, 1700-ból 95 drb, a többi 1800-tól 1863-ig szóló. — Nevezetesebbek:

1. 1573. feria secunda proxima a festo Pentecostes László Gergely és Jakab Kovács kiegyezése.

2. 1594, 1606, 1613, 1630 évekből Jancsó-családra vonatkozó jegyzetek.

3. 1596. Urszine változása után való szerdán kelt vásár-szerződés, mely szerint ifj. Jancsó Tamás és id. Jancsó Balázs, Bartha Tamás és leánya Erzsébettől megvásárlották az ref. papilak és Bolyok közti jószágot és azt felosztották.

4. 1606. junius 25-ről id. Jancsó Balázs testamentuma.

5. 1613. Jancsó Tamás és Aszszalos Klementinát érdeklő irat.

6. 1631. jan. 9. feleltetésről való Inq. Relatoria, hogy a k.-vásárhelyieknek szabad volt az osdolai, martonosi, bereczki, esztelneki, torjai erdőkből erdőlni, oda makkra sertéseiket hajtatni.

7. 1633. jan. 26-án Jancsó Tamás proklamáltatta nejét, ki ötöt elhagyta.

8. 1634. Jancsó Tamás és Szász Kata.

9. 1665. febr. 12-én Fogaras várából kelt parancslevelével Apaffy meghagyja torjai Mihácz Mihály és több másoknak, hogy Kézdi-Vásárhely városát minden tekintetben védelmezzék.

10. 1695. febr. 2-án, id. Jancsó Balázs által testvéreinek testált vagyon egyrészét Jancsó Bertalyus (Simoné), eladta, — de febr. 20-án a rokonok visszaperlik.

11. 1692—1844-ig a hilibi jószág peres iratai.

12. 1707. jul. 15. Balogh József és Jancsó János özvegye Pécsi Kata közti kiegyezés.

13. 1711. febr. 10-iki feleltetés arról, hogy a Bereczk és Kézdi-Vásárhely lakósai a pénzért Moldvába viendő s onnan kihozandó terheket egyformán fuvarozták.

14. 1730—1735-ig jegyzőkönyvek. Inquis. Relatoriák a Jancsó József és Margit között való perről.

15. 1731. aug. 19. Inquis. Relatoria arról, hogy Kézdi-Vásárhelytt vagyon-e olyan megnemesített fundus, melyről adót és városi terheket nem viselnének.

16. 1732. máj. 16-iki nagy égéskor elégett házak s melléképületek száma és a kárt szenvedettek névjegyzéke.

17. 1739. máj. 6. Jancsó Jakab sárdi ref. pap hagyatéka feletti osztály.

18. 1739. máj. 29-én feleltetés arról, hogy Kantában Szotyori István udvarháza mellett feljebb levő fundus, néhai nemzetes kézdi-vásárhelyi Jancsó Jakabé volt.

19. Humillima Expositio Familiae Jancsoianae contra et adversus Tit. Stephanum senioremaeque ac Juniore et Gabrielem Szotyori 1759 tájt.

20. 1771. junius 3-án Kovács József senator által készített Jancsó-familiának geneologica deductioja.

Hasonlóan Jancsó Zacharnál, a Bodó családnak 67 drb. családi levele 1620—1871-ig. — Melyek közül:

1. 1620. máj. 10. Bollyó István végrendelete.

2. 1758. A Bodó családi levelek regestruma.

3. 1839. január 28. A Molnár-alapítványról való okmány.

III. Jancsó Károly kereskedőnél 4 drb. — És pedig:

1. Leszármazási-táblázat 1625-től.

2. 1792. ápr. 10-iki Inquis. Relatoria arról, hogy Jancsó István és János ntódai a nyujtódi Jancsó-családhoz tartozók s nemesek.

3. Jancsó János őrmester által a státiók leírása, midőn 1812. jul. 14-én a 2-ik székelgy. 2-ik bataillonja a francziák ellen ment.

IV. Kupán Balázsnál igen nevezetes 44 drb. Jancsó családi okmány van. — Melyek közül:

1. Jancsó Simon jószágáról való compositió 1609.

2. Jancsó Antal és Péter alkalmok 1622.

3. 1712. febr. 10. idb. Jancsó István fiai és leányai közti osztály.

4. 1752. jan. 23. Osztály Jancsó Istv., Mihály, Kelemen, Kata és Anna közt.

V. Jancsó Mózes senatornénál 12 drb. érdekes régi családi levél.

VI. Jancsó Balázsnénál, ki most Hegyesy Lajosné, 35 drb. okmány. Melyek közül:

1. A nemesi productionalis adatok, a Jancsó családi czimer, több régi nevezetes családi irat.

2. 1613. junius 3-án Nagy-Szebenben kelt Báthory Gábor

fejed. által kézdi-vásárhelyi lovas nemes Jancsó Jánosnak adott Armalis-magyar fordítása.

3. Nagy Lajos által 1864-ben rajzolt családfája a Jancsó Tamás-féle ágazatnak.

VII. Jancsó Józsefnénél, Jancsó Ádám kecskeméti tanár sógorasszonyánál, egy kis és nagy ládában vannak még családi levelek, — a mikhez hozzájutni nem sikerült.

VIII. Jancsó Elek nagy enyedi ev. ref. kollegiumi jószágigazgatónál pedig, a Jancsó Jakab órásféle ágazat iratai, Nagy-Enyednek 1849-ben való elpusztulásakor megsemmisültek.

A család drága emlékei ezek — s tisztos multjának igazolói. — Igen helyesen tennék az egyes családtagok, — ha a család ezen — és más régi okmányait összegyűjtve, regestrummal ellátva, magok közül archivi conservatort választanának, annak hű őrizet végett tűzhatlan levelesládában átadnák; s ez tételnék mindig nemzedékről-nemzedékre. Hisz, a mit az ősök oly féltékenyen őriztek; a miket 300 év harcviharjain át megvédték, megtartottak számunkra, — azt szölyelhányódni, elveszni, elidegeníteni engedni, — valódi család ellen való bűn! — — —

1. Családi clenodiumok és más nevezetesegek a család egyes tagjainál, hasonlóan a sok háboru, pusztítások s égések miatt nem maradhattak fenn. — Egyes feliratokkal ellátott szép régi csa'ádi ón- és ezintálak, tányérok, más tárgyak is az 1848—49-iki szabadság- és önvédelmi harc alatt golyóknak adattak át. — Egyéb tárgyak a besenyő, kun, tatár, török, oláh, muszkák és osztrákok rablásainak estek áldozatul.

Ujabb időből van fenmaradva: Jancsó P. Dánieltől egy családi czimeres pecsétnyomó Jancsó Istvánnál.

Jancsó Józsefnél (Jancsó Ferencz és Jancsó Mária fiánál) egy réz sőtőrő-mozsár 1786-ból J. S. N. S. betűkkel.

Hasonlóan nála van egy pár száz éves vasóra is, melynek ingája elől van.

Van egyeseknél — hallomás szerint még több és érdekesebb reliquia is; — de az idő rövidsége — s távollét miatt azokat megsejmlélni és leírni alkalmam hiányzott.

F) A Jancsó-családbeliek jelenlegi laktelkei s belső fundusai és egykori Jancsó-laktelkek.

1. A kézdivásárhelyi ő s Jancsóknak laktelkei voltak a partikula szomszédságában; az 1613-ban meg nemesített fundusa pedig volt: a piac nyugati során, délről az ev. ref. templom és papi telek, északról Bolyó, később a Balog- és Kerekes-utca mellett be egész a nyugati Kertmege-utczáig. — Itt lakott a nemességet szerző Jancsó János testvéreivel. — Itt laktak az ő utódai is, egész e század első feléig; midőn a piac felőli rész a nyujtói Jancsó-ág kezébe került. — Mit most bir id. Jancsó Mózes kereskedő és Jancsó József. — Jancsó Mózes boltja és házastelkének szomszédai: délről az ev. ref. templom, északr. Jancsó József gyógyszerháza. H.-sz. 479. — Gál kapitánytól vették; ki azt anyai-vér jusson szerezte meg.

2. Jancsó József gyógyszerháza szomszédja: délről id. Jancsó Mózes, a bejáró (Kerekes- és Balog-utca). E két telek 1847 előtt egy volt.

3. Kovács József gyógyszerész.

4. Jancsó Balázs.

5. Jancsó Balázs-féle telek, hol a posta van, — Sebők József birja. — Itt lakott Jancsó Tamás; róla Jancsó Józsefné, róla Kovács Mózesre, róla Kovács József gyógyszerészre szállott; azután Gál-jószág lett; kitől megvette Sebők József és épített reá.

6. Id. Jancsó Mózes lakóházastelke s raktára (H.-sz. 476.) a hol van, — azt vette ő nejével 1859-ben Gál kapitány maradékától; s ők építettek reá házat.

7. A hol Kovács Mózes lakik, — az árván maradt Jancsó Balázs leánya: Terézé volt; ki férjhez ment Kovács Balázshoz.

8. A hol most Kölönte László lakik, — ott lakott Jancsó Dani és az atyja is J. Samu.

9. A hol Szotyori Mihály lakik, — azon telket Jancsó

Tamás (Rácz Krisztina férje) birta. — Jancsó Tamás azonban ott lakott, a hol Kovács József gyógyszerész lakik.

10. Dézsi Dani a laktelkét Jancsó Danitól vette.

11. A hol Kovácsi Bálint lakik, — az Gál kapitánytól vett jószág, pusztá házastelek volt.

Ezen tizenegy részre osztott szép nagy belső 1606-ban id. Jancsó Tamás fiai: János, Tamás, Balázs, Jakab és Simoné levén s később is az egész uteza-soron Jancsók lakván, a Jancsók nemes fundusának, Jancsók-udvarának neveztetett.

Az ezen fundus mellett a Balogh- és Kerekes-utczában északra eső Balogh-, Kerekes- és Szöcs-féle fundusok között is egy Jancsó-jószág van; mit id. Jancsó Mózes 1850 tájt vett meg Kerekes Mózesről. Szomszédok keletről Balogh János, nyugr. Szöcs Mózes.

A kézdi-Vásárhelyi ős Jancsók nemes fundusáról átmenve a nyugati Kertmege-utczába, hol egy kissé észak felé lefelé haladva, következik nyugatra a nyugati Kert-utca, illetőleg a Jancsók-utczája. Ezen utca a bejáró- és a másik utca közt, keletről a Kertmege-utczából nyugatra eső szép nagy belső birtoktest egész a Szentlélekre lemenő utczáig volt a Nyujtódról Kézdi-Vásárhelyre származott Jancsó István és János lakóhelye, kurialis belső jószág, délről a Pap-család szép nagy belső házastelke mellett. — Itt lakott id. Jancsó Mihály, ki Jánosnak volt a fia és 1759 előtt halt el. — Hol az ő lakó fundusa volt a Jancsók és Pap-család közönséges udvarának észak felőli részében, néhai Jancsó István háza végében hat öl, melynek szomszéda volt 1759-ben észak felől Jancsó Mihály assessor istállóhelye, délről pedig Pap Istvánnak hasonlóan istállóhelye jutott J. Mihály kisebb fia: Péternek. — Ezen udvaron a kuton hátul közvetlen levő negyedfél öl jószág is Péternek jutott. Szomsz. északról Pap Márton jószág.

Ugyanezen udvar végében, az uton túl a kert megett, a csürök seriesében legelől eső tizenharmadfél öl jószág, melyen akkor is a Péterrel osztozó Mihály testvére lakott, — jutott Mihálynak. Szomsz.: északról Jancsó István csüröskerte. —

Mely jószágon hátul, Jancsó János utódai jószágainak végében eső 44 öl fekvőségnek első feléből 20 öl jutott Mihálynak, — a hátulsó rész pedig 24 öl ment (minthogy Péter a kut melletti jószágot visszaváltotta volt mástól) Péternek.

Ezen szép nagy ősi Jancsó-fundus is idő folytán több részre darabolgatott fel. — Melyek közül:

1. A Kertmege-utczától keletről nyugat felé számítva az első helyen van: a Jancsó József-féle házastelek; — illetőleg a Jancsó István, József és Mátyás szülőháza. Beljebb mellette nyugat felé van:

2. Jancsó Dani házastelke. — Azután következik:

3. Jancsó István házastelke; melyre a házat Jancsó István és Rácz Kata, id. Jancsó Mózes szülői építették 1831 tájt. Most birja Szöcs Mátyásnak a maradéka. — Ezután jő:

4. Jancsó József házastelke. — Most tulajdonosa Nagy András.

5. Jancsó József istállója.

6. Bejáró a két utcza közt (a nyugati Kert-utcza vagyis a Jancsók-utczája és a bejáró-utcza közt).

7. Jancsó Mária telke; régente kert volt. — Ezen vallásos és igen istenfélő jó lelkű nő készítiette két izben, t. i. égés előtt és azután az ev. ref. templomban a szószékre a koronát.

8. Jancsó István, vagy J. István-féle telek.

9. Id. Jancsó Mózes-féle telek, melyet ő szülői Jancsó István és Rácz Katától örökölt.

10. Szotyori Dani telke; mit Ágoston Antal a Jancsóktól örökölt, — s róla ment át Szotyorira.

Itt ezen telkek háta megett északra eső telkek is, keletről a Kertmege-utczától be nyugat felé a Szentlélekre lemenő, illetőleg az uj-utig, ismét mind Jancsó-jószág volt. — Itt voltak a Kézdi-Vásárhelyre jött Jancsó István, János és utódainak csürösei. — Ezek is több részre darabolódtak, melyek közül:

1. A Kertmege-utczától — keletről nyugatra számítva — a szegleten legelől eső házastelek a Szabó Izráé; ki Jancsó Dani leányát tartotta, s róla ment át fia: Szabó Jánosra.

2. Mellette tovább nyugat felé a Jancsó János strázsa-mester (1840 tájt senator) és Jancsó József csüröskertje.

3. Beljebb J a n e s ó J á n o s csüröse; mit ő nagy-enyedi kollegiumi tizst. Janesó Ferencz után birt.

4. J a n e s ó I s t v á n csüröse. Ki után azt fiai: Mózes, József és Ádám birja.

5. Nagy Zachar-féle telek; melyet bir utódja Nagy Dani őrnagy.

Az elősorolt telkek nyugati bütejénél az uton tul, szomszédtelkül a régi időktől fogva emlittetik: az ugynevezett Paptelek, — melyet közelebbi időkben Pap Mihály őrnagy birt, ki az 1848—49-iki szabadságharezunk viharos mozgalmái alatt Háromszéken magát annyira kitüntette fiaival.

A nyugati Kertmege-utezán észak felé lemenve egész az Uj-utra, illetőleg a Szentlélekre lemenő utczában levő átjáró-utezáig, — ezen utéza mellett alól van:

1. Janesó Jakab, több Janesó s Nagy Mózes házastelke.

2. Ezen alól Janesó Mária, Kovács Dánielné házastelke. — Most másé.

3. Innen alább menve, az átjárón a Szentlélekre lemenő Uj-utezának nyugati részére találjuk lent a Torjavizénél a felső malmot, az ugynevezett Janesók-malmát, mit a Janesók pár századon át birtak. Janesó Ádám kecskeméti tanár szerint e malmot négy Janesó testvér építette s ennek ép fele jövedelmét még atyja is vette. E malomnál Janesó Erzsébet-től véve 1831 előtt Janesó Daninó Mágori Zsuzsánnak volt egy darab szénafühelye.

4. Innen a Szentlélekre lemenő uton vissza felé menve, van id. J a n e s ó M ó z e s nagy terjedelmű szénarétje Szomszédai dólról Kovács Ábrahám, északról Szacsva papné.

5. Feljebb van J a n e s ó, Szöcs, Szotyori és Benkő-féle szénáshely.

6. Tovább a Torjára lejáró uton tul J a n e s ó J ó z s e f kereskedő, most Kovács János.

7. Azután Bertalan József ügyvéd háza mellett délfelé a Janesók régi kertje, most a Szabók házastelke. Kinnebb van;

8. A várda, illetőleg őrháztól keletre, a csernátoni utcában, a László András-féle jószág; mely hasonlóan Jancsó birtok volt.

A Csernátonból a város piaczára vezető ut déli részén, hol a Mágoriak laktak, van:

1. Jancsó István házastelke, Mágori József és a Szarvas vendéglő közt. Ezután a piacz felé:

2. Szarvas-vendéglő Jancsó István mellett keletre. Jancsó jus volt, melyet Nagy József ingieur-főhadnagy Jancsó leány utján kapott.

3. Jancsó Pál a Szala-utcában Nagy Dénes és Baló László között.

4. Dél felé a márkosfalvi ut és hatolykai ut között a Jancsók csűrös kertje, a hol Jancsó Zachar is bir.

5. A Szala-utca¹ szegletén a piacz felé menőleg van az ágyuöntő Turóczy Mózes háza; a mellett keletre a Bodók háza. A szomszédságba itt délről Jancsó Dani (Mágori Zsuzsa) házastelke.

6. Jancsó Ferencz erősi pap házastelke. E két telek régen egy volt; most a Tóth családé.

7. Ezután jó a Bodó jószág, hol most az olvasó-egyleti helyiség van. Mely mellett ismét igen sokan Jancsók laktak. Most Jancsó Samu laktelke.

8. Jancsó József senator, most Csiszár s Baka-féle házastelek.

9. Jancsó Ádám.

10. Turóczy Mózes, most Szabó családé a Szentkatolna felé menő ut mellett.

A Szentkatolnára menő utcában Nagy Lázár mellett, hol a Csiszár család lakik, az is Jancsó jószág volt. Ez 1842-ben Jancsó Dani és Jancsó Máriáé volt.

¹ Szala szláv szó. Muszkaországban is van Szala, hová 1894. szeptemberben a muszka czár üdülés végett utazott.

A szentkatolnai utczából az institut (kis-katona növelde)¹⁾ most m. kir. honvéd kaszárnya felé északra menőleg az Oroszfaluba menő ut, a temető és keleti Kertmege-utczában is a Jancsónak régi időtől fogva volt több belsőteltők és lakhelyiségök.

1. Az intézet közvetlen szomszédságában Oroszfaluba menő ut jobb felén Jancsó Áron belsőteltke volt. Most oláhfogadó.

2. A temető-utca és Oroszfaluba lemenő ut közt, a hol most Kádár N. lakik, az is Jancsó birtok volt.

3. A temető-utca torkánál, a hol most Szőcs András lakik, az is hasonlóan Jancsó jószág.

²⁾ A székely katonai növelde ezen palotaszerű épülete építését 1811-ben a nem székely eredetű, de hazafias érzelmű br. Purcell^o János ezredes indítványozta. I. Ferencz császárnak bejáratkor 1818-ban kért s 1822. deczember 11-én nyert engedélynél fogva gyűjteni kezdett; s a Székelyföldön és a vármegyéken 74,019 r. frt 53²/₈ kr gyűlt össze, melyből a háromszéki 2-ik székely gyalogezredbeliek adtak 40,515 frt 45⁵/₈ krt, az ezred tisztikara 1782 frt 11 krt, a huszárezred katonasága 12,843 frt 23 krt, tisztjei 356 frt 4 krt, az ezred revindikált havasai egész évi jövedelme 6097 frt 46⁵/₈ krt, az erdélyi és magyarországi lelkes hazafiak 8427 frt 24 krt. Józsa János 700 frt, Tuzson György polyáni gyalog székely őrmester 1000 frt, bikfalvi székely gy. katona Simon Ádám 1000 frt, Fejér András 1000 frt, különbözők 298 frt 19 krt. Együtt 74,019 frt 53²/₈ krt váltópénzben. Kézdi-Vásárhely községe s több birtokosai ajándékozták a helyet, a város és Oroszfalu a téglát, Háromszék falvai adták az építési egyéb anyagot és ingyen napszám-munkát. Miknek folytán, 1822-ben el is készült a nagyszörűnek mondható székely katonai iskolai épület, mely akkor szakértők által 100,000 v. frtra becsültetett, s melyek után homlokzatára egyik felől a büszke felirat méltán tétetett: „CONIVNCTIS VIRIBVS SICVLO.RVM MILITIAE ASSVMPTORVM ET GENEROSA FAVTORVM MVNIFICENTIA. (A katona székelyek egyesített erejével s ügypártolók nemeslelkű adakozásából.)

Az épület homlokzata másik felén pedig ezen felirat áll:

Educandae soboli Martiae
Siculorum, Limitaneorum Subsidiis
Privataque munificentiae
Exstructum
Francisci I. et Carolinae Augustae
Transilvaniam perlustrantium
MDCCCXXIII.

1823-ban nagy ünnepélyességgel nyílt meg ezen katonai növelde, mely alkalommal Jancsó Áron léczfalvi ref. lelkész igen jeles emlékbeszédet tartott. Az épület 100 növendék s az összes tanító, felügyelő és szolgáló személyzet befogadására előtervezt tett. Az ifjak lakást, élelmet, ruházatot kaptak az állam kincstártól, mivel az uralkodó az épület létrehozása után azonnal 4000 R. frtot applacidalt a szegényebb sorsu növendékek élelmezésére. Ké-

4. Tovább észak-kelet felé menőleg mellette Szigethy Mihály által birt házastelek is, kinnebb a Jancsóké volt. Nemkülönben:

5. Jancsó Balázs házastelke is.

6. Benkő István-féle telek is Jancsó jus.

7. Id. Jancsó Mózes házastelke, Nagy-féle telek volt. 1841-ben épült a ház.

Ezután jő: a barátok és Tóth jószágá.

Ezekről a keleti Kertmege-utca által elválasztva, velők majdnem szemben, ismét majdnem mind Jancsó belső-fekvésegek voltak. És pedig: 1. Jancsó István és id. Jancsó Mózes

sőbb 115 tanulóra czélszerűen rendeztetett be, tastgyakorló intézettel a uszodával kapcsolatba hozva. Négy éves tanfolyamu hat osztályra különítve volt mint katonai felsőbb iskola.

Az alapítványi helyek szaporítására br. Szopessy Ignác r. kath. püspök 500 frt, Kovács Miklós r. kath. püspök 2 hely alapítására 4000 frtot, alsócsernátoni Cseh Zsigmond kir. táblai ülnök 2003 frt, kőrösi Csoma Sándor, a híres Tibetországi utazó 100 aranyat, Székely Mihály kir. tábl. elnök 500 frt, stb. adományozott. A szükségesek árlejtés útján szerezettek be az intézet részére.

1834. jul. 29-én a városban levő nagy égéskor elégett minden elég-hető része. Br. Purczelle alatt virágzott szépen ezen intézet; de később gr. Haller László és követője Zouba alatt hanyatlott a hazafias érzelem, tekintetében.

Kitűzött czélja volt ezen intézetnek, hogy a székely ezredek bennszülött és hazafias szellemű tisztakat nyerjenek belőle; de a czél nem volt egészen elérve; főként azért sem, mert bár neveltetett itt elég tisztképes székely, de azért mégis csak jobbára külföldieket alkalmaztak,

Ez intézetben növekedett a székely határőrségi ifjúság színe-virága, képezve a hadi pályára a katonai tudományokban és ismeretekben; vagyonos szülők gyermekei mint hadapródok — Cadet — önköltségükön. Mely intézetnek növendékei nemcsak Háromszéken, hanem azonkívül is mindig tekintélyes állásokat foglaltak úgy a katonai, mint a polgári életben. — Legkivált 1848—49-ben sok jeles alsóbb és felsőbb katonatisztet nyert a baza ezen intézet növendékeiből; tán ép ezért a forradalmat követett szomorú korszakban ez intézet el is töröltetett, az épület az álladalmi javakhoz soroztatott, alaptőkéje lefoglaltatott, a székelyeknek katonai organisatioja megszűnt, az ezredek vagyona confiscaltatott.

Ha már többé katonai növelde nem lehetett, a háromszéki községek valamint a kézdivásárhelyiek is többször folyamodtak úgy a Bach-uralom, mint a provisorium alatt, ezen intézet alaptőkéjének novelési czélokra fordításért. Sőt 1861-ben a szék bizottmánya feliratilag is szorgalmazta, hogy a megszüntetett katonai intézet ipartanodává alakíttassék át, felajánlván

házastelkével átellenben északfelé van egy J a n c s ó t e l e k, melyre Jancsó István és Rácz Kata épített házat; melyet most az unokák birnak. E telek a Jancsó Mátyásé volt Mózes testvéréé. E mellett van észak-kelet felé:

2. J a n c s ó B a l á z s puszta nagy telke. Ő Szotyori leányt tartott nőül, ki később Szaacsva Pálhoz ment férjhez. Egy leány utód maradt. Ezentul következik a Sükös-féle telek.

3. A keleti Kertmege-utczában a Kovácsszer felé menve a barompiacra lejáró utnál, alatt a szegleten J a n c s ó M ó z e s házastelke.

4. Tovább menve a Kovácsszer felé van ismét a J a n c s ó M ó z e s házastelke, mely a Kovács Dani főbiróé volt.

5. A Kovácsszerben Jancsó Máris házastelke, a hol ő a buzgó és vallásos szellemű nő lakott, 1785-ben Kovácsszerben lakott Jancsó János is, ki 63 éves korában azon az évben elhalt.

A piaczszerben a már említetteken kívül a keleti rész van: J a n c s ó J ó z s e f házastelke, a hol Dézsi s több mások tel-

e célra a büntetésekből 20,000 forint. Hasonlóan 1865-ben a kolozsvári, 1867-ben a pesti országgyűlésen Háromszék képviselői több rendben felszólaltak; de minden elvitázhatlan jogigényeken alapuló szorgalmazás eredménytelenül hangzott el, a székely nemzet szép épülete egy darabig katonai kórház, most pedig a 24-ik honvéd-zászlóalj egyik féldandára laktanyája; alaptőkéje pedig illetékes célra nincs fordítva. 1869. febr. 16-án a miniszterium felterjesztése folytán az Uralkodó rendeletet adott ki, hogy úgy a katonai tanintézetek alaptőkéi, valamint a volt székely határőrezredek ruházati és lóbeszerzési alapja Seps-Szentgyörgyön és K.-Vásárhelyt állílandó ipariskolákra fordítandók; sőt kiadása is elrendeltetett az illetékes székely familiáknak a reg. uniform és lőtartási alap; de a rendelet még idáig végrehajtva egészen nincsen. A királyi rendelet végrehajtása: 1873-ban Bartha Áron, 1893-ban Jakobovics Ágoston által megsürgtetett (Jakab Elek: Szabadságharcunk 136—140 l. Orbán B. Székelyföldr. III. k. 104 l. 1848—49. Tört. Lapok. 1893. évf. 235 l.) A székelységnek ma is közóhaja, hogy egy katonai nevelő intézettel birjon. S erre a legalkalmasabb K.-Vásárhelyen a fenn leírt székely katonai növelde épülete. 1894. október hóban Háromszék megye törvényhatósági képviselő bizottsága a székely földön K.-Vásárhelyen felállítandó katonai nevelő-intézet, illetőleg egy hadapród iskola felállítása tekintetében feliratot intézett a legfőbb Hadurhoz ő cs. és kir. apl. Felségéhez s a kormányhoz; és azt pártolás végett a testvér székely törvényhatóságoknak is megküldte. 1895. sept. Krieghammer közös hadügyminiszter a székely földön felállítandó katonai iskola ügyében elő-

kei is vannak. Innen átmenve a templom és iskolához (partikula), a templommal szemben a nyugat felől eső részen is még nem régiben több Jancsó házastelek volt. És pedig:

1. A templommal szemben a partikula szomszédságában. hol most az ev. ref. kántori laktelek van, az a Jancsó Imrée volt.

2. Nyugat felé beljebb az ev. ref. egyház által birtokolt pusztatelek is, szintén a Jancsó Imrée volt.

3. Kut.

4. Jancsó Dániel-féle házastelek; mit tőle Csiszár József vett meg.

5. Az ev. ref. egyház istállója; hasonlóan Jancsó Imrétől vett jószág.

6. Tóth József is a hol lakik, az is a Jancsó Imrée volt egész ki a nyugati Kertmege-utczáig.

A piaczról Kantába lemenő utczában van ismét egy szép nagy Jancsó jus, a melyen több Jancsó lakott. És pedig:

1. Jancsó János strázsamester sneje Benkő Mária házastelke, melyet ő Jancsó József és neje Kerekes Sárától örökölt.

készítő tanulmányra Nyiry Sándor alezredest kiküldötte; ki sept. 29-én K.-Vásárhelyt is volt.

A kézdivásárhelyi katonai növelvét létrehozó derék Br. Purczel ezredesnek porai az ev. ref. temetőben pihennek; sirkövérol a felirat emléke megörökítése szempontjából — legyen beigtatva e mübe:

Itt
nyugosznak
hamvai
A második székelek
egyik
Ezredesének
B. Purczelnek,
ki is megholt
Junius 13-án
1829.

Megujítaták 1869, Páljános Ferencz 52 évig
Szolgált Ma. Ki. Nyugalmazott Tiszt Me. Ha.
1874 nov. 13-án. Neje: Jancsó Rebeka Me. H. 1876.
Ag. 19. Gyermekai: Leodigárd, Klementina és unokái
Itt nyugosznak.

2. Kut.

3. Jancsó Máris telke, ki a szószék koronáját készítette.

4. Jancsó Ferencz Kata testvére.

5. Szőcs István rendőrfőnök.

6. Benkő kapitány telke, ez is Jancsó jószág.

7. Jancsó Salamon.

8. Kovács Dani. Nagyanyja Jancsó leány volt.

9. Kovács József. Ennek is nagyanyja Jancsó leány.

10. Jancsó István házastelke. Itt született id. Jancsó Mózes e mű létrehozója.

11. Jancsó Ádám házastelke, a hol Jancsó Miklós lakott.

12. Kut.

13. Jancsó István istállóstelke.

14. Jancsó Kata (Ferencz leánya, testvére J. Ferencz.

15. Szabó József, nagyapja után.

16. Jancsó János strázsamester zsellérháza, hol kovácsesa lakott.

17. Nagy Mózes neje Szőcs Sára.

A fenn elősorolt házastelek megett északra hátul vannak:

1. Jancsó János, a kut és J. Máris megett: Jancsó János Ferencz testvérével.

2. Jancsó Ferencz és Szőcs István megett: Jancsó József (Istváné).

3. Benkő kapitány, Jancsó Salamon és Kovács Dani megett Pap András senator háza.

4. Kovács József megett Jancsó István házastelke és Menyhárd Mózes háza.

5. Jancsó István megett: Szabó József háza.

6. Jancsó Ádám megett: Pap Mihály háza.

7. A kut megett: Pap Mihály.

8. Jancsó István istállója megett: Jancsó Miklós istállója.

9. Jancsó Kata megett: Jancsó János istállója.

10. Szabó József, Jancsó János és Nagy Mózes telkők megett: Jancsó Ádám istállója.

Ezen fennemlitett két utczasorban mintegy 18 telek határozottan Jancsó jószág lévén, — s a többiek is egykor

Janasók által birtokoltatván, a város ezen részét is Janesó birtoknak mondhatni.

Kanta felé lejáró utczában van a nyugati soron a Szászok utcája és Csiszár József szomszédságában Janesó Károly kereskedő házastelke.

Mely utca keleti során van Janesó János és József jószágga, és Janesó jus. Itt lakott Janesó József és Kerekes Sára is.

A régi okmányokban említés tétetik: a) hogy 1775-ben Janesó Dániel Kőköbölnél lakott.

b) 1730. május 12-én néhai Janesó István fia Mihály (neje Kósa Zsuzsa 1732.), ki a vár mellett lakott. Janesó Simon 1808-ban, később Janesó János is 1830-ban.

c) Kantában is a Janesók közül többen laktak. És pedig: 1621-ben Janesó Jakab (nagy), ki ott nemes kuriával és zsellérekkel is birt. Fiai Péter és István. Azután Janesó Simon és fiai: Áron s István 1842 tájt.

Az és Janesók egy részének, a 16-ik század végén s a tizenhetediknek pedig elején, Kanta ugyszólva lakó helye volt.

d) Barabás mellett lakott: Janesó József s neje Barabás N., leánya 1770-ben Rozália.

e) Barompiacon: Janesó Lajos laktelke. 1842-ben Janesó János ott lakott.

f) A Szénpiacon lakik Janesó Dávid és Janesó Jánosné Janesó Mária.

G) Családi alapítványok.

Oly családi alapítványok, melyek jövedelméből a család ifjusága tanulásra élmezést, szegénységében felsegélést kaphatna, vagy a mi másképp is a család gyámolítása és emelésére volna, tudtommal alig egy-kettő van; az is távol atyafitól tétetett le, a melyhez különös pártfogás, vagy kedvező körülmény közt juthatni. Ilyenek:

1. Az alsócsernátoni Cseh-alapítvány. Ugyanis, a kézdívárshelyi katonai növelde 1849 után megszüntettetvén, annak a székelý nemzet adakozásából gyűlt tőkéje nagy részben felosztatott; más része a fiskus kezére ment. Midőn a

sepsiszentgyörgyi ev. ref. kollegium megalakult, az uralkodó 10,000 frtot rendelt ebből, melybe bele volt számítva a Csoma S. által adományozott 100 drb arany is kamatával és az alsó-csernátoni Cseh Jakab szintén a kézdívsárhelyi katonai növeldéhez tett alapítványa is. A Cseh család kikötötte, hogy ezen alapítványon a családból iskolába adandó növendékek neveltessenek. Miután a Jancsó család ezen Cseh családdal atyafi, ezen alapítvány kérhető a tanuló ifjai részére is.

2. A Molnár alapítvány. Mi rokon katolikus gyermekek részére, azok iskoláztatására van letéve. 1826. május 3-án kelt alapítványi levele szerint, Molnár József tormorai apát, nagyváradi érkanonok 16,666 R. frt 40 kr v. tett le, pro Seminario Studiosorum Claudiopolitano, cum praeferentia, si qui fuerint, meorum cognatorum (Jakab E. oklevéltár Kolozsvár története II. és III. füzetéhez 703--704. l.) Ezen alapítvány a kolozsvári és csíksomlyói gymnasiumban tanuló ifjak részére adatik. 1839. január 28-án Haller Ferencz-Benedek Thesaur főcontrollor és Molnár József ezredes megkésztették a családfát is, a melynek nyomán a folyamodók a rokonságot igazolják. A Jancsó családbeliek a Rácz család nyomán vértatyafiak. A leszármazási táblázat ez:

1. Pixidarius Nagy Ferencz. Neje 1670. néhai.									
2.	Judit, Nemes Rácz Imre.				János nőtlen, 1670 oszt.				
3.	Judit	Kata,	Erzse,	Ilona.					
	Lukács Mózes.	Fülöp György.	Csicsó Márton.	Fekete Mihály.					
4.	Rebeka	Mihály	Kata						
	Hiller András.	nőtlen volt.	Lakatos János.						
5.	Antal,	József,	Ilona,	Zsófia,	Rózália,	Kata,	Mari	Rebi	
szt. f.-rendi minorita szerzetes	pap.	def.	Zsuk Kristóf (maradéktalan)	1. Miller Ign. László Móz. Kelemen	százados.	Gergely	Jorek-		
				2. Haller Ján.	százados	Kasser	százados		
7.	M. Teréz,	Miller v. Molnár,	M. Antal,	M. Kriska,	M. Mária,	H. Ignác.	H. András,		
feczák Elek József az alapítv. százados.	tevő apát.	Lakatos Már.	2. Fazakas Fer.	def. Keintz Erzse.	Fábián Mária				
				3. Baróti Rácz Antal.	H. Ferencz,	t. főkontrollor	H. Anna,		
					Fuldai Eck-	hardt Johann.	Keresztes Ant	százados.	
8.	M. József-Frigyes, Delmundi Dilman Regina 1834.		M. Francziska. Kézdí Antal		Sándor-József sz. 1807.				

(Olv. a kantai Minoriták számadásai közt 1839-ben.)

Müller József-Frigyes székely gy. e. őrnagy nevének Müllerről Molnárra változtatásával nemességet kapott. Bécs, 1834. febr. 28. (Olv. országos lev. 15. Lib. Reg. fol. 28)

3. Jancsó István 1865. október 1-én a közdivásárhelyi ev. ref. egyház tanácsa kezéhez, a szegényeknek évi kamatából való felsegélésére 40 frt tett le.

4. Antal-féle alapítvány. Antal Zsigmond Jancsó Zsuzsánna férje, háromszékmegyei árvaszéki elnök, a sepsiszentgyörgyi kollegiumnak hagyta 30,000 frtot érő vagyonát.¹

H) A Jancsó családbeliek temetkező helgei és síremlékei.

Ezekről sem felejtkezhetünk meg; hisz azoknak drága porait, földi maradványait őrzik, kik életökben a család történetében szerepet játszottak, a kik egykor általunk annyira tisztelték, szerettek s nekünk annyira kedvesek valának! — — — A kiktől a halál — ha e mulandó földi életre elszakított is, — de tisztelet, kegyelet és örök szeretet érzelmére nem! . . .

Szent és áldott emléküek szívünkben örökre megmarad! — Jól esik sirjaikat ismernünk, hantjaikat ápolnunk s a megemlékezés könyeivel az oda ültetett virágokat öntöznünk s a megemlékezés koszoruit a pihenő szent porokra helyezni!

Minden művelt nemzet, nemes és érzékeny lélek, a világ kezdete óta, ehunytjai emléke s porai iránt szent kegyelettel viseltetett.

A kegyelet hozta létre a családi temetkező helyeket, az elhunytak részére különös tisztes helyet választani s azt emlékekkel megjelölöni.

Már az ősemler kegyeletét kimutatta halottai iránt azzal, miszerint azok sirjai fölé hatalmas köveket hengergetett, hogy hült tetemeik a vadak által való felemésztés ellen védve legyenek. A hunok, góthok folyammedrekbe rejtették el elhalt hozzátartozóikat. A régi görögök s rómaiak pedig obeliszkeket, szobrokat s mauzoleumokat emeltek halottaik sirhalma fölé.

A Jancsó családbeliek is tehetségük szerint, kedves és drága halottjaik sirhelyét megjelölték sirboltok, emlék-kövek, fejfák, vagy keresztekkel. S azokon feliratokkal megörökítették elhunytaiuk nevét s emlékét is.

¹ Kinek nagy érdeme van a kollegium részére való adományok gyűjtése tekintetében is, (Olv. Székely G. „Hetvenhárom év itthona“ 68 l.)

A Janesók halottai több helytt, de legkivált a kézdivásárhelyi és kantai köztemetőben pihennek. A mely két helyen több mint 63 Janesó családbelinek sirja van emlékkal megjelölve.

I. A kézdivásárhelyi ev. ref. temetőben.

A) Sirboltok.

1. Nóhai Turóczy Mózesné

Janesó Károlina

meghagyasából

épült

Turóczy Mózes és nője Szőcs Ilona által

1867.

2. Janesó Ferencznének Turóczy Sárának.

Azon szerencsétlen szánandó anyának,

Gyászos emlékére épült ezen sirbolt:

Ki a szülés kínos fájdalmi között megholt.

Benne és mellette névtelen magzatok

Alusznak, nem látva meg a napvilágot.

Három napi Kinos Kinszenvedés vetett

Csak huszonnégy éves életének véget.

Sziből szeretett leányok emlékére építették

E sirboltot consistor Turóczy János

És hitvese Stratler Terézia 1846-ban.

3. Itt nyugszik s változott Kerekes Rozália képe,

A ki volt szívemnek hive.

Janesó Mózes kedvem örök gyászba lépe,

Irva van szívemben ő erős hivsége.

Élt a jó feleség huszonnégy éveket,

Melyhez pótlásul hat hónapot vett.

A párosélet csak két évre mene,

Ehez a sors négy hónapot teve.

Hosszas betegségét a halál vaskarja

Elvevé, s holttestét e sirbolt takarja.
Mert hivséges férje kettőjük számokra
Építette, — azért legyen nyugalomokra!
Készült 1846-ban július 15-én.

4. Itt e néma sir kebele
Rémit, borzaszt, de biztat:
Hogy a halál bus éjele
Egy szebb reggelre virraszt.
Senator, consistor
Fülöp Sámuel hitvese
J a n c s ó A n n á v a l éltekben.
Kedveseikkel ohajtnak
Nyugodni ez helyen.	6. 1857-ben
e
sirboltot életekben
építették
Kovács János és Kovács
Mária, ugy J a n c s ó A n n a
Porló testek nyugal-
mára.
5. Építette
özv. Benkő Istvánné
született
J a n c s ó S á r a
1847. július havában.	7. E sirbolt épült
1868-ban
J a n c s ó J ó z s e f és nője
J a n c s ó M á r i a
gyermekai által.

B) Sírkövek és emlékek.

1. J a n c s ó M á t y á s
sirja
1794
J. M.	Örködjék drága
Poraitok felett
A béke égi nemtője!
(A kő hátulso oldalán alatt)
Állította: a bús özvegy
és anya
Varga Polyxéna,
övéi és önmaga számára
1893.
2. Itt nyugsznak
J a n c s ó J ó z s e f
gyógyyszerész
1848/9-ki honvéd-főhadnagy
M. H. 37-ik évében
És leánya M á r i a
S.-szentgyörgyi
Mihály Gergelyné.
M. H. élete 27-ik évében.	3. J a n c s ó J ó z s e f
És Nagy Éva
Csendes a sirálma,
Csendes hős kebele.

Ott nem zug a vétek
Háborgató szele,
Mert ha borzasztó is
A sirnak látása,
Azon túl vagy

— — — — —
— — — — —

4. Barna hantok fogadjátok,
Porokat hűn altassátok,
A most s majd itt nyugvóknak,
Égi bérért futóknak! . . .
Jancsó Imre s hitvesének
Szűcs Rebeka s gyermekeinek

Mikor jön a végóra,
Itt várnak virradóra!

— — — — —

5. E sirkőnek alján
Nyugszik egy földi lény,
Jancsó Rebeka nőt
Az égből nyertem én.
Kit Tóth István hív férj,
Örök emlékül
Ezzel is becsül — s kér
Nyugtót mindenfelül!

— — — — —

6. A sir másik végén
Jancsó Imre
és — — — — —
— — — — —

— — — — —

7. 1826
Ezen sir
a Jancsó József
és
Jancsó Mátyásé.

8. Anno 1810
Jancsó Tamás
és felesége
Rácz Krisztina.

— — — — —

9. 1845
Ifjabb
Jancsó István
Felge Török Sára
Sirhalmok.

— — — — —
— — — — —

10. Idősb. Jancsó Sándor.
Most lakunk a földhönben
Velünk a szerető család.
A vész, vihar gyakran rázá
Homokra épített falait hányott
Életünknek; most hideg hant
Alá költöztünk. — Jancsó
Sándor és neje Csiszár Mari
Készítette családja számára
1869 ápril 2-án.

— — — — —

11. Itt pihen a hű férj
Néhai Szabó Dániel,
Ki született 1833.
Meghalt 1882 ápr. 28.
Ezen követ meg-
ujította bánatos özvegye
Jancsó Mária.

— — — — —

12. Esirkövet álitotta
Jancsó Károly
és neje

Kovács Terézia,
magok és családjaik
számára
1882.

13. Itt e gyászos sirüregben
Jancsó Mihály nyukszik,
És fölötte bus könyekben

Jó anyja szomorkodik.

Atyai kéz dönté sirba

A 25 éves ifjut,

Övéinek hagyván hátra

Sötét bánatot s borut.

1868-ban történt gyászos eset.

Kovács Mária édes anyja

Allittatá o követ.

Készült 1869-ben

Májusban.

14. Hiv férj és ritka jó atya

Sirodat köny áztatja!

Hozzád Jancsó Sámuel

Nőd Bodó Éva vágy, mégy.

Kegyres életü emlékednek

Nyolcz gyermekoid gyászt

Ülnek. Légy áldott földi-rész-

ben; lelked nyerjen üdvöt

égben. Élt 56 év. Párost

34. Megholt 1865. decz. 15.

15. Itt nyugszik

volt tanácsos

Jancsó János.

ki élt 69 éveket.

Megh. 1858-ban.

16. Emléket emelünk

ujra a halálnak

Bár nyilai minket

Oly sűrűn találnek!

Kovács Dániel és --

Nője Jancsó Máriának,

Allította . . .

.

17. Jancsó Sándor

és nője

Jancsó Rozália

sirhalmok, mely-

ben nyugszik:

édes anyja Janc-

só Jánosné.

Megholt 1872.

És három édes

gyermekünk: Sán-

dor, Lajos és Anna.

Es sirkő állítattott

1876-ban.

18. Nem várt halál gyász

Emléke elődbe térdelek,

S az nóma sirodra

Bús könyet szentelek! . . .

Állítattott 1866 máj. 5-én

Jancsó Rozália által,

Édes anyja emlékére

Özv. Jancsó Mátyásnének.

Ki élt 55 éveket, meg-

holt 1863-ik évben,

19. E sirhalom

a Jancsó János,

és felesége
J a n e s ó R e b e k a
asszonyé.

Mészáros Rozália 1841-ben.
Itt nyugszik négy édes
Gyermeük az Urban.
Áldás béke hamvaikra!
Magok után várják

20. Ezen siremléket állította: Édes Szülőiket, testvéreiket!
J a n e s ó B a l á z s és nője

Ezekén kívül, még több mint 35-nek tisztos kő- és más anyagból való siremléke van, szegényebb s gazdagabb módon elő-állítva, a hogy az élők módja és halottaik iránt való pietásának fokozata azokat létrehozhatta.

Siremléke van még: a) Labonecz István és neje J a n e s ó Annának 1823-ból.

b) J a n e s ó S a m u és Benke Anna leánykájának 1831-ből.

c) Szőcs József és neje J a n e s ó Annának 1829-ből.

d) Szőcs Elek és neje J. Annának 1839-ből.

e) Hankó Dániel, neje J a n e s ó Judit és leányok Juditnak 1839-ből.

f) Szigethy János és neje J. Rebekának 1848-ból.

g) Kovács Ferenczné J a n e s ó Sárának 1850-ből.

h) Dózsi Mózes és neje J. Máriának 1852-ből.

i) Consistor Szőcs József és neje J. Rózáliának 8 gyermekükkel 1853-ból.

j) J a n e s ó Áronnak 1855-ből.

k) J a n e s ó Áron és neje Tóth Máriának 1858-ból.

l) Nagy Mózes és neje J a n e s ó Annának 1861-ből.

m) J a n e s ó János és Bodó Máriának 1862-ből.

n) J a n e s ó Áron és 4 gyermekének 1865-ből.

o) J a n e s ó Ádám és Szőcs Mária leánya Rózáliának 1867-ből.

p) Bene József és neje J a n e s ó Mária, fiok Józsefnek 1866-ból.

q) Sükös János és J a n e s ó Máriának 1869-ből.

r) J a n e s ó Anna, férje Szabó Dávidnak 1872-ből.

s) J a n e s ó Mátyás és neje Kerekes Juditnak 1877-ből.

t) J a n e s ó János és neje Kovács Juditnak 1880-ból.

u) J a n e s ó Balázsnak 1881-ből.

v) J a n c s ó T e r é z férje Kovács Sámuel és 5 gyerme-
kének 1882-ből.

w) Kovács Mátyás és J a n c s ó K á r o l i n a fia Istvánnak
1886-ból.

x) Kovács Áron és neje J a n c s ó I l o n a gyermekeinek
1886-ból.

y) J a n c s ó N.-nek egy elkorhadt sirkerítésben való emlék.

z) J a n c s ó P á l fiának 1807-ből.

II. A kantai róm. kath. temetőben :

1. Itt nyugszik	J a n c s ó M i h á l y és nője
J A N C S Ó M I H Á L Y	M Á T É M Á R I A asszonyé,
tíz gyermekével.	melyben kívántak nyugodni.
Meghalt 1875-ben június 4-én.	Ez emléket állíták
Béke poraira!	1866. évi június hó 17-én.

2. Zakariás Kristófné	Dummel Ferdinánd
J A N C S Ó K Á R O L I N A.	és neje J A N C S Ó É V A
Sz. 1816. jan. 4., † 1864. febr. 24.	sirhalma.

Siremléke van még: Fekete Mihályné J a n c s ó R ó z á-
liá n a k, J a n c s ó A n d r á s és neje Oláh Katának és
több másoknak is.

Hogy a kantai minoriták temploma kriptájában a Jancsók
közül valaki van-e temetve, — arról adatot nem kaptam.

1794 előtti siremlékek nincsenek sem a közdi-vásárhelyi,
sem pedig a kantai temetőben.

I) Az 1848—49-iki szabadságharcz.

a) Az alatt Kézdi-Vásárhely magaviselete, szellemi és anyagi áldozatai.

Háromszék minden időben az igaz hazafiság és hősök hazája volt.

Azonban, 1848—49-iki eseményei, tettei foglalják el történetének legfényesebb lapjait. Az 1848—49-iki szabadság- és jogvédelem-harczban illoti őt meg leginkább a valódi hazafiság disznevezete, diszoklevele, s a hősiességnek legdiszlibb babérkoszoruja.

Ő csodákat művelt. — Ő bámulandó tényeket vitt véghez! — — — — A história Muzsája aranybetűkkel véste be akkori tetteit. — Önvédelmi harcza, méltó párja a marathoni harc- és Thermopile védelmének.

„E harc nagy epos, mint egy szemtanu irónk¹ igen találóan és szépen kifejezi; — olyan magasztos, olyan fönséges, hogy ha nem szemünk előtt folyt volna le, — azt hinnők, hogy az talán meg sem történt; — hogy csak egy mythologiai epos! . . .“

Háromszék e dicsősége eszközlői közt, nem megvetendő részben közreműködtek Kézdi-Vásárhely lelkes és mindig hazafias érzelmű polgárai, s ezek közt magok a Jancsók is. — Kik közül félszáznál többen vettek részt az 1848—49-iki szabadságharczban.

Kézdi-Vásárhelytt majdnem minden család a Jancsókkal vératyafi, a mint láttuk.

¹ Hegyesy Márton 1893. márcz. 15-iki felolvasásában.

Miután Kézdi-Vásárhely e derék családaiából igen sokkal találkozunk, kik nemzetünk dicső önvédelmi küzdelme és szabadságharca alatt hol a hareztéren, hol pedig a hadi felszerelvények előállítására s készítésénél hazafiúi lelkesedéssel működtek: lássuk röviden Háromszéknek 1848—49 alatti küzdelmét is. — Legyenek ott az ők nevei s tottoi is a dicsőség csarnokában megörökítve! — — —

1848.

I.

Mint hazánk egy jeles történésze megjegyzi: „Eljött 1848 márcziusa, — a déli szél meglebbent, — a tavaszi nap kisütött, — a talaj átmelegedett, — s a szívek kamráiban forrásba jött a vér.“

Egy delejes légáramlat járta át az egész Európát, — s a népszabadság oszmóje, szent szava villámként rezgő át népeket és országokat.

Európának régi institutioi sirba dőltek, a privilegiatus rész százados javadalmait, előnyeit lötette a haza oltárára; a nemzeti szabadság, haladás, jogegyenlőség, testvériség, országok és nemzetek újjászületésének napja tűnt fel; — mely annyi elnyomott népre derítő fel a szabadságnak szent hajnalát.

Az Európaszerte fölmerült, föltűnt új politikai események, Magyarországot sem hagyták érintetlen. — Az Alpeseiken átáramlott a szabadság tavasza, esodás és bűvös szelleme. — Az elhintett mag a márcziusi napok égi melegének hatása alatt itt is kikölt, kibujt a föld alól. — E hajtás hazánkban nemzeti függetlenséget és egyéni szabadságot jelentett.

Márczius 15-e lett Magyarország új korszakának hajnala, hazánk újjáteremtője s kezdete egy nevezetes korszaknak, mely sok dicsőséget hozott a nemzetre.

Megkezdődött egy nagyszabású társadalmi átalakulás, mely intézményeink alá demokratikus alapokat rakott; kibontakozott a rendi szervezet nyögéből az ifjú Magyarország modern institutioival, európai szellemével; a haladás nagy eszméit társadalmi szervezetébe beillesztette. — Kivívta a gondolat és a szószabadságot; az ország köz- és magánjoga s igazgatása is

korkövetelte változásokon ment keresztül; az osztályok ugy egymás, mint az állam irányában új viszonyokba léptek; az új törvények az ország mind politikai, mind társadalmi viszonyai boldog átalakulását kezdték eszközölni; szünni kezdtek a kényuralom művei is; behozatott a közös teherviselés,¹ jogegyenlőség, — mely hazánkban több millió embert szabad és boldog polgárrá tett. — Az alkotmány, mely ezelőtt ötszázezer nemesnek biztosította kiváltságait, — márcz. 15-iki események után 15 millió magyar állampolgárnak adta meg egyéni- és polgári szabadságát.

Az Európászerte, — de legkivált Magyarhonban fölmerült új politikai események hatása a bőrezes Erdélyt — s benne Háromszéken is felvillanyozta a kedélyeket. A ragyogó felsőges ideál: a haza ábrándos szeretete, függetlensége, boldogsága és jövő nagysága érdekelt, lelkesített és vezetett mindenkit. Egy szép jövő reménye töltött el minden igaz hazafit. Igen élénk mozgalmakat lehetett ekkor látni városok és falukon; — az öröm- és fellelkesülés mozgalmait. — Nemzeti háromszínű zászlók lobogtak ki magánlakok ablakaiból is; — s ilyen szalagok tűztek fel mindenhol, mint fej- és kebel ékei.

A folytonos fegyverhordásra kárhoztatott székely katonarend is örvendett a márcziusi eseményeknek;² — mivel nemcsak remélte, hanem hitte is azt: hogy a megváltás ideje eljött, s az ő törvénytelen igája alól megmenekülend.

A miveltebb és vagyonosabb aristocratia áldozni készséggel üdvözölte a népjogok új korszakát; — mely a nemzeti alkotmányos élet fejlődése, hon-felvirágzása és trón-szilárdítására a napi események által csudásan siettetve derült fel. — Az alsóbbrendű nemesség is bár lelkéből üdvözölte a történeteket, de ezim, jog és kiváltság féltékenyen, aggódva nézett a kétes jövővel szemben. — A közrend Eldorádóról képzelgett, s némi communismusi álmokba ringattatott el egyes roszakaró

¹ 1847—48-iki VIII. t.-cz.

² Minek remélésére biztos alapot adott a XXII. t.-cz.; de leginkább az erd. országgyűl. III. t.-cz. 3—4. §-a, mely nyíltan kimondja, hogy a jelenleg fegyvert viselő székelyek nemzetőröknek tekintetnek, — s ennek folytán a köztük eddig fennállott katonáskodási viszonyok eltöröltetnek, polgári, családi, vagyoni viszonyaikat illető jogaikba visszahelyeztetnek és a polgári törvényhatóság alá rendeltetnek s ettől függenek.

bujtagatók által, — a kiknek nagy száma az idegen katonatisztek közt nem hiányzott. — Már, fájdalom! márczius és áprilisi hónapokban a közrend közül nem egy nyilván beszélt: „Eddig mi voltunk jobbágyok, már földesuraink lesznek ezután azok; úgy rendelte a császár az urbérben, s azért nem hirdetik ki a nemesek. A muszka jó, már a Sósmezőn van, s minket teszen földesurakká,” stb. Mint még ápr. 27-ike előtt a lapokban közlé ezt Benedek Áron a „Háromszéki kedélyhangulatról” czimű czikkében.¹

Az 1848 márcziusi és áprilisi események, leginkább Kézdi-Vásárhelyt hozták áradozó, örömteljes mozgásba. A márczius 15-iki esemény feletti öröm tanusításául világított, nemzeti zászlókat tűzött ki, esti fáklyásmenetet tartott, óltette a szabadságot, egyenlőséget, testvériséget és uniót.

Br. Jósika Lajos, id. Bethlen János felhívására, melyben Háromszék is felkérte az unió és a pesti 12 pont elfogadására, a főkirálybíró közgyűlést hirdetett. Melyet megelőzőleg a legbefolyásosabb egyének által Alesernátonban a „Vig huszár”-hoz czimzett vendéglőben br. Apor József elnökleto alatt előértekezet tartatott.

Április 11-én Sepsi-Szentgyörgyön a szabad ég alatt a piacon márkális, vagyis a törvényhatósági közgyűlés nagy lelkesedéssel megtartatott. Nemzeti háromszínű zászlók lobogtak ki még a magánlakok ablakaiból is, — s ilyen szalagok tűzettek fel, mint fej- és kebel ékei.

Ezen közgyűlést várta a mentes nemesi osztály, hogy alkotmányos és politikai jogokban primipilaris és pixidariusi renden levő testvéreit tetteleg részesítse. — Várta a székelv katonáskodás terheit hordó osztály, hogy jövőjéről való tanácskozásban fejenként befolyhasson. Várta az adózó és az alkotmány sánczain kívül álló nép, hogy az iránta egyes körökben mutatkozott rokonszenvet s jóindulatot a közgyűlés jegyzőkönyvében megtestesítve láthassa.

A közgyűlés valóban merő korszellemű is volt!

„Polgártárs” s „barátaink” megszólítással történtek az egyes beszédek. A főkirálybíró a körülményeket felölelő és jellemző s a teendőket elősoroló erélyes beszéddel nyitá meg

¹ Erdélyi Híradó. 1848. apr. 27. sz. 355.

ezen emberi emlékezet óta legnépesebb háromszéki gyűlést. — A honban páratlan nagyságu tanácskozási terem zsufolva volt már 9 órakor. A főkirálybíró beszéde után, midőn Szentiványi György szólalt meg, s a februáriusi világra hatott forradalomtól kiindulólág indítványt teendő, a nagy terembe be nem fért, több ezernyi nép a szabadban tanácskozást követelvén, Szentiványi nagyszabásu beszédét a piacon, Isten szabad ege alatt tartotta meg a permetező eső daczára. S határozatba hozatott, a hongyülésre ez alkalommal titkos szavazat utján, minden jelenlévő székelyek által szabadon választandó követeknek utasításul:

1. az Uniónak minden feltétel nélküli létesítése végett tartandó országgyűlés összehívásáért a királyi kormányhoz való folyamodás. 2. A közteherben a hon minden fiának részeltetése. 3. Egyenlő polgári- és vallásos szabadság. 4. Az urbéri viszonyoknak kárpótlás melletti teljes megszüntetése. 5. A székely nemzetre nehezült katonáskodás terhének nemzetőrség felállítása által való megszüntetése.

Üdvözlő-, hála- és tisztelkedő feliratok is szerkesztettek Magyarhon nádora és a felelős m. kir. miniszteriumhoz.

Délután Szentiványi György és Berde Mózes rendes, Hankó Dániel és Donáth József pótköveteknek titkos szavazat utján megválasztattak.

A primipilusi és pixidariusi rend a közgyűlésben helységeként három egyén által képviseltetvén, politikai jogaiba fejenként visszahelyeztetett; s egyénileg mind a tanácskozásban, mind a követek választásába befolyt, — Berde Mózes és Hankó Dánielt ép az ők osztályokból választván. Meghagyatott a követeknek az is, hogy idős székely főtiszt. elnökelete alatt székely nemzeti gyűlés tartását eszközöjék ki; — melyben — ha némely székely előjogok az Unióval egybe nem férnének, azok úgy igazittassanak el, hogy miattok az egyesülés fel ne függesztessék. A véletlenül kitörhető rendetlenségek megakadályozása végett, nemzetőrség felállítása — s alakítására bizottmány küldetett ki.

A székely katonáskodási sérelem tárgyalásakor egy katonai összeírás alatt levő egyén a székely katonáskodásnak azonnal való megszüntetését hozta javaslatba. A 84 év óta csak biztatással tartott katonáskodó székely atyafiak a javaslatot ezerek torkaiból

hangzó holeslással fogadták. Egy másika fegyvernek azonnal való tetteges letételét¹ helytelennek, károsnak és a hon békéje felzavarására kigondoltnak nyilvánítá. Az ellennyilatkozat nem tetszett; a nagy tömeg kiálta: „Megesalatunk, mint valánk csalva 84 év óta. . . .“ Mire Horváth Albert e kényes pillanatban átszellemülve állott szószókra, beszédében felköltő a székely katonák keblében szunnyadó hazafias érzelmeket; kéré mindenre, mi előttük szent, sérelmeiknek országosan leendő orvosoltatása, el- és bevására; — s azonnal kijelenté: miként az alakítandó nemzetörségbe közlegénynek álland be. S így a tömeg a katonáskodásnak rögtön való megszüntetésétől elállott².

Ápr. 20-án a minisiterelnök kiadván a nemzetörség felállítására tekintetében való rendeletét, valamint az egész Háromszék: úgy K.-Vásárhely is készségrrel karolta fel a nemzetörség felállítását. Az ezredparancsnokok feljelentették a General-Commandonak, hogy a nép a márcz. 15-iki pontok értelmében nemzetörséget állit föl. Mire onnan az a válasz jött: hogy állitsanak föl Bürger-Miliczet. De midőn ez ki lett hirdetve, alcsernátoni Cseh Imre, kinek Háromszék tette ébresztésében nagy része volt, feljajdulva mondta: „Nem kell nekünk afféle Szedniczky polgárörség; nekünk nemzetörség kell!“ s az alsó-csernátoni ev. ref. templomban, hova a székely katonaság terhes állapota könnyítése szempontjából tanácskozni össze volt gyűlve, kimondatott a nemzetörség felállítására. Az összeírás a székely katonatisztek közbenjöttével történt meg. Május és június hónapokban a nemzetörség felállítására megtörtént. K.-Vásárhelyt 416, Kantában pedig 80 lett nemzetörré.³ A nemzetörséggel még a helyi ev. ref. pap, Fábíán Dániel is

¹ A 2. székely gy.-e. és a 11. h. e. altisztjeit s legénységét némelyek több idő óta arra bujtogatták, miszerint a fegyverzetet és felszerelést Kézdi-Vásárhelyt a piacon hordja össze halomra és hagyja ott. „Hazánk“ tört. közl. X. k. 161—162. l.

² Barabás Fer. lev. Erd. Hiradó. 1848. ápr. 30. sz. 357. május. 18. szám 367.

³ A magyar kormány értesítettett később arról is, hogy K.-Vásárhelyt többen vannak a nemzetörök s polgárság között, kik a tüzérségben is jártasok; s kik egykor mint a határörség kötelékében levők Gyulafehérvárrt ágyu-gyakorlatokon, több ízben jártak, u. m. Kovács Miklós, Janesó Mózes, Nagy Izra, Tóth Sebestyén, Molnár Ádám, stb. Jakab E. Szabadságharcunk. 298 l.

együtt tanulta a katonai gyakorlatokat. A városházánál várdát állítottak, saját fegyverökkel voltak felfegyverkezve.

Háromszék ugyan május folytán kért br. Puchnertől 400 drb fegyvert; de nem kapott. A cs. főhadvezérség a székely ezredektől még a márcziusi napokban az ágyukat, fegyvereket s más hadiszereket Csik-Szeredából és K.-Vásárhelyről Brassóba szállíttatta. S azokból Brassó városának 800 darabot osztott ki; a többivel más száz városok s helységek nemzetőrségeit látta el jó előre.

A háromszéki királybíró kérte vissza a területéről elvitt 1700 drb fegyvert. „A nép — írta — izgatott, a nemességet tartja okának; követeli a visszahozást s kívánja, hogy a volt nemes is vele a nemzetőrség sorába álljon.“ Mire a kormányzó azt válaszolta: „hogya már máshová van kiosztva.“

A fegyvereknek a székely földről titkos utakon való kiszállítását legkivált igen feltűnővé s végzetessé tette az ápr. 26-iki eset. Ugyanis, illyefalvi Gál Dániel és Németh László Déváról haza jött ügyvédek, Sepsi-Szent-Györgyön ápr. 19-én a király születése alkalmával, melyet akkor Háromszék szokottnál fényesebben ült meg, a roppant nagy számú néphez beszédet tartván, a népet feltűzték; nemzeti zászló kísérettel innen délután hazamentek Illyefalvára, hol azon napon követték megválasztattak. Sepsi-Szent-Györgyön is nagy előkészület volt 20-ára történő követválasztásra. A Generalcommando kezén keresztül ezen időtájt azon rendelet ment Háromszékre: hogy a székely határőri gyalogezred egyik zászlóalja azonnal induljon ki. Minek következtében ápr. 19-e tájt a 2-ik székely gy.-o. első zászlóaljának 4 százada Balázs Konrád (Manó testvére) vezérlete alatt Sepsi-Szentgyörgyre vonatott össze ép a császár születése napján, s ápr. 25-én megindított Uzon felé, hogy a fővezérség rendeletéből Brassóba, onnan Szebenbe, s innen tovább menjen a haza védelmére. Ápr. 26-án reggel Uzonban volt, hol Dobay és Zsombori ezredek felette szemlét tartottak. — Mit meghallván Gál Dani és társai, Gál zászlóval számos illyefalvi és dobolyi ember kíséretében Uzonba ment át, beszédet tartott a fegyveres és fegyvertelen roppant nagy számú néphez, az Uniót kikiáltották, s rábirta a fegyveres népet, hogy a határszélig a haza bármely részébe a közönség fentartásáért menjen el, — de egy szabadságért küzdő nép

leigázására ki ne engedje magát a hazából vitetni. — A katonaság azon hirre, hogy Olaszhonba akarják kiesempészni az ottani szabadságharcz megtörésére,¹ — Gál szavára hallgatott. Mi alatt az a hir futott szét, hogy a katonaság kíséretében 11 (mások szerint 29) szekéren Kézdi-Vásárhelyről a raktárból 1515 drb. fegyver-szállítmány is vitetik² azon rendeléssel, hogy az Brassóban hagyassék. Ez a hazafiakat nagyon felizgatta, aggódván, hogy a hazából, a nemzet legváltóságosabb idejében annyi fegyver vitetik ki; — bár mondatott: hogy azok csak igazítás végett vitetnek oda, s vissza fognak szállíttatni ismét!

„A fegyvereket — több mint 3—4 ezer ajak kiáltotta — a székely föld határáról nem bocsátjuk ki! — — Nekünk ezeket senki se tegye hibául; — ezekhez jogunk is van. Apáink ezeket a korona megtartásáért való harczból 1815-ben dicsőségesen hozák vissza. Ezekhez a kegyelet, a tisztelet mindmegannyi emlékei kötvék. Köztünk ezer meg ezer kar várakozik rájuk.“

Gál D. a szomszéd falvakból összeözlött néppel a fegyvereket önhatalmulag letartóztatta.³

Mig ezek Uzonban folytak, Sepsi-Szentgyörgyön a főkirálybíró elnöklete alatt a nemzetőrség felállítása ügyében, — mi ezuttal elmaradt, nagyszámu bizottság gyült össze; — melynek értésére adatván az Uzonban történtek, — azonnal bizottmány küldetett ki a nemzetőrség felállítása ügyében működő tisztségből, hogy tegyen vizsgálatot a katonaság és fegyverek tárgyában, s a katonaságot elmenetelre birja. — A bi-

¹ Némelyek állítása szerint, a katonaság az alsó-fehérmegyei magyarság megmentésére volt kirendelve. Pünkösty Gergely őrnagy szerint azon zászlóalj később ugyan kivonult, de nem sokára N.-Enyed és Torda vidékéről a bácskai magyar sereghez rendeltetett. Ezen zászlóalj egyik századának volt első összeütközése Mihályfalván a fellázadt oláhsággal 1848. jun. 2-án.

² A Siebenb. Bote 40-ik számában 1690 drb fegyverről, 3 Compagnie katonáról tétetik említés, kiknek 27-én Brassóba kellett volna megérkezniök s onnan N.-Szeben és Szászsebesre utazniok, a fegyvereket Gyulafehérvárra vagy a mint némelyek mondták a brassói polgárőrség felfegyverzésére vinni.

³ Kolozsvári Hiradó, 1848. jun. 16. sz. 10. A „Siebenb. Bote“ megjegyzi: „zu welche Gewaltthat sie durch ungarische Emissäre und einen ungarischen Advocaten in Einverständnisse und Zuthun eines Pfarrers erst in Uzon verführt wurde“ (sz. 40. 54.)

zottmány a hogy Uzonba megérkezett, azonnal egy háznál értekezést tartott. — Mi alatt egy fegyveres láda vizsgáltatott meg a nép által, hogy nincsen-e benne puskapor is. — A katonaság kijelentette, hogy egy toppot se meg. Az ezredes még aznap lejtött, s a bizottmánynyal alkudozni kezdett s azt kérte: hogy a fegyveres nép Uzonban várja be a főhadikormány további rendeletét. A bizottmány pedig azt határozta, hogy ilyen vészes időben a katonaság maradjon benn, míg a kir. főkormányzó is rendelkezend a kimenetelről. Másnap oda dült a dolog, hogy az ezredes mindenbe beleegyezett, a hogy a brassói generális is megjelent. Miközben egy folyamodvány is adatott be az ezredeshez többek aláírásával, melyben a katonaságnak ezuttal való hazabocsátása kéretett.

A fegyverek közös megállapodás után a székely katonák és vasvillával felfegyverzett emberek kíséretében Seps-Szentgyörgyre, a nemzet házába, mint a székház elkeresztelve lett, szállítottak, hogy ott őriztessenek, míg a kir. főkormányzó rendelkezése megérkezik.¹ — Az ezredes pedig a katonákat összerendelvén, — hazabocsátotta, miután előbb esküvel megígérték, hogy ha az ország csendje, veszedelme kívánja és hovarendelésökről előre felvilágosíttatnak, a törvényes kormány rendeletére azonnal készek lesznek bárhová kiindulni.²

Az uzoni esettől azon kellemetlen hír terjedt el, mintha a székelyek a haza ügye iránt hidegek volnának, s vonakodnának a hazában megtámadt testvéreik védelmére sietni. — Minek megegyezésére azonnal az „Erdélyi Híradó“-ban nyilatkozat tétetett máj. 9-én; felfejtetett, hogy Uzonból a fegyveres csapat miért vonult vissza tüzhelyéhez; tudattatott, hogy jelenleg indulófélben van egy erős csapat édes hona oltalmára, s kész az egész székely nemzet erejét, (ha női gondra s oltalomra szorul is családi tüzhelye) feláldozni a haza s annak minden egyes tagjai nyugalma, boldogsága eszközzésére. Kijelentetett egész lelkesültség, s elszántsággal: hogy a székely nemzet azonnal 80 ezer katonát állít ki oda, hol a haza boldogsága s nyugalma kívánja.³

¹ Az „Ellenőr“ szerint elszállítás végett később visszaadattak. Szeremlei Samu: Magy. Krónikája 1848—49. I. k. 103 l.

² Erd. Híradó. 1848. máj. 5. sz. 360. 362. 368.

³ Erd. Híradó. 1848. máj. 3. sz 362.

Május 5-én Demeter József sepsi-szentgyörgyi, 11-én Hankó Dániel és Jancsó Ádám kézdi-vásárhelyi követekké választattak meg.

Bánátban s az erdélyi vármegyékben a haza védelmére a székely katonaságra nagy szükség lévén, — a főkormányzó az uzoni eset után néhány napra, az Erdély-kerület két közszeretető férfiát: gróf Mikes Jánost és Zeyk Károlyt, ezenkívül Berde Mózeszt küldötte a székely katonaság kiindítása — s a nemzet házában lerakott 1517 drb. fegyver elszállítása végett. — A főkormányzéki biztosok Kézdi-Vásárhelyt és Sepsi-Szentgyörgyön tartott népgyülésükön kijelentették, hogy a fegyverek nem Fejérvárra, hanem Brassóba és Fogarasba szállíttatnak, — mivel a hon jelen körülményei közt a székelyföldnél veszélyesebb helyzetben levő magyar városok Naszódra addig fegyvert nem kapnak, míg a jelzett helyekre az 1517 drb. fegyver elszállítása meg nem történik; kijelentették azt is, hogy a fegyveres székelyek a hon határain kívül nem vitetnek.¹

Berde Mózesnek Uzonban, Dálnokban s Kézdi-Vásárhelyt tartott beszédére, melyben világosan felfejtetett: hogy szabadság- és vármegyei testvérek oltalma végett a székelyek fegyvereire szükség van, a székely katonák önként összegyűltek.

Wesselényi Miklós is felszólítást intézett az „Erd. Hiradóban“ a nemes székely nemzethez, felfejtven, hogy a székely most idegen szabályu parancsnoksága alatt álló katonaság szintoly nemzeti, — s nemzetőrséggé váland. Figyelmeztette: „hogy világért sincs annak ideje, hogy most tegyétek le fegyvereiteket. Soha sem volt arra nagyobb szükségtek nektek, a honnak, a királynak, — mint most; nem letenni kell most a fegyvert, hanem, ha nem lenne, szerezni kellene azt.”²

A székely nemzet május 9-én tett férfias nyilatkozatát beváltotta; mivel május 13-án 316 főből álló derék fegyveres csapat a legszebb rendben az ősi tüzhelyéről kiindult, s azon nap Hidvégen s Földváron hált, s onnan Fogarasra át tovább ment. — A honmaradtak is kijelentették, miszerint készekők

¹ Kolozsvári Hiradó. 1848. jun. 15. sz. 9. jun. 16. sz. 10.

² Erd. Hiradó. 1848. máj. 12. sz. 59. 364.

is magyar- és királyföldön lakó testvéreik védelmére sietni bárki ellen.¹

Május 16-án gr. Batthányi L. miniszterelnök, a törvény-parancsolta nemzeti-őrségen felül, elrendelte rendes nemzetőrsereg (honvédség) felállítását.² — Ki május 19-én a szabad székely-székekhez és székely határőr-ezredekhez felhívást intézett, hogy levele vételével tüstént a szerbek ellen Szeged tájékára telepítendő táborba siessenek.³ — A kiáltványnyal az ügy megnyerésére mint kormánybiztos: Klapka György, Gál Sándor és Hajnik Károly küldetett be a székelyek közé. — Klapka és Gál Sándor Sepsi-Szentgyörgyön május 28-án voltak, — népgyűlést tartva, nagy lelkesedésre hangolták a fegyverfogható ifjúságot. — Kézdi-Vásárhelyt is az említett miniszterelnöki küldöttek a legnagyobb rokonszenven s az ügy iránti lelkesültséggel fogadtattak. — A mindenünnen összedúlt nagy néptömeg s az ujonnan alakított nemzetőrség ujjongó örömmel hallgatta végig a miniszterelnöki kiáltványt s táborbahívást; kijelentette, hogy a legszentebb polgári kötelességének ismeri a megtámadott haza védelmére menni.⁴ — Pünkösti Gergely főhadnagy (később őrnagy) a csernátoni népgyűlésen, hol Klapkáék is jelen voltak, indítványozta, hogy a nemesség és robotnak azonnal való megszüntetését is mondja ki.⁵

Batthányi felhívó szózata vészharang kongásaként végig hangzott a hazán; — megkezdődött a honvéd-zászlóalj szervezése. A nemzeti ünnepélyek örömrájában testvériesedett minden osztály s foglalkozásu polgárok, honfiúi érzettel felvillanyozva, mentek a haza védelmére alakuló honvéd-zászlóaljba beállani.

Gedeon s a kettős lelkiismeretű katonatisztek, a nyers tömeget bujtogatni kezdték. Némely izgatók a katonáskodási régi rendszer fenmaradását aláírások, rábeszélések, s petitiók

¹ Erd. Híradó. 1848. máj. 21. sz. 369.

² Erd. Híradó. 1848. máj. 28. sz. 373.

³ Erd. Híradó. 1848. máj. 26. sz. 372.

⁴ Szeremlei S. Magy. orsz. kron. 1848—49. I. k. 103. Jakab E. Szabadságharcunk. 151 l.

⁵ Hazánk tört. Közlöny X. k. 3 füz. 48 sz. 161 l.

nyomán a községek nevében fentartani erőlködtek.¹ — A felhasznált egyének által a nemzeti szalagok viselői is megtámadtattak. Nehány faluban a földesurak írást vettek a jobbágyoktól, hogy meg vannak elégedve mostani sorsukkal. — A székely gy. e. tisztikarából voltak, kik a katonáskodó széke-lyeket a korkérdések balértelmezései által tévutra vezetni igyekeztek; míg az alkotmányos érzelmeik intették, hogy összeolvadva a polgári élettel jogban és kötelességben, vegyék fel az alkotmányos szabadság védelmére a honfiak fegyverét és vessék le az önkény szuronyait. Nem zsoldos határőrök lettek többé, hanem nemzeti-őrök; őrei a szabadságnak, nemtői a hon békéjének, — kik az 1847—48-iki XXII. t.-cz. 9-ik §-a szerint tisztjeiket választani fogják.

Május 21-én a székelyeknek Maksán gyűlése volt, mely egy 30 tagu bizottmányt nevezett ki, s küldött Kolozsvárra hogy petitionálja a székelység dolgainak változtatását.

Nemzeti őrsereg helyett rendőrség nevezet alatt alakult a Háromszéken levő eddigi három osztály vegyesen. Uzonban létesült is egy ily század; fegyverforgatásban gyakorolták magukat, — volt hadnagyuk a katonaságból is, őrmesterük is; a jobbágyokból volt kápláruk. Szóval, ott már — mint a lapokban is közöltetett, az egyenlőség eszméje létesülni kezdett. A minek létesülésével megszűnt a nagy aggodalom. — Orbaiában 19-én neveztek bizottmányokat a rendőrségnek létesítésére.²

Május 30-án a kolozsvári országgyűlés kimondván Erdélynek Magyarhonnal való egyesülését — unióját, mit a király június 11-én szentesített is, — ennek hire villámgyorsasággal futotta be Háromszéket is; hol mindenfelé örömmünnep rendeztetett. Junius első napjaiban a tornyokból, középületekből úgy, mint magánházakból mindenfelé háromszinű lobogók lengtek, az utcákon vidám csoportozatok hangoztatták: „Éljen az Unio! — Éljen a szabadság! — Éljen a testvériség és egyenlőség!” — Fényesen ünnepelték meg Kézdi-Vásárhely lakói is az Unio kimondását. A piaczi házak kivilágítottak, népszónoklatok, Unio-dal és zene hirdeté a közörm magasztosságát;

¹ Szeremlei S. M. or. Kon. 151. 1.

² Erd. Hir. 1848. máj. 28. sz. 373.

taraczkok durroztatásai emelék annak nagyszerűségét. Még a katonatisztek is hordani kezdték a háromszínű kokárdát, s a falvak, városok kapuinál fennálló utmutatókról a sasok kezdettek eltűnni, a bujtogatók pedig ez idő óta odaikba visszavonultak.

Erdély sirjánál állt egy háromszázados multnak, bölcsőjénél egy végtelen jövődönék. Május 30-ával Erdély törvényhozási története bevégeződött; élete, története esermelyként, mely az oczeánba omlik, a nagy Magyarhon közéletébe, törvényhozásába olvadt bele; — s a két, ugyanazon szent koronát alkotó ország, melynek áldott földét atyáink közös erővel és egy patakká elegyült vérrel szerezték, — s melynek lakóseit alkotmány, nyelv, s nemzetiség erős kapesai lánczolják egybe, teljesen összeolvadt; — a miután a nemzet századokon keresztül epedett, — beteljesült; — a két haza teljesen egygyé lett fejedelmében, törvényhozásában, kormányában; — és bármi névvel nevezzék magukat határai közt a különféle nyelvű és vallású népek, — mindnyájan egyenlők és testvérek lettek; s jog- és szabadság tekintetében nincs közöttük többé már különbség! — — —

A helyi őrsergek mindenfelé rohamosan kezdettek alakulni; esküvel kötelezték magukat az egész közönség java, joga, bátorsága biztosítására, egymás személye és vagyona védelmére; nemzeti lobogóikat nagy ünnepélyekkel szentelték fel. Kemény esküt tettek le ekkor, hogy a magyar hazát, fejedelmet és a kivitt nemzetiséget oltalmazni, fentartani fogják, az események áldó, vagy verő pillanatai őket is talpon fogja kapni.

Az egygyé vált két honban sok fegyver osztatott ki; — de a rendes szolgálatbeli székelyeken kívül június 8-áig a székelyföldön, legkivált Háromszéken egy község sem kapott fegyvert. — Miért a kolozsvári országgyűlésen június 7-én Ilyefalva egyik követe fellépett és előadta: „miszerint a nemrégiben Kézdi-Vásárhelyről szokatlan módon fegyverek vitettek ki, melyeket székely véreink dicsőséggel hoztak vissza a frank háborúból. Ezen fegyverek mindezideig nem adattak vissza; s a háromszéki harcász székely fegyvertelenül néz az őt fenyegető veszélyek elébe. Kérdezte az elnök-kormányzót, hogy hová lettek ezen fegyverek? — — — S kérte, hogy adassa

viSSza a Háromszékieknek, s intézkedjék, hogy a nemzetőrség kellő számu fegyvert kapjon.“

A kormányzó azt felelte:“ hogy azon fegyverek a nemzetőrség számára osztattak ki az erdélyi törvényes nemzetek közt. A háromszéki nemzetőrség kapott fegyvert többet, mint a mennyi az eddig kiosztott fegyverekből aránylag illette volna.“¹

Ezután Jancsó Ádám, Kézdi-Vásárhely követe lépett fel, s felfejtette: „hogy midőn Kézdi-Vásárhelyről elvitték a katonákat, hon volt; s elbeszélte a mi ez alkalommal történt. — 26-án reggel 7 órakor indultak el a katonák. Ezen reggelt megelőző éjszakának idején, minden előleges tudatás nélkül felköltik a raktár felügyelőjét, megparancsolván neki, hogy még azon éjjel rögtön pakkoltassa fel a fegyvereket, hogy a reggel induló katonasággal egyszerre induljanak a fegyverrel terhelt szekerek. Mit megtudván a sokszor megcsalt és ki-játszott nép, gyanakodva kezdette mondani: „Ez nem lehet tiszta dolog. Éjjel, titkosan pakkoltatni fel a fegyvereket és akkor vitetni el, mikor katonáinkat is viszik; — árulásnak kell lenni a dologban. . . . Ha ellenség jó, csupán cséppel, kaszával, kapával és vasvillával oltalmazhatjuk házainkat, gyermekeinket és feleségeinket. . . . Ellenség fenyegeti mindenfelől a hazát; — és mégis éppen tőlünk, székelyektől el-vitetik a fegyvereket. Hogyan lehessen ezeket egyéztetni!?!... Ezen tény valóban nagy sensatiót és megszorodást okozott nekik. A székely fegyverétől, ha csak szive szerint használhatja azt, ép ugy nem akar megválni, mint az oroszán kör-meitől, — vagy a sas szárnyaitól. Ezt legiakább ily időkben mondhatni el vitéz véreinkről, mint ezen mostaniakról, midőn annyi oldalról, kívül-belől, vészek fenyegetik honunkat.“

Jancsó Ádám ezután a székely nemzetőrök s a fegyvertelen székely katonák részére is fegyvert kért adatni a kormányzó és a t. Karok és rendektől; — de sikertelen.

Mindezék daczára, Háromszéken lelkesedéssel folyt a szege-di táborban való toborzás; erélylyelfolytak a katonai gyakorlatok. — Nemes, katona, jobbágy egyforma tüzzel gyakorolta magát a fegyverben. A régebben három kasztra szakított nép,

² Kolozsvári Híradó. 1848. június 11. sz. 7.

számos előitéletek daczára is, sebesen olvadt össze. Az össze-
olvadás sikeresebb eszközésére közös multságok tartattak a
falvakban, régi szokás szerint szabad ég alatt. Itt a nemes
urak dicséretes önmegtagadással tánczosnőül jobbágy-leányokat
vettek, s a jobbágy-legények kisasszonyokat. E multságok
egész illedelemmel és szép renddel folytak.¹ — Sőt a ne-
messég czondrát és harisnya-ruhát is készítettett magának
veres-fehér-zöld vitézkötéssel, — hogy ruházatban is hirdesse
az egyenlőséget s testvériséget.

Egész Háromszék júniusban egy mozgásban levő nagy
tábort képezett, a harezias mozgalmak néző színtere volt. Az
akkori napok sok tekintetben a görögök hajdankorból che-
roneai ütközet előtti napokat varázsolják emlékezetünkbe. Fe-
keteügy és Oltnak népes térein mindenfelől zene, dob, lövés,
vagy egyszerűcsengetések hangzottak falukról-falukra füleinkbe,
mint a vezetések vagy jeladások a katonai gyakorlatokon. A
százados szolgálai iga alatt is el nem koresosult székelyt —
mint mikor véres kard hordatik körül — vitéz ősapáink szel-
leme szállotta meg.² — A vasárnapok polgári ünnepélyekké
voltak átváltozva, — melyen zászlószentelések — s zászló alá,
esketések voltak napirenden. A nemzetőr-századok tisztjeiket
maguk választották.

Erdélynek közigazgatása június 14-én a m. kir. minisz-
terium által átvétetett.

E nagy napok közben új polgártársaink valamint egyebü-
gy Háromszéken is újabb meg újabb bujtogatások és lázi-
tások következtében jobbra hálátlanok voltak. Nem akarták
meglátni és elismerni a jötevő kezeket, melyek őket annyi
jótettekkel halmozák el. Mindent a császárnak tulajdonítottak.
Szitkozódva olykor-olykor nem irtóztak mondani: „A császár
mindent rég megadott, — mindeddig a nemesek és papok tit-
kolták el. — A császárt is ép azért üzték el Bécsből a ma-
gyarok stb.“

A bujtogatók által mindig communismusi álmokban rin-
gatott proletáriusok elfogultsága aggasztotta akkor nagyban a
nemzetet.

¹ Kolozsvári Hir. 1848. június 15. sz. 9.

² Kolozsv. Hir. 1848. júl. 2. sz. 19.

Már június 18-a óta több helységben, a zsellérek is Háromszéken megtagadták a hétszámadást. Bosszus összeütközések is történtek.¹

A robot-megszüntető rendelet kihirdettetett.

A jul. 2-ára kihirdetett Pesten tartandó közös hongyülés-re népképviselőt alapján Háromszék népe jul. 1-én S.-Szentgyörgyön tartott gyűlésében megválasztotta követének Szentiványi Györgyöt és Berde Mózeszt (régí ellenzékiek), Sepsi-Szentgyörgy Demeter Józsefet (ellenzéki), Kézdi-Vásárhely Fábián Dánielt, Ilyefalva Gál Dánielt, (ellenzéki), Bereczk Fejér Jánost (conservatív párti).

Ezen gyűlésben intézkedett Háromszék népe a már falvanként felállított nemzetőrség egyesítéséről, szabályozásáról addig is, míg a kinevezett királyi biztos Háromszékre jó. — Jelesen: 15 nap alatt minden fegyverfogható összeíratott a a nemzetőrsegről hozott t.-cz. értelmében. Ezek közül rögtön egy mozgatható ezred miniszteri rendelkezés alá bízott s pótolta Háromszék részéről az önkéntesek helyét. A toborzás máshol megjárja, mondák a háromszékiek, — de nekünk szabad székeknek nem való.² — Mi készek vagyunk a házáért halni, ha parancsolja a király és a miniszterium; — csak adjanak elegendő fegyvert nekünk.“

Egy bizottmányi munkálat is készítettett, mely a nép óhajtasát tolmácsolta az Unio tárgyában kinevezett országos bizottság előtt; — mi Berde Mózesnek átadatott.³

Némely tisztek, kik ellen a közvélemény hatalmasan szólt, helyökről elmozdítottak, s helyökbé mások léptettettek.⁴

Jul. 7-én Udvarhelyszékben a nemzetőrség összeállítása ellen bujtogatások történvén, a nép kijelentette, hogy addig

¹ Kolozsvári Hiradó. 1848. jul. 2. sz. 19.

² Az 1848. jun. 8-iki rendelet szerint felállítandó erdélyi négy honvédzászlóalj egyik toborzási helye K.-Vásárhely volt. Hol június 21. tájt a toborzás meg is kezdődött. Az első toborzásra maga K.-Vásárhelyről 123-an jelentkeztek. De Háromszék közgyűlése, mint fennebb látók, máskép intézkedett. Jun. 28-án az összes miniszterium nevében gr. Batthány Lajos felszólítást intézett a székekhez önkéntes zászlóaljaknak azonnal való alakításával gyarapítani még tovább is erejüket.

³ Kolozsvári Hiradó 1848. aug. 6. sz. 39.

⁴ Kolozsv. Hiradó. 1848. aug. 3. sz. 37.

nem fog fegyvert, míg a császár nevét nem látja. Az egész nemzetőrséget csak azon urak gondolatjának hiszi, kik bőrüket féltik.¹

Minden falu határára egy bitófa állíttatott a lázítók, lázadók, bujtogatók, a rablók és gyujtogatók ellen.

Julius 16-án br. Vay Miklós kir. biztos Háromszéken volt, ki másnap Csik-Somlyóra ment fel többek kíséretében s ott a székházban saját elnöklete alatt tisztségi ülést tartott. Julius 19-én több polgári és katonai gyalog- és huszártisztek kíséretében Sepsi-Szentgyörgyre visszatért. A petitiók egymást érték a katonaság részéről.²

A 2-ik székely gyalog határőrezred Háromszékről a szegedi táborba kiindíttatott. Oly lelkesültség és elszántság mutatkozott, mintha halottuk volna 1809-beli historiai nevezetességi szavait a nemes székely katonaságnak: „Adják ki már a mi részünket nó, hadd vágjuk le és osztán menjünk haza!” Földvár, Enyeden át jul. 16-án Tordán volt, onnan jul. 23-án Kolozsvár, jul. 30-án Nagy-Váradon át Szolnok felé ment; honnan hajón szállíttattak tovább Szeged felé. Az említett 2-ik sz. gy. e. egyik zászlóalja, Kolozsvárt tette le esküjét julius 25-én az alkotmányra, kétségkívül a m. miniszterium rendeletéből. Zászlójok színehagyott, rongyos, sárga-veres-fekete színü maradt. Kolozsvárt ugyan fel lettek szólítva az akkor alakult honvéd parancsnokság által, hogy a fekete-sárga zászlót engedjék nemzetivel felcserélni s a német vezény szó helyett fogadják el a a magyart. De a székely atyafiak ebbe teljességgel nem egyetk bele, mert mint mondák, ők azon zászló alatt esküdtek hűséget a királynak s az alatt is fognak hűségesen harcolni a magyar ügyért. A német kommandót sem engedik, mert ahhoz már hozzá vannak szokva. Azonban a német kommandó és a fekete-sárga zászló alatt is megmutatták, hogy a hunok méltó utódai; mindenütt babért és dicsőséget aratván.³

Hasonlóan a székely huszár ezred egy alezred osztálya jul. 26-án Sepsi-Szentgyörgyre megérkezvén, ott Sombory hozzá lelkes beszédet tartott; innen br. Marcant Ferencz ka-

¹ Kolozsv. Hiradó. aug. 17. sz. 45.

² Kolozsv. Hiradó 1848. aug. 10. sz. 41.

³ Kolozsv. Hiradó 1848. aug. 13. sz. 43.

pitány osztály-parancsnoksága alatt az nap elindulván, július 27-én Hidvégen volt s onnan tovább haladt a verbászi táborba. Kis-Apoldon tette le menetközben az esküt a király hűségére és a m. alkotmány védelmére a mustrát tartó cs. k. tábornok Stutterheim kezébe.¹

Augusztus 14-én Csik-Szeredából is elindult az 1-ső székely gy. e. egyik zászlóalja a csatatérre Móricz százados vezérlete alatt, utjokat Déva felé vevén. Azonban még egy század Petele felé is, Szász Régen közelében, augusztus 18-án elindult. Az 1-ső székely gy. e. említett zászlóalj 900 harczója 22-én Balázsfalvára megérkezvén, 23-án reggel onnan Alvincz felé ment, hol 25-én letette az esküt az alkotmányra.²

Gr. Batthyáynak augusztus 13-án Pesten kelt rendeletére, Háromszék nemzetőrökből álló hadierőt, ugynevezett „önkénteseket“ is teremtett.

Augusztus 23-án a képviselőházban elhatároztatott, hogy a serezek a régi lábon hagyatnak, kiegészítettösök eszközöltetik, az ujonczok ellenben magyar vezényletet, nemzeti színű jelvényeket s „honvéd“ nevet kapnak.³

Augusztus 17, 18-án kibocsátott rendelet folytán, Erdélyben felállítandó egy önkéntes szabad könnyű lovas sereg, (Kossuth huszár-ezred) egyik sorozási, alakulási és századalomási helye Kézdi-Vásárhely volt. Szeptember 1-én Berzenczey László kormánybiztos hirdetményt is bocsátott ki az ujonnan alakítandó szabad lovassereg 10 százada ügyében. Azután Háromszékre is eljött, magával hozva 6 veres csákós, szürke egyenruhás, daliás huszárt, kik között Jakab Elek és Ujházy György is volt. Pár nap múlva szeptember 12-én Szentkatolnán tartott közgyűlésben az ő lelkesítő és buzdító hazafias beszédére, felszólalására százonként tódult művelt ifjúságunk virága az alakítandó szabad lovasság zászlója alá. A cselédek sem lehetett visszatartóztatni. Az első, a ki felvételét kérte: Székely Gergely volt következő szavak közt: „Mutassuk meg mi, kik a nemesi jogok és kiváltságok élvezetében születünk s ezen jogokat minden honfi testvéreinkkel készségesen osz-

¹ 1848—49. Tört. Lapok. 1893. évf. 41—42 l.

² Kolozsv. Hiradó 1848. aug. 27. 51 sz.

³ Szeremlei S. Magyaorsz. kron. I. k. 165 l.

tottuk meg, hogy hazafias érzelemben s áldozatkészségben nemesek maradtunk. Mutassák meg azok is, kik eddig csak a terheket hordozták, de most egyenjogu testvéreink, hogy a nyert jogok nem méltatlanokra pazaroltattak.“

Később Gál Sándor egymaga munkálkodott a Kossuthról nevezett huszárezred és a 12-ik zászlóalj szervezésén.

Honvédelmi szükségek fedezésére Kézdi-Vásárhelyen gyűlt kötelezvényekben 150 ezüst R. frt készpénzben, 610 ezüst R. frt, ezenkívül 1 arany gyűrű és 24³/₅ lat ezüst.¹ Oh, de ezenkívül még mily sokat áldozott Kézdi-Vásárhely! . . .

II.

„Közös hazánkban, mint gr. Batthyány L. miniszterelnök a székekhez június 28-án intézett felszólításában mondta, az 1848. évi országgyűlései letették a szabadság, egyenlőség és testvériség alapköveit. Teljes diszben állott az épület, minek fedele alatt minden honpolgár élvezhette a polgáriasodás és jólét áldásait. Nemzetünk . . . a szabadságot fölállítá, mint sik mező közepébe egy oltárt, a mik körül számtalan ezrek szabadon gyülekezhetnek.“ Oh, de a magyar által kivivott s nemzetiségekkel testvériesen megosztott szabadságot a bécsi camarilla ármány működése által fellázított nemzetiségek hálátlanul a velök jóltevő magyar nemzet ellen használták fel; a kiknek oly nagy lelküséggel alkotmányos szabadságot adott, vérlázítólag keltek fel ellene; a magyar nemzet ellen irtó háboru indított, minden, a mi ármány, ámtás, hazugság és árulás, felhasználtatott a magyar ügy porba döntésére nemcsak a nemzetiségek között, hanem még maga a magyar nemzet kebelében is. Mi leginkább szeptember hónapban kezdett mindenfelé kitörni egész erejével.

A békétlenség, panasz s legoktalanabb vádaskodások állottak be a magyar polgárzat egyes osztályaiban is az osztrák bujtogatások következtében. A nemes ember jajveszékelt, hogy

¹ Kolozsvári Hiradó. 1848. okt. 3. sz. 72.

jobbágyainak elvesztése miatt tönkre jutott. A haza ellenei ijesztgették, hogy nem kap soha kárpótlást. Az urbéres látván, hogy volt földesura, mint kifosztott fa ellenként áll vele szemközt s átkozza kifosztóját, még is csak azt hitte, hogy azon jótéteményt, melyben részesült, a császár tette, a nemesség ellenzése daczára. Az iparüző polgár, a gazdatiszt, eseléd, ha dolgai rosszabbul folytak, mint hajdan, mind az új szervezetet hibáztatták.

Vészes felhők tornyosultak mind tovább minden felől a magyar haza egére. A haza földje nyilvános pártütések, lázadások, a cselszövő reactio lernai, vagy is camarillai hidrája ármánykodásai szomorú színtere lett; a horvát, szerb, rácz stb. lázadás után következett az erdélyi nemzetiségek dühös ellenségeskedése, fellázadása, a reactionak nyílt fellépése.

Szeptember 4-én Urbán alezredes ezredével a magyar kormánynak az engedelmességet felmondta, N.-Szeben szeptember 6-án a magyar miniszteriumtól rendelt honvéd-állítást megtagadta, Brassóban a kerületi ülés a magyar miniszteriumot szeptember 7-én mint kormányt el nem ismerte, szeptember 19-én a szász követek a magyar országgyűlést ott hagyták. A székelyek között is versengések voltak. Berde Mózes országgyűlési követ szeptember 20-án Pestről választójárásába, mint kormánybiztos a végre küldetett, hogy ott a határőrségre kötelezett és nem kötelezettek közt kiűtött versengést kiegyenlitse. Mint teljhatalmu kormánybiztos küldetése és különféle megbízatásainak Háromszéken 1849. márczius hóig honfiui lelkesedéssel meg is felelt; midőn Csányi országos biztos által kólozsvári helyettesévé rendeltetett. Szeptember 20-án Hurbán tót fölkelő főnök a szláv nemzetet fegyverre szólította. A nádor titokban szeptember 21-én az országból kiment, szeptember 22-én a haza védelmére a honvédelmi bizottmány megalakult, a román nemzet szeptember 27-én önvédelmére fölfegyverkezett, szeptember 28-án gr. Lamberg meggyilkoltatása is bekövetkezvén, október 3-án a király a magyar országgyűlést feloszlásra parancsolta, Magyarhont és Erdélyt haditörvények alá rendelte.

Októberben már az egész ország vér és lángban állt. Az oláhok és szászok 12-én fegyverre kelvén a magyarok ellen, az erdélyi lapok hasábjai telve lettek a legiszonyubb kegyetlenkedések, gyilkolások, öldöklések és pusztítások leírásával.

Már-már rémhire hallatszott annak is, hogy a székelyföldre is be akarnak törni.

A székely nemzet ezt gyáván nem nézhette!

Ősi székely szokás szerint, mint hajdan két századdal előbb, a történeti nevezetességű agyagfalvi térségen tartandó székely nemzeti gyűlést hirdetett. A kezdeményezést Berzen-czey László tette, egybehíván október elején e hónap 16-ra az agyagfalvi térre, mint ősei köztanácskozási helyére, minden székelyt az 50 éves korig. „A székely katonaság — ugymond az egybehívó körrendelet — tiszteivel együtt jöjjön, 8 napi élelemmel ellátva, a nép saját polgári tisztviselőivel kerületenkint s járasonként, szintugy 8 napi élelmet s fegyvert is hozzon magával.“

A nép egybegyűjtése s a gyűlés helyére vezetése az egyes székekben ez alatt kinevezett külön kormánybiztosokra, a legfőbb intézés a kezdeményező toborzási, most főkormánybiztos Berzenczeyre, a tanácskozások vezetése pedig a kiküldött kormányi elnök Háromszéken született gr. Mikó Imrére lőn bízva.

A hon felett borongó vihar már szeptember végén minden honfi kebelt felriasztott, mint éji vészharangok az álmódokat.

A kézdi és orbai széki kath. papság október 4-én Osdolán ünnepélyesen letette esküjét egyháziszék tartással a magyar alkotmány és király iránti hűségre. A nagy tömegben összesereglett nép után-mondta az eskü szent szavait s honfi lángra gyulva kérte lelkészeit, hogy ha a harezmezőre szállnak, vigyék magukkal az egész székely nemzetet megvédeni a drága hont, vagy halni érte, ha kell.¹

Október 5-ike után minden székbe kormánybiztos nevezetett ki sorozási s más ügyek vezetésére.²

Október 6-án Puchner megtiltotta a székely katonaság és tiszteknek az agyagfalvi gyűlésben való részvétet.³

Október 7-én Berde Mózes proclamálta gr. Mikó Imrével egyetértőleg a határőrezredek keretének felosztatását, az általános katonakötelezettséget kihirdette.

Október 13-án Puchner nagyszombeni hadparancsnok az

¹ Kolozsv. Hiradó. 1848. okt. 19. sz. 81.

² Vasánapi Ujság. 1867. évf. sz. 46. 563—564 l.

³ Kőváry L. okm. 80 l.

Erdélyben lévő ezredeknek megrendelte, hogy rajta kívül senkitől se fogadjanak el rendeletet.¹

Október 15-én a képviselőház a hadseregnek nemzeti lábra állítása érdekében elrendelte, hogy a csapatok a három szint általában vegyék fel a zászlók, tisztövek, csákórózsa és egyébnél.² November 27-én pedig meghagyta, hogy a sor- és honvédsereg közti különbség szűnjék meg, katonai testületek, vagy szakok honvédseregekké átalakíttassanak.³

Megérkezvén a székely nemzeti gyűlés napja, okt. 16-ika, roppant néptömeg gyűlt össze egy héti élelemmel, a rendes székely katonaságból Csik- és Háromszékről egy-egy zászlóalj, Háromszékről br. Szentkereszty Zsigmond kapitány vezénylete alatt 302 főnyi székely huszár, Kossuth-huszárok, nemzetőrök, tartalékosok, vadászok, tisztek vezérlete alatt fegyverben, az udvarhelyi és marosvásárhelyiek nemzetőri csapatokban lándzsák és vadász fegyverekkel, a többiek pedig karddal felfegyverezett papjaik vezérlete alatt, a közbátorság, belesend és rend helyreállítása, a szász és oláh lázadás megszüntetése, a magyar faj védelme tekintetében való teendők feletti tanácskozás szempontjából.

Kézdi-Vásárhely polgárai közül is főbíró Balog Kovács Dani vezetése alatt 200-nál többen jelentek meg a gyűlésen. Turóczy Mózes is ott volt.

A terjedelmes rét közepén 1^{1/2} ölnyi magas szószék és elnöki állvány (tribun) volt. Gyűlés előtt illyefalvi Séra László nemes székely felment az emelvényre s azt mondta: „Testvérek! Az ősidőkben az uralkodók s hadvezérek a nagy vállalatokat, ütközeteket megelőzőleg az oraculumokhoz mentek és vállalatuk jó, vagy balsikere felett azokat megkérdezték. Most nincsenek ily jós intézmények, de tesztek én egy kísérletet. Én innen leugrom s ha erősen megsérülök, akkor ez rossz jel, oszlojatok haza. Ha épen maradok, bizzatok a szerencsés sikerben!”

Oly szerencsésen ugrott le, hogy bokáit összeütve, örömmel felkiáltott: „Bizzunk, hogy velünk lesz az Isten!”

¹ Közlöny 91 l.

² Szeremlei S. Magyarorsz. kron. I. k. 256 l.

³ Szeremlei S. Magy. orsz. kron. I. k. 297 l.

Ezután a gyűlés megkezdődvén, gr. Mikó Imre elnöklete alatt legelőször is esküt tett le a király, az alkotmány és miniszterium iránt való hűségre. A szász és román néphez békéltető szöveg intézett, kimondatott, hogy az egész székelység keljen fel harezra, az 1848-iki 22. t.-cz. értelmében az összes székely katonaság alakuljon át nemzeti hadsereggé, a határőri szolgálat szűnjék meg; a cs. k. főhadi kormánytól való függés is megszüntetett, a nemzeti főparancsnokság, fővezérség br. Vay M. erd. kormánybiztos főfelügyelete mellett Sombory Sándor székely-husár ezredesre bízott. A vármegyékről, falukról, városokról megjelent számos küldöttségek elpanaszolván az ottani magyaroknak borzasztó sorsát, mintegy 40 ezer székely ajk egy szívvel hangoztatta: „Meg kell mentenünk a magyarságot! — — — Miután a székelységnek van fegyvere, a vármegyéken megtámadott véreinek segítségére, megmentésére siessen!”

Berde Mózes és gr. Bethlen János javaslatba hozta a tüzhelyhez hazatérést, hogy mielőtt táborba szállana, szervezze magát s ágyukról gondoskodják. De a lelkesedés szikrája, mint a delejes áram szétfutott az egész tömegen s ezernyi ezer ajk rivallta: Menjünk azonnal!

17-én kimondatott, hogy minden székely 19—40 év közt, személyválogatás nélkül azonnal táborba szállani köteles. Ágyuk öntésére a gyűlés a harangokat felajánlotta. Bölön község volt az első, mely harangjait még a gyűlésen ágyuknak felajánlotta.

Október 18-án a vezértanács a tábor rendezéséhez fogott; a fegyverbíró népet székenként 4 dandárra osztotta Sombory Sándor husár-ezredes fővezérsege alatt. Háromszéki dandárnak Dónáth György alezredes, csik-gyergyóinak Dorschner Ferenc ezredes, az udvarhelyszékieknek melyhez a 12-ik honvéd-zászlóalj is csatoltatott, Betzmann József alezredes, a marokszékiek gr. Lázár Dénes tétetett parancsnokává. Sombori fővezér mellé nemzeti kormánybiztos gyanánt Berzenczey L., tábor főhadbiztosul br. Rauber Nándor, hadi pénztárnokká gr. Bethlen János választott.

A Csik- és Háromszékről megjelent egy-egy gyalog határőrezredbeli katonák elmetstették a német frakk formájú felsőruhájok végét, hogy magyarabb legyen; csákójokra nemzeti szalag-csokrot tűztek. A br. Szentkereszti Zsigmond kapitány

vezénylete alatt 302 főnyi háromszéki székely huszár-osztály is csákóját nemzeti szalaggal diszította föl. A sárga-fekete zsinórok is letéptettek és a téren elhányattak.¹

Október 18-án br. Puchner megtette az utolsó békebontó lépést is. Erdélyt ostromállapot alá helyezte s maga állott a katonai uralom élére. Mi által a hadüzenet a magyar részre megtörtént s a lefegyverzési művelet megkezdődött; illetőleg a szörnyű vérengzés és pusztítás a császári katonaság által is az oláhok mellett.

Az elkeseredett székelyek az agyagfalvi gyűlésen még az nap három tábort formáltak, mindenikhez rendes s vadász fegyveresek, s lándzsások is adatván. Október 19-én elindult az öszszes székelység.² Az egyik tábor Fejéregyháza, a másik Maros-Vásárhelynek a Kis-Küküllőn le Adámosnál a Marosvize felé átvágva, a harmadik V.-Sz.-Ivánna tartott.

Legelőbb a marosszékiekkel gr. Lázár D. dandára indult meg nyugatra az oláhok radnóthi 12 ezer főnyi tábora ellen; okt. 24 én három oldalról erődített állomásukat megtámadta és őket szétverte, sok magyar foglyot megszabadítván, számos töltény és fegyver birtokába jutván.³ — Pár nap múlva a többi székely dandárok is megkezdették a harezot. Dorschner és Beczman ezredesek dandáraikkal a Maros-Vásárhelyt fenyegető Urbánt támadták meg északfelé, ki Gernyeszegre vonult előlük; azonban Szent-Györgynél utól éretvén, megveretett. Azután Radnótfájáról és Szász-Régenből is kiűzetett; mely utóbbit a székelyek rohammal vették be nov. 1-én.⁴ — Szász-Régentől Urbán Beszterczére vonult vissza, ott bévárandó Wardener tábornoknak Bukovinából utban levő dandárát. — Mivel Szász-Régen a reá kivetett sarczet megfizetni vonakodott és az engedelmességet is megtagadta, — nov. 2-án kiraboltatott és felégettetett.

Donáth alatt a középsereg minden józan számítás nélkül Küküllővárig nyomult előre. — Ott hadának egy része M.-Sá-

¹ Gracza Gy. A magyar szabadságharcz tört. II. k. 378.

² Vasárnapi Ujs. 1867. évf. sz. 46 l. 564.

³ Vasárnapi Ujs. 1867. sz. 46. l. 564.

⁴ Közlöny. 144. P. H. 202. sz. Kőváry L. Erd. t. 103 l.

⁵ Honv. 20 sz. Kőváry 140. Közlöny 188.

rosig haladott, hová gr. Kálnoky Dénes vezénylete alatt okt. 25-én a vadászcsapat beszállott; s midőn minden a körülötte levő hegyek előleges kikémlése nélkül a sereg egyrésze csakhamar étkezéshez fogott, a másik pedig pihenni, — a szőlőből lejövő császáriak 2 ágyuval s fegyverrel lövöldözni kezdettek, s a székelyeket szétverték. — Sokan közülök olestek, mások elfogattak, mások pedig elmenekültek. — Donáth M.-Sárostól nem messze volt, — mivel attól csak egy hogy választotta el. Katonái Sáros felől ágyuzást hallván, sürgetve mondták neki: „Uram menjünk, ne hagyjuk őket!“ — De Donáth azt felelte: „Csak egy néhányan vannak a támadók. Hadd szokjanak a vadászok is a puskapor szagához, — úgy adják a katonáskodást!“ — Azonban később a táborába menekültektől megtudta, miszerint nem úgy volt, a hogy ő mondta. — A honnan származott elégedetlenség miatt nemsokára az egész tábor feloszlott; Donáth maga is „véletlen és gyanusan“ kimult.¹

Sombory hallván, hogy miéink Urbánt Vajda-Szent-Iványon tulverték, s az ellenség futva szalad Szász-Régen felé, — azt gondolta, hogy ez tőle hadiesel, — s Szász-Régennél akarja a döntő csatát; — gyors menetben indította az országúton seregét Szász-Régen felé. Hol azonban már pihenve találta a diadalmas csatában részt vett bajtársakat.

A szász-régeni győztes esata s a város kirablása után az agyagfalvi lelkesedés kezdett alább szállani. A zsákmánynyal megrakodott csikiak, kik egyébiránt sem felszerelve, sem jól vezényelve nem voltak, — kedvöket veszíték a további harcához; s miután hiro is jött, hogy székelyföldön az oláhok nyugtalankodnak, Moldva felől pedig ellenséges betörés készül, — követelték, hogy boesáttassanak haza. Udvarhelyről is tudósítás jött, hogy az is megtámadtatott. Minek következtében nov. 4-én ők s a többi székelység igen nagy része is hazaindult.² — Az egész székely tábor kétezerre olvadt le.

Sombory hallván, hogy Gedeon altábornagy Csergednél 12 ágyu, 14 század gyalog, — néhány század lovas katonaságból álló serge nagyszámu szász- és oláh felkelővel egyesült és

¹ Honv. 1849. sz. 20. Kőváry: 2. T. 103 l.

² Szeremlei: M. orsz. Kron. 1848—49. I. k. 279—280 l.

Maros-Vásárhely felé utban van,¹ — Szász-Régen alól Maros-Vásárhely védelmére sietett ezer gyalog, s mintegy 4 század huszárral, hol a két székely sereg egyesült; a hova a csiki tábor is vissza volt rendelve, — de itt Gedeon által megtámadtatván nov. 5-én, bár a székelyek rohammal akarták az ágyukat elfoglalni, de a császáriak által kemény ágyutüzölés és gránátok szórásával fogadtattak.²

Bár utoljára maga Berzenczey, támogatva Gál Sándor tábornoki főnök által, állott a csapatok élére, mindhiába, — az ágyuk nélküli székely sereg szétveretett.

Egyidejűleg Kalchberg százados is Gedeon balszárnyával Radnótnál aznap szétvert egy székely csapatot. Másnap nov. 6-án br. Heydte századost, ki a maros-vásárhelyi futó székely tábornak utjában állott, Bikafalvánál Udvarhelyszékben, az udvarhelyi székelyek visszaverték.³

A Csik-Gyergyó felé menekvő székely had néhány vezéregyéne, menekvésök közben a korond-gyergyói havason levő vendéglőben nov. 6-án elhatározták, hogy a főkirálybíró és Mikó Mihály kormánybiztos 8-ára a további önvédelem érdekében értekezletet hívjon össze Csik-Szeredába. Mi alatt Berzenczey átment Moldovába, hogy Galiczián át Pestre juthasson. A jelzett időben az értekezlet Mikó elnöklete alatt nagy lelkesedéssel elhatározta az önvédelmet, jelen lévén azon többen Csik- és Háromszékről; Dorschner 10,000 harczos kiállítását ígérte meg Csikból, Háromszék részéről kijelentetett, hogy onnan az odamenekültekkel együtt több állítatik ki. — Nagy Lajos pénztárnoktiszt Dorschner nyugtájára a gyűlés előtt átadott 36,000 frtot a székely tábor pénztárából, melyet gróf Bethlen János tábori biztos reábizott volt. — A csik-szeredai határozat végre nem hajtatott, mivel Dorschner az osztrák részre csapott át, s Csikban minden alkotmányos mozgalmat beszüntetett.

¹ Ekkor történt, hogy Apor György nemzetőr-századost, ki harmadmagával egészen az oláh táborig haladt kémszemlére, az oláhok elfogták s baltákkal darabokra vagdalva kutyáiknak eledelül dobták. (Székely Gyergyó: „Hetvenhárom év itthon“ 22 l.)

² Szeremlei: Magyarország. Krón. 1848—49. I. k. 283. l.

³ U. o. 283—284 l. Czetz: Bem s F. 56 l. Kőváry: E. T- 135 l. Közöny. 1849. 22. 23. sz.

Azután Heydte néhány ezer oláh- és szász lándzsással s rendes katonasággal Bikafalvát elfoglalta s felégette, Székely-Udvarhelyre előre nyomulván, — az egész Udvarhelyszéket lefegyverezte, a császár iránti hódolatra kényszerítette s megsarcolta. A befogatások és zsarolásnak nem volt határa. Gyilkoltak, raboltak; a köznépet is a nemesség ellen magok részére megnyervén, azután együtt gyujtogattak s pusztítottak. De a Heydte seregével való barátság csak addig tartott, — míg átlátták a közszékelyek, hogy az a Köpecz elfoglalása után nemcsak a nemesi udvarokat, hanem a szegény székely nép gyűnhőit is kezdi fosztogatni és gyujtogatni.

November napjaiban rendre-rendre megtámadtattak az Oláhország szélénél a havasokon, Barcaság határain a Bodzáig őrtálló székelyek is az oláhoktól és lefegyvereztettek; sokan közülök legyilkoltatván, — míg a garázdálkodók ellen Bodzára székely katonák nagyobb mennyiségben nem küldettek, kik az oláhokat szétverték és többet közülök elfogtak.

A magyar földet Kolozsvárral a nov. 13—15 és 16-iki csaták után feladta főhadiparancsnok br. Baldacci Manó ezredes. Kolozsvár nov. 17-én gr. Mikó Imre és Groisz Gusztáv polgárm. közvetítésükkel capitulált. A demoralisált magyar sereg a tulnyomó ellent látva, Kolozsvárról kivonult s Nagyvárad felé Gyalu, Bánffy-Hunyadon át Csuesáig, Élesdig vonult vissza, sok magyar földesur menekülván vele.

Aranyasszék fel volt égetve, Janku tartotta rebagésben. Marosszéket, — a mint láttuk, Gedeon pusztította; s katonai parancsnokául tett őrnagy Klokocsán és br. Augusz három-ezernyi serege elfoglalta. Csikszéket behódoltatta és semlegessé tette a császáriakhoz áttért Dorschner, ki Heydtevel ugy egyezett ki, hogy Csikba idegen katonaság nem lép, — az ottani nép a fegyvert nem teszi ugyan le, de azt nem használja a császári katonák ellen. Sőt Dorschner a csik-gyergyói székelyeket annyira fanatizálta, hogy az alkotmány iránt ellenséges indulattal viseltettek, a háromszékiek ellenében magukat elzárolták és egész védelmi állapotba helyezték, Kászon-Ujfaluba figyelő-csapatot állítván, s a nagyverdői utakat bevágván.¹

¹ Szeremlei: Magyarország. Krón. 1848—49. I. k. 284. l. Kőváry: okm. 145. l. Orbán B. Székelyföld. II. k. 157. l.

Igy, a meglepetés első percében ugyszólván az egész Erdély elesett; mindenütt a győzelmes ellenség lobogója volt felütve, a zsarnokság tombolt, védtelenek: nők, aggok és gyermekek is tömegesen koncezoltattak fel, s mészároltattak le; százak meg százak menekültek, a merre lehetett, kétségbeesetten. A férj elvesztette imádott nejét és gyermekeit, a nő kisdédét, kit szívvérével növelt; menekvés közben az uton számosan fagytak meg, vagy estek fogságba és hullottak el az orgyilkosok bárdjai alatt. A haza ellen fellázadt oláh- és szász táborok feltartóztatlanul barangoltak; városokat, helységeket raboltak ki, gyújtottak fel és tettek romhalommá.

III.

A nov. 5-iki szerencsétlen ütközet elzsibbasztotta a székelység erejét, mindenfelé levertséget okozott. — Csupán Háromszék volt egyedül, mely reményét nem vesztette, nem csüggedt el, mely magát tartotta és állott mint a szent szabadság erős szirte a dühöngő vésznek közepette karddal kezében s szent hitével az igazság Istenében. Tántoríthatatlan maradt remény és hűségben a haza és szabadság ügyéhez, várván a szabadítót. — Csupán Háromszék volt, a hol még lengett a szabadság zászlója; mely gondoskodott azonnal az önvédelemről. A magasztos életerő, mely benne volt, a rázkódtatások által azon nemes lánggá gyult, mely az ország egyik végétől a másikig később átvillanyozta a honfi sziveket.

Ide vonta meg magát a székelytábor említett szétveretése után, a 12-ik honvéd-zászlóalj töredékeivel Erdővidékre és egy osztály Mátyás-huszárr. Ide huzódtak a külső székelyföldről a császáriak előtt megjegyzettebb hazafiak és igen sok vármegyei kibujdosott nemes család is, menedéket keresve a katonai önkényuralom és a románok bosszuja elől.¹ — A derék nemesség vendégszerető házánál több helyen 10—20-an is voltak hetekig, soknál hónapokig is.

Hogy Háromszék az önvédelemre, élet-halálharcz elfoga-

¹ Háromszékre menekültek a többek közt: gr. Haller Ferencz, Máday Székely Dávid tartományi biztos, Kőváry László, Matskásy Antal stb.

dására lelki- és anyagi erővel birt, — ezt köszönheti az ő derék vezérferfiak: gr. Batthyány által Háromszékre kormánybiztosi minőségben leküldött Berde Mózesnek, továbbá Pap Mihály, br. Rauber Nándor, Demeter József, Hankó Dániel, Vida Dániel, Cseh Ignác, Gál Dániel stbinek.

Berde Mózes, a hogy az agyagfalvi gyűlésről hazajött, — Sepsi-Szentgyörgyön azonnal népgyűlést tartott, az általános katonakötelezettség- és fegyverfelvétel elfogadását keresztülvitte; mi által az osztályok közti surlódás legfőbb oka megszűnt; a fegyverkezést és fölkelést szervezte Puchnernek okt. 18-án kiadott szigorú kiáltványa daczára is.

Okt. 30-án Sepsi-Szentgyörgyről kelt levelökkel Berde Mózes és Demeter József háromszéki kormánybiztosok s Horváth Albert főkirálybíró a falvaknak is hirül adták az agyagfalvi gyűlés határozatait, hogy jogban és kötelességekben a székelőföldnek minden polgára egyenlő; — a fennállott katonáskodási rendszer s ebből származott sérelmes viszonyok eltöröltettek; — nemzetőr a székeknek minden polgára 18—50 éves korig; — s az alakítandó összes fegyveres erőnek Háromszék- és Miklósvárszék főparancsnokává Nagy Imre választatott meg a Sepsi-Szentgyörgyön működő központi kormánynyal, stb.¹

Legkivált Berde Mózes szervező az alvidék védképességét; a felvidékét Pap Mihály, Hankó Dániel s még mások úgy, hogy a mire a nov. 5-én szétvert had Maros-Vásárhelyről részletenként Háromszékre is hazaszállingózott, — otthonjában oly háttért, hátvédet talált, hol nemcsak megállapodhatott, hanem erkölcsi érzetének újból való megedzhetése által csak hamar bekövetkezett dicső harcokra képesítő magát.

Vay kir. biztos a cs. főhadiparancsnokság okt. 18-iki kiáltványa ellensúlyozására 23-án általános nép-fölkelést hirdetett; mit hasonlóan a kormánybiztosok Háromszéken végrehajtottak és a fegyveres erőt folyton gyarapították.

Berde időnként népgyűlést hívott egybe; mindent nyílt tanácskozásban beszéltek meg és végeztek el.

Berde Mózes és br. Rauber Nándor az erdővidéki szervezkedés élén álló derék hazafiak Szent-Iványon jöttek össze többekkel, itt folytak a népgyűlést megelőző értekezések, ta-

¹ Kőváry: Okmánytár 111. l.

nácskozások a teendők s védelmi intézkedések feletti első megbeszélések. De Sepsi-Szentgyörgyön, Kézdi-Vásárhelytt, Alsó-Csernátonban, Eresztevényen is tartattak összejövetelek s értekezések. „A háromszéki önvédelmi harcz kezdeményezésében első és oroslán része van, mint Matskásy Antal megjegyzi,¹ Kézdi-Vásárhely városának, a volt széke'y-husár és 2-ik gyalogczrednek, a Székelyföldön táborozott 12-ik honvéd-zászlóaljnak, a Kossuth huszároknak, kevés háromszéki főnemesnek és a szomszéd székből, megyékből Háromszékre huzódott menekülteknek. A harcot vezető vezérek a népgyűlések határozatai következtében vezéreltettek.“

A népgyűlések jobbra Sepsi-Szentgyörgyön, Kézdi-Vásárhelytt és Csernátonban tartattak.

A népgyűlések tartását Berde Mózes korm.-biztos és a fennemlített vezérférfiakon kívül, szorgalmazta Kézdi-Vásárhely polgárai közül: Kovács János később honv. százados, Turóczy M. Jancsó J. s Molnár Ézsakiás. Ezek járták össze a falvakat. A birtokos osztályból: szentkatolnai Cseh Ignác, Eresztevényi Antal stb. De említés nélkül nem hagyhatjuk Gál Dani kormánybiztost, a papság közül Nagy Ferencz gidófalvi és Biró Sándor rétyi ev. ref. papokat, a menekültekből Máдай Székely Dávid és még több lolkes hazafiakat.

Nov. 9-én a Kossuth-huszártisztek gyűlést tartottak Sepsi-Szentgyörgyön és kimondatott, hogy miután az ezred szervezésére a miniszterium által kiküldött Berzenczey László a moldvai határon át eltávozott, a parancsnokságot vegye át Gál Sándor százados, mint a szervezésre kiküldött segéd. — Ki azt át is vette.

A maros-vásárhelyi nov. 5-iki csata után, a hogy az egész Erdély a császári hatóság alá került, — Puchner minden figyelmét az ellenszegülő Háromszékre fordította, felhivta a meghódolás és fegyverletételre. — Erdővidéke felől Heydte Háromszék felé előrenyomulandó volt 2000 emberével és 2 ágyuval; Brassó körül is összpontosítva volt 6000 főnyi hadtest 8 ágyuval. Szóval, mindenfelől császári rendes gyalogság, begyakorlott lovasság és tüzérség volt kísértetve a román felkelők és szász Landstrum ezrei által.

¹ 1848—49. Tört. Lapok. 1892. évf. sz. 3. l. 23—24. 1894. évf. 46. l.

Bár nehéz, vészes felhők tornyosultak össze Háromszék felett, bár rossz és rémhírek érkeztek mindenfelől, — de az nem esüggött el. — Kézdi-Vásárhelyt nagy népgyűlést tartottak; — s a Kézdi-Vásárhely derék szorgalmas polgárai,¹ — a később ezredessé lett Gál Sándor, a rétyi prot. lelkész és több más demokrata a jövőbeni hitre, kitartásra fegyveres előkészületekre, élet-halál küzdelemre lelkesítették Háromszék népét. Indítványuk ezerszeres éljenekkel fogadtatott, s azoknak kiviteléhez azonnal hozzá is fogtak.

November 12-én Háromszéknek Sepsi-Szentgyörgyön igen izgalmas székgyűlése volt, Puchner felhívása és az ellenség előnyomása ügyében. A ki csak némi szellemi fölény-súlylyal s tekintélylyel bírt a székben, az mind ott volt.

A hangulat komor volt, de a szivekben az elszánás tüze égett. Elhatározottak, hogy Puchnerhez minő szellemben történjék a szék részéről, az ő felhívására való nyilatkoztatás. Bizottmányi gyűlés magát Sepsi-Szentgyörgyön permanensé tette s a cs. kir. katonai főparancsnok br. Puchner Antalhoz átírt, hogy a szék kebelében nőttön nő az ingerültség azon hire, hogy az ő rendeletéből Erdővidékre s Háromszékre sorkatonaság és ennek kíséretében álló rendetlen csorda néppel Heydte botörni akar, megtámadandó a polgárok élet- és vagyonbiztonságát. Felfejtették azt is, hogy ezt róla fel nem tehetik. S kijelentették, hogy a háromszékiek hivei a koronás királynak s a törvényesség teréről sehogyan sem lépnek le. A szék kebelében rend, személy és vagyon biztonság, a polgári és katonai tisztség irányában engedelmesség van; — — — s így ok nincsen, a miért a békés szék polgárai kebelébe katonaságot, annyival kevésbé oláh népséget küldeni. Ha mégis megtámadtatnának, Isten és a világ előtt felelőssé lesz a megtámadó a polgári háború iszonyaiért.² Mi által Háromszék bizottmányi gyűlése kimondta feltételelesen az önvédelem határozatát is s intézkedéseket tett annak — ha szükségessé lesz — azonnal való érvényesítése tekintetében.

¹ Kézdi-Vásárhely lelke és éltetői, felébresztői és kifejtői a hazafiúi lelkesedésnek: Gábor Áron, Pap Mihály nyug. őrnagy, Vilmos, Lajos és Károly jeles fiaival, Kovács Dániel főbíró, Hankó Dániel, Fábíán Dániel, Szabó Dani, Turóczy Mózes voltak. Jakab E. Szabadságharcunk 523. l.

² Kőváry L. okmánytár 121—122.

Háromszék állandó bizottmányának Puchnerhez intézett átiratát 5 tagból álló követség vitte be Brassóba november 13-án az ottani katonai parancsnokságnak, Puchnernek kézbesítés végett.

Mire a cs. k. hadifőparancsnokság november 16-án válaszolt a brassói katonai parancsnokság utján s szemére hányta Háromszéknek, hogy „a budapesti törvénytelen rémkormány zsoldosai épen azon szék kebelében találtak legmelegebb sympathiára s pártoló elfogadásra; Háromszék volt, mely Agyagfalvára a székely nemzet fegyveres közgyűlését, létrejövetelét lelkesedéssel előmozdította, mely Erdély jelen szomorú állapotát nagyobb részint eredményezte; Háromszék gyűlése főhelyén az ottani hatóságok szeméi előtt történt az, hogy a székely határszéli katonasághoz közérdeküleg s jólszándékolt felszólítása a postáról vakmerően elkoboztatott; mindennekeftt Háromszék tartozik azon párthoz, mely a cs. k. főhadiparancsnokság alól a székely határszéli fegyveres népet kiragadta. Ily előzmények után kijelentette, hogy nem hisz; . . . a sok szép hízeltő álszavak, a kötszinűség s kétértelműség helyett világos és himzetlen nyilatkozatot vár az iránt, hogy Háromszék közönsége, nemessége s egyéb járuléka f. é. október 18-ról való felszólítást feltétlenül elfogadja-e, s annak magát aláveti-e, vagy nem?”¹

Az 5 tagból álló követség a fennirt csakhamar adott válaszát Puchnernek meghozván Brassóból, Berde M. kormánybiztos és Háromszék királybírája november 16-án Sepsi-Szentgyörgyön népgyűlést tartottak. A gyűlésen jelenlevők egyhangulag kijelentették, hogy addig is, míg nemzeti kormányunknak sikerülni fog a mi magyar fajunk kiiratasára irányzott támadásokat megfékezni, székünk területén önvédelmünket folytatni meg nem szününk. E tekintetben Berde M. kormánybiztos a csikszéki kormánybiztoshoz át is irt. Azonban Dorsehner már azelőtt kitűzte a sárga-fekete zászlót, a 36 ezer forintot lefoglalta s a tizezer katonaságról való ígéretét beváltani kötelesnek magát nem ismerte. Háromszék ekkor is a béke mellett maradt.

November 20-án ismét népgyűlés tartatott a következő 23-ára kitűzött székgyűlés tárgyai megvitatására. A mint némelyek állítják, Gábor Aron itt ajánlotta volna fel először az

¹ Kőváry L. kormánytár 122-126.

ágyuöntést, mások egyes löszerek készítését (Székely Gergely „Hetvánhárom év itthonn“ 30 l. Graecza pedig november 12-ére teszi az ágyuöntés felajánlását.) —

A fenforgó kényes és életbevágó ügyben a népgyűlésen a szükségelt előértekezletek megtörténvén, úgy, hogy a székgyűlés november 23-án Sepsi-Szentgyörgyre összegyűlhett a kívánt válasz tárgyalására, hogy határozzon az ellenállás vagy meghódolás fölött.¹

A gyűlésen Berde Mózes kormánybiztos, Dobay, Zsombory Nagy Imre s több más főtisztek is jelen voltak nagyon lehangolva. Azonban több lelkes hazafi buzdítására, kik egyike volt Nagy Ferencz gidófalvi ev. ref. pap is, a honvédelmi bizottmányt helyettesítő székbizottmány egyik tagja, egyszerre több ezer ajkról szóthangzott: „Ha kell, mind meghalunk, de meg nem adjuk magunkat, meghalunk, de nem hódolunk! — — — Hiába hozatott fel a polgári és katonai vezetők s tisztség által, hogy a többi szökek megadták magukat s már békében vannak, — mit tegyen egyedül Háromszék? ...

Felhozatott az is, hogy a háboruhoz löporkészlet, ágyu, golyó, fegyver stb. kell; ágyuk nélkül haszontalan küzdünk s eredmény nélkül czipeltetjük magunkat a vágóhidhoz. Ágyuk nélkül chimárának tetszett mindenki előtt az önvédelem. Ez nem használt semmit, a nép nem tágitott, egyre csak azt hangoztatta: „Meghalunk, de nem hódolunk! ...“²

Ily bonyolodottság közepett felállott Bereczk derék szülte, a czondrába öltözött Gábor Áron,³ s ajánlkozott ágyuön-

¹ Kőváry: E. T. 122, 123, 125 l. Szeremley: M. Krón. II. k. 295. l.

² Hegyesy Márton: „Balázs Major története“ czimű 1883. november 22-iki felolv. 68—69. l.

³ Gábor István Bereczk városi tanácsos és főjegyző s Hosszu Anna, fia, sz. 1814. nov. 30-án, r. kath. 2-ik szék. gy. e. 11-ik századában nyugalmazott tűzér-káplár. Ki a középiskolát jó eredménynyel elvégezvén, 17 éves korában, mint székely határőr fiut besorozták s szolgált 1839-ig. Azután a pesti cs. kir. 5-ik tüzérezredhez ment, hol azonban még azt a kívánságát sem teljesítették, hogy a bombász-karnál (Bombadier-Corps) szolgálhasson. Mire elkodvetlenedett s azonnal való elbocsátását kérte. Egy év mulva, immár harmadszor, öcsese helyett újra fölesapott tűzérnek s egész 1845-ig maradt a tűzörségnél, a hol kitűnő magaviselete s szorgalma daczára káplárságnál magasabbra nem vihette. Ekkor ujából elkecserevő, a katonai életnek bucsut mondott. Bereczkben a szülői háznál elvonulva csendben élt, áldozva tanulságos kedvteléseinek: faragás, asztalosság, esztergályozás, sőt lakatos-

tés és munitio készítésre két hét alatt. A gyűlés öt ezen ajánlatáért hatalmasan megéljenezte; s még lelkesültebben kiáltotta: „Harczolunk utolsó csepp vérig!“ ... A népriadalom fokozódva viharosabban hangzott mindenfelül: „Éljen Gábor Áron! Harczolunk utolsó csepp vérig!“ ...

Cábor Áron, hogy minden kételyt eloszlasson, azonnal felhatalmazást kért, hogy a fülei vashámorhoz (némelyek szerint Hermány, Bodvaj) utazhasson és ott dolgoztathasson. S kijelentette, hogy ha mához két hétre Sepsi-Szentgyörgy piacznán ágyu nem lesz felálltva, ha azokkal a próbálövésnél ezélt nem talál, akkor ő áll tíz élpésnyire az ágyu elébe ezéltáblának.

A felhatalmazást, illetve a rendeletet a bardoczszéki királybíró Dániel Gáborhoz kiállította a polgári ügyek élén álló Berde Mózes kormánybiztos. Mire Gábor Áron egyedül egy páczikával indult Fülére.¹

A főtiszttség tanulva az agyagfalvi gyűlés utáni eseményekből, majdnem kétségbe volt esve. S hogy a szerintők végzetes szó ki ne mondassék, a harezrakelést úgy akadályozta meg, hogy formaszerű határozat nélkül oszlatták szét a gyűlést, arra kérve fel minden egyes falu lakosságát, hogy még egyszer hánjavesse meg komolyan, akar-e, vagy nem a Generalcommandó ellen harczolni? — — — S határozatát írásban november 28-án küldje be egy újabb székgyűlésre. A mit a többség akar, legyen az a határozat.

A székelység a gyűlésről ugyan szétoszlott, de az önvédelemre szükségesek előteremtéséről annál lázasabb sietséggel kezdett gondoskodni egyes jeles egyénei kezdeményezősei s vezetése alatt. Háromszék állandó bizottmányi gyűlése Sepsi-Szentgyörgyön permanens maradván, a tavábbiakról folyton tanácskozott és tett.

Néhány nap alatt a lelkesültség esodákat művelt. A védelem élére az akkor alig 5000 lakóssal bíró Kézdi-Vásárhely városa állott. Az öreg Pap Mihály nyug. őrnagy, a legderekabbszékel hazafiak egyike, mint Kézdi-Vásárhely térparancsnoka,

ságnak is. Szülővárosának egy réz mozsárágyut öntött, önműködő szerkezetű aratógépet stb. készített. Valódi ezermester volt, midőn az agyagfalvi gyűlésen is arról volt szó, hogy nincs ágyu, Gábor Áron ott is felemlítette, hogy ő készít, de kinévelték s eszelősnek tartották őt. Egyetemes magy. encyclopaedia I. k. 23. l.

¹ Orbán B. Székelyföldr, III. k. 177. l.

oltalmi bizottmánnyá alakította K.-Vásárhely előljáróságát; melynek nevében lelkesítő kiáltványokat küldött szét a székbe. Innen mint gyupontból terjedt szét a rettenthetlen bátorság, a páratlan hősiesség szelleme. Berde Mózeset egy székely értesítvén, hogy Eszt Ineken lakó Szacs vay András puskaport tud csinálni, Berde azonnal felkereste a 70 évet meghaladt öreget. Székelyföld ezen Nimródja küldöttségileg felkérgetett, hogy tanítsa meg a népet lőporkészítésre, ki titokban maga részére már régóta lőport készítgetett. Az öreg Nimród, János fiát küldte el művezetőnek; kit Berde Kézdi-Vásárhelyre magával vitt le. Melynek lelkes polgárai azonnal helyiséget rendeztek be. Megkezdődött a lőpor és gyutaes gyártása, töltények készítése, a hadi felszerelés minden tekintetében.

Pap M. kiáltványt küldött szét az oltalmi-bizottmány által is aláírva s tudatta a falvakkal, hogy Kézdi-Vásárhely indul s a ki igaz hazafi, hogy lássák, miszerint fegyveres erő is van, kövesse őket fegyverben november 28-án Seps-Szentgyörgyre, hol Dobay áll a had élére.

Megérkezvén az annyira nevezetes november 28-ika, Házmorszék összes fegyver fogható népe a falvakból kezében fegyverrel s nemzeti színre festett nyelvű lándzsával özönlött önvédelmi határozatának nyomatékot adni Seps-Szentgyörgyre; nem pedig a várt küldöttek jöttek kezökben a falvak határozatát tartalmazó írással.

Gábor Áron is beváltotta szavát. Két hét sem telt bele és ime készen volt vashengerhez hasonló két ágyu¹ és 552 golyó Seps-Szentgyörgy piaczn felállítva. Minek látására a népben az önérvet és harezi lelkesültség még inkább felkelts fokozódott. Vasból voltak és bozontosok, illetőleg nem voltak megesiszolvá; mivel öntéskor megtakarításukra nem volt idő. Szerényen, zajtalanul állította fel azokat Gábor Áron Seps-Szentgyörgy végén a székház mögötti magaslaton, a hol a löképességök megpróbálása a tisztség jelenlétében a legfényesebben sikerült, azok egyikével Gábor Áron az első lövésre központba lővén. Mire azonnal tüzereknek jelentkeztek: Semsey Tamás, Bodola Lajos, Nagy Sándor (most hidvégi ev. ref. lel-

¹ Monoki István honvéd készítette Gábor Áron első ágyujához a kerekeket. 1848—49. Tört. Lapok. 1892. évf. sz. 1.

kész), György Tamás, Mihályfy N., kiket Gábor Áron később betanított s kikből mind kiváló tűzértisztek lettek.

Ágyu tehát s munitió megvolt, sőt a felfegyverezett nép is. E közben egy rettenetes szó futott végig villanyfolyamként a tömeg ajkain: „Árulás!” — — — A szemekben kigyuladt a bős harag tüze. A 12 zászlóalj őrnagya — Erdővidék paranesnoka — Balázs Manó volt az áruló; kinék az Erdővidékre a szék lefegyverezésére beütött Heydtehoz való titkos levelét saját előőrsei elfogták, melyben megígérte volt Heydtenak, hogy egy stratégiai mozdulattal egész zászlóalját Heydte közébe játsza. Nála Puchner és Urbántól a császári és oláh táborba való szabad átjárásra utlevelet is találtak. A művelt egyénekből állott katonái, midőn el akart szökni, elfogták, megkötözték, a Hidvég felől vezető utczán ép az ágyupróbálás napján hozták a székgyűlésre a főtisztség elé, hogy felette, mint vér-áruló felett haditörvényszéket tartson.

A nép szenvedélye ezek hallatára annyira fel volt ingerülve, hogy az árulóra halált kiáltott, s nem várva be a hadbíróság által való hosszas kihallgatását, vallatását, előtte sokáig tartó törvénykezést, a törvényes végrehajtás mellőzésével erőszakosan a tanácsházból kihurezolta, a piacon levő bitófához kikötötte; este felé a néptől, hogy lehető részes társai ki ne szabadítsák, két lövéssel agyonlövetett. Mire a felbőszült tömeg iszonyu módon szuronyaival, lándzsáival összeszurdosta s holttestét lovainak patkóival alig pár percz alatt darabokra szétszaggattatta¹; hivatkozván ősi szokásaikra, melyek szerint a hazaáruló feldaraboltatott. Az összevagdalt és marcangolt véres holttetem, elrettentő példa gyanánt, éjjelre a piacon hagyatván — a kutyák ették meg.²

Ezen iszonyatos szomoru intermezzo, ezen borzasztó percz döntött november 28-án a védelem, vagy meghódolás kérdése felett.

Hiába hozatott fel a főkormányzóknak is Kolozsvárt november 25-én kelt rendelete, melyben az a hódolást s a le-

¹ Kőváry: E. F. 123–127. l. Honvéd 87. sz. Szeremley: M. Krón. I. k. 299. l.

² Másnap csontjait koporsóba téve, az akasztófa alá temették el. Később, hogy az osztrák és orosz seregek Háromszéket elfoglalták, a császáriak által kiásattak Balázs M. testének maradványai s Brassóba vité, nagy pompával eltemették.

fegyverzést elrendeli,¹ hiába fejtetett fel, hogy egymagára hagyatva van, többi székely s magyar testvéreitől hermetice elzárva van; felvette a szász-román reakcióval bűnös kezét fogott n.-szobeni Generalcommandó által elibe dobott vaskezttyüt; kimondatott, hogy még nem hódol s szentföldjét fel nem adja; kihirdettetett az önvédelmi harczolás, az Erdővidékre betörő ellenség ellen való menés.

A kihágások büntetésére Kézdi-Vásárhelytt és S.-Szentgyörgyön hadbíróság állíttatott fel.

A főtisztviség visszavonult egy kis terembe; ott megállapította a haditervet s a teendőket. A népnél pedig az elhatározás nagyságából folyó lelkesedés ihlettsége mint varázsütés hatott át minden szívet.

Másnap november 29-én reggel már megpendültek a dobok s indult a háromszéki sereg Dobay Károly, Sombory Sándor és Nagy Imre vezénylete alatt Hidvég felé az ellenség ellen.

Mielőtt azonban a csatározásokat leírniok s más ezután következő eseményeket, lássuk a hadi beosztást, szervezést s a hadiszerek és kellékek előállítását!

IV.

Háromszéknek mintegy 10—12 ezerből álló hadiserge, mely legnagyobbbrészt felkelő népség volt, dandárokba és zászlóaljakra osztatott; melyek elfoglalták Hromszék határát a bodzai-szorostól a Tatrang-patak hosszában Bodolán át Feketeügy hosszában Kökösen, Al-Dobolyon, Erősdön, Árapatakon, Hidvégen, Bölönön, Köpce- és Baróthon át. A tartalékesapatok S.-Szentgyörgyön és Uzonban álltak. Minden helység maga élmezte táborba szállott katonáit.

A polgári ügyek élén a gr. Batthyány L. által Budapestről szeptember 20-án kormánybiztosi minőségben leküldött Berde Mózes állott, kinek ugy a rend és egyetértés fentartásában, mind a hadkészletek s a hadviseléshez szükséges mindennemű kellékek előállításában nagy érdemei vannak. Kinek nagy segélyére volt: Demeter József élmezési biztos és rak-

¹ Gracza Gy. Az 1848—49. magyar szabadságharcz tört. III. k. 130. l.)

tárgondnok, Gál Dani, Hankó Dani, Cseh Ignác, br. Rauber Nándor, Pap Mihály, Nagy Ferencz ev. ref. pap, Vida Dániel, Kovács Gábor, Kovács János és még sok más.

A katonai ügyek élén állott: Dobay Károly ezredes, Sombory Sándor, Gál Sándor, Nagy Imre, Szabó Károly, Cseh Sándor, Horváth Ignác.

A hogy a november 28-iki székgyűlés a kormánybiztosokkal egyetértőleg megrendelte, hogy Gábor Áron az ágyú- és golyóöntést folytassa; — a szék királybírái gyűjtsék össze ágyúknak a szükséges érczet, hamuzsírfozó üstöket, hasadt harangokat stb., golyóknak az önneműeket, óranehezékeket (pondus) stb.;¹ . . . a hadparancsnokság és kormánybiztosok pedig gondoskodjanak a felszerelésről: azonnal a határozat érvényre kezdett emeltetni.

Kézdi-Vásárhely és vidéke csaknem egy varázsütésre belga- vagy csehországi virágzó gyárvidékké változott át. Minden kéz dolgozott, minden ügyesség és időpercz felhasználva lett; mindenkit a nemes tettek felemelkedett szelleme, a hon javát munkálni törekvés szent heve fogott el. Az egész város táborrá változott át; — hol az izmosabbak fegyvert forgattak; az egész város gyárteleppé alakult, hol a gyenge nők, aggok és gyermekek is a nemzet napszámosaivá lettek; ágyúöntőde, fegyver, löpor- és gyutacsgyárak mintegy varázsütésre állottak elő. Gazdag, szegény egész Háromszéken erejéhez mérve meghozta az áldozatát. A nemes hölgyek lovakat vásároltak; az aggok, gyermekek a laboratoriumokban dolgoztak, az élelmi szerről stb. gondoskodtak. — Sok nő és leány fehérneműt készítet, mosott a katonák számára, kórodákat rögtönöztek, tépést készítettek s szolgáltak a betegek és sebesülteknek. Voltak a nők közül olyanok is, kik férfi ruhába öltözve a csatatérre mentek és kitüntették ott magukat. Némely nőnek lelkesedése oly magasra szállott, — hogy ha férje, vagy fia a táborból hazajött, egy fazék vízzel, vagy nyárssal korgotto vissza.²

A) Ágyúöntőgyárak. A mint láttuk, a legelső székely ágyuk Berde Mózes és Demeter József kormánybiztosok fel-

¹ Miket Háromszék népe örömetst hordott össze és ajánlott fel a közjóra.

² Czetz: Bem erd. hadjárata. 58—59. l.

kérése és megbízása folytán Gábor Áron által a kormány és a szék segítségével a fülei vashámorban öntettek.¹ — Gábor Áron egy munkavezetővel öntötte a 6 fontos 2 vas ágyut (némelyek szerint 3, 5, vagy 6-ot), de ferde lyukkal.

Turóczy Mózes is oda volt rendelve segíteni, de ő látva, hogy ott nincs se szerszám, se ahoz jól értő egyén, őket ott hagyta és Kézdi-Vásárhelytt kemenczét rendezett be; össze-szedte a város rosz üstjeit és egy 1^{1/2} fontos réz ágyut öntött egy néhány nap múlva a Kézdi-Vásárhelyiek nagy bámulatára; a mit bemutatván, evvel a közfigyelmet magára vonta.

A december 5-ik és 11-iki győzelmes csaták után Gábor Áron sepsi-szentgyörgyi Kiss János harangöntőnél is ágyu-öntődét rendezett be; — hol hiv segitőtársa a lelkes tűzér Kiss Dani volt, s ott harang-masszából és hozzávaló rézből 4 darab 3 fontos rézágyut öntött. Így néhány nap alatt 7 darab ágyu volt megöntve, s egyuttal a szükséges lafféták, mozdony-kocsi, puskapor, golyó és töltények is elkészültek, — melyek az árapataki, hidvégi, hermányi s szentpéterei csatákban működtek. — Gábor Áronnak az ágyuöntésben valódi társa és segéde volt Turóczy báty.² komája (id. Jancsó Mózes nagy-bátyja) és barátja, egy leleményes, valóságos iparos lángész és Dummel Nándor később az esztergályozó osztály műve-zetője; — kiket Berde Mózes és Demeter József háromszéki kormánybiztosok még 1848. nov. 4-én Sepsi-Szentgyörgyre be-hivattak, s ott állapították meg az ágyuöntés körül való egyet-értő eljárásuk módozatát.

Turóczy Kézdi-Vásárhelytt saját rézműves- és kovács-műhelye épületében állítván fel ágyuöntődét, az árapataki béke után a szék számára az ágyuöntést a Sepsi-Szentgyörgyről Kézdi-Vásárhelyre ájtott Gábor Áron által kiadott mértékek és utasítások szerint rendszeresen megkezdette.³ Ki egy furó-gépet is talált fel. -- Sőt fegyvergyárt is állított fel Kézdi-Vásárhelytt.

¹ A Gábor Áron-féle ágyukból Vöröstoronynál a Lüders elleni csatá-ban 1849. július 20-án egy a határszélen ketté pattant, a másik az Oltba vet-tetett, a többi a törököknek adatott át (1848—49. tört. lapok 1895. évf. 16—17. sz. 138. l.

² Így hivta és nevezte Turóczy Mózeset Gábor Áron őrnagy mindig.

³ Jancsó Mózes kereskedő felemlíti, hogy nyug. Nagy Kapitány szol-

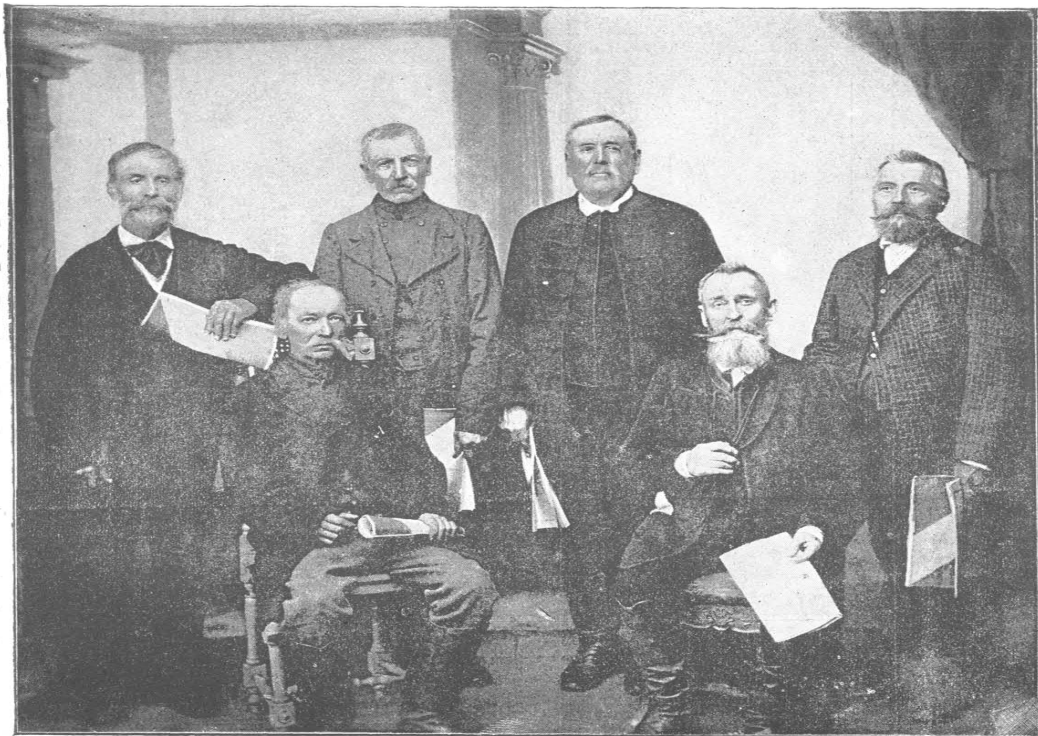
Sepsi-Szentgyörgy felé vezető főutczának balkézre eső (keleti) során feküdt, a hol a Szala-utczába mennök, az a mintegy 6 öl széles, 12 öl hosszú kis telek, melyen az ágyukat öntötte. Kereken beépítve egyszerű földszintes házakkal és nyitott oldalú felszerekkel és színekkel. Az öntőgödör a telek északi bütüjéhez támaszkodott egyik végével; mellette a katlan, melyben a falvakból kapott harangokat olvasztották. Furógép nem levén, az ágyut lyukásra kellett önteni. Először is fából az ágyu a maga rendes méretei szerint kifaragtatott, simára esztergályoztatott; azután az ágyu 2 fülö közti vonal hosszában kettő fűrészeltetett, agyaggal tömött ládában Sükös Mózes ügyes fazekas mesterrel lemintáztatott a két rész s mikor a minták jól kiszáradtak, egymáshoz illesztetődtek vaskapocsosál. Az illesztést megelőzőleg egy agyaggal vastagon bevont tölgyfahenger helyeztetett el az ágyu közepében, melyet öntéskor az olvadt ércz körülfogott, mi az ágyu fenekén vas darabbal volt megerősítve, mely az ágyuba beöntve maradt. Ezen szegényes kis műhelyben öntetett 64 drb ágyu 3—6 fontos.¹ Melyek a muszkák s osztrákok elleni csatákban Tömöstől az Ojtozig s Borgó-Prundtól Déváig minden ütközetben képviselve voltak s kitünően beváltak.

Az ágyuk felszerelése, t. i. a kovács, lakatos, asztalos és esztergályos műhelyek az ütegkocsik és mozdonyok vagy ágyualj egyes részeit, külön csoportokba oszolva készítették, Kézdi-Vásárhely szentkatolnai utczájában, az ugynevezett kapitányi szállás udvarán rögtönzött nagy fedett színben. Mindenik műhely itt volt külön berendezve, csak a szijgyártó és nyerges munkákat készítették a lekötelezett vállalkozók saját házaiknál.

Az ágyuöntőde mellett volt felállítva az ágyugolyó-öntőde is. — Bem bejövetele után nagy golyó öntetett Fülében és Csik-Szentdomokoson is.

gáltatta volna át az ágyukról való könyveket és rajzokat. Ki ugyan részt nem vett máskép szabadságharcunkban. Nagy mechanikus volt, Kézdi-Vásárhelyt Marioneth-színházat is (mozgó bábok színházat) rendezett be. Fiai: Antal és Károly.

¹ 1848—49. Tört. Lapok. 1893. évf. I. sz. Turóczy M. 1892-ben több igen becses ereklyét küldött fel a budapesti kiállításra, mely az ottani ereklye muzeum birtokába jutott. 1848—49. Tört. L. 1892. évf. sz. I. 12. 1895. évf. 16—17. sz. 136—138. l.

Párisi Antal József
kerkes segéd
az ágyúgyárban

Salitrai gyáros

Bene József
Gyulatógyáros

Turói Mózes
ágyúöntőgyár vezető
mint kőműves

Klinglein
József
töpor-
gyáros

Kovács András
aranyfeldolgozó
asztály vezető

(Klinglein)

Az ágyuöntés és felszerelés Szeben bevétele után, midőn Gábor Áron Aradon magát az ágyuöntésben jobban tájékozta, annyira tökéletesedett, hogy naponként 2 ágyut öntöttek, — s egyet mindennap fölszereltek. Működtek az ágyuöntődék 1848. novembertől a muszkáknak a tömösi-szoroson való bejöveteleig, — kitartás és lázas sietséggel.

A háboru befejeztéig a székelyföldről mindenfelől 313 harang szolgáltatott be szabadságvédő ágyuknak, melyekből 125 drb Háromszékről való; s Háromszéken összesen 70 drb ágyu öntetett, mely 5 kivételével mind 6 fontos volt.

Gábor Áron ágyui mellé iskolát végzett ifjakat vett föl tűzéreknak; kiket ágyukezelés és azzal való lövésben csakhamar annyira betanított, hogy szakemberek bámulták a sikert. — 1849. márcz. 10-ke tájt, hadnagy Pap Sándor vezetése alatt, két ágyu személyzetre való tűzérlegénységet Nagyváradról is küldöttek az ujonez-tűzerek tanítása végett Kézdi-Vásárhelyre a kiskatonák nevelő-intézetébe (a Stifbe).¹

Bem Háromszéken létében az azelőtt hadnagygyá kinevezett Gábor Áront őrnagygyá, s az önálló székely tűzérség főparancsnokává, segédjét Turóczy Mózeset hadnagygyá, egy másik segédtszjtjét hasonlóan hadnagygyá nevezte ki. — Bem Sepsi-Szentgyörgyön a székház ablakából olvasta fel Gábor Áronnak őrnagygyá kineveztetését. Turóczy később főhadnagy, azután tűzér-századossá, s az ágyuöntőde igazgatójává neveztetett ki. Kinek segítségére voltak: Nagy Sándor, Bodó Sámuel, Pánczél István, Orbán Dénes gyármunkások, Kovács Dániel, Pais Antal, Benkő Samu és Lajos, Mágori a lakatos és esztergályos-osztály főbb munkásai.²

Gábor Áron és Turóczy Mózes az a két egyén,³ kik lehetővé tették az ágyuöntés által, hogy Háromszék egyesült Miklósvárszékkal magára hagyatva 1848—49 telén védelmi harezot folytathasson s magát fentarthassa, míg Bem csapatai segítségére érkeztek.

B) A salétrom-gyár. A salétromtartalmu földetek fel-

¹ 1848—49. Tört. L. 1893. évf. 2 l.

² Olv. 1871. jan. 18-iki saját vallomásukat tartalmazó iratot.

³ Turóczy Mózes saját vallomása szerint 64 ágyut öntött egyedül az udvarában most is álló színben. 1848—49 Tört. Lapok 1894 évf. 140 l.

kutatója és beszerzője s a gyárvezetője Baka Mihály volt. 24 egyén folytatta a salétrom-gyártást; a város határán és a szomszédfalvakon mindenfelé éjjel-nappal kutatva az ezt tartalmazó földet, maguk hordták haza, ők állottak folyvást a főzőüst mellett, jó kedvvel emelték a nehéz földet az áztató kádakba. Az alkalmasnak kijelölt földet a nők is hordták a gyárba. Baka Mihály társai voltak: Tóth József őrmester, Lázár József, Molnár Józsiás tűzéralhadnagy, Császár Pál és Mózes, Kovács Józsiás, Binder József és Ferencz, Jancsó János, Csekme Tamás, Szöcs József, Turóczy József, Páldeák Dani, Szotyory József. A salétrom-gyár is államilag segélyezett volt, s a Kézdi-Vásárhelylyel egygyé olvadt Kantában a minorita-szerzetesek konventje épületében volt rögtönözve egy serfőző-üsttel; előbb 16, utóbb 24 áztató-káddal. A munka kezdődött még 1848. októberében, végződött 1849. június 29-én. Naponként előállítottak 50, utóbb 180—200 font salétromot is.

C) Gyutacs-gyár. Gábriányi József gyógyszerész volt,¹ a ki gyutacsgyárt szervezett; ki vegytanilag megvizsgálván a gyutacs alkotórészeit, azokat felfedezte, gyutacsokat kezdett készíteni; — sőt később tökéletesbítettette a gyutacs-készítés eddigi módját a maros-vásárhelyi térparancsnokságtól kapott utasítások segélyével. Egy segédje laboratóriumában folyvást ágyuport készített. Gábriányitól a gyutacsgyártást legelőbb Jancsó József² tanulta meg, kinek piaczsori házában volt felállítva a gyuport lökupakba illesztő gyár; melyben nagybátyjával id. Jancsó Mózzsal és több tanoncokkal sodorták a port a rézlemezekbe. A gyutacsgyár később államilag is segélyeztetett. Hol fiuk s leányok eleinte 20—30, később többen beleszokva, százanként készítették a gyutacsokat éjjel-nappal. Eleinte 100, később 10,000 gyutacsot is készítettek naponként.³

Volt gyutacsgyára Bene József hadnagynak is, ki egy új szerkezetű sodrógépet talált fel, melynek segítségével két fia és hat tanonca két hónap alatt 1849. apr. 20-ától június 26-áig 91,106 drb gyutacsot készített s szolgáltatott be részint a térparancsnokságnak, részint a hadiraktárba.

¹ A gyutacs-készítéshez ő adta a lobb-ezüstöt (Knallsilber).

² Ki később főhadnagy lett.

³ Czetz: Bem erd. hadj. 60 l.

E vállalkozóknak segítségére voltak hazafias törekvésükben: Kovács János, Szabó János, Jancsó István, Fekete János, Turóczy János, Szigethy Sándor férfiak és 10 kisebb-nagyobb gyerek.

D) Lőpor-gyár. A lőpor-gyártást Szacs vay János (később tüzér-főhadnagy) kezdette meg; ki elhagyván esztelneki szép birtokát, egész erejét e hazafias ügynek áldozta fel. Kézdi-Vásárhely lelkes polgárai helyiséget rendeztek be, munkásokat szolgáltatottak, a szükséges alkatrészeket egybeszerették. Egy pár nap alatt föl volt állítva a lőpor-gyár, száraz lőpor-malom, mely hasonlóan államilag segélyeztetett. — Kezdetben naponta fél, később egy, sőt több mázsa lőport is állított elő; még pedig oly jó minőségűt, hogy — bár fénytelen, s durva kinézésű volt — erőre nézve felülmulta az osztrák hadsereg lőporát.

Háromszék önvédelmi határozata a szabadságszeretet és hősiesség kifolyása volt; — de hogy ezen dicső elhatározás érvényre emelkedhetett; — hogy Háromszék a harcot folytathatta, arra nagy befolyással volt elsőrendben ugyan Gábor Áron geniálitása, ki az ágyuöntés mesterségét mintegy másodszor találta fel; — de másodrendben Szacs vay András és János leleményessége is, kik a lőpornak mondhatnók hasonlóan újból való feltalálása által e dicső korszak sikerének fő-tényezőivé váltak.¹

A lőpor-gyár helyisége az ugynevezett őrnagyi lakáson (a jelenleg levő magyar királyi törvényszéki épületben) volt. Főfelügyelő és gyárvezető: Szacs vay János volt. Munkavezető: Molnár Józsiás tüzéralhadnagy, felügyelő Csiszér Ádám (Áron), munkások: Szabó Mátyás, Pászka András, Nagy András, Szász Bálint, Székely Károly, Baló Samu üstmester, Kovács Samu, Baló József stb. mások. Künglein József lőpor-gyáros nemcsak az ágyu-gyárban, hanem a lőpor-gyárban is működött. Hankó Dániel a fegyvergyár felügyelet mellett, a lőporgyártásra is felügyelt.

A ként Torja és Kovászna, a salétromot Torja, legkivált Altorja szolgáltatatta, hol Pünkösty Gergely őrnagy jószágá végeiben még a szabadságharc előtt több idővel salétromtisztító hely volt. A helyet ma is a salétromfőző-szinről (Schopfen)

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 173. l.

Sopnak, az utczát Sop-utezának hívja a nép. A szemet Kézdi-Vásárhely és az egyes erdővel biró faluk adták. A gyár készített: vetőport ágyuba és löfegyverbe valót.¹

E) A golyóöntésre szolgáló kemencze az ágyuöntődével szemben levő udvaron volt felállítva, hol ma a „Szarvas-hoz“ czimzett vendéglő van. Ide kerültek előbb Kézdi-Vásárhely és Háromszék, később Csikszék derék asszonyainak is óntányérjai és egyéb ónedényei, melyek összegyűjtését a szék közgyűlése rendelte el. — Kézdi-Vásárhelyen Janesó Imréné, szül. Szőcs Rebeka asszony, e derék honleány, akkor gazdag magyar nő gyűjtötte össze, a ki az agyagfalvi gyűlésre menő katonaságnak is két fogatán vitt élelmet; — a ki a kézdi-vásárhelyi nemzetőröknek dobót készíttetett; — sok szegény honvédnek ruházatot adott; a téli zord éjeken előrsön álló csapatokhoz italt küldött ki ingyen; — s mig munkájuk tartott, három lószekere éjjel-nappal készen állott ingyen fuvarozásra mindenfelé, a hová a közérdek kívánta.²

A golyóöntés Turóczy és az ágyuk körül működők felügyelete alatt állott. Kézdi-Vásárhelytt inkább puskagolyók készültek; az ágyugolyók Hermányban és Bem bejövetele után Szentkeresztbányán. — A Kézdi-Vásárhelyen való óntés junius végén már megszakadt.

F) A tólténykészítés a kapitányi szálláson folyt, tiz férfit foglalt el, s az egész székely-haderő szükségét képes volt fedezni; sőt a főhadserégnek is sokat szolgáltatott. A tiz férfi volt: Turóczy Dani, Tóth Ábel, Ábrahám és András, Csiszár János, Molnár Mihály, Szigethy János, Pongrácz János, Janesó Ádám és Nagy Sándor; a kiknek naponta volt fizetésük 20 kr, havonként 20 frt. A tólténykészítésnél csak egyszer történt szerencsétlenség, az órnagyi lakáson kellő ügyelet hiányában a gyertya hamvának elvételekor való felrobbanás által; a mely alkalommal több ifju szenvedett sérülést. — Más gyáraknál is eleinte történtek egyes szerencsétlenségek, — de ezek csak aczélozták a bátorságot és kitartást. A szabadságért való lelkesültség mindent elviselhetővé és könnyűvé tett.

¹ Lőpor-gyár később Csik-Madarason is volt; melynek igazgatója Bodor Ferencz a Gábor Áron barátja, tanácsadója szakember volt, mint végzett mérnök és bányatiszt készítette az erdélyi csatákhoz egy részét a lőpornak. 1848—49. Tört. Lapok. 1892. évf. 41. 46. 88. 1.

² Jakab E. Visszaemlékezés. 511. 1.

G) A hadi-felszereléseknek működő vezetők voltak:

a) az esztergályos-osztálynál: Dummel Ferencz művezető s felügyelő, ki napjában 40 font löport is készített.

b) Lakatos-osztálynál felelős művezető volt: Szabó Dániel.

c) Kovács-osztálynál: Kovács István, Pászka István, segédkező: Monoki István honv. tizedes.

d) Asztalos-osztálynál: Nagy István.

e) Kerekes-osztálynál: Nagy Lajos hasonlóan mint felelős művezető, Paizs Antal pedig segéd.

f) Hámgyártó: Sükös Áron.

g) Ágyu-felszerelésnél: Kovács András alhadnagy osztályvezető (kocsi- és gépgyárakban dolgozott) vasmunkáknál munkavezető és felügyelő volt. Az ágyuöntő műhelynek buzgó munkása volt: Kovács Mátyás honv. tizedes is.

Az ágyuk agyagmodelljeit készítette: Sükös Mózes igen szorgalmas és munkás fazekasmester.

K.-Vásárhely ugyan 1848 végén s 1849 elején is valóságos arzenál, egy nemzeti ágyutelep volt; — azonban nagymérvűvé és rendszeressé csak azután lett, a hogy Gábor Áron Kossuth kormányelnök által Debreczenbe fölhivatván, — őt és a tüzérségi szakban való ritka tehetségét megismerte s mint már tüzér-őrnagyot, az önálló székely-tüzőrség főparancsnokává ki-nevezte és a kézdi-vásárhelyi ágyuöntőde, löpor, salétrom és gyutaes-gyárak kellő kibővítése s felszerelésére neki 60,000 frtot utalványozott.¹

E feletti örömében Gábor Áron 1849. május 12-én Debreczenben kelt levelében irta Turóczy Mózesnek: „A székelyföldön levő gyárakhoz még az oly nagyhirű röppentyű-gyárt is¹ a legnagyobb mértékben megkezdhetem, illetőleg ezt is a többiekhez csatolhatom, minek tanulását hétfőn (Nagyváradon) kezdem meg. — „Nemde, Turóczy báty! jól állunk? . . .“ — Meghagyta Gábor Áron említett levelében azt is: „hogy Szacs-vaynak, Molnár Józsi, Jancsó és Bakának és minden többi

¹ Gábor Áron levele Turóczy Mózesnél olvasható. Jakab E. Szabad-ságharczunk 515. l.

² 1849. június 10-én a Putzernél levő nyomáson már Gábor Áron próbát tett az általa készített röppentyűkkel (olv. Csah Ignácshoz intézett lev.).

gyárosoknak megmondja: hogy gyáraik nagyítását és tökéletesítését megkezdjék, mert számukra úgy viszem a pénzt, mint a miénkre.“

Turóczy Báty-tyal készíttette el Gábor Áron Kossuth parancsára a Debreczenbe küldött két szép gyalog-ágyut is mindennel felszerelve, — mely furva és esztergálva volt.

A fennemlitett levelében Gábor Áron Turóczyt más, igen sok eligazítására is felkérte; s a többek közt írta: „Tökéletesen bizva — Turóczy báty lelkében, nem hinném, hogy mindent, de mindent készséggel meg ne tenne. Mert a székely nemzet becsülete forog kérdésben; ezt bemocskolni vétkes dolog lenne. — Most kell tenyér! — — —“

Gábor Áronnak egész lényét áthatotta a szabadság szóban rejlvő varázserő. Ezután éjjel-nappal azon forrt az esze, hogyan lehessen ez eszmének minél hathatósabb szolgálatára. — Ő segíteni kívánt mindenkép megtámadott hazáján. — Ő támogatni kívánta mindenkép hazája szent ügyét. Folyton tervelt, munkálkodott, szervezett és tett azon a téren, a mi által a magyar sereg erejét a megkívántató fődolog: az ágyuk és hadi felszereléssel sikeresen fokozhatta.

V.

Heydte, a hogy Udvarhelyszéket behódoltatván, Háromszék felé indította seregét, hogy azt is behódoltassa. Karácsonyfalvára megérkezvén, onnan az erdővidéki katonaparancsnokságnak írt, miszerint értekezés végett hozzá mennének ki. Kik neki viszszaírták: hogy azt nem tehetik, — hanem ő menne be akár Rákos, akár Vargyasra egyezkedni.

Mire Heydte megindult seregével a Rikán keresztül Rákos felé számos oláh lándzsással, kik Fogarasfölde s egyebünnen gyűjtettek össze. Dániel Imrét előre bardóczzéki alkirálybírónak nevezvén ki, beküldötte, hogy mikor ő Rákosra megérkeznek, ép akkor tartson Bardóczzékben gyűlést; s a fegyverek letételét, hogy a népnek bántása ne legyen, indítványozza. — A mi úgy is lett; — mert míg a gyűlés elbomlott

volna, Rákos előtt a hidnál a katonaság a fegyvert letette. Minek hire a gyűlésbe elhatva, — ez is beleegyezett.

A miklósvárszéki fegyvereket a rákosi templomba, a bardoczszékieket Vargyason Dániel Imréhez rakták be, az egyezés szerint vegyesen őriztetve, hogy onnan el ne vitethessenek; — de mégis elvitettek.

Az ottan levő honvédek nem tették le a fegyvert, bár őrnagyuk, Balázs Manó azzal ámitgatta őket: „Hogy mit akarnak, — Háromszék is a fegyvert letette; jobb, hogy ők is vagy tegyék le a fegyvert, — vagy álljanak a császár szolgálatába, ugysis rongyosok, Brassóban felöltöztetik őket.“ — De honvédeink lelkes hazafiak lévén, — Balásznak hitelt nem adtak;¹ bementek Sepsi-Szentgyörgyre utána kérdezősködni, Balázs bujtogatása s áruló volta is kitűnván, a fennebb leírt módon nov. 28-án bekövetkezett az ő iszonyu bűnhődése.

Heydte Erdővidéket kimélet nélkül sanyargatta. Maga Baróthról 3000 frtot és 305 drb marhát erőszakolt ki,² a többi falukról is aránylagosan nagy hadisarczot hajtott fel. A sarez felhajtására lándzsás oláhokat küldött ki császári katonák fedezete alatt többnyire éjszakákon, hogy annál rémitőbb legyen; kik kurjongatva a lakásokat fenyegették, lándzsáikkal fejük fellett hadonázva.

Bardoczszéket Dániel Imréért megkimélték; csak az egy Br. Rauber Nándor udvarát dulták fel, kire Dániel Imre haragudott. De az Olt mellett az udvarokat, Ürmösön, Miklósvártt, N.-Ajtán, Hidvégen, Árapatakán, Bodolán kirabolták, bár az ottani lakosság kenyeret, szalonnát, pálinkát, zabot, szénát és dohányt annyit adott, a mennyit kívántak, csakhogy fegyvertelen létökre meg ne támadtassanak és le ne öldöstessenek.

Háromszék, a mig módokat talált ki elhárítására, kerülte a háborut és a vérontást. De november 28-án tul tovább ezt tenni teljes lehetetlenné vált. A szász és oláh fölkelők Hidvégnél csoportosulva, már Háromszék pusztítására nyomultak elő Heydte vezérlete alatt 4 ezer rendes katonasággal egyesülve. A mire a háromszéki székely sereg is a sepsiszentgyörgyi november 28-iki gyűlés határozata folytán 29-én kiindult Sepsi-Szentgyörgyről Dobay Károly, Sombory Sándor és Nagy Imre

¹ Incze József naplója.

² Veszely K. Baróthi plebánia 175. l.

vezénylete alatt Hidvég felé. November 29-én Nagy Dani és Sárosy századosok Bodzafordulónál szétüzték az osztrák tisztek és szászok által vezérelt oláh felkelőket, kik Zágonnál oly szándékkal akartak a székelyföldre betörni, „hogy két nap alatt az oláh boeskort m.-vásárhelyi borban áztassák meg.“¹

Dobay, Sombory és Nagy vezérlete alatti székely sereg november 30-án Hidvég és Arapataka közt találkozott a Földvár felől előnyomuló Heydte sergével, mely némelyek állítása szerint huszezerre felment. A hogy a helyszínére Gábor Áron is megjelent 2 ágyuval, a hidvégi völgy rejtékéből ezerszeresen zugott fel az „éljen!“ ... Éppen kezdődött a csata. Heydte dragonyosaival kemény támadást intézett a székelység balszárnya ellen. Majd kibontakoztak az oláh felkelők s jobb szárnyukat akarták megkerülni. De Gábor Áron egy dombtetőről elkezdvén az ágyuzást a dragonyosok s az oláhok közé, a székelység elbámult s az a festői jelenet adta elő magát, a mit Gracza igen szépen irt le és jelenített meg. Mire Butyka százados dörgő vezényszava elhangzott. De most előre atyafiak! Nem kellett több biztatás; a székelyhad szuronyrohamával rövid félóra alatt Butyka lelkes vezénylete mellett visszaverte a támadó Heydte rendes ágyukkal ellátott nagy hadát. Itt szólalt meg Gábor Áron első ágyuja. Kőváry ezen ütközetet Földvári ütközet nevezete alatt november 29-ére teszi.²

Ezen csatában nyert első győzelemből meritett önbizalom volt alapja azon páratlan hősiességnek, önfeláldozó lelkesedésnek, melyet a háromszékieknél az önvédelem folyamában azután annyiszor és mindenütt feltalálunk.

A székelyek és Heydte alatt álló osztrákok közt majdnem naponta történtek a hidvég-baróthi vonalon, azután a székely és szász nemzetőrök közt a földvár-prázsmári és türkösi vonalon apró csatározások és ütközetek; hol majd ezek, hol majd amazok győztek. Így mult el egy néhány nap, mi alatt a székelyek egész éjszakákat és nappalokat kénytelenek voltak a fagyos mezőkön harczkészen tölteni. Megunván a székelyek a határőrzést, az örökös előrsi és csatározási szolgál-

¹ Bodzai harcokról említést tesz Szeremlei: Magyarorsz. krón. 1848—49. I. k. 300—301. l. Honv. 87. sz., de Kőváry róla hallgat.

² Kőváry L. Erd. T. 1848—49. 129. l. Emke Uti-Kalauz 1891. 252. l.

latot. Hogy a meglepetésektől is inkább biztosítva legyen Háromszék, Eresztevényben Eresztevényi Antalnál tartott népgyűlés határozata folytán felkérte a 3 ezredes és alezredes, hogy 3 nap alatt rendezzék a tábor s lépjenek be a szászföldre, foglalják Brassót és adjanak leczkét a szászoknak.¹ E határozatra a fővezér 3 csoportba osztotta sergét. A Brassó vidéki közvetlen szomszéd szász községnek a császári katonaságtól való megtisztítására egyszerre vonult elő, azokba előre kiáltványokat küldvén.²

A főhadiszállás Kilyénben volt Dobay Károly ezredes összes haderő parancsnoka által áttéve, a jobbszárnyon levő hadosztályt Sombory Sándor ezredes Sepsi-Szentgyörgyről, a bal szárnyon levőt Nagy Imre ezredes Uzonból, az erdővidéket Pap M. ny. őrnagy és a Kossuth-huszárokat Horváth Ignác kapitány vezényelték. Deczember 5-én be is törtek a Szászföldre, aznap Földvárt bevették, Sz.-Pétert és Hermányt elfoglalták. Sombory alatti hadosztály Szász-Hermány ellen a Nagy Imre alatt való Prázsmár ellen menve Szász-Hermányban való császári katona fedezetet egy utczai harc után Brassóba visszavonulni kényszerítették. Prázsmáron a cs. katonaság a mieinket be nem várva, visszavonult, a lakosok fehér zászlóval jöttek elő. A Szász-Hermánynál való csata alkalmával történt az, hogy a mint Maeszkásy írja, a székelység jobb szárnya találkozva a Heydte által támogatott és ágyukkal ellátott fölkelőkkel s azt megtámadván, a hogy az ellenség ágyui megszólaltak, a székelység tábor egy része a földre feküdt. Vezérünk a középbe segedelemért küld, mialatt megszólal a Gábor Á. ágyuja, a székelységek fülébe nagyot szólván az, e felkiáltásra: „Kelj fel! teringettét nagyobbab szoltott a miénk!” — — — roham keletkezett; az osztrákok a rahamot ki nem állva, futásnak eredtek; a lelkes Kossuth-huszár százados a commandó szó nélkül megindult huszárságot váltig igyekszik Szász-Hermány megkerülésére, az ágyuk elfoglalására birni, de biz azok a faluba szaladnak az ellenség után, ott lövéssel fogadtatnak s ez okon Hermányt felégetik. Minek tevését előmozdította az a feletti bosszu is, hogy Vajna (Tamás törvényszéki

¹ 1848—49. Tört. Lapok. 1892. évf. 3. sz. 24. l.

² Székely Gergely: „Hetvenhárom év itthon” 31. l.

elnök testvére) Ferencz orozva ott lelövetett. Veszteség a székelyeknél 4, az ellenségénél 19 halott volt.¹

Másnap december 6-án Brassó bevételére indult a székelység, mi oly rémületet idézett elő Brassóban s a megszalasztott hadseregben, hogy küldöttség és futárok seregerősítéseket kérve száguldottak Puchnerhez N.-Szebenbe.

A mint a székely had Brassó felé vonult s a brassói várbeli jeladó ágyu eldőrdült, a harczra erőltetett fővezér négyszögbe állítá táborát és kérdezé attól: „Atyafiak, mit akarnak; Brassót, mely nélkül Háromszék nem élhet, bevenni, vagy saját tűzhelyét megvédeni!? — — — Im az érkezett futár azt jelentí, hogy az ellenség Erdővidéke felől december 5-én beütött!”²

A Brassó megerősítésére kért Scharntter dandár pedig szekereken Kolozsvárról azonnal sietve szállíttatott,³ Heydte Földvárt újból elfoglalta s a székely serget bekeríteni igyekezett. A székelyek a hallott hírekre Brassó elfoglalását abbahagyván, Sz.-Péter, Hermány és Prázsmár mellett való nehány szerencsétlen csata után visszavonultak. Mire Háromszék minden fegyverfogható férfja táborba szállt. Csik is felszólíttatott, hogy a testvériségnél fogva közremunkálását meg nem vonva, segédkezet nyujtana a kölesönös védelemre; de Dorschner a követeket letartóztatta s Háromszék felől örvonalat huzott.

Ez idő alatt Nagy Imre alezredes betegsége miatt, Gál Sándornak adatott át az ő hadosztályának a paranesnoksága.

December 9-én a Háromszékre betörni igyekvő Heydte cs. k. százados a 250 honvéd és 30 Mátyás-huszar és kevés lándzsásokból álló s egy ágyuval rendelkező székely csapatot Köpeczen Felső-Rákos felől megtámadta s miután a lándzsások a harc kezdetén megszaladtak, az Olton keresztül nyomta. Azonban, miután a honvédek bátran fődözték a hidon az átvonulást, üldöztetni nem merte. Veszteség a székelyeknél 5, az ellenségénél pedig 36 halott volt.⁴

¹ Honv. 87. sz.

² 1848—49. Tört. Lapok. 1892. évf. 3. sz. 24. l.

³ Mely így azon rendeltetésétől elvonatott, hogy N.-Váradot elfoglalja. Ha ez megtörténik, nem lett volna hova menekülni a kormánynak s így az év végével véget ért volna a szabadságharcz. Így lett a kicsi Háromszék Magyarország Spártájává.

⁴ Szeremley; Magyarország, krón. I. k. 308 l.

Deczember 10-én Köpeczet az ellenség, N.-Szebenből kapott rendelet következtében, a székelyek elrettentéséért, előbb a fegyvereket a néptől elszedvén fölégette, midőn a mitsem sejtő lakósok éjji álmra lepihentek; a Heydte táborát követő oláhok, ezen gyászos végrehajtó poroszlok, elkezdtek agyilkolást és rablást,¹ s a lakósok közül mintegy 100-at legyilkoltak. Pap Mihály őrnagy is ekkor foglyul ejtetett, ki Erdővidékre szervező biztosnak volt küldve.² Heydte embertelenül az érdekekben megőszült öreget szekér után köttetve gyalog és a sanyaru tél daczára mezitláb vonzottatta N.-Szebenbe; hol vasra verve betömlöcöztek, kinozták s naponta felakasztással fenyegették, terrorizálták mindaddig, míg Szebennek Bem által való bevételekor ki nem szabadítottatt.³

Dóbay ezredes, Horváth Ignác Mátvás-husár századost 200 huszárral küldötte a Köpeczet felégető s lakóseit legyilkolók szemmel tartására; kihez csatlakozott Gál Sándor a Köpeczen szétszórt s általa összegyűjtött mintegy 800 lándzsás nemzetőrrel s Háromszék felvidékéről magához vett 200 fegyveres székelylyel.

Decz. 12-én br. Heydte ellen csatát vívtak a székelyek Alsó-Rákos és Rikaerdő között a köpeczi vereség visszatorlásául.⁴ Melyhez Baróth felől jöve Butyka százados a Csorná-

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 11 l.

² Honv. 87 sz. Est. L. 23 sz. (Pap ismertetése), Szeremley: Magyarország. krón. I. k. 308 l. Kőváry E. T. 129 l. Köpecz elpusztítását deczember 2-dikára teszi.

³ Kiszabadulván Pap M. a szebeni fogságból, az elgyötört öreg ekkor sem ment nyugalomát élvezni, hanem tottkört kért magának. Így nevezte ki Bem alezredesi czimmet Brassó térparancsnokának; honnan saját kérelmére szülővárosába hasonló minőségben helyeztetett át. Midőn, mint k.-vásárhelyi térparancsnok bevonult K.-Vásárhelyre, a gyermekek századai sorakozva és tisztelegve fogadták, rendszeresen begyakorolt tüzéségük pedig üdvözlésekkel fejezte ki örömet az édes atya (mert így hívták) szerencsés visszatérte felett. (Orbán B. Székelyföldr. III. k. 107 l.)

Mi mutatja azt, hogy a katonai szellem annyira áthatotta K.-Vásárhely minden lakóját, hogy még a serdülő gyermekek is századokba voltak beosztva, felfegyverozve s Turóczy által öntött kis ágyukkal felszerelve.

Pap M. K.-Vásárhelyt fogsága után is folyton hatott és működött.

⁴ Némelyek e csatát decz. 11-kére teszik; mások decz. 12-kére Felső-Rákos és Rikánál való ütközet czime alatt. Honv. 88 sz. Kőváry E. T. 129 l. ide vonatkozólag azt írja: decz. 9-én Felső-Rákosnál ütköztek össze

toni IX-ik és a sepsi-szent-györgyi IV-ik, — Gál Sándor Köpecz felől a VII-ik századdal, — Horváth Ignác két század Kossuth-huszárral, Gábor Á. egy 6- és két 3 fontos ágyuval vett részt. A Heydte sergében volt 4 század oláh határőr, 2 század Bianchi serezedi katona, 1 század Savoya dragonyos s mintegy 5000 oláh lándzsás és puskás. A harez Alsó-Rákoson tul, a Rikán belőli völgyben folyt, hol az ellen keményen megveretett. Gábor Á. az alsó-rákosi kősziklába vágott utszorosnál érte be a II-ik oláh-ezred egy csapatát, vágatva rohant rájuk, kartácsai halottakkal borították be az utat, megkönnyítve és siettetve a csata megnyerését. A Kossuth huszárok a Rikaerdőn keresztül üldözve az ellent, sokat vágtak le azok közül. Az ellenség vesztese volt 260.000 töltés, 262 halott és 100 vágó marha. Miről, a hogy a sepsi-szentgyörgyi központi bizottságnak jelentés tétetett, ez Horváthot és Gál Sándort őrnagygyá kiáltotta ki.

Az így nyert néhány napi békét Gábor Á. Sepsí-Szent-Györgyön Kiss János harangöntőnél az ágyuöntés tovább folytatására fordította, a hol hív segítője volt Kiss Dani. A városi polgárság és a szék az anyagot adta hozzá s a fölszerelést is. Itt 5 ágyu öntetett. S így néhány nap alatt 8 drb 3 fontos ágyut kaptak a székely sergek, melyeket decz. 20-án a földvári csatában maga Gábor Áron használt, megszalasztván biztos lövéseivel az ellenséget.

Decz. 19-én, a honvédelmi bizottmány, a nem eléggé orélyes erd. királyi biztos br. Vay Miklós helyébe Beöthy Ödönt nevezte ki erdélyi teljhatalmu országos biztosnak.¹

Decz. 22-én Gál S. az osztrák tisztektől vezetett fölkelőket Miklósvárnál megverte s Háromszék határából kikergette s egész Nagy-Ajtával szemben az Olt folyó balpartján levő Szász-Magyarosig üldözte.² Ép azon nevezetes napon, midőn Kossuth a szabadság Istenének a nevében Magyarország népeit az ellenség ellen fegyverre szólította.

A háromszékieknek idáig általán véve ügyök elég ked-

Heydte és a háromszékiek; mignem Gál S. alezredes decz. 13-án a Rikán kiverle. Szeremley: Magy. krón. I. k. 312 l. az ellenség veszteségéül 297 embert, 3 mázsa lőport, sok lőfegyvert és 60 marhát említ.

¹ Pesti Hirlap. 245 sz.

² Honv. 88 sz.

vezően folyt az önvédelmi harcban; de decz. 9-kén Puchner sietve küldvén Kolozsvárról Schurtter dandárát Brassó védelmére s a császári sereg segítségére; az 5 zászlóalj, aránylagos lovasság és tüzérséggel képzett dandárával megérkezett Brassóba decz. 18-án. Puchner ezen kívül cselek, álhirek, hamis kiáltványok útján való megfélemlítésekhez is fogott. A császáriak N.-Szebenben hamis „Kossuth Hírlap“-ot és „Közlönyt“ nyomtattak, azokat Háromszékre bejuttatva a nép közé; azokban a magyar ügynek teljes bukását hirdették a köznépnek eleség-
gesztése és a magyar ügytől való elesébitására. Legkívált Heydtotól sűrűn jöttek a felszólítások, hogy miután az elhamarkodott magyar ügynek már vége van mindenfelé, a mag ar országgyűlés szétoszlott, Kossuth elfogatott, a mozgalom többi vezetőit az egész világ, még saját földiek is elhagyták; csend és nyugalom uralkodik Magyarországon, a háromszékiek is tegyék le a fegyvereiket a császári hadsereg előtt.

A volt cs. határőr tisztek már-már hajlandók voltak; de egy nagy és lelkes ifju párt s ezek közt Macskásy Antal honv. százados is, kardjokra esapva felkiáltottak: „hogy fegyvereiket nem teszik le!... Olyan nines!...“ Berde M. kormánybiztos is mindent megtett a költött álhirek megczáfolására.

Az osztrák sereg, a mint a segítséget megkapta, azonnal egybevonta minden erejét; decz. 24-én Schurtter tábornok vezénylete alatt Hidvég felől nyomult elő. Hidvég és Árapatak között a székelkekkel megütközött; kik most is hősileg harczoltak az ellen kétszeresen tulnyomó számával szemben, Sombory ezredes vezénylete alatt; de a esata hibás intézkedések következtében mégis Hidvégnél elveszett, a mennyiben a csatatért az osztrákok tartották meg.¹

Mire az újból Brassóba jött Gedeon, ki az előtt csak feltétlen önmegadást hangoztatott, békére szólitotta fel a háromszékieket, a polgári és katonai főnököket, kiket némileg a hidvégi esata lchangolt. A háromszékiek a folytonos harczokban s a határőrzésnél való guerilla összeesapásokban kimerülve, lökéskéleteikből is ki levén fogyva, főleg az idő nyereséért némileg hajlandóságot mutattak az alkudozások

¹ Kőváry E. T. 154. l. Samml. VIII. l.

terére lépni. Berde M. kormánybiztos is látván, hogy Háromszéket Csikfelől Dorschner, Moldva-Oláhország felől az orosz, Brassó felől a nagy segítséget kapott Gedeon serge, Udvarhelyszék felől Heydtet fenyegetik s fogják körül; meggondolván, hogy annyi eldalról egyszerre teendő támadást bármily erőfeszítés mellett is le nem győzhet; egyfelől ez okból, de legkivált időnyerés tekintetéből, Berde a felhívást népgyűlés elé terjesztette, ott az ő azon indítványa lett elfogadva, hogy a béke alkudozás kezdessék meg s a tisztességes békekötés czéljából tekintélyes bizottság küldessék ki. Mire az alkudozás megkezdett Gedeonnal december 28-án háromheti fegyvernugvás előleges feltétele mellett, a székkal egyetértőleg.

Az alkudozásra befolyt az is, hogy a hidvégi harc után a székely fiuk legnagyobb része hazafutott „ünnepelni“ és hogy még Háromszéken nem tudtak arról is, hogy Bem december 6-tól fogva győzedelmesen Erdélyben hadakozik. Sőt olyan hír terjedt el, mintha Windischgrätz már az egész Magyarországot meghódította volna.¹

Mindkét részről békebiztosok neveztetek ki. Az osztrák részről: Heydte, Háromszék részéről következő egyénkből álló bizottság: Bélyd Gergely elnök, Bialis Ferencz, Gyárfás Dávid, gr. Kálnoky Imre, Cseh Imre, Varga Mihály, Gödry Ferencz, Jancsó Elek, Székely Dávid és Pap György.²

Az alkudozás kezdetén Berde M. kormánybiztos azonnal a tüzelkü és vállalakozó szellemű Macskásy Antalt³ és Urházyt, mint nép követeit elküldte Kolozsvár felé, hogy addig menjenek, míg a magyar kormányról, eseményekről s a magyar hadi dolgokról biztos hirt hozhatnak. A követek Csikban letartóztatva, esellel szabadultak meg s két uton érkeztek Marosvásárhelyre. Harmadik irányban Udvarhely s Marosszéken át Jakab Elek ment, ki december 11-én indult el Oltszembről Erdővidéken át. M.-Vásárhelytt Macskásy és Urházyval gr. Lázár József házánál találkozott; később Lisznyai Kálmán,

¹ Szeremley: Magy. krón. I. k. 331. l. Kőváry: E. T. 154. l.

² Székely Gergely „Hetvenhárom év itthon“ czimű művében (32. l.) Horváth Albert főkirálybirót, Berdét és Béli Gergelyt, a katonai részről pedig Dobayt, Somboryt és Nagy Imrét említi.

³ Macskásy A. hosszú zekét, báránybőr kucsmát s bocskort öltött fel, nyakába tarisznját akasztott s botot vett kezébe s úgy indult el (1848—49. Tört. Lapok. 1894. évf. 179. l.

Jeney József s többekkel. Itt tizenketten kezelő-szentpáli plébános Kolossy Jánost kapitányokká választva, Macskásy Antal földb., Urházy György, Lisznyay Kálmán költő, Balázs Sándor író, Jeney József, Tolvaj Ferencz, Szentkirályi Gábor, Lázár Albert (ki betegsége miatt visszamaradt), Jakab Elek író, Gyárfás Károly, Jancsó Lajos, katonai szigorú fegyelemtartást ígérve, becsületszóval fogadva, hogy utjokon egymást semmi körülmények közt el nem hagyják, a következő nap december 29 én délután a Mezőség derekán Kolozsvár felé utnak indultak lóháton kard és pisztolylyal felfegyverkezve. Mező-Bánd, Báld, Csány s Györgyfalvi hegytetőn át Kolozsvárra értek decz. 30-án este 7 órakor Beöthy Ödön kormánybiztoshoz, hol elragadó lelkesedéssel fogadtattak. Kolossy és Macskásy végezve a kormánybiztossal, december 31-én 9 órakor a székelyföldre jó hirt mondani visszatértek nagy sietséggel haton: Kolossy, Macskásy, Jakab E. stb. ötön képtelenek voltak a visszamenetelre.

B) 1849.

I.

A visszatérő hat derék hazafiak Torda, Egerhegy felé a Mezőségen át Záhba 1849. január 1-én reggel 7 órakor érkeztek meg, aznap M.-Vásárhelyre mentek, hol Jakab E. és Urházy itt ezredökhöz csatlakoztak január 14-én; Macskásynak innen még 2 nap és egy éj kellett, míg Háromszékre érhetett január 4-ike tájt.

A míg a nép fennemlített követei odajártak, az erélyes kormánybiztos és székbizottsága folytatta az alkudozást. Gál Sándor pedig a székely hadi ügyek kezelését titokban kezéhez vette. Deczember 28-án hosszas alkudozások után megszülemlett az ugynevezett pacificatio, mivel a titkon magyar véreinkhez küldött követek megérkezését a császáriak sürgető fellépése miatt tovább várni nem lehetett, de Háromszéket is bizonytalanul pusztulásnak kitenni senki a felelősséget magára nem vette. S mivel 1849. január 2-án Árapatakán hitelesített kölcsönösön és cseréltetett ki, azért árapataki szerződés pacificatio nevet kapott; melyet Gedeon cs. k. tábornok azon megjegyzéssel ratificalt, hogy érvénybe akkor fog lépni, mi-

dőn a szék katonai és polgári főbb emberei, valamint a községek előljárói is a hűség-esküt le fogják Heydte kezébe tenni.

A békeszerződés lényege volt: hogy a háromszéki volt határőri katonaság fegyverszünetet köt ugyan, — de fegyverét le nem teszi; — s idegen fegyveres népet, akár rendes sereget, akár nemzetőrséget, vagy felkelt népet területére nem enged; — Gedeonnak a szék határán a mozgalomban résztvettek közül bárkit is elfogatni, vagy felelősségre vonni nem lesz hatalmában. — Viszont a háromszékiek kötelezték magukat: hogy Ferencz Józsefnek hódolati s hűségi esküt tesznek le, a 12-ik zászlóalj és a Kossuth-huszárok fegyvereiket leteszik, lovaikat kiadják, átszolgáltatják az ágyukat is.¹

A gyűjteményemben levő levele szerint Gedeon Brassóból január 5-én 215. sz. alatt jelentette Puchnernek, hogy 3-án d. e. 11 óráig az Al-Dobolynál kijelölt helyre a háromszékiek 2 vas és 1 érczágút, 1 szakállas lövészert, 46 rosz lovat, 81 fegyvert, 40 pisztolyt szállítottak. Mit 60—70 fegyvertelen embertől Sichronszky art. obl. átvett. Tudatta, hogy estig még fognak löszert szállítani a székelyek. A kiküldött kémek jelentése szerint a székely katonák a táborhelyről Kézdi-Vásárhely és Sepsí-Szentgyörgyre húzódtak vissza, a nemesség a felkelősséggel Bikkfalván és Uzonban táboroz, a Kossuth-huszárok és önkéntesek egyrésze szétoszlott a nemességhez, a más része Kézdi-Vásárhelyre vonult, kijelentvén, hogy fegyverét nem teszi le, az ellenségén keresztül tör.

Jan. 5-én a székely határőri főtisztek Sombory vezetése alatt Brassóban a hűségi esküt Gedeon kezébe letették, — s a határőri katonaságra kötelezett helységekből két—két öreg székelyt is küldöttek oda, hogy a nép nevében a hűségi esküt letegyék. — Br. Heydte is Puchnerrel, a segesvári városi hadparancsnokság útján, jan. 5-én Mogyorósról (Nussbach) tudatta, hogy Háromszéken a pacificatio megtörtént, s hogy mindenekelőtt az önkéntesek és Kossuth-huszárokat fegyverzik le. Egyes osztályok megkísérthetik — mit den Rebellen zu vereinen; de Dorschner ezredes is felhivatott ügyelettel lenni.² Heydte tudatta jan. 3-án a Generalcommandóval, hogy

¹ Szeremley. Magyarország. Krón. I. k. 331. l. Kőváry: E. T. 154. l.

² Olv. Heydte levelét e mű szerzőjénél.

a mint a pacificatio megtörténik, a Küküllő-völgybe vonul Segesvár és Udvarhely közé.

Január 6-án Puchner Medgyesről kiáltványt adott ki a a székelyekhez, melyben örömet fejezi ki a székely nemzet megtérése fölött s a megtérteket „Gleichberechtigung“ és „Gesammt-monarchiával“ kecségtette.¹ Sebesi István, Ferenczy József s több Ferenczyek nyilvánították, hogy a háromszéki béke után s nyomán több marosszéki honvéd hazaindult Háromszékről, de ezeket Steinburg a Rikában elfogatta s udvarhelyi börtönökbe hurezoltatta.

Január 10-ére Horváth Albert főkirálybíró egybehívta Sepsí-Szentgyörgyre a bizottsági gyűlést eskületétel végett, hol a szerződés szerint a szék részéről is letétetnék az eskü; azonban igen kevesen jelentek meg. A kik megjelentek is, békéről tudni nem akarva, óvást emlegettek. Csak akkor tették le egy néhányan az esküt, midőn a főkirálybíró kijelentette, hogy Gedeon különben minden erejét a szék ellen hozza, ki ép akkor Udvarhelytt volt tetemes császári és oláh sereggel, a Csikkal való hadi összeköttetés fentartására.

Többen értesülve a „Wochenblatt“ által s más uton is, hogy Bem már Kolozsvárig nyomult elő diadalmasan, a gyűlésről eltávoztak. — A fegyveres nép már eleitől fogva éppen mitsem akart tudni az egyezkedésről. Az önkéntesek fegyvereiket és felszereléseiket ki nem adták, hanem eldugták, — egyenruháikat levetették; az ágyukat a tüzérek: Nagy Sándor és Bodola tisztjeik vezetése alatt ellopták Sepsí-Szentgyörgyről, jobb idők előérzetében Kézdi-Vásárhelytt rejtven el. — Minek következtében jan. 3-án és 11-én a kökösi hidnál, mint a fegyverek kiadása jelölt helyén, az osztrák biztosoknak csak két ágyu, néhány ló s alig százra menő kovás puska lett kiszolgáltatva.²

A fegyveres nép ugyan hazaoszlott, az önkéntesek, a 12. zászlóalj hősei és Kossuth-huszárok a falukra elszéledtek; sőt a Kézdi-Vásárhely és Sepsí-Szentgyörgyre őrség színe alatt rendelt katonaság is széteszlott, melyet a császáriak Bem ellen

¹ Kőváry: Okmánytár. 143—144. l.

² Czetz: Bem erd. hadj. 62—63 l. Orbán B. Székelyföldr. III. k. 189—190 l.

szerettek volna felhasználni; — de tisztjeiktől azon utasítással, hogy az első izenetre azonnal a megjelölendő helyre esopor-
tosuljanak. — Sőt Sárosy Ferencz csapatját szétmenni nem is engedte, — hanem mint figyelő őrcsapatot együtt tartá.

Az osztrákok a békepontokban kikötött területsérthet-
lenség ellenére Erdővidéken ráütöttek jan. 5-én a fülei vas-
hámorokra, a hol ágyuk öntettek, — s az ottani ágyuöntődét
szétrombolták. Sárosy ezt seregével azzal torolta meg, hogy
beütvén a Szászföldre, a Barezaságba, Hermányt szuronyal
bevette s felprédálta.¹ — Mit Schurttner kénytelen volt elnézni,
mert Gedeon Brassóból a Bem által szorongatott Puchner se-
gélyére ment. Heydtenak is jan. 11-én Udvarhelyről sergét
Segesvár felé kellett mozgósítani.

Imecsfalvi Imecs Ferenczet Heydte Háromszék király-
birójának tette, s ráparanesolt, hogy hívja egybe a markális
gyűlést. — Imecs teljesítette a parancsot, — de mikor együtt
volt a gyűlés, — megjelentek a magyar csapatok.

II.

A hogy Macskásy Antal és Gyárfás Károly a havasi ös-
vényeken visszaérkeztek Kolozsvárról, Bem diadalairól hozott
hírek, az általa kibocsátott kiáltványok s rendeletekkel,² Gál
Sándornak I. székely gy. ezredhez való ezredessé s csiki parancs-
nokul kinevezésével,³ — az egész árapataki szerződés feledé-
kenységbe ment, — annál is inkább, mivel Bem Háromszék
katona-parancsnokságának meghagyta a Háromszékről küldött
tisztek által, hogy Háromszék az osztrákokkal meg ne bé-
küljön, mert ő rövid idő alatt ott lesz. — De azt is meghagyta,

¹ Horváth Mih. Magy. függ. harez tört. II. k. 345 l.

² Nagyváradon 1848. decz. 6-án Erdély lakosaihoz intézett kiáltványa, Szilágy-Somlyón a hadsereghez menesztett első napiparancsa és decz. 27-ről Kolozsvárról Erdély lkaosaihoz intézett proklamációival.

³ Bem Dorschnert, M.-Vásárhely főhadiszállásáról, jan. 14-én kelt rendeletével ezredességében felfüggesztette, hivatalából letette, ki még jan. 11-én Csikban volt. Bem előre nyomulása miatt a Generalcommandó által Csik-Szeredában az I. szék. gy. ezrednek utba indított 3000 frt pénzségélyt sem lehetett átadni; mint azt Erzsébetvárosról az osztrák részről jan. 1-én 345 sz. a. jelentés igazolja.

hogy a míg ő be nem megy, meg ne ütközzék; hanem tartsa magát védelmi állásban.

Értesülvén a népkövetek Macskásy és Gyárgyás által a háromszékiek Bem győzelmei felől, rendkívüli lett az öröm és lelkesedés az oly sokat sanyargatott Háromszéken; mely 2 hónap alatt oly sok zaklatás és megpróbáltatásoknak volt kitéve; melynek a maros-vásárhelyi nov. 5-iki szerencsétlen ütközet óta, Heydtéval 8 ütközete volt. Ötben a háromszékiek győztek s csak 3 ütött ki reájok nézve kevésbé szerencsésen.

A bajtársak határtalan örömeikben úgy megéljenezték őket, mint hajdan a francziák I. Napoleont, a midőn az Elba szigetéről megszabadulva, Franciaországban megjelent.

Bem jan. 11-éről keltezett rendeletével tudatta Berde Mózes háromszéki és Mikó Mihály¹ csikszéki kormánybiztossal, hogy 13-án Maros-Vásárhelytt lesz, intézkedjenek rögtön, hogy mind a két szék harczképes lovas- és gyalog katonasága fölfegyverkezve s hadilag rendezve legyen. Meghagyta, hogy egy rész hozzá,² — a más rész pedig Háromszék-Brassó felőli határra siessen neki segédkezni a császári sereg lefegyverzésében.

A Bem általi kinevezések s általa kiadott rendeletek kapása napja örvendetes. estéjén Gál Sándor több tisztársaival Martonfalván Horváth Ignác honvéd-őrnagy házánál összejött, kikkel tudatta Bemtől kapott levélben ezredessé történt kinevezését s megbízatását, hogy Háromszék és Csikban legjobb belátása szerint intézkedjék, sorozzon s a védelmi harczot a legnagyobb erélylyel folytassa.³

Martonfalván erre a legmagasztosabb jelenet történt!

Itt mondta ki azonnal néhány bátor hazafi, a harc ujból való megkezdését a háromszékiek részéről, annál is inkább, mert az ellen a békepentok többszörös megsértésével úgy is felbontotta a békekötést.

A hogy Martonfalván az említett néhány elszánt hős ujból fölemelé a szabadságnak Háromszéken már-már lehanyat-

¹ Csikba Bem rendeletét Mikónak Lázár János gyergyó-szent-miklósi bátor és hazafias érzésű ifju vitte meg öltönyébe varrva.

² Bem, Beöthy Ödön erd. teljhatalmu kormánybiztoshoz M.-Vásárhelyről jan. 14-ről irt levelében tudatta, hogy a székelyek minden oldalról özőnlenek hozzá. 1848—49. Tört. Lapok 1892. évf. 74 l.

³ 1848—49 Tört. Lapok 1894. évf. 189 l.

lott zászlóját, a szék azonnal előbbi hősiességéhez méltóan sereglett az alá. Mert még azon estve a készen tartott lovasfutárok minden irányban szétszáguldottak azon rendelettel, hogy a honvédek és Kossuth-huszárok következő hajnalban Kézdi-Vásárhelyre gyülekezzenek.

A felkelésre jelt adott tisztikar, az önkéntesek, honvédek és huszárok a meghatározott időben K.-Vásárhelyre összegyülekeztek. A város piacán sorakoztak: a 12-ik honvéd zászlóalj, a Kossuth-huszárok s a lelkes város önkéntesei; a harczi készülétek ismét megkezdődtek, az eldugott fegyverek előszedettek, pár szétszedve eldugdosott ágyu is egybeállíttatott, megzendült a Rákóczi-induló, harsogó éljenek közt fellobogtak a kibontott nemzeti zászlók s Háromszék kilépett újból a szabadságnak küzdterére.

A csapat a piacról az őrtanyára ment, hol az őrizeten levő határőrök egy rövid beszédből megértvén az ügy állását, „Éljen a haza!” kiáltással csatlakoztak, miután a csatlakozni nem egészen késő, vagy vonakodó néhány tisztől semlogességi kötvényt vettek.¹

A csapat egyik része Háromszéken oszlott szét a többi harcosokat is felkölteni, míg a másik részével s 6 ágyuval Gál S. január 20-án Csikba sietett, hogy állomását elfoglalva, az előde által lehangolt népet fellelkesítse, a reactionnak lidércnyomásától felmentse. A hol aznap megérkezvén, gyorsan végzett, átvevén az I. székely gy.-ezredet, mint ezredes. A nép lelkesülten fogadta s zászlói alá tömegesen sorakozott.

Gál Sándor Gyergyóban Kovács István kapitányt, ki Dorschner és Urbán közt közvetítő volt, ismervén nemzetellenes tetteiről, elfogatta s a közdivásárhelyi hadbiróság elébe küldötte; ki hogy ekkor el nem ítéltetett s el nem pusztíttatott, mint Pümkösty Gergely őrnagy megjegyzi: „csak Istenének, a magyarok s Kézdi-Vásárhely becsületes népének köszönhetette.”

Január 22-én Berde M. kormánybiztos jelentést tett Bémnek, hogy törvényhatóságából (Háromszékről) e naptól kezdve a szék alsó részében 10 ezer fegyveres székely, 400 Kossuth-husár, a 12-ik honvéd zászlóaljból 400 honvéd, Kézdi-Vásárhelyt öntött és jól fel felszerelt 6 ágyu, lőpor és gyutaecsal

¹ Orbán B. Székelyföldi. III. k. 190 l.

ellátva kimozdulás iránti parancsot várva áll, mely felszereléseket csaknem maga költségén állította ki K.-Vásárhely városa. Tudatta azt is, hogy Godeon 5000 p. frtot küldött be a székek elidegenítésére, de ezt Német László kormánybiztossal együtt lefoglalták, s van most 8000 p. frt pénz is. Értesítette arról is Bemot, hogy Dorsehner Csikból egy éjjel társaival megszökött, Dobay leköszönt, Sombory megőrült.¹

Gál S. is Csikból január 25-én örömmel tudatta Bemmel, hogy 10 ezer ember ott is fegyverben áll maguk által öntött ágyukkal várván a kiindulás tekintetében való parancsot.

Gál Csikból január 25-én, a Háromszék-Brassó felől való batárain levő székely hadsereghez 1600 fegyverest küldött le, a többit pedig M.-Vásárhelyre indította.

Miután Gál S. Csikszéket szervezte, ott a szükséges intézkedéseket megtette, onnan sergővel Háromszékre visszatért; hol Sepsi-Szentgyörgyön harcvágtyól lelkesült tizezer harcost talált; itt a parancsnokságot átvette, Háromszék védelmét vezette, csapatokat gyűjtött és szervezett. — Jan. 28-án szállására Sepsi-Szentgyörgyön a katonatiszteket összehíván a háboru továbbfolytatására szükséges intézkedések felől való nyilatkozattételre, — határozatott e gyűlésben, hogy a további teendők érdekében Bem intézkedése kéressék ki. — Mi ezélből Székely Gergely Mátyás-huszárhadnagy, Tóth Samu nemzetőr főhadnagy és Kovács Izra káplárral küldetett ki, — kik jan. 30-án indultak el s Erdővidéken, Nagy-Galambfalva, Székely-Keresztur és Bunon át Vizaknára febr. 2-án megérkeztek. Bem örömmel fogadta őket, — mint mondá — a derék Háromszék küldötteit s intézkedéseit másnap kezökbe is adta. — Sepsi-Szentgyörgyön összejött bizottmányi gyűlés az ellenfél által annyiszor megszegett békét felmondta. Mire Brassóban oly rémulés állott be, hogy Schurtter csapatjával a töresvári-szorshoz huzódott;² a sárga galléros oláh tribunok Bukarestbe menekültek, a brassóiak pedig béke-követséget küldöttek Sepsi-Szentgyörgyre, kijelentvén: miszerint ők a magyarral tartanak, testvéri jó egyetértésben kívánnak élni, barátságos és keres-

¹ Közlöny 1849. febr. 6. sz. 20.

² Mintegy 3 század oláh katonasággal. Onnan küldte a székelység lehangolására számított proclamatióit; azonban ezek is az 5 ezer frt sorsára jutottak.

kedési viszonyt akarnak kötni.¹ — De a háromszékiek kinyilvánították, hogy Bem tudta nélkül nem egyezkednek.

Midőn a háromszékiek újból fegyvert ragadtak, nemsokára azon időtájt érkezett meg a Bem által Magyarhonból magával hozott s több nap óta vele táborzó háromszéki székely gyalog zászlóalj és a székely-huszár osztály 2 ágyuval Medgyes- és Kis-Kapuson, Székely-Keresztur és Erdővidékén át;² melyeket a székelyekkel való összeköttetés elérése végett Bem január 23-án Szelindekről Kiss Sándor alezredes vezénylete alatt oly meghagyással küldött haza, hogy hazaérkezve, a csiki és háromszéki kormánybiztosok által összeirt, rendezett zászlóaljakat gyakorolják be és szervezzék az ifjúságot minél több zászlóaljakba, legyenek azoknak vezetői; — s begyakorlás után vele majd csatlakozni fognak. — Mert, ugymond, még sok teendőnk van.³ — Ekkor Gál Sándor egyuttal Bemtől rendeletet is kapott febr. 1-én, hogy Szeben alá segítségre induljon, az egész háromszéki erővel.

A székely csapat, hazaérkezésekor már négy zászlóaljat alakítva talált, s négy pedig alakulóban volt; mivel Bem győzelmes előnyomulása hírére a háromszékiek azonnal egyes zászlóaljak alakításához fogtak volt.

Háromszék erkölcsi kötelességének ismerte az ily gyöngéd figyelem viszonzásául ezek helyét azonnal ujakkal pótolni; — sőt mivel arról is értesültek, hogy Szeben alól viasszaszorított magyar sereg szorult helyzetben van, — Kiss Sándor ezredes vezénylete alatt febr. 4-én minden itthon nélkülözhető orót, t. i. 4 zászlóalj gyalogság, 1 osztály és fél század székely- és 3 század Kossuth-huszárt (Mátyás-huszárt), a Fülében öntött 2 vas és Sepsi-Szentgyörgyön öntött 4 rézágyut megfelelő kocsikkal együtt Z. Bodola Lajos tüzérparancsnokkal Bem táborába indítottak. — Azonban, a mint Brassó felé akartak Nagy-Szebennek nyomulni, s úgy Bemhez csatlakozni, az aldobolyi hidnál a mint a Barezaságra átléptek, Szent-Péter és

¹ Közlöny 1849. febr. 6. sz. 20.

² E gy. székely zászlóalj és huszár osztálybeliek mind családtagok voltak; 1848 juniustól — mikor Magyarhonba kimentek a rácok, szerbek és horvátok ellen, hazavágytak.

³ Bauer őrn. hagyománya 119—121 l. 1848—49 Tört. L. 1894. évf. 41—42 l.

Szász-Hermány közt, a regg ködéből ágyuhang fogadta őket. Seregeink harezvonalt képezve a csatát elfogadták az ellen részéről, mely Engelhardt orosz tábornok vezérlete alatt levő lovas kozákokból s orosz gyalogságból állott,¹ öt órai harc után, a magyar sereg, miután lökészlete is elfogyott, — visszavonult Al-Dobolyba. — Ezen ütközet alkalmával a kozákok által levagdalt és megsebesített 15 tüzér között elhalt Janesó N., a lelkes kézdi-vásárhelyi polgár-tüzér, s még egy más is a megsebesültek között volt Nagy Sándor tüzérhadnagy is. — A kozákoknak szokatlan pika-erdeje, nagy sokasága és vad harcordinga volt az, a mi eleinte visszahökkentette a székely ujonez lovasságot, — de őrnagyuk Horváth Ignác egymaga közibük vágott, s többnek halált osztván, sebtörheltén harczolt, míg nem egy oldalba került székely zászlóalj sortüze szétszórván a megdézsmált kozákokat, kimenték a hőst a halál torkából; valamint megmenték a színtén vész fenyegette ágyukat, — melyek mellett, mint említettük, 15 tüzér sebesült meg.²

Megtérítettett ugyan a Bem segélyére siető székely sereg, — melyre annál inkább szükség volt, mert a bejött orosz segélyhad Brassót és Szebent megszállván, az osztrákok minden erejüket összpontosítva vihették Bem ellen harcra; — de nemes szándékától el nem rettentetett. Kiss S. febr. 5-én Erdővidéken át Udvarhely felé vette útját.³ — Segesvárt febr.

¹ Engelhardt vezénylete alatt Brassót 6000 orosz febr. 2-án, Skoriatin tábornok alatt pedig febr. 4-én Nagy-Szebent 4000 orosz foglalta el; kiket az erd. cs. k. főhadparancsnokság, s a fenyegetett szászok és oláh comité közbenjárásával, kért a jelzett két város. Kőváry: Okmánytár 147—150 l.

² Orbán Baiázs: Székelyföldr. III. k. 191 l. Az annyira érdekes Bem napi parancskönyve. „A felső ordélyi hadsereg Napi Parancsainak könyve“ Vizaknán, 1849. febr. 1-én kezdődött, jul. 4-én végződik.

³ Csányi László új kormánybiztos, ki febr. 1-én lépett hivatalába, a székelyekhez intézett kiáltványában febr. 6-án örömet fejezte ki, hogy 10 ezeren utban vannak Bemhez; biztosította őket, hogy a határőri szolgálat el fog törőtetni. Kőváry: E. T. 189 l. Schurttner osztrák tábornok pedig febr. 10-én kelt kiáltványban újból felszólítást intézett a háromszéki székelyekhez, szemökre hánytva, hogy egy néhány nap alatt kétszer szegték meg a király iránt tett hűségi esküjüket; intette a hűségre való visszatérésre, a szász földről való kivonulásra; mert különben tíz helyen ront be Háromszékre seregével, 50 ezer oláh és szász felkelő által segítettve. Kőváry: Okm. 134—135 l.

12-én elfoglalta a székely népfölkelés.¹ Alig ért Bem Medgyesre, már három rendesen szervezett székely-zászlóalj és 12. honvéd-zászlóalj, mely a háromszéki ütközetek alkalmával halhatatlan nevet szerzett magának, s egy svadrony Mátyás-husár csatlakozott Bem seregéhez a piski csata után Medgyesnél a Küküllő-völgyében.² — A magyar táborban örvendetes mozgalom uralkodott, az ősz hadvezér diadalmasan járt köztük. A derék székely sereg lehetővé tette márcz. 11-én Nagy-Szeben bevételét, valamint azután az osztrák seregeknek Erdélyből való kiverését, s eszközölte, hogy ezen páratlanul nagyszerű hadjárat dicsőségéből a székelyeknek a legfőbb osztályrészt jusson.

Bem Nagy-Szebennek márcz. 11-én való bevétele után, miután Czetz 19-én a Feketehalomnál császáriakat megverte s Vidombákig üzte, oda megérkezvén, az ellenség elhagyta a küzdetert. E közben a határszéleken örökdő többi háromszéki székelyeket is táborába szólította. Püskösty Gergelyék, kik Kiss Sándortól a további felszerelésre Háromszéken hagyattak volt, rendeletet kaptak, minden használható honvéddel Brassó felé nyomulni; nehogy az ellenségnek az az ötlete jöjjön, hogy Háromszéken keresztül vonulva, ottan az eddigi ellenszégülésért bosszút álljon.³

Engelhardt az oroszokkal, Kalliany pedig az osztrákokkal még Vidombaknál elhagyván márcz. 19-én éjjel a Brassó előtti állását, a temesi- és töresvári-szoros felé Oláhországba menekültek, velök menvén Brassóból is sok száz, kik a magyar ügy főbb ellenei voltak. — Brassó küldöttjei bejelentették márcz. 19-én Bemnek városuk meghódolását, ki másnap Brassót megszállta, — s kiadta rendeletét, hogy a nevezett két szoroson futó ellenség üldöztessék s a két szoros a netáni betörések ellen biztosítsák.

Márcz. 21-én Bem a Brassóból elmenekült orosz-osztrák sereget a Tömös-szorosban megtámadtatta Szabó Nándor szó-

¹ Czetz: Bem erd. hadj. 105 l. Szilágyi: Magy. for. férf. művében 7000-re teszi a Segesvárt elfoglaló székely serget (171 l.). Petőfy Vizaknáról febr. 3-án a Közlönybe irt levelében 8000-re.

² 1848—49 Tört. Lapok 1894. évf. 41—42 l. Czetz: Bem erd. hadj. 105—109 l.

³ 1848—49 Tört. L. 1894. évf. 41 l.

kelyeivel, ki azt Predealnál utólérte. — Van-der-Nüll ezredes állomásait egymásután elfoglalván, a futó ellenséget Erdély határából kiűzte;¹ szép hadi zsákmány birtokába jutott, mely nyilvánosan elkoboztatván, belőle egy zászlóalj öltöztetett fel, a többi rész az állam szükségére fordítatott.

Valamint Háromszék kezdte meg a harczot, úgy az ő harczosai is végezték be a tömösi szorosban, — hol a futó ellent Szabó Nándor háromszéki székelyeivel csufosan szalasztá ki a hazából.

III.

Az alig képzett magyar sereg Bem vezénylete alatt mindenütt győzedelmeskedett; 1848. december 19-től 1849. márczius 20-ig megtörte az osztrák tábort a szabadság és jog iránt való lelkesültségével, kiűzte a reactionak hazánkra uszított zsoldos hadait, minden vonalon Erdély fel volt szabadítva, Bem a hős tábornok új ragyogó borostyánt fűzött dicsősége koszoruihoz. Ebbeli érdemeiért a képviselőház, a nemzetgyűlés, márczius 21-én tartott üléséből a katonai érdemjelek nagykeresztjét küldte meg neki s az altábornagyi rangot is megadta. Vitéz sergének pedig köszönet szavaztatott.

Ezután egész Erdélyben az öröm, diadal és dicsőség napjai ünnepélyei voltak. Márczius 21-én Bem ellenséges érzelmű lakosainak közbocsánatot hirdetett; a bujdosókat és fölkelteket hazatérésre s testvéri kibékülésre hívta fel, s egyszersmind, miután „a közös ellenség, a muszka és osztrák katonaság meggyőzetvén Oláhországba szaladt,“ elrendelte, „hogy s legközelebbi vasárnapon minden vallások szertartásai szerint oltár előtti, vagy pedig szászéki ünnepélyes hálaadások által ez nap jelentősége“ egész Erdélyben kihirdetessék.²

Az egész erdély, de legkivált Háromszék mindenfelé a szabadulás örömnépét a legnagyobb lelkesedés és főnynyel meg is ünnepelte. S hogy öröme Háromszéknek annál teljesebb legyen, onnan egy bizottmány azon kedvezést kérte ki magá-

¹ Kőváry: E. T. 206 l.

² Közlöny. 59. Kőváry: Okm. 159—160 l.

nak a diadalmas fővezértől, miszerint látogatná meg szolgálatai jutalmául a széket. Mibe Bem szívesen beleegyezvén, valóságos diadalmenetben vonult be Sepsi-Szentgyörgyre.

Mig Bem Brassóban és vidékén mulatott, mintegy 15 ezer székely csatlakozott a táborához. Gábor Áronnak, kit őrnagygyá nevezett ki, Kézdi-Vásárhelyen levő ágyuöntődjét megnagyobbitotta, M.-Vásárhelyen egy nagy löpörgyárat állíttatott.

A hogy Háromszék ment volt minden felől az ellenségtől, Bem távozása után, belügyei rendezéséhez fogott; hozzá látott a Czetz tábornok alá rendelt sereg kiegészítéséhez, mely az őrségi és ostromló csapatok több felé lett küldésével meg volt gyöngítve. Csik- és Háromszékről 25 zászlóalj állíttatott ki.

Kézdi-Vásárhelyen a különféle gyárak államilag segélyeztetvén, megnagyobbitást és nagyobb terjedelmű működést nyertek. Miknél sokat segített Gál S. ezredes fáradhatlan tevékenysége. A löfegyverek kiigazítottak, a végszorosok: Ojtoz, Bozza s Tömös földhányásokkal erősítették meg. Egyszóval, mindenfelé a legnagyobb tevékenység, mozgékony harezzi élet uralgott úgy, hogy az Ojtoznál már májusban 2000 ember s 6 ágyu, Bozzánál 1000 ember 4 ágyu, Kézdi-Vásárhelynél 1000 ember 8 ágyu, Tömösnél 2000 ember 6 ágyu, Töresvárnál 1500 ember 4 ágyu, Brassónál 2500 ember s 6 ágyu volt. S így Háromszék magát teljes harezképes állapotba helyezte a jövővel szemben.¹

A beszállásolás s a sereg számára tett szállítmányok készpénzzel fizettettek, vagy pedig az adóba levonattak.

Ápril 10-én Csány kormánybiztos a közigazgatás folyamat s némely fontosabb tárgyait illetőleg rendeletet bocsátott ki, melyben a hadi- és háziadóknak a behajtását, a megakadt törvénykezés ujolag megindítását, a károknak békébiróságok útján leendő megtérítését, ujczekok előállítását s a nemzetőrség szervezését rendeli el, s intézkedett a katonai ruhák kiállítására tekintetében is.² Minek folytán eszközöltettek a tisztujtások; uj tisztviselőiket Háromszéken már minden osztály együttesen alkotmányos módon megválasztotta; ezek vezették a köztörvény értelmében ügyeiket. Kossuth ápril 26-án meg-

¹ Czetz: Bem erd. hadj. 126—127 l.

² Honv. 91 sz. Köv. : Okm. 170—173 l. Köv. E. T. 214 l.

parancsolta, hogy a székelyek saját polgári hatóságaik alatt legyenek, székeik megyékké alakíttassanak át, tiszteik ezentul főispánoknak neveztessenek s a katonai parancsnoki jogilletőség csupán az átadott ujczekokra és mozgó nemzetörségre terjedjen ki, de a székely népre ne. Az örökös határőri kötelezettség megszűntnek nyilváníttatott.¹

Ápril 14-én kimondatott az országgyűlés által, hogy Magyarország magában egy külön egységes független európai államot képez. Következtek erre a függetlenség kihirdetési ünnepélyek; mely Kézdi-Vásárhelyt is öröm és nagy fény kifejtés közt úgy polgári, mint társas körben megtartatott. Sőt Horváth Mihály vallás és közoktatási miniszternek május 9-iki rendeletére, mindennemű egyházi és iskolai hatóságok, a függetlenség iránt való hódolatukat írásilag tették meg.² Egyszersmind minden czimereket, feliratokat, jeleket, mik a számüzött dynastiával összeköttetésben voltak, minden köz- és nyilvános helyeken eltöröltetni rendeltetett azért, hogy a nép külsőleg is szemlélje, miként zsarnoki véres jármától megszabadult.

IV.

Az osztrák hadsereg Erdély s Magyarhonban lelévén majdnem egészen verve, a bécsi kabinet az oroszok czárjához folyamodott, hogy Erdélybe a magyarok ellen 30 ezer főnyi segélyhadat küldjön.³ E kérelmet a czár nem teljesíté, mivel e számot elengedőnek nem tartotta.

Ápril 26-án a bécsi udvar sürgetve kérte Miklós czárt, hogy „oly gyorsan a mint csak lehetséges“ indítsen segélyhadakat Magyarország ellen.⁴ Mire ápril 30-án el is rendeltetett az orosz hadaknak megindítása,⁵ félvén az orosz czár, hogy Orosz-Lengyelország is fellázad.

¹ Kőváry: Okm. 176 l. E. T. 217 l.

² Közl. 101 sz.

³ Ber. I. 21 l. Kőváry: E. T. 236 l.

⁴ Rüst. II. 59 l. Ber. I. k. 5 l. 1848—49. Tört. L. 1892. évf. 12 sz.

⁵ Szeremley: M. krón. II. k. 130 l.

Május 12-én kiáltványilag az osztrák kormány tudatta, az osztrák és orosz szövetséget. Miklós czár június 14-én Gali-
cziában összpontosított hadaira Magyarország határánál áldást
adott s azokat a magyarokra bocsátotta.¹ A Magyarhonba
nyomuló oroszok között osztrák és magyar birtokosok voltak
résztint tolmács, résztint szállítás, élelmezés, stbi dolgában se-
gítségül; az Erdélybe bevonuló orosz seregnél: Török Bálint,
Dániel Imre, Dorscheuer, stbi.²

A magyar kormány az orosz invasióra május 18-án álta-
lános népfölkelést hirdetett. „Veszélyben van hazánk, nemze-
tiségünk, vallásunk, szabadságunk, életünk, mindezt megmen-
teni hirdettessék kereszties háboru országiszerte.“ S elrendeltetett
27-től elkezdve 3 héten keresztül minden ünnepen és csütörtö-
kön templomi könyörgések tartása, június 6-án böjttartás
minden vallásfelekezet által az orosz betörés veszedelmének
eltávoztatása végett.³

A muszka beavatkozás megtörténtével, a
szászok és oláhok is ujából a magyar ellen fel-
lázadtak. Június 14-én Heydte serge is az oláhokkal Udvar-
helyszékben elkezdett ujából garázdálkodni, rabolni, a köznépet
a biztonság ellen lázítani, mely visszatért a kőtfjú sas fekte-
sárga szárnyai alá, több közülök az oláhok és csáriakkal ismét
kezet fogott az uri lakok pusztítása és kirablásánál.⁴

Az oroszok erősített tábor a székelyföldet véve, legelő-
ször Háromszéket támadta meg s így Háromszék mérkőzött meg
velök először. Bejövetel előtt Dorscheuer Ferencz ezredes és es.
k. biztos Oláhországból június 18-án, Lüders orosz gyal. tábor-
nagy pedig Predeálból június 19-én kiáltványnyal tudatták
Erdély lakosságát, hogy az orosz hadtest a határt átlépi a
pártütés terrorizmusa alól való fölmentés s a csend helyreál-
lítására segítséggel lenni az osztrák hadseregnek.⁵

Június 19-én Lüders, Dyck vezérőrnagyot rendelte 8
zászlóalj, 16 lovas század és 20 ágyuval reggel 6—7 óra közt
a Predjál hegyen levő zárdánál közvetlen a határszélénél levő

¹ Szeremley: Magyarorsz. krón. II. k. 177 l.

² Honv. 191 sz. Szeremley: M. krón. II. k. 135 l.

³ Közl. 111 sz. Frey III. k. 60—62 l.

⁴ Honv. 1849. június 28. sz. 156.

⁵ Kőváry: Okmánytár. 185—186 l.

Szabó Nándor alezredes serge ellen, mely 1500 emberből s 3 ágyuból állott.¹ A harez 7 $\frac{1}{2}$ órákor kezdődött meg. A tulnyomó ellenséges erő előtt a miénk az ellenség közül sokat elpusztítva, folytonos viaskodás és véres tusa közben Felső-Tömösre, ennek felgyujtása után, d. u. 2 óra tájt Alsó-Tömösre hátráltak; kiket a brassói parancsnok Kiss Sándor ezredes 2000 gyalog s 5 ágyuval védett.

Másnap (junius 20-án) a Lüders az orosz részen, Kiss Sándor pedig a miénknél vették át a vezényletet. Itt Lüders, bár 14 zászlóaljat, ugyanannyi lovas századot s 34 ágyut tett mozgásba,² de még is a legmakacsabb ellenállásra talált; Kiss S. Leonidási hősiességgel védte kis seregével az ország határát. Dyck az orosz előhaddal reggeli 4 órákor kezdte meg a heves támadást; melyet a hősileg küzdő székelyek, kiknek hadállásuk a természetből is megerősítve vala, négy ízben vertek vissza. Veszteségek azonban perezről-perezre szaporodott, de az ellenség a győzelmet csak akkor vívta ki, midőn maga a vezér Kiss S. két ízben sebesülve eszméletlen hullott le lováról s a magyar serget Gebauer brassói erdész és Kinn brassói posztós vezetése alatt megkerülő uton egy kozák osztag járatlan hegyeken megkerült, az ut elzárására előnyomult Lipski ezredes alatt, ki a balszárnnyat áttörte. Mit észrevevén mieink, s azon hirt is vevén, hogy az oroszok balszárnnya Engelhardt tábornok vezénylete alatt 4 zászlóalj gyalog, 2 lovas század s 8 ágyuval Töresvárt is megtámadta s miután Krasznay őrnagy nem birt a tulerőnek 1500 ember és 4 ágyuval ellenállani, visszavonult, az oroszok ott akadálytalanul nyomulnak be Erdélybe, midőn a megkerülő csapat d. u. 3 óra tájt a kemény oldaltűzelést elkezdette s tarthatatlanná lévén az állás megtartása, megkezdődött a visszavonulás. Ekkor Kiss ezredes felőcsudván aléltóságából, ismét lóra emeltetvő magát s a vezényletet folytatva, kérte embereit, rimázkodott nekik, hogy álljanak helytt, de az ellenség megjelenése oldalukba és hátuk mögött a székelységet megrémitette, őket feltartóztatni nem lehetett s

¹ Czetz: Bem erd. hadj. 158 l. omlit egy fél zászlóaljat, 1 szakasz Kossuth-huszár és 2 ágyut.

² Lüders összes erőjét Szeremley (M. krón. II. 185 l.) itt 21 zászlóalj, 16 lovas század és 48 ágyura teszi; Czetz pedig Bem. erd. hadj. könyvében 163 lapon 15—20 ezerre.

visszavonulásuk rendetlen futássá változott Brassón keresztül s csak Prázsmáron állapodtak meg ismét, hol Szabó Nándornak sikerült összeszedni a hadronesokat.

A tömös-szorosi ütközetben elfogatott: 2 ágyu, 2 lőszer koci, 1 zászló; elesett s megsebesült 470 honvéd,¹ 150 fogolylyá lón, elesett 11 tiszt, kik között volt: Bereczky László százados, Biró Mihály, Török Gábor, László István, Bara Gábor, Sebestyén Antal hadnagyok. A megsebesült Kiss S. ezredes elfogatott, hasonlóan Botár Ödön százados is (ki később elhalt), Dávid Lajos százados s Gidófalvy László. Az oroszok részéről elesett 700—1000 ember s közte 3 főtiszt is, kinek egyike Dyck tábornok.

A végelhelletökig küzdő hősök hulláin a tömösi szoroson áttörvén az oroszok,² Brassót elfoglalták jun. 20-án d. e. 10 órakor; ott őket a szászok örömmel fogadták. Az orosz had zöme az akasztóhelyen tábort ütött. Ez alatt a kozákok a Háromszék felé futásnak eredt székelységet üldözték. Brassóból még a csata alatt Daczó őrnagy vezénylete mellett a honvédség a felpakolt szekerekkel együtt Földvár felé kivonult. Éjszákára az Olton át Nagy-Ajtára, onnan másnap Oklándra, onnan Bemnek futár általi parancsára Csikba Gál S. ezredeshez ment. A brassói helyőrség pedig Tóth Sámuel százados³ parancsnoksága alatt a fellegrvárba vonta meg magát a 126-ik z. aljból mintegy 2 század gyalog honvéd s 4 ágyuval.⁴ S a mint a Czenk alatt az országuton Brassó felé az oroszok előkanyarodtak, ágyulövessel fogadták; s csak is pár napi kemény ostrom után, midőn a vár falain több rés lövetett, s így meg-

¹ Czetz: Bem erd. hadj. 163 l. szerint 400 elesett, 150 foglyul esett. Az elesett székely hősök emlékéét a magyar mérnök- s építész-egylet által 1879-ben emeltetett obeliszkn örökíti.

² Kiket br. Jósika János vezetett be. Orbán B. Székelyföldr. V. k. 165 l.

³ Több történész azt írja, hogy Szidlovsky 2 sz. h. e. őrnagy várparancsnok után lett Tóth S. parancsnok Kiss ezredes rendelete folytán, mivel Szidlovsky mint lengyel az orosz fogságot kikerülendő, magát a várban föbbe lőtte volna. Ezt Rödiger Rezső és Pünkösdi Gergely megczáfolja, kik vele N.-Szebenben együtt a forradalom után elzárva voltak. Ő ekkor csak beteg volt.

⁴ Szeremley: M. Krón. II. k. 189. l. 320 embert s 5 ágyut említ, Bihary S. csak 140 embert. Herendy Vilm. 39 tüzért, 80—90 honvédet. 1848—49. tört. lap. 1894. évfolyam 93. l.

tartásához remény nem lehetett annál inkább, mivel töltényök s élelmök is fogyatékán volt, felszólítás után léptek az elennel alkudozásba, midőn Tóth S. a parancsnok is megsebesült. Bihary Sándor gyalogsági hadnagy, mint parlamentair junius 22-én d. u. az orosz táborba Lüdershez kiküldetett s honvédeink másnap jun. 23-án reggeli 5 órakor a várat, a várban levők élete biztosítása feltétele mellett, feladták. Az őrség az oroszok fogságába esett.¹

Engelhardt orosz tábornok is, a mint előbb látók. Törösvárnál berontván, Krasznay őrnagy a tulnyomó erőnek állását minden harez nélkül feladta, a beállott éjjen visszavonult a tartahatatlanná vált erődből a székelyföldre a nagy-ajtai táborba. Mire Engelhardt jun. 21-én minden akadály nélkül vonult be Rozsnyóra s tette magát Brassóban levő többi oroszokkal összeköttetésbe.

A Tömös-szorosnál jun. 20-kán vesztett csata után, a miéinket a kozákok üldözték egész a Feketeügyig (Kökös alatt) Szabó Nándor az üldözött hadromokat összeszedvén, a Kökös hidjánál 600 gyalog és 50 lovas emberével 2 ezer orosz lovas ellent, a szél miatt támodott füst- és porfelleg daczára is, 4 óráig tartotta föl; mi neki csak 6 emberveszteség s néhány sebesültjébe került; míg az ellen halottja és sebesültje száma nagy volt. A muszka pikás lovasság a részünkről való golyózáport ki nem állhatván, sebes 4 szög rohamot kísérlött meg. De Kiss százados vezérlete alatt az új zászlóalj hirtelen ellene 4 szögge alakult s oly erős tüzet adott, hogy több mint 100 bukott le a földre, sokkal több megsebesült.²

Háromszéken, a hol ágyut nem öntöttek a harangokból, azokat mind félre verték; futárok száguldoztak egyik helységtől a másikig; s aki csak mozdulni birt, a kezébe esett fegyverrel Uzon és K.-Vásárhelyre sereglett, hogy megvédjék Háromszék földjét az ellenség betörésétől.

Gál S. ezredes az ojtózi szoros őrségét szaporította, oda küldvén a mi őrséget csak nélkülözhetett; s az alatta maradt

¹ 1848—49. Tört. L. 1893. évf. 138 l. 1894. évf. 93., 121, 142. l.

² Hadilap 1849. jul. 2. sz. 7.

hadakkal is minden kész ágyuval Uzon alá indult, ott a főparancsnokságot átveendő. Itt mindössze 3000 főnyi rendes gyalogság és lovasság s ezen kívül az oda sereglett felkelőség, s mintegy 30 ágyu tette haderejét.¹

Lüders, a hogy Brassót elfoglalta és hadiszállását ott felütötte, mielőtt Nagy-Szebennek indult volna, a székelységet lefegyverezni, megtörni határozta el. Mi végett két hadosztályt küldött be a székely földre egyidejűleg jan. 25-én. Egyiket a Moldvában hagyott hadakból az ojtozi szoroson, mely Lein ezredes alatt 4 zászlóaljból, némi kozákságból és 12 ágyuból állott; mely 25-én Háromszékre be is tört. A másikat Brassótól Prázsmáron keresztül Hasford tábornok alatt mint portyázó hadoszlopot Prázsmáron s a Feketeügyön keresztül Kézdi-Vásárhely felé. Hasford 7 zászlóalj, 6 lovas század és 12 ágyuból álló sergével a székely tábort Kőkös és Uzon táján megverte. Eresztevény felé ugrasztotta, hol az eresztevényi ponkon állást vett, az előre megerősített helyen 27 ágyut kiszegzett s döntő csatát határozott. Az oroszok pedig Uzonig feljövén, ott többeket legyilkoltak, raboltak, fosztogattak, felhívásokat, proclamatiokat küldöttek szét Háromszék lakosságához.²

A miéink tábor a az eresztevényi ponkon meghálván, másnap innen Kézdi-Vásárhelyre huzódott föl, honnan már a gyárak Csikba vitettek fel. Innen a Kászon völgyén fölmenve, a Nyerges hegyének Kozmás felőli aljában megállapodtak és táborba szálltak. — Az ellen Sepsi-Szentgyörgy felé vette útját, s miután azt teljesen kirabolta s többeket rablánczra fűzve Kőkösre hurczolt, — ott ütötte fel tanyáját. Mit megtudva Gál Sándor 7 ágyut egy csapat katonával utána indított, 2 csapatot ágyukkal az erdőre Dálnok felett elszállított és 10 ágyuval s igen tekintélyes erővel Csik-Tusnád felé vonult. S elhatározta, hogy a tusnádi-szoros a székelyekre nézve olyan fog lenni, minő volt a spártaiakra nézve a Thermopillei-szoros. Málnásnál Krasznayval egyesült, a ki jun. 20-án Törösvárról Nagy-Ajtáig hátrált, s Udvarhely és a Rikáról (igy

¹ Czetz: Bem erd. hadj. 163. l.

² Gál Sándor a székelyföldre proclamatiokkal Dorschner által beküldött oláhok, csak azért is, hogy a rossz szellemet hintő felszólításnak esz köze merészelt lenni, agyonlövötte.

hívják a közbeeső hegységet) eléjött volt. Együtt június 25-én éjjel érkezett Tusnádra csapatjával, reggel 8 órakor rendezett mindent. A Tusnádnál levő táborból előőrson hagyott egy csapatot Málnáson, Bükszádon. S Kászon-Ujfalu felé is portyázó csapatunk volt.¹

A Brassó felől fölnyomott orosz sereg, miután gátolatlanul ment a magyar sereg által elhagyott Kézdi-Vásárhely elfoglalására, Kökös, Uzon, Réty, Sepsi-Szentgyörgyöt kirabolta, Uzonban többet legyilkolt. Utjában puskalövésnyire be az ut oldalainál kétfelől kozákok lovagoltak még a gabonákban is, közben az uton muszkák, ágyus és töltényes szekerek mentek. — A derék székely város, a székely haderő főtámaszpontja ellenállás nélkül elfoglaltatott, lakószai lefegyvereztettek, a város kiraboltatott, több ház földulatott, az auditori-lak mérőn kiraboltatott, a levéltár összehánytatott; — főként oly házakban, melyekből a tulajdonosok elfutottak, vagy a táborban voltak, minden elpusztított. Legfőbb és legelső gondjuk volt a muszkáknak földig összerombolni a hadszertárakat, elpusztítani az ágyuöntődét, gyutaesgyárt, lőpormalmot s a népet lefegyverezni.

Ugy Kézdi-Vásárhely, mint a falukról a lakószok féltősebb portékáikkal az erdőbe menekültek; honn inkább csakis az öregek maradtak.

A muszkák és kozákok három napig pusztítva Háromszéket,² — annak nyugati részeit is egészen Sepsi-Szentgyörgyig és Miklósvárig bekalandozván, — miután ellentállásra nem találtak, a Barcaságra visszahúzódtak. Mint Kőváry megjegyzi: „Hasford Kézdi-Vásárhelyen dolgát elvégezván, jun. 30-án Szent-Péterre visszatért.“³

Miután Lüders a székelyföldet teljesen meghódoltnak tartotta, hadait Nagy-Szeben felé kezdte előretolni. Engelhardt, ki az előhadat képezé, Feketealomról már Sárkányig

¹ Hadilap 1849. jul. 2. sz. 7. 1848—49. Tört. Lapok. 1892. évf. 82—83. l.

² Jancsó Zachar és többen mások is, a muszkáknak Kézdi-Vásárhelyre való első bejövetelét Sz.-Péter és Pál napjára, jun. 29-ére teszik; s alig 4—5 napi ottülés után, felemlitik, hogy gyorsan visszavonultak. — Szeremley (1848—49. for. krón. II. füz.) június 25-ére teszi Kézdi-Vásárhely elfoglalását.

³ Kőváry: E. T. 248. l. Ber. I. 38. l.

haladt; — hol azonban őt egy újabb parancs megállítá. — Meghallván Lüders, hogy mintegy 2500 emberből álló Udvarhelyszéki nemzetőrserег két osztályban indult a megtámadott Háromszék segítségére. Az egyik osztály a Hargitán át jun. 29-én érkezett Csik-Szeredába; — a másik fele többnyire jó löfegyverekkel ellátva a Rika tövében örködött Pünkösty Pál őrnagy (Gergely testvére) parancsnoksága alatt szemügyre venni egyszersmind azt is, hogy Udvarhelyszékre, a muszka tábor beütése által föllelkesült szász- és oláh rablócsorda be ne ronthasson.¹

A Vilmos-huszárok is Udvarhelyig jöven egy tömegben, itt két részre szakadtak. Egy rész a Hargitán jöven át, 28-án Csik-Szeredába érkeztek; a más rész a Rika felő ment.

De értesülvén Lüders legkivált arról, hogy a háromszékiekre nézve a muszák betörése csak egy pillanatnyi megfélemlítés volt, — mivel a hogy a muszák helységeikből kivonultak, — a hogy Gál Sándor is az oroszok elől Csikba menekült sergekkel Kézdi-Vásárhelyre locsapott, jun. 30-án délben s estére az eresztevényi és rétyi mezőre érkezett, a hogy a Kökösi mellett táborba szállott s Tuzson őrnagy pedig egy rászóláljjal s 1 szakasz huszárral a feketeügyi hidhoz ment előrsre, közölök, a kik csak fegyvert vagy más hadiszert foghattak kezükbe, Gál S. táborához csatlakoztak, vissza nem rettenve semmitől, elszántan sereglettek a vérpatakokkal annyira elárasztott Uzonba és kökösi hidhoz. Mintegy 6000-re fölnövekedett a harezkész székelyek serge. Gábor Áron is hasonlóan K.-Vásárhelyet kétfelől meglepett oroszok elől való Csikba meneküléséből K.-Vásárhelyre visszatért; de nagy szomorúságára ott ágyuöntődjét feldulva, kézikönyveit elégetve találta, mélyen elkeseredve ment Maksára.²

Jul. 1-én Gábor Á. a tüzérséghez előfogatokra levén szükség, a kantai barátokat hívta fel azok kiállítására.³

Midőn Lüders e mozgalmakról értesült jul. 1-én, Gál S. már Kökösnél állt hada egyrészével a Feketeügy hidjánál, mi Brassót megfélemlítette. Lüders Jessauloff tábornokot 12 ágyu

¹ Hadilap 1849. jul. 2. sz. 7. 1848—49 Tört. L. 1892. évf. 83 l.

² Orbán B. Székelyföldl. III. k. 178 l.

³ 1848—49 Tört. L. 1895 évf. 9 sz. 70 l.

s feles sereggel Háromszék felé visszaindította. Adlerberg orosz vezérőrnagyot 3 zászlóalj, 9 lovas század és 6 ágyuval küldötte ki az Olt folyamhoz, ki ott jul. 2-án a kökösi hidnál táborzó Gál S. ezredes előhadát megtámadta.¹ Adlerberg gyalogságával Kökösfalu ellen mozdult, lovassága azt megkerülvén. A székelyek pedig a nélkül, hogy nagy ellenállást fejtettek volna ki, Uzonig hátráltak vissza a sereg zöméig, hol főerejük jó állásban volt elhelyezve.² Maksára Gábor Áronhoz még kora reggel futár volt küldve jelenteni, hogy a kökösi hidnál az oroszok a székely sereg előőrseit megtámadták. Ki rögtön felkötötte balról széles régi fringiját, jobbról tiszti diszkardját, lóra pattant segédtisztje Nagy Sándorral, fringijára mutatva mondá: „ezt az ellennek; a másikat annak, ki hátrálni mer!...” Daczára a mindig vele levő rejtélyes Jusztina nevű pupos nő azon kérésének: hogy kíséret nélkül ne menjen, miután az ágyuk legénységének rendeletet adott, hogy a legsebesebben utána siessenek, gyors paripáján előre vágatott a már Uzon és Kökös közti téren folyó csatára. Hol késedelem nélkül sorakoztatta 36 ágyuját. A jobb szárnyat Szilágyi Sámuel, a bal szárnyat Szabó Nándor vezényelte. Gábor Á. az oroszok centrumát kezdette keményen lövetni; rendíthetetlenül száguldott most ez, majd amaz üteghez vezényelve s néha korholva is az irányzókat; míg a középben, hol legmakacsabbul folyt a harc, egy 3 fontos ellenséges ágyugolyó balkarját összezúzta, kiszakította nemes kebléből a hős szívet. S Nagy Sándor mellett összerogyott a hős!... Az oly drága életet az elősietett orvosok megmenteni nem tudták. Mire Maksa felé a harctétről elszállíttatott Demeter Sándor irodai altiszt által. Segédtisztje Nagy Sándor pedig eltitkolta Gábor Á. halálát, hogy az lehangolólag a küzdő seregre ne hasson, azt mondván: hogy csak könnyű sebet kapott, minek bekötözésével azonnal visszatér.³

¹ Szeremley: M. krón. II. k. 209 l.

² Ber. I. 148 l.

³ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 178—179 l. Eltemetett Eresztevényen a székely ágyuhős. 1892. jul. 31-én leplezték le a sírjához készített díszes emlékoszlopot. Neve él s élni fog örökké — mint Czetz Bem. erd. hadjárata című könyvében megjegyzi a XXVII-ik lapon — a honi történelem legfényesebb lapjain ragyogva s a nép ajkairól ezer meg ezre tündérme-

A kemény tüzelés folytattatott, kartács záport szórt az oroszokra; kik visszanyomattak a kökösi hidon és gázlókon át, hol tartalékukat felvevén, Kököst felgyújtották, hogy a sarkukban levő székely ágyukat elzárják, a hidat felszedték; de két ágyu a gázlón mégis áthatolt oldalállást véve, iszonyu öldöklést vitt végbe a futó ellen közt mindaddig, míg Adlerberg vezérőrnagynak üldözött sereg a Sz.-Péternél tartalékban levő Jessauloff vezérőrnagy csapataival egyesült; az orosz segélyek friss tüzésége által leszereltetve, visszavonulásra nem kényszerítettet. Az ellenség a Barczáságig visszavonult.¹ Ezen csatában, a fentemlitettek kivül, részt vett: Semsey Tamás tűzer-őrnagy, Daczó Zsigm. őrnagy, Mara őrnagy (elesett),² Korányi tűzer főhadn., Székely Gerg. főhadn. (megsebesült), Csathó János (most alsó-fehérm. alisp.), Gidófalvy Gábor őrm. Benkő Gergely, Kónya Lajos stb.

Fényes, de eredménytelen volt a székelység e győzelme, mivel a kökösi csatáért nem tarthatta meg; mert Lüders az orosz vezér látván, hogy apróbb hadjáratokkal a székelyek ellenében nem érhet célzt, — azért N.-Szebennek indított csapatait visszarendelte; jul. 5-én 28 ezer embert, tehát egész hadtestét személyesen vezette Háromszék ellen három oldalról támadván azt meg. És pedig: 8 zászlóalj gyalog, 12 lovas század és 20 ágyuval Gál S. ellen arcvonalba Jessauloff alatt középhadát indította Uzon felé, hol Gál Sándor táborozék. Bal szárnya Rennenkampf alatt egy ezred lovasság feladatul nyerte az Olt bal partján Sepsi-Szentgyörgynél a miéink hátába kerülni; míg Prázsmártól indulva a jobb szárnynak Adlerberg alatt a Feketeügy bal partján 3 zászlóaljjal s némi lovassággal a székelyeket oldalba kell vala fognia.³

sékkal szőtt történetben hangoztatva, míg csak egy magyar szív feldobog ama nagy idők magasztos emlékére! . . . A magára maradt szegény Jusztinától Daniel Imre még Gábor Áronnak nála emlékül tartott egyenruháját is elvette. 1848—49 Tört. L. 1892. évf. 147 l.

¹ Szeremley: M. krón. II. k. 209 l. Kőváry: E. T. 249 l.

² Mara Gábor 83 z. a. parancsnoka teteme az akkori zürzavar közt Telek községbe vitetett s ott temettetett el. 1895. június 30-án a rikánbelőli honv. egyl. egykori bajtársai emléket emeltek sirjához. 1848—49 Tört. L. 1895. évf. 13 sz. 107 l.

³ Kőváry: E. T. 249 l. Czetz: Bema. 330 l.

Gál S. értesülvén az ellenség nagy erejéről, annak közelítőre a kökösi hidnál való könnyen megkerülhető hadállását felhagyva, hogy a kökösi és aldobolyi vonalra annál inkább kiterjeszthesse figyelmét s oltalmát, mintegy 3000 emberből álló kis sergével Sepsi-Szentgyörgy felé huzódott vissza üzetve a muszkák balszárnját képező lovasezredtől. Ezalatt a tűzérés egyrésze, mely Eresztevényen állomásozott, az atyjukként szeretett Gábor Áront temette el s éppen diszlövésre készült, midőn futár által rendeletet kaptak: hogy siessenek Sepsi-Szentgyörgyhez, mert az ellen Szépmezőn nyomul előre. Gál S. itt az Olt balpartján levő magaslatra állítá fel kicsinyke hadseregéből a gyalogságot; huszárainak — mely egy század Vilmos-huszárból állott, a roppant nagyszámu (6000) muszka lovasság ellen rohamot parancsolt. A huszáraink mesés hősiességet míveltek, a muszka lovasok közébe furódtak, az ezredek zömét keresztül-kasul járták; de midőn 60-an visszatértek, a magyar sereg visszavonulásban volt, a lovasság és tűzérés parancsnokai az engedelmességet felmondva, a gyalogságot cserbenhagyva, folytatták hátrálásukat, az ágyukat és lovasságot a színhelyről Csik felé vezényelvén. Minek következtében a magára maradt Uzontól előnyomult gyalogság nagy veszteséget szenvedett a soraikba vágó muszka lovasságtól, miután az az oroszok dühös öldökléseinek az ágyuk és lovasságnak elvitetével át voltak engedve.¹ Gál S. is csak nagy bajjal lőn képes a folyamon átvezetni megkuszált hadait.² Gyertyánffy Ferencz I. szék. gy. ezredbeli százados a csata elvesztése után is a csataterén a helyét el nem hagyta 300-ad magával; fegyverrel kezükben haltak el egytől-egyig.³ Voltak más csapattöredékek is, melyek tömegbe huzódva, hasonlóan utolsó lehelletökig harcztak. Mindezek s a véres csata többi áldozatai is Sepsi-Szent-Györgytől a Gidófalvára vezető út mellett vannak eltemetve. Veszteségünk mintegy 500 ember holtakban és sebesültekben, 4 ágyu, 2 zászló és 12 fogoly. Az oroszoké jul. 2- és 5-iki harcban 5 halott, 40 sebesült, az ellen értesítése szerint; de a jelen volt miéink nagy számot említenek.

¹ Szeremley: M. krón. II. k. 213—214 l. Orbán B. Székelyföldl. III. k. 46. 179. 191. 207 l.

² Horváth M. Magy. függetl. harcztört. III. k. 313 l.

³ Jakab E. Szabadságharczunk. 555—556 l.

E csatával megtört Háromszék védvonala, a magyar sereg nagy részben feloszlott; a muszkák Sepsi-Szentgyörgyre bevonultak. Lüders e győzelmes harcza után Jessauloffot Sepsi-Szentgyörgyön és vidékén hagyván, maga Földvárra vonult vissza, Clam-Gallas osztrák hadára várakozván, hogy támadását megkezdhesse. Előhadát Engelhardt Vledénybe vezette. Ezen helyzetben maradtak az oroszok jul. 13-ig.¹

A folyamon túl, melynek hidja lerontatott, Gál S. serge nem üzetvén, Olt-Szeménél sergének rendezéséhez fogott, el-tökélve, hogy ellenállás nélkül nem hagyja bejutni a szoros utba, mely onnan Csikszékbe vezet, a netán utána nyomoló ellenséget; de tisztai nagyrészt kétségbe esvén a siker felett, engedetlenek lettek; Szilágyi alezredes az engedetlenek élére állva, a nép nevében tiltakozott a megállás ellen. Mások Szabó Nándort akarták vezérnek kikiáltani s mindnyájan a hátrálást sürgetve s nem hajtvva többé Gál S. parancsára, Csik-Szeredába siettek.

Ki a vele maradt 200 gyalog s 30 lovas tiszttel és közlegénnyel futás helyett a Mitács szorosán megállt az Olt mellett Alvégzsurdoka tetején s itt a hegyfokon helyezte el megmarad 5 ágyuját és védte Csikot az ellenség ellen; míg pártos tisztjei 2 alezredes, 14 őrnagy Csik-Szereda városában táblabíráskodtak.

Julius 6-án este Gál S. Tusnádról tudósította a madarasi löporgyár igazgatóját, Bodor Ferenczet: hogy az ellenség még nem közelit.

Julius 9-én Lüders Brassóból Háromszék, Csik, Gyergyó és Kászon lakóssaihoz kiáltványt intézett, hogy miután a büntetés elérte őket, térjenek vissza honukba, fegyvereiket Sepsi-Szentgyörgyön az ottani hatóságoknak adják át 14 nap alatt, mert semmi bántódásuk nem lesz. Kik ezt nem teszik, azoknak házok és minden felkelhetők confiscaltatni fog s személyesen is szigoruan megbüntettetnek.² Dorschner ezredes és cs. k. biztos is hasontartalmu kiáltványt bocsátott ki Csik, Gyergyó és Kászon lakóssaihoz, meghagyván: hogy 19-ig Sepsi-Szentgyörgyre küldjék fegyvereiket, a Felső iránti hűségi esküt ujítsák meg.³

¹ Szeremley: M. krón. II. k. 214 l. Honvéd. 184 l.

² Kőváry: Okmányt. 107 l.

³ Kőváry: Okm. 188 l.

V.

Bem hallván a történeteket, magánkívül lett haragjában, július 10-én Szeretfalvánál a parancsnokságot Damaszkín alezredesre bizván, serge egyrészével — egy pár ezernyi haddal — M.-Vásárhelyre ment; a honnan július 10-iki kelettel rendkívül érdekes kiáltványt intézett a székelyekhez. „Székelyek! Gyermekeim! — szólítá meg ebben őket — alig szabadítottalak ki benneteket az osztrák járom alól s ime a muszka még gyalázatosabb szolgálattal fenyeget benneteket.“ Ezután elmondja mi vár rájuk, ha le hagyják magukat győzetni a muszkák által. Fegyverre és csatatérre hívott fel közölők minden egészséges és ép férfit. Csak az aggok, asszonyok és gyermekek maradjanak a földek művelésére otthon. A csatatéren elhaltak özvegyeinek s árváinak az ország részéről illendő nyugdíj biztosítottatik. — Ezentul nem fog senkisék katonai szolgálatra kényszerítettetni, mely kinek-kinek szinte az egész életéig tartott az osztrák kormány alatt. Csak a fiatalság 18—24 évig fog 4 évig katonai szolgálatot tenni.

Bem ezután a mythicus alak, a szabadsághős, a nagy La Fayette és Lord Byron, kettőztetett erő és hősiességgel küzdött az osztrák és a muszka sereg ellen. Maros-Vásárhelyt július 11-én minden rendelkezésre álló csapatokat magához vonván, Udvarhelyen át július 13-án Csik-Szeredába, július 14-én Tusnádra ment, hol az Uzonnál szétfutott székelyeket rendezte; július 15-én Tusnád és Bükszádon volt. Onnan Csik-Szeredába ment július 16-án, hol Gál Sándort a vezérségben meghagyta, a rendetlen megfutamlásért felelős s szintugy fegyelmetlenség büntényével is terhelt, szakadást indító fő- és törzstiszteket elfogatván, hadi törvényszék elé állíttatta.²

Itt vette Bem július 16-án Kossuthnak 9-ről hozzáintézett azon nevezetes levelét is, melyben a magyar hadsereg feletti főparancsnoksággal megkináltatott. Bem Csik-Szeredában elhatározta magában, hogy a mihelyt itt összegyűjtött 12—15 ezernyi hadával egy csapást sikerülend mérni a Bras-

¹ Kőváry: E. T. 247—248 l. Feldz. 512 l.

² Szeremley: M. krón. II. k. 214 l. Honv. 184 sz.

sónál álló ellenségre, maga valamelyik szoroson, a körülmények szerint betör Moldvába vagy Oláhországba, hogy az oroszok háta mögé törve, e mozdulata által azokat annál inkább Erdély elhagyására kényszerítse az ott szitott lázadással; mit 17-én Kossuthnal tudatott is.

Clam-Gallas Ede altábornagy a Bem által márczius és májusban Oláhországba kivet osztrák serget (11 $\frac{5}{6}$ zászlóalj gyal., 16 lovas század és 36 ágyu) a töresvári szoroson július 15-én Erdélybe vezeti s vele Brassót megszállotta; hol Lüders tábornagy Rennenkampf vezérőrnagy dandárát (2 zászlóalj, 8 lovas század és 8 ágyu) Clam-Gallas rendelkezése alá bocsátotta.¹ Mire Clam-Gallas az Olt szélére szállt és Háromszéket fenyegette.

Bem július 17-én Csik-Szeredából elindult Háromszékre, K.-Vásárhelyre megérkezett mintegy 8000-nyi haddal; Háromszék egéről a hetekig ott dühöngő nehéz és vészes felhők elvonultak. Bem K.-Vásárhelyt július 18-án nagy ünnepélyesség és örömkönyektől csillogó szemekkel fogadtatott, virágkoszorukkal hintetett be a nagyvezér, Erdély megmentőjének utja.

Bem serge még aznap este, az eresztevényi dombon táborba szállott. Mint egy, a sepsiszentgyörgyi csata alkalmával muszka kézre jutott s az este (július 18-án) ide visszaszökött katonák beszélte: a hogy futárunk megvitte a tudósítást, hogy megyünk, azon este Sepsi-Szentgyörgyről a muszkák kivonultak s ők haton az alkalmon kapván, börtönüket feltörték s a Bem táborába jöttek. Az ellenség a szászság felől eső falvakban tanyázott; július 18-án este a Würtemberg-huszárok közül egy néhány a kozákokat meg is kergette.²

Bem Háromszéken mintegy 12 ezer embert és 50 ágyut vont össze Brassó visszafoglalására s a moldvai hadjárat megkezdésére;³ kinek Háromszéken való hirtelen megjelenése meggátolta az oroszoknak Gyulafehérvár ellen intézett vállalatát.

Július 19-én Bem mintegy 8 ezernyi haddal az Olt és Feketeügy folyók közti vonalon táborzott Sepsi-Szentgyörgy-

¹ Feldz. 498. Kőv. E. T. 252—256. I. Szeremley: M. Krón, II. k. 228. l.

² Honv. 1849. júl. 23. sz. 177.

³ Szeremley: M. krón, II. k. 221. l.

től Kökösig. Julius 20-án reggel még a muszkák kezében volt Sepsi-Szentgyörgy, de d. u. 5 óra körül Bem ágyuszó után onnan Clam-Gallas középhadát, melyet Van-der-Nüll vezetett, elverte; kik, midőn a városból kivonultak, az Olt vizén való hidat felgyújtották, de Imre Lázár a néppel kioltatta. Bem az ellenség jobb szárnyát — a Rennenkampff orosz dandárát — a Feketeügytől szintén elszorította, kik eszeveszetten menekültek a kökösi hidnak; hol, midőn csapatuk a hid felszedésével foglalkoznék, a székelyek által utóléretett s a leöltek vére veresre festé a Feketeügy hullámain.¹

Bem Sepsi-Szentgyörgyöt jul. 20-án d. u. 5 órakor meg szállván, az ellenség által felzsarolt gabonából a malomban, sütőknél s raktárakban mintegy 3—400 köblöt, 200 veder pálinkát s néhány darab marhát ejtett zsákmányul.²

Másnap, jul. 21-én, Uzon és Sepsi-Szentgyörgynél Bem megújítván a támadást, Clam-Gallast újból megverte; az osztrákok az Olton túl a hermányi és szentpéteri domboknál foglaltak állást.

Bem, a hogy julius 20., 21-én az osztrákokat megverte s a szászföldre visszanyomta és a hogy látta, miszerint azok erőlyesebb támadást intézni nem mernek, a vezényletet Gál Sándornak átadta a serge nagyobbbrészét alatta az Oltnál hagyva, hadának egy részével az ojtozi szoros felé Moldvaországnak indult Sepsi-Szentgyörgyről julius 21-én d. u. Maksán át. Julius 22-én K.-Vásárhelyről az ojtozi szorosban a Rákóczy sánczon túl Sósmezőre ment. Honnan, illetőleg az ojtozi átjáróból julius 22-én, julius 21-én Sepsi-Szentgyörgyön kelt „Napi parancsot” adott ki.³ Melyben felemlitette: hogy a székelyföldre jött, holott is S.-Szentgyörgytől Csik-Szeredába történt rendetlen megfutamlásért felelős, szintugy a fegyelmetlenség bűnével is terhelt fő- és törzstiszteket elfogatván, hadi törvényszék elébe állította, a bűnösök szigoruan fognak büntetődni. Miután én a szétszaladt székelyeket némileg összeszedtem, positioról-positiora nyomultam, mig végre az egyesült muszka serget — mely Háromszéken a leggonoszabbul ragadozott, zsarolt, kegyetlenkedett — julius 20-án S.-Szentgyörgy

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 307. l.

² Szeremley: M. krón. II. k. 238. l. Honvéd. 1849. jul. 28. sz. 182.

³ Szeremley: M. krón. II. k. 214. l.

mellett levő rövid, de ránk nézve szerencsés összeesapás után, táborhelyéből s igen jó állomásából kivertem. Azon állomásnál fogva, melyet Sepsi-Szentgyörgy mellett elfoglaltam, sikerült nemcsak visszatartóztatnom a rablási szándékkal beüthetendő ollenséget, hanem még azon haszon is meg van nyerve, miszerint a katonai erő székelyföldön meggátoltatás nélkül rendeződhetik, míg az által azon karban leendek, hogy az ellenséget újból megtámadjam vagy megsemmítem. A rendeződés létesültéig azonban, hasztalanul vesztegelni nem akarván, a kormányzó elnök azon parancsánál fogva, hogy a muszkák, ha megtámadnának, mindenütt háborgassam, sőt a határszél is átlépjem. az ojtózi-átjáróhoz megérkezvén, még ma Moldva határszéléig oly szándékkal előnyomultam, hogy az azt őrző muszkákat szétverjem s proclamatio által Moldva lakosait a közremunkálásra hozzánk csatlakozásra s a muszka járom lerázása végett tömegestől való felkelésre szólítsam. Megyhagyom, hogy minden katonai parancsnok kötelességét teljesítse, állomását élethalálra védelmezze s parancs nélkül azt el ne hagyja, mert az ellenkezőleg cselekvő hadiszék elébe fog állíttatni és szigoruan meg fog büntettetni.¹

Bem a Clam-Gallas elleni csatározásra menéskor Kézdi-Vásárhelyt hagyott 2000 gyalog, 1000 huszárból álló dandárt 4 ágyuval már jul. 20-án elébb elküldötte Tuzson János 86. z. a. őrnagy vezérlete alatt suttyomban az ojtózi-szorosba. Kisérő serge Bemnek, az említett dandárral jul. 22-én este éjjeli tűz mellett tanyázva találkozott az ojtózi átjáróban.

Bem kíséretét és ezüstben fogyatkozó pénztárát néhány kézdi-vásárhelyi polgár kevés ezüstpénzzel is ellátta, hogy idegen földön a szükségeseket kész pengő pénzben fizethesse.²

A Moldva határa átlépése jul. 23-án történt meg. Napfelkölte előtt már utban volt hadunk, s a Soósmező helység előtt előcsapatunk az ellenségre bukkant, melyet az benyomott Hersaig; melyen tul már a moldvai földön a muszkák segítséget kaptak, — de visszaverettek. Grossest előtt is az ellenség megveretett. — Sergünk Philipestet, jul. 24-én Oniestet; Tragust és Okna városát is elfoglalta. — Másnap Grosestre ment.³

¹ Honvéd 1849. július 30. 184. sz.

² Honvéd augusztus 1. sz. 186.

³ Honv. aug. 1. sz. 186.

Bem mielőtt Moldva határát átlépte, annak lakóssaihoz az ojtózi-szorosból jul. 22-én kelt kiáltványt küldött szét;¹ — hasonlóan Oknáról is 24-én mint főhadiszállásáról; — felhívta a lakósságot a felkelésre, zászlója alá sereglésre, az orosz seregek elleni harcra, melyek az ők ellenségeik is. De az ősz hadvezérnek az onnan való segítségkapás mellett ezélja volt a csángó magyaroknak kihozatala is, — kiket mint telepet használt volna fel.

Oknán Bem Tuzsonnak azon rendeletet adta ki, hogy az éj esendjében vonuljon vissza Gorzafalvára; hová Tuzson jul. 25-én meg is érkezett. Itt Bem a sereg felett szemlét tartván, 8 gyalog századot, 6 ágyut és 40 lovast adott Tuzson parancsnoksága alá, őt Moldvába hagyta; reá és Hild őrnagyra bízván, hogy az Ojtoznál történhető muszka betörést gátolják meg; — maga pedig látván, hogy a magyar ügy Moldvában nem talál kellő viszhangra, önkéntes csatlakozások hozzá nem történnek s az oláhországi és moldvai szabadelvű muszka-ellenes párt embereiből nem történnek az oroszok ellen fegyverre kelések, — Erdélybe dandárával jul. 25-én az ojtózi-szoroson visszatért.

Tuzson, a török portai követ Tefik bey ezredes felszólítására, a visszavonulást jul. 30-án elkezdette s Hild őrnagygyal az ojtózi-szorosnál maradt az ottan történhető muszka betörés gátlására. Moller orosz tábornok pedig ismét megszállta az elhagyott helyeket.

Bemnek moldvai hadjárata és politikai kísérlete alatt Háromszéken Gál Sándor sergével Sepsi-Szentgyörgynél legkivált azért hagyatott volt, hogy míg Bem Moldvába lesz, az ojtózi-szoros fedezetlen ne maradjon. — Azért, a vett utasítás szerint, csak védőleg kellett magát tartania. — Clam-Gallas osztr. altábornagy azt vélvén, hogy Háromszék védsergek nélkül hagyatott, az orosz seregekkel erősített dandárát Háromszék ellen vezette, s a héturi és ilyefalvi vonalig előrenyomult; — de előcsapata jul. 22-én két rendben visszaveretett.²

Másnap jul. 23-án az osztrák-orosz egyesült had összes erejével Ilyefalvától Szemeriaig vonult elő 3 vonalon. — Gál Sándor sergével Sepsi-Szentgyörgy. alatt Szemeria helységnél

¹ Kőváry: okmánytár. 194—195. l.

² Honvéd. 1849. jul. 28. sz. 182.

táborozott. A hogy Sz.-Királynál felállított előörsei hirül hozták az ellenség közeledtét, Gál sergét alig állítá esatalánczba, az ellen a tüzelést megkezdette d. u. 4 órakor 20 ágyuval, 3 röppentyűvel, 6 gyalog zászlóalj- és 2 ezred lovassággal előnyomulva. Négy kis zászlóalj, 14 ágyu és 2 század lovasságból állott mieink kis serge az egész vonalon esatába jött.¹ — Elszánt harez fejlődött ki. D. u. 5 órakor Van-der-Nüll ezredes dandára (osztrák közép) az országuton arezvonalon nyomult előre; — Rennenkampff tábornok oroszai pedig Sepsi-Szentgyörgynél az Olt hid felé száguldottak; a hidnál oldaltámadást kísérelt meg, de visszanyomatott, hol az erős ágyuzás a késő éjbe ment át. Székelyeink két izben támadtak szuronyaikkal Vander-Nüll dandára ellen, — de ez végerőfeszítéssel megtartotta állását; — ellenben estéli 10 órakor, midőn a sötétség miatt az ágyukat már nem lehetett használni, Schönberger ezredes lovasait (osztrák jobbszárny) honvédeink rohammal szétkergették. Hasonló sorsra jutott Eisler őrnagy tartalék-dandára is, mely segélyadásra nyomult elő; — mignem egy gránátos zászlóalj a mieinket szuronynyal visszanyomta.²

Gál Sándor, miután esatárait lassanként visszavonta, az ellenség közepét s az Olt balpartján előrenyomuló jobb szárnyát heves ágyutűz által igyekezett feltartóztatni; balszárnyát azonban oly erélylyel támadtatá meg, hogy az egy véres harc után megfutott s már ágyuit is elvesztendő vala, ha a legváltóságosabb perczben a középről nem kap segedelmet. — Ugyanakkor az ellenség, hogy e szárnyának veszedelmét elhárítsa, Szemeria ellen is rohamot intézett, hol a székelység magát, keményen tartotta s azt az ellen felgyújtotta. — Gál Sándor hős sergével a lángba borított Szemerian át az égő helység mögé Sepsi-Szentgyörgy feletti magaslatra, hol most a kórház fekszik, jó rendben huzódott s az égő falu rémes világításánál aztán még egy ideig mind a két részről folyt a lassanként szünetező ágyuzás.³

Gál Sándor Sepsi-Szentgyörgy közelében az ellenséget nem akarván türni, éji 10 órakor, midőn azt már nyugalomra keltnek hitte, — az Olton átkelvén, annak jobbszárnya ellen

¹ Gál S. Szentgyörgyről való értesítésében. Honv. 1849. jul. 28. sz. 182., 185.

² Feldz. 520—521. I. Kőváry: E. T. 252. I.

³ Orbán B. Székelyföld. III. k. 30. I.

egy heves támadást intézett, melyet az ellen csak nagy erőfeszítéssel lőn képes visszaverni.¹ — Gál ezáltal teljesen elérte célját. Az ellenség másnap (jul. 24-én) nemcsak hogy támadását nem ujitotta meg, hanem reggel minden oldalról visszavonult elhagyott hermány-szentpéteri figyelő állásába a szászföldre. A miénk vesztesége 20 halott és 40 sebesült; az ellenségé 26 halott és 84 sebesült. Gál Sándor jelentése szerint az ellenség részéről 30 szekeren vitettek vissza a holtak és sebesültek.²

VI.

Bem Moldvából való visszatérésekor jul. 25-én Bereczkben — mint a magyar Beránger, a népszabadság dalnoka: Petőfi levelében felemlíti, értesülvén: hogy Szász-Régennél jul. 23-án megverték a mieinket, s ezek borzasztóan szétfutottak; Bereczkről — mint a nagy költő igen találóan megjegyzi — vágatott Maros-Vásárhelyre a bajt helyrehozni.³ — Azonnal jul. 25-én Kézdi-Vásárhelyre s onnan Sepsi-Szentgyörgyre menvén, hogy őt az eilenséges tábornokok a székelyföldön be ne kerítsék, — hogy a magyar hadakkal való összeköttetést (Kolozsvár és Maros-Vásárhely közt) el ne vágják, — Gál Sándort Háromszéken visszahagyván, alatta csakis két székely honvéd zászlóaljat hagyva oly utasítással: hogy ezzel a NyerGES- és Mitács szorosain a Csikba betörni akaró muszka erőnek ellentálljon, a többi haderőt Háromszékről magához vévén, 3—4000 emberre szaporodott hadtest- s 12 ágyuval még azon nap éjjelén a Maros-Vásárhely és Kolozsvár felé eső alaphoz közeledni igyekezett Erdővidék- s Udvarhelyen keresztül, vele menvén Petőfi is.

Maros-Vásárhelyre 28-án megérkezett, — ott Damaszkín 3000 emberével egyesült, s az őt bekeríteni szándékozó Lüders 12,000 ember és 32 ágyuból álló hadát, 5,000 embere és 11 ágyujával d. e. 11 órakor Segesvárnál Udvarhely felől vakmerően megtámadta jul. 31-én; — de csatát veszített; — ami Erdély sorsát eldöntő ütközetek egyike volt.

¹ Kőváry: Erd. Tört. 1848—49. 252—253.

² Honv. 1849. július 28. sz. 182. l.

³ Vasárn. Ujs. 1875. sz. 1. l. 9.

A mig Bem az említett módon Maros-Vásárhely felé vonult, — azalatt Clam-Gallas Csik-Szereda irányában Sepsi-Szentgyörgyre indult; Sepsi-Szentgyörgynél jul. 27-én Gál Sándorral megütközött. — De Gál Háromszéknek sik terén 6,000 harczosból álló kis hadával nem látván bátorságosnak döntő ütközetet elfogadni az orosz és osztrák egyesült seregek 30,000 harczosból álló nagy erejével, — harmadszor a Csikba való felvonulást is eszközölte Málnás felé. — Sepsi-Szentgyörgy az ellenségtől elfoglaltatott és felgyújtatott. — Gál Sándor a tusnádi-szorosba felvonulván, ott foglalt el hadiállást az oroszok ellen, kiket ott feltartóztatott, sőt jul. 29-én győzelmesen visszanyomott. Azonban jul. 31-iki előőrsi csatározás után Coppet tábornok aug. 1-én megtámadta Eisler erősített dandárával (4^{1/2} zászlóalj, 3 lovasszázad és 9 ágyu) Gál Sándornak Bükszád előtt álló 3 zászlóalj és 7 ágyuból álló sergét s megverte; de a székelyek a természettől is nagyon megerősített Mitács-szorost mindaddig védelmezték, míg a Nyergestől Tuzson sergével megérkezve, hozzá csatiakozott, mint alább látni fogjuk.

A sepsi-szentgyörgyi jul. 27-iki veszített csata után a muszkák újból elfoglalták az egész Háromszéket. Csorda marhákat, teméntelen lovakat ragadoztak el, iszonyu zsarolásokat, rablásokat s fosztogatásokat tevén mindenfelé; — kiknél azonban az osztrák császári katonák sokkal dühösebbek s kiálhatatlanabbak voltak. — Kézdi-Vásárhely kapott ekkor is ki legjobban.

Tuzson János őrnagy ép a sepsi-szentgyörgyi csata-vesztés után, jul. 30-án Moldvából visszavonulván, midőn a Bereczk feletti ugynevezett „Magyarostetön“ volt, észrevette: hogy Háromszék az egyesült orosz-osztrák sereg által el van foglalva, ott minden veszve van s Csikba vonulási útja el van zárva, — az éj oltalma alatt, a táj ismerésénél fogva jul. 31-én Polyánon át Szárazpataknál a Kászon-völgyébe leereszkedett s útját Csik felé vette.

Az oroszok és azok után jövő gr. Clam-Gallas serge Kézdi-Vásárhelyről a Kászon völgyén felnyomulván, a hogy Tuzson csapatát észrevették, — azt nyomban követték Kászon-Ujfaluhoz; a hol Kászon alatt jul. 31-én heves ütközet volt a két fél között.

Innen Tuzson aznap a Nyerges-tetőre vonult fel s ott állította fel fedett helyzetben 8 ágyuit s elszánt 2 zászlóalj honvédeit;¹ az egyesült orosz-osztrák seregtől esatát fogadott el d. u. 6-tól estig. Másnap aug. 1-én reggel hajnaltól 2 óráig harczott, mely esatában az osztrákok és oroszok jókora veszteséget szenvedtek; oly sokan sebesültek meg, hogy Kézdi-Vásárhelyt a piacon, az utczákban sem tértek el, — hanem a városon kívül a mezőn vertek tanyát nekik. — Már az orosz és osztrák egyesült sereg visszatérésre is kezdett gondolni; — többször kísérlették meg az oroszok az elszánt, kétségbeesett rohamot, de az oroszládként harczoló honvédek és a halált osztogató ágyuk, kartáesztűz mindig visszaterelték. — Azonban egy kászoni oláh a kozákokat mellékösvényeken Csikba a hátuk mögé vezetvén, Tuzson a hogy erről jó korán értesült, kénytelen volt az eldöntött szabadság ezen utolsó győzelme után feladni hadállását, s szakadatlan ágyutüzelések között esatarendben egészen a tusnádi, olti hidig harczolva Tusnádra s innen Mitács felé visszavonulni, itt a Hargita láncezában fekvő mitácsi átjáró felé menekülni, melyre Gál Sándor hadosztálya is menekült Csik hős védelme után a tusnádiszorosból az alvég-szurdoki hegyfoktól.¹

A meredek sziklákon és járatlan erdős utakon is sikerült Gál Sándornak néhány hű bajtársával 2 ágyut megmenteni. A többi 6 ágyu beszegezve, lőszer és podgyász az ellenség kezeibe esett; mert a három zászlóaljból álló székel tábor egy része, miután a bükszádi ütközet után a Mitácestől szoros utakon az ellenség körmei közül megmenekülve volt, — a helyett, hogy az ágyukat fedezte volna, az erdőkbe kiiramlott, vezérét elhagyva, mellékutakon haza, az ellenség karjai közé szaladt; — egy része Csik-Szereda felé futott.

A Mitácsen elvonult Gálnak elhagyott ágyuira, melyeket a rosz uton ő tovább vinni nem tudott, a hadseregtől elvágatott s az erdők rengetegében menedéket keresett Hössler Nándor osztrák tiszt rátalált s mint élelmes ember, azokat kirendelt ökrökkel elvontatva, diadalpompával

¹ 1848—49. Tört. Lapok. 1893. évf. 105. 1. Orbán B. Székelyföldi. II. k. 49. 157. 1. Mitácsnál az attól jobbra eső magaslaton Gál S. ágyuinak mellvédei most is látszanak.

vitte Seps-Szentgyörgyre, — mint Gáltól győzelemmel nyert hadizsákmányt. Miért „Ritter von Bükszád“ czimet s ráadásul Bezirksvorsteheri állást kapott,¹ később még Districts-Commisariusságot is Naszód vidékén.

A 85-ik zászlóalj zászlóját Baricz István százados vette magához az alvégi ütközetben, az onnan Erdővidéken át menekülő kis csapat egyik tagja. Mely zászló most a gyergyóalfalvi templomban kegyelettel őriztetik, melyet Kossuth neje sajátkezüleg himzett s 1849. június 27-én Kozmásan a NyerGES alatti székely táborban csikszentgyörgyi esperes Tankó Albert ünnepélyesen felszentelt, zászlóánya Gál Sándorné lévén.² Alfalvi Gál Lajosnak adatott akkor át, ki azt Háromszék rónáin a muszkák ellen vívott több véres csatában diadalmasan lobogtatván, július 22-én hazabocsátása előtt léczfalvi Bodor Károlynak adta át.

A mitácsi átjáró felé elvonult s katonai nagyobbbrésztől elhagyatott Gál S. néhány hű bajtárs kíséretében járatlan erdei utakon, azon szándékkal, hogy egy más magyar sereghez csatlakozzék, Oláhfaluba menekült. Hol a csiki ágyukat s Dobay alezredesnek Kőhalomtól érkező zászlóalját magához vevén, ennek folytán hadereje, együttvéve a gyalogság és lovasságot, 1100 emberre s 21 ágyura növekedett. Mely haderő egyrészét alkották a mitácsi-szorostól és a nyergesi csatából Csik-Szent-Márton és Csik-Szereda felé szétfutott katonák. A Csik-Szent-Márton felé menekültektől Grotenhielm 117 láda lőport s a podgyász egy részét elfoglalta.³ Némelyek állítása szerint a Pap Mihály alezredes-féle csapat is a Csik-Szereda felé menekvőkkel volt Ugyanis Pap a kézdivásárhelyieknek ezen kis csapatát személyesen vezette volt az Ojtozhoz az oroszoknak ottani betörését meggátlandó. A Bereczken túl emelkedett magyarosítottón volt hadállásba; melyet mindaddig hősileg oltalmazott az oroszok ellen, míg tulszárnyalva, a visszavonulástól el nem zárattott. Mindenki menthetetlenül veszve hitte a hősök ezen elszánt kis csapatát; de Pap alezredes ügyessége megmenté, — kinek vezérlete alatt kivágván magát, járatlan havasokon

¹ Orbán B. Székelyföldl. III. k. 69. l.

² 1848—49. Tört. L. 1893. évf. 105. l. Hadilap 1849. július 2.

³ Szeremley. M. krón. II. k. 263. l.

Csikba huzódott a szintén viasszaszorított Gál Sándor seregével egyesülendő.¹

Gál S. a nyergesi s a mitácsi ütközet alkalmával koránt megizente Csik-Szeredába a térparanesnokságnak, hogy Csikból azonnal inditson mindent Székely-Udvarhely felé, minthogy az oroszok nagy erejét nem lehet föltartóztatni. Mire a Csikban levő ágyukkal, munitios-szekerekkel és menekültekkel, 150 szekéren augusztus 1-én Biró Sándor százados vezetése alatti bihari honvédek fedezete alatt a Csikban levők serge, Csik-Szeredából a tisztek s számos polgárok kíséretében, Udvarhely felé a kivonulást meg is tette; aznap éjjelén a Nagyerdőben hált meg. Augusztus 2-án Oláhfaluba vonult, hová hasonlóan akkor érkezett meg Dobay alezredes vezetése alatt Kőhalom felől az Antos őrnagy zászlóalja s este későn Gál S. ezredes is. Még azon éjjel, az egyesült sereg tovább vonult; a homoródi bőrvíznél a Csik-Szeredába menekülni kívánó udvarhelyiekkel találkozott; kiktől meghallotta, hogy Bem Segesvárnál megveretett s hogy a muszkák Bögözig fel portyáznak. Bár e szerint a Bemmel egyesülni kívánó székely sereg kétséges állásba sodortatott, de mégis Székely-Udvarhely felé tovább folytatta útját Máréfalvára. Innen augusztus 3-án hajnalban sebesen Udvarhelyen át Korondra; innen egész éjszaka tovább ment Sővárd és Makfalva felé; augusztus 4-én Sz. Imrén és Magyaróson Szegény-Szeredáig, a hol M.-Vásárhelyről Csik felé menekültektől tudta meg Gál S., hogy M.-Vásárhelyet is a muszkák már elfoglalták és Bemmel, ki már onnan Nagy-Szeben felé ment, egyesülni többé nem lehet. — Azért másnap reggel korán Szegény-Szeredából sergét visszatérítve, Toborsló és Magyaros közt aug. 5-én a mezőn egy kis forrás mellett haditanácsot tartott a 21 ágyut megmenteni. Aug. 6-án a tiszteket egész hónapra kifizette és rendelte, hogy a táborral szekerek nem fognak menni, — kinek lova van, az lóra ül s őt követi; de senkit sem erőltetett. Mire a székelyek és szekerekkel levők hazamentek, — Gál Sándor pedig, miután a töltények egy részét ott hagyta, a következő éjszakán sergével. Körtvélyfánál a muszka tábor mellett észrevétlenül átsiklott Vajda-Szent-Iványon, Mező-Rücsön, Nagy-Sármáson (hol aug.

¹ Orbán B. Székelyföldr. III. k. 106. 126. 1.

8-án ismét az oroszokra bukkant) és Mocson keresztül, ágyuit a nehéz hegyi oldalutakon mindenütt magával vive, aug. 9-én Kolozsvárra megérkezett, hol csatlakozott br. Kemény Farkas ezredes táborával.¹ — Innen aug. 17. Sárvasár-, aug. 18. B.-Hunyad-, aug. 24-én Zsibóra ment; honnan a fegyverletétel elől elmenekült br. Kemény Farkas ezredes, Forget Kornél őrnagygyal az osztrák szoldateska féktelen dühöngése elől külföldre.

Az orosz-osztrák egyesült sereg a nyergesi és mitácsi nyert csaták után, minden további elvonulás nélkül Csik-Szeredába bevonult. Gróf Clam-Gallas osztr. altábornagy aug. 4-én innen kiáltványt intézett a székelyekhez s felszólította őket, hogy térjenek vissza elcsábított s elkábult tetteikből csendes lakházaikhoz s maradjanak nyugodtan. . . . Elfeledve lesz minden gonosz tetteik, ha engedelmeskednek. . . . De ha még merészolnek fegyveresen ellentállni, . . . azon helységeket porrá téteti, melyek csak a legkisebb ellenkezésben találtnak.²

Az osztrák-orosz egyesült hadserget követő es. k. hadbiztos Dániel Imre pedig azonnal megkezdte Csikban a könyörtelen embervadászatot a hazafiak ellen. Hálójába került: Bernát Antal nemzetőr-őrnagy, Gál József őrnagy, Tamás András alezredes, Puskás Antal százados, Tankó Albert r. kath. esp., Mészáros Antal r. kath. esp., Andrásy Antal, Györffy János, Albert Mihály, Lakatos Ferencz, Sebestyén Gábor, Márkus János s több más plébános, Endes Miklós, Székely Zsigmond alkirálybirák, Tankó Ferencz, Sándor László s számos más hűfiai Csik-Széknek. Kik közül mádéfalvi Tamásy András nemzetőr-alezredes és csik-tapoleczai Sándor László nemzetőr-százados, Urbán által halálra ítéltetve 1849. okt. 18-án Kolozsvár és Szamosfalva között bitófán halt el;³ Andrásy Antal alfalvi plébános pedig hasonló sorstól menekülendő, főbelötte magát, a többiek börtönökbe dobattván, hazafi érényeikért rabságot szenvedtek; — míg mások, mint: Mikó Mihály 1849-iki csiki

¹ Szeremley: Magy. krón. II. k. 263. l.

² Kőváry: Okm. 198—199 l.

³ A hely 1896-ban disz-émlékkövel megjelöltetett (1848—49. Tört. Lap. 1896. évf. 3—4. sz.).

derék főispán (később elítéltetett s Josefstadtban várfogságot szenvedett), Puskás Ferencz, Kedves Tamás, Zöld László, Keresztes Márton s még többen erdőkben bujkáltak, — míg honmaradt családai s később maguk is mindenféle zaklatásoknak voltak kitéve.¹

Moller orosz tábornok Moldvából az ojtozi-szoroson — a mint fennebb is láttuk — Pap Mihály ezredes csapatával való harez után Háromszékre betört. — Ő és Dániel Imre hadsereg melletti es. kir. biztos aug. 10-én Kézdi-Vásárhelyről keltezve rendeletet adott a székelyekhez: hogy senki tovább e piszkos forradalom gyalázatos eszközévé felhasználtatni magát ne engedje, hanem császár ő felségéhez visszatérjen. Legfelsőbb helyről nyert kegyelmes utasításnál fogva megparancsolta, hogy a pártütők táboából fegyveresen házukhoz visszatértek és mindazok, kiknél bárminemű lövő, vágó vagy szuró fegyver és lőszer van, azokat az illető helybeli előljáráshoz adván, az előljárók életükbe kerülhető felelet terhe alatt a peselneki járás és Kézdiszék legfeljebb 24,- Orbaiszék 36, Sepsiszék pedig a rendelet láttamozása után 48 óra alatt specificatio mellett Kézdi-Vásárhelyre beküldjék; — mivel, a kinél az irt időn tul fegyver vagy lőszer találtatnék, mint vakmerő és nyilvános pártütő Katonai rögtönítélőszék által hozott ítéletnél fogva azonnal főbelövetik. Egész faluk, melyek a rendeletet pontosan teljesíteni elmulasztának, mint megátalkodott pártütő fészket kizsákmányoltatván, azonnal porrá tétetnek.²

Szept. 21-én Háromszék az udvarhelyi katonai végvidékhez osztatott be egy katonai parancsnok és polgári biztos fenhatósága alatt.

Szept. 22-én a Kézdi-Vásárhelytt felállított beszédő-bizottmánynak a magyar bankjegyeket is be kellett adni hadszéki büntetés terhe alatt. — Mint id. Jancsó Mózes említi, a muszkák bejövetele után azonnal minden proclamatiókat és a magyar ügyre vonatkozó iratokat is el kellett égetni; senki sem tarthatott magánál a szabadságharczra emlékeztető iratot, vagy tárgyat; mivel a háromszéki harambasa a teljhatalmu főnök: Kovács kapitány Kézdi-Vásárhelytt több házat meg is

¹ Orbán B. Székelyföldr. II. k. 157—158. l.

² Kőváry: Okmányt. 201—202. l.

motoztatott. Az, a kinél valamit kaptak, — börtön, pénz vagy más büntetéssel sújtatott. — A rendörködés oly szigorral folyt, hogy ha a vásáros helyeken 3—4 embert együtt beszélgetni láttak, azokat rögtön szétozslatták; ha magánházakhoz egy-két látogató ment, a spitzli is megjelent. — Augusztus elején a muszkák még Háromszék régi okmányait, jegyzőkönyveit is elégették Sepsi-Szentgyörgy piacán.¹

Kézdi-Vásárhelyre 50,000 forint hadisarez (hadi kárpótlás) vettetett a muszkák által; s a hadisarez lefizetéséig kezesekül az egyesület oszt.-orosz sereg jul. 31-én Pap Andrást, Albert Józsefet, Kovácsi (üstgyártó) Sámuel s Tóth Ábelt Kászon-Ujfaluba kísérte; — innen aug. 1-én Csik-Szeredába. Velök kísértetett Turóczy Mózes is, — kinek megjegyzése szerint akkor 111 fogolynál több volt az osztrák és muszkák táborában.

Clam-Gallas az egyesült orosz-osztrák sereggel még augusztus első napjaiban az egész székelyföldet meghódoltatta és lefegyverezte.² A muszka sorgek, a kórházakban hátramaradt betegek kivül Háromszéket elhagyták november tájt.

b) Az 1848—49-iki szabadságharcban résztvett Jancsók és kézdivásárhelyiek.

Nincs aránylag véve város és község, a melyből szabadságharcunkban oly sokan küzdöttek volna, mint Kézdi-Vásárhely. — Csak maga a Jancsó-családból félszáznál többen vettek részt az akkori dieső mozgalmakban. Maga a városból összesen többen mint 600-an. — Mindnyájan férfias bátorság, hűség és hazafias lelkesedéssel kapcsolták magukat a hazai család közös érdekéhez; — a szükség és veszedelem idején ott

¹ Székely Gerg.: „Hetvenhárom év itthon“ című művében felemlíti, (127. l.) hogy „megkísérlettem az 1848—49-ik évi jegyzőkönyveket olvasás végett kikérni, sajnálattal értesültem, hogy nem találták meg azokat, közelebb olyan hirt is hallottam, hogy az 50-es években a Bezirks-Commissarius minden régi irományokat elégettetett.“

² Szeremley: Magyarország. krón. II. k. 263. l.

állott mindenik szellemi és anyagi áldozatkészen; — sietett mindenik a kötelességteljesítés dicső mezejére, -- vagy a hadiszerelvényok, hadiszerek előállítására és készítésénél hazafias lelkesült buzgalommal közreműködni.

I. A kézdivásárhelyi Jancsó családokból résztvettek:

1. Jancsó Ádám, követ K.-Vásárhelyről, most kecskeméti ev. ref. tanár.

2. Jancsó Ádám, töltényszerkészítő.

3. „ Ádám, közhonvéd.

4. „ Áron, honv. alhadnagy.

5. „ Áron, közhonvéd.

6. „ Áron, közhonvéd.

7. „ Dániel, alhadnagy (Fegyvernok.)

8. „ Dániel, honv. tizedes.

9. „ Dániel, közhonvéd.

10. „ Dániel, közhonvéd.

11. „ Dávid, alhadnagy.

12. „ Dávid, közhonvéd.

13. „ Dávid, közhonvéd.

14. „ Elek, törzsfoglár és zászlótartó.

15. „ Ferencz, profontkészítő, honvéd.

16. „ Ferencz, tizedes (Maksa.)

17. „ Ferencz, tizedes.

18. „ Ferencz, ev. ref. pap, őrmester (Maksa.)

19. „ Ferencz, hadnagy, † Nagy-Ujfaluban.

20. „ Ferencz, földm., közhonvéd.

21. „ Imréné (élelmet, ruházatot stb. hordott a táborba.)

22. „ István, gyutaesgyárnál.

23. „ István, őrmester.

24. „ István, közhonvéd.

25. „ István, közhonvéd.

26. „ Izra, lőporkészítő.

27. „ János, tizedes (Fel-Csernáton.)

28. „ János, salétromkutató és beszerző.

29. „ János, földm., közhonvéd (N.-Kőrös).

30. „ János, őrmester.

31. Jancsó József, tizedes.
32. „ József, közhonvéd.
33. „ József, főhadnagy, gyutaesgyár igazgató.
34. „ József, szállásmester (Kolozsvártt.)
35. „ Józsiás, tizedes, 1848-ban Kökösnél elesett.
36. „ Károly, közhonvéd (Maksa.)
37. „ Károly, iparos, közhonvéd (Maksa.)
38. „ Károly, közhonvéd.
39. „ Károly, főhadnagy (Torda.)
40. „ Károly, hadbíró (Kraszna.)
41. „ Lajos, 1849. január 2-án M.-Vásárhelyről Bem-hez menők egyike (Kolozsv. ev. ref. pap.)
42. Jancsó Máté, közhonvéd (Al-Csernáton.)
43. „ Miklós, honv. vadász z. alj. hadnagy.
44. „ Mózes, tűzértiszt, ágyumester, 1849. február 4-én elesett az aldobolyi hidnál.
45. Jancsó Mózes id. gyutaesgyárnál s több más egyébnél
46. „ Pál, közhonvéd.
47. „ Péter, közhonvéd.
48. „ Salamon, közhonvéd.
49. „ Samu, közhonvéd.
50. „ Sándor, tizedes.
51. „ Sándor, közhonvéd.
52. „ Tamás, alhadnagy (Marosszék.)
53. „ Tamás, közhonvéd.
54. „ Tamás, tizedes stbi.

II. K.-Vásárhely más családaiából a szabadságharczban résztvettek.

a) Ezredes:	e) Őrnagy:
Dobay József, oszt. parancsnok.	Benkő Rezső III. r. é. j.
Dobay Károly, katonai főpar.	Nagy Dani n. ő. par. III. r. é. j.
Háromszéken.	„ Sándor
Pap Vilmos I. sz. gy. e. III. r. é. j.	Pap Károly.
	„ Mihály (később alezredes.)
b) Alezredes:	Szász Dani hv. III. r. é. j. (tö-
Pap Lajos.	mösi vár erődítvények kő-
Szabó Nándor sz. gy. e. III. r. é. j.	szítője.)

Szász József.

Szász Samu.

d) Százados:

Balog Izra, hv.

„ József, hv.

Benedek Lajos, hv.

Benkő Dénes 83. z. a.

Benkő Pál, hv.

Ferenczy Ferencz, II. h. z. a. III.

r. é. j.

Gábrányi József, gyutaesgyár
szerv.

Hankó Dániel, hadbíró ország-
gyül. kép.

Kovács Elek, hv.

„ György, hv.

„ János, hv.

Molnár Károly, hv.

Nagy Dani, hv.

„ Ezékiel, 2. sz. gy. e.

„ Samu, Háromszék térpa-
ranesnoka.

Pap Ferencz, hv. III. r. é. j.

Soós Ferencz, hv.

Szabó Dániel, hadbíró.

Szőcs Dani, hv.

Tóth Samu, hv. III. r. é. j.

Török János, hv.

„ József, hv.

Turóczy Mózes, tüzérszázados,
ágyuöntő-gyár vezető.

Vass István, hv.

e) Főhadnagy:

Bene József, hv. gyutaesgyárn.

Gábrányi József, 11. sz. h. e.

(† 1895-ben, mint altáborn.)

Kakucsai Ádám, hv.

Kovács Antal, hv.

Kovács Ferencz hv.

„ János, hv.

Molnár Mózes, hv.

Nagy Alajos, hv.

„ Ezékiel, hv.

„ Pál, hv.

„ Sándor, hv.

Szász András, hv.

Szőcs Dániel, hv.

„ István, hv.

„ József, hv.

Török Antal, hv.

Vass Sándor, hv.

f) Alhadnagy:

Balogh Károly.

„ Sándor.

Benke Ádám, hv.

Bene Ferencz, segédtszt.

Benkő Pál.

Bodola Lajos, tüzérhadn.

Farkas Ferencz.

„ János.

„ Pál, élelmező tszt.

Fülöp Mihály, élelm. tszt.

„ Józsiás, számvit. tszt.

György Antal.

Kovács Dani, hadbíró.

„ Izra.

„ Miklós, élelm. t.

Molnár Domokos.

„ Józsiás, tüzérhadn. lő-
porgyári tszt.

Nagy Dani, hv.

„ József, élelm. t.

„ Mózes, hv.

Pap Sándor, tüzérhadn.

Rácz Ferencz, hv.

„ Sándor hv.

Szabó Dániel, hv.
Sigmond György, hv.
Szotyori Samu, élelm. t.
Szöcs Károly, hv. és olasz
legionista.
Barátosi Tóth Károly, hv.
Török József, hv.
Varga József, hv.

g) Tábori orvos:
Török János, alorvos.
Kovács Károly, segédorvos.

h) Őrmester:
Bede Károly, hv.
Bodor György, hv.
Kovács Imre, hv.
„ László, hv.
Kreniczky Domokos, hv.
Nagy Samu, hv.
Szász József, hv.
Székely János, hv.
Tóth György, hv.
„ József, salétrom gyárnál.

i) Tizedes:
Bálint Károly, hv.
Balogh István, hv.
Csiszár Mózes, hv.
„ Sándor, hv.
Dézsi János, hv.
Erdő Sándor, hv.
Gál Gáspár, hv.
Gazmer Ignác, hv.
Horváth György, hv.
Küglein József, 10. h. z. a.
ágyuöntődénél.
Kovács András, hv.
„ Mátyás, ágyuönt. mun-
kás, hv.
Kovács Mózes, hv.

Mágori Samu, hv.
Mitrofszky Ferencz, hv.
Molnár Mihály, hv.
Monoki Mihály ágyuszer-kovács
Pál Ferencz, hv.
Szotyori Mózes, hv.
Szöcs József, hv.
„ Samu, hv.
Turóczy Áron, hv.
„ Dani, hv.

j) Közhasznos:

Albert Tamás, hv.
Balogh József, hv.
Bene József, hv.
Benkő József, hv.
„ Gábor, hv.
„ Lajos, hv.
Bokor András, hv.
Dézsi Mózes.
Erdő István, hv.
Fazakas János, hv.
Fekete Domokos, hv.
Gáspárek József, hv.
Klein Márton, hv.
Kölönte László, hv.
Koronkai Károly, hv.
Kovács Ferencz, hv.
„ István, hv.
Lakatos Ferencz, hv.
„ Izra, hv.
Lázár András, hv.
Mágori Áron, hv.
„ Samu, ágyuöntésnél.
Megyaszai Sándor, hv.
Molnár Imre, hv.
„ Sándor, hv.
Nagy Ábrahám, hv.
„ András, hv.

Nagy Balázs, hv.

„ Bálint, hv.

„ Dániel, hv.

„ Dániel, hv.

„ József, hv.

„ József, hv.

Pakó István, hv.

Pál Ferencz, hv.

Páldeák Samu, hv.

Pap János, hv.

„ Samu, hv.

Popovics Károly, hv.

Rácz Ferencz, hv.

„ Ferencz, hv.

„ Bálint, hv.

Szabó Samu, hv.

Szotyori Áron, hv.

„ Dávid, hv.

„ János, hv.

„ Lajos, hv.

Szotyori Mihály, hv.

Szőcs János, hv.

„ Samu, hv.

Tóth József, hv.

Turóczy Áron, hv.

„ Dani, hv.

k) Következők rangját
meg nem tudtam:

Csiszér Ádám, löporfelügyelő.

Kovács Áron, munitiónär.

Molnár Ezékiás.

Nagy Károly.

„ Sándor, ágyuöntőgyárnál.

Orbán Dénes ágyuö. gyárnál.

Turóczy Sándor, munitiónär.

Összesen: 179.

A Jancsók: 54.

Összesen: 233.

Kézdi-Vásárhelyről 600-nál több egyén vett részt önvédelmi-, függetlenségi- és szabadságharcunkban. És pedig: száznál több honvédtiszt, kik közül tiznél több törzstiszt; május és június hóban 416 nemzetőr lett K.-Vásárhelyt, Kantában pedig 80, június 21-én megkezdett táborozáskor Kézdi-Vásárhelyről 123-an jelentkeztek. Hát még a rendes katonaságnál is e derék városból hányan voltak!? — — —

Kézdi-Vásárhelynek minden akkor élt polgára, a kiesak mozogni tudott, a nemzeti ügytől magát nem vonta vissza. De nem csak a férfiak, hanem a mint Orbán B. megjegyzi,¹ az asszonyok is valódi spártai jellemet tüntettek elő. Tőlük harc-képes férfi otthon nem maradhatott. A fegyver-, gyutacs- és löpor-gyárakban, hogy a férfiak harcztérre szállhassanak, nagy-részt a nők és gyermekek dolgoztak.

Kézdi-Vásárhely mind szellemileg, mind anyagilag, mind élet, mind pedig anyag áldozatban lerótt a nemzeti ügynek 1848—49-ben tartozását úgy, hogy ezen évekre a város minden lakója mindig büszkén tekinthet vissza! — — —

¹ Orbán B. Székelyföldi, III, 107. 1.

c) A szabadságharcz miatt fogságot, különféle üldöztetést
és zaklatásokat szenvedtek.

A roppant ellenséges tulerő elnyomván a szabadság-küzdelmünket, megbukván a haza sz. ügye, a véres dráma utolsó jelenetei is eljátszva levén, azonnal haditörvényszékek állittattak fel s megkezdődött az iszony és rémület korszaka, a boszu. S e végből a rémletes, kegyetlen befogatása Háromszéken is a magyar ügy mellett küzdő lelkes hazafiaknak, ezután az utálatos osztrák seregbe való besoroztatása,¹ vagy elíteltetése kötél s golyó halálra, várfogságra, a kiknek a drága honból való kibujdosás, elmenekülés nem sikerült.²

Br. Haynau császári helyettes szeptember 1-én Pesten kelt idézőlevelében felfejtve azt, hogy a magyar forradalomnak vége van; keményen meghagyta, miszerint 3 hónap alatt minden compromittált katonai és ezivil egyén, a cs. k. katonai parancsnokság előtt, vagyis az azon kerület törvényszéke előtt, melyben lakik, vagy lakott igazolás—purificatio—végett jelentkezék.³ Mit erd. cs. k. kormányzó br. Wohlgemuth is szeptember 2-án kiadott hirdetményében szigoruan elrendelt. Sőt szeptember 18-iki hirdetményében tudatta Erdélyben egyes haditörvényszékeknek felállítását is s felhozta, hogy a lázadás Erdélyben való elnyomásával bekövetkezett azon időpont, melyben mindazok számadás alá vonattassanak s érdemlett büntetésöket elvegyék, kik a felforgatási pártnál bujtogatás és vezérkedés által tettek szolgálatot, vagy pedig a divatozott rémrendszert fölhasználva mint forradalmi kormány működői, a részőkbe jutott hatalmat gyilkosság, rablás s más erőszakoskodások végbevitelére, valamint vagyonvágyuk és pártgyűlölt-

¹ Osztrák seregbe Kézdi-Vásárhelyről számosan soroztattak be honvédek és nemzetőrök, kiknek felemlítését a hely szűke és kimértsége miatt nem tehetem.

² Kézdi-Vásárhelyről menekült (Emigráns) Szász Dániel őrnagy volt ki Törökhonba menekült, a honnan 1860-ban tért vissza. Szőcs Károly, ki plasz legionista hadnagy is volt.

³ Samml. 155 l. Alig. Zeit. Presb. 1849 évf. 8 sz.

ségük kielégítésére fordították. Szükséges, miszerint mindazon es. k. katonatisztek és hivatalnokok is . . . számadás alá vonattassanak, kik hűségesküjüket azzal szegték meg, hogy a lázadókhöz csatlakozva azoknál szolgálatot vállaltak és ezen szolgálatukról még akkor sem mondtak le, midőn a fellázadt párt a dynastiától való elszakadás által felségsértő irányát világosan kimondta.

Ezen két feladat megoldására, az e hazában létező szebeni, kolozsvári, rettegi és udvarhelyi katonai vidék-paranesnokságoknál nyomozó törvényszékek és tisztító bizottmányok (utóbb Maros-Vásárhelyt, Beszterczén és Brassóban) állítottak fel.¹

Fiók-katonai törvényszék Kézdi-Vásárhely és Csik-Szeredában is volt. Kézdi-Vásárhelyen alezredes Szabó Nándor, százados hadbíró Intze József, jelentvén magukat Kovács István es. katonai paranesnoknak,² — ők ezáltal azonnal letartóztattak. Százados hadbíró Hankó Dániel éjszakának idején házában esendes házi körében muszkáktól fogatván el, közrabok börtönébe vettetett. Idehozattak Csik-Szeredából főhadn. számvevő Simón János; befogatott Benkő Lajos is.

Az említett tisztek Kézdi-Vásárhelyről sept. 18-án Brassóba indítottak tulajdon fuvaruk és költségükön. A kíséret muszkák és kozákokból állott, kik vittek 2 ágyut s kísérték a tiszteket és mintegy 40 ujonez fiatal, kiket br. A. J. királybíró önkénye szerint fogatott be. Szállító paranesnok egy es. kir. hadnagy volt. — Sepsi-Szentgyörgyön a foglyok száma br. Rauber Nándorral szaporodott. Brassóba megérkezvén, az ujonezok a térparanesnokságnak adattak át az ágyukkal együtt,

¹ Orsz. katonai par. 1851 sept. 16. 2525 körözv.

² Kovács István I. székely gy. ezredbeli százados, később major, Háromszék administratorává és a vidék főbiztosává tétetett, a hogy a csik-szeredai fogságból 1849 aug. 1-én a muszkák és császáriak által kiszabadított. Valódi despota és basa volt Háromszéken; itt iszonyu zsarolásokat, sok befogatásokat és gyalaiázatos eljárásokat követett el. Poroszlója volt Dietrich k.-vásárhelyi kerületi biztos. 1861-ben a monda szerint Sepsi-Szentgyörgyön való lakásán a kertbe éjjel fel nem ismert egyének kihurezolták, hogy felakasszák egy gyümölcsfára sok bűnös tetteinek büntetéséül; mi csakis lármájára egyes emberek közbejöttére maradt el. Brassóba menekülvén, ott bűnös tetteitől üzettenve és cholerát is kapva, a legkínosabban, s csufosabban halt el. (Pünkösty Gerg. elbeszélése szerint.)

a fogolytisztek pedig a fellegrvárba zárattak; hol szorosán őriztettek bánáti oláh katonák által Vlád oláh hadnagy parancsnoksága alatt.

Idehozattak volt még ezek előtt a Brassó vidékén bejött oroszok egy része által jul. 12-én elfogott honvédekkel együtt: Vida Dani őrnagy, Gyárfás Lajos százados, Czimbalmos Imre, Tana Benedek, Bartha Gergely, Barabás Imre, Kovács Lajos, Debreczy Mózes főhadnagyk, Balogh Ferencz, Magdó Antal, Gyárfás János hadnagyk, várparancsnok Mórícz József alezredes és ny. őrnagy Szaesvay Antal. Itt őriztettek a brassai fellegrvárban elfogott tisztek is: Tóth Samu, Vas István, László Károly, Molnár Józsi századosok, Pap Mórícz, Vrátil Domokos, Dénes Lajos főhadnagyk, Bihary Sándor, Vatán György hadnagyk, Cserey Lajos ny. őrnagy. — Idehozattak csakhamar még Szilágyi Samu alezredes és Mircse Ferencz őrnagy, Németh László és Gyárfás Károly, kik külön elzárva őriztettek.

Ezen várba hordották a Kézdi-Vásárhelyre ágyuöntésre Erdély különféle részeiből összegyűjtött harangokat,¹ beszedett székely foglyereket is a szászok és ott rakták el „Ungarische Verlassenschaft“ gunynévvel nevezve azokat.

Itt a volt császári tisztek, u. m. őrnagyk napjában 40 krt a magyar tisztek és papok 4 krt, némely helyeken pedig 6 krt kaptak.

Augusztus elején a magyar foglyok a muszkák által Brassóban az osztrákoknak átadatván, — azok az osztrákok által Fogarasba kísértettek; de két hét múlva — a Nagy-Szeben elfoglalása alkalmával ejtett foglyokkal együtt visszahozattak Brassóba aug. 18-án osztrák fedezet alatt. — Aug. 19-én Tömösnél orosz őrizet alá adattak; a honnan hirtelen minden élelem megrendelése nélkül a fogoly magyar tisztek és 2007 honvéd fogoly Erdélyből Oláhonba oly hirrel inditattak ki, hogy szabadságuk merényletéért Szibéria sivatagjaiba vitetnek. — Ekkor a császáriak oly dühösek voltak irántok, hogy élelmet sem adtak; s midőn egy oláh katona három kenyeret vitt hozzájuk megvadás végett, — ezért azt Belgota császári főhadnagy vérbe küpülte. — Plojestbe vitettek, hol az ottani lakosok vendégszeretettel fogadták őket; azonban

¹ A brassói tanácsnak 1850 jul. 15-én 5124 sz. alatti hirdetménye 42 harangról. Olv. e mű szerzőjénél,

8 nap mulva aug. 31-én Brassóba ismét visszakísértettek. A hol a honvédek és tiszteik sept. 27-én egyaránt közkatonának besoroztattak; a kik pedig 1848—49 előtt császári tisztek voltak, — fogságban hagyatván, haditörvényszék elébe állítottak.¹

Kiss L. ezredes Brassóból Csernovitzbe vitetett; hol az őt kihallgató haditörvényszéknek az osztrák kamarilla fondorkodásait, hűtlenségeit szemére lobbantván, börtönében kén savat ivott és meghalt. — Szidlowsszky pedig Kiova közkatonának vitetett, azt vélvén a muszkák, hogy ő az a lengyel, a ki 1831-ben az oroszok ellen harczolt, — de kitúdván, hogy nem az, — Nagy-Szebenbe visszakísértetett.

A brassói fellegetvábból okt. 2-án a fogolytisztek (die Rebellen) 29-én Nagy-Szebenbe kísértettek szekereken fegyveres katonák között; a szállítás parancsnoka Mihálovics kapitány volt, ki a kísérő katonaságot vezényelte; a foglyok szállító parancsnoka pedig Preisz hadnagy, — ki goromba és embertelen bánásmódot tanusított. — Feketehalmon háltak, azután Persányba mentek; Fogarasban pedig a várba vitettek, a hol Maurer Gábor vasban hozzájuk adatott. Fogarasból Szkóréra, innen Nagy-Szebenbe kísértetett a 30 fogolytiszt. Hol a disznódi-utczán s a piacon át az orsolya-apáczák kolostorához vitettek, — de itt levén a Dévánál aug. 18-án capitulált és Szász-Sobesnél aug. 12-én elfogott tisztek, ide csak Vrátil Domokos záratott, a többi 29 a sz.-ferenczrendi zárda refectóriumába szállíttatott. — Börtönük parancsnoka Wachenhusen ny. kapitány volt, ki utálatos döllyfösség s dictatori méltósággal viseltetett a szegény foglyok iránt; tőlük, a mit lehetett, mindent megvont. Azonban panaszemelés következtében Chavanne Ferencz tábornok, helyébe Ámon főhadnagyot tette, ki humanusan bánt foglyainkkal. — A foglár Spindler György volt, — kinek neje kosztot adott több fogolynak; a kinél vacsorát, reggelit, bort, pálinkát is kaphattak pénzért. Hozzá kapunyitás után szabad volt bemenni. A bejövő nők a beboesátásért, ha valami ajándékot adtak neki, többször látogathatták meg férjeiket; mivel czédulát a bemenetelre Chavanne csak két-három hétben egyszer adott.

¹ Bihary Sándor lev. 1848—49 Tört. Lapok 1893 évf. 138 1.

Miután Háromszék zászlóaljai s egyes egyénei hazafiúi kötelességüket a nemzet dicső önvédelmi küzdelmében nemcsak a szék határain belől, hanem azonkívül is mindenütt, a hova a megtámadott haza java, békéje s védelme hívta, teljesítették — a nemzet leveretése után a szék határain kívül különböző helyekről, hol a fegyvert egyes hadromok letenni kénytelenítették, hurezoltattak mint foglyok részint Nagy-Szebenbe, részint Gyulafehérvárra, részint Aradra, Pestre stb. es. kir. katonai törvényszék elébe. — Aradon nagyobb részt a volt es. katonatisztek felett mondatott ítélet.

Ez történt azon hazafiakkal is, kik 1852-ben azzal vádoltattak, hogy a Kossuth ujonnan tervezett forradalma eszközözül magukat átengedték.

Az említett helyekről: Olmütz, Theresienstadt, Josefstadt, Königrätz, Kufstein, — vagy az országban: Munkács, Arad, Leopoldvár, Eszék, Pétervárad, Zára, Gradieska és Gyulafehérvárra hurezoltattak szét, zárattak el az ítéletben kimondott büntetési éveket betölteni. — Golyó és kötél által Kézdi-Vásárhelyről senki sem végeztetett ki.

Az elítélteknek nagyobb részt javai lefoglaltattak. Sőt 1849. decz. 22-én minden törvényszéknek meghagyatott, hogy oly egyének ellen, kiknek jószágai a lázadásban való résztvételért elkobozva, lefoglalva vagy összeírva vannak, — semmi per addig be ne végeztessék s végrehajtás ne rendeztessék, míg a kincstár teljesen kielégítve nem lesz.

A sánczmunkára ítélttől pénze, ruhája, fehérneműje s minden egyebe elvétellett, zár alá vétetett; fegyverruhát kapott, megnyíratott. — Az 5 évnél kevesebbre ítéltre 3^{1/2} fontos, az 5 éven felül ítéltre pedig 5^{1/2} fontos vas kovácsoltatott. Lakhelyök kövezett s az ablakok előtt vasrudakkal ellátott cassamata volt. Ágyuk a falhoz erősített deszkából állott. Élelmük mindennap melegétel és hetenként kétszer esontnélküli félfont hus volt. Dolgozni mindenik köteles volt: huzás, hordás, fel- s lerakás, kőműves- s ácsmunka, utseprés, hótakarítást végezték.

A várfogságra ítéltnek ruhái nem vétettek el. Pénzét azonban s egyéb magával vitt felkelhetőit elvették. Kincstári ruhát csak a szegény kapott. Mindenki saját ágját

is használhatta. Látogatás, írószerek s könyvek el voltak tőlük tiltva; levélírás lehetőleg egy tiszt jelenlétében történhetett. Kezüik- és lábukra könnyű vas csak azon esetben veretett, ha ez az ítéletben kimondva volt. Élelmük mindennap meleg zöldség- vagy húsetelből lisztessel vegyítve volt. Élelmezési díjak 8 p. krra szabatott ki. E mérték szerint a fegyencz a költségeket, valamint gyertya és fehérneműre tett kiadásokat megteríteni köteles volt. — Várfogság csak főtisztekre vagy ezekkel egyrangú személyekre ítéltetett.

Mindkét büntetésnél, minden rend, kereszt s más kitüntetések- és diszjelek elvesztése egybe volt kötve. A büntetés az ítélet kihirdetése napjától kezdődött. A nőszemélyek ideiglenes fegyházi büntetésre ítéltettek.

Háromszékről 200-nál több szenvedett rablanczot s sötét börtönbüntetést, kik a nemzet szabadságharczában annyi dicsőséggel és oly magasztos önfeláldozással szolgáltak. Ezek közül mintegy huszonnégy kézdívárshelyi. — Kérdemelték ők az elismerés és dicsőség koszoruját nemcsak a hazáért való küzdelmük, hanem szenvedésök által is. — Adjuk hát mi is emléküknék, a mit adhatunk! — Adjuk ez emléksorokat, nevük megörökítésével s bennük szívéünk hálás és kegyeletteljes érzelmét; mit irántuk utódaink szívébe és nemzedékről-nemzedékre ültessünk át! . . .

1. Bene József, 34 éves, főhadnagy, gyutaesgyáros, fogva volt N.-Szebenben.

2. Benedek Lajos, 29 éves, százados, elit. N.-Szebenben 1850. június 14 én köth. megk. 12 évi várf. Kufstein; megszab. 1852. 16/6.

3. Benkő Dénes, 32 éves, ref. 83. h. z. a. százados, elit. N.-Szebenben 1851. aug. köth. s vagyonveszt. megk. 2 évi várf. N.-Szeben, Gyulafeh., Arad, Josefstadt, megszab. 1853.

4. Benkő Rezső, 25 éves, ref. őrnagy a táborkárnál, elit. Aradon 1850. február 5. golyó ált. h. megk. 16., vasban, vagyonveszt. Arad, Olmütz, megszab. 1853.

5. Dobay József, 29 éves, r. kath. oszt. par. ezredes, elit. Arad 1849. november 24. köth. megk. 18 évi várf. Arad, Olmütz, megszab. 1852. 17/6.

6. Dobay Károly, 58 éves, r. kath. 2. sz. gy. e. ezre-

des, katonai főpar. Háromszéken, elit. N.-Szeben 1851. október 11. 2 évi várf. N.-Szeben, Josefstadt.

7. F á b i á n D á n i e l, 40 éves, ref. kézdivásárhelyi pap és városi országgyül. képviselő, elit. Pesten 1852. május 5. köth. megk. 6 évi várf. s vagyoneszt. Csik-Szereda, Pest, Josefstadt, megszab. 1856. májusban.

8. G á b r i á n y i J ó z s e f de Zsegnye, 24 éves, 11 husz. e. főhadnagy, elit. Aradon 1850. márcz. 14. hivatal, érdemj. és vagyoneszt. megk. Arad, felment. 1850.

9. H a n k ó D á n i e l, honv. százados, hadbíró, N.-Szebenben vizsgálati fogságban volt.

10. K o v á c s J á n o s, honv. százados, vizsg. fogs. volt N.-Szebenben, 1850-ben hazabocsáttatott.

11. M o l n á r J ó z s i á s, tüzér-alhadn. Nagy-Szeben vizsg. fogs. volt, 1850-ben elbocsáttatott.

12. M o l n á r K á r o l y, 21 éves, 2. sz. gy. e. százados, N.-Szebenbe fogva volt, 1854-ben elbocsáttatott.

13. N a g y D a n i, 42 éves, ref. 79. z. a. őrnagy, III. r. é. j. N.-Szebenben 1850. nov. 7-én köth. ítelt. megk. 5. évf. N.-Szeben Gyulafeh., Arad, Josefst. 1852. 24/9. kiszabadult.

14. N a g y E z ó k i á s, 44 éves, ref. 2. szék. gy. e. kapitány, N.-Szeben 1850. június 20-án köth. ítelt., megk. 6 évi várf. N.-Szeben, Kufstein, kiszab. 1852. 28/2.

15. N a g y S a m u, 46 éves, ref. 87. z. a. százados, Aradon 1850. február 5-én 15 évi várfogs. ítelt. vasban, vagyon, hiv. és érdemj. elveszt. Arad, Theresienstadt. Kiszabadult. 1852. 17/6.

16. N a g y S á n d o r, 46 éves, ref. őrnagy, Aradon 1850. február 5-én köth. ítelt. megk. 15 évi várf. vasban, vagyon, hiv. és érdemj. elveszt. Arad, Theres. kiszab. 1852. 17/6.

17. P a p K á r o l y, 32 éves, ref. 12. h. r. a. őrnagy, N.-Szebenben 1851. nov. elit. 5 évi várf. N.-Szeben, Arad, Olmütz, kiszab. 1852. 17/6.

18. P a p L a j o s, 30 éves, ref. tábornoki ezredes, Nagy-Szebenben 1850. június 20. köth. ítelt. megk. 14 évi várf. vagyon, hiv. és érdemj. veszt. N.-Szeben, Kufstein, kiszabadult 1857-ben.

19. P a p M i h á l y, 65 éves ref. alezredes, olt. biz. elnöke. N.-Szeben 1851. aug. köth. ítelt. megk. 8 évi várf. vagyon,

hiv. érdemj. veszt. Csik-Szereda, Nagy-Szeben, Gyulafehérvár, Olmütz; kiszab. 1854.

20. Pap Vilmos, 36 éves, ref. honvédeztredes, Nagy-Szeben, 1850. nov. 23-án köth. ítelt. 1851. márczius 28-án megk. 8 évi várf. vagyon, hiv. érdemj. elveszt. Nagy-Szeben, Gyulafeh., Arad, kiszab. 1854.

21. Szabó Nándor, 32 éves, ref. aleztredes, 12. h. z. a. parancsnoka. Nagy-Szeben aug. köth. ítelt. megk. 16 évi várf. vagyon, hiv. érdemj. veszt. Nagy-Szeben, Gyulafeh., Olmütz; meghalt a fogságban.

22. Szász Samu, 2. sz. gy.-e. őrnagy, Nagy-Szebenben volt fogva.

23. Tóth Samu, ref., kapitány, brassói fellegvár par. Nagy-Szebenben volt fogva; 1850-ben hazabocsátották.

24. Turóczy Mózes, 36 éves, ref., tüzérszázados, ágyu-öntő gyárigazg., Csik-Szeredában volt fogva.

Vannak még többen, a kik rövid idei vizsgálati vagy purificationalis fogságot szenvedtek és zaklatásoknak voltak kitéve.

d) A szabadságharcban dicső halállal elvérztettek:

1. Jancsó N., a vizaknai 1849. febr. 4-iki csatában.

2. Jancsó Józsiás, tizedes, 1848-ban a Kökösnél elesett.

3. Jancsó Mózes, tüzértiszt Al-Dobolynai 1849. február 4-én.

4. Szotyori Sándor, a vizaknai 1849. február 4-iki csatában.

5. Turóczy Dénes, Nagy-Szebennél 1849. jan. 21-én.

Már az 1861-iki rövid alkotmányos äera alatt mozgalom indult meg az összes Háromszék- és Miklósvárról az 1848—49-i szabadságharcban bárhol elesett honvédek emlékének egy közös, hozzájuk méltó jellel való megörökítésére. Az adakozások megkezdődtek e kegyeletes célra még azon évben. — 1867-ben Háromszék alkotmányos tisztikara az ügyet melegen felkarolván, elhatározta, hogy ezen kolossalis emlékoszlop Seps-

Szentgyörgy város főterén állittassék fel s az elesettek, elvérzettek nevei abba bevéséttessenek. 1874-ben szürke gránitból ezen emlékoszlop fel is állittatott 2664 frt költséggel. Október 14-én leleplezése igen fényes, impozáns és hazafias ünnepélylyel meg is történt. Azonban a magyar nemzet történetében korszakot alkotó 1848—49-iki szabadságharcban Háromszékről a hazáért elvérzettek nevének bevésése elmaradt.

Legyen azért e szerény müben örökre bevésve a Kézdi-Vásárhelyről elvérzettek neve. — A Sepsí-Szentgyörgy főterén lévő közös emlékoszlop pedig hirdesse, hogy miért küzdöttek, miért vérzettek el. — Mely emlékoszlopon elől a homlokzaton aranyos betűkkel e felirat ragyog:

AZ 1848—49. MAGYAR SZABADSÁGHARCZBAN
HÁROMSZÉKEN ÉS HÁROMSZÉKEN KIVÜL ELVÉRZETT
HONVÉDEK EMLÉKE.

A jobb oldalán:

A NÉPJOG ÉS ÖNÁLLÓ HAZA VÉRTANÚINAK EMELE
EZEN SZOBROT EMLÉKÜL A HÁLÁS UTÓKOR.

A baloldalon:

ŐK A SZABADSÁGÉRT ÉS HAZÁÉRT KÜZDVE ESÉNEK,
S ÉL ÖRÖK EMLÉKÜK, MIG ÉL MAGYAR, ÉL A
SZABADSÁG! . . .

k) A Jancsó családok története megírásánál felhasznált adatforrásokban előforduló legrégibb k.-vásárhelyi családok.

A „Székely Híradó“ 1894. február 25-iki számában 81 régi család nevét közöltem, melyek a legrégibb időtől fogva Kézdi-Vásárhely lakói voltak. Azóta még többek nevével is megismerkedtem. Miután érdekes minden családra nézve, hogy mióta Kézdi-Vásárhely lakója, vagy mióta ismeretes ottani tartózkodása, legyen szabad azért Kézdi-Vásárhely legrégibb családai nevét is azon évszámmal ide bejegyeznem, mióta Kézdi-Vásárhelyen való tartózkodása ismeretes.

A családok neve	Év-szám	A családok neve	Év-szám
Akasztó --- --- ---	1622	Bertalan --- --- ---	1720
Ambrus --- --- ---	1658	Bod --- --- ---	1750
András --- --- ---	1679	Bodó alias Szappanyos	1686
Antal --- --- ---	1596	Boljok (Bollyó) ---	1596
Aszszalos --- --- ---	1596	Bolio (Bollyó) --- ---	1627
Babos --- --- ---	1692	Bollyó --- --- ---	1596
Baglyos --- --- ---	1747	Bonis --- --- ---	1756
Bajkó --- --- ---	1715	Borbély alias Baka	1560
Bajo (Bolyó) --- ---	1613	Borok alias Szabó ---	1669
Baka --- --- ---	1620	Buday --- --- ---	1624
Balogh --- --- ---	1645	Buza --- --- ---	1637
Balázs --- --- ---	1750	Csengeri --- --- ---	1750
Barabás de Albis, nobil.	1712	Csernátfalvi (Kiss) ---	1699
Bartha --- --- ---	1580	Csernátoni alias Vajda	1699
Barty --- --- ---	1750	Csernika --- --- ---	1750
Bartus --- --- ---	1750	Csetneki --- --- ---	1750
Bene --- --- ---	1624	Csillogh --- --- ---	1651
Benkő --- --- ---	1622	Csiszár --- --- ---	1624

A családok neve	Év- szám	A családok neve	Év- szám
Csiszér --- --- ---	1737	Kovács de Kanta, nobil.	1624
Csizmadiá alias Lakatos	1662	Könczei de Karatna, nobil. --- --- ---	1694
Csoma --- --- ---	1784	Köntös --- --- ---	1696
Csontos --- --- ---	1708	Krenitzky (Kremnitzky)	1808
Csutak --- --- ---	1750	Labonez --- --- ---	1750
Czompo --- --- ---	1696	Lakatos --- --- ---	1624
Deák --- --- ---	1750	László --- --- ---	1573
Debreczeni --- --- ---	1750	Lázár --- --- ---	1750
Deési --- --- ---	1769	Luczai --- --- ---	1680
Elek --- --- ---	1557	Mágori --- --- ---	1726
Erdő --- --- ---	1669	Marthi --- --- ---	1694
Farkas --- --- ---	1688	Márton --- --- ---	1694
Fejér --- --- ---	1727	Mátis --- --- ---	1668
Fekete --- --- ---	1752	Matkó --- --- ---	1597
Finta --- --- ---	1750	Menyhárt --- --- ---	1654
Forró --- --- ---	1622	Molnár --- --- ---	1657
Fülöp --- --- ---	1777	Moska --- --- ---	1686
Galambosi --- --- ---	1750	Nagy --- --- ---	1669
Gáll --- --- ---	1767	Ördögh --- --- ---	1750
Gan --- --- ---	1750	Páldeák --- --- ---	1750
Gazda --- --- ---	1737	Pap --- --- ---	1606
Gombkötő --- --- ---	1700	Patkós --- --- ---	1686
Görög --- --- ---	1657	Pécsi de Kyzdywasarhel	1547
Gyöngyösi --- --- ---	1750	Pongrácz --- --- ---	1750
Hankó --- --- ---	1573	Rácz de Kantafalva, nobil. --- --- ---	1620
Hegyes --- --- ---	1730	Rápolti --- --- ---	1669
Hodor --- --- ---	1573	Roffai --- --- ---	1597
Horváth --- --- ---	1752	Román --- --- ---	1750
Jakabos --- --- ---	1718	Sánta --- --- ---	1668
Jancsó de K.-Vásárhely	1573	Sas --- --- ---	1668
Jancsó de Nyujtód ---	1625	Sebesi --- --- ---	1736
Kakas --- --- ---	1694	Simon --- --- ---	1764
Kálmán --- --- ---	1606	Szabó --- --- ---	1609
Képcsinaló --- --- ---	1750	Szalacsi --- --- ---	1755
Kerekes --- --- ---	1658	Szappan, os alias Bodó	1715
Keresztes alias Szabó	1738	Szász --- --- ---	1604
Kécsinaló --- --- ---	1752	Szotyori de Szotyor, nobil. --- --- ---	1678
Kos --- --- ---	1753	Szőcs --- --- ---	1573
Kósa --- --- ---	1662		
Korta (Korte) --- ---	1669		
Kovács --- --- ---	1597		

A családok neve	Év- szám	A családok neve	Év- szám
Szőcsi de K.-Vásár- hely, nobil. --- ---	1732	Varga --- --- ---	1573
Tarsoly --- --- ---	1668	Vári --- --- ---	1750
Tóth --- --- ---	1584	Vas --- --- ---	1790
Török --- --- ---	1623	Vásárhelyi alias Lit- terati --- --- ---	1699
Turi --- --- ---	1750	Vén --- --- ---	1750
Turóczy, alias jeszenei		Vér --- --- ---	1727
Jeszenszky --- ---	1647	Veres --- --- ---	1557
Vajda alias Csernátoni	1699	Wizi --- --- ---	1657

L) A Jancsó családok története megírásánál felhasznált adat- forrásokban előforduló K.-Vásárhely városi főbb tisztek.

A városi tisztek nagyobb része a Jancsó család és rokon
családból valók lévén, mivel azok úgy a város, mint a Jancsók
multjára sok tekintetben szellemileg és anyagilag befolytak, név-
jegyzékek — ha töredék összeállítása is — de nem érdektelen,
művünk keretéhez tartozó. Csak azt sajnálom, hogy az adatok
hiánya miatt szerencsés nem lehettem teljes jegyzéket adni.

Év	Bíró, főbíró	Fő- és al- jegyző	Tanácsos, kir. perceptor, allod. pénz- tárnok és más tiszt.
1557	—	—	Veres Máté, Elek Benedek jurati cives.
1613	—	—	Matkó János assessor
1620	Szabó János	—	Jancsó Tamás senator.
	1620—1624		
1646	Matkó János	—	Hankó Gergely, Bolyó György senatorok.
1651	Bolyó Imre	—	
1661	Balogh András	Id..Borbély Mih.	
1664	1661—1665	—	Id. Jancsó János jur. assessor.

Év	Bíró, főbíró	Fő- és al-jegyző	Tanácsos, kir. perczceptor, allod. pénz- tárnok és más tiszt.
1686	—	—	Jancsó István jur. ass.
1687	Molnár István	Szabó István	
1692	--	Bolyó Péter	
1696	—	—	Jancsó Istv., Borbély Péter, Szabó alias Szőcs István
1698	—	—	Jancsó Simon, Pap Samu jur. asses.
1699	Id. Jancsó Istv.	—	Ifj. Jancsó Istv., Szőcs Mih., Szabó József.
1700	Benkő Istv.	—	Id. Jancsó István
1704	Bolyó Péter	—	
1706	Id. Szőcs Istv.	—	
1707	Bolyó Péter	—	Szőcs Mih., id. Szőcs Bálint, Szabó József,
1708	Ifj. Szőcs Istv.	—	Jancsó Mih., Jancsó Istv.
1710	Ifj. Szőcs Istv.	Szőcs István	
1711	Bolyó Péter	"	Jancsó Mih., Szabó Dá- vid, Szabó József consul.
1712	Id. Benkő Istv.	"	
1713	--	"	Szabó János
1714	--	"	Szabó Basilius.
1715	Szőcs István	"	Szőcs Istv. Jancsó Mih., Szabó József.
1717	—	"	Szabó Balázs. id. Jancsó János. Jancsó Simon. Jancsó Jakab, id. Benkő István.
1718	Szőcs János	"	Szabó József, Jancsó Mih., Benkő Istv.
1719	—	"	Szőcs Bálint, Molnár András
1720	—	Benkő István	
1722	Id. Szőcs Istv.	"	
1723	Id. Szőcs Istv.	"	
1724	—	"	Id. Benkő István
1726	—	"	Bodó András, Varga Mi- hály consul.
1727	Varga Mihály	"	Ifj. Szőcs István.
1728	Id. Szőcs Istv.	"	Bodó Andr.
1729	Id. Szőcs Istv.	"	Jancsó Mih., Turóczy

Év	Bíró, főbíró	Fő- és al-jegyző	Tanácsos, kir. perceptor, allod. pénztárnok és más tiszt.
1730	Id. Szőcs Istv.	Benkő Istv.	Sándor, Szőcs János (szalai).
1731	"	Vér András de Albis	Jancsó Simon Szőcs János, Jancsó Mih. Turóczy Sándor.
1732	Bolyó Péter	" "	Szabó János, Szotyori Mihály, Varga Mihály, Benkő Istv.
1733	Szotyori Istv.	" "	Bodó András.
1734	Bolyó Péter	Szotyori M. nobil.	Jancsó Simon, Szőcs Bálint consul.
1736	Id. Szőcs Istv.	" "	Id. Szőcs János
1737	Szőcsi István	" "	Szőcs János (szalai), J. Simon, Csiszár Samu
1739	—	" "	Id. Jancsó Mihály jur. assessor.
1742	Szőcsi Ist. nob.	" "	Hankó Mih. a város hűtös procuratora.
1743	—	" "	Jancsó Mih., Jancsó Simon, Szőcs János.
1744	Szőcs István	" "	Id. Bodó András.
1746	" "	" "	Fejér Samu, Jancsó Mih. Jancsó Simon.
1747	Szőcs János	" "	
1749	Szotyori Istv.	" "	Szőcsi István, Szőcs István, Szabó János, Szőcs János.
1750	Szőcs István	" "	Szőcs József perceptor.
1752	Kovács Samu	Kovács Józ.	Horváth Ferencz, Szotyori Mihály.
1753	—	" "	Csiszár Samu, Kovács Kelemen.
1755	Szőcs István	Szotyori Mih.	Id. Jancsó Simon, id. Kovács Kelemen, Jancsó Mih. Bodó András
1757	—		Léczfalvi Keresztes István, Kovács László.
1758	Szőcs Samu	Kovács Józ.	Szőcs István, Szotyori Mih., Kovács József, Kovács Kelemen, Kovács Samu reg. perceptor.

Év	Bíró, főbíró	Fő- és al-jegyző	Tanácsos, kir.pereceptor, allod.pénztárnok és más tiszt.
1760	Szőcs Samu	Kovács József	Id. Szőcs Istv., Kovács Kelemen, Jancsó Simon
1763	Rácz János	" "	
1764	" "	" "	Szabó József, Kovács József, Szabó Samu.
1765	" "	" "	Kovács László, Szabó Samu.
1767	" "	" "	Szőcs Mihály
1769	" "	" "	Léczfalvi Keresztes Istv. Kovács László.
1771	Szőcs Samu	" "	Keresztes Istv., Kovács József, Kovács László
1772	Szabó József	Szász Dani	Kovács József
1773	" "	subst. not.	Keresztes Istv., alias Szabó, Szőcs Jakab.
1774	" "	" "	Rácz János, Kovács József.
1775	Szőcs Samu hadnagy, vagy főbíró	Kovács József főjegyző	Ambrus György, Kovács József, Szabó József curator, városgazda.
1776	" "	Pap Mihály	Ambrus György.
1777	" "	aljegyző	Rácz János de Kanta, Kovács József
1778	" "	" "	Szabó Dani, Szabó Samu.
1779	" "	" "	Szabó Dávid supern., assessor.
1780	Pap János	" "	Pap Mihály, Szabó József, Kovács József, Ambrus György, Szőcs Samu.
1781	Szőcs Samu	" "	Kovács József, Pap Mih. Jancsó Andr., Szabó Samu.
1782	Ambrus György	" "	Szőcs Samu, Kovács Kelemen, Kovács József, Szabó Samu, Szőcs Jakab, Lázár Andr., Jancsó Andr.
1783	—	" "	Kovács Ferencz, Szabó Dávid supern. senator.
1784	Szőcs Samu	" "	Kovács Kelemen, Jancsó Andr., Pap Mih., Szász Dani, Albert József.

Év	Bíró, főbíró	Fő- és al-jegyző	Tanácsos, kir. perceptor, alod. pénztárnok és más tiszt.
1786	—	Kovács József	Szabó József, Kovács József
1787	Szabó József	" "	Jancsó József, Jancsó András, Jancsó Imre.
1788	Szőcs Samu	Szász Dani	Szabó Dávid supern. senator.
1790	" "	" "	Sebesi József, Benkő Bálint.
1791	Szabó József	" "	Sebesi József, Benkő Bálint, Szász Dani.
1792	" "	Szász Dan. főj.	Jancsó Simon, Rácz János, Jancsó András.
1793	" "	Jancsó P. alj.	Szabó Samu, Pap Mihály.
1794	Rácz János	" "	Jancsó József, Szőcs I.
1795	Szabó József	" "	Sebesi József, Jancsó András.
1796	Rácz János	" "	Jancsó Ádám pénztárnok.
1798	Szotyori József	Szőcs Ist. főj. Jancsó P. alj.	Szőcs István.
1799	—	" "	Rácz János, Jancsó András.
1803	—	" "	Jancsó József, Benkő Bálint.
1804	—	Szőcs A. főj. Jancsó P. alj.	Jancsó András, Rácz János, Nagy József, Szőcs András, Turóczy Sándor, Szőcs József orator.
1805	Szőcs István	" "	Jancsó András, Nagy József, Hankó László, Turóczy Sándor.
1806	Szotyori József	" "	Jancsó András, Nagy József, Hankó László, Turóczy Sándor.
1807	—	" "	Rácz János, Szabó Mózes, Szőcs András, Nagy József, Tóth Dani kir. adószedő.
1808	—	" "	Jancsó And., Nagy József.
1809	Szotyori József	Tóth Samu	Jancsó András, Nagy J. Jancsó Áron perceptor, Jancsó József orator, J. Ferencz curator,

Év	Bíró, főbíró	Fő- és al-jegyző	Tanácsos, kir. perceptor, allod. pénz- tárnok és más tiszt.
1810	Szotyori József		Jancsó And., Nagy Józs., Balogh Pál, Szotyori S. perceptor.
1811	" "		Jancsó András.
1812	" "	Molnár Samu	Nagy József, Rácz János, Benkő Istv. Szabó Mózes.
1813	" "	főjegyző	Nagy József.
1814	" "	Nagy Mózes aljegyző	Jancsó András, Turóczy Sándor.
1815	" "	" "	Vizy István, Molnár Sam.
1816	" "	" "	Hankó László, Vizi Istv.
1817	" "	" "	Nagy Mózes, Benkő Istv., Balogh Pál.
1818	Nagy Mózes	Vizi Istv. alj.	Jancsó Áron.
1819	" "	" "	Jancsó Péter, Szőcs Samu erdőbíró.
1820	" "	" "	
1821	Hankó László	Kovács Dani főj.	Vizy István, Jancsó Áron.
1822	Szotyori József	Nagy Zachar alj.	Benkő István, Jancsó Á., Molnár Samu, Pap And. levéltárnok.
1823	—	" "	Jancsó Áron.
1824	Hankó László	" "	Szotyori József, Molnár Samu, Jancsó Á., Nagy Mózes, Vizi Istv., Nagy Zachar allod. pere. Szőcs János kir. perceptor.
1825	" "	" "	Tóth Dani Politiae Di- rector, Kovács D. orator.
1826	" "	" "	Tóth Dani Politiae Di- rector, Kovács D. orator.
1827	" "	" "	Tóth Dani Politiae Di- rector, Kovács D. orator.
1828	" "	" "	Tóth Dani Politiae Di- rector. Kovács D. orator.
1829	Id. Kovács Dani	Idj. Kovács D. főj.	Szotyori József, Hankó László, Nagy Móz., Mol- nár Samu.
	1829—1833	Jancsó Mózes alj.	Vizi István, Szőcs János, Szotyori Samu kir. pere., Jancsó János allod. pénz-

Év	Főbiró, 1848-tól polgár- mester	Fő- és al- jegyző	Tanácsos, kir. perceptor, allod. pénz- tárnok és más tiszt.
1830	1829—1833	Jancsó Mó alj.	tárnok, Fülöp Samu ora- tor, Jancsó S. erdőinsp. Vizi István, Szőcs János, Szotyori Samu kir. perc., Jancsó János allod. pénz- tárnok, Fülöp Samu ora- tor, Jancsó S. erdőinsp.
1832	" "	Balogh P. főj.	Vizi István, Szőcs János, Szotyori Samu kir. perc., Jancsó János allod. pénz- tárnok, Fülöp Samu ora- tor, Jancsó S. erdőinsp.
1833	Id. Kovács Dani	Balogh Pál	A senatorok és más hi- vatalnokok azok voltak, kik 1829—1832-ben.
1834	Ifj. Kovács Dani	(Jancsó M. aljegyző) 1834—1851.	Jancsó Dani városgazda.
1835	" "	Szotyori Sam.	Molnár Samu, Jancsó P. Dani, Jancsó János se- nator és alperceptor. Szotyori Samu adószedő, Szőcs Dávid levéltárnok.
1836	" "	" "	Szabó Dani ügyvéd, Ba- logh Pál allod. pénzt., Jancsó Dani városg., Balogh Péterrendőr, Tu- róczy Bálint levélt.
1837	" "	" "	Molnár Samu, Vizi Istv., Török József, Hankó L., Fülöp Samu, Szőcs Ist- ván Pol. Director.
1838	" "	Szabó Dani főj.	Senatorok az előbbieik. Balogh Pál allod. perc., Pap András oeconom., curator, Jancsó P. D., országgy. követ.
1839	" "	" "	Jancsó János.
1840--1	" "	" "	Hankó László, Molnár S. Vizi Istv., Jancsó János, Fülöp Samu, Szőcs S., közönség elnöke, Balogh Pál allod. pénzt., Pap András városgazda.

Év	Főbiró, 1848-tól polgármester	Fő- és aljegyző	Tanácsos, kir. perezceptor, allod. pénztárnok és más tiszt.
1842-4	Ifj. Kovács Dani	Szabó D. főj.	Hankó László, Molnár S. Jancsó János, Fülöp S., Balogh Pál, Szotyori S., Pap András senatorok, Turóczy Bálint polit. dir., Jancsó Mózes adóperc., Pap Józsi. ügyész, Szőcs Dávid levélt., Szőcs Albert orator.
1845	" "	" "	Ugyanazok. Balogh Pál, Molnár Dénes rendőr, Nagy Mózes szószóló.
1846	" "	" "	Senatorok az előbbieik. Szőcs Dávid levéltárn.
1847	" "	" "	Senatorok az előbbieik.
1848	Kovács Dani polgármester Jancsó János helyettese	Szabó D. főj.	Hankó László, Molnár S., Vizi Istv., Jancsó János, Fülöp Samu, Fülöp Dani, Balogh Pál rendőrtanácsos, Szőcs József orator, Jancsó József allod. pénzt. Jancsó Mózes adószedő.
1849	Vizi István	Hankó D. főj. (Kovács M. alj.)	Ugyanazok.
1850	Balogh Pál		Bodó József, Baka Mihály, Szőcs Andr. rendőr.
1851	Pap András		
1852	Vizi István		
1853	" "		Pap András, Jancsó Ján., Varga József, Pap András pénztárnok.
1854	" "		
1855	" "		
1856--	" "	Pap Andr. főj.	Jancsó János, Varga József, Jancsó Mózes, Jancsó Elek.
1860	" "		
1861	Szabó Dani	Varga József	Balogh Pál allod. pénzt.
1864 7	Benkő Pál		Pap András, Nagy Samu, Nagy Dani, Nagy Ezekiás, Szőcs József, Réti József, Jancsó János al-

Év	Főbíró 1848-tól polgármester	Fő-és aljegyző	Tanácsosok, kir. perceptor, allod. pénztárnok és más tiszt.
1868	Nagy Dani	Varga József	lamügyész, Szász Dani a com. jegyzője, Szőcs Dani adószedő, Balogh Sándor all. pénztárnok, irnokok: Kovács Miklós, Fischer Nándor, Hegyesi Alajos.
1876	Nagy Gábor	" "	Pap András, Nagy Samu, Nagy Dani, Nagy Eze-kiás, Szőcs József, Réti József, Janesó János államügyész, Szász Dani a com. jegyzője, Szőcs Dani adószedő, Balogh Sándor all. pénztárnok, irnokok: Kovács Miklós, Fischer Nándor, Hegyesi Alajos.
1878	Szőcs József	" "	Nagy Gábor képviselő,
1883-86	" "	" "	később miniszt. tanácsos.
		(Benkő Sánd. alj.)	Molnár Dénes rendőr k., Szabó Dénes gazd. tan., Kovács Dani pénztárn., adószedő, ifj. Dobay S. közgyám és községi bíró, dr. Pethő József tisztí ügyész, Szacsva P. rendőrbiztos, dr. Sinkovics Ign. főorv., Thamó András állatorvos.

Év	Főbíró 1848-tól polgár- mester	Fő- és al- jegyző	Tanácsosok, kir. perceptor, allod. pénz- tárnok és más tiszt.
1887-8	Szőcs József	(Hegyesi Alajos aljegyző)	Változások: 1885-ben Mol- nár Dénes rendőrkapit., 1886-ban Benkő Sándor, rendőrkapitány. Benkő Sándorrendőrkap., Szabó Dénes gazda tan., Kovács Dani pénzt. adóf. Balogh János ellenőr, ifj. Dobay János közgyám, s községi bíró, dr. Pethő József t. ügyész, Szacs- va Pál rendőrbízt., dr. Sinkovics Ign. főorvos, Thamó Andr. állatorvos.
1889-96	Bartók Károly	„ „	Kovács Dániel tan.- és pénztárn., Szabó Dénes, dr. Pethő József t. ügyész,

Dobay János rendőrkapitány, Balogh János ellenőr és számvevő, Szacsva Pál segédkapit., Nagy Sámuel levélt. dr. Sinkovics J. főorvos, Thamó Andr. állatorvos, Winternitz Nándor adókönyvelő, Jancsó István igdató, ifj. Nagy József kiadó.

Változások: 1892-ben Hegyesi Alajos aljegyző egyszer-smind árv. előadó és községi bíró is, Jancsó István igdató és levéltárnok, 1894-ben Balázs Károly állatorvos, 1895-ben Szabó Dénes tanácsos s városgazda is. 1896-ban Balogh Vendel tisztí ügyész, Hajdó Ödön állatorvos.

M) E mű kingomtatására áldozatot hozók — s a tisztelt előfizetők névjegyzéke.

Hogy e szerény mű a sajtó alól kijöhetett s napvilágot láthatott, azt több lelkes és áldozatkész egyén szives közreműködésének köszönhetni. Kiknek is, legghálásabb köszönet kifejezése mellett, álljanak megörökítve itt nevei:

1. Egy magát megneveztetni nem akaró h á r o m s z é k i szülött addig is, míg előfizetés-, s elárusítás folytán a nyomtatási, czimerek kimetszetési, a kinyomtatott egyes példányok szétküldési és más költségek fedezve lesznek, — több száz forintot bocsátott rendelkezésre.

2. A Jancsó-család Nesztora id. Jancsó Mózes 70 frtot adott és pedig: 20 frt a maga-, 20 frt feledhetlen neje elhalt Szabó Amália-, hat—hat forintot pedig gyermekei: Mózes-, Gyula-, Árpád-, Emma (Baló Lászlóné)-, Amália (özv. Szöcs Jánosné) nevében.

3. Jancsó Mózes szeszgyáros adott 22 frtot.

4. Jancsó Dénes vendéglős 12 frt.

5. Jancsó Géza gyógyszerész 10 frt.

6. Jancsó István tanácsi igató és levéltárnok 4 frt.

7. Szentkatolnai Bakk István földbirtokos 4 frt.

8. Jancsó Mózes (Istváné) 4 frt.

Előfizetők: Antal Ferenczné J. Borbála 1 példányra. Antal Zsigmondné J. Zsuzsa 1 p., Balogh Gyula 1 p., Szentkatolnai Cseh Lajos 1 p., Dávid Zachar 1 p., Jancsó Albert (Sepsi-Szentgyörgy) 1 p., J. Ádám (tanár Kecskeméten) 5 p., J. Béla 1 p., J. Elek (ev. ref. pap Pákén) 1 p., J. Ferencz (ev. ref. pap Maksán) 1 p., J. Gábor 1 p., Géza, (főszolg. Tisza-Roff) 1 p., J. Géza 1 p., J. István (Sepsi-Szentgyörgy) 1 p., J. József (birtokos Al-Csernátonban) 1 p., J. József 1 p., J. Károly (Maksa) 1 p., J. Károly 1 p., J. Lajos (ev. ref. pap Maros-Ujvártt) 1 p., J. Lajos (m. kir. pénzügy. ig. titkár) 1 p., J. Mózes 1 p., J. Samu 1 p., J. Samu (m. kir. vasuti ellenőr) 1 p., J. Sándor (Sepsi-Szentgyörgy) 1 p., J. Sándor (theol. tanár Nagy-Enyeden) 1 p., Kremnitzky Ámánd (főmérnök Szlatinán) 1 p., Molnár Bálint (m. kir. postam. Vörösvártt) 1 példány, Nyenyestján Tivadar (ellenőr) 1 példány, Pál István (kanonok Kolozsvártt) 1 p., Zsigmond Ákos (nagybirtokos Kolozsvártt) 1 p., Szabó Lázár (róm. kath. hitelemző, segédlelkész Szász-Régenben) 1 p., Turóczy László 1 példány.

T A R T A L O M:

	Lap.
Előszó	3.
Adatforrások	10.
<i>A) Kézdi-Vásárhely</i>	
a) eredete, alakulása, nevezete, egyetemes fejlődése, kü- lönféle történeti eseményei	11.
b) Kiváltságai, privilegiumai	23.
c) Lakossága nyelv- és vallás szerint	42.
d) Vallási és szellemi viszonyai, története	41.
1. Róm. kath. egyház a reformatio előtt	42.
2. Ev. ref. egyház	56.
3. Iskolák, művelődési s jótékonyági intézetek, egyletek	41.
e) Levéltára, (archivuma)	40.
f) Czimere	35.
g) Közterhek, adók, taxák, rendkívüli rovatatok, postál- kodás	87.
h) Katona-adás, 1764-től katonai szolgálat alá szorítás	89.
<i>B) Kanta (Canta.)</i>	63.
Kézdi-Vásárhely és Kanta a) régészeti szempontból	13.
b) Ott született nevezetes emberek	71.
c) Kézdi-Vásárhelyen járt királyok, fejedelmek s más nevezetes egyének	39.
d) A kézdivásárhelyi és Kantai nemesek	88.
<i>C) Kézdivásárhelyi Jancsók.</i>	
a) Azok eredete s a Jancsó név honnan való származása	73.
b) A Jancsók természeti jelleme, character-vonásai, kül- alakja s vallása	78.

I. A kézdivásárhelyi és Jancsók.

a) Régi állapotuk, nemességszerzésök, armalisok, nemes- ségi jelvényök s ősi kuriájok	83.
b) Városi adó- és közterhek alatt léte	87.
c) Nemes fundusok s annak különböző időekben való tu- lajdonosai	91.
d) A nemességnek evidentiában tartása s ennek újabb időben is elismertetése leszármazási hiteles kimuta- tás által	97.

	Lap.
e) A család eddig ismert őse, törzse, több ágak és ágazatokra való szakadása	107.
1. <i>Jancsó Tamás nemzedékének 4 ága:</i>	
a) Jancsó János ága	113.
b) Jancsó Tamás ága	115.
c) Jancsó Jakab ága	138.
d) Jancsó Simon ága	170.
2. Egyes ágazatok, melyeknek egyik, vagy másik fő- ághoz való tartozását felderíteni nem sikerült	176.
3. Egyes Jancsók, kiknek még kisebb töredék-leszármazását is meg tudni, egyik vagy másik ágazathoz beosztani nem lehetett	196.
4. Leszármazási táblák I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX.	202.

II. Nyujtóról K.-Vásárhelyre származott Jancsók.

a) Az átszármazás miként történt s az átszármazásnak 1792-ben való igazolása	205.
b) A nyujtói Jancsó család nemes levele, czimere ...	208.
c) A Kézdi-Vásárhelyre költözött két testvér fundusa, nemzedékeinek laktelkei a városon, nemességi praerogatívájok daczára adó, közteher és katonai szolgálat alá vétetésök	212.
d) A család nemességének 1792. és 1892 ben hiv. elismerése a nemességszerzéstől való leszármazás kimutatása után	215.
e) A család eddig ismert törzse, Kézdi-Vásárhelyen való két főága:	
A) <i>Jancsó István-féle ág</i>	218.
Ennek ágazatai u. m.:	
1. Jancsó János-féle ágazat	220.
2. Jancsó Jakab-féle ágazat	238.
B) <i>Jancsó János (Pécsi) féle ág</i>	245.
Ennek ágazatai u. m.:	
1. Jancsó Mihály-féle ágazat	247.
2. Jancsó János-féle ágazat	284.
3. Leszármazási táblák I. II. III. IV.	288.

III. Oroszfalvi és onnan K.-Vásárhelyre származott Jancsók. 289.

D) A kézdívásárhelyi Jancsó családokból más felé elszármazott Jancsók:	
1. Abrudbányai Jancsók	296.
2. Déési "	"
3. Dévai "	"
4. Erődsdi "	297.
5. Kovásznai "	"
6. Mogyorósi "	"

	Lap.
E) A Kézdi-Vásárhelyi lakó Jancsók levéltára, clenodiumai és más nevezetességei.	298.
F) A Jancsó családbeliak laktelkei s belső fundusai régen és jelenleg ...	302.
G) Családi alapítványok ...	312
H) A Jancsók temetkezési helye, sírmlékei:	
1. K.-vásárhelyi ev. ref. temetőben ...	315.
2. Kantai róm. kath. temetőben ...	320.
I) Az 1848—49-iki szabadságharc:	
a) Az alatt K.-Vásárhely magaviselete, szellemi és anyagi áldozata ...	321.
b) A szabadságharcban résztvevő	
I. Jancsók ...	413.
II. K.-vásárhelyi más családbeliak ...	414.
c) A szabadságharc miatt fogságot, különféle üldöztetést és zaklatásokat szenvedettek ...	418.
d) A szabadságharcban dicső halállal elvérzettek.	425.
J) A Jancsókkal való egyes rokon családok:	
Ambrus 293 l. Aszszalos 248 l. Baka 201 l. Balogh 246 l. Barabás 173 l. Bene 181 l. Benkő 187 l. Bertalan 163 l. Bodó 199 l. Bollyó 171 l. Borbély 139 l. Csiszár 286 l. Dézsi 276 l. Fejér 118 l. Fülöp 270 l. Hankó 282 l. Jankó 283 l. Korekes 259 l. Köllönte 124 l. Köntös 223 l. Kovács 256 l. Kovácsi 258 l. Kreniczky 136 l. Kupán 231 l. László 284 l. Mágori 272 l. Matkó 116 l. Molnár 275 l. Nagy 277 l. Pap 279 l. Pécsi 245 l. Rácz 222 l. Sebesy 286 l. Szász 278 l. Szabó 261 l. Szotyori 159 l. Szőcs 219 l. Szőcsi 219 l. Tóth 150 l. Török 254 l. Turóczy 263 l. Varga 282 l. Vásárhelyi 72 l. Wizi 148 l. Zachariás 195 l.	
K) A Jancsó családok története megírásánál felhasznált adatforrásokban előforduló legrégibb k.-vásárhelyi családok	427.
L) Ugyanazokban előfordult városi főbb tisztek	429.
M) E mű kinyomtatására áldozatokat hozók és e műreai tisztelt előfizetők névjegyzéke	438.

LÉNYEGESEBB SAJTÓHIBÁK:

Lap.	Sor alulról	Sor felülről	Helyett	Olvasd
8	2	—	lakásait	lakócsait
16	—	22	Bracaraugusteorum	Bracarum Augustanorum
17	1	—	sé	és
19	—	18	fenmaradhattak	fenmaradtak
23	—	5	habuerint	habuerint
37	2	—	paraphemalis	paraphernalis
44	—	1	hunvar	hun-avar
—	—	4	noditerranea	mediterranea
46	11	—	idig	ideig
48	4	—	Mikovia	Milkovia
50	—	16	1503	1563
60	—	18	más	már
64	2	—	specioli	speciali
66	—	14	costodiat	custodia
„	13	—	„	„
„	10	—	conat	const
67	17	—	Szebeléber	Szebelébe
„	8	—	dioc	dioc
„	7	—	Szebeléber	Szebelébe
68	—	5	nkozott	ajándékozott
69	1	—	dioc	dioc
76	17	—	dic	die
88	2	—	contribuáltak	contribuáltak
101	10	—	Buccow	Buccow
105	—	10	és	hogy
106	—	20	Impetiánstól	Impetránstól
113	—	11	Tamás	János
„	5	—	eximalta	eximálta
136	8	—	Kremnitzky	Krimnitzky
142	—	10	1850	1750
161	1	—	Zacharirnál	Zacharnál
162	9	—	4759	1759
173	—	14	sz	élt
„	1	—	contributio	contributio
183	19	—	Mózesé	Mózesné
188	—	19	1788	1778
194	—	13	baczkomadarasi	Laczkamadarasi
„	17	—	1913	1813
195	1	—	caadból	családból
209	3	3	cro	cum
„	1	—	noti	nati
211	6	—	perfactae	perfectae
212	3	—	aximimus	eximimus
213	—	22	lige	lege
„	15	—	querumlibet	quarumlibet
„	8	—	haerodesque	haeredesque
214	—	20	coedem	eodem
„	17	—	ef	et
220	20	—	vot	volt
222	—	3	is	és
223	—	9	Péternél	Péterné
232	—	18	1707	1807
„	14	—	szülői	szülői
235	10	—	III.	II.
251	—	8	elősegíteni	előkészíteni
263	1	—	3	2
269	4	—	Anna	Emma
270	17	—	nemesak	nemcsak
„	7	—	ájt	tájt
271	—	11	mezőn	mezőre
344	10	—	sarczet	sarczot
354	—	6	Cábor	Gábor
„	—	11	élpénnyire	lépénnyire
365	16	—	tűzőrség	tűzérség
370	—	13	Schartter	Schurttter
375	—	1	kezelő	kerelő
379	—	3	Gyárgvás	Gyárfás
383	16	—	Skoriatin	Skariatin
441	—	14	táborából	táborából
419	2	—	üzettetve	üldöztetve
421	—	6	Kiss L.	Kiss S.